

تەفسیری زەمناکۆیی

بە قەڵەمی

مەلا سەیدی زەمناکۆیی

جەژمی: ۱۰، ۹، ۸

بەرگی شەشەم

تەفسیری زماڭوئی

بەقەلەمی

مەلا سعیدی زماڭوئی

جزمی ﴿ ۸ ، ۹ ، ۱۰ ﴾

بەرگی شەشەم

ناوی کتیب : تهفسیری زماناکوئی .

ناوی نووسەر : مهلا سعیدی زماناکوئی .

جزمی ههشتم و نۆیهم و دهیهم .

به‌رگی شه‌شهم .

چایی یه‌که‌م .

چایی کۆمیۆته‌رو راکێشانی : ﴿ چاپخانه‌ی ئۆفستی بابان ﴾

ژماره‌ی سپاردنی (٤٠٩) ی سالی (٢٠٠٠) ی وه‌زاره‌تی رۆشنییری یی سپۆدراوه .

مافی له‌چاپدانی بۆ نووسەر پارێزراوه .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(به ناوی خوای به خشندهی میهره بان)

سو پاس و ستایشی بی پایان بو یه زدان پهروه ده کهری هه موو بونه وهران. دروودی زور
له سهر پی شه وای بونه وهران پیغه مبری مه زن له سهر یارو یاه وهران و پیره وانی بی .
دوای نه وهی خوای مه زن روونی کرده وه له نایه ته کانی پی شوودا که کو مه لی له بت
په رستان داوایان له پیغه مبر کرد نیشانه یه کی تایه تی بو یان بهیتی هه تا باوه ری بی بهین
باوه ر دارانش لایان خوشبو وه لامیان بدریته وه، له مه و دوایش خوای مه زن رونتری
نه کاته وه بو پیغه مبر ﴿ ۱۱۱ ﴾ نه فهرموی: نه و بت په رستانه نه گهر زورتر له و داخواز یانه ی
پی شووش به لگه ی زور گه و ره تریشیان بو بهیتی هه رگیز باوه ر ناهین ، وه ک خوای مه زن
نه فهرموی :

وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَاهُ إِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قَبْلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَلٰكِنْ
أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿ ۱۱۱ ﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا
شَيْطٰنَ الْاِنْسِ وَالْجِنَّ يُوحِي بَعْضُهُمْ اِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرَفَ
الْقَوْلِ غُرُوْرًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوْهُ فَذَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُوْنَ
﴿ ۱۱۲ ﴾ وَلِنَصْغِيْ اِلَيْهِ اَفْعَدُ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ
وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوْا مَا هُمْ مُّقْتَرِفُوْنَ ﴿ ۱۱۳ ﴾

ته فسیری زمانا کوی

﴿ وَلَوْ أَنزَلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ ﴾ وهه گهر به راستی ئیمه ره وانه مان بگردایه بولای نهو بی باوه رانه فریشته کان به چاوی خویان بیاندیبایه ناگاداریان بدایه له سه ر پیغمبرایه تی موخمه مد وهك خویان داوابان نه کرد بوچی فریشته کان نایه ری شایه تی بدهن .

﴿ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى ﴾ وه گفوگوئیان بگردایه له گهل نهو بی باوه رانه مردووه کان، دواپی ئیمه زیندوویان بکهینه وه شایه تی بدهن به یه کی تی خواو پیغمبرایه تی موخمه مد، وهك خویان نه یان ووت: باوکه کانمان بو پیئنه وه و بو مانی زیندوو بکه ره وه .

﴿ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا ﴾ وه ئیمه کو مان بگردایه وه به سه ر نهو بی باوه رانه هه موو شتی له م جیهانه دا به زیندوو به مردویانه وه، به وانه یانه وه دیارن و به وانه یشه وه به نهانن، به هه موو گیان داران و به تاسمانه کان و به زه وی و به هه موو بونه وهرانی تره وه پروو به پروو تا قم له دوا ی تا قم هه موویان بیینن و شایه تی بدهن له سه ر یه کی تی خواو پیغمبرایه تی موخمه مد و به راستی نایه نی خوا. ئیمه نه وانه هه موویان بکه یین .

﴿ مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ﴾ نه وانه له وانه نه بوون به وه ی باوه ر به یین مه گهر که خوا ناره زووی باوه ره ییان نه وان بکاو پالیان پیوه بنی زوریان لی بکاو بولای باوه ره ییان و دواپی نه وان باوه ر به یین. نه بی بزاینن که خوا نه قلی داوه به وان و زور له کهس ناکا بو هیچ شتی .

پرسیار/ نایا نهو بریاره راسته چون نه بی نهو هه موو شتانه بین بولای نهو بی باوه ره که مانه و که چی نه وان باوه ر ناهیتن، نهو جو ره ناده میزادانه نه بی هه بن و نه وه نده نه فامبن به شیوه یه کی ناسایی چون نه بی نهو تا قمه که مه ی بی باوه ران نهو هه موو بونه وهرانه به دروو بجه نده و شایه تی نه دهن له سه ر راستی نایه نی ئیسلام؟ نایا نه چیته می شکوه ناده میزادی به چاوی خویان بیینن وه به گو یچکه ی خویان بیسن نهو مردووه رزیوانه زیندوو نه کریتنه وه له گو ره کانیا ن دینه ده ری پاش هزاران سال و هه موویان شایه تی بدهن و بلین: هیچ که سی شایه نی په رستن نی یه جگه ی خوا و موخمه مد و فروستاده ی خواهیه ،

فریشته کان بهین پۆل پۆل بینه خواره و شایه تی بدهن به فروستاده ی موحمه د ﴿ ﷺ ﴾، بیسن که گیانداران له بالنده و ماسی شتی تر له بونه وهران به وینه ی درهخت و بهرد و نه ستیره کان جار بدهن به یهك جار به یهك دهنگ شایه تی بدهن هیچ که سی شایه نی په رستن نی یه مه گهر خواو موحمه د و فروستاده ی خوا به له گهل نه وانه هه موودا چون نه گونجی ئاده میزادی هه بی نه و هه مووه کاره بهك خه رانه و نه و هه موو یاسا تیکده رانه به درو بخاته وه به بی به لگه و باوه ر نه هینی به ئاینی ئیسلام ؟ به راستی نه و کاره زور سه ر سوور هینه ره ؟.

وه لām/ نه و پر یارانه و نه و شتانه رابوردن راست نین. به لکو ناگونجی ده رباره ی که سی راستی و به لگه ی راستی کاری تی بکاو به گویره ی سروشتی نه قل ژیری و به و پاکیه ی نه و تو خوا ئاده میزادی له سه ر دروست کرد بر وا به ریه، چونکه نه و به لگانه کاری به که س نه کراون و هه ر خوا نه یانکاو جیگه بو گومان نایه لئه وه. به لām نه و فه رمودانه ی خودا بو که سانیکی نه و تو به هه موو هه ست و ئاواتیان چه ندین سوودی تایه ت خویان بی به تنه ا، ئیتر نه قل و پاکیتی ده روون و مرؤفایه تی و راستی و داد په روهری و جگه ی نه وان مه به ست نی یه لای نه وان. که واته باوه ر نه کردن به و کاره ئااسایانه ده رباره ی نه وانه راسته و بی گومانه، له بهر نه و ره وشته خراپانه هیچ شتی سوود نابه خشی له گهل یان مه گهر نه و هیزه ی نه و تو خوا ئامازه ی کرد بو ی و فه رموی: ﴿ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ﴾ وه ئه ش فه رموی:

﴿ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ ﴾ وه به لām زور تر له و بی باوه رانه نازان نه گهر نه و به لگانه بین بو لایان باوه ر نه هین هه رچه نده سویندی سهخت نه خون باوه ر نه هین، هوشبان نایه ته وه به خویانه وه که خویان تا قمیکی یاخی و له سنوور ده رچوون و نه قل و پاکی ده روون سوودی نای له گهل نه وان و ئاین و مرؤفایه تی کار ناکاته سه ریان، هیچ شتی سه ریان بی شور ناکا مه گهر زور وزالبون به سه ریان: که واته گفتو گو کردن له گهل یان به زمانی زانست و مرؤفایه تی هه لیه و بی سووده .

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ بَنِيَّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ ﴾ وه هەر بهو جوړه ی ئیمه ی
گیراومانه بو تو بت په رستان به دوژمن گیراومانه بو هه موو پیغه مبه ران دوژمن له یاخی
بووان و له سنوور دهر جوانی ناده میزادو جنوکه. شهیتانی ناده میزاد ناسراون هه موو
که سیکه هانی ناده میزاد نه ده ن بو لای کاری پرو وپوچ و بهرگی راستی نه کاته بهری نهو
کاره. به لام جنوکه نابیرن و خوا نه یانزانن. ئیمه ی باوه ردار برومان به بوونیان هه یه، به
وینه ی فریشته کان و بهر پرسیار نین بوژوژ تر.

جیگه ی سهر سوورمان نی به دوژمنایه تی خراپه که ران بو پیغه مبه ران و تاین په روه ران و
پیاو چاکان له مدهو بهر و نیستاو له مدهو دوایش، چونکه به هوی نهو دوژمنایه تی به وه چاک
و خراب راست و پوچ جوئ نه بنه وه له یه کتری.

پرسیار/ هه ر کاتی خوا نهو که سه ی نهو تو بی گیرابینی بو پیغه مبه ران دوژمنی له خراپه
کاران هه ر وه رواله تی دهر که وتوی نهو نایه ته ده فهرموی. که واته بوخوا سزای
دوژمنانی پیغه مبه ران نه دات؟ دووباره چو ن فرمانی داوه به پهیره وی کردنی پیغه مبه ران،
دواپی چه ندین دوژمن دروست بکا بو پیغه مبه ران بو بهرگری کردن له وان وهانی
ناده میزاد بده ن بو باوه ر نه کردن به پیغه مبه ران و به په یامه کانیان؟.

وه لام/ خوی مه زن پیغه مبه رانی دروست کردوه بوئه وه ی بانگی ناده میزاد بکه ن
بودا په روه ری و یه کیتی خواو نه هیشتی سته م و لابر دنی بت په رستی، نهو شتانه ی
کردوون به پیشه و مده به ستی نهو پیغه مبه رانه، نهو پیشه و مده به سته خو یان له خو یانا
به گویره ی سرووشت دوژمنایه تی و زوړان بازی به له نیوان پیغه مبه ران و له نیوان بت
په رستان و چاو برسی و بی باوه راندا. که واته په وانه کردنی پیغه مبه ران هوی
دوژمنایه تی به. به لام له بهر نه وه ی خوی مه زن خوی یه که مین هوی به ناردنی پیغه مبه ران،
ناردنی پیغه مبه ران نه بیته هوی دوژمنایه تی نیوان راست و چه پ، بهو بوئه وه گه راندنی نهو
دوژمنایه تی به نه دریته پال خوی مه زن.

﴿يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْفَوَاحِشِ﴾ هه ندى لهو بى باوه رانه گفتو گوى دروى روكهش كراو كه دهره وهى چاكه و ناوه روكى سزايه و خراپه يه ئه يان نيرن بولاي هه ندى تر له خويان به فرو فيلى پوچ به مه به ستى هاندانيان بو كردنى كارى خراپ و بو دوژمنايه تى مافى رهوا و خاوه نه كانى، جفه يان بو ئه كه نه به شتى باوه رداران و پياو چاكان فريو بدهن و كارى نارهوا بكهن و فيل كردن لهوان له ناكاودا.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَلَغُوا﴾ وه ئه گهر خوا ناره زوى هه بوايه ئه و كاره خراپه يان نه ئه كرد و دوژمنايه تى پيغه مه برانيان نه ئه كرد و ئه و گفتو گو روكه شانعيان نه ئه نارد بو يه كترى، به لام خواكارى شايان له شوينى خويادا ئه نى، چونكه خوا ئه قلى پى داو و كارى چاك و خراپ له يه ك جوى ئه كه نه وه وه ئه توان كارى چاك بو خويان بسازين و زور له كهس ناكا بو هه لباردنى هيچ شتى و خويان بهر پرسيان.

﴿فَذَرَهُمْ وَمَا يَغْتُرُونَ﴾ دواى توواز له وه بى باوه رانه و شتى بهينه ئهوان به بوختان شهيتان ئه بخاته دهر و نياه وه، پيوسته تو فهرمانى خوا رابگه يه نى بهوان، پرسيارو وه لامو سزادانيان له سهر ئيمه يه. بى باوه ران گفتو گوى روكهش ئه نيرن بولاي هه ندى تريان له بهر فريودان و فيل كردن لهوان له ناكاودا:

﴿وَلَتَصْنِفِ إِلَيْهِ أَفئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ وه له بهر ئه وهى لابات وه بولاي ئه و گفتو گو روكهش و پرو پوچانه ي ئهوان، دلى كه سانيكى ئه ونو باوه ر نايه رن به روژى دوواى.

﴿وَلَيَرْضَوْهُ وَلَيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ﴾ وه بو ئه وهى هه ندى لهوان ئه و گفتو گويه روكه شانعي و پرو پوچانه په سه ند بكهن بو خويان وه رى بگرن له و شهيتانه وه و كارى بى بكهن و بو ئه وه پهيدا بكهن شتى ئه و بى باوه رانه كردويانه له گوناھو كارى خراپ و نارهوا. كورته و پوخته ي ماناي ئه و ئايه تانه: به راستى شهيتانه كان ئه رازينه وه و روكهش ئه كه نه گفتو گوى پرو پوچ بو ئه وهى ناده ميزادى ئه قل لاوازي پى ئه خله تين هه تا ئورى

بدنه وه بۆلای و په سه ندى بکه ن وشتى نه وان کردویانه له گونا نه مانیش بیکه ن، هاو به ش دانهران ووتیان به پیغه مبه ر ﴿﴾: تو دابنى بو ئیمه ناوېژى که رى له زانا کانی جو ه کان یا له قه شه ی گا وره کان، بو نه وه ی هه وال بدن به ئیمه به و شته ی له نامه کانی نه واندا هه به له باره ی پیغه مبه ریه تی تروه، بو نه و مه به سته خوا فه رمانی دا به پیغه مبه رو فه رموی:

أَفْغِيرَ اللَّهُ

أَبْتَغِي حَكْمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا
وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنْزَلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ
فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُفْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا
وَعَدْلًا لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَتِهِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِنْ
تَطَّعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ
يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾

﴿أَفْغِيرَ اللَّهُ أَبْتَغِي حَكْمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا﴾ نایا من جگه ی خوا دا وابه کم به ناوېژى که رى له نیوان من و ئیوه دا که شتى راست و پوچ له یه ک جوئ بکاته وه و خوا که سیکی نه و تویه نارديه تیه خواره وه بۆ لای ئیوه نه و نامه به که قورئانه به هوئى جبره ئیله وه به درېژى و به شى کراو هیى بو هه موشتى و چاک و خراپى جوئ کردوه ته وه. یانى پیغه مبه ر ﴿﴾ فه رموی به هاو به ش دانهران: ئیوه دا و له من نه که ن

ته فسیرى زمنا کوئى

زۆر به توندی که کاره پهك خه ره كان بۆ ئیوه بهیتم، داوای چه نندین داخوازی ترم لی
ئه کهن ناوه شیتته وه له من که له سنووری فه رمانی دهر چم، حوا ناردویه تیه خواره وه
بۆ سه ر ئیوه قورئان وه هه مو شتی پتویستی بۆ ژبانی ئیوه له ودا هه یه له ناسینی خوا و کاره
ره واکان و کاره قه دهغه کراوه کان ئیمه ی باوه ردار پتویستیمان به جگه ی قورئان نی یه
وهه وāl دهره به زۆر تر له کاره نه یته کان و جگه ی ئه وانیش، ئیوه که داوای زۆر تر
بکه ن جگه له دوژمنایه تی و له خو ئایی بون ه یچ شتیکی تر نیه .

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنَّهُمْ يُكْفَرُونَ أَنَّهُ مُنْزَلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تُكُونَنَّ مِنَ الْمُخْذَرِّينَ﴾
وه که سانیکی ئه و تو ئیمه به خشیومانه به وان زانیاری ته ورات له عه بدو لای کوری سه لام
و هاوړیکانی ئه زانن که به راستی قورئان نیراوه ته خواره وه له لایه ن په روه رده که ری تو و
به راستی کاری پوچی تیدا نی یه، دوا یی تو مه به له و که سانه ی گومانیان هه بی له ناردنی
قورئان به راستی و به بی گومان. ئیمه بر واما ن هه یه که پیغه مبه ری خوا پارێزراوه له
گومان. به لām خوا ی مه زن روی ئه و ئایه ته ی کردوه ته لای پیغه مبه ر ﴿﴾ زۆر
راستیشه، چونکه رو تی کردن له لایه ن خوا ی مه زنه وه بۆ لای بچوکی خو ی زۆر جیگه ی
شانازی به ئه و بچوکه، ئه وه له لایه ك، له لایه کی تره وه ئه و رو تی کردنه هیمایه بۆ لای
جگه ی پیغه مبه ر ﴿﴾.

﴿وَكَمَتَ كَلِمَةً رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾ وه فه رموده ی په روه رده که ری تو ته وا وه
راسته له هه وāl دانی داو له داد په روه ری ئه ودا له هه مو فه رمانه کانی داو له و به لێ نهیدا که
ئاینی ئیسلام سه ر ئه خات به سه ر هه مو ئایین و بیرو باوه رانی تر دا، هه ر چه نده بت
په رستان لایان ناخۆش ییت .

﴿لَا مُبْدِلَ لِكَلِمَاتِهِ﴾ ه یچ گۆران که ری بۆ فه رموده کانی خوا ی په روه ردا گار نیه،
چونکه راست و داد په روه رن و گه شتونه ته ئه و په ری راست و یژی و ئه و په ری
داد په روه ری و هه ر شتی به و جو ره نه بی له راستیه وه دوره. به ه یچ شتی ناوتری راست و
داد په روه ره تا بنچینه ی له سه ر راستی دانه رایی، هه ر شتی به و جو ره بی گۆرانی بۆ نیه.

ئهو رسته یه گه وره ترین به لگه یه بو راستی و دروستی و هه والدان به کاره ناداری و نه هاتوه کان، چونکه هه زارو چوار سه دو بیست ساله زور کهس نه بیتوانیوه که قورنان بگۆری و تاکه سوره تیکی که می دانی، له گه ل ئه وه شدا دوزمنانی قورنان هه ولی زۆریان داوه بو ئه و مده بسته، ئه گهر بوختانیکیان کردبی له گۆرانیدا کوتو پر نابریان چوه. به لام گاورو جوه کان ئینجیل و تهوراتیان گۆری و دهستکاریان کردوه، ئه وه ی به هه وه سی خویان نه بوی گۆریوانه.

﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وه خوی پهره ردگار گرفتاری هه مو کهسی ده بیسی، هه مو نهیتی بونه وهران ئه زانی ههر کهسی باوه ری به ههر ئاین و به ههر بیرو باوه ری هینا، ئه و کهسه باوه ری به راستی ئه و ئاین و بیرو باوه ره نه هیتی له هه مو پرویتکه وه و به کویرانه هه ولی بو ئه دا و وا ئه زانی جگهی ئه و ئاین و بیرو باوه ری خوی په ژاره و گومانه ... به لام ههر کاتی هه مو بیرو باوه ری بژمیرین و به راوردیان بکهین به به راورد و ترازوی خوی مه زن له و ئه نجامه وه ده رنه چی که به راستی زۆریه ی ئاده میزاد دوی گومانی هه له و گۆتره ی درۆینه که وتون بۆیه خوی مه زن فرمان ئه دا به پیغمه ره و ئه فهرمویی:

﴿وَإِنْ تُطِيعْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضْلُوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وه ئه گهر تو په پیره و ی و فهرمانه ر داری زور ترین کهسانی بی له روی زه ویدا که باوه ریان به خواو به ئاینی خوا نه بی ئه وان تو لانه دهن له ریگه ی ئاینی خوا.

﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ ئه و تاقمه زۆرانه دوی هیچ شتی نه که وتون له گفتو گۆرانا له گه ل پیغمه ره مه گهر ههر دوی گومانو گۆتره کاری که وتون و وا ئه زانن لاسایی کردنه وه ی باوکه کانیا ن دروسته و ئه و که سانه هیچ شتی نین مه گهر درۆ بکه ن و به گۆتره و به بوختان بیده ن به سه ر خوادا له به ره وادانانی نارواکان بیده نه پال خوی مه زن هاو بهش و کور و کچ، بۆیه خوی مه زن فرمانی دا به پیغمه ره ی خوی گوی نه گری له وته ی ناله باری ئاده میزاد و نه که ویتسه دوی لاسایی و به زم و باویان، پیویسته له سه ری دوی ئه و شته بکه ویتی لای خواوه بۆی هاتوه، چونکه ههر ئه و ریگه ی

راستی و راغویه هەر کاتی زانیمان زۆرتین کەس لە سەر هەلەن لەو بیرو باوەرو
ناینەداو ئەپەرسن پێویستە نرخیان بۆ دانه نرێ بە وتەو بە فرمانیانەو و لامان و نەبی
ئەو هیان راستەو ئەمەیان پوچە ئەبی بزاین فرمان دان بۆ هەمو شتی هەر بۆ خواپە بە تەنها
لەو شتانهدا رونیان دەکاتەو لە بنچینه کانی تاین و لە یاسا کانی قورئان ئەویش مەبەستە
لە فرمودەپە کە خوا ئەفەموی:

﴿ إِنْ رَبُّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴾ بە راستی پەرورده
کەری تۆ هەر ئەو زانترە بەو کەسە نادەمیزاد لانهدا لە ڕیگە ی تاینی خۆی زانترە لە
تۆو لە هەمو بۆنەوهران و، هەر خوا زانا ترە بەو کەسانە راغویی وەرئەگرن و دوا ی
راستی ئەکەون. دروست کراوانی خۆی لاپەنھان نیە، هەردو تاقمە کان باش ئەناسی و بە
شایستە ی کردەوہ ی خویان پاداشت و سزایان ئەداتی و وەری ئەگرن.

عەرەبەکان بەر لە هانتی تاینی ئیسلام گۆشتی مردار و بویان ئەخوارد، ناوی بتەکانی
خوایان ئەبرد لە کاتی سەر برینی کوشتارەکانیان، دوا یی خوا ی مەزن ئەو شتانی
لەسەر موسولمانان قەدەغە کرد. بۆ رەوا یون و خواردنی سەرپراوەکانیان مەرجە ناوی
خوا بیدن لە سەریان بە تەنها، بۆی رۆن کردنەو ئەو شتە ی مەبەستە و پێویستە کە خوا
ئەفەرموی:

فَكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾
وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَضَّلَ
لَكُمْ مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَثِيرًا يَظْلُونَ
بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنْ رَبُّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾
وَذَرُوا ظَهْرَ الْأَيْثِمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْأَيْثِمَ
سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرْ

اَسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسَّقٌ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِيُؤْخُونَ إِلَى
أُولِيَآئِهِمْ لِيُجَدِّ لَوْكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾

﴿ فكلوا مما ذكر اسم الله عليه إن كنتم بآياته مؤمنون ﴾ دواي ئيوه بخون له شتى ناوى خواو يادى خوا باس كرابى له سهرى نهو شته له كاتى سهر برپندا. نه گهر ئيوه پرواتان به ئايه ته كاني قورئان هه به رهوا كردن و قه دهغه كردنيان بۆ خوارده مه نه كان. پرسيار/ به راستى دروست بونى خواردن لهو سهر براوانه ئى نهو تو ناوى خواى له سهر برايى نه به سزاوه به باوه ر هيتان به خواو به ئايه ته كاني قورئانه وه، چونكه بۆ بى باوه رانيش دروسته لى بخون هه ر وهك باوه ر هيتان به خوا پديروسته به سهر برپاوى ناوى خواى له سهر برايى. چونكه باوه ر دار هه ر باوه رداره با لهو گوشته شى نه خوا، ده ركه وتوى ماناي ئايه ته كه وا ئامازه نه كا كه باوه ر هيتان مه رجه بۆ رهوا بونى خواردن لهو سهر براوانه، چونكه ماناي ئايه ته كه وايه ئيوه بخون لهو سهر براوانه نه گهر ئيوه باوه ردارن.

وه لآم/ به راستى فه رموده ئى خوا ﴿ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنُونَ ﴾ مه رج نيه بۆ رهوا بونى خواردن لهو سهر برپاوى ناوى خواى له سهر برايى. به لآم ئامازه به بۆ لاي نه وه كه سى ناوى جگه ئى خوا بيا له كاتى سهر برپندا به راستى نهو كه سه هاو به شى گى راوه بۆ خوا، چونكه نهو كه سه روى كردوه لهو كا ره ئى خويدا بۆ لاي جگه له خوا، به وينه ئى شتى بت په رستانى عه ره ب ده يكه ن، به راستى كه سى ناوى خوا بيا له سهر سهر برپاوى خوى به راستى باوه رى به خوا هيتا وه دورى خستوه وه له خوا هاو به ش بۆ، چونكه به تنه ا روى بۆ لاي خوا كردوه.

هه ندئى له موسولمانان خويان قه دهغه نه كرد بۆ خواردنى سهر برپاوى ناوى خواى له سهر برايى له بهر گومانى كه وتبه ده رونيان: چون دروسته بۆ ئاده ميزاد به ده ستى خوى گياندارى ك سهر برپيت و ناوى خواى له سهر بباو دوايى بيخوا، كه چى دروست نه ئى كه

بخوا گیاندارى خواراندیبتی به کاتی مردنی خوئى، خواى مه‌زن به هه‌ره‌شه‌وه وه‌لامى دانه‌وه وه‌رموى:

﴿ وَمَالَكُمْ أَنْ لَا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ إِلَيْكُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ ﴾ وه چ سودى بۆ ئیوه هه‌یه که ئیوه نه‌خۆن له شتى ناوى خواى له‌سه‌ر برابى و خۆتانی لی قه‌ده‌غه بکه‌ن ؟
﴿ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا أَظْطَرَرْتُمْ إِلَيْهِ ﴾ وه به‌راستی خوا رونی کردوه‌ته‌وه بۆ ئیوه شتى خوا قه‌ده‌غه‌ی کردوه له‌سه‌ر ئیوه به‌دریژی مه‌گه‌ر شتى ئیوه ناچار بکا بۆ لای خواردنی نه‌و شتى قه‌ده‌غه کراوه له‌سه‌رتان له‌مردارۆ بوه‌کان له کاتی گرانی و برستى به‌و مه‌رجه‌ی بۆی دانراوه، رۆن کردنه‌وه‌ی نه‌و شتانه‌ی خواردنیان قه‌ده‌غه‌یه له‌نایه‌تی (١٤٥) ی نه‌م سوره‌ته‌وه له‌نایه‌تی (١٧٣) ی سوره‌تی نه‌لبه‌قه‌ره دا رۆن کراوه‌ته‌وه.

﴿ وَإِنْ كَثُرِينَ لَا يَصِلُونَ بِأَهْوَانِهِمْ بِغَيْرِ عَلِيمٍ ﴾ به‌راستی زۆر که‌س له‌ناده‌میزاد خۆیان و په‌یره‌وه‌کانی خۆیان لانه‌ده‌ن له‌رێگه‌ی راست به‌هۆی ئاره‌زو و هه‌وه‌سی خۆیان به‌بى زانست و به‌بى به‌لگه، یانی خواردنه‌مەنى ره‌وا نه‌که‌ن و قه‌ده‌غه‌شی نه‌که‌ن به‌گوێرانه به‌گوێره‌ی هه‌وه‌سی خۆیان و به‌بى زانست، به‌وینه‌ی ر‌وا کردنی مردارۆ بو بۆ باشتر له‌و باسه‌ تێگه‌هین ته‌ماشای نایه‌تی (٣) ی سوره‌تی نه‌لمائیده بکه‌ن .

﴿ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴾ به‌راستی په‌روه‌رده‌که‌رى تۆ هه‌ر نه‌و زاناره به‌که‌سانى له‌سنور ده‌ره‌نه‌چن ره‌وا کردن و قه‌ده‌غه کردن به‌گوێره‌ی هه‌وه‌س و ئاره‌زوى خۆیان. خواى مه‌زن به‌ شتى سزایان به‌ شتى شایسته بن بۆی.

﴿ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ﴾ وه ئیوه واز به‌هێن له‌ شتى که‌ نه‌بیته هۆی گونا‌هو بى فه‌رمانی هه‌مویان به‌ناشکراو به‌ نه‌هێنى له‌ که‌مى و له‌زۆرى، له‌ داوین پىسى به‌ناشکراو کرتنى دۆستى ناره‌وا به‌ نه‌هێنى، له‌ به‌کارهێنانى ده‌رمانى بى هۆش کردن و فیل سازان و دلپىسى و دویه‌ره‌کى .

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَلْسَبُونَ الْأَثَمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ﴾ به راستی که سانیکی نه وتو پیدایا نه کدن گونا نه جیهان دا به ناشکرا و به نهیته له مهو دوا پاداشتیان نه دریتسه وه به هوئی شتی نه یکدن له پهیره هوئی کردنی ناره زوی بی به لگه وه، به هه واته ناروا به بی پرسیارو توله پاش نه وانه ی رابواردن که خوای مه زن ره وای کردن لهو شتانه ی ناوی خویان له سهر بری له کاتی سهر بریندا، قه ده غه ی نه کاشتی ناوی خوا نه بری و نه فهر موی:

﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ﴾ وه ئیوه مه خون له شتی ناوی خوای له سهر نه براوه له کاتی سهر بریندا، به راستی خواردنی نهو شته ی ناوی خوای له سهر نه برایی له سنور دهر چونه و گونا نه. زانایان یو مانا کردنی نه مانیه ته له باره ی ناو بردنی ناوی خوا له سهر سهر براوه کان بیریان جیا وازه بهم جوړه ی خواره وه:

۱- کو مه لای زانایان وه کو ئینو سیرین و شه عبی و فخره دینی رازی لایان وایه نهو سهر براوه ی ناوی خوای له سهر نه بری خواردنی قه ده غه ی ئیر به ده ستیانقنست بی یان له بری نه بی ناوی خوا بیا.

۲- لای حه نه فیه کان قه ده غه ی خواردنی نه گهر به ده ستیانقه سبی ناوی له سهر نه برایی ره وایه نه گهر له بری نه ما.

۳- به لای شافیه کانه وه نهو سهر براوه ی ناوی خوای له سهر نه برایی ره وایه، ئیر به ده ستیان قه سبی یا له بری چوپیتسه وه به لام به گویره ی فهر موده ی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ چاک وایه ناوی بری له سهری.

۴- به لای هه مو زانایانه وه نهو که سه ی گوشتی سهر براوی موسولمانی بخوات ناوی خوای له سهر نه بردی به لادهر له سنوری یاسا ناژ میری.

﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ﴾ وه به راستی شهیتانه کانی ناده یزاد دو دلی و گومان نه نیرن و نه یخه نه دهر وونی دوسته کانی خویان له بهر نه وه ی دوژ منایه تی

نیوهی بی بکن به گفتو گوی خویان و نه لین: نیوه شتی نه خون خوتان به دهستی خوتان دهیکوژن کهچی نهوهی خوا نهی کوژی نایخون. مه بست لهو شهیتانانه نیره یاخیه کانی ناده میزدن لهو کهسانه ی روکش و بویاخی راستیه کان نه کهن به بویه ی پیس و خراب، بز نمونه: هه ندی له هاوبهش دانه ران نه یانوت به په پره وانی خویان: پرسیار له هاوړپیکانی موحه مه د بکن چون گزشتی گیانداری نه خون خوتان نهیکوژن و سدری نه پرن به دهستی خوتان، گیانه وه ری ناخون خوا بیکوژی به کاتی مردنی خوی، له گهل نه وه شدا کوژراوی خوا چاکتره بز خواردن له کوژراوی نیوه، دوی خوی مه زن بهو موسولمانه لاوازانیه فهرمو:

﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ أَتُكْمَلُوا لَمْ تُشْرِكُوا﴾ وه نه گهر نیوهی باوه ردار په پروهی نهو بی باوه رانه بکن بز خواردنی گزشتی مرداره وه بو به راستی نیوه له هاوبهش دانه ران نه گهر ناچاری پالتان پیوه نهی. یانی نهو کهسانه گوی بگرن له هاوبهش دانه ران و به رهوای بز ان خواردنی مردارو بو وهك هاوبهش دانه ران، نهو فهرمان دانه به ته نها په یوه ندی به گزشتی مردارو بو نیه، به لکو هر که سی پروای به ده ستوری نیسلام نه بی و ناگاداریش بی بیگومان نهو که سه بی باوه ره، به بی جیاوازی نیر گزشتی مردارو بو بی یانه. خوی مه زن له دوی نهو باسانه ی پیشو وینه یه لی نه دا بز به اورد کردن له نیوان باوه ر داران و بی باوه ران که باوه ر داران وهك زیندوان و بی باوه ران وهك مردوان و نه فهرموی:

أَوْ مِنْ كَانَ مِيَتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي
النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ
زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا
فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا

يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا جَاءَتْهُمْ
 آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ
 أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا
 صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

﴿ اَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ ﴾ ئايا كه سى مردبى به
 هوى بى باوهرى يا به هوى نهزانيه وه ريگه ي لى ون بوبى، دواى ئيمه نهو كه سه زيندو
 بكهينه وه به ئيسلام بونى يا به زانست و راغوبى بو لاي ريگه ي راست به وينه ي عه ماري
 كورى ياسر و ئيمه دايتمان بهو كه سه روناكيه به هوى نهو روناكيه وه بپروا به ناو
 ئاده ميزادا راست و جهوتى بى جيا بكاته وه، ئايا نهو كه سه بهو جو ره بى ؟

﴿ كَمَنْ مِثْلُهُ فِي الظُّلُمَا لَيْسَ نَجَارِحَ مِنْهَا ﴾ وهك كه سيكه وينه ي نهو كه سه له نيو
 چهندين تاريكى دا بى دهر نه چى له نيوياناو نهيه ته دهر وه، وهك نه بو جهل، بيگومان نهو
 دو كه سانه وينه ي يهك نين.

خوای مه زن بهو رستانه ي پيشو وينه ي ليداره بو بهرانه ر كردنى نيوان باوه رداران و
 بى باوه ران. زور رون و ناشكرايه بهرانه رى كردنى نهو دو كه سه به بى جياوازي وهك
 بهرانه رى كردنى نيوان مردو زيندو وايه، وينه ي بهرانه رى كردنيشه له نيوان روناكي و
 تاريكيدا. يانى نهو كه سه باوه رى هيناوه وهك زيندو كراييه وه سه ر له نوى گياني ترى
 كراييه وه به بهردا. باوه ره كه يشى روناكيه كه نه چى به نيو ئاده ميزادا به هوى نهو
 روناكيه وه له ژيانى رورژانهيدا به چاوى رونه وه له كارو فه رماني خويا، بى باوه ريش وهك
 مردو وايه كه له سه ر بى باوه رى و هاوبهش داناندا نه مي نيته وه، وينه ي نهو كه سه وهك
 كه سيكه ته پاول بكا له نيو چهندين تاريكى دا نه چى به ريگه دا به كو يرانه و توشى چاكه
 نه بى له ژيانى دا و له ماوه ي ته مه نى دا.

پرسیار/ به راستی ئەو ئایەتە باوەڕهێنانی بە زیندو بونەوه دا ناوه، بێ باوەڕی وەك
مردن داناوه، كەچی ئەبیری بێ باوەڕان و بێ ئاینان لەم كاتەو لە سەردەمی ئێمه سامان
و خوشیان زۆر ترە لە باوەڕداران و خوا پەرستان ؟
و هەلام/ مەبەست لە زیندوێتی ئەو ئایەتەدا ئەوه نیە كە ئادەمیزاد بە خوشی و سامان
دارى كات بێنە سەرو خواردمەنى پاك و بە نرخ بخۆن و بەرگی گران مایە بكەنە بەرو
شلەمەنى بەتام بخۆنەوه. ئەوهی راستی بێ خوشی و رابواردن نەبەستراوه بە تايهەتی بە
یەكی لە باوەڕو بێ باوەڕی، ئەگینا نەبوايە باوەڕداران هەمویان لە رۆئاواو رۆژەلاتا وەك
یەك وابوایە لە شارستانی و رابواردنو پێشكەوتن و دواكەوتن و سامانداری و هەژاری،
هەروەها بێ باوەرانی وەك یەك وابوایە لەو شتانەدا، كەچی هەردو لایان هەیانە
ساماندان، هەیانە هەژان، بە بێ گومان رابواردن و سامان نەبەستراون بە باوەڕو بە
بێ باوەڕیەوه. بەلكو چەندین هویه هەن بۆیان جگەى باوەڕو بێ باوەڕی. بەلكو مەبەست
لە زیندوێتی ئەو ئایەتەدا باوەڕهێنان و هەستی ئایینە كە پال بێ بە خاوەنەكەیانەوه بە
هەلسان بۆ چاكە كردن لە بەر چاكیەتی و واز لە خراپە كردن بەیئێ لەبەر ئەوهی
خراپە.

ئەگەر ئادەمیزاد هیچ پرسیاری لەوان نەكړی بە راستی هەمو دەستورو یاساو
گفتوگویی بێ هودەو بێ ماناو بێ ناوەرۆك و بێ پەیره و ئەبن، هەر كاتی ئێمه سەلماندمان
ئادەمیزاد بەرپرسیار و بە بەرەلایی كات نەبەنە سەر، بە بێ گومان ئەبێ بیشزانین ئەو
پرسیارەیان لێ ئەكړی لە بەردەم كەسیكا كە هەرگیز پرسیاری لێ ناكړی، ئەو كەسە كە
هەر خوايە بە تەنها، هەر كەسێ باوەڕی بەبونی پرسیار كەریكى بالاتری لە هەمو كەس
نەبێ كە ئەو پرسیار كەر بێ بە تەنها و پرسیار لێ كراو نەبێ، ئەو كەسە هەست بە
لێپرسراوی ناکا، بنچینەیه كیان بۆ دانانری، ئەبێ بزانی كە هەرگیز نەبیراوه پرسیار كەرو
پرسیار لێ كراو نەبۆن و بێ بنچینە بن، هەر كەسێ پروای بەبەرپرسیاری نەبێ بیگومان
باوەریشی بە ژیان و بە ئاسودەیی كۆمەلایەتی نیە. ئەگەر كەسێ پرسیار بكات و بێ:
ئادەمیزاد پرسیاری لێ ئەكړی. بەلام پێویست ناکا كە هەر خوا بێ، ئادەمیزاد خوێان

ئەتوان لیژنەیهك هەلبژێرن لە خوێان بۆ ئەو هەموو کەس لەبەردەم ئەو لیژنەیه‌دا
پرسیاری ئی ئەکری، ئیمەش لە سەرە ی خوێانا پرسیار لەو کەسە ئەکەین: ئەگەر ئەو
لیژنەیه کەوتنە هەلەو ه چ کەسی پرسیاریان ئی ئەکا، ئەگەر لە وەلامدا بلی:

پرسیار/ کە وێژدانی خوێانە، ئیمەش وەلامی ئەدەینەو: ئەو وێژدانە نابینری
ودەرناکەوی بۆ هیچ کەسی هەتا جیگە ی متمانە بی، وێژدان تەنها بۆ لیژنەیه‌نیه‌و بەشی
هەموو کەسیکەو ئادەمیزاد بە گشتی خوێان بە خاوەن وێژدان دەزانن، ئەو لیژنەیه‌ وازی
ئی بەینری و پرسیاریان ئی ئەکری؟ جگە ی ئەوان گیرۆدە بن بە هۆی وێژدانەو. کەواتە
بۆمان دەرکەوت پرسیار کەری کە پرسیاری ئی ئەکری هەر خواپە بەتەنهاو بەس، رۆن
بویەو بۆ ئادەمیزادی ژیر هەر کەسی باوەری بە خوا هینا و خۆی بەستەو بە دەستورو
یاسا و فەرمانی خوی کەوڕەو بیگومان بەرچاوی رۆنەو بە تاریکی ناچی بە رێو لە بیرو
باوەرو رەوشتی خوی، ئەگەر باوەری نەهینا ویتە ی کەسیکی کویر بی و بە تاریکی دا
برواو رزگاری نەبی لەو تاریکیە.

﴿كَذٰلِكَ زَيْنَ لِّلْكَافِرِيْنَ مَاكٰنُوْا يَعْمَلُوْنَ﴾ هە ر وەك رازینراوەتەو بۆ باوەرداران
باوەر هینان، رازینراوەتەو بۆ بی‌باوەرانیشتی ئەیکەن ویتە ی بت پەرستن. بەلام
کرده‌وی باوەرداران لە راستیەو هەلقولاًو، بە پێچەوانە ی رازینراوی بی باوەران بی
بنچینەو گۆترە کارین.

﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فِيْ كُلِّ قَرْيَةٍ اٰكٰبِرَ مُّجْرِمِيْهَا لِيَمْكُرُوْا فِيْهَا﴾ وە هەر بەو جوړە ی ئیمە
دروستمان کرد لە مە کەدا چەندین پیاوانی تاوانبار لەناویدا، ئیمە هەر بەو جوړە دروست
دەکەین لە هەموو گوندو شارێکا پیاوانی تاوانبار لەو گوندەدا، لە بەر ئەو ی ئەو سەرۆکە
تاوانبارانە بسازین فیل و ستم و سویندی بە درۆ خواردن نرخ دانان بۆ شتی پرو پوچ لە
بەر مانەو ی سەرۆکایەتی خرابی خوێان، بەدژایەتی کردنی چاکە کەران و دادپەروران.
مە‌یه‌ست لە گوند لیرەدا هەموو کۆمە‌لگایە کەم بن یا زۆر. یانی چۆن لەم کۆمە‌لگایە
تۆدا موحمەد سەرۆکی تاوانباران هەن فیل و دژایەتی پەیدا ئەکەن بۆ ئایینی خوی مەزن،

تەفسیری زماکۆبی

ئه فه رموی له سوره تی (فاتیر) دا ((ولا یحیی المکر السیء الا باهله)) نایه تی (٤٣)، وه فیلی خراب کهس له ناو نابا مه گهر ههر خوا وه نه کهی خوئی .

وه لیدی کوری موغه یره وتی به پیغه مه در ﴿ ٤٤ ﴾: نه گهر پیغه مه رایه تی راست بوایه من له تو چاکتو شایان ترم بو پیغه مه رایه تی، چونکه من له ته مه ندا له تو گه وه ترم و سامانیشم زووتره، خوای مهران له و باره وه فه رموی:

﴿ وَاِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ ﴾ وه ههر کاتی بهاتایه بو بی باوه یران و گه وه پیاوانی تاوانبارانی قوره یشیه کان نایه تی له قورنانی پیروز و به لگهی دانابی له سه ر راستی پیغه مه درو نایینی نیسلام، نهو بی باوه یرانه نه یانوت: نیمه باوه یر ناهیتین به و نایه ته و به و به لگه یسه هه تانه به خشری به نیمه وینه ی نه و شته ی به خشراوه به ره وانه کراوه کانی پیشوی خوا. زانیان له مانا کردنی نه و نایه ته دا بیران جیاوازه: (١) که وه پیاوانی تاوانبارانی قوره یش داوایان کرد له پیغه مه در ﴿ ٤٥ ﴾ کاتی نیمه باوه یر به تو نه هیتین کاری په ک خدری وه ک موسا له بچرانی ده ریا و زیندو کردنه وه ی مردوان به وینه ی عیسا به تو بدری (٢) وتیان نیمه باوه یر ناهیتین هه تا نه یه ته خواره وه بو سه ر نیمه سه روش وه ک هاتوه به سه ر پیغه مه راندا، پیشه واهه خری رازی نه فه رموی: نه مه یان نیمه به چاکي نه زانین، چونکه خوا به ریچی نه وان نه داته وه و نه فه رموی:

﴿ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ﴾ خوا زانا تره له هه مو که سی په یامی خوئی له چ جیگه یه دانه نی و چ که سی جیگه ی متمانه ی خوایه و نه یگپری به پیغه مه در، ههر خوا نه زانی چ که سی شایانه بکری به پیغه مه در، بیگومان موحه مه د شایسته و به ریژ ترینی ناده میزاده بو فروستاده یی .

﴿ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴾ له مه و دوا توشی که سانیکی نه و تو نه بی تاوانیان کردوه رسوایی و بی نرخی له خزمه ت خوا دا له روژی دوا یی دا وه توشیان ده بی سزایه کی سه خت به هوئی شتی نه وان کردویانه به

فیل و خرابه کاری و باوه به موحه مه د نایه رن و خرابه ی بۆ نه سازین گهرو گرفتیان بۆ
دائهنین، نهو بی باوه رانه چونکه خویان به گه و ره دائه نا شایسته ی بی تابروین و سزای
سه خن له پوژی دوایندا. کاتی خوای مه زن باوه داران و بی باوه رانی فه رمو،
دوایی بۆمانی رۆن نه کاته وه نهو شته ی له گه له هه ر یه که لهو دو تاقمه نه ی کات و
نه فه رموی:

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يُمْشِرْهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ
أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ
فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذْكُرُونَ ﴿١٢٦﴾ ﴿١٢٧﴾ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾

﴿فَمَنْ يُرِيدِ اللَّهُ يَهْدِيْهِ يَسْرَحَ صَدْرَهُ لِلْإِيْمَانِ﴾ دوايی هەر که سیّ خوا ئاره زوی هه بی و بیهوی که راغویی بکا بو لای ریگهی راست و یاریده ی بدا بو لای باوه ر هیتان خوا دلی ئه کاته وه و فراوانی ئه کا بو لای وه درگرتنی ئایینی ئیسلام، خوا گومانی شه یتان له دلیا ئه سه رپته وه به میهره بانی خو ی. نه و که سه یه کیکه له و تا قمه دلیان بو باوه ر هیتان کراوه ته وه و ئارامی گرتوه، وازی هینا وه له سودی تاییه تی خو ی، خو یانیان رزگار کردوه له لاسایی کردنه وه ی پیشوه کان و هه وهس بازی نه وان.

تہ فسیری زمنا کوئی

﴿ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا ﴾ وه هه كه سى خوا ئاره زوى هه بى و بيهوى كه له ريگه ي راست لايداو ريگه ي باوه رهيتانى لى ون بكا خوا سنگى نهو كه سه تنگ نه كا زور به تنگى و دورى نه خاته وه له وهركرتنى راستى و باوه رى تيناجى و چاكه وه ناگرى و نهو به رى دلى تنگ نه بى، نهو كه سه يه كيكه لهو تا قمه ي دليان هاتوته يهك و روناكى تيا نه ماوه له بهر نه زانين و سودى تاييه تى خوى لاسايى باوك و باوو بايرانى خوى ده كاته وه، ترسى نه مان و له ناو چونى سهركردايه تى سهركهردانى كردوه .

﴿ كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ ﴾ نهو نه ده دل و سنگى تنگه وهك نهو وايه كه به راستى نهو زورى لى بكري بهرز بيته وه بو ئاسمان و چولاى و هه ناسه ي ده رنه يه . يانى نهو كه سه چهنده لاي گرانه بهرز بيته وه بو لاي ئاسمان و چولاى و هه ناسه ي ده رنه يه نهو نه ده ش لاي گرانه دواى راستى بكهوى و باوه ر بهيتى .

بوزانين لهو ئايه ته دا خواى مه زن به لگه و نيشانه وزانستى يه كى يه كجار كه و ره ي روونكر دوه ته وه بو يان له سه ريغه مه رايه تى پيغه مه ر ﴿ ﷻ ﴾ به هوى قورئانى پيروه وه نهو هيش نه مه يه كه هه تا ئاده ميزاد به رزيته وه به ره و ئاسمان و بوشايى وله راكشاني زهوى دور بكه ويته وه هه ناسه بر كيتى بى نه كه وى وه خته دلى شه قيبى، چونكه هه وى بو كه م نه بيته وه به جو رى نزيكه دلى بيجري و خو ين له چاوه كانى و گو يچ چكه و وه مو و له شيه وه بيجته ده رى، نه كه ره خواى مه زن پيغه مه رى شاره زا نه كرديت به هوى قورئانه وه نهو پيغه مه ر نه خو ين ده واره چونى زانيوه هه تا به ره و زو و به رزيته وه تهنگى هه ناسه پيدا نه بيت .

﴿ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ هه ره بهو جو ره دلى نهو كه سه تنگ نه بيت دوور نه بى له راستى خوا سزا نه خريته سه ر كه سانيكى نهو تو باوه ر ناهين و يه كيتى خوا وه ناگرن، يانى نهو كه سه انه نه كه و نه نيو دلتهنگى بو وهركرتنى راستى هه ر وايش له پاشه رزدا توشى سزار زور كه و ره تر و گرانه لهو دلتهنگيه جيهانه نه بن و چاره بو را كردن و ده ر چوون نادوزنه وه و رسوا نه بن .

﴿ وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ﴾ وهه وشته ی نه وتۆ ئیمه بۆ تۆمان پروون کرده وه له م سورته دا و جگه ی نه م سورته له قورئاندا هه رئه وه رینگه ی راستی پهروه ردگاری تویه راست و دروسته و خوارو خێچی تیدا نیه و گران نیه بۆ نه و که سانه فهرموده کانی خوا نه بین و وهریان نه گران .

﴿ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذْكُرُونَ ﴾ به راستی ئیمه پرووتمان کردوه ته وه ئایه ته کانی قورئان بۆ تا قمی ئامۆزگاری وه ربگرن . به لگه ن له راستی ئایینی ئیسلام و دروستی قورئان و ئایه ته کانی .

﴿ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ ﴾ وه هه یه بۆ نه و که سانه ی ئامۆزگاری وه رئه گران خانوی خوی خویان که به هه شته له خزمه ت پهروه رده که ری خویانا، هه ر که سی بجیته نیو نه و به هه شته توشی خراپه نابۆ و خه فه تبار نابۆ و خوا پشتیوانیانه، وه ک نه فه رموی .
﴿ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه پهروه رده که ری نه وان کار به ده ست و یاری ده ده ری نه وانه و دۆستیانه و سه ریان نه خا به سه ر دوزمنانیاندا له جیهاندا به هوی شتی نه یکه ن له چاکه و په رستی خوا .

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا
يَمْعَشَرُ الْجِنَّ قَدْ اُسْتُكْرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِ وَقَالَ اَوْلِيَاؤُهُمْ
مِّنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اَسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا اَجَلَنَا الَّذِي
اَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا اِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ اِنَّ
رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿ ١٢٨ ﴾ وَكَذَلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿ ١٢٩ ﴾ يَمْعَشَرُ الْجِنَّ وَالْاِنْسِ الْمَيَّاتِ كُمْ
رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقْضُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ

يَوْمَ كُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿١٣٠﴾ ذَلِكَ
أَنْ لَّمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ ﴿١٣١﴾
وَلِكُلِّ دَرَجَتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا
يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾

﴿ وَيَوْمَ يَخْشِرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ ﴾ تۆ بیری ئه و کاته
بکه ره وه خوا کو ئه کاته وه جنۆ که و ئاده میزاد هه میوان، خوا ئه فه رموی: ئه ی کۆ مه لێ
جنۆ که به راستی ئیوه زۆر که ستان له ئاده میزاد لادا وه له ریگه ی راست و کرد و نتان
به پیره وی خۆیان.

﴿ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ ﴾ وه دۆستی جنۆ که کان له و
ئاده میزادانه جنۆ که کانیا ن کرد وه به دۆست و کار به ده ستی خۆیان و به پیره و بۆ خۆیان ئه لێن
ئه ی په ره ورده که ر ئیمه: هه ندی له ئیمه سوود و خوشیمان رابرد وه له هه ندی ترمان.
ئاده میزاد په پیره وی جنۆ که کانیا ن ئه کرد به جوړی جنۆ که کان وه ک گه وره و ابوون
و سوودیان لیوه رنه گرتن و ریگه ی خرایان نیشان ئه دان، ئاده میزادیش سوودیان
له جنۆ که کان وه رگرت له رازانه وه ی کرده وه ی خراب و سامانی جیهان بۆ خۆیان
به هه رشیه که بێ. له روژی دوواییدا هه ردوویان ئه لێن:

﴿ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتُمْ لَنَا ﴾ وه ئیمه گه یشتووین به و کاته ی ئه وتۆ، تۆ بۆ
ئیمه ت دیاری کرده. که له یه کتری جوێ بینه وه له جیهاندا، ئیمه ئیستا له به رده م
تۆ داین و بریار به گونا هباری خۆمان ئه ده ی.

﴿قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ خوا ئەفەرموی، ناگری دۆزه خ جیگهی دانیشتی ئیوهیه بەردهوامن لەناو ئاگردا مەگەر شتی خوا ئارەزووی بکا بۆ گواستەوه تان لە جیگەیه کەوه بۆلای خرابتر، لە گەرمایه وه بۆ ساردی سزاکی خرابتر بێ و ئازاری زۆرتر بێ، ئەوسزادانیان بە ئاگر فەرمانیکە چاک و خراب دیاری ئەکاو پاداشتیکی دادپەر وەرانهیه. بەراستی پەر وەر دەر کەری تۆ هەموو شتی چ لە جیگەیی شیاوی خۆیا دائەنی بۆ ئادەمیزاد و بۆ جنۆکە، ئەزانی بەهەموو کردەوهی ئەوان گەورە بن یابچووک، پاداشتی تاوانی خۆیان وەر ئەگرن.

﴿وَكَذَلِكَ لَوْلِي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ وەهەر بەو جوهری باسەمان کرد لە سوود وەر گرتنی جنۆکە و ئادەمیزاد لەیه کتری لە جیهاندا وازەینانیان لەیه کتری لە پاشەڕۆژدا، ئیمە هەندێ لەستەمکاران ئەکەین بەسەردار و دۆستی یە کتری، هەندیکیان زāl ئەکەین بەسەر هەندیکێ تریان لە جیهاندا بەهۆی شتی ئەیکەن لەبێ باوهری و سوود وەر گرتن لەیه کتری و لە پاشەڕۆژدا هاوبەشی یە کترین لەسزادان و تۆلە کردنەوه لەوان.

بۆ جاری تر خوا پرووی فەرمودەیی خۆی ئەکا بۆ لای جنۆکە و ئادەمیزاد بەتاوانچ و بەخەشەوه لەڕۆژی دوایدا ئەفەرموی:

﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي﴾ ئەی کۆمەڵی جنۆکە و ئادەمیزاد: ئایا نەهاتوه بۆلای ئیوه چەندین نێردراوی ئیمە بۆ لاتان و لەخۆتان بن بخویننەوه بەسەر ئیوه دا ئایەتەکانی قورئانی ئیمە و هەواڵ بەدەن بەو سروشەیی هاتوه بۆ لایان و بەلگەن لەسەر یە کیتی ئیمە و باوهر کردن بە فروستاوه کانی من؟

﴿وَيُنذِرُوكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا﴾ وەئەو نێراوانە ئیوه بێستین بەگەشتن بەم ڕۆژەیی ئیوه کە ئەم ڕۆژەیی دوایه؟ ییگومان خوا هەموو شتی ئەزانی، بەلام بەهەرەشەوه ئەوانەیان بێ ئەلی.

تییسی : مانای دەر که وتوی ئه و ئایه ته و امان پیشان ئه دات که جنۆ که کان پیغه مبه ریان بۆ نیر دراوه له ره گه زی خویان . زانیان له و باره وه بیرو بۆ چونیان جیاوازه : ئایه تی (۲۹) ی سوره تی (ئه لئه حقاف) بۆمانی روون ئه کاته وه که خوای گه وره هه ر له ئاده میزاد پیغه مبه رانی ره وانه کردوه ، به لام له جنۆ که کانیش چه ند که سیکی ناردوون بۆ لای پیغه مبه ران و گۆی له فه رموده کانی خوا بگرن و کردونی به نوینه ری پیغه مبه ران بۆ لای جنۆ که کان ، ئایه ته کانی قورئان هه ندیکیان مانی هه ندی تریان ئه کهن . که واته چونکه ئاده میزاد کۆبونه ته وه له گه ل جنۆ که کان دروسته پرسیار له وان بکری به ته نها .

﴿ قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا ﴾ هه ردوو تاقمی جنۆ که و ئاده میزاد ئه لئین له وولامی فه رموده ی خوا دا : ئیمه شایه تی ئه دهین له سه رخۆمان و بریار ئه دهین تا وانبارین و شایسته ی سزادانین و مافی خۆمانه ئه و شایه تیه بدهین ، چونکه له و رۆژه دا جگه له راستی هه یج تر نا رواته سه ر بۆ هه یج که سی .

﴿ وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَافِرِينَ ﴾ وه فریوی ئه و که سانه ی داوه ژیان و رابواردنی جیهان و زیندو بونه وه و کۆبونه وه ی رۆژی دوایی له بیر بردونه ته وه ، وه شایه تیان دا له سه رخۆیان که به راستی ئه وان بی باوه ر بوون له جیهاندا . دووپات کردنه وه ی ئه و شایه تی دانه بۆ سه رکوت کردن و گه رنه وه یه له بی باوه ری و بی فه رمانی خودا : چونکه که سی هه ولی ئه وه بدا گرناهی بکانه گه ر بزانی ناچار ئه کری بریاریدا به خراپه و بی فه رمانی خودا واز له کردنی گونا هه ییتی و په لاماری نادا ئه گه ر ئه و که سه ژیر بی .

﴿ ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مَهْلِكِ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ ﴾ ناردنی پیغه مبه ران بۆ لای بی باوه ران ترساندنیان به و جو ره له به ره ئه وه که به راستی په ره ردگاری تۆ له ناو نا با دانیشتی گونده کان به وۆی سته می دانیشتی ئه و گونده انه وه ، دانیشتی ئه و گونده انه بی ناگابن و ناگادار نه کرابن له لایه ن پیغه مبه ره کانه وه به فه رموده کانی خوا و پیغه مبه رانیان هه تا بیانویان نه میتی .

یانی خوا دادپەرورە و سەتەم لە کەس ناکا و سزای نادا مەگەر دواى ناردنى پیغمهەران
و موژدەیان بداتى و بیان ترسىتى، دواى کەوازی نه هیئا پیغمهەران هەوالى ئەدەنى بەشتى
توشى ئەبى ئەگەر پەشیمان نه بێتەوه، دواى ئەگەر بەردەوام مایەوه لەسەر سەتەم کردن
خوا سزای ئەدا بەشتى شایستەبى .

﴿ وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴾ وه بو هه موو كه سى هه يه
چەندین پلەو پایە لەپاداشت وتۆلە لەبەرشتى کردویانە لەجیهاندا، دواى بو خراپە کاران
هەیه چەندین پلەو پایە بەگوێرەى کردەوه کانیان وههەر لەگالتە بى کردیان هەتا تالان
کردنى خواردەمەنى گەلان و فریدانى بۆمبای زەرپەرە لەجیهاندا و سزای گران
لەپاشەرۆژدا، بو چاکە کهەران هەیه چەندین پلەو پایە بەگوێرەى کردەوه کانیانە وههەر لە
ناوبردیان بەچاکە هەتا کوشتیان لەریگەى خوادا و گشت چاکەیهو، پەرورەدە کەرى تۆ
بى ناگانیه لەشتى ئادەمیزاد و جنۆکە ئەیکەن، هه موو شتى به بى کەم و کورپى تۆمار
کراوه لای خواى مەزن لەگەورەو بچووک و لەچاک و لەخراپ، هه موو كه سى
بەگوێرەى شایستەى خۆى مافی کردەوهى خۆى وهرئەگرى لەپاداشت و لە سزا، ئەوهى
شایانى باسبى بى پێویستە ئیمە پروامان هەبى بەبونی جنۆکە بەشیوێهە کى کورت، چونکە
خوا بەنامەى خۆى هەوالى بەبونی فریشتە داوهو ئەقلیش گونجاوه لای بونی جنۆکە
هەر وهك بوونی فریشتەیه . بەلام بەدریژى هەوالەى زانیى خوایه چۆنیەتى جنۆکەو
فریشتە، بۆیه هەرکەسى باوهرى بەبونیان ئەبى بەبى باوهر دائەنرى. دواى ئەوهى خواى
مەزن پروونی کردەوهو فەرماندانی خۆى بو پەرستن و هانى دابن بو باوهر بەئایىنى ئیسلام،
بۆیشمانى پروون ئەکاتەوه کەخوا پێویستی بەهیچ شتى نییه، هیچ شتى زیان بەخوا
ناگەیهنى و سودیشى بى نابه خشی و ئەفەر موئ:

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَاءْ

يَذْهَبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا

أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخِرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنْ مَا

تُوعِدُونَ لَا تَأْتِي وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَقَوْمِ

اعْمَلُوا عَلَى مَكَاتِبِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

مَنْ تَكُونُ لَهُ عَقِيبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

﴿ ١٣٥ ﴾

﴿ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ ﴾ وه پەرورده کهری تو پیوستی به بنده کانی خوئی نیه و
بی نیازه له پهرستی نه واندای بو خوئی، خاوهنی به زهیی و میهره بانی به بو بنده کانی
خوئی، داوا کردنی پهرستن له بنده کانی خوئی بو سوودی تواوی نه وانه له هه موو
رویه که وه، بو نه وه نی به خوا پیوستی به باوره پیهینان و پهرستی نه وان هه بی. بونه وهران
هه مویان هه ژاری یاره گای پەرورده کهری خوینان .

﴿ إِنْ يَشَاءْ يَذْهَبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ ﴾ نه گهر پەرورده کهری تو ناره زوو
بکا ئیوه له ناو نه با چونکه پیوستی به ئیوه بی به و، دانه نی له دواى ئیوه له جیگهی ئیوه دا
شتی ناره زووی بکا، ئیوه نه گوررینه وه به جگهی ئیوه تا قمی خوا پهرستر بن. به لام
به میهره بانی خوئی موله تی ئیوه نه دا هه تا هوشی بکه نه وه له خوتان و کرده وهی خوتان .
﴿ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخِرِينَ ﴾ ههروه کهری تو ئیوهی دروست
کردوه له منال و نه ته وهی گهلانی تر و لای ناسان بووه، ناسانه له سه ری تا قمی تری
تازه دروست بکا له ئیوه له جگهی ئیوه .

﴿إِنْ مَا تُوعِدُونَ لِاتٍ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾ بهراستی شتی به لیتی پیدراوه به ئیوه دیت به بی گومان له زیندو بونه وه و پرسیار و پاداشت سزاو، ئیوه دهر چونتان نابیی له ههر جیگه یه كه بن مردن پیتان نه گا و، ریگهی بی ناگرن. دواي پیغه مبه ر ﴿﴾ بانگی عدره به کانی کرد بو لای ئیسلام هه ندیکیان وه لأمیان دایه وه و باوه ریان هیتا، هه ندی تر وه لأمیان نه دایه وه و باوه ریان بی نه هیتا، خوای مه زن فره مانی دا به پیغه مه ری خوای و فره مووی:

﴿قُلْ يَا قَوْمِ اِعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانِكُمْ اِنِّي عَامِلٌ﴾ تو بلی به بی باوه ران: نه ی تا قمی خویم: ئیوه کار بکه ن بو خو تان له سه ر نه وه پری ده سه لات و توانای خو تان وله سه ر شیوه ی خو تان بن و به زده وام بن له سه ر کاری خو تان ههر خو تان تووشی زیان نه بن. بهراستی من ناوهستم و کاری خویم نه کهم و به بی توانای خویم و به زده وام نه بم له سه ر ئایینی ئیسلام و وه رگرتنی ریگهی راست.

﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ دواي ئیوه بهم نزیکه نه زانن بوچ که سی نه بی به ره می چاکه ی روژی دواي که به هه شته؟ بهراستی سه مکاران رزگاریان نابیی له توله ی سه می خو یان، نه گهر رزگاریان بی سه مکاران و دادپهروهران له یه كه جوئی نابنه وه، نه وه یش نا کو نجی و نا چینه می شه که وه.

پاش نه وه ی خوای مه زن باسی بی باوه پری و هاو به شدانان و نه زانن و تینه گه یشتی بی باوه رانی فره موو، له مه و دووا باسی فره ماندانی پوچیان نه کا به دریزی: له و فره ماندانه پوچانه یه که بیچوی جوار پیکانی خو یانان نه کرد به به شی خواکانیان و وازیان لی نه هیتا بو بته کانیان، ههروه ها دانه و یله و به ره می باخ و کشت و کالیان نه کرد به دوو بهش بو خواو بو بته کانیان: بهشی خوایان بو میوان و هه ژاران: بهشی بته کانیان واز لی نه هیتا و نه یان ووت: خوا پیوستی به و شتانه نییه، نه یاندا به زو یانان. نه وه یش ههر له بهر خو شه ویستی بته کانیان بو، هه رشتی له بهشی بته کانیان بکه و تابه ته ئیو بهشی خواوه هه لیان نه گرتوه و نه یان خسته وه ئیو بهشی بته کان و نه یان ووت: بته کان پتر پیوستیان به و شتانه یه هه رشتی له وه به شه ی خوا له ناو بجو بایه ئاوریان لی نه نه دایه وه، هه رشتی له بهشی بته کان کهم بیوایه ته و توله یان نه کرده وه له به شه که ی خوای مه زن، بو روون کردنه وه ی نه و باسانه نه فره مووی:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ
نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا
فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ
وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ
سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿ ١٣٦ ﴾ وَكَذَلِكَ زَيَّنَ
لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ
شُرَكَاءَهُمْ لِيَرُدُّوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرَّهُمْ وَمَا يُفْتَرُونَ ﴿ ١٣٧ ﴾
وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ
نَشَاءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ
أَسْمَاءَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿ ١٣٨ ﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ
خَالِصَةٌ لِّذِكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ
مِيتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصَفَهُمْ إِنَّهُ

حَكِيمٌ عَلَيْهِ ﴿ ١٣٩ ﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ
سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ
قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿ ١٤٠ ﴾

﴿ وَجَعَلُوا اللَّهَ مِمَّا دَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيًّا ﴾ وهبت په رستانی عه رب ئه یان
گیرا بۆ خوا له شتی خوا دروستی کرد بون له دانه و تلوه بهرو بومی درخت و له
بیجوی چوار پیکانیان به شی بۆ خواو به شیکیش بۆ بته کانیان که ئه یان په رستان و ناویان
نابون هاو به شی خوا.

﴿ فَقَالُوا هَذَا اللَّهُ ﴾ دواپی ئه یان ووت نه و به شه یان بۆ خوا به و ئه م به شه یشیان بۆ
هاو به ش و خوا کانی ئیمه یه، هه ردو و لایانیان به گومانی پوچ و گوفتاری دروینه ی خو یان،
خوا کانی ئه وان بریتی بوون له بته ده ست کرده کانی خو یان.

﴿ فَمَا كَانَ لَشُرِّكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرِّكَائِهِمْ سَاءَ مَا
يَحْكُمُونَ ﴾ دواپی ئه و به شه ی بۆ هاو به شه کانی ئه وان بی نه گا بۆ لای خواو نه یه به خشن
به هه ژاران و میوانه کان وه شتی بۆ خوا دانراوه دواپی ئه و شته نه گا به هاو به شه کانیان و
به کار به یترئ بۆ یان و بۆ زیوانه کانیان. یانی ئه توان ده ستکاری به شی خوا بکه نه. به لام
نابی ده ستکاری به شی بته کانیان بکری. ئه و شته ی ئه وان فه رمانی بی ئه دهن و ریژی به شی
بته کانیان ئه دهن به سه ر به شی خوا دا گیل و بی ته قلییه و خراپه، ده ستوریکی نار ه وایه
دروستیان کردوه بۆ خو یان، دواپی رونی ئه کاته وه کرده ویه کی خراپه تر یان و ئه فه رموی:
﴿ وَكَذَلِكَ زَيْنٌ لَكثيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرِّكَائِهِمْ لِيُرِدُوهُمْ وَلِيَلْبَسُوا عَلَيْهِمْ
دِينَهُمْ ﴾ وه هه ر به و جوړه ی ئه و کاره پی شو انه یان نه کرد له به شکردنی کشتو کال و
بیجوی چوار پیکان بۆ هاو به ش و بته کانیان له جنوکه و زیوانی بته کان، هه روایش

هاوبه‌شه‌کانی بت په‌رستان له‌ پۆشه‌ رێژه‌کان و زیوانی بته‌کان رازاندویه‌ته‌وه‌ بۆ زۆرتینی ئاده‌میزاد کوشتی مناله‌کانیان و و زینده‌ به‌چال کردیان له‌به‌ر ئەوه‌ی بت په‌رستان له‌ناو بیه‌ن و لایان بده‌ن له‌ رێگه‌ی راست و له‌به‌ر ئەوه‌ تێکه‌لاوی ئەو نایینه‌ی ئیبراهیم بکه‌ن ئەوان له‌سه‌ربنی کاری ناره‌وا.

پرسیار/ ده‌ستکاری کردنی هاوبه‌شدا نه‌ران له‌دارایی و مناله‌کانی خۆیان به‌و جوۆره‌ی باسکران به‌هۆی سروشتی بوه‌ له‌دام و ده‌زگای به‌ر له‌ ئیسلام وه‌ریان گرتوه‌ له‌ باوباپیری خۆیانوه‌، دوا‌ی هه‌ر کاتی له‌به‌ره‌ژاری منالێکی خۆیان یاله‌به‌ر شوهری کچی خۆیان زینده‌به‌چال بکه‌ن له‌خۆیانوه‌ نه‌ک بته‌کان و زیوانه‌کانه‌وه‌؟

وه‌لام/ زۆر راسته‌ ئەو کارانه‌ به‌هۆی لاسایی کردنه‌وه‌ی پیشوه‌کانیانوه‌ بوه‌، به‌لام زیوان و سه‌رۆکه‌کانیان لاسایی کردنه‌وه‌ی رازاندوه‌ته‌وه‌ بۆیان وه‌ک نوێنه‌ری بته‌کان وان له‌گفتو گۆيانا. که‌واته‌ راسته‌ ئەو کارانه‌ بده‌رینه‌ پال بته‌کانیان.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ قَدَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ وه‌نه‌گه‌ر خوا ئاره‌زووی بکردايه‌ ئەوشتانه‌یان نه‌ئه‌کرد به‌زۆر رێگه‌ی کردیان له‌وان ئەگرت. به‌لام خوی مه‌زن ئەقلی بی به‌خشیون و رێگه‌ی چاک و خراپی بۆ ده‌ست نیشان کردوون، خۆیان به‌سه‌ربه‌ستی خۆیان ئەو کاره‌ خراپانه‌یان په‌سه‌ند کردووه‌، دوا‌ی واز له‌وان و له‌و بوختان و درۆیه‌ هه‌لی نه‌به‌ستن به‌ینه‌، ئەو پرستیه‌ بۆ تاوانج و هه‌ره‌شه‌یه‌ له‌وان، مانای وانیه‌ خوا به‌لایه‌وه‌ چاکیی ئەو کاره‌ی ئەوان و فه‌رمان بدا پیغه‌مه‌ر وازیان لی به‌ینی.

هاوبه‌شده‌نه‌ران جگه‌ی له‌وانه‌ی پیشوو سی جوۆری تر له‌ گومراییی و سه‌رلیشیوانی خاوه‌ن دزیانی تریان بۆ خۆیان دروست کردووه‌، وه‌ک ئەمانه‌ی خواوه‌وه‌:

١- ﴿وَقَالُوا هَذِهِ أَعْلَامٌ وَحَرِّثَ حِجْرًا لَا يَطْعُمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بَرَعْمِهِمْ﴾ وه‌بت په‌رستان ئەیان ووت: ئەوانه‌ چه‌ندین چواری و به‌ره‌می کشت و کالو دره‌ختن قه‌ده‌غه‌یه‌ سوود وه‌رگرتن له‌وان نابێ بیان خۆن مه‌گه‌ر که‌سی ئیمه‌ ئاره‌زوومان هه‌بی ده‌رخواردیان بده‌ن له‌خزمه‌تکاری بته‌کان و جگه‌ی ئەوان، ئەو کاره‌یان ئە‌کرد به‌هۆی گومانی خۆیانوه‌ به‌بی به‌لگه‌.

۲- ﴿ وَأَنْعَامٌ خَرِمَتْ ظُهُورُهَا ﴾ وهه يانوت: نه وهيش چه ندين چوار پين پشتيان قه دهغه كراوه بو سواربون و بارلتيان، نه بوايه كهس سواريان نه بوايه و باريان لي نه نايه .

۴- ﴿ وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ أَسْمَاءَ اللَّهِ عَلَيْهَا ﴾ وهه مهيش چه ندين چوار پين نايي ناوي خوا بيري له سهرريان له كاتي سهر برينيانا. به لكو نه بي ناوي بهه كانيان له سهر بيري له كاتي سواربونيان و سهر برينيان، دوايي نه هجيان پيره نه كردن و نه ناوي خويان نه برد له كاتي سواربونيانا، نه يشيان نه دوشين و باريان نه نه كردن. نه وان هيان هه موو نه كرد به بي فرمانداني خواو به بي ده ستوري خوا بوي دانابن .

﴿ أَفْتَرَاءٌ عَلَيْهِمْ سَجَّزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ نهو كاره نار هوانانه يان نه ووت به بوختان و درو نه ياندا به سهر خوداداو به گوماني خويان نه يان ووت خوا فرماني داوه به نيمه بهو كارانه، خوا له مه و دوا سزاي نه وان نه دا به هو ي نه وان هه لتيان به ستروه كه نهو بهش كردنانه نه ده نه پال خودا .

﴿ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِلذَّكُورِ وَمَحْرَمٌ عَلَيَّ أَزْوَاجِنَا ﴾ وهه بت په رستان نه يان ووت: شتي له ورگي نهو چوار پيانه دا به ره وايه و تايه ته بو نيره كاغان و قه ده غيه بو زنه كاغان نه گهر بوون له دا يكيان به زيندويي، نايي زنه كاغان بيخون .

﴿ وَإِنْ يَكُنْ مِثَّةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَجَّزِيهِمْ وَصَفَّهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴾ وهه گهر نهو شته له سكيانايه به مردوي له دا يك بوو، دواي نيره كان له وشته دا هاو به شي زنه كانيان، دوايي خوا تو له ي نهو باسه و به ختانه ي نه وان له وان نه سيني وه به راستي خوا هه موو شتي له جيگه ي شياوي خوي دانه ني له قه ده غه كردن و ره وان هه كردن، نه زاني به سودي بهنده كاني خوي له ره وان هه كردن و قه ده غه كردني هه موو شتي .

﴿ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ﴾ به راستي كه سانكي نهو تو مناله كاني خويانيان كوشته زيانان له خويان داوه له به رسوكي نه قليان و نه زانيان كه خوا روزي دهري مناله كانيانه و نه يان پاريزي له دليل كردنيان. چ شتي له وهه بي غير هه تري كه باوك كوري خوي بكورزي و كچي خوي زينده به چال بكا و مافي كو مه لايه تي پيشيل بكا .

ته فسيري زمنا كويي

﴿ وَحَرَّمَ مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ ﴾ و هت پد رستان قده غه یان کرد بو شتی خوا کردبوی به رژی بو نهوان و بوی رهوا کردبوی نهوان، قده غه کردنه بوختان نه یاندا به سر خواداو نه یان ووت: خوا فرمانی پداون .

﴿ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴾ به راستی بی باوه ران لایان داوه لدری گهی راست و نهوان راغبوی و هرنارن .

پاش نهوی که خوا گیرایه وه که هاویه شدانه ران خویان هندی شتیان نه کرد به به شی خوا و هندی تریان نه کرد به به شی بته کانیان، دوی نهوانه رونی نه کاته وه که خوی مدزن دروست که ری هه موو شتی که که واته دروست و گونجاو نینه هیچ شتی هه والهی بته کان بکری لدرهوا کردن و قده غه کردنی خوارده مدنی و جگهی خوارده مدنی، دوی خوی مدزن نه فهرموی:

وَهُوَ الَّذِي

أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ

مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّاتِ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ

مُتَشَابِهٍ كُلُّوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ

حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾

وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ

وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ

اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٤٢﴾

ثَمَنِيَّةَ أَزْوَاجٍ مِّنَ الضَّكَّانِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْرِ اثْنَيْنِ
 قُلْ ءَالِ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمْرَ الْأُنثَيَيْنِ أَمَا أَشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ
 أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ نَبِّئُونِي بِعِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٤٣﴾
 وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ ءَالِ الذَّكَرَيْنِ
 حَرَّمَ أَمْرَ الْأُنثَيَيْنِ أَمَا أَشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ
 أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّيْكُمْ اللَّهُ بِهَذَا فَمَن
 أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ
 عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٤﴾

﴿ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُشَاتٍ ﴾ وه خوا كه سېكى ته وتويه
 دروستى كردووه بو ئيوه چه ندين باخ و بيستان هديانه لقه كانيان بهرز كراونه ته وه و
 خراونه ته سهر كه پرو كوله كه ، هديانه وازيان لى هينراوه به گويره ي سروشتى خويان
 به ره و ژورور نه رۆن، بو زانين: زانايان له ديارى كردنى مه به ست له ووشه ي (مَعْرُشَاتٍ
 وَغَيْرَ مَعْرُشَاتٍ) بىرو بو چونيان جياوازه: ئينو عه باس ده لى معروشات به شتى نه ليين
 راكشايى به سهر زهويدا و بلاو نه بيتته وه له سهر كه پرو شتى تر دا وهك ترى و كوله كه و
 كالهك و شتى تر، غيره معروشات به وانه نه بيتري كه له سهر بنكى وه ستايى وهك خورما
 ودره خته كانى ترو گه نم و جو. زو حاك نه لى هه ردو كياتن له ترى دا دينه جى هه به ته ي
 له سهر كه پر دائه نرى ، هه به ته ي رانه كيشرى به سهر زهويدا و به گويره ي سروشتى خوى

ته فسيري زمنا كويى

بلاو ئه بیتهو به روی زه ویدا، هه ندی تر ئه لێن مه عروشات بریتی به لهو شتانهی ئاده میزاد
خوێان ئه یروتن له بیستانه کاندا و گرنگی پی ئه دهن له تری و جگهی تری. غهیره
مه عروشات ئه وانهن خوا ئه یانرویتت له دهشت و له کیواندا وهك خورماو تری و هه رمیی
ودرهختی تردا، ئه و مانایه هه میوان په سهندن و له مه به ست ناگۆرن .

﴿ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ ﴾ وه خوا دروستی کردووه بۆ ئیوه خورماو کشتو کال
له کاتی ک به ره مه کانیان له یهك ناچن و جیاوازن له خواردن و له رەنگ و قهواره و تام و
بۆندا، هه ریه که یان تامیك و بونیك و رەنگیك و له شیکی تایبه تیان هه یه، هه یشیانه
به پیچه وانهی یه کترین .

﴿ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ﴾ وه خوا دروستی کردووه بۆ ئیوه داری
زهیتون و هه نار له کاتی کدا هه یانه له یهك ئه چن له رەنگ و له تامدا، هه یانه له یهك ناچن. بۆ
نونه به ری هه نار هه ندیکیان له هه ندی تریان ئه چن. یه لām هه یانه شیرین و هه یانه ترشه،
هه روه ها لیمۆو شتی تریش. زهیتون هه یانه به ره مه می چاکه و هه یانه خراپه، که لای زهیتون
له که لای هه نار ئه چیت، که چی به ره کانیان جیاوازن له ره کهزو له تامدا .

﴿ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ ﴾ ئیوه بخۆن له به ره مه م و میوهی هه ریه که له وانه و سودیان
لیی وەرگرن کاتی به ره مه کانیان ده رته که وی باکال و کرچ بن، قه ده غه نیه خوادنیان،
چونکه له و کاته دا مافی هه ژاران یان له زه کات پیوه نه به سزاه .

﴿ وَأَتُوا حَقَّ يَوْمِ حَصَادِهِ ﴾ وه ئیوه به خشن به هه ژاران مافی هه ریه که له و به هه مانه
له رۆزی دره و کردنی کشتو کال و برین و چینی میوه و به ره مه می دره خته کان. ئه وهی
گرنگی و وه رته گیری له ووشه ی (حصاد) ئه بی ئه و به ره مه مانه کۆبکری نه وه و نه هیلری
له ناو به چن، وایش ئه که یه نی مافی هه ژاران له کاتی پیگه یشتن و دره و دا پیویست ئه بی،
ئه وهی بدری به هه ژاران له (۱/۱۰) ه یالە (۱/۲۰) ه به و جوړه ی له باسی زه کاتا
پوون کراوه ته وه .

بۆ زانين: زانايان بيريان جياوازه له به خشيى ئه و مافه ي بدرى به هه ژاران. ئايا برىتبه له
وزه كاته ي پيويست كراوه يا برىتبه له جگه ي زه كات له وه ي واچاكه به هه ژاران بدرى.
زۆريه ي زانايان لايان وايه برىتبه له و زه كاته ي پيويست كراوه ، هه ندى تريان لايان
واچاكه به شيان بدرى و سونه ته. پيشه واهه نه فى ئه فهرموى: ئه ورسه به لگه يه له سه ر
ئه وه ي هه موو شتى سوودى تىدايى بۆ هه ژاران پيويست به شيان بدرى نه ك به ته نها خورما
و ميوز و دانه ويله ، لاي ئه و هه رمى و هه نارو قوخ و شتى تر ئه يى به شى هه ژاران لىي
بدرى به و جوړه ي ياسا ديارى كردوه .

﴿ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ وه ئيوه له سنورى ديارى كراوى خوا
دهر مه چن له به خشيى ئه و بهر هه م و بهرى ئه وشتانه ي باسكران، يانى هه موى مه ده ن
به هه ژاران وزيانيشيان لىي مه ده ن و له به شه كانيان كه م بكه نه وه. به راستى خوا خو شى
ناوى ئه و كه سانه ي له سنور ده ر نه چن، ئىتر بۆ خو يانى دابنيى يا بيده ن به جگه ي خو يان .
خو اى مه زن بۆي روون كردينه وه روه ك و سه وزه و دره خت هه يانه هه لئه واسرين و
هه يانه رائه كي شرين به سه ر زه ويدا و هه يانه له سه ر بنكى خو ي بهر ز ئه بيته وه و بهر هه وژوور،
هه روايش بۆ مان روون ئه كاته وه چوار يى وي نه ي ئه و شتانه بۆ ئيوه دروست كراون وه ك
ئه فهرموى :

﴿ وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَشٌ ﴾ وه خوا دروستى كردو له چوار پىكان شتى ئيوه
باره قور سه كانتان بۆ هه لئه گر ن وه ك حوشتر وگا، شتى ئيوه رايان ئه كي شن و سه ريان
ئه برن و سوود له گوشت و خورى و مووه كور گه كانيان وه ر نه گر ن. هه ندى له زانايان
ئه لئىن: (حموله) برىتبه له وانه ده ست ئه ده ن بۆ بار كردن له چوار يى گه و ره كان وه ك حوشتر
وگا. (فرشا) برىتين له وانه به چوكن و ده ست ناده ن بۆ بار كردن وه ك به رخ و كارو
گو يره كه .

﴿ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴾ ئيوه بخون
له وشته ي خوا كردويه تى به خوا ده مه نى بۆ ئيوه و بهر زى ئيوه بۆ مانه وه تان له جيهاندا،
وه ك به رو بومى دره خته كان و دانه ويله و بهر هه مى چوار پىكان و، ئيوه دواى ريگه و

ہنگاوہ کانی شہیتان مہ کھون لہ بہرہوا کردنی شتی قہدہ غہیہ وبہ قہدہ غہ کردنی شتی
رہواہیہ، بہلہ سنور دہر چوونی خوا۔ بہراستی شہیتان دوژمنی ناشکرایہ بۆ ئیوہ۔

﴿ تَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ ﴾ تہو بار ہہ لگرو و راخراونہ بریتین لہ ہشت ہاورپی یہ کتری لہو
چوار پیانہ نوینہری چوار رہ گہزن، بۆہریہ کی لہو رہ گہزانہ دوو ہاورپی نوینہرایہ تیان
تہ کھن و ہک خوا تہ فہرموی :

﴿ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ﴾ لہ خوری لہ پشت دوو ہاوجووت: بہران ومہرو
مو لہ پشت دوو ہاوہلی یہ کتری نوینہری یہ کی لہورہ گہزانہن نیوی و بز، ووشہی
(زوج) تہ بیژی بۆ ہہموو شتی ہاورپیہ کی لہرہ گہزی خوئی ہہبی: و ہک یہ کی لہ جوتی۔
بۆ غونہ: تاکہ کھوشی بہ کۆبونہوہی تاکہ کھ کی تریا تہ بیژی جوت .

﴿ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أُمُّ الْاِثْنَيْنِ اَمَّا اُسْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاِثْنَيْنِ ﴾ موحد تۆ بہہرہ شہو
سہرزہ نشتہوہ بلی بہت پەرستانو بیژ لہ کردہوہ کانیان بکہ لہ سہر قہدہ غہ کردنی ہہندی
چواری و و رہوا کردنی ہہندی تریان، بہوان بلی: نایا خوا قہدہ غہی کردہوہ دوونیر
لہ نیرہ کانی مہرو بز یا دوومینہ لہ مینہ کانیان یا قہدہ غہی کردہوہ ٹوشتہی تہو تو
لہ نیوان منلدانی مینہ کانی مہرو بزندان .

﴿ يَنْبُؤُنِي يَعْلَمُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ ئیوہ ہہوالبدن بہمن بہزانیاریہ کی بیگومان
گیرا بیتہوہ لہ یہ کی لہ پیغہ مہراندہوہ یا بہزانیاریہ کھوہ و ہر گیرایی لہ لایہن تہقلہوہ کھخوا
ہہندی لہوانہی قہدہ غہ کردی لہ سہر ئیوہ، سہرچاوہی تہوہمان بۆ روون بکہنہوہ، نہک
لہ بہر لاسای کردنہوہی باو وبایرتان تہ گہر ئیوہ راست تہ کھن، قہدہ غہ کردن بہ گۆترہ
کاری نابی۔

﴿ وَمِنَ الْاِبِلِ اِثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اِثْنَيْنِ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اُمُّ الْاِثْنَيْنِ اَمَّا اُسْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ
الْاِثْنَيْنِ ﴾ و ہ لہ ہوشت دوو ہاورپی و ہاوجوت نیرو می و لہرہ شہ وولاخ دوو ہاورپی
گاو مانگا۔ تۆ بلی بہت پەرستان : نایا خوا قہدہ غہی کردہوہ لہوان دوو نیویان دوو
مینہ یان شتی لہ نیو منالدانی مینہ کانی ہشت و رہشہ وولاخداہی .

﴿ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ اِذْ وَّصَّاكُمُ اللّٰهُ بِهٖ ﴾ ئايا ئيوه ئاگادارن له كاتى خوا ئه و شتانهى قه دهغه كردوون و به ئيوهى سپاردوو، خو ئيوه پرواتان به هيچ پيغه مهري نيه، ئيتر ئيوه چون ئه و فرمانانه ئه ده نه پال خوا. كاتى روئي كرده وه كه هيچ سه رچاوه به كيان ني به بو ئه و شتانه فهرموى:

﴿ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ ﴾ دوايى چ كه سى سته مكار تره له كه سى دروست بكا به بوختان درو بيدا به سه ر خوا دا، بو ئه وهى ئاده ميزاد لا بدا له ريگه ي راست به ي زانين و به ي به لگه، له كاتى كا گرمان بيا خوا راغويى كرده بو لاي ئايىنى خوا، به وينه ي زور ترين كه س له ميزه به سه رو پيراني ته ريقه ت له م سه رده مه ي ئيمه دا .

﴿ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ ﴾ به راستى خوا راغويى تا قمى سته مكار ناكا كه خويان بو خويان شتى هه لئيرين، چونكه ئه وانه هه موو په يوه ندى ئيوان خويان و خويان پچراندوه، خوا كاره په واکان و كاره قه دهغه كراوه كاني روون كرده ته وه .
ئه وياسانه ي رابوردن له وه وه هاتوو به پهرستان ئه يان ووت: خوا قه دهغه ي كردوو ئه و شتانه ي ئيمه قه دهغه مان كردوون له جوار پى و كشتوكال. پيغه مبه ر ﴿ ﷻ ﴾ فهرموى: ئه و شتانه رون نابنه وه به يه كى له م دوو شتانه نه ي: يابه چاو بيى نرى يا ئاگادار كه ريكي راست و ئژ ئاگادار بو ي، ئيوه ئه و شتانه تان راسته، خو له خوا وه ورنه گيراوه به هوى پيغه مبه ر و فروستاده يه كه وه. كه واته له كيتانه وه وهر گرتوو ؟

ئه گير نه وه كه عه مرى كورى لوحاى كورى قه معه ي خوزاعى يه كه مين كه سى بوو ئه و دامو ده زگايانه ي بلاو كرده وه له ئيو عه ره به كاندا ولاى دان له ئايىنى ئيسماعيل وه بو لاي په رستنى به تكان، له شامه وه بتيكى هيتا به ناوى (هوبه ل) هه لى واسى له ئيو كه عبه دا. دواى ئه وه خواى مه زن رووني كرده وه ئه و شتانه ي به پهرستان له خويانه وه قه دهغه يان كردبون. نه ك له لايدن خواى مه زنه وه. ئيستايىش باسى ئه و شتانه مان بو ئه فهرموى كه خوا قه دهغه ي كردوون و ئه فهرموى:

قُلْ لَا أَجِدُ

فِي مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ
مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ
فَسَقًا أَهْلَ لَيْغِيرٍ اللَّهُ بِهِ فَتَمَنُّ اضْطَرَّ غَيْرَ بَاعٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ
رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا أُحْرِمْنَا
كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَمًا عَلَيْهِمْ
شُحُومُهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا
اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿١٤٦﴾
فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

﴿ قُلْ لَا أَجِدُ فِيهَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ ﴾ تۆ بلی بهو بوختانکه رو بی
باوهرانه: من دهستم ناکه وئ له نیو شتیکا بهسروش نیرابی بۆ لای من قه دهغه کراوبی
له سه ره ههچ بخوری نه وشته بخوا بیابوی یا ژن. نه ورسته یه بت په رستان به درۆ نه خاته وه که
نه یان ووت: نه وشته له منالدهانی چواریکاندا یه بهشی نیره کاغانه به تاییه تی، قه دهغه یه
له سه ره ژنه کاغان.

﴿ إِنْ أَنْ يَكُونَ مِيتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا ﴾ مه گەر ئەو خواردەمەنیه مردارۆ بویی کە بریتیه له گیانله بهرێ له خۆیهوه بهرێ یابه گوێرهی دهستوری نیسلام سههرنه برابری له و کاته دا به مردارۆبو نه ژمیری و قه دهغهیه خواردنی، چونکه نه بیته لانکهی میکروبی بخۆره کهی تووشی زیان نه کا، وایش نه بی مردنی ئەو گیانله بهره به هۆی نه خۆشیه کی واوه بی له که سیکه وه بهرێ بۆلای ئەو که سهو که سی تر له کاتی خواردنیدا، یا مه گەر ئەو خواردەمەنیه خۆینیکی رهوان بی وله کاتی سههر برینیدا به خوری ده رچی له شاده ماره کانی ملیه وه، ئەو خۆینه به وشپوهیه بی خواردنی قه دهغهیه، چونکه به گوێرهی تاقیکردنه وهی پزشکی لهو خۆینه دا پهیدائه بی ترشه لۆکی که زبانی ناهه موار نه گیه نی به ته ندروستی. به تایبه تی خۆینی گیانله بهرانی گژو گیاخۆر، زۆر جار ان له خۆینیا نا میکروبی پهیدا بی له که سیکه و بۆ که سیکی تر بهرێ، هه رله بهرئه و نه خۆشیانه یه سوودی فه رماندان به سههر برینی گیانله بهران به برینی شاده ماره کانی ملییان هه تا هه موو خۆینه کهی له شیان ده رچی. به لām خۆر نه بی خواردنی قه دهغهیه وهك سپل و جگەر .

﴿ أَوْ لَحْمَ خَنْزِيرٍ ﴾ یامه گەر ئەو خواردەمەنیه گوشتی بهراز بی، ئەو کاته ئەو گوشته قه دهغهیه. قه دهغه کردنی گوشتی بهراز جینگه ی سههر سوڕمانی زۆر که سی بی بیرو بی هۆشه. ئەو کوسانه پرسیار نه کهن هۆی قه دهغه کردنی گوشتی بهراز چ شتیکه، هه ندی که سی نه قام و بی باوه ر خواردنی گوشتی بهرازیان لاره وایه، گرنگی به فه رموده ی خوانادهن و لاسایی رۆژ ناوایی و جینگه کانی تر نه که نه وه، هه موو بیانوی پوچیان نه وه یه نه وانه له پیشکه و تن به ره و پیشکه و تن نه رۆن، وادیاره نه بی داوین پیسی پیشکه و تنه لای نه وان .

به لām ئەو که سانه ئاگاداری نهی نی و دروست کراوانی خوان بۆیان روون بوته وه به هۆی زانی و زانسته وه زیان و مه ترسی خواردنی گوشتی بهراز به ناشکرای و روونی زیانه کانیان ده ر خستوه، کهسانی تریش نه گەر وهك ئەو زانیانه ووردینه وه راستیان بۆ ده ر نه کهوی و چاره یان نامینی و کورنوش بۆ خوا نه بهن و سوپاسی نه کهن له سههر ئەو

ته فسیری زمانکۆبی

دهستوره له قورناندا ناردویه تیه خواره وه بۆ پیغه مبه ر ﴿ ۱ ﴾ کهوازی له پروون کردنه وهی هه موو شتی نه هیناوه که زانی ئاده میزادی تیدابی و قه ده غهی کردوه له سهریان، له مه وپاش نه یخهینه بهردهم خوینه رانی بهرێز هه ندی له و زیانانی توشی ئاده میزاد نه بن به هوی خواردنی گوشتی به رازه وه:

۱- له شی به راز ژماره یه کی زوری له زنده وه رانی لاکوت و لامیژی له خویا کو کردوه ته وه نه خوشی زور جیاوازی به کۆمه ل تووش نه بی، نه و زنده وه ره لاهه کی یانه (الطفيلة) و نه و نه خوشیانه له به رازه وه نه په رن بۆ جیگه یه کی تر، به تایه تی بۆ لای ئاده میزاد له کاتی خوارنی گوشتی به راز نه خوشی کوشنده ی وه هایان تووش نه کا بیته هوی نه مان و له ناوچوونی ئاده میزاد .

۲- خراپترین نه خوشی تووشی به راز نه بی و نه په ری بۆ یه کی تر تایه کی گرانه (لحمي الخنزیر) که بلاو به ته وه به نیو هه موو به رازه کانا له هه ر ته مه نیکا بن و له هه ر په گزی بن ، نه و (تا) یه میکرۆینکی تایه تیه نه گه ری به نیو خوین پیسی دا پیش په یدا بوونی تایه که به هوی بالنده و میشس و گیانه وه رانی تره وه بلاو نه بیته وه و له ئاده میزادی که وه بۆ یه کی تر .

۴- نه خوشیه کی تری به راز تایی شه پۆلداره (الحمى التموجية) نه په ری به هوی خواردنی گوشتی به رازه وه، توشی ئاده میزاد نه بی و خوی ته چه سپینی به تایه تی له بر په ری پشت و جومگه کان وه یلکه کانی وه ته دا نه بیته هوی ئاوسان و ئاره ق کردنه وه و ئازار له ماسولکه کاندایا و ئاوسانی جومگه کان، به زوری نه و نه خوشیه به هوی شیر وه بلاو نه بیته وه به جو ری چاره کردنی بی سودو گرانه له کاتی که دا نه و نه خوشیه په ری بۆ لای ئاده میزاد زور خاوه ن مه ترسی یه و نه نجامیکی خراپی نه بی .

۵- له و زنده وه ره لاهه کی و لاکوتانه یه بلاو بونه ته وه له گوشتی به راز دا جو ره کرمیکی ده زووله یی خه ره گه وه ره کانیان نه چه نیو ریخۆله وه، هیلکه کانیان نه چه وورده ده ماره کانه وه، ده ردیکی کوشنده په یدانه بی و گرانه ترین نه خوشیه کار نه کاته سه ر

ته فسیری زمانکۆیی

ئادەمیزاد، بەراز نیشانەى ئەو نەخۆشیانەى ھەرگیز لێى دەرناکەوێ و پێانەو ھەمبەرون، ئەو نەخۆشیە تووشی بەراز ئەبێ بەھۆى خواردنى گەن و گوى پىسایى سەر سەلۆینک و خواردنى مردارۆبو و مشک و پىسایى گیانەو ھەران، خواردنى ئەوشتانە ئەبنە ھۆى پەیدا بوونی چەندین تورە کە یە لە ھێلکەى زیندەو ھەرە لا کو تە کان، بەلام ئادەمیزاد تووشی ئەو نەخۆشیە ئەبێ بەھۆى خواردنى گوشتى بەراز ھەو. (یوونىستاین) زانای پرسیار لیکراوى نەخۆشیە لا کو تە کان و نەخۆشیە پەریو ھە کان لەئەمەریکا دا ئەلێ نەخۆشى کرمى دەزولەبى تووشی ئادەمیزاد ئەبى لە کاتى خواردنى گوشتى ئەو بەراز کە تورە کەى ھێلکە کانى ھەلگرتو ھە و ئەپەرپتە نیو گەدە، لەپێشەو نەچنە نیو رېخۆل ووردە کان و ئەلکین بە دیوارە کانیا ھەو بەتوندی، لەنیو رېخۆلە کاندای کرمى نیرەو مێنە دروست ئەکەن ھەتا بى ئەگەن، بەجۆرى درێژى نیرە کانیا ئەگەنە لە ١٦/١ گریە، درێژى مێ کانیا ئەگەنە ٦/١ گری، لەدواى جوتبونی نیرەو مێنە بو ماو ھى تروکاندن ھێلکە کانیا (٤٩) رۆژ یا زۆرتر درێژە ئەکێشى، ئەو ھێلکانە نەچنە نیو شوینی لوو ھە کان لەدیوارى رېخۆلە کاندای، لەوێشەو بو ناودل لەدلەو ھە بو نیو سورى گەورەى خوین، ھەر ھە بەچەندین پەردەى تر دا ئەروات، بەتێپەربى (٣٠) رۆژ درێژى تەنھا ھێلکە یە ئەگاتە میلیمەترى و پێچ ئەخوا بەیە کا بەخرى لەوێنەى ھێلکە دا، لەدوایدا وورد ووردە تورە کە یە کو یان ئەکاتەو، تەمەنیا ن درێژە ئەکێشى بو ماو ھى سالتیک، لەدوایدا خو ئەبى بمرى یا لەش ئەى مژى و نامینى، وائەبى ئەپەرنە شوینی تر لەمێشکدا لەماو ھى (٢١) رۆژ دا.

٦- بەلام دەرکەوتوى روالەتى زیندەو ھەرە لا کو تە کان زانای رابوردو (یوونىستاین) ئەلێ: بەراستى کە سێ کەمى لەنەخۆشى کرمى دەزولەبى خرتوش ئەبى نیشانە یە کى رپوون بو نەخۆشیە کەى دەرناکەوێ زۆرجاران، وائەبى نیشانەى رشانەو ھە رەوانى و نازار لەو کەسەو ھە دەرئەکەوێ لە نیوان (٢٤) رۆژ و (٤٨) رۆژ دا، وائەبى روالەتى نەخۆشى ئەو کرمە دیارى نا کرى مەگەر بو ماو ھى نیوان (١٥) رۆژ و (٢٩) رۆژ، نیشانەى

تەفسیری زمانکۆبى

توشبونی ئەو نه‌خۆشیه لاوازی لەش و هه‌ست به‌ماندویی و تاو له‌رز به‌ئاره‌قه‌وه، له هه‌ندی نه‌خۆشیه کاندای ووشکی قورگ و ئاوسان و هه‌واکردنی قورگ له‌گه‌ڵ پۆمین و ئاوسان و هه‌واکردنی پێس په‌یدا ئەبن.

۷- هه‌رله‌گه‌ڵ توشبونی نه‌خۆشی کرمی به‌راز بێ ماوه‌ی دیاری کراو ریشۆله‌ی ئیسیکی ئەو که‌سه تووشی ئازاریکی گران ئەبێ و جومگه‌کانی ووشک ئەبن، ئەو که‌سه نه‌خۆشه‌ تووشی نه‌خۆشی دڵو ئاوسانی سێ ئەبێ، وائه‌بێ ئەو نه‌خۆشیه‌ تووشی ده‌ماری در‌کاوی ده‌ماری می‌شک ئەبێ، هه‌روه‌ها تووشی ئاوسانی په‌رده‌ی می‌شک و راوه‌ستانی لەش له‌کارکردن ئەبێ.

۸- له‌زینده‌وه‌ری لا‌کوته‌کانی به‌رازه‌ کرمی زه‌ردی ماروینه‌ ئەبێته‌ هۆی گواسته‌وه‌ی کرمی نیری تاو له‌رز له‌جیگه‌یه‌ که‌وه‌ بۆ جیگه‌یه‌کی تر، هیلکه‌ی کرمی مینیه‌ی تاو له‌رز وائه‌بێ له‌به‌رازه‌وه‌ ئەکه‌وێته‌ سه‌رزه‌وی و تیکه‌لاوی خۆل ئەبێ بۆ ماوه‌ی چوارسال ئەژی و به‌رگه‌ی سه‌رماو گه‌رمای زۆر ئەگرێ، به‌و بۆنه‌وه‌ به‌هۆی باو شتی تره‌وه‌ ئەکه‌ونه‌ نیو له‌شی ئاده‌میزاده‌وه‌ و تووشی ئاوسانی سێ و هه‌ناسه‌ ته‌نگی و که‌می گه‌شه‌کردن ئەبێ و له‌ئه‌نجامدا به‌ره‌و مردن ئەبێ.

۹- له‌زینده‌وه‌ره‌ لا‌کوته‌کانه‌ که‌به‌راز هه‌یه‌تی کرمی سێ خاوه‌نی زۆر ئازار له‌بۆری سیدا ئەژی و کوشنده‌یه‌ و ئەبێته‌ هۆی ئاوسانی سێ، له‌دوا‌ییدا له‌به‌رازه‌وه‌ هاله‌مه‌تی به‌راز و تایی به‌رازی ئاده‌میزاد توشیان ئەبێ.

۱۰- له‌زینده‌وه‌ره‌ لا‌کوته‌کانی له‌شی به‌رازه‌ کرمی قامچی کرمیکه‌ نزیکه‌ی دوو ئینچ درێژه‌وسه‌ریکی گه‌وره‌ی درێژی هه‌یه‌ له‌په‌نجۆله‌ باریکه‌ کاندای ئەژی و ئەلکی به‌دیواری می‌زلدانه‌وه‌ به‌شی له‌و کرمه‌و کرمی گورچيله‌ ئازاری زۆری جگه‌رو گورچيله‌ ئەدا له‌گه‌ڵ ئەندامه‌کانی تر دا.

۱۱- گوشتی به‌راز دوو ئەوه‌نده‌ی گوشته‌کانی تر پۆن و چه‌وری تێدا‌یه‌، ئەو که‌سانه‌ی گوشتی به‌راز ئەخون ئەندازه‌یه‌کی یه‌که‌جار زۆر له‌وجه‌وریه‌ ئەچێته‌ ناو

خوێنه کانیانه وه و ئه ییته هۆی ته بگبونه وهی شاده ماری خوین و په قبونی خوین و نه خوشی دل و بهردی نیو زراو و بهستی هاتوچوی ناوی زراو و نازاری جومگه و باداری لهش. نیمه بهریتیچی ئه و که سانه ئه دهینه وه و بهرویا نا ئه ته قینه وه که ئه لێن ئامیرو که رهسته ی تازه ی ئه مرۆ دروست کراون بۆ پیکهیتانی خواره مهنی و لابر دنی میکرو ب ئه بنه هۆی نه مانی زینه وه رانی لاکوت و لاوه کی و پاک کردنه وه ی گۆشتی به راز. وولامی ئه و که سانه ئه دهینه وه ئه لێن وولاته یه کگرتوه کانی ئه مه ریکا له ئه و په ری پیشکه وتندان لهم سه رده مه دا ئه و په ری توانای خویان ته رخا ن کرد بۆ نه مانی ئه و نه خوشیا نه ی به راز که توشی ئاده میزاد ئه بن. به لام له گه ل ئه و هه موه کۆششانه دا (٢١) ملیۆن کهس توشی نه خوشی به راز بوون له گه ل چه ندین نه خوشی نری به راز دا. (دائرة المعارف البريطانية) ئه و رودا وه ی باس کردوه.

﴿ فَاِنَّهُ رَجَسٌ ﴾ دوایی به راستی به راز و گۆشتی به راز و به کارهینانیان پیسن و بیژلیکراوه یه له بهر ئه و (١١) ه به لگانه ی پیشوو که باسکران له بهر ئه وه ییش خوشترین خواره مهنی به راز پیسای یه .

﴿ اَوْ فَسَقًا اَهْلَ لَغَيْرِ اللّٰهِ بِهِ ﴾ هیچ خواره مهنیه قه دهغه نی یه مه گه ر خواره مهنیه لادانی له ده ستوری خوا به وینه ی سه رب راوی دهنگ بهرز کرا یته له کاتی سه رب پیندا بۆ جگه ی خوا، یانی گۆشتی ئه و سه رب راوه قه دهغه یه .

بۆ زانین: دهقی ئه و ئایه ته ی پیشوو وای ده ر ئه خا ئه لێ هه موو خواره مهنیه کاتی قه دهغه یه سروش هاتیته خواره وه بۆ قه دهغه کردنی، بۆیه زانایان بیران جیاوازه له و باره یه وه. هه ندی له زانایان وه ک ئینو عه باس و عائشه و سه عیدی کوری جوبه یرو ده ر که وتووی رینگه ی مالیک به لایانه وایه جگه ی ئه و چوارشته که مردار و بوو خوینی رهوان و گۆشتی به راز و شتی سه رب ری بۆ جگه ی خوا قه دهغه نین و ره وایه خوار دنیان. به لام جگه ی ئه وان ئه لێن: جگه ی ئه وانه ییش قه دهغه کراون به فهرموده ی پیغه مبه ر ﴿ ﷺ ﴾، وه که له باسی مانای ئایه تی (٣) ی ئه لما ئیده باسکرا وه بت په رستان پیش ئیسلام له کاتی سه رب پینی گیانداراندا به دهنگی بهرز ئه یان ووت: به هۆی ناوی عوزا و لات و مه نات ئه م

نیشه نه کهین. قه دهغه کردنی نهو گزشته لای ئیسلام له بهر نه وهیه نهو کرده وهیه هاو به شدانانه بو خوا و ئیسلام نه یه وی پهیره وانی خوی له رواله تی هاو به شدانان بو خوا بهاریزی، کرشتار و سه ربړین و هه موو شتی هه رنه بی به ناوی خواوه بی.

﴿ فَمَنْ أَظْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ دوا بی هه رکه سی ناچار بکری بو خواردنی نهو قه دهغه کراونه قه دهغه کراوه کان به جی نه یه ری به بی ناچاری و، ستم له بیچاره تر نه کا به وینه ی خوی و له ستور دهر نه چی له خواردنی ناو زو تر له پیوستی نه خواردوی به راستی په روه رده کهری تو خوش نه بی لهو که سهو سزای نادا له بهر بی چاره بی نهو شته بخوا، میهره بانه بویان که خواردنی نهو قه دهغه کراوانه ی ره واکردوه بو.

دوا ی نه وهی خوی مه زن باسی نهو شتانه ی کرد که قه دهغه ی کردوه له سهر موسلمانان له مه و دوا یس باسی نهو شتانه نه کا قه دهغه ی کردون له سهر جووه کان و نه فهرموی:

﴿ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ ﴾ وه له سهر که سانیکی نهو تو ئایینی جوله که یان هدی قه دهغه مان کردوه هه موو خاوه نینوکی که په نجه کانیا ن به یه که وه لکان، ئیتر سم داربن وه هوشتر و قازو مراوی و سونه و هوشتر و درونده کان.

﴿ وَمَنْ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا ﴾ وه له ره شه و و لاخ و مهرو بز ن ئیمه قه دهغه مان کردوه له سهر جووه کان بهزو چه وریه کانیا ن که له نیو گه دهو به سهر گور چیله کانیا نه وه بی، یانی خوی مه زن ره وای کردوه بویان هه موو پارچه و نه ندای په شه و لاخ و مهرو بز ن بهو مهرجه ی گوشتی سوربن. به لام گوشتی سپی قه دهغه کراوه له سهریان نه م سی جوړه ی خواوه و هیان نه بی:

۱- ﴿ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهَا ﴾ مه گهر شتی لکابی و هه لی گرتی پشی په شه و و لاخ مهرو بز ن قه دهغه نیه له سهریان.

۲- ﴿ أَوْ الْحَوَايَا ﴾ یا مه گهر شتی لهو چه ریانه لکابی بهو ریخو لانه وه جیگه ی شیا که و پشقه له نهو هیش قه دهغه نیه له سهریان.

۳- ﴿ اَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ﴾ یامه گهر شتی له وچه وریانه لکابی به ئیسه که وه، وهک دووگی مهرو کلکی بز و چهوری نهم لاو نه ولای گوئیچکه و چاوو لاته نیشته، نهو سی جوړه چه وریانه و مۆخی میشک خواردنیان قه دهغه نین و ره واکراوه بو جوهر کان و جگه ی نه وانه قه دهغه ن (ذلک جزیناهم بیغیهم وانا لصادقون) نهو قه دهغه کردانه ئیمه سزای جوهر کاناندا به هزی گوناوه سته مکر دنیانه وه، تاوان و سته مه کانیان وهک کوشتی پیغه مه ره کانی خوین به نار ه و او خواردنی سودو دارایی دانیشته و سامانی هه تیوان و، به راستی ئیمه راست نه که نین له هه والدان به موژده دان و هه ره شه کردن و قه دهغه کردن و ره واکردندا. به لام جوهر کان ناچنه ژیر نه وهی نهو شتانه قه دهغه کراوه له سهر نه وانه به تاییه تی، تو به درو نه خه نه وه نه لین: قه دهغه ن له سهر ئیمه و جگه ی ئیمه ش .

﴿ فَاَنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ ﴾ دواپی نه گهر جوهر کان تو به درو بخه نه وه و باوه رت بی نه یه رن که من به سروس نه وانه مان بو تو ناردوو و دواپی تو بلی: پهروه رده که ری ئیوه خاوه نی به زه یی و میهره بانی فراونه له مۆله تدانی ئیوه له جیهاندا و به کتوپری سزاتان نادا له سهر تاوانه کانتان. که واته له خو تان مه گورین، نه گهر خوا ئاره زووی هه بی تو له تان لی نه سیئی له سهر کرده و کانتان. تو نه وانه بی ئومید مه که له به زه یی خوا و به وانه رابگه یه نه که لی تان نه بوری نه گهر ئیوه په شیمان بینه وه .

﴿ وَلَا يَرْدُ بَاسُهُ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴾ وه ناگه ریته وه سزای خوا له تاوانباران که به درو نه خه نه وه و داخستنی سزادانی خوا، دواپی نه وهی شایسته ی ئیوه ی جوبی نه مه یه: ئیوه دزی نه وه مه وه ستن که خوا هه ندی خواردنی خوشی له ئیوه قه دهغه کرد، چونکه نهو قه دهغه کردنه تو له سه ندنه له ئیوه .

نهو نایه ته پیروزی پیشو و بهرونی فیتری نهم شتانه مان نه کا: موژده دان، هه ره شه کردن لی بوردنی خوا، خه شمی خوی مه زن. لی بوردن بو که سی په نا بولای خوا بیا و داوای لی بوردن بکا. خه شمش بو که سی نه بی به رده و امبی له سهر یاخی بوون، له په رستنی خوا لابداو راپایی .

له ئایه ته کانی پێشودا خوای مهزن بهرینجی بت په رستانی دایه وه له باره ی باوهره
پوچه کانیانه وه. لهم ئایه ته ی دوایدا بهرگری له گفتوگۆی خرایان نه کا و نه فه رموی:

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا

لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ

كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا

قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا

الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ لِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَلِيغَةُ

فَلَوْ شَاءَ لَهَدَيْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلَمْ شَهِدْ أَمْ كُمْ الَّذِينَ

يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ

مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِعَايِنِنَا وَالَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾

﴿ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا ﴾ له مه وودوا نه لێن که سانیکی نه وتۆ هاو به شیان داناو به بۆ

خوا. له و ناوهرۆکی نه و ئایه ته دا کاریکی به کخه ری تێدایه، چونکه قورئان هه و آل نه دا

به شتی که له مه وودوا په یدا نه بی: نه و به پاش هاتنه خواره وه ی نه و ئایه ته بت په رستان

نه لێن:

﴿لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا أَبَاؤُنَا﴾ نه گهر خوا ناره زووی هه بوايه نيمه و باو کاغان
 هاوبه شمان دانه نه نا بو خوا، نه و گفتو گویه بی باوه ران هه رچه نده خوئی له خوئا زور
 راسته و هه موو شتی ناره زوو و ویستی خوايه. به لام نه وان نه و شته ی نه وان بو نه وه نيه
 بیانوو بهینه وه له سهر کاره خراپه کانیا و به باوه روه بیلین، مبه سستیان گالته کردنه،
 بروای راستی و دروست نه وه به که کاری ره و او په سهند لای خوا هاوبه ش دانه نانه و
 فرمانی پیداون هاوبه ش بو خوا دانه نین.

نه و که سانه ی ناموزگاری و هر گرن و دوا ی و ته ی راست بکه ون زور که من،
 له وایش که مژ نه و که سانه ن خراپه و شوره یی خو یان بین و له خو یانی و هر نه گرن،
 زور به ی ناده می زاد تاوانبارن و خراپه ی خو یان به چاکه نه زان، چاکه ی جگه ی خو یان
 به خراپ دانه نین، نه گهر بی باوه ران و تاوانباران ویسته خراپه کانیا بو نه چوه سهر
 نه یده نه پال خواو نه لین: ویستی خوا خراپه مان پی نه کا، زور ناشکرایه نه و ویسته
 له خواوه دووره.

﴿وَلَا حَرَمًا مِنْ شَيْءٍ﴾ وه نیمه هیچ شتیکمان قه ده غه نه نه کرد له کشتو کال و
 چوار پیکان نه گهر خوا ناره زووی بکرايه. به لام خوا فرمانی داوه به قه ده غه کردنیا و
 ناره زووی لی بووه. خوا ی مه زن به درو یان نه خاته وه و نه فرمانی:

﴿كَذَلِكَ كَذَبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ هه ربه و جزره ی بت په رستان تو به درو نه خه نه وه
 به درو یان خسته وه که سانیکی نه و تو له پیش نه وانه وه بوون پیغه مه ره کانی خو یان و
 به رده و امبون له سهر بی باوه ری خو یان.

﴿حَتَّى ذَاقُوا بَاسًا﴾ هه تا کاتیک چه شتیا سزای نیمه، سزای کرده وه ی خراپی
 خو یانیا و هر گرت له تو له ی به درو خسته وه ی پیغه مه ره کانیا.

دوا ی نه وه ی خوا ی مه زن بت په رستان و کرده وه خراپه کانیا ی روون کرده وه
 فرمانی: نه و بت په رستانه وینه ی بی باوه رانی گه لانی پیشوون له بی باوه ریدا، فرمانی دا
 به پیغه مه ری خو ی رووبه روی بت په رستان بوه سقی و پرسیا ریکی وایان لی بکا که لالیا ن
 بکا و نه توان و له می بده نه وه و داوا کانیا پوچ بکاته وه، خوا فرمانی به پیغه مه ره:

ته فسیری ز مناکوی

﴿ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الطَّنَّ ﴾ تۆ بلی به وان: نایا لای
 ئیوه ههیه کاریکی زانراوی وای ئیوه بیکه نه به لگه له سه ر شتی ئیوه گومانان بۆ بردوه؟
 دواپی ئیوه نه و به لگه ناشکرابکه نه بۆ ئیمه و ده ری به یین بۆمان، ئیوه دوا ی هیچ شتی
 ناکه ون له و کارانه ی خۆتانا مه گهر دوا ی گومانی ناپه سه ندی بی به لگه ی خۆتان
 که وتوون که هیچ سودی به ئیوه ناگه ی نه ی، ئیمه ی موسلمان گومانان له وه دا نه
 که تاوانباره گه وره کان نه زانن خویان درۆ نه که نه له وشتانه دا نه یلین به لام به راپاری
 ورکه رک ئه یانه وی نه و راستیانه په سه ند نه که نه که داواکانیان پوچ نه که نه وه و سودی
 تایه تیان بنه بر نه کا .

﴿ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴾ وه ئیوه نین له هه موو نه وشتانه دا مه گهر درۆ نه که نه و
 به بوختان درۆ دروست نه که نه و نه یده نه پال خوا، که واته دواکه وتنی گومان قه ده غه یه .
 خوا ی مه زن له ئایه تی پێشودا روونی کرده وه که بت په رستان به لگه یان نه له سه ر
 داواکانیان جگه له گومان و درۆ کردن، له م ئایه ته ی دوا ییدا رو نی نه کاته وه که به لگه ی
 تیژو به هیژ هه ر لای خوا یه به ته نها و نه فه رموی:

﴿ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ تۆ بلی به بت په رستان: دواپی
 بۆخوا هه یه به لگه ی به هیژ وه توانا به جو ری هه موو بیان و داوا یه کیان نه هیلی و
 سه رخنونی بکا، به لگه ی به هیژ قورئانه که ئیوه لی تی ناگه نه، دواپی نه گهر خوا ئاره زوی
 هه بی به راستی راغویی ئیوه ی نه کرد بۆ لای ریگه ی راست هه موتان به بی جیاوازی.
 به لام خوا ی مه زن ئاره زووی راغویی هه ندیکیان و گومرای هه ندی تریان نه کا،
 هه ری که تان به گویره ی هه لزارده ی خۆتان .

بۆ تیگه یشتن له مانای نه و رسته یه و نه مانی دوودلی له دلتانا نه بی بزاین که خوا ی
 مه زن دوو ئاره زوو ویستی هه یه:

۱- ویستی خوا بۆ دروست کردن له نه بونه وه بۆلای بوون، به ویسته نه گهر خوا ی
 مه زن بیه وی ده ستکاری له ئیشی کۆمه لایه تی بکا به ویستی (کن فیکون) تۆ به دوا ی تۆ

ئەبى. بىگومان ئەو كاته بەويستەى ھەمو ئادەمىزاد باوەر ئەھىن بەلام خواى مەزن ئەو ويستەى خۆى ناخاتە كار، چونكە ئەگەر ئەو ويستە بختە كار ئەنجام و سودى بۆ داواكردنى پەرستى و پاداشت و سزاي نامىنى و ئادەمىزاد خاوەنى ھىچ شتى نابى، بەو ويستە ھەموو بونەوەرانى دروست كردووە.

۲- ويستى داواكردنى پەرستى لە ئادەمىزاد و دەستوردانان بۆيان، خواى مەزن ئەگەر ئارەزووى ھەبوايە بە ويستەى خۆى ئىوھى ئامادە ئەكرد بۆ راغوبى و واھىنيان لە ھەوھسى خۆتان و دلئانى بە پوناكى باوەر پروون ئەكردووە. بەلام ياساى خوا لە بونەوەراندە وا چەسپاوە كە پىتغەمەرەن رەوانە بكا بۆلاى ئادەمىزاد و بيانرسىنى و موزدەيان بداتى، شارەزايى ئادەمىزاد بكن بۆ لاى چاكە و خراپە بەوانى بناسىنى، بەمىھرەباني خۆى ئەقلى پى بەخشيون، ھەركاميان راغوبيان و ھۆگرت سوودى بۆ خويانە، ھەركەسى رىگە وون بكا زيانى لەخۆى داو، بەگۆرەى ئارەزوى ئەقلى خويان مەبەستى خويانيان ھەلبژاردو، ھەر خويان تاوانبارن و بيانويان نامىنى. دواى خواى مەزن پروونى ئەكاتووە كە بەراستى ئەو رىگەيە پروا بۆ لاى بىرو باوەرى بت پەرستان پوچەو جىگەى بۆ دانانى، ئەلەلايەن ئەقلەو ئەلەلايەن بيستەو، ھەر شتى بەو شىوھە بى بىگومان پوچ و ناپەسەندە خوا بە پىتغەمەرى ئەفەرموى:

﴿ قُلْ هَلْ م شَهِدَاكُمْ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا ﴾ تۆ بلى بەبت پەرستان: ئىوھ ئامادە بكن شاهيدەكاني ئەوتۆى ئىوھ شايدەتى بدەن كە بەراستى خوا قەدەغەى كردو ھەريە كە لەكشت و كال و ئەو چوارپىيانە و جگەى ئەوانەش.

بت پەرستان بوختان ئەدەن بەسەر خوادا بەدرو بەقەدەغە كردنى ھەندى لەكشت و كال و چوارپىكان و ئەشياندا تە پال خوا، دواى خوا فەرمانى دا بە پىتغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ لەئايەتى يە كەمدا بەبت پەرستان بلى: بەلگەتان چىە دەرى خەن، لەئايەتى دووھەمدا فەرمانى پىدان بلى: ھەمو بەلگەى تىزو بەھىز كە گومان ئەيەلى لاى خوايە بە تەنھا ئەك لەلاى ئىوھ، لەئايەتى سىھەمدا فەرمانى پىدا بەبت پەرستان بلى: ئىوھ ئامادە بكن و

پیشانی منی بدهن کسانیکى ئه وتۆ شایه تی بدهن که سروشی بۆ ئیوه ناردوه راسته و خو به هوئ پیغه مه ریکه وه که خوا قه ده غه ی کردووه نه و شتانه ئیوه قه ده غه تان کردوون شایه تی دان به راستی مه رجه بۆی هه بی به لگه یه کی بیگومان که گومانی ناپه سه ند پر شو بلا و بکا، چونکه شایه تی دان به شتی راست به بی به لگه نابی، به لگه بۆ ناسینی قه ده غه کراوه کان و ره واکان به گشتی ناگوئجی به جگه ی سروشی خوای مه زن، نه گهر به لگه تان هه یه بیان هین .

﴿ فَأَنْ شَهْدْ وَأَفْلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ ﴾ دواى نه گهر بت په رستان شایه تیان دا خو یان بۆ خو یان له سه ر قه ده غه کردنی نه و شتانه به درۆ و به بوختان، تو شایه تی مه ده له گه ل نه وان و پروایان بی بکه ی له و شایه تی دانه یاندا، چونکه گونجاو نه پیغه مه ریکى وهك تو پروا به وان بکا و شایه تی بدا له گه ل نه وان. نه و ئایه ته هیمایه بۆ نه وه که بت په رستان درۆ نه که ن له شایه تی دانه که یاندا نه گینا پیغه مه ر شایه تی نادا له که لیان. دواى نه وه ی خوا فه رموی نه وانه درۆ نه که ن به پیغه مه رى فه رموو:

﴿ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا ﴾ و تو دواى ئاره زووی که سانیکى نه وتۆ مه که وه پروایان به ئایه ته رونه کانی قورئانه کانی ئیمه نه و به درۆیان نه خه نه وه، دواى سروشی بکه وه لای ئیمه وه بۆ تو هاتوه و پوچی روی تی ناکا .

﴿ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَغْدُلُونَ ﴾ وه دواى که سانیکى نه وتۆ مه که وه باوه رنایه رن به رۆزى دواى و پروایان هه ر به هه وه سی خو یان هه یه . بیگومان که سی پروای به رۆزى دواى نه بییت له سزای خوا ناترسی و شایه تی نه دا له سه ر شتی درۆبی، نه وبت په رستانه دانه ئین به په روه رده که ری خو یان هاوتایه له دروست کردنی بونه وه راندا، هه ر که سی هاوبه ش بۆ خوا دابنئ شایه تی دانی لئی وه رناگیرئ، چونکه نه و که سه خرایه ترین شتی کردووه . کاتئ خوای مه زن نه و شتانه ی له بت په رستانه وه گیرایه وه له قه ده غه کردندا به بوختان، له مه ودوا باسی قه ده غه کراوه کانی راستیمان بۆ نه کاو نه فه رموی :

قُلْ

تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ
 شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ
 إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ
 مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي
 حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾
 وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ
 وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ وَأَلْفِظُوا بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُوا نَفْسًا إِلَّا
 وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ
 اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكَُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾
 وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
 فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكَُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ
 تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾

خوای مه زن له تايه ته کانی پيشودا رای گه ياند که بت په رستان خويان شتيان بو خويان رهوا نه کرد و قه ده غه يان نه کرد به گوتره و به ده وه سی خويان نه يانانده پال خوا به بوختان و نه زانين ، خوای مه زن به ريپچی دانه وه به به لگه ی نه قل و پاکی دهرون. باسی هه ندي له قه ده غه کراوه کانی کرد وه مرداروو، خوینی خوړ و گوشتی بهراز و گيانداري ناوی خويان له سه رنه بري له کاتی سه ربرپيانددا. له م سي تايه تانه ی دواييدا باسی هه ندي له قه ده غه کراوه کانی ترمان بو ده کا که له لای هه موو ده ستوره ناسمانيه کان قه ده غه ن به بی جياوازی، له پال نه وانيشدا باسی هه ندي شتي ترمان بو نه فه رموی که پيوست کراون له سه ر ناده ميزاد جي په جي بکرين، وه که ده ست پاکی له کيشانه و پيوانه دا و راگرنتی په يمانه کانی خوا و په يره وی دادپه روه ری، زور ناشکرايه هه رشتي پيوستبي کردنی قه ده غه يه وازليهي تانی، هه رشتي کيش قه ده غه بيت پيوسته نه کرين .. زانايان نه وشتانه ی له م سي تايه ته ی دواييدا ناويان بردوون به (۱۰) سپارده کانی خوا، له مه و پاش خوای مه زن باسی نه و (۱۰) سپارده نمان بو ده کاو نه فه رموی:

۱- ﴿ قُلْ تَعَالُوا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَنْ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ﴾ توبلی به بت په رستان: ئیوه وهرن و ببينن من نه خوینمه وه شتي په روه رده که ری ئیوه قه ده غه ی کرده له سه ر ئیوه که هاوبه ش دابنين بو په روه رده که ری خوتان هيچ شتي و به تاك و ته نه های دابنين، ئیوه بنچينه و لقه کانی تايين هه ر بولای نه و بگيرنه وه، هه مو ماف و پيوست کراوه کان له خواوو بزائن ، هه ر خوايه وه ربگری په رستن و کرده وه ی چاك ، خوا بی وینه يه له شيوه و کرداردا.

۲- ﴿ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴾ وه ئیوه چاکه بکه ن له گهل دايك و باوکاتانا به چاکه کردن، خوای مه زن سپاردي چاکه کردنی له گهل دايك و باوکا کرده به هاوړپي په رستی خوی و له دواي په رستی خوی باسی چاکه کردن له گهل دايك و باوکا نه کاو نه فه رموی: دووه مين پله يه پاش هاوبه ش دانه نان بو خوا، له باسی مانای تايه تی (۸۳) ی سوره تی نه لبه قه رده دا باسی چاکه کردن له گهل باوک و دايکدا تيپه ريوه .

ته فسیری زمانکويی

پاش نه وهى خواى مه زن سپاردويه تى به مناله كان چا كه بكه ن له گهل باوك و دايكى خويانا، به باو كانيش نه فهرموى: چاوديرى و ناگادارى مناله كانيان بكه ن و نه ترسن بو به خيو كردنيان .

۳- ﴿ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ﴾ وه ئيوه مناله كانتان مه كوژن به بونهى هه ژارى و ترستان بو به خيو كردنيان، ئيمه ئيوه و مناله كانتان به خيو نه كه ين و خوارده مه نيان نه ده بينى، هه مو پيوستى مناله كانتان له سهر ئيمه يه نه كه له سهر ئيوه، ئيتر بو نه بى بيان كوژن؟. له باسى ماناى ثايه تى (۱۳۷) ى نهم سوره ته دا نه و باسه تپه پيوه جارى تر .

۴- ﴿ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ ﴾ وه ئيوه نزيكى كرده وه خراب و ناپه سه نده كان مه كه ون. هه مو شتى له سنورى ديارى كراوى خوا ده رچوبى پتى نه و ترى كرده وهى ناپه سه ند و بيزى لى كراوه، وه كه داوين پيسى و نيربازى و سته مكردن و ناوبردنى دانىشتوان به خراپه و روتى ژنان و درو كردن و بوختان كردن و دوو زمانى وتانه دان و به رچاو تهنگى و سود خواردن، له هه مو ان خراپتر هاو به شدانانه بو خوا و بى ئاينه وه، نازاردانى دايك و باوك و كوشتنى بى تاوان و خواردنى دارابى هه تيوان، نه و گونا هه گه و رانه هه ريه كه يان باسيكى تايه تيان بو دانراوه، هه رچه نده نه و رسته يه نه يان گريته وه، چونكه نه و گونا هه گه و رانه نه و په رى خراپيان گرتوه به ئاشكرا بكرين يا به نه يتى، بويه خوا نه فهرموى :

﴿ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ﴾ شتى ئاشكرا بى له و گونا هه له سنور ده رچوانه له نيوان خو تان و له نيوان خه لكيدا و شتى نه يتيه له نيوان خو تان و خوا دا، نه و رسته يه له وه وه ها تو وه دانىشتوان پيش ئيسلام به نه يتى داوين پيسان نه كردو لايان نهنگ و خراب بوو به ئاشكرا بيكه ن بويه خوا فيريان نه كا ئاشكرا و نه يتيان پيوسته ليان نزيك نه بينه وه، فهرماندان به قه ده غه كردنى نزيك بونه وه يان فيرمان نه كا چونه نيويان و كردنيان زور خراپتره .

۵- ﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ وهئیه مه کوزن خواوه نگیانیکی نهوتو خوا قهدهغهی کردوه کوشتنی مه گهر بههوی مافیکی رهواوه بکوزری و شتیکی وای کردبی شایانی کوشتن بی، رهوا بونی نهو کوشتنه بههوی چوار شتهوهیه، وهر گهران لهئیینی خوا دواى باوه رهئیان، داوین پیسی دواى زن هئیان. کوشتنی کهسی بهنارهوا، کوشش کردن بو بلاو بونهوهی خراپه لهزهویدا.

﴿ذَالِكُمْ وَصَاكُم بِهِ نَعْلَمُكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ نهو پینچ قهدهغه کراوانه خوا سپاردویه بهئیه نهیان کهن و نزیکیان نه کهون و نهو فهرانانهی خوا بیاریزن، بو نهوهی ئیه له گهرهیهی خوا بزنان و نهوانهی داواتان لی کراره بیانزان و کاریان پی بکهن و سودیان لی وهر بگرن.

۶- ﴿وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ وهئیه نزیکى درایی ههتیو مه کهون بههیچ شیوهیه که نه به خواردنی و جگهی خواردن مه گهر به شتیکی نهوتو نهو شته چاکترو شیرینتر بی ههتا نهو ههتیو نه گاته کاتی هیزی خزی و بالغ نه بیت که کاتی ژیری و شاره زابوونی مامه له کردن و هاوردن و بردنی سودی خویهتی، نزیکبونهوهی دارایی ههتیو به چاکترو به پاراستنی بو له ناوچوون دروسته وه که له شاره و شار پی کردنی بو بازرگانی و نال وئل کردنی و به شتی پهره بسینی و نابوت نه بی، قهدهغه کردنی نزیکبونهوه له دارایی ههتیو بو نهوهیه پیمان بناسینی هه مو جزره دهست کاری کردنی ههتیو له خواردن و سود لی وهر گرتن و جگهی نهوانیش نهوپهری قهدهغهیه. یانی خوی مه زن ریگه تهسک نه کاته وه له باره ی دارایی ههتیو وو مه گهر به جوری چاکبی وریک بکهوی له گهل باری دانیشنوان وئیر نهو ههتیو شیتی یا گیل یا له ته مه ندا بچوک بی و نه گهیشتی به پازده سالی پیویسته له و کاتانه دا باوکی نهو مناله و کاری سپردراوه که ی چاودیری سامانی نهوان بکهن و بیانپاریزن له له ناوچوون، ریگه یان بی دراوه نال و وئل بکهن به دارایی ههتیو به شتی سود بگهیه نی بهو، بگره له هندی کاتا پیویسته، رسته ی (مه گهر به چاکتر) پشت گیری نهو زانایانه نه کالایان وایه دهست کاری کردنی دارایی ههتیو له لایه ن کار پی سپردراویانه وه دروست نیه مه گهر قازانج و سودی تیایی، ئیر نهو کار پی سپردراوه باوکی یا باپیر یا کهسی تر.

پرسیار/ ووشه ی هه تیو تاییه ته به که سیکه وه باو کی مردبی و منال بی، دوا بی تو چون نه یگپری به وه ی هه مو که س یگریته وه که نه قلایان ناته واو بی، ئیر هه تیو بن و منال یاشیت و گیل .

وه لام/ ئیمه نه زانین به بی گومان نه وه یه که ده ستوری بو نه وه ی پیوستی ده ستکاری دارایی هه تیو بکری به چاکتر نه وه یه نه وه تیوه ناته واوه له لایه نه قلله وه وه به ته نه ها هه هه تیوی نه، ناته واوی په یدایه له هه مویاندا به بی جیاواز .

۷- ﴿ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ ﴾ وه ئیوه جی به جی بکه نه پیوانه و کیشانه به جوړیکی دادپه روه ری و یه کسان، نه که م بده نه به دانیشته وان و نه زور بو خزان به ین له کرین و له فروشتندا. دوا ی هاته خواره وه ی نه و نایه ته هاوړیکانی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ به خزمه ت پیغمه ریان گه یاند و ووتیان: نه ی فرستاده ی خوا وانه بی له توانامان نه بی و کاتی وانه بی نه ختی زمانی ترازو لا بدا یا که م یا زور رابکیشی به لایه کا خوا وه لامی دانه وه وه فرموی:

﴿ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ﴾ ئیمه داوا له هیچ که سی ناکه ین بو کردنی هیچ شتی مه گه ر له توانای نه وه که سه دا هه بی کردنی نه وشته و بو ی بگوچی .

زور ناشکرایه به گویره ره وشت و دام و ده زگای دانیشته وان چاوپوخی له یه کتر نه که نه به شتی که م یا زور له کرین و فروشتندا، په یوه ست بوون به یه کسانیه زور گرانه، به هه مو جوړی نال و یتل و کرین و فروشتن به ستراوه به خوخی و لی بوردن له نیوان یه کتریدا، نه گه ر به ناره زوو ده ستوری خو یان دابه زین نه و کاته یه کسان ی چاوپوخی لی نه کری، ئیر نه و شته پیورایی یا کیشراو یا ژماردن یا به گه زبی، چونکه زور گرانه ته ماشا کردنی هه مو په ره کانی په رتوک و دانه دانه و تاله تاله ی کرراو و فروشراو .

۸- ﴿ وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى ﴾ وه هه ر کاتیک ئیوه گفتوگو تان کرد له فهرانندان و شایه تی داندا له دادگاو جگه ی دادگا ئیوه راست بکه نه و به راستی بیلین له هه مو کیشه و کارتانا ده رباره ی یه کتری بو قازانجی یا بو زیانتانی و بو هه مو که سی و، پانه وه که سه خزم و خویشان بن. ناوه روکی نه وه رسته به نرخه تاکه شتیکه بو

تاقیکردنهوهی کهسانی له خوابترسن و ههست بهلی پرسیراوی بکهن له بهردهم خوای مهزندا، نهک له بهردهم ژن و باوک و دایک یا کاربه دهستان نابی هیچ شتی نرخیی بی بدری مه گهر دادپهروهی و راستی نرخیی پی بدری بهتهنها، هه کهسی خوی بهتایینهوه هه لکیشی و بهناویی تاینهوه بدوی له پاشا روی خوی وهرگیریی بۆ لای خزم و دۆست له دژی جگهی نهوان بهناپهروایی نهو کهسه فری بهتایینهوه نیه .

۹- ﴿وَبَعْدَ اللَّهِ أُولَئِكَ﴾ وه ئیوه بهپهیمانی خوا ههلسن و بهو پهیمانهوه خۆتان بیهستن، له نوێژ کردن و زه کاتدان و پۆژو گرتن و حه ج کردن و پهیمانی نیوان خۆتان و جگهی خۆتان، له دژی بهلێندانانا کارمه کهن، راست گۆو دهست پاک و خواهن بهزهیی و گۆی رایهلی فهرمانه کانی خوا بن .

﴿ذَالِكُمْ وَمَا كُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ نهو شتانه فهرمانیان بی درا له تابه ته کاندای خوا سپاردویهتی به ئیوه کاریان بی بکهن ، بۆ نهوه ئیوه ئامۆژگاری وهربگرن و بی ناگا نه بن له په رستنی خوا دا .

۱۰- ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ وه له بهر نهوه به راستی نهو شتهی باسکرا لهم سوره ته دا ریگهی منه له کاتی کا راسته و چهوتی تیدا نیه که بریتیه له دانانی خوا به تاك و تهنها و برپوا به پیغه مه ران و روونکردنهوهی یاسا کانی من، ریگهی جگهی ریگهی خوابی نه مان و گو مریایی و بی باوه ر به و دووای نهو ریگهی منه بکهون و دوای چه نندین ریگهی تر مه کهون، وهك بت په رستی و بی تایی و تاقمه کانی تر و تاینه پڕوپوچه کانی تر، دوایی نهو ریگایانه ئیوه له یهك بترازی و پارچه پارچه تان بکا و درۆتان بخته وه له ریگهی خوا که تایی پیروزی ئیسلامه، هه ریگهی جگهی یاسای قورئان و ئیسلامی پیروزی هه واو هه وهس و دهستوری دهست کردی پوچه، نهو که سانه ییش سنور و جیگه و دهستوریکی ریک ویتیکی بۆ دانه ترا هه رکاتی ئاده میزاد دووایان کهوتن تاقم تاقم و پارچه پارچه نه بن و دژی یه کتر نه وهستن و دوزمن زāl نه بی به سه ریاندا، وهك نه م سه رده مه ی ئیمه . به لām ته گهر هه موو ئاده میزاد. دوایی

ئایینی خوا بکهون نهو بیرو باوهره راسته نه یانگیرئ به یهك پارچه و گیرو گرفت له نیو یانان نامیئ .

﴿ ذَالِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ نهو دوواگه و تنه ی ئایینی خواو ریگه یه خواوو خییچی تیدانیه، خوا سپاردویه به نیوه دووای بکهون بۆ نهو هی نیوه خۆتان پیاریژن له بی فرهمانی خوا و دواگه و تنی ریگه یه نیوه پارچه پارچه بکا له دژی یه کتری و دوا ی ریگه ی شه ی تان بکهون .

بۆ زانین: خوا ی مه زن له نایه تی یه که مدا فره موی: (لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) بۆ نهو هی ناگا دارمان بکاته وه که خوا له و نایه ته دا داوای پیچ شتی لی کردووین: قه دهغه کردنی هاو به شدانان بۆ خواو. قه دهغه کردنی کوشتی مندالان له ترسی هه ژاری و بی ئابروی. قه دهغه کردنی کاری ناپه سهندو بیژلینکراوه به ئاشکرای و به نهیئ. قه دهغه کردنی کوشتی که سی قه دهغه کرای کوشتی. فره ماندان به چاکه کردن له گه ل باوک و دایکا، نه وانه هه موویان ئاشکران و دیارین و به رچاوین، به هو ی نه قلله وه به بی ماندو بوون نه زانری سوودی هه ردوو جیهانیان تیدایه و به ئاسانی لیان تی نه گن. له نایه تی دوو هه مدا فره موی: (لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ) بۆ نهو هیه تیمان بگه یه نی که نه و نایه ته چوار شتی تیدا باسکراوه: قه دهغه کردنی نزیک بونه وه له دارایی هه تیو مه گهر به ریگه یه کی باش بۆ گه شه پیکردنی دارایی یه که ی. هه لسان به پیوانه و به کیشانه و به ته و او ی و به بی که م و کوری و چاودیری بکری به دادپهروه ری و یه کسان ی. فره مان ی داوه به شایه تی دان به راستی به گفتو گو و به کردار، با بۆ زانی خۆمان بی. فره ماندان به جی به جی کردنی په یمانی خوا له هه مو رویه که وه و نه وانی هه رچواریان نهیئ و نادیارین پیوستیان به خۆماندو کردن هه یه بۆ نهو هی هه تا ناده میزاد راغویی و هر گرن و جیگه ی دادپهروه ریان بۆ دیاری بکه ن . له نایه تی سیهه مدا فره موی: (لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) بۆ نهو هی فیрман بکا نه و شتانه ی که خوا داوایان ده کا له نیمه ریگه ی راست و په سهندی خوان پیوسته چاودیری بکری و نیوه خۆتانی لی گیل نه که ن، خۆتان پیاریژن له بی فره مان ی خوا و سزای دواوژ، هه تا خوا ی گه وره ش نیوه له سزای ناگر پیاریژئ و بۆشمان بنوسی به ختیار ی به رده وام .

بی باوه ران له مه که ی پروردا نه یانزان ی که جوه کان خاوه نی نامه یه کن ناوی ته و راته،
گاواره کانیش نامه یان هه یه ناوی ئینجیله، بویه نه وانیش ناواتیان نه خواست نه وانیش
نامه یه کیان بو بهاتایه ته خواره وه وینه ی جوه کان و گاواره کان. سوئیدی قورسیان نه خوارد
نه گهور هات بولایان باوه ری بی بهین. که چی کاتی قورنان هاته خواره وه پشتیان تی کرد،
بویه خوای مه ز نرانه گه یه نی بهر وه انه کراوی خو ی: ئه م ئایه ته ی خواره وه یان به سه ردا
بخوئیته وه. به بت په رستان رابکه یه نی به و جو ره ی قورنان له زور جیگه دا باسی کرد وه و
نه فهر موی:

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي
أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ
وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابُ
عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ
﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أَنْزَلْنَا الْكِتَابَ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ
فَقَدْ جَاءَكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ
يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

﴿ ثُمَّ أَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ﴾ له پاشا ئیمه به خشیومانه به موسا نامهیه تهواو کهری ریژو چاکه کردنه له سهر که سیکی نه وتۆ به چاکی بهو نامهیه کاربکاو، رۆن که ره وهی هه مو فره مانه کانی نه وتۆیه ئاده میزاد پیوستیان پیاان هه بوو .

﴿ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴾ وه ئه و نامهیه ی موسا راغویی که ره راستی و چاکه ئه ناسینی به ئاده میزاد و میهره بانیه بۆیان و ئه ژین به ژیانیکی پاک و بی تاشوب . بۆئه وهی به نی ئیسرائیلی باوهر به گه یشتی پهروه رده کهری خۆیان به یتن . به جوړی تر مانای نه ورستانه کراوه : له پاشان به خشیمان به موسا نامهیه له به ریژگرتن و چاکه رژاندن به سهر که سیکی نه وتۆ به چاکی هه لساوه به ناوهر وکی ئه و نامهیه . وه ئه و که سه به دریزی هه موو شتی پیوستی له نایندا روونی ئه کاته وهو، شاره زایی کهری به نی ئیسرائیله و میهره بانی و خوشیه بۆیان .

ووشه ی (ثم) بۆ ئه وه نیه کاتی به خشینی تهورات به موسا دوا ی هاتنی قورئان بوبی به گویره ی کات . بۆ باسکردنی هه واییکه دوا ی هه وایی تر، به چاوپووشی کردن له کاته کانیان .

﴿ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ ﴾ وه ئه م قورئانه نامهیه که ئیمه ناردومانته خواره وه پیروژه و خاوه نی سودی زۆره، ره وانه کراوه بۆلای تۆ به وینه ی ره وانه کردنی تهورات بۆ سهر موسا، دوا یی ئیوه په پره و ی ئه و فره مانانه بکه ن له قورئاندان و برپا به راستی ئه و نامهیه بپتن و کاری پی بکه ن، خۆتان ئه زانن که به زمانی خۆتان نیرووه، هه تا له پاراوی وره وان بیژی ئه و نامهیه بگه ن و برانن که س ناتوانی وینه ی ئه و نامهیه دانی یاسی ئایه تی ئه و نامهیه دانی جگه ی خوا .

﴿ وَأَتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ وه ئیوه خۆتان پیاریژن له بی فره مانای خوا، له نه ییشدا دژی فره مانای خوا مه وه ست بۆئه وه ی به زه یی و میهره بانی خوا له هه ردوو جیهاندا بتانگریته وه .

﴿ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَي طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا ﴾ ئیمه نهو قورئانه پیرۆزهمان ناردو ته خواره وه بو ئه وهی ئیوه نه لئین: به راستی نیراوه ته خواره وه نامه ی خوا بو سه ر نهو دوو هۆزه له پیش ئیمه وه بوون له گاورو له جوه کان .

﴿ وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلُونَ ﴾ وه به راستی ئیمه عه ره ب بی ناگاین له خو ئندن ی نامه ی نهوان و نازاین ئامۆزگاری نهو نامه یه چ شتی که وه له زمان ی نهوان تی ناگه ی ن، یانی نه ی گه لی عه ره ب: به راستی ئیمه ناردومانه ته خواره وه قورئان به زمان ی خو ئان و بو سه ر پیاوی له ره گه زی خو ئان هه تا بیانوتان نه می تی و نه لئین: خوا له ئاسمانه وه نامه ی بو نه ناردووین به زمان ی خو مان: به لکو به زمان ی گاورو جو ناردویه تی بو لای ئیمه وفیری زمان یان نه بووین .

﴿ وَأَتَقُوا لَوْ أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ ﴾ یانیوه بلئین: نه گه ر بنیردرایه ته خواره وه به سه ر ئیمه دا نامه به زمان ی خو مان به وینه ی هاته خواره وه ی نامه بو سه ر نهوان به راستی ئیمه راغویی تر نه بوین لهوان و بهر لهوان باوه رمان ته هیناو په ی ره وی فه رمان و ده ستوری خو مان نه کرد چونکه می شکمان پاکترو کراوه تره و زمان مان پاراوتره لهوان بو گفتو گۆو دانانی په خشان و هۆنراوه .

﴿ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ﴾ دوایی به راستی هاتوه بو لای ئیوه به لگه یه کی رۆن و ئاشکرا که قورئانه و به زمان ی خو ئان و نیشانه ی رۆنه له سه ر راستی پیغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ هه مو یاسای تیدا یه بو ئیوه و جگه ی ئیوه ش و ئیوه له تاریکیه کان ده ره ئه کا بو لای رۆناکی وه شاره زایه تیان نه کا و لاتان نه دا له گو مرایی و چاکه ی خوا یه رزاندویه تی به سه رتانا .

﴿ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ﴾ دوایی چ که سی که سته مکارتر له که سی باوه ر به نایه ته کانی قورئانی خوا نه یه زی و بزانی راستن و بو ی گونخوا وه فیروبون یان واز له و نایه تانه به ی نی و ریگه بگری له باوه رپی هینانیان .

﴿ سَيَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴾ ئیمه له پاشه پڕۆژدا پاداشتی که سانیکی نه و تو نه ده ی نه وه واز له نایه ته کانی قورئانی ئیمه نه هینی و

ريگه له نايين نه به ستن به سزايه كى خراب به هوى نهو شته وه وازى لي هتاوه و ريگه ي ليگرتووه دوواى نهوى خواى مه زن روني كرده وه بت په رستان وازيان له نايه ته كاني خوا هتاوه له مانا كانيان ووردنه بونه ته وه نه فهرموى :

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ
بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا
لَمْ تَكُنْ ءَامِنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْظُرُوا
إِنَّا مُنْظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا أَلَسَتْ
مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ
﴿١٥٩﴾ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مَثَلٍ هَاتِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾

نهوى لهو نايه تانه ي پيشودا باسى كراوه نهويه كه بت په رستانى مه كهو بى باوه ران به راستى نهوان باوه رنه يتن مه گهر به هوى به كى لهم شتانه وه بى كه خواى مه زن باسى نه كاو نه فهرموى :

١- ﴿ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ ﴾ بت په رستان و بى باوه ران باوه ر به تو نايه رن و چاوه رووان ناكړى باوه ر به يتن مه گهر بيت بو لاي نهوان فرشته كاني گيان كيش و گيانيان بكيشن .

٢- ﴿ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ ﴾ ياييت فدرمان و سزاي په روره كهرى تو له روژى دواييدا تر له يان لى بستنى، ياله جهاندا له ناويان بيا به ويندى گه لاني پيشوو .

۳- ﴿أَوْ يَأْتِي بَعْضَ آيَاتِ رَبِّكَ﴾ یابیت هەندى ئەنیشانە ئاشکراکانى پەرورەدە کەرى
تۆ بەلگەبن لەسەر پەیدا بوون و هاتنى رۆژى دواى، وەك هەلاتنى خۆر لە رۆژناوایە بە
پێچهوانەى ئیستا .

خوای مەزن بە ورستانە روونی کردەووە مۆلەتى بى باوەران لە جیهاندا، بەلام کاتى
رۆژى دواى هات مۆلەتیان نادى، وەك خوا ئەفەرموى:

﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضَ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ أَمْتًا مِّن قَبْلُ﴾ باوەرهیتان
رۆژى سودى ئەبى بۆ کەسى، باوەرهیتانە کەى بەر لە و کاتە ییت هەندى لە نیشانەکانى
رۆژى دواى پەیدا بى، بەوینەى سەرەمەرگ، ئەو کاتە ئەو باوەرهیتانە سودى پى
نابەخشى، چونکە ناچارە باوەر ئەهیتى.

﴿أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا﴾ یارۆژى رزگارى ئەبى بەر لە هاتنى هەندى
لە نیشانەکانى پەرورەدگارى تۆ، ئەو کەسە بەجۆرى بوبى کارىکى چاکى کردبى
لە باوەرهیتانە کەیا و پەشیمان بویتەووە لەبى باوەرى، تەنها باوەرهیتان سوود بەخش نیه،
هەرچەندە بە باوەرهیتان خواوەنە کەى بەردەوام نابیت لە نۆر ئاگردا و رزگارى ناکا لە سزای
ئاگر. بەلام کەسى باوەرى هیتابى و کردەووی چاکى کردبى چ ناچیتە ئاوناگر هەرگیز.

﴿قُلْ أُنْتِظَرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ﴾ تۆ بلى ئیوێ چاوەروانى یەكی لەوسى نیشانانە بکەن
بەراستى ئیمە چاوەروانى هاتیان ئەکەین، ئەو کاتە ئەزانن چ کەسى دیت بۆلای ئەو
سزایەى بۆى ئامادە کراوە .

﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِئَهُمْ وَكَانُوا شِرْعًا لَّنْتَ مِنْهُمْ﴾ بەراستى کەسانى پەراگەندەو
پارچە پارچەى کردبى ئایینەکانى خویان یان باوەر ئەهیتن بە هەندى لە پێغەمەران و
نامەکان و باوەر بە هەندىکیان نایەرن و بوون بە چەندین تاقم و کۆمەڵ. وینەى ئەمانەى
خوارەو:

۱- بت پەرستان بوون بەچەند پارچەیه: هەیانە ئەستێرە پەرست، هەیانە روناکی و
تاریکی ئەپەرستن، هەیانە بتەکان ئەپەرستن .

۲- جوله که کان بوون به (۷۱) تا قم و به ناوبانگه کانیا نهمانهن (فریسن) یانی گوشه گیره کان و تیکه لاوی هیچ کهسی ناکهن. (الصدیقین) سه ربه سه دوق ناویکن پروایان وایه زندو بونه وه و پرسیار و سزاو به هه شت و دوزه خ نین. (القرایین) باوه ریان به ته ورات ههیه به ته نها .

۳- گاواره کان بوو به چه ندین کۆمه ل، به ناوبانگه کانیا نهمانهن: هه یانه سه ربه کلیسای رۆژئاوان. هه یان سه ربه کلیسای رۆژه لاتن، نه و دوو کۆمه لانه نه گه نه (۷۲) تا قم .

۴- موسولمانان بوون به (۷۳) تا قم، به جوړی هه ندبکیان ئه وانی تر به بی باوه ردا نه نین، به گوړه ی فه رموده ی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ هه مویان نه چه نیو دوزه خ جگه ی نه و تا قمه ی دوا ی ره وشت و کرده وه ی پیغمه ر و هاوړیکانی که وتون.

﴿ لَسْتُ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ اِنَّمَا اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يَنْبَغُهُمْ اِنَّمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴾ تو لپرسراوی نه وان نیت ، له باره ی پرسیار لی کردنیا و پارچه پارچه یی نه وان و سزادانیا و په شیمان بونه وه یان له بت پرستی . به راستی کار و فرمان و پاداشت و سزای نه وان نه گهریته وه بو لای خوا به ته نها له پاشان خوا هه و الله دا به وان له رۆژی دوا ییدا به شتی نه یکه ن له په یدا کردنی ناشوبدا .

﴿ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالْسَيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى اِلَّا مِثْلَهَا ﴾ هه رکه سی بیت بو لای خوا به چاکه و کاری په سنده وه ، دوا یی بو نه و که سه ههیه (۱۰) ه نه وه نده ی نه و چاکه یه کردویتی له پاداشت و ، هه رکه سی بیت بو لای خوا به خراپه و کاری ناره واه دوا یی پاداشتی نه و که سه نادریته وه مه گه ر به وینه ی خراپه که ی ، له مانای نایه تی (۲۶۱) ی نه لبه قه ره باس کراوه ، دوا ی نه وه ی خوا باسی نه و که سانه ی کرد نه بن به چه ند تا قم ، فه رمان نه دا به پیغمه ر و نه فه رموی :

قُلْ اِنِّیْ هَدٰی رَبِّیْ
اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ دِیْنًا قِیْمًا مِّلَّةَ اِبْرٰهیمَ حَنِیْفًا وَّمَا کَانَ مِنْ

الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ ۚ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ
 ﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ
 نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ
 فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ
 خَلْقَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ
 فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

﴿ قُلْ أَنِي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ تۆ بلی بهو گهله ئایینی خۆیانیان پارچه
 پارچه بوون به راستی خوی پەرورددگاری من شاره زایی منی کردوه بۆلای ریگهی راست
 به بۆنه ی پاک ی دهروونی خۆمه وه به خشویه به من نهو ریگه راسته، دوری خستومه ته وه
 له ئایینی پوچ .

﴿ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ نه وریگه راست ئایینکه کاری
 ناده میزاد به وه وه پانه وهستی ئایینی ئیبراهیمه لایداوه له هه مو ئایینه پرو پوچه کان بۆ لای
 ئایینی راست زۆر ئاشکرایه ریگه و ئایینی راستیی نهو ئایینه یه تۆ له سه ریتی و هه مو و
 ئایینه کان ریزی لئی نه گرن به بی جیاوازی، ئیبراهیم له بت په رستان نه بووه و جو و
 گاوریش نه بووه که هه ریگه له وانه نه لێن: ئیبراهیم له سه ری ئایینی ئیمه بووه .
 له ئایه تی پێشودا باسی بنچینه ی بیرو باوه ری ئیسلام کرا، له مه ودوایش باسی لق و
 ده ستوری په رسته کانی خوا نه کا و له و باره یه وه نه فه رموی :

﴿ قُلْ إِنِّي صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ تۆ بلى: به راستى نويز کردنى من و په رسته کانى ترى من و نه وهى من نه يکه م له ژياندا و نه وهى له سه رى نه مرم بۆ خوايه که په روه رده کهرى هه موو بونه وهرانه .

﴿ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أَمَرْتُ وَأَنَا أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴾ هيج هاو به شى بۆ خوا نيه له په رستن و له دروست کردن و له فەرمانداندا و له ديارى کردنى هه موشتيکا و من به وه فەرمانم پيدراوه هاو به ش بۆ خوا دانه نيتم و نياز م پاکبى و من به که مين که سم له موسلماناندا باوهرم به نايينى پاکی ئيسلام هتساوه، بيگومان پيغه مهر به که م ئيسلامه چونکه خوئى داواکارى گهياندى نايينى ئيسلام پانه گهيانى .

﴿ قُلْ أَغْيَرَ اللَّهُ آبْعِي رِبًا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ تۆ بلى: نايان من جگهى خوا داوا بکه م و بيکه م به گه وروه په روه ردگارى خو م و له کويم ده ست نه که وئى خوايه تر و، خوا په روه رده کهرى هه موو شتيکه، رو بۆ هه ر شوئى بکه م خوا له و شوينه دايه و تاك و ته نهايه .

﴿ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ﴾ وه هه مو که سى هيج شتى ناکا مه گه ر زيانه کهى له سه ر خوئى که واته داواکردنى جگهى خوا سود نابەخشى، پاداشتى هه مو کارى له سه ر خوئى، گوناھى تاوانباران له سه ر خوئانه و له سه ر جگهى خوئان نيه . نه ورسته يه له وه وه هاتووه بت په رستان نه يان ووت: ئيه وهى باوهردار دواى ئيمه بکه ون و گوناھه کانتا هه لئه گرین، يانئى هه مو شتى ناده ميزاد بيکه ن له چاکه و له خراپه ده ست که وتى سروشتى خوئانه و له جيگه و کاتى تايه تى خوئانان، هه ر که سى کرده وهى که سى تر بدا به سه ر که سى تر دا راسته و خو وئنه ي که سيکه بلى: نه و مناله له دايکى خوئى نه بووه، نه و ميوه يه له و دره خته ي خوئى په يدا نه بووه .

﴿ وَلَا تَرَوْا وَزَرَ وَزَرَ آخِرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ ﴾ وه هيج که سى هه لئاگرئى گوناھى هيج که سى ترو سزاي نادري هيج گوناھبارئى به گوناھى که سى تر . له پاشا ئيه نه گه رينه وه بۆ لای په روه رده کهرى خوئان له پاشه روژدا .

﴿ فَيَنْبِئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴾ دووایی پهروه ده کهری خوټان هه والئه دا به ټیوه به شتی نا کوکی و جیاوازی تان لهوا پیدا کردووه له کارو بارو پیوستی ناینیتانا، نهو کاته راستی و پوچی بو ټیوه روڼ نه بیته وه، خوټان شایه تی له سهر خوټان نه دهن. به لام نه وه یش سود به ټیوه نابه خشی.

پرسپار/ نهو نایه ته نامازه بو لای نه وه نه کا که ناده میزاد هه به به پرسپاره له خوږی و بهس که واته پیوه یست کردنی جهنگ بو به رزی ناین و خو ماندو کردن بو ناموژگاری کردن و یارمه تی دانی یه کتری له سهر چاکه و له خواترسان دهوریان نیه و پیوست نین؟

وه لام/ نهو نایه ته تابه ته بو ټوله کردنه وه و سزادان و ناده میزاد سزای نادری به تاوانی جگه ی خوږی، په یوه ندی به جهنگ کردن و ناموژگاری کردنه وه نیه و په یوه ندی به جگه ی نه وانی شه وه نیه به هیچ جوږی، چونکه سزادان له سهر گوناوی جگه ی خو - شتی که و پیوست کردنی جهنگ و چاک کردنی شتی پوچ شتی تره و په یوه ندیان به یه که وه نیه.

پرسپار/ ناده میزاد زوریان ده قیان گرتووه به وه وه دارایی و خوارده مه نی خوټان نه دهن به هه ژاران و پاداشته که ی نه ټیرن بو لای گیانی مردوه کانیان، چه ند سوره تی له قورټان نه خوټین پاداشتی نه که ن به دیاری نه ټیرن بوټان، دوایی نایا و ټنه ی نهو کارانه دروستن به پیی یاسا؟ یا مردوه کان سودیان لی وه نه گرن؟ چون نه بی وایی وادانراوه مردوه کان به خراپه ی زیندوه کان سزا نادرین، واییو یسته به چاکه یشیان سود وه نه گرن؟

وه لام/ ټیمه نه لاین: نه قل و ده ستور قه ده غه یان کردوه مروقی بی تاوان به تاوانی گونا بهار سزانداری و هاو به شی نا کا له سزادان یان. به لام ده بهاره ی پاداشتی چاکه هیچ شتی نیه ریگه بگری له لای نه قل، چاکه نه که ری به هاو به شی چاکه که ری له چاکه که پیداو نهو پاداشته ی شایانه بیدریتی له سهر کاره که ی، یاسای نیسلام ریگه ی پیداوه که واته نه بی بروای بی بگری. پیغه مهر ﴿ ﷺ ﴾ فهرمویتی: (هه رکاتی ناده میزاد بمری دوایی به کاره کانی دیت مه گهر له سی شتا: چاکه یه کی به رده وام، زانستیکی سود به خش،

منالیککی چاک بپارێتهوه بۆ دایک و باوکی، ئه فهرموی: کهسی بمسری و رۆژوی به سه ره وه بی، دوایی باخزمه نزیککی بۆی بگێرێتهوه. ئه فهرموی: کهسی بجی بۆ گۆرستان و سوره تی یاسینی خوێند سزایان سوک ئه بیته و هه موو مردوه کان چاکه یان توش ئه بی. ئه وفهرمودانه ی پێغه مهر و جگه ی ئه وانیش به لگه ن له سه ر ئه وه ی مردو سود وه رئه گری به نار دنی پاداشتی کاری چاک، ئه قلیش پالی پێوه نانی و ریک ئه که وی له گه ل گه وره یی خوا دا به لام ئاده میزاد فراوانی زۆریان پێداوه و له ده ستور لایان داوه، زانایان پێک هاتون له سه ر ئه وه ی هه ر که سی شتی بکا ده فی یاسا بریاری پێ نه دابی، ئه و شته کارێکی تازه یه و له یاسا وه دووره (بدعه) چاک وایه پاداشته که به دیاری نه ئیری به نیازی سود وه رگرتن و لاوه کی تایبه تی پێوه نه نری.

خوا ی مه زن یاسای پێوستی داناوه له ئیو بونه وه راندا بۆ مانه وه یان و به رده وه امیان و بۆ سه پاندنی بیرو باوه ریان که هه ندی له بونه وه ران جیگه ی هه ندیکیان بگرنه وه هه تا کۆتایی جیهان، هه ندیکیان به هیز ترن له هه ندی تریان و سه ر که وتوترن له لایه ن سامان و پله و پایه و زانست و جگه ی ئه وانیش. که واته جیاوازی له ئیو یه کتریدا هۆی مانه وه یانه له م رۆژه دا، هه ر کاتی ئاده میزاد له هه مو رۆیکه وه و ته ی یه کتری بوون ئه به یته هۆی له ناو چونیان له جیهاندا، بۆ روون کردنه وه ی ئه و مه به سه خوا ئه فهرموی:

﴿ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ ﴾ وه په روه رده که ری ئیوه که سیکی ئه وتویه ئیوه ی ئاده میزادی گێراوه به جیگه نشینی یه کتری له زه ویدا چین له دوای چین، زه وی بۆ کردون به جیگه ی خۆتان و سه پانه وه تان و په ره پێدانیان و زۆربو نیان، به و جو ره شیوه و قه واره و ناو وه واه و فره و پێته به سه ر زه وی و له ناویدا یه که خوا دروستی کردوه، به دروستکردنی خۆرو مانگ به سه ر زه ویه وه بۆ سودی ئیوه، هه مو یانی بۆ کردون به هۆی ژیان بۆتان، خۆشی و رابواردن و خواردنی لێی وه ربگرن. خوا ئاده میزادی نیشته جی کرده له سه ر زه وی هه مو هۆی توانا و ناماده یی پێ به خشیون بۆ سود وه رگرتن له پیت و فره و به رو به ره می زه وی.

﴿ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَلْوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ﴾ وه په روه رده که ری تۆ هه ندی له ئیوه ی به چه ند پله به رز کرده ته وه له ژوره وه ی هه ندی تر تاندا له ره وشت و

جوانی و ناشیرینی و سامانداری و هه ژاری و ریز و ناریزی زانایی و نه زانی و هیز و لاوازی و چه ندین پله و پایهی تر له بهر نه وهی ئیوه تا قی نه کاته وه له وشته دا به خشیویتی به ئیوه نایا ئیوه نه وه پله و پایه دراوه پیتان به کاری دیتن بۆ سود یابه کاری دیتن له دژی به کتری، خوای مه زن هه موو شتی نه زانی. به لام نه و تا قی کردنه وه بۆ نه وه به به دانیش توانی بناسیتی جیگه به کارهینانی نه و شتانه ئیوه چونی به کار نه هیتن له چاکه دا یا له خراپه داو ده ربکه وی به گویره ی یاسای خوا نه و شتانه ی له شیایوی خویا دای نهین یا نه ؟

پرسیار/ ئیوه ناوه رۆکی نه و ئایه ته و ئایه تی ﴿وَمَا خَلَقَ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا يَعْبدُونَ﴾ چون کۆ نه که نه وه به جۆری دژی به کتر نه بن، چونکه له ئایه ته که دا نه فه رموی: بۆیه ریزی هه ندیکتانم بهرز کردو ته وه، ئیوه ی پی تا قی نه که مه وه، له ئایه تی که ی تر دا نه فه رموی: (من جنۆکه و ئاده میزادم دروست نه کردو مه گهر له بهر نه وه ی په رستان بۆ من بکه ن) ؟

وه لام/ دژایه تی له نیوان ناوه رۆکی نه و دوو ئایه ته دانیه: زانست و کرده وه ی سود به خش په رسته بۆ خوا. به لکو گه و ره ترین په رسته و ته و او ترین په یره ی کردنی خوا به.

﴿أَنْ رَبَّكَ سَرِيعُ الْحِسَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به پراستی پهروه ده که ری تو پرسیار کردن و سزادانی به گورجی دیت بۆ له ناو بردنی دوژمنانی خوی، چونکه نه وه ی بیت نزیکه لای خوا. به پراستی خوا له تاوانی تاو نباران نه بوری، خاوه نی به زهی و میهره بانیه بۆ که سی باوه په یتی.

به یاری ده ی خوا کو تایی پی هات داوا کارم له خوای مه زن له گونا هم

ببوری

له مه كهى پىروژه وه ها توه ته خواره وه ، جگه ى ئايه تى ﴿ ١٧١ ﴾ ژماره ى ئايه ته كانى

﴿ ٢٠٦ ﴾ ئايه تن .

﴿ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴾

[به ناوى خواى به خشنده ى ميره بان]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 الْمَصّ ۝ كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ
 لِنُذِرَ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ۝ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم
 مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ۝

﴿ المص ﴾ به وژه ى نه بى نرى نه و پى تانه نه نو سرتن . به لام خویندنوه بان بهم جو ره به :

نه لى ف ، لام ، ميم ، صاد ، بوزانىنى مانا كانيان ته ماشاى سوره تى نه ليه قهره بکهن .

﴿ كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا تَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ ﴾ نه و نامه به نيرو ته خواره وه بو لای تو قورئانه ، دواىى بانه بى له دلى تو دا تهنگى و گومان له گه ياندنى په يامى خوا دا به درو خسته وه ى تو له لایه ن خزمه کاته وه ، زور ناشکرايه نه و گه ياندنه زور گه وه و گرانه که سپى دراو به پىغه مهر ﴿ ۱ ﴾ که به و قورئانه به رامهر به نه و که سانه راده وه ستيت بت په رستن ، به سهخت و گه وه دانه نرى له لایه ن هه موو بى باوه رانه وه ، چونکه مه به ستى قورئانى پىروژ پوچ کردنه وه ى بىرو باوه رى بى باوه رانه و تیکدانى شوین و لاساى کردنه وه ى باو و با پى رانه له سه دان ساله وه له سه رى بوون ، بۆ به پىغه مهر ﴿ ۲ ﴾ دلته نگ نه بوو خواى مه زنىش دلخوشى نه دايه وه و فره موى :

﴿ لِنُذِرَ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴾ بو نه وه ى تو به هوى نه و ئايه ته وه بى ئايىنان و بت په رستان بترسىنى له ناگرى دۆزه خ و ، بۆ نه وه ىش به و نامه به ئاموژ گارى که رى بى باوه ران

ته فسىرى زمانا کوبى

بی، به و نایه ته خوا فرمان نه‌دا به پیغمهر ﴿﴾ یاسا کانی قورئان بگه‌یه‌نی و گویی نه‌دا به دوژمنان و ره‌گه‌ز په‌رستان، به‌م نایه‌ته‌ی دوا‌یی فرمان نه‌دا به ناده‌میزاد دوا‌ی پیغمهر بکه‌ون و کرده‌و‌ه‌یان به‌گویره‌ی فرموده‌ی قورئانی و نه‌فرموی:

﴿إِتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ﴾ ئیوه‌ی ناده‌میزاد دوا‌ی شتی بکه‌ون نیراوه‌ته خواره‌وه بو لای ئیوه له‌لایه‌ن په‌رو‌رده‌ک‌ری خوتانه‌وه که قورئانی پیروژه‌و گوی رایه‌لی فرموده‌ی پیغمهر بن به‌ته‌نها.

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وه‌ئیوه دوا‌ی چه‌ندین کار به‌ده‌ستان مه‌که‌ون له‌جگه‌ی خوا مه‌یان که‌ن به‌دوستی خوتان و به‌پیشه‌وای خوتان و ناچار تان نه‌که‌ن بو په‌رستنی به‌ت‌ه‌کانیان. خوا‌ی مه‌زن به‌و جوړه فرموده‌ی خویه فرمانان بی نه‌دا که جگه‌ی خواو قورئان گو‌م‌رایی و هه‌وه‌س کاری و ته‌له نانه‌وه‌ن بو خراپه کردن.

﴿فَلْيَلَا مَا تَدْكُرُونَ﴾ ئیوه که‌می ناموژگاری وه‌رنه‌گرن، چونکه ئیوه خوتان له‌خراپه ناپار‌یزن و له‌پاشه‌روژ ناترسن، نه‌وانه‌ی ناموژگاری وه‌ربگرن که‌من. دوا‌ی نه‌وه‌ی خوا‌ی مه‌زن فرمانی دا به‌پیغمه‌ری خوی که‌ناده‌میزاد برستنی و فرمانی دا به‌ناده‌میزاد په‌یره‌وی پیغمهر بکه‌ن و دوا‌ی جگه‌ی خوا نه‌که‌ون، له‌م نایه‌تانه‌ی دوا‌یدا بیران نه‌خاته‌وه که له‌ناو‌بردن و به‌برکردنی گه‌لانی رابردو به‌و بونه‌وه‌بووه وازیان له‌فرموده‌ی خواو پیغمه‌ره‌کانیان هیناوه و نه‌وانیان به‌درو خسته‌ته‌وه بو روون کردنه‌وه‌ی نه‌و مه‌به‌سته خوا نه‌فرموی:

وَكَمْ مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَأْسُنَا بَيِّنًا أَوْ هُمْ قَائِلُونَ ﴿١﴾ فَمَا كَانَ دَعْوَانَهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ

الْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقْصِنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ ﴿٧﴾
 وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ
 الْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا
 أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ
 فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشَةً قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾

﴿ وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ﴾ وه زور كهس له دانیشتوانی بی باوه رانی گوند و
 شاره كان ئیمه و یستمان له ناویان بهین له و كه سانه ی له پیش ئیوه و بهوون كه له و کاتانه دا
 فروسته کانیان به دروئه خسته وه كه ناموژ گاریان نه کردن .

﴿ فَجَاءَهَا بِأُسْنًا بَيَاتًا أَوْ هُمْ فَأَيُّلُونَ ﴾ دوا ی نه وه ی هاتبو بۆلای دانیشتوانی نه و
 گونده سزای ئیمه بۆ له ناو بردیان له شه ودا له کاتی خهوتیانایا نه و دانیشتوانه سزای ئیمه
 هاتبو بۆ لایان له کاتی خهوتنی نیوه رۆبانددا كه کاتی پشو دان و حهوانه وه یانه هه تا چاکتر
 نه و سزایه سه خترو گه وره تری بۆیان .

﴿ فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بِأُسْنًا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴾ دوا یی دانیشتوانی
 نه و گونده داواکاری و پارانه وه که یان کاتی هاتبو بۆلایان سزای ئیمه مه گهر نه و کاته
 نه یان ووت: به راستی ئیمه سته مان له خو مان کردوه له مه و بهر كه له بته كان نه پارینه وه و
 پیغه مه ره کانی خو مان مان به درو ئه خسته وه، ئیستا بریار له سه ر گونا بهاری خو مان نه دهین،
 یانی له وه و بهر هاواریان له بته کانیان نه کرد، کاتی سزایان بین ی وازیان لی نه هیتن و روو
 نه کهن بۆلای خوا، به لآم دوا ی نه وه ی ده رگای کار کردن و په شیمانی بونه وه داخرا
 له لایه ن خوا وه:

﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ دواى ئيمه بهراستى پرسىار ئه كهين لهو كهسانهى ئهوتۆ نيرراوه بۆلايان فروستاوه كان له پاشه رژدا ده بارهى چۆنيه تى وه لām دانه وهى پيغه مه ره كان و وه رگرتى په يامه كانيان و ئيمه پرسىار ئه كهين له پيغه مه ره كان تايا په يامه كانتان گه ياندوه به ئاده ميزاد، فروستاده كان وه لāmى پرسىار ئه دهنه وه و شايه تى ئه دهن له سهريان و به دژى تاقمه كانيان .

﴿فَلَنَقْصُصَ عَلَيْهِمْ بَعْلَهُمْ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ﴾ دواى ئيمه بهراستى ئه خوئينه وه به سه ر پيغه مه ره كان و گه له كانيان هه مو شتى ووتويانه و كرديانه به هوى زانينى خو مانه وه به ئاشكرايان و به نه ييان وه ئيمه بى ئاگانه بوين له وان و كرده وه يان وه گه ياندانى په يام له لايه ن پيغه مه ره كانه وه و چۆنيه تى وولا مدانه وه يان له كاتى گه ياندنى په يامه كه به وان .
خوای مه زن بۆ ئه وهى باشت سزا بچيژن ته نها به پرسىار كردن له پيغه مه ره كان وازيان لى ناهيئى، به لكو هه مو كرده وه كانيان به سه ريانا ئه خوئينه وه، هه نا چاكت هه ست به خه شتى خوا بكه ن بۆ خو يان .

﴿وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ﴾ وه كي شان هى كرده ي هه مو كه سى له رۆژى دوايدا راسته يوونى و بيگومان به جوړيكي دادپه روه رانه، دواى پرسىار له هه موو كه سى ئه كرى له سه ر ئه وشته ي پيشى خو ي خسته له كه م وه زۆر له چاك وه خراب .
زانايان له باره ي چۆنيه تى ترازووى كي شان هى كرده وهى ئاده ميزاد گفتوگوى زۆريان فه رموده، ئه وهى بچيته ميشكه وه و گومان رانه كي شتى، خوايش له هه مو كه س زنا تره :
﴿الوزن﴾ كي شان ه بريته له ئه ندازه يه كى ديارى كراو خوا په رست و گونا بهار و پاك و خراب جو يى يكا ته وه، ئه و ئه ندازه يه بريته له فه رماندانى خوا و قه ده غه كردنى، دواى كاتى پرسىار كردن هات ته ماشا ئه كرى بۆ لاي شتى ئاده ميزاد كرديه تى و شتى وازى لى هينابى، ئه و شتانه به رانه به رى ئه كرين له نيوان ئه وانداو له نيوان فه رمانه كانى خوا و بى فه رمانى خوا، ئه گه ر ئه وهى ئاده ميزاد كرديه تى و ئه وهى نه ي كرده وهك فه رمانه كانى خوا و قه ده غه كردنى خوا بون ئه و كه سه كي شرا وه كه ي قورسه و رزگارى ئه بى و ئه گه ر به و جوړه نه بوو كي شرا وه كانى سو كه و زيانى له خو ي داوه .

به جوړی تر هه مو شتی لهه ژبانە ی ئیستادا بنچینه و دهستوریکی ههیه ئیتر زانستی
 یاهونه ر یاشتی تری، بهو بنچینه دیاری کراوانه هه مو شتی لهیهك جوئ ئەبنهوه لهیه کتری
 و چاك و خراپیان ئەناسرین. ئەو بنچینه و ئەو دهستورانە ناوئەبرین بهتەرازوو پەپرەو
 و به یاسا، ههروهه پرسیار کردن له پاشه پوژدا چەندین دهستوری دیاری کراوی بو دانراوه
 پیئ ئەوتری له لایەن قورئانهوه بهترازوو بهووشه ی (صراط) ئەو دهستورو یاسایه و ئەو
 ترازووه ی کردهوه کانی ئاده میزاد و نیشانه کانی فەرماندان و قەدهغه کراوه کانی خزان،
 ههروهك دادگایی کردنی ئاده میزاده له دوا پوژدا ئەمپوئ جیهان دادگایی ئە کری به یاسا.
 له دادگا کردنی داواله سەر کراو لهه پوژدها. زۆربه ی زانیان ئەلین: مه بهست
 له کیشانه: کیشانه ی کاره کانه بهترازووی خوادای ئەنی وهك ترازوی ئیستا وایه، زۆر
 مانای تری کراوه باسکردنیان درێژه ئە کیشی.

﴿فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ دوا یی هه ركه سی کیشرای
 کرداره کانی قورسی دوا یی ئەو که سانه رزگاریان ئەبی له سزای خوا، که سانیکی ئەوتون
 کردهوه کانیان تاقی کراو نه تهوه له سەر فەرمانه کانی و قەدهغه کراوه کانی خوا بهبی کهم و
 کوری و له تاقی کردنه وهدا نه که وتون.

﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ﴾
 وهه ركه سی کیشرای کردهوه کانی سوکی، دوا یی ئەو که سانه ی ئەوتون زیانیان داوه
 له خو یان و کاره کانیان له خراپه دا به کاره ی ناوه بههوی باوه ر نه هیانیان به پیغه مهرو
 به نایه ته کانی قورئانی ئیمه و بی فەرمانی سته میان له خو یانداوه.

﴿وَلَقَدْ مَكْنُكُم فِي الْأَرْضِ﴾ وه به راستی ئیمه ئیوه ی ئاده میزادمان داناهه لهزه ویدا و
 کردومان به جیگه و شوینی رابو ادنتان، توانامان داوه پیتان زهوی به کار بهین له خزمه تی
 خو تانا به ده ره یانی پته که ی ورواندن و چینی کشت و کال و بیان کهن بههوی
 سه ره فرازی خو تان و دانیش توان.

﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ وه ئیمه گیر اومانه له بو سودی ئیوه
له زه ویدا چه ندین هو ی ژیا ننان له خواردن و خواردنه وه، هه تا ئیوه به ره و پیش برۆن، ئیوه
فیری دروستکردنی نامیری وام کردوون به کاریان بهین بو خوشی ژیا ننان و له ماندوو یون
و نازار دورتان بجه نه وه، نه گهر خوی مه زن نه وه ده سه لاته ی نه دایه وه به ئیوه
دروستکراو یکی لاواز نه بون، ته نانه ت نه توانی به رانه ر به کاره سرو شتیه کان را وه سق و
ته نانه ت نه توانی گیاندارانی سه رزه وی را و بکه ن بو خۆتان ئیوه سوپاسی خوا به که می
نه که ن له سه ر شتی بو ئیوه سازکراوه و خوابه خشیویه به ئیوه. دوا ی نه وه ی خوی مه زن
بیری ئاده میزادی خسته وه نه وه به خششه گه و ره به خشراوه پشان له رام کردن و
به کارهینانی به رو بوم و پتی زه وی، بیریشیان نه خاته وه گه و ره ترین به خشیش بو نه وان
دروست کردنیانه له نه بونه وه بو لای بون و نه فهرموی:

وَلَقَدْ خَلَقْتَكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا
لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿١١﴾
قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِنْ نَّارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ
فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فِيمَا أُغْوِيْتَنِ لِأَقْعُدَنَّ لَهُمْ
صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ

أَخْرِجْ مِنْهَا مَذَّةً وَمَا مَدْحُورًا لِّمَن يَبْعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ

أَجْمَعِينَ ﴿ ١٨ ﴾

﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ﴾ وه به راستى ئيمه ئيوه مان دروست كردووه له پشتى باو كه كهنتان به بى نه خشه و ديمه نه له پاشا ئيمه نه خشه و ديمه ئيوه مان كيشان له مندالدانى دايكه كانتان. يانى ئيمه له بهر پهدا ئيوه مان دروست كردووه له خاك به بى نه خشه و ديمه، دوايى هه رله يه كه م جارى دروست كردنتانا ئه م شيوه و شيوازه شيرينه ي ئيستاتانه وه و گيانم كردووه به بهر تانا. به لام (داريون و بهر يه وي داريون) به پيچه وانده ي فرموده ي خوا لايان وايه ئاده ميواد يه كه م جار به م شيوه شيرينه ي ئيستا دروست نه كراوه، دوايى وورده وورده گوراني به سهر داهاتووه له ره گه زيكه وه بو ره گه زيكى تر هه تا وهك ئيستاي خوى لي هاتووه، وه لامدانه وه ي ئه وه بيرو باوهره ناپه سه نده ي داريون به زور وه لام به درو خراوه ته وه، ئه وه ي شايانى باسي ئاده ميزاد به تاييه تى خاوه ني ئه قل و هوش و گيانى كى تاييه ته كه گه رانويه تى به ره گه زيكى سهر به خو و جياواز له هه مو بونه وه ريكي ترو ره گه زانى تر هه تا شايشته ي ئه وه بى بيته جيگه نشيني خوا و هه لسورينه ر و رام كه رى هه مو بونه وه رانى تربى له يه كه م جارى دروست بونه وه، بو به زور به ي زانايان به تاييه تى ئه وانده شيان بى تايين و بى باوهرن به و بيره ي داريون رازى نين، هه تا زانست به ره و پيش ترو سهر كه وتو پروا چاكت پوچى ئه و بيرو باوهره دهر نه كه وي و له بيرى خويان په شيمان نه به نه وه هه ر له بهر نه وه ي كه ئاده ميزاد خاوه ني ئه قل و گيانى كى تاييه ته به پيچه وانده ي جگه ي خوى، گرنگرين به لگه ي خاوه ن بيرو باوهرى پهدا بونى بونه وه ران كه به ره و لاي گوران شيوه ي جوانتر برؤن هه لكه ندى زه وييه گويا بويان دهر كه وتووه

ته فسيري زما كويى

پەیدابوونی چەندین جوۆی گیانداران هەندیکیان بالاترو شیرینترن لایسان وایە کاتی بالا
جوانەکان و دوای کاتی شیۆه ناشیرینەکان بوە کەواتە لەنیوان ئەوان و لەنیوان ئادەمیزادا
زۆرتەر لەیەك ئەچن . ئیمە ئەو دەرکەوتوانە ی هەلکەندی زەویی بەدرۆ ناخەینەوه . بەلام
بیرو بۆچونی (داریۆن) دابین ناکەن، چونکە زۆر نزیك و دروستە هەریە کە لە گیاندارە
بالاکان و وێنە چاکەکان و وێنە نزمەکان لەیەك کاتان و هەریە کەیان رەگەزیکی تایبەتی
بن و لەیەك جوۆی بن و دوایی نابن بەبەلگە لەسەر بیرو بۆچونی (داریۆن) .

﴿ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ﴾ لەپاشا
ئیمە ووتمان بە فریشتەکان: ئیۆه سوژدە بێەن بۆ ئادەم و سەری بۆ دانەوێتن لەبەر
رێزگرتنی و بەس: ئەك پەرستنی ئادەم، ئادەم باوکی هەموو ئادەمیزادە، دوایی هەموو
فریشتەکان سوژدەیان برد بۆ ئادەم و سەریان دانەواند و فەرمانی خویان بەجی هینا مەگەر
ئیبلیس سەری دانەنەواند بۆ رێزگرتن لەئادەم و بێ فەرمانی خوای کرد لەبەر خو
پەسەندی و سالاری و دل پێسی نەبو بەیەکی لەسوژدە بەران و سەری ریزی دانەنەواند
بۆ ئادەم . لەئایەت (٣٤) ی ئەلبەقەرەدا ئەو باسە کراوه .

﴿قَالَ مِمَّنْ أَكُنْ أَنْ لَا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ﴾ خوا فەرموی: چ شتی قەدەغە ی کرد لەتۆ
ئە ی ئیبلیس کە سوژدە بۆ ئادەم بیهی و ریزی لێی بگری کاتی من فەرمانم دا بەتۆ سوژدە
بیهی بۆی . ووشە ی (لا) لەو رستەیدەدا خراوەتە سەری بۆ پێوە کردنی ناوەرۆکی مانای
مەبەست، بۆ مانای دیاری کراوی خو ی دانەنراوه .

﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾ ئیبلیس لەو لەمی فەرمودە ی
خوادا ووتی: من چاکترم لەئادەم، چاکتر بۆ ناچاک و گەرە بۆ بچووک سوژدە نابا و
سەری بۆ شورناکا و چۆن فەرمانی وای بێ ئەدری؟ چونکە تۆ منت لەناگر دروست
کردوه و ناگر جوانتر و روناک تر و بەرێز و بالا یە، تۆ ئادەم دروست کردوه لەخاک و
خاک قورس و تاریك و پەستە .

بۆ زانین: جه لاله دینی سیو طی له نامه ی (الکنز المدفون والفلک المشحون) دا
ئه فهرموی: ئه و گومانه ی ئیلیل کهلای وایه ئاگر چاکره له زهوی پوچ و بی مانایه
له بهر ئه مانای خواره وه:

۱- به راستی سروشتی ئاگر خراپه کاری و له ناوبردنه به پێچه وانه ی خاک.

۲- سروشتی ئاگر سوکه و هه لچوه و توره یه، خاک سروشته که ی قورسی و ئارام و
وه ستاوه.

۳- خاک دروست کراوه و له وه بهیدا ئه بی خواردنی گیانداران و پۆشاک ی بهنده کانی
خوا و جوانیان و ئامیری گوزهرانیان و جیگه ی دانیشتیان، ئاگر هیچ شتی له وانه ی
تیدانیه.

۴- خاک پێوستی گیاندارانه و بی خاک ناژین و بی ئه وه ی له خاک ئه بی ژیان،
گیاندارانی به سه زمان پێوستیان به ئاگر نیه هه رگیز، ئاده میرادیش له هه ندی رۆژ و مانگدا
پێوستیان به ئاگر نیه مه گه ر به کاری به تین بۆ سازکردنی شتی له زه ویدا وه ک خزمه تکار.

۵- خاک ئه گه ر ژبانی گیانداران بخریته نیوی چهند دووپاتی ئه وشته ده رئه کا. فه ری
زه وی یه به ئه مانه ته وه دوو چهندانه ی ئه مانه ته که ئه داته وه، به لām ئاگر هه ر ئه مانه تی بدریته
ده ستی ئه ی خوا و هیچ شتیکی نامیته وه.

۶- ئاگر خۆی به خۆیه وه ناوه ستی و پێوستی به جیگه هه یه هه لی گری، خاک
پێوستی به شتی نیه هه لگه ری، ئاگر پێوستی به خاک هه یه، خاک پێوستی به ئاگر نیه، خاک
سامانداره و ئاگر هه ژاره.

۷- ماده و ماکی ئاگر شه ی تانیه گرێکه له ئاگره وه یه و لاوازه و هه وه س گالتیه ی
بی ته کاو به ئاره زووی خۆی بۆ کوی ببا ئه ییا، له بهر ئه وه ی شه هه رشتی له ئاگر دروست
بکری ئاره زوو هه وه س فه رمانی بی ئه دا و سواری ئه بی. به لām ئاده میراد چونکه له خاک
دروسته وه به هیزه و له گه ل ئاره زوودا ئارواو زāl ئه بی به سه ر هه وه سی خۆیاو دیلی ئه کا و
ئه گه ریته وه بۆ لای په ره رده گار و دوا یی خوا هه لی ئه بژیری بۆ فروستاده یی، ئه و

هه‌وه‌سه‌ی له‌گه‌ڵ ئاده‌میزادایه به‌زویی نامینی و ئه‌روا، به‌پێچه‌وانه‌ی ئییلیس، ئاده‌میزاد و شه‌یتان هه‌ریه‌که‌یان بۆلای ئەصلی خۆیان و ڕه‌گه‌زی خۆیان نه‌چنه‌وه له‌پاکی و پێسیندا، شه‌یتان بۆ لای خراپه‌و ئاده‌میزاد بۆلای چاکه‌ .

۸- ئاگر هه‌رچه‌نده هه‌ندێ سودی تێدا هه‌یه . به‌لام خراپه‌ شاراوته‌وه له‌نیویدا، نه‌گه‌ر ڕیگه‌ له‌و خراپه‌یه نه‌گری هه‌مو دانه‌ویلّه‌و دره‌خت و پیتی ژیا‌نی بونه‌وه‌ران هه‌یه له‌ناوی ئەبا. خاك چاکه‌و فەر له‌نیویدا هه‌مو کاتی ئەم دیو دیوی بکه‌ی فەر و چاکه‌ و به‌رهم و میوه‌ ده‌رئه‌که‌وی بۆ مانه‌وه‌ی گیانداران .

۹- خوای مه‌زن زۆرجاران له‌نامه‌ی خۆیدا باسی زه‌وی ئەکات و هه‌وال ئەدا به‌سودی زۆری، خوا زه‌وی دروست کرده‌و کردویه‌تی به‌پیشکه‌و ژێر راخه‌رو جیگه‌ی دانیشتنی ئاده‌میزاد، گیانداران و مردوانی لکاندوه به‌خۆیه‌وه، خوا وای له‌به‌نده‌کانی خۆی کرده‌و بیربکه‌نده‌وه له‌زه‌وی و نیشانه‌ و ئەو شته‌ سه‌رسوپێنه‌رانه‌و ئەوانه‌ی خوا دایان و له‌سه‌ر زه‌وی دا، خوا باسی ئاگری نه‌کردوه مه‌گه‌ر بۆ سزادان و ترساندان نه‌بی، دوو جار باسی ئاگری فەرموه‌: یه‌که‌م بۆ ئەوه‌ی ئاگری دۆزه‌خ بیری ئاده‌میزاد بخته‌وه، دووهم بۆ ئەوه‌ی له‌چۆله‌وانیدا و له‌ناو مالدا به‌کاری به‌یتن بۆ سازکردنی خوارده‌مه‌نی و شتی تر .

۱۰- خوای مه‌زن باسی زه‌وی کرده‌وه به‌وه‌ی خاوه‌نی پیت و فەر له‌زۆر جیگه‌ی قورئاندا و ئەفهرموی زه‌وی پیرۆزه‌و خوارده‌مه‌نی هه‌مو بونه‌وه‌رانی تێدا دیاری کرده‌و به‌گشتی و به‌تایبه‌تی له‌پزگارکردنی ل‌ووت پێغه‌مه‌ر ئەفهرموی: ئیمه‌ ڕزگارمان کرد بۆلای زه‌وی ئیمه‌ فەرمان تێدا‌داناوه‌و چه‌ندین وینه‌ی تر . به‌لام باسی ئاگری نه‌کردوه به‌چاکه‌ مه‌گه‌ر بۆ ئەوه‌ی فەر و به‌ره‌که‌ت له‌ناویا .

۱۱- خوا زه‌وی گێراوه به‌جیگه‌ی په‌رستی خۆی ئیواران و به‌یانیان به‌گشتی، به‌تایبه‌تی خانه‌ی ڕێرداری خۆی له‌مه‌که‌دايه .

۱۲- خوا چه‌ندین گانگا و ڕوبازو سه‌رچاوه‌ی ئاو و به‌رهمی کشت و کال و گیانداران و خوارده‌مه‌نی و کێو و باخ و باخچه‌ وینه‌ی ڕیگاو ره‌نگی جوان و شتی تری دانا و له‌زه‌ویدا، ئەوانه‌ هه‌یچیان له‌ناگرده‌ن .

۱۳- ئه و په ری شتی دانرای بۆ ناگر ئه وه به که خزمه تکاری ئه وانه له سه ر زه وین ،
ئه و ریزه ی بۆی دانرای ئه و خزمه ته به .

۱۴- ئه گه ر چاوی ئاده میزاد به ته ماشایه کی ناته و او و ئه قلیکی لا وازه وه ته ماشای
زه وی بکا و به یی نرخی بزانی و بلی خاکی که شیلراوه به ئاوه وه ، ئه وه نه زانی که زه وی له
دوو شتی سه ره کی دروست کراوه : ئا و که خوا ئه فه رموی : له ئاوه وه و هه موو شتی کمان
دروست کردوه به زیندویی . خاکیش گه ننجینه ی هه موو سودو چاکه به که ، ئه گه ر ته ماشای
ئه وه ل و ناخر بکری زه وی چاکه ره له ناگر ، زۆر شتی تر بۆ چاکترینی زه وی باسکراوه
نا توانی باسی هه مویان بکری ئه وه نده زۆرن .

پرسیار : به گوێزه ی ناوه رۆکی ئه و ئایه ته و ئایه تی (۱۵) سوره تی (ئه لره حان)
که ئه فه رموی : شه یان دروست کراوه له ناگر : واته گه یه نن ژیان و زینده گانی له گه ل
ناگر دا ئه گوئجی ؟

وه لام : بونه وه رانی زیندوی ئه و تو ناویان له قورئاندا باسکراون له سه ر چه ند به شیکن
هه یانه بونه وه رانی فریشته کان . هه یانه جنۆکن . هه یانه له سه ر زه وی ئه ژین وه ک ئاده میزاد
و جگه ی ئاده میزاد ، ئه م به شه یان به هو ی ئاوه وه ئه ژین به ویتیه ی گیاندران و دره خت و
گژو گیا ، ئه وه یش دژی ئه مه نیه بونه وه ری هه یی ناگر پیتیستی بۆ ژیا نی وه ک جنۆکه و
زینده وه ری تر ، ئه و زانایانه پسپۆری تایبه تین له زانستی جبر و جانه وه ردا ئه لێن : جو ری
له جبر و جانه وه ر هه ن به هه وای ژه هراوی نه یی ناژین و له بیر نه و ته کانا نه یی ناژین . ئه یی
بزانی ئیمه نازانین خوا فریشته کانی له چ شتی دروست کردوون ، ئه وه ی ئیمه بیزانین بی
فه رمانی خوا نا که ن و خه و و خوار دنیا ن نه .

﴿ قال فَأَهْبُطْ مِنْهَا ﴾ خوا فه رموی به ئیلیس : دوایی تو بکه وه ره خواره وه
له به هه شت ، راناوی ووشه ی (منها) بۆچ لایه ئه گه ریته وه ، له فه رموده ی خوا پیغه مه را
بۆمان روون نه کراوه ته وه . زانایان هه ندیکیان ئه لێن : ئه گه ریته وه بۆلای به هه شت یا بۆلای
ناسمان چونکه ئه وانه جیگه ی خوا په رستان ، هه ندی تریان ئه لێن : دارژاندنی فه رمانی خوا

ته فسیری زمانکۆبی

به لگهیه له سه ره نه وهی راناوی (منها) نه گهرینه وه بۆ لای پلهی به رزی لای خوا، یانی نهی شهیتان تۆ بی به شی له پلهی به رز و به زهیی خوا به وهی بی فره مانی و سوژده نه بردنت بۆ ئاده م و نه و پله به رزه ت لی سه نه رایه وه، ووشه ی (ما کانا فیه) له سوره تی نه لبه قهره دا پشتگیری نه و رایه ده کات .

﴿ فَمَا لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاعِرِينَ ﴾ دواپی شایسته ی تۆ نهی که خۆت به گه وه به زانیت له به هه شت یا له ناسماندا یا به وهی نه و پله به رزه ی من داومه به تۆ، دروست نهی تۆ له فره مانی من ده رچی و له و دبعنه دایی، له مه و پاش تۆ شایانی نه وه نیت له به هه شتا بیت له گه ل فرشته کاندا و نه و پله و پایت هه بی، دواپی تۆ ده رچۆ له به هه شت و له و دبعنه دا به راستی له بی نه رخی و سه ز شو رانی له مه و پاش .

﴿ قَالَ أَلْظَرْنِي إِلَى يَوْمِ يُعْعَثُونَ ﴾ ئیبلیس ووتی: خوا به تۆ من دوا بخوا و مۆ له تم بده هه تا رۆژی ئاده میزاد زیندوو نه کرینه وه و هه مو بونه وه ران نه ماون .

﴿ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴾ خوا فره موی: به راستی تۆ له و که سانه نه بی دوا نه خرین و نه می نه وه هه تا رۆژی زیندوو نه کرینه وه بونه وه رانی مردو بۆ پر سیار لی کردن .

﴿ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُذَنَّ لَهُمْ صِرَاطُكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ ئیبلیس ووتی: دوا ی نه وهی تۆ مۆ له تی منت دا من تیه کۆ شم بۆ له ریگه لادانی ئاده میزاد به هه ر جو ری بۆم بکری به وهی له ریگه لادانی منه وه له لایه ن تۆ وه، به راستی من دانه نیشم بۆ چاوه روان کردنیان له سه ره نه و ریگه راسته ی تۆن و ئاده م و مناله کانی لئه ده م له و ریگه یه، تۆ له ی خۆ میان لی نه که مه وه و له نایینی ئیسلام لایان نه ده م .

﴿ ثُمَّ لَا تَنْهَيْهُمْ مِنْ عِبَادَتِي وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِمَّا كَفَرُوا بِكُمْ مِنْ قَبْلُ ﴾ له پاشا به راستی من نه چم بۆ لایان له پیشیانه وه و له دوا بیانه وه، گرمان نه خه مه دلایانه وه له هه مو شتیکا چا که یان بۆ بسازی تی له هه ردوو جیهاندا، وایان لی نه که م بر وایان به به هه شت و دۆزه خ و زیندو بونه وه و پر سیار نه بی، وایان بی ته سه لیم جیهان به رده وامه، فره مانیان پی نه ده م به کۆ کردنه وهی سامان و نه به خشین بی هه ژاران و به رچا و ته نگ ی .

﴿وَعَنْ اِيْمَانِهِمْ وَشَمَائِلِهِمْ﴾ وه‌نه‌روم بو لایان له‌لای راستیانه‌وه‌وه له‌لای چه‌پیان‌ه‌وه له‌خو‌یانیان بابی نه‌که‌م به‌کردنی چاکه‌ه‌تا وازی لی به‌یتن و وایزانن چاکه‌یان زوره، نه‌وانه‌ی ناده‌میزاد له‌سه‌ر گوم‌رایین وایان لی نه‌که‌م به‌رده‌وامبن له‌سه‌ر خراپه‌و رابواردنیان لا شیرین نه‌که‌م.

﴿وَلَا يَجِدُ أَكْثَرُهُمْ شَاكِرِينَ﴾ وه‌تو نه‌ی خواجه ده‌ست ناکه‌وی زورت‌ر له‌ناده‌میزاد سوپاس گوزاری تو‌بن له‌سه‌ر نه‌و چاکانه‌ی تو پیت به‌خشیون، بو‌یان نه‌رازیتمه‌وه باوه‌رت بی نه‌ه‌یتن و به‌خاوه‌ن چاکه‌ت نه‌زانن.

بو‌زانن: هاتنی شه‌یتان بو‌لای ناده‌میزاد له‌هه‌رچوار لایانه‌وه ه‌یمایه له‌دودولی په‌یدا کردن له‌ده‌رونیان و کوشش بو‌لادانیان له‌ریگه‌ی ناین، به‌جوری هه‌رگونا‌هی بیته به‌رده‌میان شه‌یتان وایان لی نه‌کا کولی لی نه‌ده‌ن هه‌تا نه‌یکه‌ن، له‌هه‌مو په‌رستی خوا لایان نه‌دا. یانی نه‌گه‌ر خوا فه‌رمانی ده‌رکرد بو‌جه‌نگ کردن له‌گه‌ل بی باوه‌ران نه‌خاته دل‌یان بو‌خوتان نه‌ده‌ن به‌کوشت جیهان شیرینه، نه‌گه‌ر فه‌رمان بدا به‌به‌خشینی دارایی گومان نه‌خاته ده‌رونیان خوتان هه‌زار مه‌که‌ن، له‌کاتی قه‌ده‌غه‌کردنی مه‌یدا و قومارکردن و داوین پیسی گومان نه‌خاته دل‌یان بو‌یان نه‌رازیتمه‌وه‌وه نه‌یکه‌ن هه‌رکاتی خوا موژده‌ی دا به‌به‌ه‌شت و هه‌ره‌شه‌ی لی کردن به‌دۆزه‌خ نه‌و دوژمنه‌ی خواو خو‌یان نه‌لی: به‌ه‌شت و دۆزه‌خ نه‌ه‌ن و نه‌ه‌یشبن، هه‌روه‌ک هه‌مو راستیه‌کان به‌پوچ دانه‌نی بو‌یان. بائیمه‌یش له‌بیرمان نه‌چی نه‌و که‌سانه‌یش نایینی خو‌یانیان فروشته به‌شه‌یتان له‌م سه‌رده‌مه‌ی نیمه‌دا، هه‌ر کرده‌وه‌یه داگیرکه‌ران و نو‌که‌رانیان نه‌یکه‌ن له‌کوشتن و تالان کردن و ده‌ربه‌ده‌ری دانیشتون و به‌نه‌ن‌فال کردنیان به‌چاکه‌ی نه‌ژمیرن.

﴿قَالَ اَخْرِجْ مِنْهَا مَذْذُوْا وَمَا مَدَّ حُوْرًا﴾ خوا فه‌رموی به‌شه‌یتان: تو برۆزه‌ده‌روه له‌م به‌ه‌شته‌ی بو‌ناده‌میزاد دانراوه به‌سه‌خت‌ترین شو‌ره‌یی و عه‌یه‌داری و به‌بی به‌ش له‌به‌زه‌یی و میهره‌بانی خواو نه‌و پله به‌رزه‌ی پیت دراوه نه‌می‌نی.

ته‌فسیری زمان‌کۆیی

﴿ لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ سویند به خۆم که سی دوی
تۆبکه وی له ئاده میزاد به راستی من پرته کهم دۆزه خ له ئیوه هه موتان، سزای دۆزه خ بۆ تۆ
و ئه وتا قمه ی پهیره وی تۆ ته کهن و به فه رمانی من هه لئاسن .

زۆر ئاشکرایه ئیبلیس هه رکاتی کاریکی بکردایه بیانیویه کی بۆ ته تاشی و مه رج و
هۆیه کی بۆ دانه نا هه رله به رئه وه ی سه ریچی له فه رمانی خوابکا، زۆر به بی شه رمانه
ئه یووت: له گفتوگو کانیدا: خوا ووتی و من و وتم، زۆر به رو هه لئالراوی و ناشایسته دزی
خوا ئه وه ستا و وای ده رئه بری شایانتر ئه وه یه تۆ فه رمان نه ده ی به من شوژده بیه بۆ ئاده م ،
فه رمان بده ی به و سوژده بیا بۆم . که واته گه وره یی و ریژ لای شه یتان ره گه زه نه ک له خوا
ترسان و په رستنی خوا . به لām لای خوای مه زن گه وره یی و ریژ به ترسان له خوا و به
کرده وه ی چاک په یدا ئه بی . نه ک به هۆی ره گه ز و بنچینه ، دوا یی ئه بی بزانی هه رکه سی
ره گه ز په رست و خۆ په رست بی و ئاین به گویره ی هه وه س و سودی خۆی به راوردبکا
بیگومان ئه و که سه شاگرد و پهیره وی شه یتانه ، ئیتر خۆی بزانی یان نا ، له پاشه رۆژدا
هاوملی شه یتانه له جینگه ی ناخوشدا .

پرسیار/ ئه و گفتوگۆیه ی خوا له گه ل شه یتان ئایا راسته و خۆبوه له گه ل شه ی یتان یا
به هۆی نوینه ری تروه وبوه ؟

وه لām/ ئیمه برومان هه ید به بوونی ئه و گفتوگۆیه ی خوا له گه ل شه یتان، چونکه
فه رموده ی خوا به و دژایه تیشی له گه ل ناسینی ئه قلدا نه . ئیمه پۆست نه له سه رمان
بگه ررین و بزانی به چۆنه تی ئه و گفتوگۆیه به چ جوژی بوه و له به رچاومانه خوا باسی
فه رموه .

پرسیار/ رسته ی (فیما أغویتني) له لایه ن ئیبلیس وه واده رئه خا ئه و له ریگه لادانه خوا
ئه یکا، ئیتر بۆ ئه بی خوا سزای شه یتان بدا له سه ری ؟

وه لām/ به راستی ئه و ریگه لادانه له شه یتانه وه یه و له خوا وه نه ئیبلیس خۆی دگانی
پێدانawe خۆی له ریگه لاده ره ، وه ک خوا ئه فه رموی له سوره تی (ئه لئجر دا) :

(لَاغَوَيْتَهُمْ أَجْمَعِينَ)؛ چۆن خوا بهندهی خۆی لانه‌دا له‌ریگه‌ی راست و له‌پاشا سزای بدا. به‌لام گفتوگۆی شه‌یتان: (فیما اغویتی) به‌مانای نه‌وه‌یه به‌هۆی شتی تو منت پی‌تاقی کرده‌وه له‌سوژده‌ بردن بو ناده‌م که‌منی خسته‌ ریگه‌ لادان و بی‌فه‌رمانی تو له‌مه‌ودووا نه‌و کارانه‌ نه‌که‌م به‌ناده‌میزاد.

پرسپار/ له بډر چ شتی خوا موله تی شهیتانی داو خوا نه زانی به خراپه ی و خراپه کړدنی؟
وه لآم/ نارو وویستی خوا داوای نه ووی کړدوه یارمه تی ئاده میزاد بدا به نه قل و
به ئاموژگاری له سهردهستی پیغمه مران، به ووی توانای داوه به وان کاری چاک و خراب
بکه ن، سهر بهستی کړدون و تاقیان ده کاته وه به نارو ووات و به هاندر او ه کانی شهیتان و
په پړه وانی شهیتان له به جوی بونه ووی پاک و پیس و نیاز پاک و نیاز پیس. ته ماشای مانای
نایه تی (۹۴) ی سوره تی نه لمانیده بکه ن.

لهمه و بهر خوا فەرموی بە فریشتەکان: ئێوە سوژدەبەند بۆ ئادەم و سەری بۆ دانەوێتن،
لهمه و داوایش ئە فەرموی:

وَبَعَادُمْ أَسْكُنُ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ
شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسَّوَسَ
لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْءِ تَيْهَمَا وَقَالَ
مَا نَهَاكُمْ رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا
مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢١﴾ فَدَلَّهُمَا بَعْرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَتُهُمَا وَطَفِقَا
مَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا
عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْتُ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٢﴾

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ﴿٤٣﴾ قَالَ أَهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي
الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا
تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٤٥﴾

﴿ ویا آدم اسکن انت و زوجتك الجنة فكلما من حيث شئتما ﴾ وه نیمه دواى دهر کردنی
ئیبلیس له به هه شت و وتمان: وه نهی ناده م تۆو ژنه که ت که حه وایه دانیشن و ئارام بگرن
له به هه شتا، دواىى بخۆن له میوه و خواره مه نهی به هه شت له هه رشویتی خۆتان ئاره زوتان
هه یه و له هه ر شتی نه تانه وى ببخۆن .

﴿ ولا تقربا هذه الشجرة فتكونا من الظالمين ﴾ وه ئیوه نزیکی نه و دره خته مه که ون و
مه بخۆن، چونکه نه گهر لى بخۆن و تامی به ره مه که ی بکه ن، دواىى ئیوه نه بن له و که سانه
سته م له خویان بکه ن، شهیتان به وه خوشحال بوو بۆشایى ده ست که وت به و بۆنه وه نه چی
بۆ لای ناده م و حه و خوی ماندو نه کا بۆ دهر کردنیان له به هه شت .

﴿ فوسوس لهما الشيطان لبئدي لهما ما ووري عنها من سوءاتهما ﴾ دواىى شهیتان
له به ر زیانی ناده م و حه و دوودلی و گومانی به کارهیتا و خسته یه دهر و نیانه وه خواره دنی
به ره مه می نه و دره خته بخۆن له به ر نه وه ی دهر بخا له وان شتی داپۆشرا بوو له وان له شه ر مگا
کانیان و عه یه کانیان، هه یچ یه کی له وان نه شه ر مگا ی خویان و نه شه ر مگا ی هاوړیکه یان
نه بینى بوو .

بۆ زانین: گفتوگۆی نه پنی شهیتان و دوودلی دروست کردنی نه و نیمه چۆنه تیکه ی
نازانین . به لām نیمه باوه رمان هه یه که خه فته و کاره سات و کرده وه یه بیته کۆسپ
له ریکه ی ژیان و پیش که وتن و فه رماندانی خوادا له شهیتانه وه یه ، به هه رشویه بو به
شهیتان نامۆزگاری و دلسۆزی خۆی دهر بری بۆ ناده م و حه و، دل پسی و ده غه لی نری

ته فسیری زما کۆبی

په نهاندا بۆیان له دهرونی خویا. نهو نایه ته واملن بو ده رنه خا شهیتان نه یزانی هه ر که سی له و دره خته بخوا شهرمگای ده ر نه که وی، هه ر که سی کیش شهرمگای ده ر که وت له به ههشت ده ر نه کری بۆیه داوی سازان بو ده ر کردنیان .

﴿ وَقَالَ مَا تَهَاكُمَا بِكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَکَیْنِ ﴾ وه شهیتان به فیله وه و به درۆ وه ووتی: په روه رده که ری ئیوه قه ده غه ی نه کردو وه له ئیوه خواردنی نه و دره خته مه گه ر که ئیوه نه بن به فریشته و لای گرانه و پی ناخۆشه . یانی ئیوه نه گه ر له و دره خته بخۆن وه ک فریشته جوان نه بن و پیوستیتان به خواردن نامیتی .

﴿ أَوْتَكُونَا مِنَ الْخَالِدِیْنَ ﴾ یایزاره و لای گرانه که ئیوه بن له و که سانه ی به رده و امین له به ههشتا، هه ر زیندوبن و نه مرن، وینه ی نه و فریشتانه هه ل سورپته ری کاروباری به ههشتن، شهیتان دوودلی نه خسته دهرونی ناده م و حه و، به دلایان نه رویش به ههشت نارامگایه کی خۆشه نه گه ر له ودا به رده و امین له ناویا و ده ر نه چونا به .

په رسیار/ نهو نایه ته به ر و اله ت وای ده ر نه خا که فریشته کان گه و ره ترن له پیغه مه ران، چونکه ناده م داوی نه کرد فریشته بی ؟

وه لām/ له و نایه ته دا نه و شته پرونادا، چونکه ناده م کاتی داوی کرد له فریشته کان بی ریژ دازنه بوو به پله ی پیغه مه رایه تی، نه و رو دا وه به ر له پیغه مه رایه تی ناده م به و، بۆیه داوی کرد له فریشته کانی یا به رده وام بی له به ههشتا، نه گه ر له کاتی پیغه مه رایه تیدا بوبی، بۆیه داوی کرد وه هه تا ته مه نی در یژی وه ک فریشته کان، نه ک له به ر نه وه ی فریشته کان له و گه و ره ترن .

﴿ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا مِنَ النَّاصِحِیْنَ ﴾ وه شهیتان سویندی خوارد بو ناده م و حه و، ووتی: به راستی من له و که سانه م نامۆزگاری که ری دل سوژی ئیوه م نه گه ر ئیوه له و دره خته بخۆن نامرن و به رده وام ده بن هه تا هه تایه . له ژیره وه دوژمنی سه ر سه ختی نه وان بو، نه یزانی هه ر که سی له و دره خته بخوا نه نجامه که ی ده ر کرد نه له به ههشت و پاشه روژی خراب و مر دنه .

شاگرده کانی نهم سهردهمه‌ی شهیتان ناده‌میزادی ساویلکه نه‌خه‌له‌تین و بی‌فه‌رمانی
خوایان بی‌نه‌که‌ن و خویتی بی‌تاوانیان پی‌نه‌رژن و نه‌یان چه‌وسیتته‌وه و ده‌ربه‌ریان
نه‌که‌ن و شارو دیهاته‌کانیان نه‌روختن و منالی ساوا له‌دایک جوئی نه‌که‌نه‌وه، هه‌تادی .
﴿فَدَلَاهُمَا بِغُرُورٍ﴾ دواپی شهیتان ناده‌م و جه‌وای دابه‌زان له‌پله‌یه‌کی بالا و بو‌لای
پله‌یه‌کی نرم و بی‌نرخ به‌هوی فیلی پوچی خویه‌وه و به‌فریودانی دروینه و نه‌اماده‌م و
جه‌وای خسته ته‌ماعه‌وه نه‌وانیش ده‌ستیان کرد به‌خواردنی میوه‌ی ده‌رخته‌که، به‌سوئند
خه‌له‌تانندی و به‌ته‌ماعدازی کردنی نه‌وه‌ی هه‌تاهه‌تایه له‌به‌هه‌شتا بن به‌وینه‌ی فریشته‌کان،
به‌راستی شهیتان دواپی نه‌وه‌ی سوئندی خوارد بو‌یان که ناموژگاری که‌ری دل‌سوژیانه،
نه‌وانیش وه‌لامیان دایه و گومانیان و ابو هیچ که‌سی په‌لاماری سوئندی درو نادا، شهیتان
به‌که‌مین که‌سه سوئندی به‌درو خوارد و به‌که‌مین که‌سیش بوو داوای ره‌گه‌ز په‌رستی
کرد.

﴿فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا﴾ دواپی کاتیک ناده‌م و جه‌وا تامی نه‌و
دره‌خته‌یان کرد و ده‌ستیان کرد به‌خواردنی ده‌رکه‌وت بو‌یان شهرمگه‌ی به‌کریان بینسی و
شهرمه‌زار بوون و ده‌ستیان کرد به‌شاردنه‌وه‌ی شهرمگه‌ی خو‌یان .
﴿وَطَفِقَا يَخْصِمَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ وه‌ناده‌م و جه‌وا ده‌ستیان کرد به‌دارینی
گه‌لا و نه‌یاندایه‌سه‌ر خو‌یاندایه‌گه‌لای دره‌ختی به‌هه‌شت گه‌لا له‌سه‌ر گه‌لا،
له‌شهرمه‌زاریدا له‌لایه‌که‌وه نه‌چون بو‌لایه‌تر. هه‌ندی له‌زانایان نه‌لین: نه‌و دره‌خته هه‌نجیر
بوو.

﴿وَنَادَا هُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ
مُبِينٌ﴾ وه‌به‌سه‌رزه‌نشته‌وه په‌روه‌رده‌که‌ری خو‌یان بانگی کردن: نایا من قه‌ده‌غهم
نه‌کردبو له‌ئیه‌وه خواردنی میوه‌ی نه‌و دره‌خته وه‌یم نه‌ووتن: به‌راستی شهیتان بو‌ئیه‌وه
دوژمیکی ناشکرایه بو‌ئیه‌وه له‌وکاته‌وه فریشته‌کان سوژده‌یان برد بو‌ناده‌م و نه‌و سوژده‌ی
نه‌برد له‌به‌ر دلپسی و ره‌گه‌ز په‌رستی. نه‌و رسته‌یه هه‌رچه‌نده سه‌ر زه‌نشته بو‌ناده‌م و
جه‌وا له‌سه‌ر نه‌وه‌ی شهیتان نه‌وانی خه‌له‌تان و لاوازیون به‌رانبه‌ر به‌فیلی شهیتان،

لههه مان کاتدا ناگاداریان نه کا پیوسته په شیمان بینهوه، بویه کوتو پر دگانیان به تاوانی
خویانو داوای لی خوشیونان کرد له پوره وده کهری خویان .

﴿قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ نادهم و
حهوا ووتیان: نهی پوره وده کهری نیمه: نیمه سته مان له خومان کرد به بی فرمانی تو که
نیمه له به ههشت دهر کراین و، نه گدر تو له نیمه خوش نه بی و به زهیت پیمانا نه به ته وه و
میهره بانیمان له گه لنه کهی به گوره بی خوت، به راستی نیمه له ریزی نه و که سانه نه بین
خویان له ناو نه بهن و زیانو مدندین به هو ی بی فرمانی تو، خوی مدزن له وان خوش بو،
وهك له نایه تی (۳۷) ی نه له به قهرده دا فرموی:

﴿قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ خوا فرموی: نیوهی نادهم و حهواو شهیتان و
مناله کانتان برونه دهر وه له به ههشت، هندی له نیوه دوزمنی هندی تر تانن. یانی نیوه و
شهیتان دوزمنی به کترین، هندی له نه وه کانی نادهم و حهوا دوزمنی به کترین، شهیتان
به رده وامه له سر فریودانی ناده میزاد له توله ی دهر کردنی له به ههشت و بی میهره بانی خوا
له گه لی به هو ی نه وان وه به لام ناده میزادی هه زار شهیتان نابین هه تا نازاری بدهن و
توله ی خویانی لی بکه نه وه .

﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ وه بو نیوه هدی نارام گرتن و شوی
حه سانه وه تان و اېوار دنتان له زه ویدا هه تا کاتی مردنتان و کوتایی هاتن به ته مهنتان. نادهم
به و به سه رهاته توشی خه فته و نازار بو که بوی دهر کهوت جاری تر نا گهر یته وه به و زیان و
گه رانه وه ی بو لای به ههشت هه تا نه مرئ و زیندو نه کر یته وه جاری تر .

﴿قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تَخْرُجُونَ﴾ خوا فرموی: نیوهی نادهم و
حهواو مناله کانتان له زه ویدا نه زین له روظانی زیانتان و له زه ویدا نه مرن و نه بی به جیگه ی
گورتان و له زه ویدا نیوه نه هیت یته دهر وه له روظی دوایدا زیندو نه کر یته وه بو پر سیار و
پاداشت و توله .

خوای مه‌زن به‌سه‌ره‌اتی ئاده‌می له‌ئایه‌تی (٣٣) ی ئه‌له‌قه‌ره هه‌تا ئایه‌تی (٤١) و له‌سوره‌تی ئه‌له‌عرافدا له‌ئایه‌تی (١١) هه‌تا ئایه‌تی (٢٥)، له‌سوره‌تی (تاه‌ا) دا له‌ئایه‌تی (١١٥) هه‌تا ئایه‌تی (١٢١)، له‌سوره‌تی (سادا) له‌ئایه‌تی (٧١) هه‌تا ئایه‌تی (٨٥) باسی فهرموه... کورت‌ه‌و پوخته‌ی ئه‌و به‌سه‌ره‌اتی ئاده‌م له‌و ئایه‌ته‌دا به‌م جو‌ره‌ی خواره‌وه‌یه.

خوای مه‌زن هه‌والی دا به‌فریشته‌کان: به‌راستی من بونه‌وه‌ری له‌زه‌ویدا دروست نه‌که‌م، ئه‌و بونه‌وه‌ره خۆی و نه‌وه‌کانی ئه‌رو‌ن به‌هه‌رچار لای زه‌ویدا و ئه‌خۆن و ئه‌خۆنه‌وه له‌خواره‌مه‌نه‌یه‌کانی زه‌وی، دوا‌ی فریشته‌کان به‌خوا‌یان ووت له‌پرو‌ی به‌نده‌یی و بچو‌کیه‌وه: تۆ چۆن دروست نه‌که‌ی له‌زه‌ویدا که‌سانی خراپه‌ بلا‌و بکه‌نه‌وه له‌زه‌ویدا و خوی‌تی یه‌که‌تر برێژن و رینگه‌ی له‌یه‌که‌تری بگرن بۆ زۆرکردنی سامان له‌پیت و فهری زه‌وی؟ ئیمه هه‌مو کاتی به‌رده‌وامین له‌سه‌ر په‌رستی تۆ.

دوا‌ی خوای مه‌زن وه‌لامی فریشته‌کانی دایه‌وه به‌فهرموده‌یه دل‌یان ئارامی په‌یدا کرد. خوای گه‌وره دا‌وای له‌فریشته‌کان کرد پێویسته ئێوه سوژده‌ بیه‌ن بۆ ئه‌و بونه‌وه‌ره که‌نا‌وی ئاده‌مه کاتی بو به‌ته‌نیکی رێک و پێک و دروستم کرد و دیمه‌نی یه‌که‌جاریم پێ به‌خشی و گیانم کرد به‌به‌ریا، دوا‌ی فریشته‌کان رێزی ئاده‌میان گرت و سوژده‌یان بۆ برد جگه‌ له‌ شه‌یتان که‌به‌ئاشکرا‌یی و بی ئابرو‌یی گونا‌هی ده‌رپری و بی فهرمانی خوای کرد و بی شه‌رمانه سه‌ری بۆ ئاده‌م دانه‌نه‌واند و سوژده‌ی بۆ نه‌برد.

کاتی خوای مه‌زن پرسیا‌ری له‌شه‌یتان کرد له‌باره‌ی سوژده‌ نه‌بردنیه‌وه ووتی: من چاک‌ترم له‌ئاده‌م و په‌گه‌زم بالا‌تره له‌و، دوا‌ی خوای مه‌زن له‌تۆله‌ی بی فهرمانی ئه‌ودا ده‌ری کرد له‌به‌هه‌شت و دوو‌ری خسته‌وه له‌به‌زه‌یی و میهره‌بانی خۆی، خوای مه‌زن نا‌وی هه‌مو بونه‌وه‌رانی فی‌ری ئاده‌م کرد که‌فریشته‌کان نه‌یان ئه‌زانین، خوا فهرمانی دا به‌ ئاده‌م که‌هه‌والی ئه‌و بونه‌وه‌رانه بدا به‌فریشته‌کان و نا‌وی هه‌مو‌یان فی‌ری ئه‌وان بکا، هه‌تا ده‌رکه‌وی بۆیان رێزو زانیاری ئاده‌م، نه‌ینی جیگه‌نشینی ئاده‌م بۆ خوا له‌زه‌ویدا.

ده‌ریکه‌وی بۆیان ئاده‌م یه‌که‌یه‌که‌ ناوی نه‌و بونه‌ه‌زانه‌ی پی‌ ووتن، ریزی ئاده‌م و نه‌یتی جی‌که‌نه‌شینی نه‌ویان بۆ رۆن بویه‌وه .

خوای مه‌زن دروستی کرد بۆ ئاده‌م هاوه‌لیک و کردی به‌ژن بۆی، له‌به‌هه‌شتا داینان به‌ خو‌شیه‌وه که هه‌یانبو سه‌ربه‌ستی کردن و ره‌وای کرد بۆیان خواره‌مه‌نی هه‌مو میوه‌کانی به‌هه‌شت، قه‌رده‌غه کرد لییان تاکه‌ دره‌خ‌یی له‌هه‌موو دره‌خته‌کانی به‌هه‌شت، خوای مه‌زن فه‌رموی به‌ئاده‌م و حه‌وا، به‌لێنی دان‌ی نه‌وان فه‌رمان به‌رداری خوا بن و له‌فه‌رموده‌ی ده‌رنه‌چن هه‌رگیز برستی و تینویتی و روتالی رۆیان تی‌تاکا، خوا فه‌رموی: ئیوه له‌شه‌یتان بژسن و ناگاداری خو‌تان بن له‌ری‌که‌ لاتان نه‌دا و بی‌ فه‌رمانی خو‌اتان یی نه‌کا. شه‌یتان ده‌رکرا وله‌میه‌ره‌بانی خواو زۆری لا گرانو نه‌وان له‌و خو‌شه‌دا بژین و شه‌یتان له‌خو‌شیدا نه‌ژی.

دوایی شه‌یتان رۆشت بۆلای به‌هه‌شت به‌هه‌رجۆری بوو هه‌ول‌ی دا بۆ راکیشان و سه‌رنجی ئاده‌م و حه‌وا بۆ لای خو‌ی. له‌وه‌ه‌ول‌ه‌دا سه‌رکه‌وت و نه‌وانی گیرۆده‌ کرد به‌هۆی گه‌توگزی پرپوچی رازاوه‌ی خو‌ی. کزۆل و کزیله‌ی کردن و له‌ری‌گه‌ی راستی لایدان و له‌ودره‌خته‌یان خوارد، کاتی که له‌میوه‌ی دره‌خته‌که‌یان خوارد به‌رگه‌کانیان له‌به‌ر دارناو شه‌رمه‌کانیان ده‌رکه‌وتن به‌په‌له‌و به‌شه‌رمه‌وه خو‌یان دانه‌پۆشی به‌گه‌لای دره‌خته‌کانی به‌هه‌شت. دوایی خوای مه‌زن به‌سه‌رزه‌نشته‌وه بانگی ئاده‌م و حه‌وای کرد لۆمه‌ی کردن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی نامۆزگاری خویان له‌به‌ر خو‌یان برده‌وه، ناگیان له‌وه نه‌ما که له‌شه‌یتانی ترساندبوون، به‌بۆنه‌وه ئاده‌م و حه‌وا به‌کزۆلیه‌وه له‌خواپارانه‌وهو په‌شیمان بونه‌وه داوای ئی‌ بوردن و خو‌شبو‌نیان له‌خوا کرد، خوای مه‌زن میه‌ره‌بانی پی‌ به‌خشین و له‌وان خو‌شبوو. به‌لام ده‌ری کردن له‌به‌هه‌شت و بی‌ به‌شی کردن له‌و خواره‌مه‌نیه خو‌ۆشه‌ی به‌هه‌شت و ناردنه‌ سه‌رزه‌وی و کردنی به‌جی‌که‌داری خو‌ی و دوو ری‌گه‌ی بۆ دانان: راغویی وه‌رگرتن. ری‌گه‌لی وونون. به‌لێنی دان‌ی هه‌رکه‌سی راغویی وه‌رگری نه‌یخاته به‌هه‌شت له‌پاشه‌روژدا، هه‌ر که‌سی له‌ری‌گه‌ی راستی خوا ده‌رچی نه‌یخاته دۆزه‌خ، ئاده‌م و نه‌وه‌کانی ناگادار کرد که دۆژمنایه‌تی له‌نیوان نه‌وان و شه‌یتانا به‌رده‌وامه هه‌تا

رۆژی دواپی و ترساندنی له ریگه لادان و گومان پهیدا کردنی شهیتان، نهو باسانه ی رابوردن له وئایه تانه دا پوخته ی به سه رهات و چیرۆکی ئاده م و حه واو شهیتان. به لام ئاده میزاد هه یانه باوه رپان به و روداوه نیه، هه یانه باوه رپان به و به سه رهاته هه یه، نه و باوه ردارانه ییش هه یانه له سنوری ده رکه وتوی قورئان ده رچوون و پشتیان به نه فسانه ی جو ه کان به ستوه له به ره ی شوینی به هه شت و جگه ی نه وه ییش ئه لئین: نه و به هه شته له سه ر زه وی بو ه، نه و ده رخته ئاده م و حه وا له میوه که یان خوارد ده رخته گه نم بو ه، ئاده م و حه وا به گه لای هه نجیر شه رمگه ی خو یانیان دانه پوشت، شهیتان له قورگی ماریکا چووه به هه شت، هه تا دی ئه وانه هه میوان نه له قورئاندا و نه له فهرموده ی راستی پیغه مه ردا رپون نه کراونه ته وه، تا قمی له سو فیه کان نه و به رپان گرتوه له ده رچونی سنوری دیاری کراوی قورئان، مانایه کی نادیا ری و ناپه سه ندیان بو دروست کردوون: ئه لئین: به بی شه رمانه ده رخت به مانا تا قی کردنه وه یه. شهیتان به مانا ئاره زووی جیهانه. شه رمگه به مانا په ستی و بی نرخیه هه تا دی. ئیمه به جو ریکی مامنا وه ندی و داد په روهری ریگه ی رونی ده رکه وتوی قورئان نه گرین و دوا ی پرو پوچی جو ه کان و له ریگه ی ده رچونی سو فیه کان و نه وانی تر ناکه وین. به کورتی باوه رمان به وشتانه هه یه به سه ر ئاده مدا تی به رپون به گو یه ی مانای ده رکه وتوی قورئان هه لئه سین. یانی ده رخت و شه رمگه و گه لآو شهیتان به شیوه ی بی سنا و مانایان نه که یین و راست و چه پ نا گرین، نه قلیش تهنها مانای ده رکه وتوی نه وشتانه وه نه گری. ئیمه داوامان لی نا کری بزاین نه و به هه شته چۆنه و له م سه ر زه ویه دا بووه یانه نه؟ نه و گه لایه ئاده م و حه وا خو یانیان پێدا پوشت چ ره گه زی بووه؟ نه و ده رخته چ شتی بووه؟ شهیتان چۆن جو ه به هه شت؟ نه وانه هه میوان درێژه و شی کردنه وه یان و چۆنه تی راستیان هه و آله ی زانیاری بی وینه ی حوا، هیچ په یامی بو دیاری کردیان نه ها تو وه ته خواره وه و نه قلیش له و باره وه کۆله و بۆی دیاری نا کری.

خوای مه زن له نایه تی (١٤١) ی ئه لئه نعامدا باسی ئه وشته ی فهرموه که به گه وره یی خو ی به خشیویه تی به به نده کانی خو ی له خواره مه نه کان. له نایه تی (٢٧) ی پێشووی ئه م سوره ته رونی کرده ته وه که روتالی و ده رکه وتنی شه رمگه هوی ئا بر و چون و بی نرخیه بو ئاده میزاد بۆیه ئاده م و حه وا به هوی پاکی ده رو نیانه وه هه و لی دا پو شینی خو یانیان نه دا،

لهم ئایه تانه ی دووایشدا باسی نه وه مان بو. نه کا که به خششیکی زور گرنگتری به خشیه به بهنده کانی خوی وهك بهرگ و پۆشاک، بۆشمان رۆن نه کاته وه پۆسته ئاده میزاد شهرمگهی خویان داپۆشن به ههر پۆشاکێ بی، بیریشان نه خاته وه که عهر به کان بهرله هاتی ئایینی ئیسلام به رۆتی نه گهران بهم لاوای خانه ی خوادا، ئایینی ئیسلام نه و کاره خراپه ی قه ده غه کرد. نه فهرموی:

يٰۤاِبْنِىٓ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ لِبَاسًا
يُّوَارِي سَوْءَ تِكُمْ وَّرِيشًا وَّلِبَاسُ النُّقْوٰى ذٰلِكَ خَيْرٌ ذٰلِكَ مِنْ
ءَايٰتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ ﴿٦٦﴾ يٰۤاِبْنِىٓ اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكَ
الشَّيْطٰنُ كَمَا اَخْرَجَ اٰبَوَيْكَ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا
لِيُرِيَهُمَا سَوْءَ تِهِمَا اِنَّهٗ يَرِيكَمْ هُوَ وَّقَبِيْلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ
اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِيْنَ اَوْلِيَاءَ لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٦٧﴾

﴿ یابنی آدم قذ انزلنا علیکم لباسا یواری سواتکم ﴾ ئه ی ئاده میزاد به راستی ئیمه به خشیومانه به ئیوه و ناردومانه ته خواره وه به سهر ئیوه دا بهرگ و پۆشاکێ داپۆشی شهرمگهی ئیوه، یانی ئیمه ناردومانه ته خواره وه به سهر ئیوه دا بارانی زهوی زیندو نه کاته وه وه مو شتیکی پی سهوز نه کهین. به تابه تی لۆکه و کهتان که شهرمگهی خویانیان پی دانه پۆشن، ههروه ها نازه لیشم بو دروست کردون که به گزۆگیای زهوی نه ژین و به خوری و کورگ و موی نه وان بهرگ بو خۆتان نه سازین.

﴿ وریشا ﴾ وه ئیمه به خشیومانه به ئیوه بهرگیکی تری به نرخ و نایاب له پۆشاک و کهل و پهلی مالتان خۆتانی پی نه رازینه وه به وینه ی بالنده که خۆیانی پی جوان نه کهن به تۆک و

په ره کانیان. یانی ئیمه نهو دوو بهرگه مان پی به خشیون: یه کیکیان شهرمگه ی خوټانی پی دانه پوښن، نهوی تریان خوټانی پی نه پراژینه وه. ووشه ی (ریشا) زور شت نه گرځته وه له به خشراره کانی خوا به وینه ی دارایی و هدرزانی و ناووسابون و زور شتی تر که نه به هوی خو جوان کردن.

﴿ وَلِبَاسُ الْقَوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ وه بهرگی له خوا ترسان نه وه بهرگه چاکره له هه مو بهرگی، چونکه خاوه نه که ی نه پارژی له سزای خوا به وینه ی بهرگی خاوه نه که ی نه پارژی له گه رماو سه رما. بهرگی له خوا ترسان جوړه کانیان زورن: خو پاراستن له قه دهغه کراوه کان، کردنی کرده و ی چاک، داوین پاکي، راست گو یی، شهرم کردن، ره وشتی چاک هه تادی. نه وانه هه مویان ناوبراون به بهرگ. لیږه دا به مانا بهرگ و کهل و په لی نایابی ناو مال ه.

﴿ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴾ به به خشیونی نهو بهرگانه به ئاده میزاد له وه لگانه نه له سه ر ناسینی خواو به یه کدانانی خوا، بو نه ون بیر بکه نه وه له چاکه ی خوا، دوا یی سوپاسی خوا بکه نه له سه ر پاراستیان له گه رما و سه رماو روتالی و روداوی ترو شهرمگه یان دانه پوښی و نه یشیان پارژی له سزای خوا.

له و نایه تانه ی پیښو دا خوا باسی دوژمنایه تی شه یتان و باسی بهرگ و پوښاک کردو رو نی کرده وه شه یتان داوی دانا بو ئاده م و حه و و ده ری کردن له به هه شت، ناسایش و خوښی نه وانی گپړا به نازار و ماندوو بون و خه فته و کوله مدهرگی، له م نایه ته ی دوا ییدا کورانی ئاده م نه ترستی که شه یتان نه یان خاته داوی خو یه وه و باریان گران نه کا به گونه هه تا نه یه لی بچن بو به هه شت له پاشه روژدا بو درېزه ی نهو باسه خوا فهرموی:

﴿ يَابْنِي آدَمَ ﴾ نه ی ئاده میزاد و کورانی ئاده م. پیژاوه نه م نایه ته روی پی کراوه بو لای نه وانه به روتی ته واقی مالی خوا یان نه کرد.

﴿ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ ﴾ شه یتان ئیوه بی ناگانه کا به فیلی خو ی و سه رتان لی تی کبدا، به و جوړه ی باوک و دایکی ئیوه ی ده ر کرد له به هه شت، به هوی هاندانیان بو خوار دنی میوه ی نهو دره خته و ده ر که وتی شهرمگه یان.

﴿يَنْزَعُ عَنْهَا إِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا﴾ شهيتان دای رنی له وان بهرگه کانیاں بوئه وهی دهر بخا بویان شهرمگه کانیاں و شهرمگه یه کتر بیسن که له وه و بهر شهرمگه یه کتریاں نه بیی بوو. بائوه و شیمان له بیر بی به کردنی گونا هیکه وه ئادهم و حهوا له به هه شت دهر کران. دوا ی چونیاں بو به هه شت، دوا یی چون نه وه کانی ئادهم و حهوا نه چنه به هه شت که گونا هی زور کز مه ل بووه له سه ریاں؟ له وه لامدا نه بیژری میهره بانی خوا زور تره له گونا هی ئیمه به و مده رجه ی که ئیمه له تاوانی خومان په شیمان بیینه وه.

﴿إِنَّ لَهُ يَراَکُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ﴾ به راستی شهیتان خوی و تاقم و سه ربازه کانی ئیوه نه بیی له جیکه یه ک ئیوه نه وان نابین، چونکه خوا له چاوی نه وانا جوړه بینیکي دروست کردوه له چاوی ئیوه دا دروستی نه کردو. که واته ئیوه خوتان له داو و فیلی نه وان بپاریزن، دوژمنایه تی نه و اتان له بیر نه چی، نه وان وینه ی ماری ژیر کان، کاتی نه زانن پیا نه وه نه دهن. زانایان له نیو رونا کی مانای نه ورسته یه بیریاں جیا وازه، هه ندیکیاں نه لئین: جنو که و پهری ئاده میزاد نایابین، هه ندی تر لایان وایه دروسته بییرین، به لام نه ک له سه ر نه و شیوه تاییه تی یه له سه ری دروست کراون، کاتی خوا بیهوی نیشانی ئاده میزادیاں بدا نه یان گوری به شیوا وازی شیابی بییرین، له وینه ی شیوه ی ئاده میزاد، ئیراهیم پیغه مه رو خاتون سارای ژنی فریشته کانیاں بیی، هه ندی له زانیاں نه لئین: جگه له پیغه مه ران که سی تر نایابین، هه ندی تر لایان وایه له جیهاندا ناییرین، چونکه له وانه یه ژن و کوری خوی به وان بزانی و توشی هه له بی، به لام له دوا ی ته ماشا کردنیکي زور له نامه کان بیری زانایانی پروا پیکراو به لگه یه کی ناشکرای بیگومان ده ست نه که وت له سه ر چاوپیکه وتنی جنو که و پهری. مانای دهر که وتوی نه و رسته یه له تاییه تی سه ره وه دا زور تر به لگه ی بیگومانه له سه ر نه وه ی ناییرین. نه و باسانه ی سه ره وه هه مویان بو نه وه ی جنو که کان له شیوازی تاییه تی خویانا ناییرین، به لام له شیوه یه تر دا بیگومان بیسراون. به سه رهاتی سوله یمان له گه ل (نه رنایشی) جنو که و هاودرنی ته ختی (به لقیس) و به کاره ی تانی دپوه کان له کاربی کردنیاں به لگه ی بیگومان له جگه ی شیوه ی خویانا نه بییرین. چاوپیکه وتنیاں بو جگه ی پیغه مه رانیش دروسته نه گه ر خوا تاره زوی هه بی.

﴿ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ به راستی ئیمه شهیتانه کاغان کردوه به دوست و کار هه لئسورپنه ر بۆئه و که سانه ی نه و تو باوه ر نا هین به خوا و به تاك و ته نه ای دانانین و بی فرمانی نه و نه که ن. به لام باوه ر داران به هیچ جوړی شهیتان دهسته لات و توانای به سه ر یانا نه، چونکه به نده ی پوختی خوان و ئیش و کاری خو یانیان سپارده ی خوا کردوه، خوایش دوست و کار هه لئسورپنه ری نه وانه .

پرسیار/ کاتی شهیتان ئیمه بین و ئیمه نه و نه بین، وامان بۆ دهر نه که و ی شهیتان دهسته لات ی به سه ر ئیمه دا هه یه و ئیمه به رانه ر نه و لاواز و ژێرده ستین، نه توانی به په نهانی له ناو مان بدا هه ر کاتی ئاره زوی هه یی، ئیمه توانای نه و ه مان نه بی خو مان ی لی پیا ریزین، کاتی نه و ه مان زانی به چ جوړی مانای نه و نه که ری که خرا فرمان نه دا به و ه شهیتان له ریگه لاتان نه دا و قه ده غه ی فرمو ه گو ی گرتن له شهیتان .

وه لام زۆر ئاشکرایه ئیمه شهیتان نابین. به هه موو کرده وه خرا په کانی کار نه که نه سه ر می شکمان. گومانو خواستی خو ی بخاته دهر وغان به هه شت و دۆزه خ نین، هه تادی باوه ر داران هه ستیان به و خواسته ی نه و کردو وریا نه بی شه وه، باوه ری خو یان به خوا و روژی دوا یی به هیز تر نه بی و روله خواستی شهیتان وه نه گیر و وه لامی ناده نه وه و په نا له شهیتان نه گرن به هوی یارمه تی خوی مه ز نه وه. که واته شهیتان به رانه ر به باوه ر داران دهسته لات ی نه و لاوازه، خو ی له و که سانه لانه دا خواسته که ی بۆ نا چیه سه ر. هه ر که سی کش باوه ری به خوا و به روژی دوا یی نه بی له گه ل خواستی شهیتان نه و او دهسته لات ی خو ی به سه رانه کی شی و رای نه کی شی بۆ لای هه ر جیگه و هه ر شتی ئاره زووی هه یی و له هه ر کاتیکا بیه وی، به بیچه وانه ی نه وانه وه باوه ر داران خو یان ناده ن به ده ست و گومان و خواستی شهیتانه وه .

هه ندی له سه ر گه ر دانه کان نه لئین: نه و شهیتانه ئیمه نابین بریتیه له و می کرو زانه ی می شه کان هه لیان نه گرن بۆ لای ناده می زاد، دوا یی له له شی ناده می زاد دا زاو زی نه که ن و

به گورجی گهشه ئەكەن و ئەبنه هۆی نهخۆشی بهشیۆهیهك چارهسهر نهكری، بیری ئەو كهسانه به گۆتره و بهی بهلگه ئهیده نه پال خوای مهزن، په یوهندی به یاساو په یوهوی ئیسلامه وه نیه. بی باوه ران بهر له هاتنی ئایینی ئیسلام پیاوه کانیان بهر ژدا بهر وتی ئەسورانه وه بهم لاو لای خانە ی خوادا، ژنه کانیان له شه ودا ئەسورانه وه، ئە گەر بیان ویستایه حەج یا عەمره بکەن ئەیان ووت: نابێ ئیمه به بهر گه وه بسوریننه وه به چوار لای خانە ی خوادا كه گونا همان پتو کردوه، بۆ ئەو مه بهسته هاواریان ئە کرد: چ كه سیكه بهر گیکمان بداتی حەج یا عەمره ی پتو بکەین، ئە گەر كه سی وه لامی بدانایه وه و نهو شته ی بدانایه ئەسورانه وه ئە گەر ووه لامیان نه درایه ته وه یا بهر وتی ئەسورانه وه یا به بهرگی خۆیان وه ئەسورانه وه له دواییدا بهر گه کانی خۆیانیان فری ئەدا، بۆ باسکردنی ئەو باسانا لهو بارانه وه خوا فەرموی :

وَإِذَا فَعَلُوا
فَحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلِ ابْتَغُوا اللَّهَ
لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اتَّقُوا اللَّهَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ قُلِ
أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ
وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا
هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ
أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

﴿ وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاتِنَا ﴾ وههه کاتی بی باوههوان کاریکی بیژ لی
کراوه و خرابیان نه کرد به وینهی په رستی بته کان و کردنی هه موو قه دهغه کراوه کان،
له و کاته دا بهوان بو و ترا به نه و کاره قه دهغه کراوه مه که نه یانوت له رووی لاسایی
کردنه وه بهی به لگه ئیمه باو که کانی خو مانمان ده ست که و تووه له سهه کردنی نه و کاره
بیژ لیکراوه له وانه وه بو مان به جی ماوه و ئیمه ش نه یکین، کرده وهی نه وان یاسای بت
په رستان و جگه ی نه وانه به تاییه تی له م سهه ده مه ی ئیمه دا نه و جو ره لاسایی کرده وانه
زورن. وه ک دانیشن بو پرسه و سهه ردان بو لای گو رستان و لای مردوان بو وهه رگرتنی فه،
ماچ کردنی کیل و درهخت و گل و به ردی سهه ر گو ری پاو چاکان نه و لاسایی
کردنه وه له لایه ن نه خو ینده واران به تاییه تی لای ساویلکه کان و په په وهانی پیرانی نه م
سهه ده مه ی ئیمه به که جار له سنوری یاسای ئیسلام دهه رچوون. له هه مو ان خراپه تر
بیر کرده وهی سال و روژی مردوی هه ندی پاوان .

﴿ وَاللّٰهُ اَمَرْنَا بِهَا قُلٌّ إِنَّ اللّٰهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ ﴾ وهه نه یان ووت خوا فهه رمانی داوه
به کردنی نه و خراپانه و لاسایی کرده وهی باوک و باپیران، جگه له بوختان و درو به لگه ی
تریان نه بو و خوی مه زن به ریچی دانه وه فهه رموی: تو بلی: به راستی خوا فهه رمان نادا
به کرده وهی خراپ و بیژلی کراوه و ناپه سهه ند. یاسای خوا به جو ری ها ته وه خواره وه
فهه رمان به جگه ی چاکه نادا، زور راست و بی گو مانه هه موو فهه رماندانی خوا چاکه .

﴿ اتَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾ نایا ئیوه چو ن شتی به درو نه لئین و به بوختان نه یده ن
به سهه ر خوا دا شتی ئیوه نایزانن فهه رموده ی خوا به: ئیوه بهی نو ینه ر به که عجار فهه رموده ی
خواتان نه بیسته وه له پیغه مه رانه وه وهه رتان نهه رگرتوه که نو ینه ری نیوان خواو نیوان به نده کانی
خوان، ئیتر ئیوه نه و شتانه چو ن له خو تانه وه نه لئین، ههه ر که سی به نه زانینه وه شتی بلاو
بکاته وه بوختان و دو ری وه جیگه ی پروا نه و بی نا برویه .

﴿ قُلْ اَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَاَقِمُوا وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾ تو بلی به و بی باوهه رانه
په روه رده که ری من فهه رمانی داوه به دا په روه ری و به راستی و به کیستی خواو هه مو کرده وه
چاکه کان. که واته گو مانی بی باوران که نه لئین: خوا فهه رمانی داوه به و کرده وه خراپانه
نه خو ینه سهه ر سه نو ینکه وه و، تو بلی بهوان ئیوه رووی خو تان بکه ن بو لای په رستی خوا

تهه فسیری زما کوی

به ریکی راهه ستن و روبکه نه بۆلای روانگه له هه موو کاتی سوژده بردنتانا له لای هه مو مزگه وتی له کاتی نوێژ کردنتانا.

﴿ وَأَدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾ وه ئیوه پهروه ده کهری خۆتان بپهرستن و له و بپارێته وه ئیوه نیازتان پاکبێ له پهرستندا بۆ خوا و مه به ستان هه ر پهروه دگارتان بێ بۆ جگه ی خوا نه بێ.

﴿ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴾ به و ئیوه ی شتی یه کهم جار پهروه دگار ئیوه ی دروست کردوه ئیوه نه گیرێته وه له رۆژی دوایدا بۆ پرسیار و پاداشت. دوا بێ ئیوه نه بن به دوو تا قم :

﴿ فَرِيقًا هُدَىٰ وَ فَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ ﴾ تا قمی یه که می ئاده می زاد خوا راغویی نه وانی کردوه و یاریده ی داو ن بۆ لای باوه ر هیتان و ناسینی خوا و، نه و تا قمه نه وانه خویان کردوه به دۆست بۆیان و سه ره رشتی کهری خۆیان، گوێ رایه لی فه رموده ی خوابون و شه بیتانیان نه کردوه به دۆستی خۆیان و، تا قمی دوو هه میان خوا رسوای کردون، پێوست بووه له سه ریان له رینگه ی خوا لابه دن و شایسته ی رسوایی بن، به گیره ی نه قل و پاکی ده رونی خۆیان هه لئه ساو ن له پاشه رۆژدا سزای سه ختیان نه درێ. ﴿ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴾ به راستی نه و تا قمه ی دوو هه میان شه بیتانه کانیان کردوه به دۆست و هه لسه ورینه ری کاری خۆیان له جگه ی خوا و که سه یکیش جگه ی خوا وه ریگری به دۆست و به سه ردار، بۆ خۆی شایسته ی رینگه لێ ونبونه، وه گومان نه به دن نه و تا قمه که نه وان رانه مو یان وه رنه گرتوه به کردنی کرده وه خراپه کان به لاسایی کردنه وه ی باو که کانیان و به بوختان نه یان ووت: خوا فه رمانی داوه.

زۆر راسته هه مو خاوه ن بیرو باوه ری له کۆن و له تازه دا خۆیان به راست نه زانن و هه ر کاری بکه ن به لای خۆیا نه وه به چاکی نه ژمێرن. عه ره به کان به رله هاتنی نایینی ئیسلام نه سو رانه وه به چوار لای خاته ی خوا دا، پیاوانیان و ژنانیان به روتی، له رۆژانی حه ج کردنیاندا چه وری و خواره مه ننی به تامیان نه نه خوارد، خوی مه زن بۆ روون کردنه وه ی یاسای خۆی فه رموی:

يَبْنِيَّ آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا
 وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ
 الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا
 فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ
 لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا
 بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ
 سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْمُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ
 فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾

﴿ يابنى آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾ نهى كورانى نادهم: ئيهو جوانى خوتان
 وه رگرن و بپوشن و به كارى بهيئن نهو شتانهى خوتانى پى جوان نه كهن و نارايشتى
 خوتانى پى نه ده ن لای هه مو مزگه وتى، شهرمگه ی خوتان داپوشن و به پرووتى نويز و
 ته و اف مه كهن، كاتى نه چن بۆ مزگه وت خوتان بۆن خوش بكهن و شانه هه لگرن و موى
 سه رو ريشتانى پى دابهيتن، وهك له پيشه و باسكرا عه ره به كان بهر له هاتنى نايينى ئيسلام
 ژن و پياويان به پرووتى نه سورانه وه بۆ ته و اف كردنى خانه ی خوا، خواى مەزن به و پرسته به
 قه ده غه ی كرد لييان و له هه مو ناده ميزادى تر دهر خستى شهرمگه و جيگه ناشرينه كان
 له كاتى په رستنى خواو سورانه وه به م لاو لای خانه ی خوا دا، هۆى هاتنه خواره وه ی نهو
 نايه ته هه رشتى پى، خواى گه و ره قه ده غه ی فه رموه سه ير كردنى شهرمگه ی پياوان و ژنان،

ته فسیرى زمنا كۆبى

پیوستیشی کردوو له سهه ئاده میزاد داپۆشین ههردوو شهرمگه کانیان و نیوان ناوک و نهژنیان له ههمو کاتیکا به تاییه تی له کاتی سورانه و هدا بو ته وافی خانه ی خواو له کاتی نوێژکردندا .

له ووشه ی (زینتکم) دا بۆمان روون ته بیته وه خوا ی مه زن ئاده میزاد هان ته دات بو نارایش ت کردن و خو جوان کردن و پاک کرنه وه ی خویان له چلک و چه به لی و بی ده ست نوێژی و له ش پیسی، رازاندنه وه ی خویان به بهرگی خاوین له کاتی نوێژ و نوێژی به کۆمه ل کردن و نوێژی ههینی و دانیشتن له نیو کۆرو کۆمه لدا، بو نه وه ی بیژی لی نه کرته وه و جیگه ی سه رنج نه بی به هۆی ناریکی بهرگ و بۆشاکه وه .

له مه و بهر باسکرا: عه ره به کان خواردنه مه نی به تام و چه وریان له کاتی حه ج و عه مره دا نه نه خوارد. خوا ی مه زن له و باوه ره وه یاسای ئیسلامی دیاری کرد و فه رموی :

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ﴾ وه نیوه بخۆن خواردنه مه نی به تام و چه وری له کاتی حه ج و عه مره و له ههمو کاتانی تر دا، بخۆنه وه خواردنه وه کانیش له شیر و شه ره به ت و ماستاو، نه و رسته نه بهر پیچی نه و که سانه نه دا نه وه خواردن و خواردنه وه کانیان قه ده غه نه کرد، ئیوه له سنور ده ره مه چن له خواردن و خواردنه وه دا و له بهرگو رزانه وه ی بهرگ و شیوه ی خۆتانا. به لام به داخه وه له م سه رده مه ی ئیمه دا دانیشته ان به زۆری له سنور ده ره چوون له خواردن و خواردنه وه و بهرگ و کالā و له پیشانگای مالا ندا. به چاو نه بیژی به ده یان خواردن و خواردنه وه و میوه دا نه نری له سه ر میژو سفره. به ده یان بهرگ و قات دروست نه کری و دا نه نری به گوێره ی مۆدیل. به تاییه تی ژنان نه و بهریان گرتوه له ده ره چونی سنوردا له بهرگ و به کارهێنایی بین و بۆیه کردنی سه رو لیو و شتی تریانا .

﴿ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ به راستی خوا خوشی ناوی که سانی له سنور ده ره چوون له خواردن و خواردنه وه و بهرگ و شتی تر دا. نه بی ناگادار بین خواردن و خواردنه وه ی زۆر ته بیته هۆی نه خوشی زۆر و به فیرۆدانی دارایی. بهرگی بی سنور و خۆرازانده وه ی له ش و پیشانگای هۆده کانی دانیشتن نه بن به هۆی دل نازاری هه ژاران و له ناوچه و نی سامان و بی ره و شتی و خوه له کیشان و نه گه یشتن به ناوات و لادانه له نایین و نیشتمان پهروه ری و خزم و دراوسی پهروه ری.

﴿ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ ﴾ تۆ بلسی: چ کهسی قهدهغه ی کردووه نارایش و خورازانه وهیه کی ئهوتۆ خوا دهی هیناوه، له پوه که کاندای وهک لۆکه و کهتان و له گیانداراندا به وینه ی ئاوریشم و خوری، له کانگا کاندای وهک ماشین، خوا رهوای کردووه بهرگ و خانوی جوان و سواربوونی و و لاخ و کهل و بهلو نهوشتانه ی خۆتانی پی جوان و نارایشت بدەن، نهو شتانه خوا هه مویانی به خشپوه به ئاده میزاد و بو بهنده کانی خوی دروست کردووه و دهی هینان به توانای خوی و ئیوهیشی فیڕ کردووه لهزه ویدا دهریان بهتین. بهتایهتی زیڕ و زیو نهلماس و پیروزه و یاقوت و نهوت و قیرو ههزاران شتی تر .

﴿ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ﴾ وهتۆ بلسی: چ کهسی قهدهغه ی کردووه چەندین شتی پاک له خواردنه مەنی و خواردنه وهی پاک و بهتام و خوش که خوا رهوای کردون و دروستی کردوون بو ئاده میزاد له سه رهوایی. ووشه ی (الطیبات) هه مو شتی پاک نه گرته وه له پیاوان بو هاوڕیتی ژنان و ژنان بو هاو ده می پیاوان، له دهنگی خوش و پینی خوش و دیمه نی جوان و باخ و بولاخ و چیمەن و گول و گولزار، نهوشتانه ی تریش خوا رهوای کردوون له هه مو روپکه وه .

هه مو شتی به گوپره ی یاسا قهدهغه نه کرابی پاک و خاوتنه، هه رشتی خوا قهدهغه ی کردبی پیس و بیژلیکراوه یه: زانایانی ئیسلام به گشتی لایان وایه هه مو شتی رهوایه هه تا به ئاشکرای قهدهغه نه کرابی. به گوپره ی نهقل ئاده میزاد سزای نادری له سه ره هیچ شتی هه تا فه رماندان به سنوری دیاری کراو ده رنه چی یو هه مو شتی .

﴿ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ﴾ تۆ بلسی: نهو شتانه خۆتانی پی نارایش نه ده ن و نه یخۆن و نه ی خۆنه وه و نه ی پۆشن له روژی بو که سانیکی ئهوتۆیه باوه ریان هیناوه له زینده گانی جیهاندا به جوړیکی سه ره کی و له بنچینه دا، بی باوه رانیش نه بنه

هاویه‌شی باوه‌رداران له‌بهره‌مه‌کانی زه‌ویدا به‌پله‌ی دووهمه‌م دوا‌ی باوه‌رداران، بۆ نه‌وه‌ی هه‌ردوو‌لایان پێی بژین له‌جیهاندا .

﴿ خَالَصْتَهُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ نه‌وشتان‌ه‌ی به‌ره‌مه‌ی زه‌وین به‌تایه‌تی بۆ باوه‌رداران‌ه‌ له‌روژی دوا‌یدا هاویه‌شیان نییه و بێ باوه‌ردان نابنه هاویه‌شی باوه‌رداران له‌خو‌شی و خو‌اردن و خو‌اردنه‌وه‌ی پاك و به‌تام . به‌پێچه‌وانه‌ی جیهان . گوزه‌رانی خو‌ش هه‌ربۆ باوه‌رداران‌ه‌ له‌باشه‌پۆژدا .

﴿ كَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُفْلِحُونَ ﴾ هه‌یه و جو‌ره ئیمه‌ پروون نه‌که‌ینه‌وه‌ شته‌ ره‌واکان و نه‌و شتانه‌ی قه‌ده‌غه‌کراون له‌تایه‌ته‌کانی قورئاندا له‌بۆ تا‌قیمی زاناو تی‌گه‌یشتون و باوه‌ریان به‌یه‌کیتی خوا هه‌یه و نه‌زانن به‌چ جو‌ری سوود و هه‌رنه‌گرن له‌تارایشت و خو‌ارده‌مه‌نی و خو‌اردنه‌وه‌دا و جگه‌ی نه‌وان . به‌هۆی ناسسین و گوی‌ رایه‌لی له‌فه‌رماندانی خوا نه‌بن به‌زانا‌یانی تاین و به‌لگه‌ دائه‌نن له‌سه‌ر نه‌و شتانه‌ ره‌وان و نه‌وه‌ی قه‌ده‌غه‌کراوه به‌هۆی تايه‌ته‌کانی خوا به‌ته‌نها . دوا‌ی نه‌وه‌ی خوا‌ی مه‌زن باسی نه‌و که‌سانه‌ی کرد له‌خو‌یا‌نه‌وه‌ تارایشت و خو‌ارده‌مه‌نی خوا قه‌ده‌غه‌ نه‌که‌ن، رونی نه‌کاته‌وه‌ بنچینه‌و سه‌رچاوه‌ی قه‌ده‌غه‌کراوه‌کان به‌م جو‌ره‌ی خو‌اره‌وه‌:

﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَنَاطِنَ ﴾ تۆ بلی: به‌راستی په‌روه‌رده‌که‌ری من به‌ته‌نها قه‌ده‌غه‌ی کردووه‌ نه‌و شتانه‌ی خراپه‌یان زۆره‌ له‌گوفتارو له‌ کردار شتی ناشکران له‌و خراپانه‌و شتی نه‌یین و له‌گونه‌ه‌گه‌وره‌کان نه‌ژمیرین و هۆی سزادانی سه‌ختن . وه‌ك ده‌ربڕینی بێ باوه‌ری و داوین پیسی و کوشتی نا‌ره‌وا، نه‌پێیه‌کان وه‌ك دوو‌روی و گومان و گونه‌ه . مانای نه‌و پسته‌یه‌ له‌مانای تايه‌تی (١٥١) ی سوره‌تی نه‌لنه‌نعامدا باسی کراوه .

﴿ وَالْأَثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ وه‌قه‌ده‌غه‌ی کردوه‌ گونه‌ه کردن به‌گشتی به‌گوفتار و به‌کردار، ئێ‌تر سنو‌ریان بۆ دیاری کرابی وه‌ك کوشتن و داوین پیسی به‌کوشتنه‌وه‌و دارلێدان و به‌رده‌باران و ده‌ست برین یان سنو‌ری دیاری کراوی بۆ دانه‌نرابی، وه‌قه‌ده‌غه‌ی‌شی کردوه‌ سته‌م و خو‌به‌گه‌وره‌ دانان به‌جگه‌ی مافی ره‌وا، به‌وێنه‌ی سته‌م

کردن له‌دانیش‌توان و خواردن و له‌ناوبردنی داراییان و به‌رتیل و هر‌گرتن و ده‌ربه‌ده‌ری کردنیان و جگه‌ی نه‌وانیش .

﴿وَأَنْ تَشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنْزَلْ بِهِ سُلْطَانًا﴾ وه‌قه‌ده‌غهی کردوه که‌ئیه‌هاوبه‌ش بو خوا دابین له‌په‌رستندا به‌شتی خوا بو نه‌و شته به‌لگه‌یه‌کی نه‌ناردیته خواره‌وه له‌سه‌ر دروست بوونی هاوبه‌شدانان بو خوا له‌په‌رستندا . مانای نه‌و رسته‌یه له‌نایه‌تی (۵۳) ی سوره‌تی نه‌لنه‌نعامدا باسی کراوه به‌دریژی .

﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وه‌قه‌ده‌غیشی کردوه که‌ئیه‌شتی بلین و به‌دروو به‌بوختان بیده‌ن به‌سه‌ر خوادا شتی ئیه‌و نایزان له‌بی ئایینی و کردنی شتی ناره‌وادا و لاسایی کردنه‌وه‌ی باوکه‌کانیان بو کردنی کاری قه‌ده‌غه‌کراو .

﴿وَلِكُلِّ أَمَةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْذِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ وه‌بو هه‌مو کۆمه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌ماوه‌یه‌کی دیاری کراو هه‌یه بو کۆتایی هاتن به‌ژیانیان و به‌پرکردنیان، ئیه‌ر بی باوه‌رین یا باوه‌ردار، سه‌رۆکین یا ژیره‌سته ساماندارین یا هه‌زار، دوا‌یی هه‌رکاتی ماوه‌ی ژیا‌نیان و ته‌مه‌نیان کۆتایی پی هات دووانا‌که‌ون و پیش نا‌که‌ون که‌م‌ترین ماوه بو به‌پرکردنیان و سزادانیان . له‌پاشه‌پۆژدا هه‌مو ئاده‌میزاد په‌رسیاریان لی نه‌کری له‌سه‌ر کرده‌وه‌ی چاک و خرایان و پاداشت و تۆله‌ی خۆیان وهرنه‌گرن . له‌نایه‌تی (۱۴۵) ی سوره‌تی نه‌لنه‌نعامدا مانای نه‌و رسته‌یه کراوه .

دوا‌ی نه‌وه‌ی خوا‌ی مد‌زن با‌سی چاکه‌کانی خۆی کرد به‌سه‌ر ئاده‌میزاده‌وه له‌جیه‌ناندا و با‌سی چاکه‌کانی خۆی نه‌کا به‌سه‌ریانه‌وه له‌پاشه‌پۆژداو نه‌فه‌رموی:

يٰۤبَنِيَّ اٰدَمُ اِمَّا يٰۤاَتَيْنٰكَمۡ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيٰتِيۡ فَمَنْ اٰتَقٰى وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِيۡنَ كَذَّبُوْا بِآيٰتِنَا وَاسْتَكْبَرُوْا عَنْهَا اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ هُمۡ

فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٦﴾ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ حَقًّا إِذَا جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَأَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا اضْلُوعُنَا وَشَهِدُوا عَلَيَّ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿٣٧﴾ قَالَ أَدْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّىٰ إِذَا آدَارُكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَٰئِكَ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَعَاتَيْنَهُمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَقَالَتْ أُولَٰئِكَ لَأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَتْ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾

﴿ يَا بَنِي آدَمَ إِمَّا يَأْتِيكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي ﴾ نهی ناده مزاد نه گهر هاتن بو لای ئیوه نیراوه کان له ره گه زی خو یان و به زمانی خو تانه وه نه خو یتنه وه به سهر ئیوه دا نایه ته کانی نامه ی من ، هه والی دا به ئیوه به یاساو ده ستوری من نار دومه ته خواره وه بو تان . ﴿ فَمَنْ إِتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَخْرَجُونَ ﴾ دوا بی هه ره که سی خو ی پاراستی له هاو به شدانان بو خوا و له به درو خسته وه ی نه و نیراوانه ی من و کرده وه ی چاکی کردی دوا بی نه و که سانه هیچ ترسی له سهریان نیه و نه وان خه فیه تبار نابن له هه ردوو

نه فسیری ز مناکوی

جیهاندا، کورتهی مانای نهو نایهته: خوای مهزن ئادهم و نهوه کانی دروست کردن، یاساو دهستوری بو دیاری کردن که له سهری برۆن. پیغه مه رانیشی بو ناردن ههتا نهو یاسا و دهستورانهیان پی رابگه یه نن و نهو پیغه مه رانه له ره گهزی خو یان برۆن، چونکه بهو جو ره باشر کار نه که نه سهریان و بهلگه ی به هیز نه بی له سهریان، دوا بی هه ر که سی گفتو گو ی نهو پیغه مه رانه ی بیست و فهرمان به رداری نهوانن له ئاسایشدا نهژی و دور نه بی له خه شی خواو له سزای خوا .

﴿ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا ﴾ وه که سانیکی نهو تو له ئیوه باوه ر به نایه تی نامه ی ئیمه ی نه هیتابی و پیغه مه ره کانی به درۆ خستیه وه وه نهو هی خوا نه یفه رموی. بیده نه پال خواو خو ی به گه وه بگری به رانه ر به و نایه تانه ی ئیمه و لای گرانی بی باوه ر پی هیتانیان. ﴿ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ نهو که سانه دانیش توانی نیو نا گرن و به رده وامن له نیویدا و نایه نه ده ره وه، چونکه له سنوری په رستی من و فهرمانی نایه ته کانی من ده ر چوون .

﴿ فَمَنْ أَظْلَمَ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ ﴾ دوا بی چ که سی سته مکار تر و بی باوه ر تره له که سی درۆ هه لبه سی و بیدا به سه ر خوا دا به بوختان شتی خوا فهرمانی پی نه دابی یا قه ده غه ی کرد بی، یابا وه ری به نایه ته کانی خوانه هیتابی. یابه جو ری مانایان بکا به دژی ویست و فهرموده ی خوا بی. له باسی مانای (۲۱) ی سورته تی نه له نهامدا نه و باسه کراوه .

﴿ أُولَٰئِكَ يَتْلَاهُمْ نَصِيحِهِمْ مِنَ الْكِتَابِ ﴾ نهو که سانه بوختان که رو درۆ هه لبه به سن به ده م خواوه نه گا به وان به شی له وشته بو یان دیاری کراوه له خواره مه نی و ته مه ن له نامه ی خوا دا. یانی خوای مه زن وازیان لی دینی له جیهاندا ههتا نهو به شه ی خو یان وه نه گرن بو یان نو سراوه له ته من و له روژی .

﴿ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ ههتا کاتی دی بۆلایان نه ردراوه کانی ئیمه له فریشته کانی گیان کیش و یاریده رانیان گیانی نهو

كهسانه وهر نه گرن و كۆتایی به ته مهمن و رۆزی نهوان نه هیتن له جیهاندا، فریشته کانی گیان کیش نه لێن بهو بوختان و درۆ که رانه: له چ جیگه یه کن شتی ئیوه نه تان په رستن له جگه ی خواو لهوان نه پارانوه هه تا رزگارتان کهن له سزای خوا .

﴿ قَالُوا صَلُّوا عَلَّا وَ شَهِدُوا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ اِنَّهُمْ كَاٰثِرٰیۢنَ ﴾ بێ باوه ران نه لێن له وه لامی فریشته کاندا: نه وشته ی ئیمه نه مان په رست له ئیمه و ونبوون و نازانین له چ جیگه یه کن؟ نهوان نایه ن رزگارمان بکهن له سزای نه مروژه، نهوبی باوه رانه شایه تی نه دهن له سهر خۆیان که نهوان به راستی بێ باوه ر بوون. به لام له پاش چی؟ له کاتی کا سود لهو شایه تی دانه ی خۆیان وهر ناگرن.

دوای نه وه ی که بێ باوه ران شایه تیان دا له سهر خۆیان و په رسیارو وه لام كۆتایی پێ دێ فه رمان ده ر نه چی به سه ر یانا له لایه ن خوای مه ز نه وه به سزای گرانیان و نه فه رموی: ﴿ قَالَ اَدْخِلُوا فِيْ اَمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِي النَّارِ ﴾ خوا فه رموی بهو بێ باوه رانه: ئیوه به چنه نیو نهو تا قمانه و بین به هاوړی ئی نه وانه به راستی له پێش ئیوه وه رابوردوون له جنۆ کهو له ناده میزاده بێ باوه ره کان و ئیوه له گه لێان به چنه نیو ناگری دۆزه خ. بێگومان نهو که سانه بر وایان به خواو پیغه مه رایه تی پیغه مه ر نه بووه له کۆن و له تازه دا وینه ی یه کن له چونیان بو ئیو ناگری دۆزه خ .

﴿ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اٰخِثَهَا ﴾ هه مو کاتی تا قمی له بێ باوه ران چونه نیو ناگری دۆزه خ نه فره ت نه کهن له تا قمه بێ باوه رو خوشکه هاو نایینه که ی خۆیان، زۆر پروون و ناشکرایه له و کاتانه دا نه فره ت بو یه کتر نه نیرن و که چی له وه وه سه ر به پرواو به دۆست و به هاو نایین و خزم و خه زو ره ی یه کتری بون و پشتی یه کتر یان نه گرت، هه روایش هه مو کۆمه لێ هه وه س باز و له ریگه و ونبوو تا وانبار دۆست و خوشه و یستی یه کترین له هه مو کاتی کا ئی که داو به تابه تی له کاتی خوشیدا: به لام کاتی تو شێ نازارو ناخو شێ بوون دۆستایه تی پێشوویان له بیر نه چی و نه فره ت بو یه کتری نه نیرن و له دژی یه کتری هه لئه سن و سودی

یه کتریان له بیر چوهو به ته مای سودی یه کتری نین، بی باوه ران دوستی یه کترین هه تا کاتی نه چنه نیو ناگری دۆزه خ.

﴿ حَتَّىٰ إِذَا أَدَارُكُوا فِيهَا جَمِيعًا ﴾ هه تا کاتی نهویی باوه رانه یه ک له دوا ی یه ک نه چنه نیو ناگری دۆزه خ و هه مویان به یه که وه کو نه بنه وه، نه و کاته دوستایه تی نامینی و دوژمنایه تی و بگره و به درده ده ست بی نه که ن.

﴿ قَالَتْ أَخْرَاهُمْ لَأَوْلَادِهِمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَاتَّيَبْتُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا مِنَ النَّارِ ﴾ نه لئین دوا که و توو ژیر ده سه کانیان به پیشه و او سه ر کر دایه تیه کانیان: نه ی به روه زده که ری ئیمه نه و پیشه وانه ی جیهان ئیمه یان لادا له ریگه ی راست، چونکه نه وان گه و ره و راویژ کار و چاوی کر اوی ئیمه بوون، دوا یی تو بیه خشه به وان سزایه کی دوو چه نانه له ناگری دۆزه خ، چونکه نه وانه هوی گومرا کردنی ئیمه بوون.

﴿ قَالَ لِكُلِّ ضَعْفٍ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ خوا فهر موی: بو هه موی یه کی له ئیوه ی ژیر ده سه و پیشه واکان هه یه دوو چه ندانه یه له ناگری دۆزه خ، پیشه واکان له به رنه وه ی خو یان گومرا بون و جگه ی خوشیان له ریگه لادراوه، ژیر ده سه کانی ش له به رنه وه ی بی باوه ربوون و لاسایی پیشه واکانیان کردوه ته وه. واته هه ریبه که یان خاوه نی دوو تاوانن، بویه سزاکانیان دوو چه ندانه یه و به لآم ئیوه نازانن که بو ئیوه و نه وان هه یه دوو چه ندانه یه له سزا و هه ریبه که له دوو و تاقمه چهنه نه ندازه یه له سزا بو نه وی تریان هه یه و نازانن سزای کامیان سه خته ؟

﴿ وَقَالَتْ أَوَلَدُهُمْ لَأَخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ ﴾ وه تاقمه پیشه واکان نه یان ووت: به ژیر ده سه کانه له وه لآمی نه واندا: دوا یی نه ی بو ئیوه به سه ر ئیمه وه هیه چ زیو چا که یه، ئیر ژاوه ژا و مه که ن هه مومان له توله دا یه کسانین و جباوازی له نییوانماندا نه یه هه تا خوا سزای لایه کمان زو رتر بدا، پیشه واکانیان له وه لآمی داوا کردنی سزای زو رتر بو یان ووتیان:

﴿ فَذَوْقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تُكْسِبُونَ ﴾ دوائی ئیوه بجیزن سزای خوا به هوی شتی
خوتان کردوتانه له گونا به ناره زووی خوتان. که واته ئیمه ی پیشه وای هیچ توانایه کمان
به سهر ئیوه دا نه بوه، مافی خومانه هه ردو ولامان به دو وچه ندانه سزا بدرین .
دوای نه و باسانه ی پیشو و خوی مه زن باسی نه و شتانه مان بو نه کا توشی هه ردو و لای
پیشه و او ژیره سته نه بن و نه فهرموی :

إِنَّ الَّذِينَ كَذَبُوا

بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتِّحْ لَهُمُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ

الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي

الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ

وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا

الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ

الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ

تَجَرَّى مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا

وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ

وَنُودُوا أَنْ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي ارْتَمَوْهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفْتُحُ لَهُمُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ ﴾ به راستی که سانیکی نهوتو باوهریان به نایه ته کانی ئیمه نیه له قورئاندا که به لگهی رۆن له سه توانای ئیمه و راستی پیغه مهراڻ و خویان به گه و ره دانه نین له بو وهر گرتنی فه رمانی نه و نایه تانه ناکریته وه بو نه و که سانه دهر گاکانی ناسمان و کرده وه کانیان وهر ناگیری به وینه ی کرده وه ی پیاو چاکان، پارانه و هیان وهر ناگیری .

﴿ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلْجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ﴾ وه نه و که سانه نایه ته کانی ئیمه به درو نه خه نه وه و خویان به گه و ره دانه نین له وهر گرتنی فه رمانه کانی نایه ته کانی مندا ناچنه نیو به هه شت دوا ی مردنیان هه تا هوشتر نه چی به کونی دهرزی بچو کدا . هه ندی له زانیان لایان وایه ووشه ی (الجمال) به مانا گوریسی گه و ره یه ، به هه رمانایه بی نه و رسته یه هیما یه له وه بی باوه ران هه رگیز ناچنه ناو به هه شت و گونجاو نیه بو نه وان، به وینه ی نه ووشتانه که گونجاو نیه بچن به کونی دهرزی بچو کدا .

﴿ وَكَذَلِكَ نُجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴾ وه به وینه ی نه و سزا خراپه ئیمه پاداشتی تاوانبارن نه دینه وه و دهر گای به هه شتیان بو ناکریته وه هه تا نه و شتانه نه رۆن به کونی دهرزی بچو کدا .

﴿ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ﴾ بو نه و که سانه هه یه نایه ته کانی ئیمه به درو نه خه نه وه و خویان به به رز نه گرن ژیر راخه ری له ناگری دۆزه خ که له سه ری دانه نیشن، بۆیان هه یه له سه ریانه وه سه ره خه ری دایان نه پۆشی له دۆزه خدا . واته ناگر هه رچوار لای لیتی گرتوون .

﴿ وَكَذَلِكَ نُجْزِي الظَّالِمِينَ ﴾ وه هه ر به وینه ی نه و سزایانه که ناگر سه رو ژیریان داگرتوون ئیمه سزای هه مو نه و که سانه نه دینه وه سه میان له خویان کردو وه بی باوه ربوون . دوا ی نه وه ی خوا له پی شه وه هه ره شه ی فه رموه له بی باوه ران به مانه و هیان له دۆزه خدا به به رده وامی، موژده ییش نه دا به باوه رداران به مانه و هیان له به هه شتا هه تا هه تا و نه فه رموی :

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا تَكُفُّ عَنْهُمْ نَفَسًا إِلَّا وَصَّيْنَاهَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ وه که سانیکی نه وتو باوه ریان هیناوه به خواو کرده وه چاکه کانیا ن کرده وه به فره مانبه ردار ی یاسای نامه کانی نیمه و باوه به پیغه مه ران به هه مو نه و جو ره ی له قور ئاندا رون کرا وه ته وه، نیمه داوا ناکه ین له هه یچ که سی بو کردنی هه یچ شتی مه گهر به گویره ی توانای خو ی، نه وه که سانه باوه ریان هیناوه و کرده وه چاکه کانیا ن کرده وه دانیشه تی به هه شتن به به رده و امی .

﴿ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ فَجَرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارَ ﴾ وه نیمه ده رمان هیناوه له دلینا شتی له دلپسی و چه سوودی تی باوه، نه چی به ژیرانا و به م لاو لای کوشکه کانیا نا چه نندین روباری ئاو، نه و باوه ردارانه وینه ی بی باوه ران نین که هه مو تا قمیکیا ن په لاماری به کتری نه دهن و کینه بو به کتری ده رنه برن له هه ردوو جیهاندا . به لام نه و باوه ردارانه له به هه شتا به کیا ن خوش ده وی کینه و دل پیسی و دوژ منایه تی له دلینا ده ر کرا وه له هه ردوو جیهاندا . باوه رداران بو چی نه بی کینه یان له به کتری بی ؟ که سانی دژی به کتری نه بن دلینا له ناستی به کتری پیس بو وه درو یان له گه ل به کتری کرده ، چونکه بی باوه ران هه ندیکیا ن ساماندار و هه ندیکیا ن هه ژار بوون و هه ندیکیا ن سته مکار و هه ندیکیا ن سته م لی کرا و بوون، له به هه شتا نه هه ژاری و نه سته م و نه نابرو بردن هه به و هه مو یان هه ست به خوشی نه که ن و رزگاریان بو وه له ناگری دوزه خ، به پیچه وانیه ی دوزه خیه کان، نه و به هه شتیان هه رگیز بو لای ژوری خو یان ناروانن له پله و پایه دا هه روه ک له جیهاندا و ابوون، هه مو یان به گویره ی شایه نی خو یان له خوشی و له کامه رانیدان، چونکه هه مو و کینه به له دلینا نه ما وه، به پیچه وانیه ی بی باوه ران .

﴿ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لَنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ﴾ وه به هه شتی کان نه لئین که جیگه ی خو یان نه بینن له به هه شتا: هه مو سو پاس و چاکه به بو خوا به کی نه وتو به که به گه وره یی خو ی راغوی نیمه ی کرده بو لای باوه ری که بو به هه یی نه وه ی که نه م جیگه به رزه ی به هه شتی دا وه به نیمه و، نیمه له وان به نه بووین که نه م راغویه و هه رگرین نه گهر خوا شاره زایی نیمه ی نه کردایه بو لای کاری که نه م جیگه به پاداشتی بی، نه و

رسته ی سوپاس کردنه ی خوا به له لایه ن ئه و به هه شتیانه وه بۆ راغوبی کردنیان بۆ لای به هه شت که چاکه زۆر گه وره و به نرخه .

﴿ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ﴾ جاری تر به هه شتیه کان ئه لئین: به راستی نیراوه کانی خوای پهروه رده که ری ئیمه به راستی هاتون که به لئینان داوه به م به هه شته بۆ باوه رداران، شاره زایی ئیمه یان کردوه بۆ لای راغوبایی و ئیمه ش راغوبیمان وه رگرت بۆ لای یه کیتی خوا و موژده یان دایی به به هه شت ئیمه ش باوه رمان هینا. کاتی باوه رداران ئه و به هه شته نه بین دلخۆش نه بن که له جیهاندا باوه ریان هیناوه له رۆژی دوایشدا به هه شتیان دراوه تی. ﴿ وَ تَوَدُّوا أَنْ تُلْكَمَ الْجَنَّةَ أَوْ رُتِّمُوها بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ وه بانگی به هه شتیه کان ئه کری له لایه ن جار چیکه وه ئه ی دانیش توانی به هه شت: به راستی ئه و به هه شته ی پتغمه ران به لئینان به ئیوه دا و به خشراوه به ئیوه ئه وشته ی ئیوه کردوتانه له جیهاندا، وه ک میرات وایه به گویره ی یاسا و پهیره ی ره وشتی پتغمه ران و خوایشان به تاک و ته نها داناوه و گوئی رایه لی فره موده ی خوابوون. ئه و رسته یه و امان بۆ روون ئه کاته وه که نه و به هه شته له لایه ن خواوه پیوسته بۆ مان دانراوه به ویتته ی میرات له کاتی مردنی میرات لی گیرا و له جیهاندا بۆ میراتبه ران پیوست کراوه بی به رانه ره. زانایان بیران جیاوازه ئه بی ئه و بانگ که ره چ که سی بی؟ هه ندیکیان ئه لئین: خوای مه زنه، هه ندی لایان وایه فریشته کان به ده ستوری خوا .

له دواییدا خوای مه زن ئه وشته مان بۆ ئه فره رموی که له نیوان دۆزه خیه کان و به هه شتیه کان دیت و نه روا ت پاش ئه وه ی هه ریه که یان ئارامیان گرت له جیگه ی تایه تی خوایندا له به هه شت و دۆزه خدا .

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَبَغَوْهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَفُورُونَ ﴿٤٥﴾

﴿ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا ﴾ وه‌دانیشتوانی به‌هشت بانگ نه‌که‌نه‌ه‌دانیشتوانی ناگری دۆزه‌خ له‌رۆژی دوایدا، به‌راستی ئیمه ده‌ستمان که‌وتوو و دراوه پیمان شتی خوا به‌لینی داوه نه‌و‌شته‌مان بداتی چ به‌راستی و بی‌گومان له‌پاداشت له‌سه‌ر زمانی پی‌غه‌مه‌ران و له‌سه‌ر گوی رایه‌لی ئیمه .

﴿ فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ ﴾ دواپی ئایا ئیوه ده‌ستان که‌وتوو شتی په‌روه‌ده‌که‌ری ئیوه به‌لینی پیداون به‌راستی له‌تۆله‌و سزا له‌سه‌ر گوی نه‌گرتتان له‌فه‌رموده‌ی خوا، دانیشتوانی دۆزه‌خ نه‌لین له‌وه‌لامی پرسیا‌ری دانیشتوانی به‌هشت به‌لی: ده‌ستمان که‌وت نه‌و شته به‌لینی بی‌دابووین له‌تۆله‌و سزای گران به‌راستی و به‌بی‌گومان، له‌وکاته‌دا چاره‌یان نامینی جگه‌ی ووتنی راستی بلین .

﴿ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴾ دواپی بانگ نه‌کا بانگ که‌ری له‌نیوان دۆزه‌خی و له‌نیوان به‌هشتیاندا و هه‌ردوولایان بانگه‌که‌ ئه‌بیسن که‌به‌راستی نه‌فره‌ت و دووربوون له‌به‌زه‌یی خوا له‌سه‌ر نه‌و که‌سانه‌بی سته‌میان له‌خویان کردوو و باوه‌ریان نه‌هیناوه و په‌رستیان له‌جیگه‌ی خویان دانه‌ناوه .

به‌راستی دانیشتوانی به‌هشت زۆر به‌چاکی نه‌زان که دانیشتوانی دۆزه‌خ نه‌وه‌ی به‌لینیان بی‌دراوه و هریان گرتوو. به‌لام نه‌و په‌رسیا‌ره‌یان لی نه‌کن هه‌تا سوپاسی خویان بۆ خوا ده‌ربن، گویچکه‌ی بی‌باوه‌رانی‌ش به‌رزین. خه‌فه‌تیان به‌نی له‌سه‌ر باوه‌ر نه‌هینان، به‌ریان بجه‌نه‌وه نه‌و شته‌ی له‌جیهاندا نه‌یان ووت: په‌وه‌په‌وی باوه‌ر داران له‌گالته‌ پی‌کردنیا.

﴿ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ ﴾ که‌سانیکی نه‌وتۆ بوون نه‌و سته‌مکارانه‌ ریگه‌یان له‌ناده‌میزاد نه‌گرت له‌باوه‌ره‌یتان به‌نایینی خوا و نه‌یان گیرانه‌وه، هه‌ولیان نه‌دا نایینی خوا بگۆرن و خوارو خییچی بکه‌ن. نه‌و سته‌مکارانه‌ راست و سۆی و دلپاکی یان ناوی. به‌لکو درۆ و دوورویی و ناراستیان نه‌وی، نه‌و سته‌مکارانه‌ نه‌وانه‌ن باوه‌ریان به‌رۆژی دواپی نه‌بووه، له‌په‌رسیا‌روسزا و تاوانی خویان نه‌ترسان، چونکه‌ په‌روایان به‌زیدنه‌و بوونه‌وه به‌هشت و به‌دۆزه‌خ نه‌بووه.

دوایی خوای مهزن به جوړی تر باسی به هه شته کان و دوزه خیه کان نه کا و نه فهر موی :

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ
رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلِّمُوا عَلَيْكُمْ
لَمَّا دَخَلُوا هَا وَهَمَّ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ
أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَى أَصْحَابُ
الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ
وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾ أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ
اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ

﴿ ٤٩ ﴾

نیمه ی موسلمان باوهرمان ههیه به روژی دوایی و بهر سیارو پا داشت و توله
به جوړیکی کورت، وینه ی هه مو نایینه کانی تر و هه مو پایه کانی ناین. به لام در یژه ی
چونیه تی نه و روژه له زانراوه نه بییراوه کانه و هه واله ی زانیاری بی وینه ی خوای مهزنه .
به هو ی پدیام و سروشه وه زانراوه که له روژی دوا ییدا جیگه یه له نیوان به هه شت و
دوزه خدا پی نه وتری (نه عراف) نه خوشی به هه شتی تیدایه و نه سزای دوزه خ. به لام نه و
لایه ی به سزاوه به به هه شته وه دهر گایه کی تیدایه میهره بانی و خوشی تیدا نه بییری،
لایه که ی تری به سزاوه به دوزه خه وه له بهرانبه ریه وه سزا نه بییری، به سهر نه و جیگه وه که
پی نه وتری نه عراف چهند پیاوی هه ن هه مو دانیش توانی دوزه خ و به هه شت نه ناسن نه ک
به ناو به لکو به چهن دین نیشانه یه به لگن له سهریان، نه و پیاوانه رو نه که ن بولای

دانیشتوانی به‌هه‌شت و سالاویان لی ئە‌که‌ن و ئاواته‌ خوازن کاتی له‌ کاتان ئە‌مانیش له‌ گه‌لیان بن، که‌چاویشیان ئە‌که‌وی به‌دۆزه‌خیه‌کان داواله‌خوا ئە‌که‌ن نه‌یان خه‌نه‌ لای ئە‌وان، له‌پاشا ئە‌و پیاوانه‌ له‌ئە‌نجامدا ئە‌چه‌ نیو به‌هه‌شت، چونکه‌ ئە‌وان خاوه‌ن باوه‌ربوون، خوای مه‌زن یارمه‌تی و میهره‌بانیه‌کی تایه‌تی ده‌رباره‌یانه‌ هه‌یه‌ ئە‌و باسانه‌ ی پیشوو کورته‌ی فهرموده‌ی قورئانه‌ له‌باره‌ی ئە‌عراف و دانیشتوانی سه‌ر ئە‌عراف. ریزم بو هه‌ندی له‌زانایانه‌ بو باسکردنی ئە‌و مه‌به‌ستانه‌ به‌ی به‌لگه‌ی روون درێژه‌یان داوه‌ به‌وباسه‌ له‌سنورده‌رچوون، بو رونکردنه‌وه‌ی ئە‌و باسانه‌ خوا ئە‌فهرموی :

﴿وَبَيْنَهَا حِجَابٌ﴾ وه‌له‌نیوان به‌هه‌شت و دۆزه‌خ دا په‌رده‌یه‌ هه‌یه‌، یا له‌نیوان دانیشتوانی به‌هه‌شت و دۆزه‌خ دا په‌رده‌و شورا به‌یه‌ له‌یه‌کی جوئ کردونه‌ته‌وه‌، ئە‌و په‌رده‌یه‌ بریتیه‌ له‌ئە‌عراف. وه‌ك خوا ئە‌فهرموی :

﴿وَعَلَى الْأَعْرَافِ رَجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِمَاتِهِمْ﴾ وه‌به‌سه‌ر به‌رزاییه‌کانی ئە‌و شورا به‌که‌ته‌روانی به‌سه‌ر به‌هه‌شت و دۆزه‌خدا چهند پیاوی هه‌ن هه‌موو دانیشتوانی به‌هه‌شت و دۆزه‌خ ئە‌ناسن به‌هوی چهند نیشانه‌یه‌که‌وه‌، به‌هه‌شتیه‌کان به‌ره‌نگی سه‌ی و زه‌رده‌خه‌نه‌ی لیویان و شادمانی چاویان. دۆزه‌خیه‌کان به‌ره‌شی ره‌نگیان و گرژی و تۆزای رومه‌تیان. بو زانین: ده‌رکه‌وتوی مانای ئە‌م ئایه‌ته‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئە‌وه‌ی ئە‌و نیشانه‌ هه‌ر پیاوانی سه‌ر ئە‌عراف ئە‌یان ناسن، هه‌ندی له‌زانایان ئە‌لین: هه‌مویان هه‌مو ئاده‌میزاد ئە‌یان ناسن. هه‌رچونی بی کاره‌که‌ ئاسانه‌ که‌ئیمه‌ به‌رپرسیارین و داوامان لی نا‌کری ئە‌ونیشانانه‌ بناسین به‌ته‌واوی و به‌شیوه‌ی گشتی یابه‌تایه‌تی شیوه‌یان بناسین .

پرسیار / ئە‌وپیاوانه‌ به‌سه‌ر ئە‌عرافه‌وه‌ن چ که‌سیکن ؟

وه‌لام / زانایان له‌وباره‌یه‌وه‌ بیه‌ر و بۆچونی زۆریان هه‌یه‌: زۆرتریان له‌سه‌ر ئە‌وه‌ن ئە‌و که‌سانه‌ ئە‌وانه‌ن کرده‌وه‌ی چا‌ک و خرایان یه‌کسانه‌، چونکه‌ ئە‌گه‌ر تۆزقالتی چا‌که‌ یا خراپه‌ یان زۆتر بی له‌وی تریان ئە‌بوا به‌ شوینه‌کانیان یاله‌به‌هه‌شت دیاری بکرایه‌ به‌گوێه‌ی زۆره‌که‌یان یا له‌دۆزه‌خدا .

تەفسیری زمانکۆیی

پرسیار / دانیشتوانی به ههشت هه ربه چونیان بۆههشت نه ناسرین، ههروهه
 دۆزه خیه کانیس، دوابی چ پتویست ههیه به چه ندین نیشانه بۆ نایسینان ؟
 وه لām / به راستی واته بی نهو نیشانه بۆ نهوه بی ههردوو تاقمه که بهر له پرسیار و سزا
 له نیو یه کتیدا جوی بینهوه، وهك نهوهی تاوانبار بناسری به ده رکه وتوی رومه تیان که
 رهوانه ی لای دادگا نه کری .

﴿ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ﴾ وه پیاوه دانیشتوه کانی سهر نه عراف بانگ
 نه که نه دانیشتوانی به ههشت و نه لئین: سلاوی خواتان له سه ربی و به بی نازار بژین. یانی
 که ته ماشای دانیشتوانی به ههشت نه کهن خوشحالی خویان ده ر نه برن بۆیان و به ریزه وه
 سلاویان لی نه کهن .

﴿ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴾ پیاوانی دانیشتوانی سهر نه عراف هیشتا نه چونه ته
 به ههشته وهو، نهوان به تاواته وهن و به ته مان بچه به ههشت و له گه ل به ههشتیه کان بن،
 چونکه نهوان خاوهی باوه ربوون، ناشکرایه هه رکه سی باوه ری به خوا هه بی به ته مای
 لیبوردن و به زه بی خواجه و ته مابرنابی له لی بوردن، به دژی بی باوه رانه وه که ته ما بر بوون .

نهو رسته یه پال به بیرو بۆ چونی نهو که سانه وه ده نی نه لئین: نهو پیاوانه ی سهر نه عراف
 بریتین له پیغه مه ران و پیاو چاکان و زانایان، چونکه نه چونی نهو پیاوانه ی سهر نه عراف بۆ
 به ههشت و به ته مای چونی به ههشتن شیای نهو ریزه نه خوا به وانی به خشیوه .

﴿ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾
 وه هه ر کاتی چای پیاوانی سهر نه عراف وه ر بچه ر خایه بۆ لای دانیشتوانی دۆزه خ نه لئین:
 نه ی په ر وه ر ده که ری ئیمه تو ئیمه مه گپه له گه ل تاقمی سته میان له خویان کردوه بی
 باوه ربوون و چونه ته نیو دۆزه خ. دوی بانگ کردنی به ههشتیه کان، پیاوانی دانیشتوی
 سهر نه عراف بانگی دانیشتوانی دۆزه خ نه کهن. نهوه یه خوا نه فهر موی :

﴿ وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رَجُلًا يَغْرِفُ لَهُمْ بِسْمَاتِهِمْ قَالُوا مَا أَعْنَى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ
 وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴾ وه دانیشتوانی سهر نه عراف بانگی پیاوانی پی شه وای بی باوه ران
 نه کهن نه یانناسن به ووی نیشانه کانیانه وه نه لئین: نه گه یشته فریاتان دارایه کوکرا وه که تان
 و کوکو کۆمه لی زورتان و شتی نیوه خوتانیان پی شه وه به گه و ره دائه نا و خوتانتان له لای

راستی و لای دانیشتوان به گه و ره دانه ناو ئه تان ووت به باوه پر داران: ئیوه هه رگیز به میهره بانی خوا ناگه ن. کاتی راستی روژی دوایی هات و بی باوه پران به سزای کرده و هه کانی خویان ئه گه ن دانیشتوانی سه ر ئه عرف دووشت بیری بی باوه پران ئه خه نه وه: به که میان ئه لئین داراییه کوکراوه که تان و خوتان به گه و ره دانان نه گه یشته فریاتان: دوو هه میان ئه وه به به بی باوه پران ئه لئین: ئیوه ئه تان ووت به باوه پران، ئیوه ناچه به هه شت وهك ناماژهی بو ئه کاو ئه فه رموی:

﴿ أَهْؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ ﴾ ئه و باوه پران هه ژاران هه و که سانه ی ئه و تو ئن ئیوه ی بی باوه پران له جیهاندا سویندتان ئه خوارد خوا ئه وان ناگه یه نی به میهره بانی خوی و نایان خاته به هه شت. بیگومان ئه چه به هه شت. ئه و هتا ئه فه رموی: دوا ی ئه وه ی دانیشتوانی سه ر ئه عرف له و تو روژی خویان ئه بنه وه له گه ل بی باوه پراندا خوا ی مه زن به به خشنده یی و گه و ره یی خوی ئه فه رموی:

﴿ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفَ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴾ ئیوه ی دانیشتوانی سه ر ئه عرف به چه نیو به هه شت به وری گه و ره یی و به زه یی خو مه وه، ئیوه له مه و پاش ترستان له سه نیه، ئیوه خه فه تبار نابن بو ئه وه ی پاداشتی کرده و به کتان له کیس به چی، هه موتان له ئاسایش و خوشیدا ئه ژین، به بی باوه پران و خو به گه و ره دانانه کانیش ئه بیژی: ئیوه ش به چه نیو دۆزه خ.

دوا ی ئه و باسانه ی پیشوو خوا باسی گفتوگو ی دانیشتوانی دۆزه خان بو ئه کا و به کوژ لیه وه ئه لئین له روژی دوایدا بانگی دانیشتوانی به هه شت ئه که ن، وهك ئه فه رموی:

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنِ افْضُوا عَلَيْنَا
مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مَا عَلَى
الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا

وَعَرَّتْهُمْ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسِفُهُمْ كَمَا نَسَوُا
 لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾
 وَلَقَدْ جِئْتَهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
 يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ
 الَّذِينَ نَسَوْهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا
 مِنْ شُفْعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ
 قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾

به راستی خوښحالی دانیشتوانی به ههشت به رزگار بویان نه یته هوی چاکه له سهر
 چاکه بویان. خهفه تی دانیشتوانی ناگر له سهر چاکه به له کیسیان چوه نه یته هوی سزا
 له سهر سزا بویان دانیشتوانی ناگر نه وان دانیشتوانی به ههشت له نیو چاکه و خوښی
 به رده و امدان بویه نه فهرموی :

﴿ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ وَمِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ ﴾
 وه دانیشتوانی ناگری دوزه بانگ نه که نه ادانیشتوانی به ههشت: که نیو به ریزن به سهر
 نیمه دا له ناوی به ههشت نه ندازه به کی و ا تینویمان بشکی تی، یا پیمان به خوشن له و
 خوارده مه نیه خوا به نیو هوی به خشیوه شتی بیخوین .

﴿ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَمَهَا عَلَى الْكَافِرِينَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ﴾
 دانیشتوانی به ههشت نه لئین: به راستی خوا ناو و خوارده مه نی به ههشتی قه ده غه کردوه
 له سهر بی باوه ران نه وانه ی نه ورتون نایینی خوښانیا و هر گرتوه و گه رانویانه به خو خه ریک

کردن به پروپوچ و به یاری کردن و گالته کردن سته ولنی فریودابوو ژیان و خوشی جیهان لهه رزانی و پلهو پایهو سامان .

﴿فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ﴾ دواپی ئیمه نه مرو ئه وان به جی نه هیلین له نیو سزاداو له بیری به زه پی خومانیان نه بهینه وه، ههروهك چون له بیری خویانیان برده وه بی گهیشتی رۆزی خویان نا نه م رۆژه و ههروهك نه وهی باوهریان به نایه ته کانی ئیمه نه بو که به لگه بون له سه ر یه کیتی خواو هاتی نه م رۆژه و به رده و امیشون له سه ر بی باوه ری.

﴿وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ وه به راستی ئیمه هاتبون بۆلای نهو تا قمه بی باوه رانه به نامه یه که وه ئیمه روغان کردبوه وه به نامه یه بیرو بیرو باوه رو فه رمان و ناموژگاری یه کان به دریزی له سه ر زانستی خومان به و رون کردنه وه، نهو نامه یه شاره زایی که ره بۆ فه رمانی خواو، میهره بانیه بۆ تا قمی باوه رنه هین و کار به فه رمانه کانی نه که ن. به لām نهو که سانه روو وه رنه گیرن له و نامه یه دوا ی هه وه سی خویان نه که ون و پاشه رۆژیان دۆژه خه .

﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ﴾ نهو بی باوه رانه باوه ریان به نایه ته کانی ئیمه نه هیتا چاوه پروانی هیچ شتیکیان نه نه کرد مه گهر چاوه پروانی نه وه یان نه کرد به لئیان پی درابوو به و شته له سزاو چوونیان برلای ناگرو نه نجامی ناوه رۆکی نه و نامه یه که له سه ر زمانی پیته مه ران به لئین درابو توشیان بی .

﴿يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ﴾ رۆزی دیت پهیدا بونی شتی نه و نامه یه هه والی پیداوه و بی باوه ران به چاوی خویان راستی نه وه ی نه و نامه یه هه والی پیداوه و نه ی بینن. نهو رۆژه که سانیکی نهو تو وازیان له و نامه یه هینابوو له بیری خویانیان بردبوه وه له وه و به ر له جیهانداو راستیان بۆ ده رکه وت نه لئین:

﴿قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ﴾ به راستی هاتبون نیرواوه کانی په روه رده که ری ئیمه به راستی و به دروستی بۆ رون کردنه وه ی زیندوو بونه وه و به هه شت و دۆژه خ و شته نادیار یه کانی تر. به لām ئیمه ی بی باوه ر له جیهاندا به درۆمان نه خسته وه، نه وانه یان کاتی

ئه ووت سزایان بینی به چاوی خوڤان، له جیهاندا به پیغه مهراښان ئه ووت: جادوگەر و بوختنا چین .

﴿ فَهَلْ لَنَا مِنْ شَفْعَاءٍ يَشْفَعُونَ لَنَا ﴾ دواى ئایا بۆ ئیمه ههیه یه کى له تکا کاران ههتا تکامان بۆ بکهن لهم رۆژه دا له خزمهت خوادا بۆ ئی بور دغان له گونا هه کانمان و به کرده وى ناله بارى خۆمانمان له گهڵ نه کا . بێگومان ئه و ئاواته یان پوچ و بێ سوده و بێ ئه نجامه .

﴿ أَوْ تَرُدُّ فَنَفْعُ لُغَيْرِ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ﴾ یائیمه بگێڕ نه وه بۆ لای ژیاى تری جیهان دواى ئیمه بیکهین جگه ی ئه وشته ی ئیمه کرد و مانه له مه و بهر و با وه ر به پیغه مه ران و رۆژى دواى به ی تین و به در ژیا ن نه خه ی نه وه یا با وه ر به یه کیتى خوا به ی تین و ها وه شى بۆ دانه نین له په رستندا . ئه گه ر خوا وه لایمى داوا که یان بداته وه به راستى هه مونرخاندنى پوچ نه ی تته وه و ئه و که سه ی به تیرو به شیر نه یى با وه ر نه یه رن یه کسان نه یى له گه ل که سه ی به خو شى و به و یستى خو ی با وه ر به راستى به ی تى و سه رو دارایى خو ی دانى له ری گه ی خوادا، ئه وش گونجاو نه .

﴿ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ به راستى ئه و که سانه زیانیان له خو یان دا وه، ته مه نى خو یانیان به فیر و بر دوه ته سه ر، ونبوه له وان شتى نه وان به در ژو به بوختان ته یان په رست له به ته کانیان که تکیان بۆ بکهن، هه روه ها هه مو کرده وى تاوانباران به هه وادا نه روا و سودى نابى بۆیان، هه مو تکا کار و دۆسته کانیان ئی وون نه یى که له جیهاندا به فه رمانى نه وان هه ل نه سان و هه لیان نه گرتن بۆ کاتى ته نگانه .

کاتى خوا ی مه زن با سی بى با وه ران و په رستى جگه ی خوا ی فه رمو، دواى به لگه یان له سه ر دانه نى به هو ی ئه وش تانه وه دروستى کرد وون . ئه فه رمو ی جگه ی خوا په رستراویکی تر نه ، روه کاته هه مو بونه وه ران و دروست کراوانى خو ی و ئه فه رمو ی:

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ
 أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشَى اللَّيْلَ النَّهَارُ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا
 وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ۚ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ
 وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾ أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا
 وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ وَلَا تَفْسِدُوا فِي
 الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ
 اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾

﴿ أَنْ رَبَّكُمْ اللَّهُ ﴾ بهراستى پهروه ده كهرى ئیوه خوايه كه له هه مو روپكه وه خاوه نى

توانای بى وینه یه، هه رخوايه ته نه له نه بونه وه بونه وه رانى هیتا وه بونه وه، خاوه نى
 توانایشه دواى نه مانیان له سه ر پاشما وهى له شيان دروستيان بکاته وه و زیندو و بیان
 بکاته وه، جگه ی ئه و خوايه كه سى تر خاوه نى توانای وا نیه. كه واته ناگو نچى جگه ی ئه و
 په رسراوى تر هه بى. یه كيكه له توانا كانی خوا كه نه فهرموى :

﴿ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ﴾ خوايه كى نه و تویه دروستى كرده
 ناسمانه كان و زهوى له ما وهى شهنش روژى ئیستادا .

زانایان له باسى مانای ووشه ی (فى ستة أيام) بىرى جیاوا زیان هه یه: هه ریه كه بیان
 به جوړى مانایان كرده وه، هوى جیاوازى بیرو بوجونیان نه گه ریته وه بولای دووشت :

۱. بهراستى كرده وه كانی خواى مه زن ديارى ناكړى به هوى كاته وه، نه وه تا له نایه تی
 په نچای سوره تی نه لقه مه ردا نه فهرموى (وما أمرنا إلاّ کلح بالبصر) وه كارى ئیمه
 نابى مه گه ر به ناماژه و بریقه ی چاوه .

ته فسرى زمنا كویى

۲. رۆژ کاتی دیاری ئەکری دواى بوونی ئاسمانەکان و زهوی و پەیدا بوونی روداوەکان، بەرلەوان ئەکات هەبەرە نەرۆژ .

ئەبى ئەوەزانین مەبەست رۆژی دیاری کراوی وینەى رۆژانی ئیستا نیه کەبەهوی خولانەهوی گۆی زهوی بى بەدەهۆری بازنەى خۆردا، چونکە بەرلەدروست کردنى ئاسمانەکان و زهوی خۆر نەبەرە هەتا کات و رۆژی پى دیاری بکری. بەلکو مەبەست ئەوێهە کەخوای مەزن بەیە کجارو لەیەک کاتا دروستی نەکردوون لەگەڵ ئەوێشدا خاوەنی توانایە. یانی دروست کردنەکیان لەشەش جاردا بوو، بۆئەهوی خوای مەزن ئیمە ووریا بکاتەووە فیرمان بکا ئیمە کارو کردەووەمان لەسەر خۆو هیدیانە بى، دورە پەرێز بن لەپەلەکردندا و رام بین لەکردنی هەموو کاریکا بەبى پەلە، ووردبین لەکارو کردەووەماندا، هەرزهو لاوازو هەلەشە نەبین لەهەلسوکه وتماندا خوایش لەهەموو کەس زاناترە بۆ مانای هەموو شتی. کەواتە پێویستە مانای (الایام) بەجۆری بکری وەرگیری و بجیتە ئەقلەووە، بەراستی بۆ دیاری کردنی ئەم مانایە زانایان بیرو بۆچونی جیاوازی تریان هەبە جگەى ئەوانەى پێشوو، هەیانە ئەلین: لەرستەکەدا ووشەیه فێردراو واته (في مقدار ستة أيام) لەئەندازەى شەش رۆژدا. هەیانە ئەلین هیمایە لەچەند جار، خوا بونەوهرانی بەیە کجار دروست نەکردووە. بەلکو بەشەش جار دروستی کردون، لەبەرئەهوی بۆ هەموو شتی هەبى ستورێکی دیاری کراو و کاتی دیاری کراو، هەیانە ئەلین: (الایام) هیمایە لەچەندین گۆرانکاری، خوا بەکەجاربونەوهرانی وەك ئیستا دروست نەکردووە. بەلکو دروست کردنەکە گۆراو لەگۆرانیکەووە بۆ گۆرانی تر بەگوێرەى بیرو رای پەیدا بون و بەرزبونەهوی هێزی بۆلای هێری تر. (نظرية النشؤ والارتقاء) هەتا بونەوهران وەك ئیستای لیها توووە. وەك ئیستا ئەیان بینین. ئەو بیرو بۆچونانە هەمویان ئەگونجین و ئیمە بەلگەیه کمان نیه بۆ دیاری کردنی یەکیکیان، هەرچەندە زانایانی کۆن و تازه مانای زۆریان بۆ کردووە، بۆیە لەبەرئەووە ئیمە ئەلین: (الایام) بۆ ئەوانە هەموو ئەگونجی و بۆ شتی تریش هەر ئەگونجی و بەراوردی ناکەین بەئەندازەکانی ئیمە. کەواتە

پێویست نیه هیچ کەسی پێ داگری لەسەر مەبەستی ئەو ژمارەیه بەجۆریکی تەنهاو دیاری، گومان بردن بەناوی زانستەوه روخاندنیکی گیانییه و هەولدانیکی تەوەزمیه لەبەردەم زانستا .

﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ لەپاش دروست کردنی ئاسمانەکان و زەوی خوا بەتەواوی دەسلەاتی پەیدا کرد بەسەر عەرشددا. عەرش لەزمانی عەرەبیدا بەمانا کورسیه، لێره دا هێمایه لەدەسلەات و پاشایهتی بۆ هەمو بۆنەوهران و هەمو کاروباریان لەخواوهیه، ئایه تی (٥٤) ی لەمەودوای ئەم سورەتە مانای ئەرستهیه ئەکا که ئەفەرموی:

﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ یانی خوا خاوهنی بۆنەوهرانەو کاروباریان ئەبا بەرپۆه، وێنە ی ئەو ی ئیستا ئەبێژری پاشا لەسەر کورسی و تەختی خو دەسلەاتی هیه بەسەر هەری می خۆیا. یانی خوا دوا ی دەسلەاتی پێشوی ئەو دەسلەاتی هیه، ئەگینا خوی مەزن هەر لەکۆنەوه خاوهنی توانای بێ براوهیه و کاتی دیاری کراو پاش و پێشی بۆ نیه .

وهك باسمان کرد ووشە ی (العرش) هێمایه لەو ی که خوا دەسلەات و توانای و هێزی بلاو بوەتەوه بەسەر هەمو بۆنەوهراندا، بەمانای ئەو نیه که خوا شوێنیکی تایه تی هیه و لەسەری دانیشتوه، وهك رۆن کرایه وه وێنە ی ئەو یه تەختی پاشایه تی جیگه ی فەرماندانیه تی بۆ دانیشتوان و هەلسۆراندنی کاروباریان، ئەو ی شایانی باسی تەختی خوا بۆنەوهران نابزانن، بەراستی یه کێکه له کاره نهێنه کان وێنە ی رۆژی دوا ی پێویسته ئیمه باوه رمان پێ ی هه بی .

بۆ زانین: مانا کردنی عەرش بە کورسی و (الاستواء) بە دانیشتن وهك هەندێ کەس ئەیلێن پوچ و بێ مانایه ، چونکه خوا بەرلە عەرش هەبووه و بێ جیگه بوه ئیستاش هەر وایه خوا گۆرانی بەسەردانایه و گۆران بۆ بۆنەوهرانه: زانای بەرز (راغب) لەنامە ی خۆیدا (مفردات القرآن) ئەفەرموی: عەرشی خوا کەس بەراستی نابزانێ. لەزانایان سادیق و حەسەن و ئەبو حەنەفە و مالیکه وه گێراوه تەوه: ئیستیواء ماناکه ی دیاره، چۆنیه تیه که ی نازانێ. باوه رپێ بونی پێویسته، باوه رپێ نەبونی بێ باوه رپیه، پر سيار لی کردنی تازه بابە ته (بدعة). توانایه کی تری خوا ئەمه یه:

تەفسیری زمانکۆبی

﴿يَفْشَى اللَّيْلَ الْبَهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْنًا﴾ خوا بەتارىكى شوو روناكى شوو دائەپۆشى و دواى رۆژ ئەكەوى بەگورجى و بەبى دواكەوتن. يانى شوو دواى رۆژ ئەكەوى و بەپەلە ديت بەدوواى رۆژدا ئەوجىگايانەى رۆژيان تېدايه شوو زال ئەبى بەسەريانا تاريك ئەبن دواى روناكى، هەرچەندە باسى داپۆشىنى روناكى رۆژ ناكا بۆ تاريكى، چونكە رسته كە بەلگەيه لەسەرى، هەرەها شوو و رۆژ و تاريكى و روناكى دین و ئەرۆن بەهوى مېهرەباني خواوه لەبەر بەرژەوهندی و پەرەپيدانى ژيان و ئاسايشى بونوهران، بەو جۆره لەسەر رېگەو رەچەيه كى دامەزراوى بەردەوام رۆژ پەيدا ئەبى هەتا هۆى زېندەگاني پەيدا بىي وپاەداربى، دواى شوو دروست دەبى بۆ ئارام و حەسانەوه و پشوى بونوهران. يانى رۆژ بۆ جۆلەو كار كردن و هاتوچۆ، ئەگەر واريك بكەوى ئادەمیزاد بەشوو كاربەكن و بەرۆژ بسرهون و پشو بەن لەبەر ئەوهيه شتیهى پيشەكانيان ناچارىان ئەكا، كەم جاران وەك يەك ئەبينى بوشوئەيه بۆيان هەلئەسورپى و جۆرپكى ئاناساييه و پتچەوانەى ئەو پەپرەو وپروگراميه دەقيان پتوگرتوہ بۆ رېكخستنى هۆى ژيانان .

تواناى خوا تەنھا دروست كردنى ئاسمانەكان و زەوى و تواناى هەلئەسوراندنى كاروبارى ئەوانى نيه تەنھايش ھاوردن و بردنى شوو رۆژ نيه بە دواى يەكا، يەكى تر لەتوانا زۆرەكاني خواى مەزن ئەمەيه كە ئەفەرەموى:

﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنَّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ﴾ وەخوا دروستى كردوہ خۆرو مانگ و ئەستېرەكان بەرام كراوى ئامادەكراوى بەهۆى فەرمانى خواوه و هەلئەسوراندنيان بەگوێرەى سودى بونوهران و دانانى ھەريەكەيان لەشويتى شياوى خويانا بۆ سودى گيانداران .

بۆ زانين: گفتوگۆكردن لەبارەى ئەو ئەستېرانەوه پتويستيان بەزانينى ئاسمان ناسينەوه ھەيه، ئيمەش لەو بارەوه ھيچ نازانين، بەتايبەتى ئەو شتەنەى لەژۆرەوہى خۆرو مانگەوہن لەبونوهران و بۆشايى كەزانايانى ئاسمانناس رونيان كردونەتەوہ زۆرەيان بەجۆرپكى راستى نەزانراون، بۆيان رۆن بوەتەوہ زۆرەيهى ئەو ئەستېرانە گەورەترن لەزەوى بەھەموو گيان لەبەر و بى گيانەوہ بەجنۆكە و فريشتەكانەوہ، ئەو چۆلايەتيە پانەى ئەم گەردونە ھەيتى جگە لەخوا كەسى تر رېگەى پى نەبردوون و رېگەشى پى نابەن، بۆيە پتويستە

زانین و بهر ئه وهر دنی بونه وهران هه واله ی لای زانیاری خوی بکهین، هه خوایشه بتوانی
بیابا بهر ئه وهر ئه وهری ئیمه بزانی زۆر کهم و کوره، وهك ئه فهر موی :

﴿ اِلَّا لَهٗ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُ ﴾ ئاگادارب و بزانی بۆ خوایه دروست کردن و فره ماندان بۆ
هه موشتی، له بهر ئه وهری دروستی کردون و بۆ خوایه فره مانیان پی بدا به هه رشتی
ئاره وروی هه بی. به ورسته یه ئاوه رۆك و مه به ست و مانای رسته ی (ثم استوی علی العرش)
رون بویه وه، وهك له مه و بهر رون کرایه وه .

﴿ تَبَارَكَ اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴾ بهرز و بالاو گه وریه خوا که پهروه رده کهری هه موه
بونه وهرانه، پست و فره و چاکه ی خوا یه کجار زۆر و بی شو ماره بۆیان و پایه دارو
به رده وامه و خاوه نی هه مویانه .

﴿ اَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ﴾ ئیوه بیاریته وه له پهروه رده کهری خۆتان به کزۆلی و
گریانه وه له خوا بترسن و خۆتان له گونا به یاریزن و، به په نهانی له دهروونی خۆتانی
پارانه وه که تان و راست و نییاز پاکن له کارو گفتو گۆتانا، خۆتان دوور خه نه وه له بهر چاوی
دانیشتواندا و جگه ی خوا که سی تر تان مه به ست نه بی، به ئا شکرایش له خوا بیاریته وه و
دهرونی خۆتان له دووروی و بیاریزن .

﴿ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴾ به راستی خوا ئه و که سانه ی له سنور ده رچوون خۆشی ناوین
و به دهنگی بهرزو نا قزۆلا ئه یاریته وه و به قیره قیره هاوار نازاری دانیشتوان نه ده ن و خۆیان
هه لئه کیشن له په رستندا له دهرونیانا پیس و چه په لی ئه شار نه وه و نیاریان پاک نه .

﴿ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ ﴾ وه ئیوه خراپه مه که ن له ئیو زه ویدا، سته م له دانیشتوان
مه که ن و هاو بهش بۆ خودا دامه نین، زهوی کاو له مه که ن و شارو گونده کان مه رو خین،
کلێسه و مزگه وته کان تیک مه ده ن، سه رچاوه ی ئاوه کان پر مه که نه وه، به ندا وه کان
به رمه ده نه وه به بی هوده، دانیشتوان له نیشتمانی خۆیان ده رمه که ن و به ندیان مه که ن و
مه یان چه و سی نه وه، دارایی و سامانیان تالان مه که ن، زهوی پر مه که ن له خراپه به هوی
به رتیلو دزی کردن و ده ست درێژی و ده ست برین له کپین و فروشتندا، بهرزو رو تو پزی

تهفسیری زمانکۆبی

بی باوه ری مهسه پیتن بهسەر دانیشواندا و بهوژنهوه بیانویان پی مهگرن، میشکیان تێك مهدهن بهخواردنهوهی مهیی و کردنی قومار و وانهگرتنهوه و خوێندنهوهی ناولهپ و ئامادهکردنی گیانان، گۆزانی یاسای ئاین و پهیدا کردنی بیروباوهری پوچ، برین و سوتاندنی دارو درهخت، نههیشتنی ئاسایش هاللدانی کاربهدهستان بۆ خراپه کردن و سستی کردن بۆ کاری پێوستی سهرشانیان و ریگه گرتیان لهراستی و پهیدا کردنی ناکۆکی له نیوانیان دانیشوانداو کپینی ناموسی تاوانباران بۆ گیره شیۆتی، لایه ن گرتنی نارهوای دادوهران لهدادگادا بۆ لایهکی تایبەتی، ههتا دی، نهو کارانهی پیشو مهکه ن لهزهویدا .

﴿ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ﴾ دواى چاکردنهوهو پاک کردنهوهی زهوى لهخراپه و خوشهکردنی به دادپهروهري و باوهڕهتیا ن به ئاین و په‌رستى خوا، بانگ کردن بۆلای چاکه و رێك و پێکی نیو گهلان چاودیری کردنی نه‌ندامان و پاراستی زمانی گهلان و ناردنی پیغمه‌هران بۆ لایان .

خواى مه‌زن نهو زه‌وییهی چاك و پاكو خوشه‌كردوه به‌و هه‌موه‌ كانگا‌و پیت و فه‌ره‌شارا‌وانه‌ دا‌ینا‌ون له‌نا‌ویا كه‌به‌هه‌یج كه‌سێ نایه‌نه ژماره‌، زه‌وى پا‌زا‌نه‌ته‌وه به‌مانا‌ی خوا‌ره‌وه‌:

١- به‌جوانی و پا‌با‌ردن و په‌یدا‌کردنی خوشی گیان و ژیا‌ن له‌دروست‌ کردنی ژن و پیا‌و بۆ یه‌ك‌تری و چاكه‌کردن ،دا‌يك و با‌وك و دۆست بۆ رێژ گرتن له‌یه‌ك‌تری و ناسینی یه‌ك‌تری، ده‌نگی خوش و گۆزانی بۆ زا‌خا‌وى می‌شك . هه‌تا‌دی ...

٢- به‌نهما‌ی پا‌ك و خوشه‌كان له‌خوارده‌مه‌نی: وه‌ك گه‌م و دانه‌وێله‌ی تر سه‌وزه‌و گوشت و میوه‌ به‌هه‌موو ره‌گه‌ز و قه‌وا‌زه‌و ره‌نگیا‌نه‌وه . له‌پۆشاك و ژیرره‌خه‌ر سه‌ره‌خه‌ر: وه‌ك لۆكه‌و پێس و نه‌وریشم ، دوا‌ی نه‌وانه‌ش ئاده‌میزاد نایلۆن و به‌ره‌مه‌ی تری دۆزییه‌وه، له‌مه‌ولا شتی تری وا‌به‌دۆزنه‌وه لای گو‌مانی ئی‌مه ئی‌ستا نایانزانین و نا‌چیته‌ می‌شكمانه‌وه، هه‌روه‌ها زۆر شتی سه‌رسو‌رپه‌تیه‌ر دۆزرا‌وه‌ته‌وه بۆ نزیک خسته‌نه‌وه‌ی جی‌گه

دوره کانی ئاسمان و زهوی، تپه ربون له کیشوره کاندایه ماوهی و وردهیه کی کاتزمیر و له ماوهیه کی کهمدا، بینینی یه کتری و شتی پیوست له دوورترین جیگه وه به هوی تهله فزیون و سه ته لایه ته وه. بیستی دهنگی یه کتری له وپه ری جیهانه وه به هوی رادیو تهله فزیونه وه. پهیدا کردنی سوتهمه نی خه لوزی به ردو دوی نهوت و به نزی و گاز و درهخت، له پروناکی ئاگر و نهوته وه بۆلای کاره با له وانیشه وه بۆ لای گهرمایی زهوی و خۆرو زهره به تاییه تی پهیدا کردنی گهرماو سه رما به هوی کاره باوه .

لای ههمان رونه ئاده میزاد دروست نه کهن له نهوت تایه ی ماشین و فرو که و جگه ی نه وانه یش، شوشه ی نه شکاو نه برای به گولله لی دروست نه کهن، بۆمبا و ناپالم و نایلون و په بینیی کیمیای و لوله ی ئاو رشتن و تۆزی خۆ جوان کردن میژ و کورسی دانیشن و به رگی میژ نان خواردن و گولتی دهست کرد و سوراوی لیو کلی چاوو بویه ی نینۆک و پۆشاکێ ژیر به رگ و فلچه ی دگان و رهنگی چاپخانه و فیلمی سینه ماو ههزاران شتی نایه نه ژماره، نه وانه ههمو یان له نهوت دروست نه کرین و له زهوی ده رنه هیتیرین بۆ ناشتی و هیمنی و ئاسایش بلاو کردنه وه به سه رزه ویدا نهک بۆ گیره شیونی له سه رزهوی .

نهو ئایه ته بۆمان روون نه کاته وه که ئاده میزاد ته وپه ری بی باوه ری و سته مکاری به کاردین له ههمو شتی خراپ و یاخی بونتر نه وه یه :له بریتی خوارده مه نی پهیدا کردن بۆمبا و ناپالم و کازی کیمیای و خه رده ل دروست نه کهن بۆ کوشتی منالان و بی چاره کان و ناشیرین کردنی گه وره کان به وه یش کۆلناده ن دوو که لی ژه هراوی و گری ئاگری سوتیه ر دروست نه کهن، دوی نه وانه یش بۆمبا ی زهره و هیدرو جین دروست نه کهن بۆ له ناو بردنی گیانداران و گیانان، نه وانه و چهندین تریش بۆ تیکدانی زهوی و دووا کهوتنی گه شه ی زهوی .

به راستی ئاده میزاد په رستی خویان گۆری به بی باوه ری، خوشی و به ره می زهویان گۆری به دۆزهخ، پاشه پروژی مۆفایه تیان به سته به به به کاره یانی بۆمبا ی زهره و هایدرو جینه وه. بینگومان خوی مه زن دروستی کردوه له زه ویدا خوشی و خوارده مه نی پاک

تهفسیری زمانکۆیی

بۆ دانیشتوانی سه رزه وی، سه مکاران و بی باوه ران دایان ناوه و ناماده یان کردوه بۆ له ناو بردن هه زاران بۆمباو فرۆکه نه گهرین به بۆشایی هه وادا به شه وو به پرۆژ. چاوه پروانی هه ل نه که ن بۆ کاول کردنی زه وی و گه یزانی به خو له میشی هه تا نه وه ی ئاده م به سه ر زه وییه وه نه میتی. که واته پیویسته ئیمه بزاین چ که سیکه زه وی له ناو نه با و تیکی نه دا، دوا ی نه وه خوا ی مه زن ئاوه دانی کردوه ته وه و خو شی و رابواردنی بۆ ئیمه دانا وه له زه ویدا. که واته پیویسته به گو یه ی توانا رینگه بگرین له خو ین رژاندن و کاول که رانی زه وی، به هه مو توانامانه وه کۆسپ دابین له ریگه ی دوژمنانی خوا و زه وی و مرو فایه تی و نیشتمان و ئاده میزاد، به لای که مه وه ده ستیشانیان بکه ین هه تا خو منیان لی بیاریزین .

﴿ وَأَذْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ﴾ وه ئیوه بیارینه وه له خوا به ترسانتان له سزای خوا و به ته ما بونتان بۆ پاداشتی چاکی خوا و به ئومیدی ره زامه نی خوا، مرو فی ژیر کار نه کا بۆ سودی خو ی و له خوا یش نه ترسی که وه ری بگری له ریزی پیا و خراپاندا به هوی که مو کوری و خراپه ی خو یه وه، له هه مان کاتدا به ته مای سه ر که وتن و وه رگرتنی پاداشتی چا که یه، چونکه ترس و ته ما نه بنه هوی خو پاراستن و کردنی کاری چاک و لادان له سه تم کردن و گه ره شیوینی .

﴿ إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴾ به راستی به زه یی و به خششی خوا نزیکه له چا که که رانه وه، نه وانیش به ته مای میهره بانی و به زه یی بی ژماره ی خوان . له و ئایه ته وه ده ر نه که وی نه و که سه ی له خوا نه ترسی و به ئومیدی پاداشتی چاکی له ریزی چا که که راندا نه ژمیروی و خوا ی مه زن پاداشتی چا که که رانی نه داته وه . کاتی خوا ی مه زن له ئایه ته کانی پی شودا هه والی دا پیمان ئاسمانه کان و زه وی و نه و شته سه ر سور هینه رانه له وانان، دوا ی نه وانه با سی دروست کراویکی ترو توانایه کی تری خو یمان بۆ نه کا و نه فه رموی :

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ
الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَّتْ سَحَابًا

ثَقَالاً سَقْنَهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَاهُ إِلَيْنَا فَاخْرَجْنَاهُ مِنْ كُلِّ
 الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾
 وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتَهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبثَ لَا يَخْجُجُ
 إِلَّا نَكِدًا كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

﴿وَهُوَ الَّذِي يَرْسِلُ الرِّيحَ بِشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ﴾ وه‌خوا که‌سیکی ئەوتۆیه بایه‌کان
 ئەنیری بە‌هەر چوار جۆره‌کانیه‌وه: بای رۆژه‌لات و رۆژئاوا و‌بای با‌کورو با‌شور به
 موژده‌و به‌باران به‌رله‌چاکه‌ی خوا که‌بارانه. پیشه‌ی بای رۆژئاوا هه‌ور په‌یدا ئە‌کا، بای
 با‌کور هه‌ور کۆ ئە‌کاته‌وه، بای با‌شور باران ئە‌بارینی، بای رۆژئاوا هه‌ور پارچه‌ پارچه
 ئە‌کا، هه‌روه‌ها خوا ئە‌و با‌یانه ئە‌نیری.

﴿حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَتْ سَحَابًا ثَقَالًا سَقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَاهُ إِلَيْنَا هَه‌ئا کاتی ئە‌و با‌یانه
 هه‌له‌گرن و به‌رز ئە‌که‌نه‌وه هه‌وریکێ قورس به‌باران و چ‌رو پر له‌تاو ئیمه ئە‌و با‌یانه پال
 پیوه ئە‌نین و ئە‌یان نیرین بۆ لای زیندو‌کردنه‌وه‌ی شاریکی مردوی بی‌تاو و‌بی سه‌وزایی،
 دوا‌یی ئیمه ئە‌نینینه خواره‌وه بۆ ئە‌و شاره‌ مردوه‌ ئاوی ئە‌نیرین به‌سه‌ریا.

﴿فَاخْرَجْنَاهُ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ دوا‌یی ئیمه ده‌رئه‌هتین به‌هۆی ئە‌و ئاوه‌وه له‌هه‌مو
 به‌روبوم و سه‌وزاییه‌کان. پوخته‌ی مانای ئە‌و ر‌ستانه به‌م جۆره‌یه: به‌راستی بایه‌کان
 هه‌له‌که‌ن، خۆر ئاوی زه‌ریا‌کان و ته‌رایی زه‌وی ئە‌کا به‌هه‌لم و به‌ته‌م ئە‌و با‌یانه به‌و
 هه‌لمه‌وه به‌رز ئە‌بنه‌وه بۆلای سه‌ره‌وه پاشان زه‌وی ر‌ایان ئە‌کیشی بۆلای خۆی و ئە‌که‌وی
 به‌سه‌ریا دلۆپه‌کانی ئاویک له‌دوا‌ی یه‌ک، ئە‌وانه هه‌مو‌یان‌دین و په‌یدا ئە‌بن به‌گوێره‌ی
 ده‌ستوری دیاری کراوی سروشت به‌بی گومان، به‌لام چ که‌سیکی ئە‌وتۆیه ئە‌و سروشته‌ی
 په‌یدا کردوه و ئە‌و یاسایانه‌ی ئە‌وتۆ له‌سه‌ری ئە‌روا به‌رێک پێکی به‌ماوه‌ی چه‌ندین

مەلایینی خولەك كەناگۆرتن بەجۆری تر؟ ئایا سروشت لەخۆیەوه پەیدا بوو؟ ئایا ئەو یاساو دەستورانه فەرمانیان داوه بە سروشت لەیەكم كاتەوه هەتا كۆتایی، بەرپەكەوت بوو بەبێ ھۆیە پەیدایان بكا؟ دوايی چاكتر واىە ئەو گومانە گۆترەكارى و بى بەلگە بى، چۆن شتیكى بى پەپرەو بى پروگرام پەپرەو پەیدا ئەكا و چۆن شتیكى بى ئاگا لەخۆى شتیكى خاوەن ئاگا پەیدا ئەكا. دواى ئەو پرسیارانە وەلامیكى وەرگیراو بچیتە ئەقلەوه نیە مەگەر بونی دروستكەریكى خاوەن توانا، بەرپەپرەو ھەمو شتی لەجیگەى شیاوی خۆیا دابنێ، خاویكى ئەوتۆ نیە سروشتی دروست کردبى و ئەو دەستورە یاسانەى دانابى و ھەمو شتی بۆلای ئەو كۆتایی بى یت، ھەمو شتی پێویستی ھەربە ئەوبى و ئەو پێویستی بەھیچ شتی نەبى، دوايى بايەكان و بارینی باران و زیندوبونەوهو بوژاندنەوهى شارە مردووەكان یەكەنجار لەخواوە پەیدا ئەبن راستەوخۆ دووھم جار بەھۆى سروشتەوه كەخوا دروستی کردوہ.

﴿كَذٰلِكَ نَخْرُجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ﴾ ھەر بەوجۆرەى ئیمە زەوى مردوو زیندوئەكەینەوه ھەروایش ئیمە دەرئەھتین مردووەكان و زیندیوان ئەكەینەوه لەرۆژى دوايیدا، بۆئەوهى ئیوہ بزائن كەسى دەسلاتی بەسەر زیندوو كردنەوهى زەوى مردوبى دەسلاتی ھەبە لەرۆژى دوايیدا ئیوہى مردوو زیندو بكاكەوه، بى ئایینەكان ئەلین: ئیمە چۆن باوەر بەزیندوو بونەوه بەیتین و كەسمان نەبیینوہ دواى مردن زیندەگانى بۆ یتەوه؟ ئەوہ ئەلین و كەچى بەچاوى خویان ئەبیین زەوى مردوو بى سەوزایى زیندوو ئەیتەوه و سەوزایى بۆ دیتەوه، بەلام ئەوان ئاگیان لەوہ نیە ھۆى زیندووبونەوهى ھەردوولایان یەكە، دوايى بۆ ئەبى بیر نەكەنەوهو سوود وەرېگرن؟.

﴿وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ﴾ وەزەویەكى پاك و بى درك و دال و بى دۆچ و ھەریزو بەھیزو خاوەن پیت كاتى باران لى دا گياو سەوزایەكانى دیتە دەرەوہ بەھۆى دەستورو ئاسان كردنى پەرورەدەكەرى خۆیەوه، بەرھەم و سودى زۆرى لى پەیدا ئەبى بۆ نادەمیزاد.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَتَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ
 مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾
 قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرُوكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ
 يَتَقَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 ﴿٦١﴾ أَبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ
 مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ أَوْ عَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَىٰ
 رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ
 فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾

﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ ﴾ به راستی نيمه ره وانه مان کردبو نوحی کوری مهلك
 کوری منوشه نوح کوری نوخنوخ (إدريس) بولای گهله کهی خوئی و خزمه کانی ، نهو
 گهلهی نوح بت په رست بوون ، له جگهی خوای تاق و ته نیا نه یان په رستن .
 ﴿ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ﴾ دوا یی ووتی: نهی تاقمی من ئیوه
 خوا به کی تاك و ته نها په رستن و واز له بت په رستی بهیتن، نه بو ئیوه هیچ په رستراوی
 جگهی خوا. که واته ئیوه فرمان به رداری خوا بن و هه ر نهو په رستن و هاو به شی بو
 مه سازین .

﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ به راستی من ترسم ههیه له سهر ئیوه ئه گهر باوه نه ههین له سزای رۆژی که له جیهاندا ئاو روی زهوی داپۆشی و ئیوه بخنکی، له پاشه رۆژیشدا توشی سزای گه وره تر بین به ناگری دۆزهخ، نوح بهو رسته کورته رووی کرده گه له کهی و مه بهسته کهیشی نه وه بوو نه ترسا توشی سزا بین و بهزهیی پیا نا هاته وه .
﴿قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ کۆمه ئی له پیا وه به ریزو ماقوله کانی خزمه کانی نوح که چاویان پرپوو له سامان و پله و پایه ی جیهان ووتیان: به راستی ئیمه تو ئه بین له ئیو گومراییه کی ناشکر ادای که داوا له ئیمه ئه کهیت که لا مانده ی له پهرستی چهند خوا به و خوا به کی ته نها به رستین ۱، ئه و گه له گومرایی و کهم ئه قلیان ئه دایه پال نوح له به ره یج شتی نه بو مه گهر ههر له به رته وه ی قه ده غه ی لی ئه کردن له شتی ده قیان پیه گرتوو له پهرستی به رده کان و بۆیان جی مابوو له پیشوه کانیانه وه، وینه ی ئه و گه له ی نوحن که دانیشتوان گیل و گومرایی ئه دهنه پال ئه و که سانه ئاموژ گاریان ئه کهن، گفتو گو ی نا ره وا و نا به سهند ئه هاو یژن بو ئه و که سانه که وتونه ته سهر ریگه ی شاره زایی و راغوبی، وینه یان له م رۆزه ی ئیمه دا یه کجار زۆرن. به تاییه تی ئه یانه و ی له ریزی ئاین پهروه ران و زانایانی ئاینی کهم بکه نه وه.

﴿قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ نوح له وه لامی ئه واند ووتی: ئه ی خزمانی من: نیه به منه وه گومرایی له ریگه ی راست و دروست، به لام من ئیرویکم له لایه ن پهروه رده کهری هه موو بونه وه رانه وه، به ریزترین و پیرۆزترین ریگه ی راست و پیشه ی گرنگم بی سپه دراوه .

﴿أَبْلَغُكُمْ رَسُولَاتٍ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ﴾ من رانه گه یه نم به ئیوه په یامه کانی پهروه رده کهری خۆم، بو ئه وه ی ئیوه رزگارتان بی له بنه برپون و له سزای هه ردوو جیهان و من ئاموژ گاری ئیوه ئه کهم و مه به ستم چا که ی ئیویه به دلکی پاکه وه .

﴿وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وه من شتی له خوا وه نه زانم ئیوه نایزان، ئه بی بزنان که خوا خاوه نی داد پهروه ریه، ههر که سیکیش به و جو ره بی من ئه ی په رستم له ریگه ی راست

لامان نادا، من نهزام تواناو زانیاری خوا بی وینهیه، سزای خوی له بی باوه ران ناگیر پته وه، گه لی نوح گفتوگوی نوحیان نه بیستبو وهریان نه گرت که هیچ گه لی له سهر به دروخته وه ی پیغمه ره کانیا سزای درایی و نه یان نه زانی که سزای گه لانی پیشوو و دراهه، کاتی ناوی پیغمه ریان بیست سهریان سورما، بویه نوح فره موی :

﴿ اَوْعَجِثُمْ اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰی رَجُلٍ مِنْكُمْ ﴾ نایا ئیوه بو پیغمه ران به درو نه زانن سهرتان سور نه میئی که هاتوه بولای ئیوه ناموزگاری کردن له لایه ن پهر وهرده کهری خو تانه وه بوسه ر پیاوی له ره گه زی خو تان که ناده میزاده .

﴿ لِيُنذِرْكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ بو نه وه ی ئیوه برسیئی له سزای تو له کردنه وه ی بی باوه ری و گونا هه کانتان، بو نه وه ی ئیوه که له خوا برسن و خو تان له خه شی خوا بیار پرن به هو ی نه و ترساندنه وه و، بو نه وه ی ئیوه میهره بانیتان له گه ل بکری له لایه ن خوا وه سزاتان نه درئی به هو ی بت په رستانه وه، گه له که ی نوح نه یان ووت: نه گه ر خوا بیویستایه ئیمه باوه ر به یئین فریشته ی نه ناردو ئیمه ی ناگادار نه کرد، ئیمه شتی واما ن نه بیسته له باوک و باپیر مانه وه .

پوخته ی مانای نه و نایه ته، خزمه کانی نوح ووتیان: تو هه ر ناده میزادیکی وینه ی ئیمه نه گه ر خوا بیویستایه نوینهر و ره وانه کراوی بناردایه فریشته یه کی نه نارد، نوح وه لامی دانه وه به وه ی که سهر سور پنه ر نه که خوا پیاوی بنیری بولای خزم و هاو ره گه زی خوی که هیچ سودیکی نه و پیاوه ی تیدانه بی مه گه ر شاره زایی گه له که ی بکا بولای چاکه یان، نه وه ی سهر سور پنه ر بی نه مه یه وازیان لی به یئی به یی سود و به یی شاره زایی کردنیان. به راستی مه به ست له ناردنی پیغمه ران ترساندنه، مه به ست له ترساندن خو پاراسته، مه به ست له خو پاراستن رزگار بونه به هو ی میهره بانی و به زه یی خوا وه له روژی دوواییدا.

﴿ فکذبوه ﴾ دوا یی گه لی نوح نوحیان به دروخته وه. نوح له خوا پارایه وه نه و گه له بنه بریکا، خوا فره مانی دا به نوح که شتیه ک دروست بکا، خوی و باوه رداران بچه ناو نه و که شتیه، دوا یی خوی مه زن په ره ی دا به هه لسان و به رزبونه وه ی ناو له سهر زه ی و هه مو بی باوه ران خنکان، نوح و باوه رداران رزگاریان بوو، وه ک خوا نه فره موی :

﴿فَأَنجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفَلَكَ وَآغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ﴾
 ئیمه نوح و ئەو کەسانەى ئەوتۆ لە گەلیدا بوون لە نێو کەشتیه کەدا رزگارمان کردن
 لە خنکان، ئیمه خنکاغان بە ئاو کەسانیکى ئەوتۆ باوەریان بە نیشانه رونه کانی ئیمه نه بوو،
 بە تايه تی هەلسان و زۆربوونی ئاو. بە راستی ئەو گەلەى نوح تاقمى بوون دلایان کوێر بوو
 راستی یان ئە ئەزانى، لە ئاستى توانای ئیمه و پیغه مه رایه تی نوح کوێر بوون.

بە کورتی دەرگای ئاسمان بە ئاو کرایه وه بە سەر ئەو گەلەى نوح دا، کانیه کانی روی
 زهوی هەلقولان بە ئاوی ناهه مواری و زۆر، سته مکاران و ئەو کەسانەى پیغه مه ره کەى
 خۆیانیان بە درۆ خسته وه خنکان و بنه بر بوون، نوح و ئە کەسانەى لە گەلێ بوون و
 باوەریان هێنا بوو رزگاریان بوو، بە درێژی به سەر هاتی نوح گەلە کەى و چۆنیه تی تۆفان
 لە سوره ته کانی تر دا دین، به یاری ده ی خوای مه زن باسیان ئە کەین.

زانایان ئە لێن: ئەو کەسانەى باوەریان هێنا بوو لە پیاوان (٤٠) کەس بون و لە ژنان
 (٤٠)، هەندى تریان ئە لێن: (٩) کەس بون: سام و حام و یافیس و کوڕانى نوح و شەش
 کەسى تر. دواى به سه رهاتی نوح و خزمه کانی خوای مه زن باسى به سه رهاتی هودو
 خزمو کانیمان بۆ ئە کا و ئە فه رموی:

وَالْإِلَٰهَ عَادِ أَخَاهُمْ
 هُودًا قَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ
 ٦٥ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّكَ أَنْتَ الرَّبُّ الْكَذِبُ
 سَفَاهَةٌ وَإِنَّا لَنُظُنُّكَ مِنَ الْكَذِبِ ٦٦ قَالَ يَقَوْمِ
 لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٦٧

أَبْلَغُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوْ عَجَبْتُمْ
 أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ
 وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ
 فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً فَأَذْكُرُوا ءَالَآءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
 ﴿٦٩﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ
 يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأَنْبِئْنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ
 ﴿٧٠﴾ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ
 أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَءَابَاؤُكُمْ
 مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ
 الْمُنْتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنْبِئْنَهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا
 وَقَطْعِنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ

﴿ ٧٢ ﴾

﴿ وَاِی غَادِ أَخَاهُمْ هُودًا ﴾ وهنیمه ره وانه مان کرد بۆلای هۆزی عادى كورى عهوسى
 كورى نیرهم كورى سام كورى نوح. برای پشتی خویشان و له ره گهزى خویشان هودى
 كورى عهبدوللا كورى ره ماح كورى نه لخلود كورى عاد كورى عهوس ، هود يه كه مين

تهفسیری زمانكویی

که سه گفتوگۆی به زمانی عه ره بی کردوه، هود جوار کۆری هه بوه: قه حتان، مه قححت، قاحیت، فالیع، یه مه نه کان له نه وهی قه حتان، موزه ره کان نه وهی فالیعن، دوو کۆره که ی تری منالیا ن نه بووه، گۆری هود له یه مه نه. خاوه نی ته فسیری ته به ری نه لی: عه لی کۆری نه بو تالیب فهرمویه تی گۆری هود له یه مه نه. که واته نه ونوسینه ی شیعه کان له سه ر گۆره که ی نوسراوه که گۆری هود لای گۆری عه لیه پیوسته بکۆرژیته وه .

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ﴾ هود فهرموی: نه ی تا قمی من: ئیوه خوا به رستن به ته نها و باوه رتان هه ره خوا هه بی. نه بو ئیوه هه چ خوا به به رستری جگه ی خوا، به کان شایسته ی به رستن نین .

﴿ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴾ ئایا داوی بو ئیوه له سزای خوا ناترسن که ئیوه جگه ی خوا به رستن ؟ نه و رسته یه و امان فیر نه کا که گه لی هود ناگاداری لافاوی کاتی نوح بون، چونکه نزیکبون له و کاته، بۆیه نه فهرموی: بو ئیوه له سزای خوا ناترسن. به لām گه لی نوح به ر له وان گه لی تر توشی سزا نه بوون، بۆیه به راشکاوی ناوی سزای گه وه ی بی ووتن. ﴿ قَالَ الْمَلَأَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ ﴾ که سانیکی نه و تر باوه ریان به خوا نه هه یابو له ییوا ماقولان و به ریزه کانی تا قمه که ی هود ووتیان: به راستی ئیمه تو نه نین له ئیو که م نه قلیدا جیگه ت گرتوه، چونکه تو واز له نایینی خزمه کانی خوت نه هینی .

﴿ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكََاذِبِينَ ﴾ وه به راستی ئیمه گومانمان وایه تو له و که سانه ی درۆزن له م داوایه تا نه یلی: من نیراوم له لایه ن خواوه .

بۆزاین: خزمه کانی نوح به نوحیان نه ووت: ئیمه تو له گومرای دا نه بین، گه لی هود نه یان ووت: ئیمه تو له ئیو بی نه قلیدا نه بین و گومانمان وایه تو له درۆزنه کانی، چونکه نوح که شتی دروست نه کر به بی ده ریا و زه ریا و روبرار، نه و کرده وه به به روا له ت نه زاین و گومرایه، به لām هود هه چ شتیکی له وابه ته دروست نه نه کرد وروی نه کرده گه له که ی و

بی ئی ئه ووتن: ئیوه بی ئه قلن، ئه وائیش به گویره ی گفتوگری ئه و وه لایمان ئه دایه وه تو گیلی، چونکه به ئیمه ئه لئی: بته کان مه پهرستن، بۆیه وه لایمانی دانه وه:

﴿ قَالَ يَاقَوْمِ لَيْسَ بِي سَنَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ هود فهرموی: ئه ی خزمانی خۆم: به منه وه نیه کهم ئه قلی و گیلی، به لām من نیراویکم له لایه ن پهروه رده کهری هه مو بونه وهران .

﴿ أُنَبِّئُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴾ من رانه گه یه نم به ئیوه په یامه کانی پهروه رده کهری خۆم، وه من بۆ ئیوه نامۆزگاری کهریکی نیازپاک و هیمن و بی گهردم .

﴿ اعْجَبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ﴾ نایا ئیوه پیغه مه ران به درۆ ئه خه نه وه سه رتان سور ئه میتی که هاتوه بۆلای ئیوه سروش له لایه ن پهروه رده کهری خۆتانه وه بۆ سه ر پیاوی له ره گه زی خۆتان بۆ ئه وه ی ئیوه بترستی له سزای و تۆله ی خوا له سه ر بی باوه ری و به درۆ خسته وه ی پیغه مه ره کان .

﴿ وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءً مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَسْطَةً فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ وه ئیوه بیرى چاکه ی خوا بکه نه وه به سه رتانه وه کاتی خوا گه لی نوحی له ناو برد و ئیوه ی گپرا به جیگه داری ئه وان له زه ویدا وه نه دی له ئیوه ی کرد به پاشا وه که شه دادی کوری عاد که ئاوه دانی (ره ملی عاجلی هه تا ده ریای عومانی داگیر کرد) له دوا ی گه لی نوح، خوا له دروست کردنتا ئیوه ی زۆر کرده له له ش و له هیزتانا که واته ئیوه بیرى چاکه کانی خوا بکه نه وه که ئیوه ی کرده به جیگه داری ئه وان و دریزی له ش و هیزی داوه پیتان، بۆ ئه وه ی بیر کردنه وتان ئیوه رابکیشی بۆ لای سوپاسی خوا که نه بیته هۆی رزگار بونتان له سزای خوا .

﴿ قَالُوا اجْتَنِبْنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرُ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴾ خزمه کانی هود ووتیان: نایا تو هاتووی بۆلای ئیمه بۆ ئه وه ی ئیمه خوا په رستین به ته نه هاو ئیمه واز به یتن له شتی باو که کانی ئیمه ئه ی په رستن، ئیمه به هیچ جوړی واز له په رستنی بته کان نایه رین. زۆر سهیره له سزا ئه مانترستی .

﴿ فَأَتْنَا بِمَا تَعَدْنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴾ دواى تۆ بهیینه بۆلای ئیمه شتی تۆ به لیتی به ئیمه نه دهی و نه مانز سیتی به هاتی نه وشته نه گهر تۆ له راست وێژانی و درۆزن نیت که سزای خوا دیته خواره وه بۆ سهر ئیمه. فروسته ای خوا به گورجی وه لامی دانه وه وه فرموی:

﴿ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رَجْزٌ وَغَضَبٌ ﴾ هود فرموی: به راستی پیوست کراوه له سهر ئیوه له لایه ن پهروه ده که ری خوتانه وه سزاو خه شم و تۆ له سه ندنه وه له ئیوه به هوی بی باوه یشان وه .

﴿ أَتَجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ مَا نَزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ﴾ ئایا ئیوه دزایه تی من نه که ن و نه تانه وی سهر بکه ون به سهر مندا له باره ی نه و ناوانه وه ئیوه خۆتان و باو کو کانتان ناوتان نا ون و بی ناوه رۆکن، خوا نه ینا روده ته خواره وه بۆیان هیچ به لگه یه، هیچ هێژکی بی نه به خشیون بۆ نه وه ی خاوه نی سودو زیان بن، فره مان ی نه داوه بۆ په رستیان. ئیوه خۆتان ناویکتان به هه ری که له و بتانه دانا وه و کار یکتان بۆ دروست کردو ون، نه لێن: هه یانه باران نه بارێن. هه ندیک یانتان ناوان ون پارێزه ر، یانی ناگا داریتان نه که ن، هه ندیک یان رۆزی ده ر و ناشتی ده رن به گو مانی خۆتان رۆزی و ناشتی به ده ست نه وانه، نه وانه هه مو یان ناوی بی ناوه رۆکن، ئیوه خۆتان و باو که کانتان ناوتان نا ون .

﴿ فَأَنْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظَرِينَ ﴾ دواى ئیوه چاوه روانی هاته خواره وه ی سزایه بکه ن، به راستی من له گه ل ئیوه دا له و که سانه ی ن چاوه روانی نه و سزایه نه که ی ن، نه و رسته یه وه لامی نه و بی باوه رانه یه نه یان ووت: ئاده ی سزا مان بۆ بهیینه .

﴿ فَأَلْجِئْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا ﴾ دواى ئیمه هود و که سانیکی نه و تۆ له گه ل نه و دا باوه ریان هتیا بو به هوی به زه یی و میهره بانی له لایه ن ئیمه وه رزگار مان کردن له سزای ئیمه .

﴿ وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِنَا وَ مَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴾ وه نیمه له ناومان بر دو بنه برمان کرد بنچینه و راویژکاری که سانیکی نه و تر کاره پهك خه ره کانی هودیان به درو نه خسته وه و باوهریان به خواو پیغه مه ری خوا نه هینابوو. خوا ی مه زن جو ری نه و سزایه نار دیه خواره وه بو سهر خزمه کانی هود که له ناوی بردن له نایه تی (٦) ی نه لئه حقافدا رونی کرده ته وه و نه فهر موی: وه به لام خزمه کانی هود له ناو بردن یان به هو ی بایه کی سارد و سه ختی له سنور دهر جووی بی سود ماوه ی حموت شه و هه شت رور به رده وام بوو .

وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَاقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ ﴿٧٧﴾
وَإِذْ كُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا أَلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٨﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ

مُؤْمِنُونَ ﴿ ٧٥ ﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي
 ءَامَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿ ٧٦ ﴾ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ
 أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَٰلِحُ أَتُنَايِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ
 الْمُرْسَلِينَ ﴿ ٧٧ ﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ
 جَاثِمِينَ ﴿ ٧٨ ﴾ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يٰ قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ
 رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّصِيحَ

﴿ ٧٩ ﴾

﴿ وَاِلٰى ثَمُوْدَ اٰخَاهُمْ صٰلِحًا ﴾ وهنیمه رهوانه مان کرد بۆلای هۆزی سهمودی کوری
 عامیر یا عابیر کوری نیرهم کوری سام کوری نوح برای خویان و له ره گهزی خویان
 صالح کوری عوبهید کوری ماسیخ کوری عوبهید کوری حازیر کوری سه مور، نهو هۆزه
 یه کیکه له هۆزه کانی عه ره ب که بنه بریوون .

﴿ قَالَ يٰ قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ ﴾ صالح فه رموی کاتی به پدیامه وه
 رهوانه کرابو بۆ لایان: نهی خزمانی من: ئیوه پیویسته خوای تاك و تهنها به رستن، نیه بۆ
 ئیوه هیچ خوایی شایانی په رستن بنی جگهی خوای تاك و تهنها .

﴿ قَدْ جَاءَكُمْ بَیِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ به راستی هاتوه بۆلای ئیوه نیشانه یه کی رون و ناشکرا
 له لاینه پهروه رده کهری خۆتانه وه که نهو نیشانه یه ناگاداری تهواو نه دا له سه ر توانای
 خواو پیغه مه رایه تی من. لی ره دا یه کی پرسیار نه کاو نه لی: نهو نیشانه یه چ شتی که
 له وه لامدا؟.

﴿ قَالَ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ ﴾ سالف فهرموی: نهو نیشانهیه بریتیه لههوشتری خوا، ناوبردنی نهو هوشتره به هوشتری خوا نههمان نیشان نهدا که زور بهریزه، چونکه خوای مهزن داوییه تیه پال خوی و له لایدن خوییه وه نیراوه و بهس بهلگهیه کی ناشکرایه له سهر توانای بی وینهی خواو راستی پیغمه مرایه تی سالف. به کورتی نیمه ی موسلمان پرومان ههیه که نهو هوشتره له لایدن خواوه نه هاتوه به بی هویه کی ناسایی و ناسراو له وه زیاتر ناتوانین دریزه به دروست بوونی به دین، پیوسته نیمه پرومان هه بی که نهو هوشتره نیشانهیه کی سهر سورینه ره خوای مهزن پالی داوه به خوییه وه، پروایشمان ههیه به هوییه کی ناسایی نهو هوشتره پهیدا نه بوه وهک هوشتره کانی تر، نیمه له وه زورتر بوی نالین، چونکه به هوی نیگاوه له لایدن خوای مهزن وهو پیغمه ره وه هیچ هه والیککی بیگومان بو نیمه دهست نیشان نه کراوه بو چۆیه تی دروست بوونی نه وه ره چهنده زانیان بو باسی نهو هوشتره فهرموده ی زوریان ههیه .

﴿ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ يَأْخُذْكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ دواپی نیوه واز لهو هوشتره بهین له گزوگیای نیو زهوی بخوا، نهو هوشتره هوشتری خوییه و له زهوی خوایشدا نه له وه ری و نازاری به نیوه ناگهیه نی و، نیوه نزیککی نهو هوشتره مه که ونه وه به هیچ جوړه نازاری: نه به سهر برین و نه به لیدان و نه به راوانان و جگه ی نه وانه ییش، دواپی توشی نیوه نه بی سزایه کی زور گه وره به هوی نازاردانی نهو هوشتره، به تاییه تی به هوی سسه بر پنییه وه، دواپی صالح فهرموی:

﴿ وَادْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ ﴾ وه نیوه بیري نهو خوشی و چاکهیه بکه نه وه که خوا نیوه ی گیراوه به جیگه داری دانیشتوانی سهرزهوی له دواپی له ناو بردن و بنه برکردنی گه لی عاد به هوی خراپه و گوناھی زوریانه وه .

﴿ وَبِأَكْمٍ فِي الْأَرْضِ تَنْخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْتَحِیُونَ الْجِبَالَ یُوتًا ﴾ وه خوا نیوه ی داناه له زه ویدا، به خشویه به نیوه جیگه ی خوش و منال و سامانی فراوان، نیوه دروست نه کهن له دهشت و پانایی زه ویدا چهن دین کوشک و خانوی به رزو گه وره بو

كاتى هاوین و، ئیوه نل تاشن بۆ خۆتان له کپوه کان چه نندین خانو به تاشین و برینى بهرده کانیان بۆ کاتى زستان .

﴿ فَأَذْكُرُوا لِلَّهِ الْاَلَاءَ وَلَا تَعْثُوا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴾ دوایى ئیوه بیرى چاکه و خوشیه کانی خوا بکه نهوه، خوا رژاندى به سه رتانا له جیگیر کردنتان له سه ر زهوى و به خشینى سامانى زۆر و، ئیوه له سنورى خوا ده رمه چن و خراپه بلا و مه که نهوه له زه ویدا و کاول کارى بۆ خۆتان مه سازنن .

به کورتى کاتى گهلى عاد له ناوچون به هوى کردهوى خراپ و ستهم و گونا هه وه ، له دوای ئه وان گهلى سه مود شاره کانی سه ر زه ویان ئاوه دان کرده وه ، خواى مه زن ته مه ن درێژى و سامان زۆرى پى به خشین له جیاتى نه وهى سوپاسى خوا بکه ن ده ستیان کرد به بلا و کرده وهى خراپه و ستهم و بت په رستن، خواى گه وره سالتى پیغمه رى بۆ ناردن بۆ گه رانه و هیان له بت په رستى، نه و گه له عه ره ب بوون و سالت له خویان بوو که چی جگه له تاقمیکى هه ژار و بى ده سه لات که سیان دوای نه که وتن، سالت ترساندانى له سزاو خه شى خوا، گه له که ی بیانویان پى گرت و داویان لى ی کرد له به ردیكى دیارى کراو هوشتى بیه ده ره وه، دوایى هوشتى به گوێره ی داوا که یان له و به رده هاته ده ره وه، تاقمیکى هه ژار باوه ریان پى هینا، تاقمه سامانداره کان باوه ریان پى ته هینا، وه ک خوا نه فه رموى :

﴿ قَالَ الْمَلَأَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَفُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ ﴾ تاقمه ماقول و به ریزه کانی نه و تو خویان به گه وره دائه نا و سه رکیشبون له خزمه کانی سالت له سامانداره کانیان و باوه ریان نه هینابو ووتیان به که سانیکی نه و تو به لاوازو هه ژاریان نه ژماردن و نه چه و سترانه وه که بریتى بون له هه ندى له وانه ی باوه ریان هینا له هه ژاره کان: یانى سامانداری خزمى سالت بون به دوو به شه وه: به شیکیان باوه ریان هینا، به شى تریان چاویان له سامانداره کان کرد باوه ریان نه هینا، نه و تاقمه سامانداره به هه ژاره باوه رداره کانیان ووت به گالته پى کرده وه :

﴿ اَتَعْلَمُونَ اَنْ صَالِحًا مَّرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ ﴾ ئایا ئیوه ئه زانن به راستی سالح نیڕاوه له لایه ن پهروه ده که ری خۆیه وه، نه وه شیان به راستیه وه نه ئه ووت له پرسیاره که یاندا .
﴿ قَالُوا اِنَّا بِمَا ارْسَلَ اِلَيْهِ مُؤْمِنُونَ ﴾ هه ژاره کان ووتیان له وه لāmیا نا: به راستی ئیمه به شتی سالحی پیوه نیڕاوه بر ومان هه یه، نه وه یان ئه وت و له هه ره شه و گالته پیکردنی بی باوه ران نه ئه ترسان، چونکه له سه ر بر وای ته وای و بی گومان بون به ئایینی خویان و بر وایان به کاری خویان هه بو .

﴿ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَاْفِرُونَ ﴾ که سانیک ی ئه وتۆ خویانیان به گه و ره ئه زانی و باوه ریان به خوا و پیغمه ری خوا نه هیتابوو ووتیان: به راستی ئیمه به شتیکی ئه وتۆ ئیوه باوه رتان بی هیتاوه بی باوه رین، سه رباره ی ئه وه یش به لگه و نیشانه ی زۆر هه بون له سه ر پیغمه رایه تی سالح، چونکه ئه وان سو دی تاییه تی خویانیان له سه ره وه ی هه مو ئایینکی ئاسمانیه وه دانه نا، ناوه رۆکی ئه و ئایه ته گه و ره ترین شتی که بکری به به لگه له سه ر ئه وه ی خۆ به گه و ره دانان به زۆری له سامانی فراوان و پله و پایسه وه په یدا ئه بی، چونکه ئه و سامانه فراوانه وایان لێ ئه کا یاخی ببن و باوه ر نه هینن و ده ست به ده نه سه مکاری .

﴿ فَعَقِّرُوا النّاقَةَ وَاعْتَرُوا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ ﴾ دوایی گه لی سالح له بی باوه ران هوشه ره که یان سه ر بر ی و له فه رمان و راسپارده ی پهروه ده که ری خویان ده رچون که ئه و هوشه ره به ارێژن و ئازاری نه ده ن ئامۆژگاری سالحیان خسته پشت گو ی و به دژی سه وه هه لسان و شاراوه ی دهرونی پیسی خویانیان ده رخست، رۆن بویه وه که جگه له سو دی تاییه تی خویان هه یج شتی تریان ناوی، به گالته وه دا وایان له سالح کرد ئه گه ر راست ئه که ی باسزا بیته خوار به سه ر ئیمه دا .

﴿ وَقَالُوا يَا صَالِحُ اَتِنَّا بِمَا تَعِدُنَا اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴾ وه خزمانی بی باوه رانی سالح ووتیان: ئه ی سالح: تۆ بیهیته بو ئیمه شتی تۆ به لیتت بی داوه له سزاو هه ره شه ی ئیمه ی

پێوه نه که ی نه گهر تو له و که سانه ی ره وانه کراوی خوان و خوا یاریده ی نیراوه کانی نه داو به درۆیان ناخاته وه، نه و که سانه ههرشتی سالح هه والی بی بدا به درۆیان نه خسته وه، خوی مهزن مۆله تی دان بو ماوه یه که، دوا یی کورت و پر سزای نارده خواره وه بو سهریان، وه که خوا فهرموی :

﴿ فَأَخَذْتَهُمُ الرِّجْفَةَ ﴾ دوا ی کوشتی هوشره که دهنگیکی زور گه وه ره زهوی له رزان و بو به هوی بومه له رزه یه کی سهخت دانیش توانی خسته په له کوتی و لقه فرتی زور به گرانی و سامناکی. نه و دهنگه خوا په یدای کرد به هوی له یه کدانی دوو هیری کاره بایی له دزی یه کتری دا له ساردو له گهرم .

﴿ فَاصْبِرْخَا فِي دَارِهِمْ جَائِمِينَ ﴾ دوا ی نه و تاقمه بی با وه ره ی سالح له خانه کانی خویانا گه ران به مردو هه مویان له ناو چون و جوله یان لپی برا به بی گفتو گو مانه وه .
﴿ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ ﴾ دوا یی سالح وازی له خزمه کانی خوی هیئا و پشتی تی کردن و روشت به خه فته وه و خوی له پاشه روژی نه وان دور خسته وه که توشیان بو به هوی کوشتی نه و هوشره وه.

﴿ وَقَالَ يَأْقَوْمَ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ﴾ وه سالح له پروی خه فته وه فهرموی: نه ی خزمانی خۆم به راستی من به ئیوهم گه یاند په یامی پهروه رده که ری خۆم وه من نامۆز گاری ئیوهم کرد له کاتی خویا، به لام ئیوه منتان به دۆستی خۆتان دانه ناو خوشتان ناوی که سانی نامۆز گاری ئیوه بکا بو گرنتی ریگه ی چاک و دورتان بخاته وه له خراپه.

وَلَوْ طَا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ
بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿ ٨٠ ﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ

شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَاءِ ۚ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾
وَمَا كَانَتْ جَوَابَ قَوْمِهِ ۚ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِّنْ
قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَنْظَهُرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ
إِلَّا أَمْرَأَتَهُ ۚ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
مَطَرًا ۖ فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَتْ عَقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾

﴿ و لوطا ﴾ وه نیمه ره وانه مان کرد لوتی کوری هاران کوری ناحور و برازی ئیبراهیم،
لوت له ئورپی پایته ختی کلدانیه کان له دایکبو، نه وشاره که وتوته لای رۆژه لاتنی
باشوری رۆژناوای عراق له پارێزگهی به سه ره نهو جینگه یه ناوته بری به زهوی بابل و دوایی
له گهل ئیبراهیمی مامی چون بو نیوان زهوی (مابین النهرین) که جینگه یه که روباری
دیجله دهوهری داوه لهو جینگه یه که وولاتی ئاشور بو، دوایی ئیبراهیم لوتی
له رۆژه لاتنی نه ردهن دانا .

﴿ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴾ نهو کاته ی لوت
به گه له که ی خوی فهرمو که دانیشتوی شاری سه دوم بون، خوا ره وانه ی کردبو به
پهغه مه رایه تی بۆلایان بانگی کردن بۆلای په رستی خواو به وانی فهرمو: ئایا ئیوه بو نهو
کاره پیسه بیزلیکراوه نه کهن، نهو کاره یش نهو بهو له پشته وه نه چونه لای پیاوان، یانی
نیربازی یان نه کرد ووتی: پیشی ئیوه نه که وتوه بو کردنی نهو کاره پیسه بیزلیکراوه هیچ
کەسی له بونه وهران، نهو رسته یه به لگه یه له سه رنه وه ی که گه لی لوت یه که مین گه لی بوون
نهو جوړه کاره پیسه یان په یدا کردوه، نهو کرده وه بیزلیکراوه نه مه یه که خوا نه فهرموی:

ته فسیری زمانکویی

﴿ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ ﴾ ئیوه ئهو کاره بیزلیکراوه نه کهن له گهل پیاوان هه ره له بهر ئاره زووی ئازه لی خو تان له جگه ی ژنان که ره وایه ئهو کاره بکری له گهل یان له پیشه وه، یانی پشته وه ی پیاوان لای ئیوه خوشرو به تامتره له پیشه وه ی ژنان. مه به ست له و ئاره زویه چونه لای پیاوانه له جگه ی ژنان که کاریکی به کهس نه کرده بو به بی هویه جگه ی کوژانه وه ی کاری ئازه لی که پیشه ی هندی له چوار پیکانه.

﴿ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴾ به لکو به راستی ئیوه تاقمیکن له سنوری دیاری کراوی خواو ده ستوری ئاده میزاد ده رچوون، گه یشتونه ته راده یه ک کاری نه کهن سروشت نه ی بیزی و دژی ده ستوری ژیان و په ره پیدانی ئاده میزاده، له کاری رهوا لئه دهن بو لای کاری نارهوا.

﴿ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ ﴾ وه تاقمه که ی لوت وه لامیکان نه بو له و کاته دا سه رزه نشتی نه کردن له سه ر کردنی ئهو کاره خراپه و له په لاماردانیان بو ئهو شته خوا قه ده غه ی کردبو مه گه ر که ئه یانوت هه ندی له دانیشتوانی شاری سه دوم به هه ندی تریان: ئیوه ده ربکه ون و راوینن لوت و کچه کانی ئهو که سانه ی باوه ریان هیئاوه له گوندو شاره که ی خو تان.

﴿ أَتَهُمُ أَنْاسٌ يَنْظَهُرُونَ ﴾ به راستی لوت و تاقمه که ی ئاده میزادیکن خو یان به پاک نه گرن له کردنی کاری بیزلیکراوه یانی له کردنی ئهو کاره دا له گهل ئیمه نین. به لی زور راسته داوینن پاکی و خو پاراستن له کرده وه ی خراپ لای داوینن پیس و خراپه که ران و ده ست پاکی تاوانه لای به کری گیراوو خوینن مژان، هه روه ها هه مو کومه لی خراپ و کرده وه پیسین پیاوچاکان و پیاوانی سروشت پاکیان ناوی، له بهر هیچ شتی نه جگه ی نه وه ی پاک و چاکه که رن.

﴿ فَالْجِنَّاءُ وَأَهْلَةٌ إِلَّا امْرَأَتُكَ كَأَنَّ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴾ دواپی ئیمه لوت و خیزانه که ی له کچه کانی و باوه رداران رزگارمان کردن مه گه ر ژنه که ی لوت که له ژیره وه بی باوه ربوبویه کی له و که سانه له گونده که دا مانه وه و له گهل دانیشتوانی تر دا له ناوچوون.

یانی ژنه‌که‌ی لوت که‌ناوی (واهیله) بو هاوریه‌تی نه‌کردن له‌شه‌و ره‌ویدا بۆ هه‌لهاتن له‌توشبونی سزای خوا، چونکه‌ نه‌و ژنه‌ دوو روی و فیلی له‌لوت کردبو بۆ سودی بی‌ باوه‌ران، بۆیه‌ توشی سزابو له‌گه‌ڵ بی‌ باوه‌ران و هاوریه‌تی پیغه‌مه‌ری خوا هیچ سودیکی بی‌ نه‌به‌خشی و توشی سزا بو.

﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظَرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ﴾ وه‌تیمه‌ بارانمان به‌سه‌ر گه‌لی لوتا بارانی چ بارانی بریتی بو له‌بارینی به‌ردی گوگرد به‌سه‌ریانان نه‌ك بارانی بریتی بی‌ له‌ ناو، وه‌ك له‌مه‌وپاش له‌تایه‌تی (٨١) ی سوره‌تی هودا خوا باسی ئه‌فه‌رموی: دوا‌یی تو ته‌ماشای بکه‌و بنواره‌ چون بو پاشه‌روژی تاوانباران.

پرسیار/ به‌راستی هه‌مو یه‌کی له‌نوح و هود و صالح بانگی گه‌لی خۆیانان نه‌کرد بۆلای په‌رستی خۆی ته‌نها. به‌لام لوت بانگی گه‌لی خۆی کرد بۆلای وازه‌ینان له‌و کاره‌ بیزلیکراوه‌، دوا‌یی تیا گه‌لی لوت خۆیان به‌ته‌نها داناوه‌ به‌لام له‌سنورلایان داوه‌ به‌هۆی کردنی نه‌و کاره‌ بیزلیکراوه‌؟

وه‌لام/ به‌راستی گه‌لی لوتیش بی‌ باوه‌ربوون، داوای لیکردون بۆلای یه‌کی، قه‌ده‌غه‌ی کردوه‌ له‌وان بی‌ باوه‌ری و هاوبه‌شدانان بۆ خوا، هه‌روه‌ك قه‌ده‌غه‌ی کردوه‌ له‌وان نیربازی، بۆ پرون کردنه‌وه‌ی نه‌و مه‌به‌سته‌ ته‌ماشای مانای تایه‌تی (١٦٣) ی سوره‌تی شوعه‌را بکه‌، به‌لام لوت گرنگی داوه‌ به‌و کاره‌ خراپه‌. چونکه‌ په‌ره‌ی سه‌ندبوو له‌نیوانیاندا و سه‌ری نه‌کیشا بۆ لای هه‌مو خراپه‌یه‌، پالی پێوه‌نان له‌خوا یاخی بن و پیغه‌مه‌ران و نیراوانی خوا به‌ درۆ بجه‌نه‌وه‌.

بۆ زانین: هه‌مو زانایانی ئیسلام به‌تیکرایتی پێك هاتوون له‌سه‌ر نه‌وه‌ی نیربازی قه‌ده‌غه‌یه‌ یه‌کیکه‌ له‌ گوناوه‌ گه‌وره‌کان، به‌لام له‌سزادانی نیربازی و سنوره‌که‌ی بیریان جیاوازه‌، پێشه‌وا حه‌نه‌فی ئه‌فه‌رموی: سزاکه‌ی ته‌می کردن به‌شتی دادوه‌ به‌شییای بزانی به‌جگه‌ی کوشتن. زانایانی تر لایان وایه‌ سزاکه‌ی کوشته‌ ئێر به‌ به‌رده‌باران بی‌ یا به‌شتی تر، هه‌ردوولای کرده‌وه‌ که‌رو کرده‌وه‌ له‌ گه‌ڵ کراودا له‌و سنوره‌دا یه‌کسانن نه‌گه‌ر

ههردو ولايان گه وره بن، پشه و شافعي نه لئ: سنورى سزاي نيربازى و پشه داوین پيسى به له گهل ژنان .

رژيمى پيسى بهریتانیا نيربازى لایان ره وایه به گویره ی یاسای دهست کردی خو یان به هوی دهنگدانی نه نجومه نی گشتی بهریتانیا له سالی (۱۹۶۷) زاینی، رۆژنامه ی (الاهرامی) میسری نه و هه والهی بلاو کرده وه له رۆژی ۶ / ۹ / ۱۹۶۷. رۆژنامه ی (تایمزی) بهریتانیای له نده نی نوی که کۆمه لئ له دانیشترانی په رله مان له پیش چاوی نه و کۆردها نه و کاره ناله باره یان له گهل په کتری کرد، کۆره کهیش به دانیشترانی هه ندی له ژنان رازنیرابوه وه، کۆمه لئ له گه وه پیاوان له نینگلته ردها کۆریکی پی خوشبونیان له و باره یه وه پیک هینا: به گویره ی تاقیکردنه و ی زۆر کهس نه و کاره ناهه مواره له زۆربه ی رژیمه کانی رۆژئا وادا کراوه به یاسا ره و ابونی نه و کاره .

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَبْقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
مَا لَكُمْ مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ
رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا
النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ
إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ
﴿ ۸۵ ﴾ وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ
عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا
وَأَذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَرَكُمْ وَأَنْظُرُوا

كَيْفَ كَانَ عَقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ
 مِنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، وَطَائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا
 فَاصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٧﴾

﴿ وای مَدینِ أَخَاهُمْ شُعْبَا ﴾ وهئیمه ره وانه مان کرد بۆلای مناله کانی مه دینه کوری
 نبیراهیم برای خویان شوعهیی کوری میکیل یا سووویب کوری به شحور کوری مه دینه،
 نهو هۆزه عه ره ب بوون دانیشتووی زهوی مه عان له که ناری شام و باکوری حیجاز،
 سامانداربون و به بازار گانیه وه خه ویک بون. به لām بت په رست بوون، له کیشانه و پیاوانه دا
 زوریان بۆ خویان نه هینا و که میان نه دا به جگهی خویان له مامه له دا، له گونا هه کانی
 تریشدا خویانیان نه نه گیرایه وه، شوعهیب به زمانی سیریانی، به مانا (پیروزه) ناوی دایکی
 میکائیلی کچی لوت بو، شوعهیب ناوی دهر کردوه به خوتبه خوتنی پیغه مه ران .

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ شوعهیب
 فه رموی نهی تا قسی من: ئیوه هه ر خوا بپه رستن به ته نه نا، نیه بۆ ئیوه هه ییچ خوایی شایانی
 په رستن بی جگهی خوا، به راستی هاتوه بۆلای ئیوه به لگه یه کی په کخه ر و رون و ناشکرا
 له لایه ن په روه رده که ری خۆتانه وه، هه رشتی راستیه کی پی رون بیته وه پی نه وتری:
 به لگه ی ناشکرا، ئیتر نهو به لگه یه نه قل بی یا کاریکی تری نا ئاسایی په کخه ر بی. گو مانی
 تیدانیه شوعهیب به به لگه یه کی روونی په کخه روه وه چوه بۆلای گه له که ی خوی، به لām
 ده قیکی دیاری کراوی بۆ ده ست نشان نا کری له قور ئانا د، دیاری کردنی نهو به لگه یه
 به گۆتره کاریه و به درۆ نه دریته پال خوی مه زن .

﴿ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ ﴾ دواپی ئیوه ته و او بکه ن پیاوانه و کیشانه کانتان و به یه کسان
 کاریان بی بکه ن بۆ خۆتان و جگه ی خۆتان، ئامیری پیاوانه و کیشانه تان یه کبی، ره وشتی
 نهو گه له به جو ری بو پیاوانه و کیشانه یان که م و کوری تیدانه کرا به زو ربردن بۆ خویان و
 که مذان به جگه ی خویان .

﴿ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ ﴾ وه‌ئیه مافی ئاده‌میزاد که‌م مه‌که‌نه‌وه له‌ پێوانه‌و کێشانه‌دا، نه‌و رسته‌یه و‌امان پێشان نه‌دا که‌ئه‌و گه‌له‌ له‌ کرین و‌ فرۆشتندا مامه‌له‌یان نا‌ه‌واو نا‌له‌باربوو، نه‌و ره‌وشته‌ له‌ ناویانا به‌ فراوانی بلا‌و بو‌یه‌وه‌، بۆیه‌ خ‌وا‌ی مه‌زن فه‌رمانی پێدان پێوانه‌و کێشانه‌یان ته‌واو بێ و‌ که‌م و‌ کو‌ری تێدانه‌بی، پاش نه‌وه‌یش خ‌وا فه‌رمانی پێدان خ‌وا به‌ ته‌نها دا‌بین، د‌وا‌ی نه‌وانه‌یش فه‌رمانی پێدان مافی ئاده‌میزاد که‌م نه‌که‌نه‌وه، نرخ‌ی شته‌کانیان دا‌نه‌به‌زێتن، ئێ‌ر له‌ به‌ره‌ی کرین و‌ فرۆشتنایی له‌ به‌ره‌ی ره‌وشت وزانیاریه‌وه، یانی تا‌وانج نه‌گر نه‌ که‌س و نه‌لێن به‌هیچ که‌سی: نه‌زان و ده‌ست پیس و ده‌ست بر، به‌هیچ که‌سی‌کا هه‌له‌نه‌شاخین، هه‌تادی..

﴿ وَلَا تَفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ﴾ وه‌خرابه‌ بلا‌و نه‌که‌نه‌وه له‌ ئێ‌و زه‌وب‌دا به‌بی‌با‌وه‌ری و ده‌ست برین و که‌م کردنه‌وه‌ی پێورا و کێشراو بلا‌و کردنه‌وه‌ی گونا‌هانی تر له‌ د‌وا‌ی چا‌ک و پا‌ک کردنه‌وه‌ی زه‌وی به‌ هه‌رزانی و ئا‌وه‌دان کردنه‌وه‌ی به‌ کشت و کا‌ل و را‌غویی کردنی ئاده‌میزاد بۆ په‌یره‌وی کردنی پێغه‌مه‌ران و کارکردن به‌ نا‌وه‌رو‌کی نامه‌ی خ‌وا که‌ پ‌ره له‌ نامۆژگاری. له‌ با‌سی مانای ئایه‌تی (٥٦) ی ئه‌م سو‌ره‌ته‌دا مانای ئه‌و ر‌ستانه تێپه‌ریوه .

﴿ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ ئه‌و کرده‌وانه‌ را‌بو‌ردن، وه‌ک په‌رستی خ‌وا و ته‌وا‌وی پێوانه‌و کێشانه‌ و که‌م کردنه‌وه‌ی مافی ئاده‌میزاد و بلا‌ونه‌ کردنه‌وه‌ی خ‌راپه‌ و گونا‌ه چا‌ک‌ته‌ر بۆ ئێ‌وه له‌ و‌ش‌تانه‌ ئێ‌وه له‌ سه‌رینی، وه‌ک بێ با‌وه‌ری و سته‌م کردن و زه‌وت کردنی مافی ئاده‌میزاد، نه‌گه‌ر ئێ‌وه با‌وه‌ر دا‌رب‌ن و به‌ نیازی پا‌که‌وه با‌وه‌ر‌تان هێنایی .

خ‌زمه‌کانی شو‌عه‌یب رێگه‌یان نه‌به‌ست له‌ ها‌تو‌چو‌که‌ران بۆ نا‌و شا‌ره‌که‌ی خ‌و‌یان و ئه‌یان ترسان‌د‌له‌وه‌ی په‌یوه‌ندی بکه‌ن به‌ شو‌عه‌یه‌وه، ئه‌یان ووت: بر‌وا به‌ شو‌عه‌یب مه‌که‌ن چونکه‌ درۆز نه‌. خ‌وا‌ی مه‌زن ئه‌و کارانه‌ی قه‌ده‌غه‌کرد له‌وا‌ن و فه‌رموی :

﴿ وَلَا تَقْعُدُوا كُلَّ مِرْطَاطٍ فَوْعِدُونَ ﴾ وه‌ئیه دا‌مه‌نیشن له‌ سه‌ر هه‌مو رێگه‌یه بۆ لی فراندنی دا‌ریی دا‌نیشت‌وان به‌ نا‌ه‌وا‌ی هه‌ره‌شه‌یان لێ‌ی بکه‌ن، په‌یوه‌ندی به‌ شو‌عه‌یه‌وه له‌وا‌ن قه‌ده‌غه‌بکه‌ن .

﴿ وَتَصْدُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ ﴾ وهئوه دامه نیشن له سهر ههموو ریگهیه ئیوه قهدهغه بکهن له ریگهیی خوا کهسی باوهری هیناوه بهو ریگهیهو بهو ئاینهیی خوا .
﴿ وَتَبْغُوثُهَا عَوْجًا ﴾ وهداوا بکهن له بو ریگهیی خواو بلین: ریگهیی خوا خواروخیچ ونا ریگه، باسی نهو ریگهیه بکهن لای دانیشتران بهدزی خوئی و بهجگهیی نهو شیوهیه خوا روئی کردوهتهوه .

نهو ئایهته ههتا ئیره روونکردنهوهی مانای پرستهی (وَلَا تَفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ) یه یانی ئیوه وازبهین له ئاده میزاد بو خویان بژین، قهدهغه مه کهن له وان دروشم و یاسای ئاینه کهیان به جیی بین و رای وهستین، ریگهیان لئی مه گرن پرۆن به ریگهیی راستا بولای ئاینی خوا، ههول مه دهن ئاده میزاد بجه نه سهر ریگهیی خواروخیچ، شاگردی نهو گهله خراپانه لهم سهرده مهی ئیمه دا زۆرن .

﴿ وَادْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثُرْكُمْ ﴾ وهئوهی گهلی شوعه یب بیرى چاکه ومیهره بانی خوا بکه نهوه به ئیوهی به خشیه کاتی ئیوه کهم بون له لایه ن ژماره و چه کتانه وه و ههزاربون، دوا یی خوا ئیوهی زۆر کردو دای پیتان دارایی و سامان و چهك و منال، له وه ویش ههزاربون، هیزداری کردن دوا یی هیزیتان، کهواته پتویسته له سهرتان خوا په رستی بکهن و سوپاسی بکهن .

﴿ وَالْأُظْرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴾ دوا یی ئیوه ته ماشا بکهن و بنوارن چۆن بوه کۆتایی و پاشه روژی تاقمه خراپه کاره کانی گهلانی رابوردو، نه گهر ئیوهی گهلی شوعه یب سوپاس و په رستنی خوا پیاده نه کهن نهو نه گهتی و سزاو له ناوچونه توشی نه وان بو له مه و بهر توشی ئیوه یش نه بی. به تاییه تی گهلی لوت زۆر له ئیوه وه نزیکه و خۆتان نه زانن به رده باران کران .

﴿ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِّنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا ﴾ وه به راستی کۆمه لئی له ئیوه باوهریان هیناوه به شتیکی نهو تو منی بو ره وانه کراوه رای گهیه نم و پروایان به پیغه مه رایه تی من هیناوه و گفتوگۆی میان په سه ند کردوه، کۆمه لئی تریان باوهریان نه هیناوه به من. یانی دانیشترانی مه دیه ن هه ندیکیان باوهریان هینا بو به شوعه یب،

هه‌ندیکیان باوه‌ریان نه‌هیتابو، نه‌م تاقمه‌ی دوایی نه‌یان ووت: هیتو سامان بو ئیمه‌یه نه‌ک بو باوه‌رداران، که‌واته راستی لای ئیمه‌یه، نه‌گه‌ر باوه‌رداران راستی لای نه‌وان بوایه ساماندار و خاوه‌ن دارایی بونایه. به‌نه‌قلی ته‌واوی خو‌یان وایان نه‌زانی راستی نه‌بی لای سامانداریی. وه‌ک نه‌م رۆژه‌ی ئیمه، زۆربه‌ی دانیشتوان واتیی گه‌یشتون، شو‌عه‌یب له‌وه‌لامیانا فه‌رموی: له‌به‌رنه‌وه‌ی ئیوه‌ بوون به‌دوو‌پارچه .

﴿ فَاصْبِرُوا ﴾ دوایی ئیوه‌ نارام بگرن وچاوه‌روان بکه‌ن هه‌ردولاتان و به‌ناشتیه‌وه‌و به‌بی نازاوه‌ بژین به‌یه‌که‌وه‌و واز له‌یه‌که‌ری به‌یتن، هه‌ریه‌که‌تان بو خو‌تان کاربکه‌ن، هه‌چ لایه‌کتان ده‌ست درێژی مه‌که‌نه سه‌ریه‌که‌ری و نازاری یه‌که‌ری مه‌ده‌ن .

﴿ حَتَّىٰ الْحُكْمُ ٱللَّهِ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَاكِمِينَ ﴾ هه‌تا خوا فه‌رمان نه‌دا له‌نیوان ئیمه‌دا، به‌سه‌ر که‌وتنی نه‌وکه‌سانه‌مان کاری ره‌وایان وه‌رگرتوه به‌سه‌ر نه‌وکه‌سانه‌دا دوای کاری پر‌وپوچ وسته‌مکاری که‌وتون، نه‌و رسته‌یه‌ موژده‌دانه به‌باوه‌رداران و هه‌ره‌شه‌یه له‌بی باوه‌ریان و، خوا چا‌که‌زینی هه‌مو دا‌وه‌رانه، چونکه‌ فه‌رماندانی خوا راسته‌و لایه‌نی که‌س نا‌گری، مه‌ترسی له‌فه‌رماندانیان په‌یدانایی و دا‌په‌روه‌ره، پادا‌شت و تۆله لای خوا به‌گو‌په‌یه‌ی کرده‌وه‌ی شایسته‌ی ئاده‌میزاده. دانیشتوانی رۆژه‌ه‌لاتی نا‌وه‌ند گیر‌ۆده‌ی بی ره‌وشتی دانیشتوانی رۆژئا‌وابون وده‌سته‌مۆی کرده‌ویان بون، له‌ژیره‌وه‌ نیشتمانه‌کانیان دا‌گیر کردون، گالته به‌نایینیان نه‌که‌ن و نه‌رخیان بو دانائین، واز له‌ره‌وشتی به‌نه‌رخ‌ی با‌وبه‌یریان نه‌هیتن، خو‌یان به‌زۆل دانه‌نین و یه‌خه‌له‌با‌وبه‌یری خو‌یان هه‌لته‌ته‌کتین، رۆژئا‌وابان کرده‌و به‌چا‌ولیکرا‌و و گه‌وره‌ی خو‌یان له‌به‌رگ و له‌زمان و به‌ره‌لاییدا، فه‌رمانه‌وا‌و مو‌چه‌ی خو‌یانیان لا بی نه‌رخه. بێگانه په‌رستن و رێزیان لی نه‌گرن نه‌گه‌ر چی نه‌زانیشن، نه‌مانه‌ی نه‌م سه‌رده‌مه‌ی ئیمه زۆر خراپه‌زن له‌گه‌لانی نوح و لوت و هود و شو‌عه‌یب، چونکه‌ نه‌و کرده‌وه خراپه‌ی نه‌وان هه‌یان بو به‌زۆری له‌مانه‌ی نه‌م سه‌رده‌مه‌ی ئیمه‌دا هه‌یانه. گونا‌هی وا نه‌که‌ن نه‌وانه‌ی پێشو رێگه‌یان بی نه‌بردوه و نه‌په‌ری به‌ره‌لایان ده‌ست دا‌وه‌تی .

سو‌پاس بو خوا‌و به‌یارمه‌تی خوا جزمی هه‌شتم کو‌تایی بی هات، له‌سه‌ره‌تای جزمی نۆه‌مه‌دا پاشا‌وه‌ی به‌سه‌ره‌تای شو‌عه‌یب و گه‌له‌که‌ی باس نه‌که‌ین
 نه‌م‌پۆ رێکه‌وتی (۳) ی مانگی ره‌به‌عی به‌که‌م سا‌لی (۱۲۴۰) ی کو‌چی
 به‌رانه‌ر ۱۶/۶/۱۹۹۹ زاینی

ته‌فسیری زمان‌کو‌یی

به ناوی خوای به خشنده می مهره بان. سوپاسی بی پایان بو خوای همه بونه وهران.
درودی بی نه اندازه له سهر پیشه وای تاده میراد پیغمه دری ئیسلام و له سهر یارو یا وهران و
به پره وانی بی.

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِيبُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ
كُنَّا كَرِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدْ أَفْتَرْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلْكِكُمْ
بَعْدَ إِذْ نَجَّيْنَا اللَّهَ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ
اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبُّنَا أَفْتَحْ
بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٨٩﴾

له مه پیش باسمان کرد که شوعه یب بانگی سامانداره بی با وهره کانی کرد بۆلای نه وهی
به ناشتی بژین له گهل با وهره دارانا و واز له یه کتری بهین، همه که سی سهر به سستی
به تاره زووی خو ی بجیته نیو هر ئاینی که ئه یه وی. به لام سامانداره کان هه رچه نده
داواکاری شوعه یبیا وازی هینا، به ویشه وه نه وه ستان شوعه یبیا تهر خان کرد له نیوان
دووشتا و بهس، یا خو ی و نه وانه ی له گهل نه ون دهر بکری ن له گونده که یاندا یا بگه رپنه وه
خو ی و نه و که سانه ی با وهریا ن هینا وه بۆلای بی با وهری و بت په رستی، بۆلای په وش و
خو ی پیشه وه بهر له پیغمه رایه تی، وهك خوا نه فهرموی:

﴿ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِيبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا ﴾
وه یا و ماقول و سامانداره کانی نه وتو داوای گه وهره ییا ن نه کرد له تا قمه کانی ووتیا ن:

ته فسیری زمانا کو بی

بەر راستى ئىمە ئەى شوعەيب: تۆ و كەسانىكى ئەوتۆ باوەريان ھىناوہ لە گەل تۆ يادەرتان ئە كەين لە گەرنەدى ئىمە .

﴿أَوَلْتَعُوذُ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أُولَئِكَ نَكُتَا كَارِهِينَ﴾ يابەر راستى ئەبى ئىوہ بگەرپنەوہ بۆ لاى ئايىنە كەى ئىمە و لە ئايىنى خۆتان پەشيمان ببنەوہ. شوعەيب ووتى: ئىمە چۆن ئە گەرپنەوہ بۆ لاى ئايىنى ئىوہ، ئىمە بىز لە ئايىنە كەتتا ئە كەينەوہ، ئىمە ناگەرپنەوہ بۆ لاى ئايىنى ئىوہ، با ئىوہ ئىمەتان خۆش نەوى و زۆرىشمان لى بكەن ؟

﴿قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ جَاءَنَا اللَّهُ مِنْهَا﴾ بەر راستى ئىمە دروست ئە كەين و ھەلئەبەسەين درۆ و بوختان و ئەيدەين بەسەر خوادا ئە گەر بگەرپنەوہ بۆ لاى ئايىنى پوچى ئىوہ دوواى ئەوہى خوا ئىمەى رزگار كردوہ لەو ئايىنەى ئىوہ، ئىتر چۆن ئىمە بوختان و درۆ ئەدەين بەسەر خوادا؟ چونە ئىو ئايىنى ئىوہ بت پەرستىو بە ئىمە ناكړى .

﴿وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُوذَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا﴾ وەشايستە نە بۆ ئىمە كە ئىمە بگەرپنەوہ بۆ ئىو ئايىنى ئىوہ واز لەو مافەرەاويە بھيىن، ئىمە لەسەرىنى، ئاشكرايە ئەو ئايىنەى ئىوہ ھاوہبەشەدانانە بۆ خوا، مەگەر خواى پەرورەدە كەرى ئىمە ئارەزووى سەرلى شيوان و گەرپنەوہى ئىمەى ھەبى بۆ لاى ئەو ئايىنەى ئىوہ، بىگومان خواى مەزن ئارەزووى وەر گەرانى ئىمە ناكە لە ئايىنى خۆى و بۆيە ئەفەرموى :

﴿وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا﴾ زانين و زانستى پەرورەدە كەرى ئىمە ھەمو شتى ئە گەرپنەوہ، ئەزانى بەوہى رابوردن و بەوانەى لەمەوپاش دىن و بەوشتەى لەدەورى ئادەمیزادان، ئىمە ھەربەخوا پشتمان بەستوہ بۆ پتەو كردنى باوەرمان يارىدەمان بدا .

﴿رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ ئەى پەرورەدە كەرى ئىمە: تۆ فەرمان بدە بەر راستى و بەدادپەرورەى لە نىوان ئىمەو لە نىوان خزمانى ئىمەدا، راستى، كارى پوچ جوئى بكەرەوہ، تۆ چاكترىنى ھەموو دادوہرانى و ھەمو كارى تۆرپون

تەفسىرى زمانكۆبى

نه كه يته وه، هه رتو سه رچاوه ی هه مو شتيكي و هه رتو ده رگای چا كه نه كه يته وه. نه وه پارانه وه ی شوعه ييه له كا تيكا بو به ته ماي باوه رهي تانی به وان نه بو، بويه په نای برده لای خوا كه رزگاريان بي له بي باوه ران .

وَقَالَ الْمَلَأُ

الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ أَتَيْتُمْ شُعَبًا إِنَّكُمْ إِذَا الْخَسِرُونَ

﴿ ٩٠ ﴾ فَأَخَذَتْهُمْ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جِثِيمِينَ ﴿ ٩١ ﴾

الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَبًا كَانُوا لَمْ يَخْنَوْا فِيهَا الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَبًا

كَانُوا هُمُ الْخَسِرِينَ ﴿ ٩٢ ﴾ فَنَوَى عَنْهُمْ وَقَالَ يَ قَوْمِ لَقَدْ

أَبْلَغْتُكُمْ رَسُولَاتِي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَى

عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿ ٩٣ ﴾

﴿ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ أَتَيْتُمْ شُعَبًا إِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾ تاقمی

له پیاو ماقولان و به رتو ده رگای نه وه رتو باوه ریان نه هینا بو له خزمه کانی شوعه یب به ژړده سته کانیان ووت: نه گهر ئیوه به راستی دوا ی شوعه یب بکه ون له وریگه یه ی نه وه له سه ریه تی واز له نایینی خوتان به یتن نه وه کاته ئیوه له زیان لی که ووتوه کان نه ژمیرین که نایینی خوتان بگورنه وه به م نایینه تازه په یدابوه، ده ست مایه و سامانتان نه وواو نامینی که شوعه یب فه رمانتان پی بدا به که م فروشی .

﴿ فَأَخَذَتْهُمْ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جِثِيمِينَ ﴾ دوا یی نه وه گه له ی گرت

بومه له رزه یه کی سه خت دوا یی ده نگینکی زور گه ووه ی یه کجار ناهه موار، دوا یی نه وه

گهلهی شوعهیب له خانوه کانی خۆیان گهراڤان به مردوو به له شیکه بی گیان و به دهماکه وتن له سهر زهوی فرێدران .

﴿ الَّذِينَ كَذَبُوا شَعْيًا كَانُوا لَمْ يَفْعُوا فِيهَا ﴾ کهسانیکه ئهوتو باوهریان به شوعهیب نه هینابوو به درۆیان خستهوه وهك ئهوه وابون که لهو جیگه لهو شاره دا دانه نیشتن و نه ژباڤن وله ناوچون و نیشانهیان نه مایه وه، هه مو تاوانباری وهك ئهوان تۆلهی لی ئه سه نری دیر بی یا زو .

﴿ الَّذِينَ كَذَبُوا شَعْيًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ کهسانیکه ئهوتو شوعهیبیان به درۆ خسته وه باوهریان بی ته هینا هه ر ئهوان زیان لی کهوتو بون، نهو که سانهی باوهریان هینابوو قازانجیان کرد ورزگاریان بو، مروقی ژیر هه رگیز به پیاوانی دهست بلاوی خوش گوزه ران نابی بلی نۆشی گیانتان بی و به هه ژاران بلی: هاوارو له ناوچون بو ئیوه، چونکه نه م جیهانه زۆر شتی تیدایه په نهان دراوه و زۆر کاتی کروتو پری پهیدا نه بی و هه مو کاری به نه نجامی دوا بی ده ر نه کهوی له چاک وله خراب توشی دانیش توان نه بی .

﴿ قَتَلُوا عَنْهُمْ وَقَالَ يَاقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ ﴾ وه دوا بی شوعهیب پشتی کرده گه له کهی و ده رچو له ناویانا که سزا ها ته خواره وه بو سه ریان و، ووتی: ئه ی خزمانی من به ئیوه را گه یاند په یامه کانی په روه رده که ری خو م و، من نامۆز گاری ئیوه کردبو له بدر خزمایه تی وله پرو ی میهره بانیه وه و خه فه تان بو ئه خو م، ئیوه نه ترسان له سزای خوا و بانگم کردن بو لای باوه ره تیان و په شیمان بونه وه .

﴿ فَكَيْفَ أَسَى عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴾ دوا بی من چون خه فه ت نه خو م و غه منا کم له سهر له ناوچونی گه لی بی باوه رپون و خۆیان به بر کرد به هۆی به رده وامیان له سهر پروانه بون به خوا و به کاره په واکان و به نامه کان، له سهر گالته پیکردن بهو که سانهی باوه رپان هینابو له نایه ته پیشوه کانا خوا ی مدزن باسی بو فه رموین: به بری وله ناوچونی ئه و گه لانه به هۆی به درۆ خسته وه ی پتیه مه ره کانیانه وه بو، وهك گه لی نوح و هود و سالح و شوعهیب، باسی بو کردین که کۆتایی ها تیان نامۆز گاری و ته می خواری و په ندی زۆری تیدایه بو

تهفسیری زمانا کۆبی

ناده میزاد، به راستی بنه پری نه سوریتنه وه بدم لاو لای بی باوه ران و ناراستانه وه، لدم نایه ته ی
دوایدا بومانی رون نه کاته وه نه وشته ی توشی گه لی نه و پیغمه مرانه نه بوه به تاییه تی. به لکو
ده ستوری تیبه ریوه تی نه پیری به سهر هه مو گه لیکا پیغمه مره کانی خو یان به درو بخه نه وه،
تیر زویی یا دره نگ، خوی گه وره نه یانگری به ناخوشی و به نه خوشی و نازاوه و نازاری
لهش و به له ناو بردنی سامانیان هه رله به رنه وه ی ته می خوارین و له خراپه کول بدهن، بو
نه ویش کهسانی تری دووای نه وانش ته می خوارین وه ک خوی مه زن نه فهرموی:

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا
أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ
بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ
آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْنَةً وَهُمْ لَا يُشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

﴿ و ما ارسلا فی قریه من نبی الا اخذنا اهلها بالباساء و الضراء ﴾ و نه یمه ره وانه مان نه
کردوه له هیچ گوند و له هیچ شاریکا هیچ پیغمه ری که دانیشتی نه و گونده نه و
پیغمه ریان به درو خستیتنه وه مه گه ر نیمه دانیشتوانی نه و گونده نه و پیغمه ریان به درو
خستیتنه وه نیمه دانیشتوانی نه و گوند و شاره مان سزا داوه به کاری سهخت و تهنگی و
زیانی دارایی و بیماری نه خوشی .

﴿ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ﴾ بو نه وه ی پیریته وه و خراپه له خو یان فری بدهن و ته می خوارین
و په شیمان بینه وه و باوه به پیغمه مره که یان بکه ن، هه تا نه و سزایانه له سهر یان هه لگیری،
نه گه ر به و سزایانه ته می خوارنه بون و نه هاته وه هوشی خو یان نه وان به له ناو چون گیروده
نه بن .

﴿ ثُمَّ بَدَلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ أَعْفُوا ﴾ له پاشا ئیمه دائه نین له جیگه ی تهنگی و ناخوشی، خوشی و گو شادی و هه رزانی هه تا زۆر نه بن و گه شه نه که ن خویان و داراییان فراوان نه بی، هه تا به تهنگی و ناخوشی ته می خوار بین و به نه خوشی و بهختیاری سوپاسی خوا بکه ن. به لام به داخه وه که م که س ته می خوار نه بی و که میشیان سوپاسی خوا نه که ن. کاتی سامان و نه ته وه یان زۆربو، راستی به سړک دائه نینو گالته به دانیشتون نه که ن، مانای ده ستور و یاسای خوا به نه زانین و به هه وه سی خویان نه که ن و نه لئین: نه وشته نه له ناخوشی توشی باو بایر امان تۆله ی گومرایی و خراپه کاری نه وان نه بو، هه روه ها خوشی و بهختیاری نه وان له بهر یادداشتی چاکه کردن و راغوبی و هر گرتیان نه بو، به لکو نه وانه توشی هه مو که س نه بن باوهر دار بن یایی باوهر بن، ده ستور و یاسای گه ردون هه روایه، وه ک خوای مه زن رونی نه کاته وه و نه فهرموی:

﴿ وَقَالُوا قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا الضَّرَاءُ وَالسَّرَاءُ ﴾ وه نه لئین: به راستی توشی باوکانی ئیمه بو ه ناخوشی و سهختی و ناسایش و هه رزانی له کاتانی را بوردودا. جاری گرانی، جاری هه رزانی و خوشی کاتی ساعی و کاتی بیماری، کاتی خه فته و کاتی شادی، نه وانه هه مویان له بهر باوهر داری و بی باوهری نه بو. به لکو یاساو ده ستوری گه ردون وایه. هه ر کاتی نه و که سانه و یتیه نه وان بی ناگیان کرد له فهرمانه کانی خواو له کاری له شوینی شیای خویا دانراوه، خواش له وان و له کرده وه یان بی ناگا نه، بویه نه فهرموی:

﴿ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴾ دوا بی ئیمه نه وانمان سزاداره و له ناومان بردوون کوتوپر له کاتی که له خوشی و ناسایشدا نه ژین، بۆنه وه ی خه فته یان زۆر تر بی و هه ناسه ی سارد هه لکیشن و. نه وان نازان و هه ست ناکه ن به وسزایه ی دینه خواره وه بۆ سه ریان، هه تا بیته تۆله ی له خوبایی بونیان و رویشتیان بۆلای کرده وه ی خراپ و به ره لایان و دووا که وتیان بۆلای هه واهه وه س و یستی ناله باری خویان، خوای مه زن به هوی قورئانی پیرۆزه وه هه مو ناده می زاد له هه مو کاتی که نه ترسینی هه تا بترسن و خویان له خراپه بگیری نه وه، نه میشیان ترسینی له وه ی کوتوپر خوا سزایان بدا. خه ر کاتی چ ناده می زاد بر وایان

تهفسیری زمانکویی

به خوا هدى و هدمو فرمانه كانى به جى بهتن، دادپهروهرى بو هدمو شتى و له هدمو كاتىكا
به رپاكهن، هدمو به ختيازى و ناسايشى ته به خشى بهوان. به راستى دادپهروهرى بلا و بويه وه،
كارو فرمان به چاكى و ناسانى نه چته سهر. تهنگى و ناخوشى نامينى، بويه خوا نه فله رموى
بيمان:

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ
مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيِّنًا
وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا
ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
يَرِثُونَ الأَرْضَ مِن بَعْدِ أَهْلِهَا أَن لَّوْنَشَاءُ أَصْبَنَهُم
بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

﴿ و لو ان اهل القرى آمنوا واتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء و الارض ﴾
وه نه گهر دانىشتوان و خاوهنى گونده كان كه به وسزايانه گيروده بون باوه رپان بهتايه و
خويانيان بپاريزايه له بى فرمانى نيمه و بيمه ميره كانى نيمه به راستى نيمه ناشكرامان

ته فسرى زمانكوى

نه‌کرد به‌سه‌ریانا چه‌ندین پست و فهر له‌ تاسمان وزه‌ویدا و له‌تاسماندا به‌وه‌رگرتنی پارانه‌وه‌یان و هاتنه‌ خاوره‌وه‌ی باران، له‌زه‌ویدا هه‌مو شتی‌کمان بۆ جی به‌جی نه‌کردن و هه‌مو پی‌ویسه‌ کاغان بۆ نه‌رواندن و بۆمان سه‌وز نه‌کردن، ئازال و گیانه‌وه‌ری به‌سودمان نه‌دانی، به‌تایبه‌تی زیری ره‌ش .

﴿ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴾ وه‌به‌لام نه‌وان باوه‌ریان به‌په‌مه‌ره‌کان نه‌هینا و به‌درۆیان خسته‌وه، به‌فه‌رمانی خوا کاریان نه‌کرد. به‌لکو زه‌ویان تیکدا به‌سته‌مکردن و ئازاردانی دانیشتوان، به‌تالان و کوشتن و داگیرکردنی سامانی ئاده‌میزاد و به‌فیروانی سامان و داراییان له‌سه‌ر گیان و پروتانه‌وه‌یان و چه‌وسانه‌وه‌ی هه‌ژاران، دوایی ئیمه‌ نه‌واغان گرت و سزاندان به‌هۆی نه‌وشته‌ی نه‌وان ئه‌یکه‌ن، وه‌ك به‌درۆخسته‌وه‌ی پی‌مه‌هران و بلاو‌کردنه‌وه‌ی گونا، سه‌ری‌چی کردن له‌فه‌رمانه‌کانی خوا .

﴿ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَاعُونَ ﴾ نایا دوای دانیشتوانی نه‌و گوندانه‌ ئاسوده‌ن و ناترسن پاش نه‌وه‌ی بۆمان رۆن کردنه‌وه که سزای بی باوه‌رانی تری پی‌مه‌ره‌کانی ترمان داوه‌ و تۆله‌مان لی کردنه‌وه که سزای ئیمه‌ بی‌ت بۆلایان له‌شه‌وداو له‌کاتی‌کا نه‌وان خه‌ویان پێداکه‌وتی .

نه‌و‌نایه‌ته‌و نایه‌ته‌کانی دوایی ترساندنه‌ بۆ یاخیه‌کان و خوین مژان که خوا کوتوپرپیان گری به‌سزای خۆی له‌کاتی بی ناگایدا، وه‌ك گه‌لانی پێش نه‌وان، نایا ئاده‌میزاد خاوه‌نی نه‌و توانایه‌ن که لاده‌ن له‌خۆیان سزای خوا له‌کاتی هۆشیاریدا و له‌کاتی مه‌ترسیدا زۆر رونه‌ ناتوان له‌هه‌یج کاتی‌کا، ئیتر چۆن له‌خه‌ودا نه‌توان که‌وه‌ك مردوو وان .

﴿ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ ﴾ نایا دوای دانیشتوانی نه‌و گوندانه‌ له‌بی باوه‌رانی مه‌که‌و جگه‌ی نه‌وان ئاسوده‌ن و ناترسن که‌بی‌ت بۆ لایان سزای ئیمه‌ له‌روژداو خۆر به‌رزوبی‌ته‌وه و له‌کاتی‌کا نه‌وان یاری نه‌که‌ن و خه‌ریکی کارکردن و ناگیان له‌خۆیان نه‌ .

پرسیار/ هه‌رگیز جیاوازی نه‌ له‌نیوان ناگاداری ئاده‌میزاد و بی‌تاگیان له‌ به‌رده‌م سزای خوادا دوایی مه‌به‌ست له‌باسکردنی خه‌و و یاری کردندا چ شتی‌که‌ ؟

ته‌فسیری زمان‌کۆیی

وه لآم/ مه به ست نه وه به كه ناده ميزاد هوش له لاوازی خوځيان بكنه وه له هه مو روځكه وه، بۆ نه وه ی راغوبی وهر گرن ویر بكنه وه ویرسن له سزای خوا هه مو كاتی.
﴿أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ﴾ نایا داوی ناسوده و ناترسن له سزای خوا نه و كه سانه ی پیغمه ره كان به درو نه خه نه وه كه توشیان بی سزای خوا له كاتیکا بی نه زانن وبی ناگان، دوا یی ناسوده نابن و بی ترس نین له سزای خوا مه گهر تا قمی زیانومه ندبن به هوی بی باوه ری یانه وه و له پاشه پرؤژی گهلان بیر نه كنه وه و ته می خوار نه بن.

﴿أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ﴾ نایا خوا رونی نه كرده ته وه بۆ كه سانیکي نه وتو جیگه ی گهلانی رابوردویان گرتوه ته وه بون به میرات گریان له زه ویدا، دوا یی بنه بر بونی دانیش توانی پیش نه وان كه ئیمه نه گهر ئارزومان هه بی ئه م كه سانه ی جیگه ی نه وانیان گرتوه ته وه ئیمه توشی سزایان نه كه بن به هوی گونا هه كانی خوځیانه وه، وهك نه وان ه ی پیشوومان توشی سزا كرد كه زوړتر له مانه ی ئیستا به هیزتر بون. نایا بت په رستان نازانن و بویان رون نه كراوه ته وه فه رمانی ئیمه ده رباره ی نه مان هه روهك فه رماندانه بۆ له ناو بردنی گهلانی رابوردو كه ویستمان وهك نه وان له ناویان نه به بن. به راستی ده ستوری خوا یه كه له هه مو بونه وهراندا و خوا بی ناگانیه، هه تا ته می خوار بن به جگه ی خوځیان، به دارایی و سامان وهیز له خوځیان بابی نه بن، مه به ست له مانای نه و نایه ته ناده ميزاده بۆ نه وه ی ناگاداری خوځیان بن وبی فه رمانی خوا نه كهن به وینه ی نه وان ه ی توشی سزا بون.

بۆ زانین: زانایان بۆ دیاری كردنی (فاعلی) ووشه ی (لم یهد) بیریان جیاوازه: هه ندی لایان وایه فاعیله كی بریتیه له (الله) هه ندی تریان نه لین: بریتیه له (مائلونا من أبناء اقری) هه ندی تریان لایان وایه بریتیه له (ان لو نشاء).

﴿وَنَطِيعُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ وه ئیمه موړ نه ده بن به سهر دلی نه و كه سانه دا ناموژگاری وهرنا گرن و بیر له به سهرهاتی رابوردووان ناكه نه وه، دوا یی نه وان ناموژگاری نایسن و به سهرهاتی گهلانی رابورد و ته می خوار نابن.

ته فسیری زمانكوی

خوا روى فەرمودهى خۆى نه كاته پيغه مهر ﴿ ﴾ بۆ ئه وهى هه وال بدا به موسلمانان
دهربارهى بنه پر كردنى گهلانى پيشو، بۆ ئه وهى ته مى خوار بن و له سزاي خوا بترسن
ونه فەرموى :

تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ
كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٥١﴾ وَمَا وَجَدْنَا
لَاكُثْرَهُمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ

١٥٢

﴿ تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا ﴾ ئه و چه ندين گوندانه كه دانيشتوه كانيان برىتى
بوون له گهلى نوح و هود و صالح و لوت و شوعيب و جگهى ئه وانه يش ئيمه نهى
خوئينه وه به سهر تۆدا و بۆتى رۆن نه كه ين هه واله كانيان و به سه رهاتيان له خويان و
له پيغه مهره كانيان، بۆ ئه وهى تۆ بزانى ئيمه ياريدى پيغه مه ران و باوه رداران ئه ده ين و
سه ريان ئه خه ين به سهر دوژمنانى خويان و ئيمه دا .

﴿ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ ﴾
وه پيغه مهره كانيان چو بو بۆلاى دانىشتوانى ئه و گوندانه به چه ندين به لگهى رۆن و ئاشكرا
و به كخهر، دواى له وانه بوون بۆ ئه وهى باوه ربه يتن دواى چو نى ئه وان بۆ لايان، به هۆى
شتى به درويان خستبوه وه له نيشانه رونه كانى ئيمه له پيش هاتى پيغه مهره كان .

پوختهى ماناى ئه و رستانه ي پيشو به م جوړه يه: دانىشتوانى ديهاته كان به رله وهى
بنيردرى بۆلايان پيغه مهره كانيان له سهر ئه وهى بت په رست و گو مراهوون، ئه وان هه ر

ته فسيرى زمانكۆيى

به رده و امبون له سهر بت په رستی دواى نه وه يش پيغه مه ران چون بولايان به به لگه ي رون
وکارى په کخه روه، هيچ شتي کارى تى نه کردن، هه تا به شيويه کي وائت ووت:
پيغه مه ران نه نيرراون بولايان بو نه وه ي بيان ترسيښي و موژده يان بداتي، بويه خوا نه فهرموي:
﴿ كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴾ وينه ي نه و موژه ي دراوه به سهر دلي
بي باوه راني پيشودا هه ربه و جوړه خوا موژ نه دا به سهر دلي بي باوه راني ئيستادا به تايه تي
بي باوه راني قوره يش، دليان ره قه و له گومرايى ناگه رينه وه و به تاوا تي چا که يان مبه .
﴿ وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ ﴾ وه ئيمه ده ستمان
نه که و توه بو زور له گه لاني رابوردو کوهه واليانان خوينده وه به سهر تودا هيچ په يمانى
بيده ن و بيه نه سهر و نه ي شکين و به راستى زانيومانه و ده ستمان نه که و توه زور تريان
له سنورد هر چون و په يمانيان شکاندوه به راستى له مبه و به رزماريه زور له و تايه تانه ي رابوردن
که باسى به سهرهاتي موسايان کرد له گه ل کوراني ئيسرائيلدا ، له م تايه تانه ي دواييدا باسى
چيرؤک و به سهرهاتي موسامان بو نه کاو نه فهرموي :

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
فَظَلَمُوا بِهَا فَأَنْظَرُكِيْفَ كَاتَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٣﴾
وَقَالَ مُوسَىٰ يَفِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤﴾
حَقِيقٌ عَلَىٰ أَن لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ
بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٥﴾ قَالَ إِن كُنتَ
جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٦﴾ فَأَلْقَى
عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ

لِّلنَّظِيرِينَ ﴿ ١٠٨ ﴾ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا السَّحِرُ
 عَلِيمٌ ﴿ ١٠٩ ﴾ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿ ١١٠ ﴾
 قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿ ١١١ ﴾ يَا تُوْكَ
 بِكُلِّ سَحِرٍ عَلِيمٍ ﴿ ١١٢ ﴾

﴿ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلَأَهُ ﴾ له پاشا ئیمه هه لمان بژارد
 موساو ره وانه مان کرد له دوای نوح و هود و سالح و شوعه یب بؤلای فیرعه ون
 و تاقمه که ی به چندنین نیشانه و کاری پهك خهر له سهر راستی موسا، نه وانه یش بریتی بون
 له دارده سته که یی و ده سته سپیه که ی و شتی تریش. موسا کوری عیمرانه و خواوه ن
 نامه کان نه لئین: عیمرام، ووشه ی موسا پئک هاتوه له (مو) به مانا ئاوه وله (سا) به مانا
 دره خته، چونکه دایکی موسا موسای نایه ناو سندوقی و فره ی دایه نیئواوی نیله وه.
 ووشه ی فیرعه ون نازناوی پاشا کانی کۆنی میسره، به مانا زۆردار. کیسرا نازاناوی پاشای
 فارسه: یانی ولآت فراوان. نه جاشی نازناوی پاشایانی حه به شه یه واته به خشش. خاقان
 نازناوی پاشایانی چینه: واته سهر دار یاشیر. توبه غ نازناوی پاشایانی یه مه نه: پاشا له دوای
 پاشا. قه یسهر نازناوی پاشایانی رۆمه یانی پاشا. میژونوسان بیران جیاوازه له باره ی ناوی
 فیرعه ونه وه: هه ندیکیان نه لئین: ناوی قابوسه. هه ندیکیان نه لئین: ناوی وه لیده.
 هه ندی تریان نه لئین: ناوی مونقه تاحه. زانین و نه زانینی ناوه که ی له پیوستیه کانی ئاین نیه.
 میسریه کان به فیرعه ونیان نهوت: کوری خوا، فیرعه ون داوای خوا یه تی کردو نه ته وه ی
 ئیسرائیلیه کانی نه چه وسانده وه، خوای مه زن موسای کرد به پیغمه ر ناردی بؤ سهر
 فیرعه ون و تاقمه که ی هه تا بیانگیر ته وه له بی ناوه ری و یاخی بون به هو ی کاره پهك خهر و
 نیشانه رونه کانی ئیمه وه.

ته فیسری زمانا کۆبی

﴿ فَظَلِمُوا بِهَا فَأَنْظِرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴾ دوايی تاقمه که ی که باوه ریان نه هیتا به و کاره په کخه رو ناشکرایانه وستهمیان له خوږیان کرد، دوايی تو ته ماشاکه و بنواړه به چاوی ته قل که چوڼ بو روژی دوايی خراپه کاران ویی باوه ران، نه وه بو خنکان به ناوی ده ریای سور .

بو ناگاداری: دهنگ وباسیکی پروپوچ و دراوه بلاو به ته وه له نیو نه خوینده واورو نه فاماندا له نیو نه وانه دا نه یانه ویی دارایی دانیشتون تالان بکهن و ده رگای خانوه کانیان بکه نه وه و سامانیان بدزن، نه لئین: هه رکه سی ناوی دایکی موسا بیا و ده ست بداته هه ر قوفلی بوی نه کرته وه، نه بی بزاین نه و دهنگ و باسه درو و ده له سه یه هیچ سه رچاوه یه کی بونه و هیچ شتی به ناوی دایکی موسا وه ناکرته وه، هندی له زانایان کون وتازه ووتویانه: ناوی دایکی موسا (بو کاییده) نه و ووته یه ی نه و انیش گوتره کاریه، له هیچ سه رچاوه یه که وه نه یان گیراوه ته وه. که واته نه و جوړه باسانه جیگه ی پرواو متمانه نیه .

﴿ وَقَالَ مُوسَى يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ وه موسا فیرموی: نه ی فیرعون به راستی من نیراویکم له لایه ن په روه ده که ری هه مو بونه وهرانه وه بو لای نیوه، موسا روی کرده فیرعون به بی نه وه ی ریزی بو فیرعون دانی، چونکه به زمانی خواوه گفتوگوی نه کرد و په یامه کانی خوی راینه گه یاند نه و په یامی هه مو که سی به بچوک دانه ری، به بو نه وه نیمه نه یزاین نه یی میژووی پیاوچاکان که خوږیان له ناستی نه و که سانه له سنوری خوا ده رچون به گه وره نه گرن. بالی ریزگرتن بو باوه رداران دانه نه ویتن .

﴿ حَقِيقٌ أَنْ لَا أَقُولَ إِلَّا الْحَقَّ ﴾ شایسته و پیوسته بو فروستاوه یی من له سه رنه وه ی که هیچ شتی نه لیم مه گه ر گفتوگوی راست و هه رگیز درو بو هیچ شتی ره و نابینم. ناوه روکی نه و رسته یه کارو کرداری هه مو پیغمه رانه که سروشیان پی سپی دراوه و هه لیراوان بو گه یاندنی په یام .

﴿ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسَلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴾ به راستی من هاتووم بۆلای
نیوه به به لگه یه کی رۆن و کارێکی په ک خه ر له لایه ن په روه رده که ری خۆتانه وه که
به لگه یه له سه ر راستی فروستاوه یی من، دوا یی په وانه بکه له گه ل مندا کورانی ئیسرا ئیل و
وازیان لی به یته هه تا بگه ر پته وه بۆلای خاکی پیروزی نیشتمانی خۆیان و باو با پیریان،
به ره لایان بکه بۆچ جیگه یه نه رۆن بابرو ن، مه دیان خه ره سه ر کاری گران و سه خت .

﴿ قَالَ إِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَادِقِينَ ﴾ فیرعه ون ووتی و
به سوکیه وه ته ماشای موسای کرد: نه گه ر تۆ هاتوی بۆلای ئیمه به به لگه یه که وه، دوا یی تۆ
ئه وه به لگه یه به یته نه گه ر تۆ له وه که سانه یت راست نه که ن له کاری خۆتانا. له م
فه رموده یه وه واده ر نه که وێ فیرعه ون گومانی وابو که موسا له وه داوا یه ی خۆیدا درۆ نه کا،
ویستی له به رده م دانیشترانا ئابروی ببا، بۆیه داوا ی ئه وه کاره ی کرد له موسا، دوا یی موسا
به ردی په قی دا به ده میا به وه به لگه په کخه ره، وه ک خوا نه فه رموی:

﴿ فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴾ دوا یی موسا دارده سه که ی هاو یشته سه رزه و ی،
دوا یی کوتوپر دارده سه که ی بوبه نه ژدیها یه کی ئاشکرا، یانی له ناوه رپۆ کیشدا هه ربوو
به نه ژدیها و به داری نه مایه وه. نه ک به چا و به ست و گومان و جادو، دوا یی فیرعه ون ترسا.
به لām زۆری له خۆی کرد و خۆی تیک نه دا به رو واته، چونکه داوا ی خوا یه تی نه کرد،
موسا جارێکی تر دای به ده میا و نه یه یشت پشوبدا، وه ک خواته فه رموی:

﴿ وَنَزَعَ يَدَهُ فَادَاهِيَ بَغْءًا لِلنَّاطِرِينَ ﴾ وه موسا دهستی خۆی له باخه لی ده ره ینا، دوا یی
کوتوپر ئه وه ده سته ی سپی هه لگه را و بریسه که ی دایه وه بۆ ته ماشا که ران، ئه بی بزانی
ده سته ی موسا گه م په نگ بوو سپی هه لگه را به بی نه خوشی و به بی شوره یی وله به له کیه وه
دوور بوو .

دوا یی فیرعه ون ده سته ی کرد به دامای و بی ترخی خۆی به رانه ر به موسا، خۆی به لاواز
و بچوک هاته پیش چاو، دانیشترانی ده ورپشتی هه ستیان بی کرد که موسا فیرعه ونی
له پۆیه ی به رزاییه وه هینایه خواره وه، دوا یی دانیشتران هه ول یاندا که ئه وه رودا وه به سوک

دابئین و ئارهقی شەرمەزاری فیرعهون ووشک بکەنەوه بەدرو دروست کردن و خو
رژگار کردن بەم پرستەیی خوارهوه:

﴿قَالَ الْمَلَأَ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا السَّاحِرُ عَلِيمٌ﴾ کۆمەلای لەپیاوماقولاتی گەلی
فیرعهون و کار بەدەست وپرس پیکراوی فیرعهون بون و گری دان و کردنەوهی
کاروباریان بەدەستبو ووتیان بەراستی ئەم موسایە جادوگەرێکی زۆر زانایە، چۆن
ئەودەستەیی بەسپێتە هێنایە دەرەوه، ئەو داردەستەیی چۆن کرد بەئەژدیهە، ئەوجۆره
تاوانج وپروپاگەندەنەیی ئەوان برویانوی لاوازن کەئەیدەنە پال پیاوانی پاك و خاوین،
ئەیانەوئ بەهاشەو هوشە لەریزی پیاوانی خوا کەم بکەنەوه، دوایی پیاو ماقولاتی
گەلەکەیی فیرعهون ووتیان:

﴿يُرِيدُ أَنْ يَخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ﴾ ئەو جادوگەرە ئەیهوئ کەئێهە
قیبیتی دەرەکا لەم زەویە چاکەیی خۆتان لەم میسرەدا و کورانی ئیسرائیل لەویدا بن
بەکار بەدەست و فیرعهون کەئەو و تەیهی بەپەسەند هاتە پیش چاو ووتی: دوایی ئێهە چ
شتی ئەلین وراوێژتان چ شتیکیەو چ بریارێ ئەدەن و ئەتانەوئ چ شتی بکەن؟

﴿قَالُوا أَرْجُهُ وَأَخَاةُ وَأَرْسَلْ فِي الْمَدَائِنِ خَاشِرِينَ﴾ ووتیان بەفیرعهون: تۆموساو
براکەیی هارون بەندیان بکەو دوایان بخەو مەیان کوژە و پەلەمەکە، چونکە ئەگەر بیان
کوژی بیری گشت دانیشتوان ئەگۆڕی دەرەبارەیی تۆ و رقیان ئەجولئ، خۆت و
فەرمانرەوایت ئەکەونە مەترسی یەوه و، تۆرەوانە بکە بەئێو شارەکانی میسر دا چەندین
پیاوئ لەیاریدەدەر و سەربازی خۆت کۆبکەنەوه لەلای تۆ هەموو جادوگەرانی کارامەو
پسپۆر لەجادوگەریدا.

﴿يَأْتُونَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ﴾ ئەوان بەئین بۆ لای تۆ هەموو جادوگەرێکی زۆر زانا
بەپیشەیی جادو. میژوو نوسان ووتیانە: بەراستی زەوی میسر لەسەر دەمی فیرعهوندا
شەپۆلی ئەدا بەجادوگەران، زانا ئایینەکانی میسر و زیوان و خزمەت گوزاری خواکان
هەرئەوان بون خەریکی پیشەیی جادوگەری بون، فیرعهونەکان خۆیان پەنایان ئەبرد بۆلای

جادوگەران بیانپاریژن و زال بن بەسەر گیانە نەهتییە کان لەدیو و مۆتە کە.. لەوسەر دەمەدا جادوگەریان بەش ئەکرد بەچەندین بەش: کۆمەڵی کیان داوای یارمەتیاں ئەکرد بەشتی لە توانای خوای چاکە، بۆ ئەوێ سەربەکەون بەسەر خوای خراپەدا. بەشتی ترداوا یارمەتیاں ئەکرد بەهۆی توانای شەیتانی گەورەو سەربەکەون بەسەر شەیتانی بچوکدا. بلاوبونەوێ جادو لەسەردەمی فیرعەوندا ئەمەمان فیرئەکا بۆچی دار دەست کرا بەکاری پەکخەر بۆ موسا؟ هەتا بزاین کاری پەکخەری هەمو پیغمەری هاتو لەجۆری شتی باوی سەردەمی خۆی بێ هەتا بەرەنگاری یەکە یانوی ئەو سەردەمە نەیهێ. ئەو بۆ موسا جادوی پوچ کردووە لەسەردەمی خۆیا. عیسا مردوی زینو ئەکردووە. موحمەد زمانی پیاوانی زمان پاراو و زۆر زانی لال کرد بەشتی لەوێ ئەوان تەرتر و پارانتر بوو کە قورئان بوو.

بۆ ناگاداری: رستە (أرجه) ئەسلە کە (أرجه) بوه، هەمزە کە لا براوە لەبەر ئاسان کردن بۆ زمان، بۆری (هەیه کە) ئەکەین بە زەنە لەبەر وەستان لەسەری.

بۆ زانین: کورتە و پوختە مانای ئەو ئایەتەکانی پیشو بەم جۆرەیه: فیرعەون داوای خواوەتی ئەکرد لەجگەیی خوا، بەنی ئیسرائیلیەکانی ئەچەوسانەو، خوا موسا و هارونی نارد بۆ لایان، بەبێ ترس لەیاخی بون و دەسلەلاتی فیرعەون چونە لای لەجگەیی دانیشتن، پرووی کردە فیرعەون و ووتی: ئەی فیرعەون من نیراوی پەرورەدە کەری ئیو و بۆلای تۆو هەمو بێ باوەری. بەلگەم لایە بۆراستی پەیمانی خۆم. پیوستە لەسەر تۆ بەنی ئیسرائیلی لەدیلی خۆت بەرەلایان بکە، وازیان لی بهێتی خۆیان ئازاد بن بۆ چ لایە ئەپۆن بابڕۆن، فیرعەون بەبێ ترخ موسای داناو ووتی: چ شتیکت لایە بیهێنە، دار دەستە کەیی هاویشت بوبە ئەژدیهایی، دەستی لەباخەلی دەرھیتا بەسپیتی و روناکی پەخش کردووە بەنیو دانیشتوانا و پیشتر گەم رەنگ بو، پیاوانی فیرعەون ووتیان بەراستی موسا جادوگەرێکی کارامەیه، فیرعەون جادوگەرانێ کۆکردووە، بەرلەوێ دەست بکەن بەیارەکانیان بەفیرعەونیان ووت: ئەگەر ئیمە زالبوین بەسەر موسادا پاداشتی گەورەو بەنرخان ئەوی، فیرعەون ووتی: پاداشتان ئەدریتی و ئەبن بەپیاوانی نزیك لەخۆم،

تەفسیری زمانکۆیی

جادوگه‌ران گوريس و دارایی خوئیانیان هاویشث دانیشثوان وایان نه‌زانی بیون به‌چهند مار و رانه‌کهن، موسا دارده‌ستی خوئی هاویشث و نه‌وانه‌ی به‌بوختان دایان نابو هه‌موئیانی قوت دا، دوائی جادوگه‌ران موسلمان بیون و باوه‌ریان به‌پیغهمه‌رایه‌تی موسا هیئا .

فیرعه‌ون موساو هارون و کورانی یه‌عقوبی ترسان به‌سزا و چه‌وسانه‌وه، نه‌وان گرنگیان به‌و هدره‌شه‌ی فیرعه‌ونه‌یان نه‌داو به‌رده‌وامبون له‌باوه‌ره‌یثانی خوئیان و نازاری زورداران. به‌نی ئیسرائیلی شله‌ژان ووتیان به‌رله‌توو ئیستاش سزا نه‌درین، موسا فهرموی: ئارام بگرن و به‌رزگاری خوٲان نه‌گهن، خوا تاقمی فیرعه‌ونی توشی گه‌رولی و گرانی کرد، بارانی وای بو ناردن کشت و کارو به‌ره‌می له‌ناوبردن، دوائی کوله‌ش نه‌وه‌ی مابوه‌وه له‌ دووا لافاو خواردیان. نه‌سپی‌ی بو ناردن له‌شیانی نازارنه‌داو خوئیانی نه‌مژی، بوقی بو ناردن ژییانی لی ٲیکدان، سه‌ره‌رای نه‌وانه‌ هه‌مو ئاوی گزوران به‌خوین، دوائی هاواریان برده‌ لای موساو ووتیان نه‌گهر خوای تو نه‌م سزایه‌مان له‌سه‌ر لایا باوه‌رنه‌هیئن، خوا ماوه‌یه‌ له‌سه‌ری لابردن هه‌تا بگه‌رنه‌وه‌ به‌لام په‌یمانی خوئیانیان شکاند و به‌رده‌وامبون له‌سه‌ر بی باوه‌ری، خوا به‌بری کردن به‌خنکان .

وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ

لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ

لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ قَالُوا يَمُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقَى وَإِمَّا أَنْ

تَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا

أَعْيُنَ النَّاسِ وَأَسْثَرَهُمْ وَجَاءُ وَبِسِحْرِ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا

يَا فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ فَوْقَ الْحَقِّ وَبَطْلًا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا
هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَغِيرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأَلْقَى السَّحَرَةُ سِحْرَ بَدِينِ ﴿١٢٠﴾
قَالُوا أَمَّا رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿١٢٢﴾ قَالَ
فِرْعَوْنُ أَمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ أَعِزَّ لَكُمْ أَنْ هَذَا الْمَكْرُ مَكْرَتُهُ
فِي الْمَدِينَةِ لَخُجُوجُ أَهْلِهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَأَقْطَعَنَّ
أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِّنْ خَلْفٍ ثُمَّ لَأُسَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾
قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا نَقِمُ مِنْهَا إِلَّا أَنْ أَمَّا
بَيَّأَتْ رَبَّنَا لَمَّا جَاءَتْ تَارِبْنَا أَفْرَغَ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ

﴿١٢٦﴾

﴿وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الظَّالِمِينَ﴾ جادوگهراڻ دواى
ئەوھى سەربازەکانى فیرەھون کۆیان کردنەوھ بۆلاى فیرەھون، کاتى چاویان بەفیرەھون
کەوت ووتیان: ئەگەر ئێمە سەرکەوتبێن بەسەر موسادا بەراستى بۆ ئێمە ئەبێ کرێى و
پاداشت و رێژمان لێى ئەگرێ؟ جادوگەرەکان لەگەڵ فیرەھون رێک کەوتن لەدژی
موسا، جادوگهراڻ نۆتەھرى ئایین بوون لەوکاتەدا. ئەو جادوگەرەھى پێشوو نۆتەھرى
وشاگردیان زۆرن لەھەمو سەردەمى کاورێک ئەکەون لەگەڵ ئەو کەسانە پارەیان بەدەنى
کەلەدژی ئایین وویژدان و مەروفايەتى ھەلسن، دانیشتوان و نیشتمانى خۆیان ئەفروشن.
لەم سەردەمەى ئێمەدا ھەندى رێژمى تاوانبار تاس کلاوبەسەر و میژەر بەسەرى زۆریان

تەفسیری زمناکۆبى

کریوه له گاورو له موسلمان پاره یان نه ده نئ و فرمانبهر داری و یاریده ی داگیر که ران بده ن له دژی بهر ژه وه ندی دانیش توانی بی تاوان. رژیمی به عسی راویژکاری زوری کوردی خوږوږشی به پاره ی زور کړی که له دژی نه ته وه ی کورد جهنگ بکه ن و نه نفال له به دناوه کانیان به جی هینا، هدر وه ها رژیمه کانی درواستی کوردان له وان خراب ترن بو کوردان، بو ته و مه ییسته خراپه ی خو یان به هزاران کومه لگا و ریک خراویان پیکه یناوه بو دژی دانیش توان، خوږاست و رونه هه مو کار به ده ستیکی سته مکار تاقمی له پیاوani نایینی و جگه ی نایینی نه کړن هه تا به مه به سستی خراپی خو یان بگه ن بو چه وسانه وه ی هه ژاران به ناوی نایین و نیشتمان په روه ریه هه تا سهرنزمیان بکه ن بو یان به لام روره شی بو ته وانه و زوری بی ناچی نابرویان نه چی و نه بن به په روی بی نو یژ .

﴿قَالَ نَعَمْ وَأَنْتُمْ لَمَنِ الْمَقْرَبِينَ﴾ فیرعه ون ووتی: له وه لامی داواکاری جادو گهران: به لئ. به راستی ئیوه دووای سهر که وتن له پیاوه نریکه کانی لای من نه بنو خاوه نی ریز نه بن و هه رکاتی بتانه وئ له من نریک نه بنه وه. ژماره ی جادو گهران چهند بوون. سهر و که کانیان چ که سی بوه؟ چهند کهس بون و ناویان چی بوه؟ گرنگ نیه. پیویسته ئیمه بروامان به و روداوه هه بی، ئیتر هه رجونی بوه؟

﴿قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمَلْقِينَ﴾ جادو گهران ووتیان: نه ی موسا: یاتو بهاویژ هه ده سته که ی خو ت و یا ئیمه بیهاویژین گوریس و دارده سته کانی خو مان .

﴿قَالَ أَلْقُوا﴾ موسا چونکه بروای به خو ی هه بو، ته وانی به بی نرخ دانه نا فهرموی: ئیوه بیان هاویژن و چیتان لایه به کاری به یین و خو تان خالی بکه ن و جاده گهران دارو گوریسی خو یانیان فریډا، هه ریه که یان داریک و گوریسیکیان بی بو.

﴿فَلَمَّا أَلْقُوا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ﴾ دواپی کاتی جادو گهران ته وشتانه فراهه میان هینابو فریه اندان جادویان کرد له چاوی ئاده میزاد و چاویان له راستی وه رگه راندن به شتی رازاند بویانه وه به بی ته وه ی ناوه ر و کی هه بی، یانی ته و کاره ی ته وان

چاوبەستبو لە ناوەرۆکا هەر گوریس و داربون بەیپچەوانەى دار دەستی موسا ئەو بەراستی گۆرا بۆلای ئەژدیها و، جادوگەران بەو کارەى کردیان دانیشتوانیان زۆر ترساندن .

﴿وَجَاءَ وَاسِحِرٌ عَظِيمٌ﴾ وە جادوگەران هاتبون بۆلای فیرعەون و دانیشتوان بە جادوویەکی زۆر گەورەو، شیونکیان پرکردبو لەبەرچاوی دانیشتوان بەماری زۆر گەورە و ناقلۆ، وەك کێو سواری بەکترى بوبون لەبەرچاوی دانیشتوانا، موسا ترسی لى نیشیت کەنەزان و نەفامەکان سەریان لى تىك بچى بەهۆى ئەو جادووە دەستکردەو کە بەدرۆ ساختەیان هێناو، دواى خۆى مەزن نیازی موسای بەهێز کرد و فەرموى :

﴿وَأَوْصَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ﴾ وە ئیمە نیگامان نارد بۆلای موسا و خستمانە دلى کە تۆ ئەى موسا دار دەستەکەى خۆت فرى بدە، ئەو شتانە جادوگەرەکان هێناویان شتیکی گرنگ نین و ئیمە ئەو شتانەى ئەوان کردویانە پوچی ئەکەینەو، موسا دار دەستەکەى فریدا .

﴿فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾ دواى کوتوبى دار دەستەکەى موسا بوبە ئەژدیهایە ئەو شتەى جادوگەران بەدرۆو بەبوختان و بى ناوەرۆك دروستیان کردبو قوتى داو هەمو شتیکی ئەوانى پوچ کردەو، بۆیە خوا فەرموى :

﴿فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ دواى جینگەى خۆى گرت، پەیدا بونی راستى بۆ دانیشتوان بەرونى و پوچ بویەو شتى ئەو جادوگەرەکانە کردبویان بەفروفتل و بەدرۆو بەبوختان و بى ناوەرۆك. فیرعەون سەرسام بو لەناهەمواری ئەو کارەى بەسەرى هات، بەراستى ئەو کۆرپىکى پىك هێناوو، جادوگەرى لەهەمولاىکەو هێناو هەتا تەخت و دەستەلاتى خۆى پارێزى و پای وەستى کەچى ئاواتەکەى بەیپچەوانە گەرا، خوا فەرموى :

﴿فَقُلُّوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ﴾ دواى فیرعەون و جادوگەران ژیرکەوتن و شکان و دۆراندىان لەو جینگەدایە و، گەران بەسەرشۆرو لاواز و چوئەو بۆ ناوشار بەنائومىدى و بەشەرمەزارى دواى ئەو فیزو خۆهەلکیشانە و لەخۆباى بونە ئەگەر بەویشەو

بوهستانایه که می سوکی روی نه کرده فیرعهون . بهلام کوتوپر کاریکی تری تال و ناهه مواری تر یه خه ی به فیرعهون گرت . وهك خوی مه زن نه فهرموی:

﴿ وَالْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ ﴾ وه جادو گهران که وتن به دهما به سوژده بردن بو خوا و وای پی کردن سوژده بهن هتا فیرعهون به ته وای بیدورپنی له بهردهم نهو که سانه دا نه یان ویست موسا بشکینن، راستی ههر سهرئه که وی زوبی یاد رهنک، مروث که له سهر راستی بوو ههر سهرئه که وی به یاریده ی خوا .

﴿ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ جادو گهران ووتیان: ئیمه باوه رمان هینا به پهر وهرده که ری ههمو بونه وهران که هه لئسورپنه ری کاروباری فرمانیانه، فیرعهون له وکاته دا ووتی: مه به ستان به پهر وهرده که ری بونه وهران منه، ووتیان تو چیت؟ هتا پهر وهرده که ری بونه وهران و هه لئسورپنه ی کاروباریان بی . به لکو مه به ستمان :

﴿ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴾ پهر وهرده که ری موسا و هارون و ههمو بونه وهرانه، نهو جادو گهرانه که فیرعهون به وانه وه پهلاماری بوردانی موسا و هارونیان نه دا ، به پهرسته وه سدریان بو خوا دانه واند و سوژده یان بو برد . نهك بو فیرعهون که ته وانی هینا بو بو پوچ کردنه وه ی راستی خوی پهر وهرده که ری ههمو بونه وهران و راستی ئیینی خوا .

بو زانین: له مانای ئایه تی (۱۰۲) ی سوره تی نه لبه قهردها باسی جادومان به درپژی کرد . ئیمه له گهل که سانیکی نهوتوین ناوه رپوکی بو جادو نابینن، ئیمه له ویدا به لگه مان داناوه له سهر بی ناوه رپوکی جادو به لام ئیمه نه مانه ی دواتر، هاویچ بکه یین له گهل نه وانه ی پیشو، به راستی فهرموده ی خوا لیبردها . جادویان کرد له چای ئاده میزاد . به لگه ی ناشکرایه که به راستی جادو ناوه رپوکی نه و بی ناوکه و سوکی دهسته و بویه کردنه، فهرموده ی خوا نه فهرموی: جادویکی گهره یان هینا ، یانی له بهر چای دانیشتران گهره بو نه و پهری گرتبو له درو کردندا، جادو قه ده غه یه و پیغه مه ر نه فهرموی: ههر که سی پروا بولای جادو گهر و پروای بی بکا نهو که سه بی باوه ره به وه ی خوا ره وانه ی کردوه و .

زۆرتړین لهو زانایانې مانای قورنایان کړدوه نهلین: جادوگرانی فیرعون بؤ جولاندنی دارو گورپسه کانایان فیلیان سازاندبو بهووی جیوهیان نه کړده ناویان تابه هوی گهرمایي خوړه وه بکه ونه جم و جول و هاتوچو، هر هویه کیان هه بویي نیمه بروای پیگومانان هه به که جادوگر دروزنه و جگه له گیل و گاوار نه بی کهس بروای پی ناکا. نهووی جادوگرانی فیرعون کردیان و جادوگرانی هیندو جگه ی هیند نه یکن لهو کاره سامناکانه به بی گومان نه بی هویه کیان هه بی و بی هوین. نیمه هر چنده جوړی نهو هویانه نازانین به لām به بی گومان نه زانین که هیچ شتی ناکوړن له ره گه زیکه وه بولای ره گه زی. نه گهر وانه بی نه بویه توانای نهو هیان هه بویه زیانین له خوړیان دوور بخستایه ته وه و بویانه به خاوه نی هه مو چاکه یه و جیهانیان به ویستی خوړیان و به چنه چینیان داگیر بکړدایه و نازاری خوړیان نه دایه بؤ په یدا کردنی پاره و پول.

﴿ قَالَ فِرْعَوْنُ آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ﴾ فیرعون ووتی به جادوگران: نیوه باوهرتان هیئا به موسا بهرله ووی من ده ستور بدهم. له ونايه ته وه گیل و گه و جی فیرعون دهر نه که ووی، چونکه فیرعون نه یه ووی به ویستی خوړی فدرمانبداو کاربکاته سه رکړده وه و ویستی دلایان له باوهر هیئاو خو شه ویستی و رق لی بوون. هیچ مرؤقی ناتوانی ده سته لاتی هه بی به سه ر نیازی دلی ناده میزادا. به لām سه مکاران له وه گیل و گه و ج ترن.

﴿ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَّكْرُهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴾ به راستی نه م کړده ووی نیوه فیلیکه نیوه موسا دروستان کړدوه له ناو شاری میسر دا، له بهر نه ووی نیوه بهرله ووی نیوه به چنه دهر وه، دانیش توانی نه م شاره ی میسر که بریتن له قیته کان دهر یسان بکه و به نی نیسرائیلیه کان جیگه یان بگر نه وه له م شاره دا دانیشن، دواپی له مده وپاش نیوه نه زانین چیتان به سه ر دینم، فیرعون نهو بوخانه ی نه دایه پال جادوگران که باوهر پیان به موسا له باوهر نه بوه. به لکو راویژیکي فیلاوی به وه پیک هاتون له سه ری له گهل موسادا، مده ستیان دهر کردنی دانیش توانی میسر بوه، فیرعون نه ده ی ووت و نه شیرانی درؤ نه کا له ترسی نه ووی نه وه دانیشتران ده ست بده نه یاخی بون و باوهر

به موسا بهیئن. به لآم دانیشنوان نه یانزانی جادو گهران به باوه ری راستیه وه پروایان هیناوه به موسا، موسا کونه بوته وه له گه لیان، چونکه فیرعه ون نه وانی کور کرده وه لیره وه له وی، فیرعه ون به شیوه یه کی کورت هه ره شه ی لیکردن، له پاشا به دریزی یه وه نه لی:

﴿ لَا قُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصْلَبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ به راستی ده ست وپی ی ئیوه نه برم به پیچه وانه. یانی دهستی راست نه بری له گه ل پیی چه پدا وبه پیچه وانه یشه وه، له پاشا من ئیوه هه لئه واسم به گشتی، نه وجوره هه ره شه یه چه کی سته مکارانه به رانبر به کرده وه ی راست.

﴿ قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴾ جامو گهران ووتیان: هه ره شه ی کوشتمان لی نه که ی و کارمان تی تا کا، ئیمه ناواته خوازی مردن زورتر له خواردنه وه ی ناوی شیرین، چونکه ئیمه به هو ی مهر گه وه به راستی ئیمه بولای پهروه ده که ری خومان نه گه رینه وه، پاشه روژی هه موان بولای خواجه هه تا فرمانی خوی دیاریکا. که واته چی نه که ی بیکه، ئیمه نه خوت ونه کوشتن به هیچ نازانین.

﴿ وَمَا نُنْقِمُ مِنْهَا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْنا ﴾ وه تو رقت له ئیمه نیه و تانه ی تو له سه ره ئیمه نیه، هیچ گونا هیکمان نه کرده سزای ئیمه ی له سه ره بده ی مه گه ر ئیمه باوه رمان هیناوه به نیشانه رونه کانی پهروه ده که ری خومان کاتی نه ونیشانه یه هاتن بولای ئیمه، باوه ره یانی ئیمه و سزادانمان له سه ره باوه ره یانی به ختیار ی و رزگاری ئیمه یه که ئیمه سه ره به ست نه بین مردن زور چاکره، دوا یی له خوا پارانه و ووتیان:

﴿ رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثُقُنَا مُسْلِمِينَ ﴾ نه ی پهروه ده که ری ئیمه: تو بریژه به سه ره ئیمه دا نارم گرتن له سه ره نه و نازاردانه ی ئیمه هه تا خفه ت نه خوین و تو گیانی ئیمه بکیشه له سه ره نایینی ئیسلام و له سه ره باوه ره خوت و به پیچه مهر و به ریگه ی راستی خوت.

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا

فِي الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَآلِهَتَكَ قَالَ سَنُقْبِلُ أَبْنَاءَهُمْ وَنَسْتَحْيِي

نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ

أَسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَأَصْبِرُوا إِنَّا الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ
يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوا أَوِذِنَا
مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَنْ يُهْلِكَ عَذُّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ
فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

﴿ قال الملا من قوم فرعون أَلَدَرَ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ ﴾ تا قمتى له پياو
ما قولانى گهلى فیرعهون ووتیان: نایا تو واز له موسا و خرمه کانی نه هیتی بو نه وهى خرابه
بلا و بکه نه وه له نیو زهوى میسر دا؟ دانیشتران له تو بگورن به هوى پهرستى خورای تاك
وته نها و واز لوخوايه تى تو بهیئن، نه و وتووژیهان پاش نه و کوبونه وهیه بو که موسای
تیداسهر که وت و نابروی فیرعهونى تیداچو، موسایش بانگی دانیشترانى کرد بولای
پهرستى تاك و ته نها، به وبونه وه کومه لیکی زور له ده وری موسا کوبوبونه وه، بویه پیاو
گه و ره کانی گهلى فیرعهون ترسان کاروبارى رژیمن لی بگوروی و بیته هوى نه مانى خویمان
و فیرعهون، بویه فیرعهونیان له موسا هاندا و ووتیان: تو هه تا که ی بی دهنگ نه بی له موسا و
ووازی لی نه هیتی زهوى میسر کاول بکاو له دزی تو هه لسی .

﴿ وَيَذَرِكَ وَالْهَتَّكَ ﴾ وه موسا واز له توو پهرستى خواکانى تو نه هیتی، نه ورسته یه
وا نه گه نه نی فیرعهون چهن دین خورای هه بوه بو پهرستن، نه وه یش بهروالته دزی نه وهیه:
که فیرعهون نه بوت: نازا نم ئیوه خواتان ههیه جگه ی من؟ من خورای گه و ره ی ئیوه م،
زانایان وه لایمان داوه ته وه: فیرعهون چهن دین خورای هه بوه و گومانیشی وابوه کوخوی
کوروی خوشه ویستی نه وانه، هیز و توانای خوی له وانه وه و ره نه گری، هه ر خوی به ته نها
ما فی نه وه ی ههیه به ناوی خواکانه وه فه رمان ده ربکا، هه و ما فه دا که س هاوبه شی نه ونیه .

ته فسیرى زمناکوی

﴿ قَالَ سَقُتِلْ أَبَاهُمْ وَاسْتَخِي نِسَائَهُمْ ﴾ فیرعهون ووتی: ئیمه له مهوداو وبهه نزیکه کوره کانیاں نه کوژین و ئیمه ژنه کانیاں بهه وزیندوی نه هیلینه وه بو کاره کهری خویمان. فیرعهون بهر له دایکونه موسا ئیسرائیلیه کان ههرمنا لیکي نیرینه یان بیوايه نهی کوشت و مینه کانی نه هیشه وه. کاتی پیاوه گه و ره کان هانی فیرعهون یاندا له دژی موسا ووتی: ره وشته کۆنه کهی خویمان نه گیرینه وه بهه کوشتنی کوره کانیاں و هیشه وهی ژنه کانیاں هه تا بهه بر نه بن.

﴿ وَأَنَا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴾ وه ئیمه بهه راستی بهه سهه نهوانا زال نه بین و نهوان نه که بین بهه ژیره دهستهی خویمان له پاش نهو کارانه ئیمه بیکهین، کاتی نهو کرداره دلنه ته زینه ناهه مواره توشی بهه نو ئیسرائیلیه کان هات سکا لای خویمان برده لای موسا.

﴿ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَأَصْبِرُوا ﴾ موسا بهه گه له کهی خوی ووت: داوای یارمه تی و کۆمه کی له خوا بکهن و ئارام بگرن له وهی توشتان نه بی، چونکه ئیوه ههه خواتان ههیه و نهویشه بگاته فریاتان و کور و ژنه کانتان رزگار بکا، موسا فهرموی:

﴿ أَنْ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ﴾ بهه راستی ئهم زهویهی میسر و هه مو زهویه کانی تر بو خوايه نهیکا بهه میرات بو که سی ئاره زووی هه بی له بهنده کانی خوی، نهو رسته موژدهیه بهه وه که قبیته کان فهرمانه وایان نامیتی و کورانی ئیسرائیل جیگه ی نهوان نه گر نه وه له فهرمانه واییدا، وهه که خوا نه فهرموی:

﴿ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴾ وه پاشه روژ و نهجای چاک بو نهو که سانهیه خویمان نه پارێژن له خراپه له ئیوه جگه ی ئیوه له ههردوو جیهاندا.

﴿ قَالُوا أَوْذَيْنَا مِنْ قَبْلُ أَنْ تَأْتِنَا وَمِنْ بَعْدِ كَا جِئْنَا ﴾ نهوه کانی ئیسرائیل ووتیان: ئیمه ئازارمان دراوه له لایه ن قبیته کانه وه له پیش نهوهی که تو هاتیته وه بۆلای ئیمه و بکری ی به پیغه مههه، ئازارمان دراوه بهه کوشتنی کوره کاغان و بهه کاره کردنی ژنه کاغان و، له دوا ی نهویش تو هاتیته وه بۆلای ئیمه کرای به پیغه مههه ی خوا، لهو کاته دا ئیسرائیلیه کان نهو یان ووت موسا فهرموی:

﴿عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَذُّوْكُمْ وَيَسْتَخْلِفَکُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ شایان و شایستەبە کە پەرورەدەکەری ئێوە کە لەناو بیا دوزمێ ئێوەو لە ناویشیان ئەبا بە گرانی و بە خنکان و شتی ترو، ئێوە لە دواى ئەوان بکا بە جیگە نشینی دوزمنەکانی خۆتان لە زەویی میسردا، ئەو داوايە هاتە دیی .

﴿فَيَنْظُرْ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾ دوايی پەرورەدەکەری ئێوە ئەبینی چۆن کار ئەکەن لە سوپاس و بێ سوپاسی و لە پەرستن و بێ فەرمانی، دوايی پاداشتان ئەداتەو بە گوێرەى کردەوێ خۆتان موسا بە گەلەکەى خۆی ووت: گرنگی لەوەدانیه کە دوزمنەکانتان لەناو بچن و ئێوە جیگەیان بگرنەو لەزەویدا. بەلام گرنگی لەوەدایە ئێوە خوا پەرستن و چاکە بکەن و خراپە بلانەکەنەو، بە پێچەوانەو کارو کردەوێ زۆر خرایان کردو پێچەمەران و پیاوچاکانی زۆریان کوشت لەو سەرەدەمەى پیشودا. لەم سەرەدەمەى ئێمەیشدا رۆژمێکیان پێکەو ناو ناویان ناوە ئیسرائیل جگە لە کوشتن و دەربەدەرکردنی دانیشتوانی فەلەستین خاوەنی هیچ دەستورێ نین، هەرۆک زۆربەى رۆژمەکانی جوووەکانی دواى موسا. بۆ نمونە لە سالی (١٩٤٨) لە ئیسرائیلدا نامەیه کیان دەرکرد بەناوی (سیاخ لوخامیم) یانی کارو گفتوگۆکانی سەرباوزه کان، رۆژنامەى ئەلشەهرامی میسری هەندێ لەوێ هاتبوو لەو نامەیدا لە رۆژی (١٩٦٨/٨/٢٣) گۆری بۆلای عەرەبی، ئەمەیش دەقەکەبەتی کەمن گۆریومە بە کوردی :

(هەرکەسێ نەیتوانی پیاوی بکوژی یا خانووی بروختی بەسەر ئەو کەسەدا لەناویا دانیشتوێ دوايی چاکتر بۆ ئەو ئەوێ بەجێتە ناو خانووەکەى، بەراستی بزوتنەوێ زاویتی لەسەر ئەو بنچینەیه وەستاو، ئەوکاتە هاتنە نیو خاکی فەلەستین و گەلیکی تری تیدا دانیشتبوو لەنیویدا و ئەژیان، نابێ ئێمە چاوەروانی ئەو بەکەین بە رەزامەندی خوێی خۆیان کێلگەو خانووەکانیانمان بۆبەجێ بهێلن، دواى ئێمە بیان کوژین و کێلگەو خانووەکانیان لێ داگیر بکەین، یان بە کوشتن بیان ترستین هەتا خۆیان رابکەن و واز لە خانووە کێلگەکان ئەهێنن).

جگه‌ی نه‌وانیش پارتی به‌عسی سوسالیس وینه‌ی نه‌و کاره‌ی نه‌وانی به‌کاره‌یناوه
 ده‌باره‌ی کورده‌کان به‌یج جیاوازی، تور که‌کانی نه‌تاتور کی له‌وان که‌متر نین
 له‌مه‌وپاش خوی مه‌زن بومانی رون نه‌کاته‌وه که‌ دوی نه‌وه‌ی کورانی ئیسرائیل
 نازاریاندرا له‌لایه‌ن فیرعه‌ون و ده‌زگا‌کانیه‌وه به‌سته‌م کردن، خوا تا‌قمی فیرعه‌ونی
 گیرده‌ کرد به‌ زور شتی گران و ناهه‌وار، وه‌ک خوا نه‌فه‌رموی:

وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ
 بِالْسِّنِينَ وَنَقَصْنَا الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴿١٣٠﴾
 فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
 يَطَّيَّرُوا بِمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ ۚ أَلَا إِنَّمَا طَّيَّرَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ
 أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ
 لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ
 الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْدَّمَ ۚ آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ
 فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾

﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالْسِّنِينَ وَنَقَصْنَا الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ﴾ وه‌ئیه
 گه‌له‌کی فیرعه‌ونمان تا‌قی کرده‌وه به‌چه‌ندین سالی له‌گرانی و که‌م ناوی و به
 که‌مبونده‌وه‌ی میوه‌و به‌روبو‌مه‌کانیان و به‌نه‌خوشی زور، نه‌وانه‌یش پاش نه‌وه‌ی فیرعه‌ون
 خوی هه‌لئه‌کیشا به‌هه‌رزانی و خوشی زوره‌ که‌چی نه‌گه‌تی به‌سه‌ره‌ینا، بو‌نه‌وه‌ شایانی

ته‌فسیری زما‌کزی

ئەو ەبن ئامۆژگاری وەر بگرن و لەبێ باوەری پەشیمان ببنەو ەو ەست بە بەد فەری خۆیان بکەن .

﴿فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ﴾ کاتی بەهاتیە بۆلای ئەوان لە ەرزانی ئەیان ووت: ئەو شتە بۆ سودی ئیمە و خۆمان شایانی ئەوانەین. هیچ شتیکیان لە خواوە دانە ئەنا ەتا سوپاسی بکەن لە گەڵ ئەو ەیشدا چاکە ی زۆری بێ بەخشیوون.

﴿وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيِّرُ مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ﴾ وە ەهەر کاتی خراپە یە توشی ئەوان ببوایە باکە مەشبوایە ئەوان نا پێرۆزیە کە یان ئەدایە پال موسا و کەسێ لە گەڵ ئەودا بوو باوەری ەیتا، لە موسا و باوەرداران یان ئەقران. خوا وەلامی دانەو ەو فەرمووی:

﴿أَلَا إِنَّمَا طَأْتَوَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ئاگادار بن و بزائن بەراستی ئەو گرانیەو بەشی دیاری کراوی ئەوان لە چاکەو لە خراپە لەلای خواوە بە ەوی هیچ کەسیکەو ە نیە جگە ی خواو، زۆر تر لەو قیبتانە نازانن کە ەموو خراپەو نە گەتی بەوان ئە گا ەوی کردەو ە ی خراپی خۆیانە .

﴿وَقَالُوا مَهْمَا نَأْتِينَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ تاقمە کە ی فیرەو ەن بە موسایان ووت: ەهرشتی تۆ ئە ی ەیتی لە نیشانە ی ئاشکرا کە بە گومانی خۆت کاری پەك خەرن لەبەر ئەو ە یە تۆ جادوو بکە ی لە ئیمە بە ەوی ئەو نیشانەو ە، دوا یی ئیمە باوەر بە تۆ نا ەیتن، ئەو رستە یە بپاردانە بەو ە ی ئەوان واز لە راستی ئە ەیتن و ناتوانن لە دژی ئەو نیشانە بوەستن و دل رەقی خۆیان دەر ئەبرن. کەواتە خوا گیرۆدە یان ئە کا بە پێنج سزای گەورە:

- ١- ﴿فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ﴾ دوا یی ئاردبومانە سەریان لافاوی ئاوی باران، دوا یی ئەو لافاوە ەموو کشت و کالی دا پۆشین و درختە کانیانی ەلکێشا لە بن.
- ٢- ﴿وَالْجَوَادَ﴾ وە ئاردبومانە سەریان کولە، ئەو ە ی مابو ەو ەو سەوز بوو بە پاو ەن و سەوزایی خواردیان .

۳- ﴿ وَالْقَمَلَ ﴾ وه ناردبومانه سه ریان نه سپی بو نازاردانی خویشان و گه نه پیش بو نازاردانی نازاله کانیان و نه سپی تریش بو خواردن و پوچ کردنه وهی دانه ویله کانیان، به هوی نه وانه نه خوشی بلا و بیته وه .

۴- ﴿ وَالضَّفَادِعَ ﴾ وه نیمه ناردبومانه سه ریان بو قه کان که نه که وتنه نیو ناو خواردنه وه یان به جوړی ژبانی لی تیکدا بوون و نه په رینه ناو ده میان .

۵- ﴿ وَالذَّمَّ ﴾ وه نیمه ناردبومانه سه ریان خوین، به جوړی ناوی خواردنه وه یان نه گه را به خوین، لوت و پوکیان نه پزاو خوینیان بهرته بوو .

﴿ آیاتِ مَفْصِلَاتٍ ﴾ نهو نیشانانه روون کرابوونه وه بو هه موو که سی و له توانایان نه بوو به دروی بجه نه وه، یدک له دواوی یدک پیدایا نه بوون و حفته یه بهرده وام بوون .

﴿ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴾ دواوی نه وان داواوی گه وره یان نه کرد بو خویشان و سته میان کرد له فرمان ره واییدا و باوه ریان نه هیتاو، نه وان تا قمیکی تا ونا باربوون و باوه ریان به خوا نه بوو له دواوی نه وانه ی باسکران خوا هه والمان نه داتی به چونه تی نهو بی باوه رانه و به سه ره اتیان و نه فهرموی:

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ

الرَّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لِيَن

كشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَ لَكَ وَلنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي

إِسْرَءِيلَ ﴿ ١٣٤ ﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَى أَجَلٍ

هُمْ بَلَغُوهُ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿ ١٣٥ ﴾ فَانْقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ

فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿ ١٣٦ ﴾

وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعُونَ مَشْرِقَ
الْأَرْضِ وَمَغْرِبَهَا الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ
الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ
يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

﴿ ولما وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ ﴾ وهه موو كاتى تووشى نهوان ببوايه نهو سزايانهى رابورن
له توقان و نهوانى ترو بكهوتنايه سهريان بههوى لادانيان له راستى پهلامارى لاي
موسايان نهدا .

﴿ قَالُوا يَا مُوسَا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ ﴾ به موسايان نهوت له پرووى
پارانهوهوه: نهى موسى تۆ داوا بكه له پهروهده كهوت بۆ ئيمه به هوى پهيماندانى بۆتۆ كه
وولامى پارانهوهوى تۆ نه داتهوه .

﴿ لَئِنْ كَشَفْنَا عَنْكَ الرِّجْزَ لِمُؤْمِنٍ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴾ به راستى نه گهر تۆ
لابدهى له ئيمه نهو سوزايانه ئيمه بينگومان باوه به تۆ نههين و بهو شتانهى تۆ هيناوتن،
به راستى ئيمه رهوانه نه كهين له گهل تۆ بهنى ئيسرايلى به خويان و به سامانيانهوه، بۆچ
جنگهيه نهتهوى با بروين .

﴿ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَىٰ أَجَلٍ هُمْ بِالْفُؤَىٰ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ ﴾ دوايى ههر كاتى ئيمه
لامان بدا بهلهسر نهوان بههوى دواكردنى موساوه بۆلاى كاتيكى نهوتۆ بۆيان دانرابوو
كه كاتى لهناو بردنيان بو به خنكاني ناوى دهريا، كوتوپر نهوان بهلپنه كهيان شكاندو
جى به جيان نهته كرد ههر بهلاچوونى نهو سزايه دهستيان نه دايهوه خراپه كارى .

ههروهها هه موو كاتى تووشى سزا بوبونايه دهستيان نه كرد به پارانهوه هه تا تووشى
سزاي پيچ هه مبون كه نهو يش لهناو بردنيان بوو بهيهك جارى و خوا تۆلهى لى
كردنهوه، وهك خوا نهفه رموى:

تهفسيرى زمانكۆبى

﴿ فَاتَّقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ ﴾ دوايى نيمه توله مان له وان کرده وه به يه کجاری، دوايى نه وانغان خنکان به ناوی دهریای ناوی سورو نه وانغان خسته ژیر ناو هه مویان مردن. ﴿ بَأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴾ به هوئى نه وه وه به راسى نه وان باوه ریان به نیشانه رونه کانی نيمه نه هینابوو به دروژيان نه خسته وه وه خویان به يهك دانه نه نا، وه نه وان بئ ناگابوون لهو نیشانه رونانه ی نيمه وه نایان نه زانی روژئى نه بئ توشى سزای نيمه نه بن . ﴿ وَأَوْزَقْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعِفُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمِنَا وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا ﴾ وه نيمه نه وه گله ی نه وه تو به لاواز دانه نراو نه کران به به ننده وه کوره کانیان نه کورژراوو ژنه کانیان نه کردن به کاره کهر دامان نان له جیگه کانی خوړه لاتى زهوى شام و جیگه کانی روژناوای زهوى که بریتى بوو له نیوان شام و میسر دا نه وه زهویه ی نه وه تو نيمه پیت فهرمان دروست کردبوو له نیویدا، به ههرزانی و چه ندين میوه ی هه مه رهنک و کانیاو روبارى يه کجار زور، پتر له وانه جیگه ی ناردن ی زوربه ی پیغه مه رانه .

﴿ وَكُنْتُ كَلِمَةً رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا ﴾ وه فهرموده شیرینترینی پهروه رده کهری تو ته واو بوو به رده و امبو به سهر کورانی نیسرائیلدا که خوا به لیتنى دابوو سهریان بخا به سهر دوژمنه کانیاو له جیگه ی نه واندا دایان نن به هوئى نارام گرتیان له سهر نه و نازارو نه شکمنجه یه توشیان بوبو نه وه بوو خوا گه لی فیرعه ونی له ناو بردو نه مانى له جیگه ی نه وان دانا .

﴿ وَدَمَرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمَهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴾ وه نيمه تیگمان داو کاولمان کرد شتى فیرعه ون گه له کی ساخته یان هینا له کوشک و قلاى به رزو شویتنى خوش و، نيمه کاولمان کرد شتى نه وان به رزبان کردبوه وه له کوشک که چوبو به ناسماندا به رزیه که یان .

میژوو نووسان نه لئین: دواى خنکانی فیرعه ون و ماوه یه کی دریترو له دوايى کزچى دوايى موسا و هارون له نیو به نی نیسرائیلی دوو پیغه مه رى تریان لی په یدابوو به ناوی داودو سوله یمان، رژیمیکى داد پهروه رانه یان پتک هینا بوون به خاوه نی سنورى خوژيان له روژه لات و روژناوادا. به لآم زوری بئ نه چوو دواى سوله یمان و داودو دهسته لاتیان له

كيس چوو. به خته نه مر نيشتمانه كه يانى دا گير كردو دانيشته كانيان كردن به بندهو ديلي كردن، پاش نهو فارسه كان، دوواى نهوان نه سكه ندهر دوواى نهوان رۆمانه كان. مېژوو نووسان نه لئين: زوړتر له بيست سال موسا كوڅشى پى پايانى كرد له گهل فېرعون بو بلاو كردنه وهى فېرمودهى خواو رزگار كردنى بهنى ئيسرائېلى، دوواى فېرعون و تاقمه كهى خنكان، لهو ماوه يه دا كارى په كخه رى زوړيان له سهر ده ستى موسا چاوپى كهوت، له كوڅاى هه موويانا به چاوى خوږيان بينيان چوڼ ده رى سوردای به سهر فېرعون و له شكره كه يداو هه موويانى خنكان له سهر نهو هه مووه نيشانه رونا نه دا داوايان له موسا كرد په يكه رى بتيكيان بو پيك بهيتى لهو كاته دا كه چاويان كهوت به كوڅه لى بتيان نه په رست، نه گهر خوږيان به پى پرسى موسا بتيان دروست بكر دايه جيگه سهر سورمان نه بوو، له هه مووشتى سه يتر نهو هبو داويان له موسا نه كرد بو دروست كردنى بت بويان !! كه چى نه يانزانى موسا به دريژى ته مهنى خو لى له دژى بت په رستى بووه، بو يه خواى مەزن نه فېرموى:

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ بَجَاهِلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ مَتَّبِعُوا مَا هُمْ فِيهِ وَيَبْطِلُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ أَنْجَيْنَاكُم مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُم بِسُوءِ الْعَذَابِ يُقْتَلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّنْ

رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾

﴿ وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ ﴾ وه ئیمه به نو ئیسرائیلیه کانمان په راندنه وه له ده ریای سور به بی نازار دووای خنکانی فیرعه ون تاقمه که ی، نه گیر نه وه موسا له رۆژی (۱۰) ی مانگی موحرهم که په ربوه سوپاسی خوای کردو به گرتنی رۆژ له و رۆژه دا .
﴿ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ ﴾ دواپی په رینه وه بیان له ده ریا که به نو ئیسرائیلیه کان دایان به لای تاقمیکا به رده و امبون له سهر په رستی چه ندین بتی که بو خویانیان دانابوو .

زانایان نه لئین: په یکهری نه و بتانه له شیوه ی گویره که دا بوون که که نعانیه کان دانیشتوی سهر که ناری ده ریا نه یان په رستن .

﴿ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ ﴾ کورانی ئیسرائیل ووتیان نه ی موسا: تو دروستی بکه بو ئیمه خوا به بیه رستین به وینه چه نیدن خوا به نه م تاقمه نه په رستن و بو خویانیان داناوه .

﴿ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴾ موسا فهرموی: به راستی ئیوه تاقمیکی نه زان و نافام و نه خوینه وارن، چون ئیوه داوای په رستی جگه ی خوا نه که ن و به بینى نه و هموه روداوانه ی پیشوو ته می خوار نه بوون، چون ئیوه داوای نه و کاره خراپه له من نه که ن و خوتان نه زان من دژی بت په وستم و له ماوه ی ته مه غما هه ولی سه پاندنی یه کیتی خوام داوه .

﴿ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّتَّبِعُونَ مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴾ به راستی نه و تاقمه بت په رستانه کومه لیکن له ناو نه برین و نه و شته ی نه وان له ناویدان و، خوا نایه ته که یان نایه لئ و، پوچه شتی نه وان نه یکن له بت په رستی. موسا یه که م جار وولامی گه له که ی خوی دایه به وه ی نه وان نه زان دووهم جار هه والی پیدان که پاشه رۆژی بت په رستان له ناو چونه و تووشی زیان نه بن .

﴿ قَالَ أَغَيَّرَ اللَّهُ أَبْنِعُكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضْلُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴾ موسا فهرموی: نایا من جگهی خوا داوا بکه‌م ئیوه بیهرستن، هیچ شتی شایسته‌ی پهرستن نی‌یه له جگهی خوا. که‌چی ئیوه به‌چاوی خوتان بینتان خوا چ شتیکی به‌سهر فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌یا هیناو، خوا رپیزی ئیوه‌ی داوه به‌سهر هموو بونه‌وه‌رانی ئهم سهرده‌مه‌ی خوتانا. به‌ههر شیوه‌یه بی‌ئهو رپزانه‌ی ئه‌وان به‌سهر فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌یا ئه‌وه ناگه‌یه‌نی به‌رپزو گه‌وره بژمیرین به‌رانبه‌ر به‌هموو بونه‌وه‌رانی پیش و باشی خویان.

﴿ وَإِذَا أَجْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُوءُكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ﴾ وه‌ئیه بیرى ئه‌وه کاته بکه‌نده‌وه ئیمه ئیوه‌مان رزگار کرد له نازارادانی تاقمی فیرعه‌ون بو ئیوه، ئه‌و تاقمه‌ئه‌چیزن به‌ئیه سه‌خت ترینی سزا. مانای ئه‌و ئایه‌ته له باسی مانای ئایه‌تی (٤٧) ی ئه‌لبه‌قه‌رده‌دا کراوه .

﴿ يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْبُونَ نِسَاءَكُمْ ﴾ ئه‌یان کوشت کوره‌کانی ئیوه هه‌تا ئیوه بنه بکه‌ن و، ژنه‌کانی ئیوه‌یان به‌زیندویی نه‌هیشته‌وه بو خزمه‌ت کردن و کاره‌که‌ری .
﴿ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴾ له‌رزگار کردن و سزادان و تاقی کردنه‌وه‌ی ئیوه به‌و کارانه‌ی پیشوو چاکه‌و نازاریکن له‌لایه‌ن په‌روه‌دگاری خوتانه‌وه زور گه‌وره‌ن، له‌لایه‌که‌وه چاکه‌یه‌و له‌لایه‌تره‌وه نازاره. مانای ئه‌و ئایه‌ته له‌ باسی مانای ئایه‌تی (٤٩) ی سوره‌تی ئه‌لبه‌قه‌رده‌دا کراوه موسا داوای کرد له‌ خوای مه‌زن نامه‌یه‌کی بو بنی‌رتسه خواره‌وه رانمویی ئاده‌میزادی پی بکا، پیوستی هه‌ردوو جیهانیان جی‌به‌جی بکا، خوای مه‌زن وولامی دایه‌وه به‌م جو‌ره‌ی خواره‌وه:

وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً
وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْنَةٍ مِيقَاتٍ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ
مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ أَخْلِفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ
سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ

رَبُّهُ قَالَ رَبِّ ارْنِيْ اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرِنِيْ وَلٰكِنْ اَنْظُرْ
 اِلَى الْجَبَلِ فَاِنْ اُسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرِنِيْ فَلَمَّا تَجَلَّى
 رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا اَفَاقَ
 قَالَ سُبْحٰنَكَ بُتُّ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٤٣﴾
 قَالَ يَمُوسَى اِنِّىْ اَصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِيْ وَبِكَلِمٰى
 فَخِذْ مَا عٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِيْنَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا
 لَهُ فِى الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيْلًا لِّكُلِّ
 شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَاْمُرْ قَوْمَكَ يٰخُذُوْا بِاَحْسَنِهَا سُوْرِكُمْ
 دَارُ الْفٰسِقِيْنَ ﴿١٤٥﴾

موسا به لیتی دا به کورانی ئیسرائیل هه رکاتی فیرعه ون و دوژمنه کانی له ناوچوون
 نامه یه کیان له لای خواوه بو نه هیتی، هه موو کارو کرده و هی رۆژانه یان بو رۆن نه کاته وه
 له کرده ره واکان و قه دهغه کراوه کان، خوا وه لامی جی به جی داواکه ی موسای دایه و
 فهرموی:

﴿ وَاَعٰدْنَا مُوسٰی ثَلٰثِيْنَ لَيْلَةً وَاَعْمٰنَهَا بَعْشَرَ ﴾ وه ئیمه به لیتمان دابوبه موسا
 نامه یه کی بوئیرین له ماوه ی (۳۰) شه ودا، فهرمانی دا به موسا رۆژی نه و سی رۆژه
 به رۆزوو بیت، هه تا به و بۆنه وه پاکتر بیته وه و خوی لیتمان نرێک بکاته وه به به ده نه کی

ته فسر ی زمان کۆبی

پاكتەرەو، ئىمە كۆتايىمان بەو سى شەو بە (۱۰) ە شەوى تر هينا. زانايان ئەلئىن: ئەو بەلئىنە لەيە كەم شەوى مانگى زىلقە عىدە دەستى پىي كردو ناردنى نامە كەيش كۆتايى پىي ەات لە شەوى دەھەمى مانگى زىل حىجە .

﴿فَمَقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ دوايى تەواو بوو كاتىكى ئەوتۆ پەرورەدە كەرى موسا ديارى كرد بۆ رۆژوگرتنى موسا ديارى پەرستى خوا بە چل شەوى تەواو. يانى ەھموو ئەو كاتەى كە خوا ديارى كردبوو لەيە كەم جارى بەلئىنەو ەھتا تەواو بوونى ەاتنە خواری ە نامە كەى خوا گەيشتە چل شەو رۆژ. كەواتە ناو بردنى شەو بە تەنھا لەبەر ئەو ەيە كات لە شەو ەو دەست ئە كرى بە ەلئىزاردنى .

﴿وَقَالَ لِأَخِيهِ هَارُونَ أَخْلُفْنِي فِي قَوْمِي﴾ ەھموسا بە ەارونى براى خۆى كە ەارون بوو پىي فەرمو: تۆ جىگە نشىنى من بە لەناو تاقمى مندا ەتا من دىمەو بەلئىنە تۆ ئەوان، چونكە من ئەچم بەلئىنە تۆرى سىنا بۆ ەينانى ئەو نامە ە خوا بەلئىنى پىداوم .

﴿وَأَصْلَحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ﴾ ەوتۆ ئەو ە پىوستەو چاكە ە بۆيان جى بەجى بكە لە فەرمانى خواو لە كاروبارى رۆژانەيان و، تۆ پەپرەوى رىگەى خراپە كاران مەكە، ئەگەر يەكئى لەوان كەردەو ەيەكى ناجورى كرد خۆت و ئەوانەى لە گەلئى نامۆزگارىيان بكەن، ئاگادارىيان بە ئەوانە لەمەو بەر دەرونيان بە پت پەرستى ئاودراو، ەارون بە دلئىكى گەشەو نامۆزگارى موساى ەرگرت .

﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ﴾ ەكاتى موسا ەات بە سەردەمى ئەو كاتە ئىمە ديارىمان كردبوو كە بىت بەلئى ئىمە بۆ پارانەو ە ئىمەو، پەرورەدە كەرى موسا گەتوگۆى لە گەل كرد. ئەبى بزانرى ئەو گەتوگۆ كەردنەى خوا بەبى نوپەر بوو، راستەوخۆ فەرمودەى خواى مەزنى ئەبىست لە پىشتى پەرورەو، ئەك لە تەنھا لايە كەو .

﴿قَالَ رَبِّي أَرْنِي أَنْظُرَ إِلَيْكَ﴾ موسا ووتى: ئەى پەرورەدە كەرى من تۆخۆتم پىي نىشان بەدەو بۆم ساختە بېتە من تەماشای تۆ بكەم، من زۆر ئارەزۆمەندى بىنىنى تۆم، ئەمەوى بەختيارىم زۆرتر بىي ەروەك فەرمودەت ئەبىسم .

﴿ قَالَ لَنْ تَرَانِي ﴾ خوا فه رموی: تو من نابینی له جیهاندا، چونکه زانیاری بی ژمارهی من بریاری نه داوه بگوئجی نه و داوایه ی تو بو چاوپیی که وتی من. داواکردنی موسا هیچ خراپه یه کی تیدا نه، چونکه دهرونی مرؤف نه یه وی هه موو شتی بزانی. به تاییه تی چاوپیی که وتی خوا به و پیرۆزیه .

﴿ وَلَكِنْ اَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي ﴾ وه به لام تو ته ماشی نه و کیوه بکه، دواپی نه گهر نه و کیوه له جینگای خویا مایه وه ههروه ئیستای و رزال رزال نه بوو، دواپی نه وه من تو نه بینی. موسا پرووانی بۆلای کیوه هه تا خوا بینی که چی کیوه روچوو نیشانه ی نه مایه وه، خویا گه و ره به و کرداره ویستی له موسا بگه یه نی چاوپیی که وتی خوا له جیهاندا ناگوئجی.

﴿ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًا ﴾ دواپی کاتی پهروه رده کهری موسا بو کیوه که ده رکه وت به جوړی شایانی رپری خوابی. یانی له جینگای دیاری کراوی لای چه پ و لای راست و سهروه لای خواره وه نه بوو. خوا کیوه که ی کرد به خوّل و یه کسان بوو له گه ل زه ویداو بو به دهشت .

﴿ وَخَرَّ مُوسَا ضَعِيفًا ﴾ وه موسا که وت به بی هۆشی و ناگای له خوی نه ما، خوی مه زن به میهره بانی خوی موسای هینایه وه هۆشی خوی، وه خوا نه فه رموی:

﴿ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ دواپی کاتی موسا هۆشی هاته وه به خویا ووتی: چاک و بی گهردی بو تو نه ی خوی مه زن من په شیمانم بۆلای تو، له و داوایه ی له تو م کرد بو چاوپیکه وتنت و، من یه که مین که سیکم له و که سانه به نیازی پاکه وه باوه رپان به تو هیناوه، بروام هه یه کهس له جیهاندا تو نابینی .

﴿ قَالَ يَا مُوسَا إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَلَامِي ﴾ دواپی نه وه ی موسا پارایه وه له خوا، خوا فه رموی: موسا به راستی من تو م هه لبرارد بو پیغه مه رایه تی، ریزم داوی به سه ر ئاده میزادی ته م سه رده مه ی خوتا به هوی په یامه کانی منه وه به وینه ی پیغه مه ره کانی ترو، به هوی گفتو گو کردنی من له گه ل تو به تاییه تی و به بی میانجی گهری

کەسێ تر لەسەر کۆی تور. بەلام جگە لە پیغەمەری ئیسلام خوا لە سیدرەتولونته هادا گفتوگۆی لە گەڵ فەرمو .

﴿ فَخَذْنَا مِنْهُ الْبُحَيْرَةَ الْأَمَّاسِيَّةَ ﴾ دواى تۆ وەر بگرە شتێ من بەتۆم بەخشێوە و رێزى تۆم بى گرتووە لە تەورات و بیکە بە یاسای رۆژانەى خۆت و گەلە کەت و، تۆ لەو سانه بە سوپاش گوزاری من لەسەر ئەو خەلاتە گەورەیه من بەتۆم بەخشێوە.

﴿ وَكُتِبْنَا لَهُ فِي الْأَنْبَاءِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ وە ئیمە نوسیمان بە توانای دەستی بى وینەى خویمان بۆ موسا لە نێو تەختە کانی تەوراتا لە هەموو شتێ لە کاروباری ئاینیدا پێویستیان پێى هەبى. هەندى لە زانایان ئەلین مانای ئەو رستەیه بەم جوۆرە: وە ئیمە فەرمانماندا بە جەرەئیل لە لەوحە کاندای بۆ موسا بنوسی لە هەموو شتێ پێویستی پێى هەبى .

﴿ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ﴾ هەموو شتە کانی بریتی بوون لە ئامۆزگاری کردن و شی کردنەو و رۆن کردنەو بۆ هەموو شتێ ، وەك ئەو شتانه پەيوندیان بە فروستادەیهو هەیه لە باوەریان بەخواو بە پیغەمەران و بە رۆژی دواى و فەرمانە دەستوریه کان کە کردەو رەواکان و کارە قەدەغە کراوە کان .

﴿ فَخَذْنَا بِقُرَّةٍ وَأَمَرَ قَوْمَكَ بِأَخْذِهَا بِحَسَنِهَا ﴾ دواى تۆ ئەى موسا تەختە کانی تەورات وەر بگرە بە هەموو هیزو توانای خۆتەو و بە نیازی پاک و چاکەو کاریان پێ بکەو، فەرمان بدە بە گەلە کەى خۆت دەست بگرن بە شیرینترین ناوەرۆکی تەختە کانی تەورات لە ئارام گرتن و لى بوردن و کاریی کردیان. ئەبى بزائری هەموو شتێ خوا بپێرێ هەمویان چاکن. بەلام هەیانە لەناو خۆيانا شیرینتر لە یە کترى .

﴿ سَأُورِيكُمْ دَارَ الْغَاسِقِينَ ﴾ لەمەو پاش بەم نزیکانه من پێشانی ئێوەى ئەدەم کاروان سەراو شوێنى حەسانەوێ کەسانى لە سنورى خوا لائەدەن لە جیهاندا بە خنکان و لەناو بردن. لەپاشە رۆژدا بە ناگرى دۆزەخ، هەروایشن بۆ نیشتمانی بت پەرستانی شامتان بى نیشان ئەدەم و ئەیکەم بە نیشتمان بۆ ئێوە .

تەفسیری زمانکۆیی

خوای مهزن ئاده میزاد نه ترستی له خوایی بون که رایان بکیشی بولای وورد بونه وه
له نیشانه کانی خوا که نوسراوون له تهوراتا یا پشت کرده ناموژگاری یاساکانی خوا
بیر کرده وه له و که سانه لایانداو له سنوری خوا .

سَاصْرِفْ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ
فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا
بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا
سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ
الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ
عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلْفِرَافُ أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ
سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سَقَطَ
فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا
رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

﴿ سَاصْرِفْ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ له مه وودواو بهم نریکانه
من لانه دهه که سانیکی نه وتو خویان به گه وره دانه نین له زه ویدا به جوړیکی نار ه وواو

ته فسنیری زمانکویی

ناشیسته له وه رگرتنی نیشانه رونه کانی نیمه که دانراون له نیوان دهرونی خویان و له هه موو گوښه و که ناری .

﴿ وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهِ وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّسُلِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ﴾ وه نه گهر بین هه موو نیشانه به له سه ر راستی موحه مه د (د.خ) باوه ر ناهین به و هه موو نیشانه، نه بی نه و که سانه بزانی یاسا و ناوه ر و کی قورئان نه پاریزین له ده ست کاری کردن و گوران و، نه گهر ریگه ی راست و شاره زایی کردن بین نه و که سانه نه و ریگه راسته و نه رناگرن بو خویان و بیکه نه به یاسا .

﴿ وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْفِي يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴾ وه نه گهر ریگه ی خوارو خچ و گومرایی بین نه و که سانه نه و ریگه خراپه و نه گرن به ریگه بو خویان و کاری بی نه که نه، نه و لادانه یان له ریگه ی راست و په پره وی کردنی ریگه ی خراپ به هوی نه و هه به باوه ر یان به نیشانه رونه کانی نیمه نه به و به درویان خستونه ته وه و، نه وان بی ناگابوون له بیر کردنه وه بو یان و له نرخ بو دانانیان و له ناموزگاری و نه رگرتن .

﴿ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ ﴾ وه که سانیکی نه و تو باوه ر یان به نیشانه رونه کانی نیمه نه هیتا وه به درویان زانیوون و به گه یشتنی رۆزی دووایی نه به وه پاداشت و پرسپاریان به درو زانیوه بوچ بوته وه پاداشتی کرداره چاکه کانیان .

﴿ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ نایا نه و که سانه پاداشتیان نه دریتته وه به جگه ی شتی نه یکه نه؟ له جیهاندا چاکه ی یا خراپ بیگومان پاداشتیان نه دریتته وه به شتی کردویانه .

یانئ هه ر که سی باوه ری به خوا و به رۆزی دوائی نه بی سوود له کاری خوی و نه ناگری، نه و شته یش کوی کردۆته وه و خوی پیوه هه لکیشا، به بی سود نه روا به هوی بی باوه ری خویه وه، چاکه ی جیهانی نه و که سه ناگاته فریای بو رزگار کردنی له ناگری دۆزه خ .

﴿ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ خَلْبِهِمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورًا ﴾ وه گه لی موسا له دوائی رۆیشتنی موسا بو کیوی تور به بریاری خوا بو هاوردنی نه و نامه به خوا به لیتی پیدا که بیکا به یاسا، وهریان گرت و دروستیان کرد له و شخلا نه ی که قبیته کان دایان نابوو

لایان گویره که یه کی لهش بۆ دانراو بهی گیان نهو گویره که یه دهنگیکی هه بوو وینه دهنگی گاو نهی بۆران .

یانی کورانی یه عقوب له روبره که په رینه وه چاویان کهوت به تا قمی بتیان نه په رست، نهو هبوو داویان کرد له موسا بتیکیان بۆ دروست بکات بیه رستن، موسا سه رزه نشتی کردن. به لام لهو کاته دا موسا بۆ ماوه ی چل شهوی چوبۆ کیوی تورولایان نه ما به هه لیان زانی، به راویژی موسای سامیری شخلی ژنانی پی کۆ کردنه وه، نهو شخلاه ی تووانه وهو گویره که یه کی بی گیانی بی گزشتی بۆ دروست کردن دهنگیکی لیوه نه هات وهك بۆره ی گویره کهو دهستیان کرد به په رستی .

﴿ اَوْ لَمْ يَرَوْا اَنْهٗ لَا يَكْلِمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيْلًا اتَّخَذُوْهُ ﴾ ئایا نهو تا قمی موسا نه یان نه بیی که به راستی نهو گویره که یه گفتوگزیان له گه ل نا کاو له توانایانیه شاره زایان بکا به وینه یه کی له ناده مزاد هه تا گومان بین که نهو دروست که رو خاوه ن توانایه، له گه ل نهو هیشدا نهوان نهو گویره که یانه دانابو به خوا بۆ خویان و نه یان په رست .

﴿ وَكَانُوا ظَالِمِيْنَ ﴾ وه نهوان سته میان له خویان کرد به بۆنه وه ی په رستی نهو گویره که وه له جگه ی خوا به بی به لگه یه. زۆر جینگه ی سه رسورمانه مروف به دهستی خوی شتی دروست بکاو بیه رستی .

﴿ وَلَمَّا سَقَطَ فِيْ اَيْدِيْهِمْ وَرَاَوْا اَنْهُمْ قَدْ ضَلُّوا ﴾ وه کاتی نه گبه تی کهوته نیو دهستیان، په شیمان بوونه وهو خه فه تی زۆریان خوارد له سه ر په رستی نهو گویره که یه، بینان که به راستی نهوان له رینگه ی راست لایانداوه، په نایان برد بۆلای خوا .

﴿ قَالُوْا لَئِنْ لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴾ ووتیان نه گه ر په روه رده که ری ئیمه به زه بی به ئیمه دا نه یه ته وهو میهره بانی له گه لمان نه کاو له گوناھی ئیمه خوش نه بی و په شیمان بوونه وه مان لی وه رنه گری به راستی له زیانۆمه ندانین له هه ردوو جیهاندا .

کاتی موسا له کیوی تور له خوا نه پارایده، خوی مه زن هه والی دا به موسا که گهله که ی تور له ناین وه رگه رانو ده ستیان کرده به پرستی له شی گویره که یه کی بی گیان و بی گوشت، رونی نه کاته وه چون پهنی کرده وه وه موسا دوای هاته دی له کیوی تور.

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَنَ أَسْفًا قَالَ يَبْنَاسَا خَلَفْتُونِي
 مِنْ بَعْدِي أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَالْقَى الْأُلُوحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ
 أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعَفُونِي وَكَادُوا
 يَقْتُلُونِي فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ
 الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي
 رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
 الْعِجْلَ سَيَنَاءَ لَهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتِرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ
 تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ
 ﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأُلُوحَ وَفِي
 نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

﴿ وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي ﴾ وه کاتی موسا گه پرایه وه له کیوی تور بۆلای گه له که ی خوی به تور هی و رقه وه به خه فه تیکی زوره ووتی: ئیه خراپ جیگه داری من بوون له دوی من که دهستان داوه ته گویره که په رستن.

﴿ أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ﴾ نایا ئیه بۆ په له تان کرد واز تان له فرمان و به لینی په روره ده که ری خۆتان هیناو نارامتان نه گرت هه تا من دیمه وه له کیوی تورو دهستان کردوه به په رستی کویره که؟

زانایان بیران جیاوازه نایا نه و گفتوگوی موسایه له گه ل سامیری و تاقمه کویره که په رسته که یه تی یا له گه ل هارون و باوه ردارانیه تی هه رچۆنی بی له مه ست ناگۆرئ. به لام رسته ی (أَخْلَفُونِي) وانه گه یه نی پووی بۆلای هارون بی کردوه.

﴿ وَأَلْقَى الْأُلُوحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ ﴾ وه موسا به تور هیه وه ته خه کانی تهوراتی فرئ داو دهستی گرت به سه ری هارونی برای خوی و موی سه ری گرت و رای کیشا بۆلای خوی.

پرسیار/ فریدانی تهورات که ناو خوی تیدا بوو. راکیشانی موی سه رو ریشی هارونی بی تاوان له لایه ن موسای خۆپارێز له بی فرمانی خوا له موساوه زۆر دووره ؟

وه لام/ بی گوناھی مروف ناگۆرئ له سروشتیکه وه بۆلای سروشتیکی تر، شیوه ی ئارام یا تور هی لانا برئ له ئاده میزاد به تایه تی نه گه ر تور هبوون له بهر فرمانی خوی مه زنی. له کاتیکا موسا توشی نه و کاره زۆر خراپه بوو که له وه و پیش ته مه نیکی زۆری خوی دانا له گه ل خزمه کانی و رای هینابوون له سه ر په رستی خوا و یه کیتی خوا، فیزی کردبوون له سه ر یاسای ناین راوه ستن، وای زانی باوه ر چه سپاوه له دهرویانان که چی کوتوپر وه رگه ران له ناین و هاوبه شیان بۆ خوادانا، نه و روداوه کاری زۆری تی کردبوو، ئیز چۆن تور ه نه بی ؟

﴿ قَالَ ابْنُ أَمٍ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْنِي وَكَادُوا يَقْتُلُوْنِي ﴾ هارون به موسای ووت: نهی کوری دایکی خۆم: من هیچ خراپه به کم نه کردوو. بهراستی خزمه کاغان میان بهی چاره و لاوازو زه بون، داناوه نریکبو نهوان من بکوژن بههوی بهره نگاری کردنی من بو نهو کاره خراپه و تهقینه وهیه دهی مندا بو قه دهغه کردنی بهرستی گویره که لهوان .

﴿ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ دواپی تو دوژمنان دلخوش مه که بههوی شتی توشی من نهی له خراپه، نهو بت بهرستانه میان به دوژمنی خویان سهیره کرد، بویه نریکبوو من بکوژن، نه گهر تو بهو جوژه له گهل من بکهی نهوان و نهزانن تو له گهل نهوانی و من بهی نرخ دانهی، من له کارو کردهوی نهوان دورم و له دژی بووم به ته نهاو، تو من دامه نی له گهل نهو تاقمه سته مکاره بت بهرستانه. بهو ههوالانهی هارون باسی کردن، موسا دل نه رمی روی تی کردو ههستی به بهزهیی و براهی تی کرد، بویه.

﴿ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴾ موسا فه رموی نهی بهروهرده کهری من: تو خوش بیه له من له سهر نهو شتهی که کردم له گهل هارون و، له برای من خوش بیه که متهرخه می نه کردوو له رانحوی و ناموژگاری کردنی خزمه کاغان و وازی لی نههیتاون له وهر گهرانیان له گویره که بهرست و، تو ئیمه بجه نیسو بهزهیی و میهره بانی خوت و، تو به بهزهی ترینی هه موو خاوهن بهزهیه کان و میهره بانیت له هه موو کهس زوژرتو، هه موو لی بوردنی تو نهی بهخشی به هه موو کهس، خوی مهزن پارانهوی موسا وهر گرت، چونکه نه یزانی موسا و هارون دهرون و دلیان پاکه.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْفَجْلَ سَيِّئًا لَهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ﴾ بهراستی کهسانیکی نهو تو نهو گویره که یانه وهر گرتو بو بهرست له جگهی خوا له مهو پاش بهم نریکه نه گا بهوان خهشم له لایه ن بهروهرده کهری خویانه وهو، نه گا بهوان بی نرخیی و کرۆلی له ژیا نی جیهاندا بههوی بهرستی نهو کویره که وه، خویان ههستی پی نه که ن توشی سه رشوړی بوون، دانیشتون بهی نرخ ته ماشایان نه که ن له زینده گانی جیهاندا.

ته فسیری زمان کوژی

﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ﴾ هەر بەو یتەیی ئەوێ ئەوێ ئیمە سزای گوێرە کە پەرستاماندا ئیمە سزای هەموو کەسێ ئەدەین درۆو بوختان هەلنەبەستی و ئەیداته پال خراو جگەیی ئەو ئەپەرستان .

پرسیار/ ئەو نایەتە وائەگەینەیی بە گوێرەیی رۆالەت ئەو کەسانەیی گوێرە کەیان پەرستووە خوا خەشم و سزایان ئەداو بەبێ نرخ دائەنرێن لە ژبانی جیهاندا هەتا کاتی زیندوونەو کەچی ئەوان بەراستی پەشیمان بوونەتەووە خوا لییان خۆش بوووە وەك لەمەوپاش خوا ئەیفەرموێ، کەواتە چۆن خەشم و بێ نرخ و دانان و دوری لە لی بوردنی پەپووستە بەوانەووە وە پەشیمان بوونەتەووە لە گوێرە کە پەرستان ؟

وەلام/ هەندێ لە زانیان وولامی ئەو پرسیارەیان داووتەووە فەرمویانە: ئەو کەسانەیی گوێرە کەیان پەرست دواي هاتنەووەی موسا بوون بە دوو تاقم: تاقمیکیان بەشیمان بوونەووە بە راستی و نیازی پاکووە ئەو کەسانە خوا لییان خۆش بوو. تاقمێ تریان بەردەوام بوون لەسەر بت پەرستی، وەك موسای سامیری و تاقمە کەیی ئەو کەسانە خەشمی لی گرتن و سەرشۆری کردن لە جیهاندا و ئابروی بردن .

وولامی تر بۆ ئەو پرسیارە: بەراستی خوا ئەیزانی جوله کەکان پەشیمان نەبونەتەووە پەشیمانیش نابنەووە هەرگیز لە گومراییی و سروشتی رابوردویان، میژووی باپریان گەورەترین بەلگەیی، چونکە ئەوان هەروەها بەرانبەر بە خواو بە مەروفايەتی گۆران کاریکیان بەسەردا نەهاتووە، لە گومراییی و لە خراپە کردن لە هیچ کاتیکی وازیان نەهێناووە مەگەر بەهێزو بەچەك .

پرسیار/ جوله کەکان لەم سەردەمەدا خاوەنی رژیتمیکی خۆیانن بەناوی ئیسرائیلەووەو بەرپزیش تەماشای ئەکړین. کەواتە بێ نرخ و سەرشۆریان نەماووتەووە، ئەویش بە رۆالەت دژی فەرمودەیی خوايە ؟

وەلام/ ئەبێ بزاین هەرگیز ئەو لاوازی و سەرشۆریە لەسەریان لانهجوووە ئەو رژیتمە بەناوچوووە ئەو سەربەخۆییە ویتەیی رژیتمە کانی جگەیی خۆیان نیە بەلکو کۆمەلێکی

چه کدارن و به کرئ گیراون رژیمه داگیر که ره کان په یدایان کردون بؤ پاراستی سودی
خویان و لیدانی هیژی نیشتمانی، ناویان هه یه و ناوهر و کیان نیه، په یان (بلفوری)
به ریتانیای کۆن و دهست گیرۆی تازهی نه مریکا چاکترین به لگهن بؤ نه و مدهسته،
له لایه تره وه هندی رژیمی کۆن و تازهی به ناو موسلمان دهستیکی بالایان هه بروه له
دروستکردنی نه و رژیمه دا، میژو به پونی نه و کاره یانی نویسه، بؤ نه وهی نه و رژیمه
داگیر که رانه یارمه تی نه مانیش بدهن بؤ مانه وه یان له سه ر کورسی .

﴿ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَقَوْزٌ رَحِيمٌ ﴾
وه که سانیکی نه وتو نه و کاره خراپانه یان کردوه وه له گوناھی گه وره و بچوک و له بی
باوه ری، له پاشا په شیمان بونه ته وه و باوه ریان هینا وه ته وه . به راستی په روه رده کهری تو له
دوای په شیمان بونه وه له و خراپانه لیسی خوشبوونی زۆره و زۆریش خواوه نی به زه یی و
میهره بانیه بؤ وه گرنتی په شیمان بونه وه . بیگومان هه رکه سی په شیمان بیته وه و بگه ریته وه
بۆلای خواو ئاین به پاکي هؤ نه کاته وه بۆلای بی باوه ری و به وینه ی جوهره کان خوا لیان
خوش نه بی و میهره بانیان له گه ل نه کا جوله که بی یا قوره یشی یا جگهی نه وان .

﴿ وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْفَضْبَ أَخَذَ الْأَلْوَحَ ﴾ وه کاتی رق و توره یه که له دلی
موسادا وه ستایه وه هاته وه به سه ر خویاو ئارامی روی تی کرد، دوای نه وه بۆی ده رکه وت
هارون پاکه و که مته رخمی نه کردوه، دوای پارانه وهی بۆخوی و هارونی برای، موسا
ته خته کانی ته وراتی هه لگرت به ساغی و به نه شکاوی کاتی له رقا قریدان، له ته وراتیشا
هیچ شتی لانه براو، به پیچه وانه ی نه وهی هندی ووتوبانه ته خته کان شکان و هندی
ته ورات ووتوبوو .

﴿ وَفِي نُسْتَحِجْهَا هُدًى وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴾ وه له نیو نوسراوه کانی
ته خته کانی ته وراتا هه بوو راغویی کردن له گومرایی و لی بردن و به زه یی و میهره بانی و
پاکبونه وهی له چلک و چه په لی. گونا، بۆکه سانیکی نه وتو له سزای په روه رده کهری
خویان برسن. به راستی و به بی گومان موسا پارێزراوه له گونا، وه که هه موو پیغه مه رانی
تر. به لām موسا موقوفه و خه فته نه خواو دلخوش نه بی ئارام گره و رقیشی نه جولتی، نه وه بو

ته فسیری زمانا کۆبی

رقی هلسا کاتی توشی وهر گهرانی گله که ی له ناین رقه که یشی نه ما کاتی دلی بو
هارون نهرمو، بریاری دا توله له وهر گه راوه کان بسینی.

وَأَخْبَارَ

مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ
قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِنِّي أَتْلُو كِتَابَ مَا فَعَلَ
السُّفَهَاءُ مِنَّا إِن هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي
مَن تَشَاءُ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ ﴿١٥٥﴾
﴿١٥٦﴾ وَأَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا
هُدُنَا إِلَيْكَ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَن أَشَاءُ وَرَحْمَتِي
وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاكُنْهُمُ الَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ
فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ

عَلَيْهِمْ ۖ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا
النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

﴿ وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا ﴾ وه موسا هه لیژارد له تاقمه کانی خوی
حه فتا پیاو له دوواژه هۆز له ههر هۆزی شهش کس نه بوایه هه فتا دوو کس بونایه.
به لام موسا فهرموی: دوو کهستان مهیدن، مایه وه به هه فتا کهسیان، له بهر نهو به لینهی
ئیمه دابومان به موساو، له بهر بیانو دانان بۆ خوداو بۆ پیتنه کردنی گونا هه هه ندیکیان
کرد بویان به پهرستی گویره که.

زانایان درێژریان داوه ده رباره ی ماناو مه بهست لهو نایه ته: نایا نهو کاته خوا دیاری
کردوه کاتی ناردنه خواره وه ی تهورات بوه یا کاتی تر؟ موسا بۆچی نهو هه فتا کهسه ی
هه لیژارد؟ نایا له بهر نهو بوه گومانیان برده موساو ووتیان باوه رت پێ ناهین هه تا
فهرموده ی خوا نه بسین وینه ی تو؟

یا له بهر هۆیه تر بووه؟ هۆی سزادانی نهو پیاوانه چ شتی بوو؟ نایا نهو بومه له زه به
نهوانی کوشت یایی هۆشی کردن و نه مردن؟

له وه لامی نهو هه موو پرسیارانه دا نهوسین: لهو نایه ته دا شتی نه به پیتنه هۆ بۆ
هه لیژاردنی نهو هه فتا پیاوه، نهوه ی به لگه یی له سه ری ههر نهوه یه موسا هه فتا پیاوی له
خزمه کانی خۆی هه لیژارد هه تا بیانبا به سه ر وه ختی نهو کاته ی خوا بۆ موسای دیاری
کرد بوو، نه یی بزاین نهو هه لیژاردنه به فهرمانی خوا بوه، چونکه موسا به یی فهرمانی خوا
هیچ شتی ناکا، خوا سزای نهو هه فتا پیاوه ی داوه به جوژه سزایه شایسته ی نهوان بوسی،
هۆی پرساره کانی تریشمان بۆ باس نه کراوه، نهوه ی شایانی باسی پێیسته ئیمه بروامان
وابێ بهو فهرمودانه ی خوا که به شی کردنه وه بۆ ئیمه ی باس کردوه.

تهفسیری زمانا کۆبی

﴿فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّاي﴾ دوایی کاتی بومەلەزەیی کی زۆر سەخت ئەو حەفتا کەسە ی گرت و بێ هۆشبون، موسا فەرەمۆی: ئەو پەرەردە کەری من. ئەگەر تۆ ئارەزوۆت هەبوا یە ئەو کەسانەت لەناو ئەبرد لەپێش ئەو ی بێتە دەرەو وە بۆ ئێرە لەنێو خزمانی خۆیان و بەر لەو ی گوێرە کە یان ئەپەرست و، منیشت لەناو ئەبرد بەهەر هۆیکەو وە بوا یە، ئەو ی راستی بێ موسا لە چاکترینی گەلە کە ی ئەو حەفتا پیاو ی هەلبژارد بۆ چون بەسەردەمی ئەو بەلێنە ی خوادا بوی بە موسا کە گەیشتنە ئەو شوێنە لەناو چون موسا بە تەنھا مایەو و، ئەو روداو وە دلی موسای بریندار کردنە ی ئەزانی چی بکا و چون پیاو بەیشتەو و کە بەتەنھا پرواتەو بۆلای بەنی ئیسرا ئیلیە کان، چون و ولامیان بداتەو؟ هیچ پەنایە بۆ موسا نەمایەو و جگە ی خوای مەزن، بۆ بەکرۆ لێو وە لە خوا پارایەو و فەرەمۆی:

﴿أَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا﴾ نایا تۆ بۆ ئێمە لەناو ئەبە ی بەهۆی شتی بێ خبرەت و گیلە کانی ئێمە کردو یانە، بەراستی میهرەبانی و بەزەیی تۆ لەو و گەورە ترە کاری و امان لە گەل بکە ی؟

﴿إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ﴾ ئەو بەمەلەرزە ی و چەندین کاری تۆ نیە مەگەر تاقی کردنەو و سزادانی بەندە کانی خۆتە بۆ ئەو ی تەمێ خوا بن و پەند وەر گرن. یانی داوا کردنی هەندێ خزمانی من بۆ بینینی تۆو گوێرە کە پەرستنی هەندیکیان وای لی کردن بەرەو نەمان بیان بەن.

بۆ زانین: ووشە ی (فِتْنَةٌ) بۆ چەند مانایە هاتو: بە مانا لە ڕینگە ی لادان و خراپە کردن، وەك (لَا يَفْتِنُكُمُ الشَّيْطَانُ)، بەمانا جەنگ کردن (أَفْتَنَ الْقَوْمَ) بە مانا تاقی کردنەو و (فِتْنًا بَعْضُهُمْ) بە زۆری بە مانای سزادان هاتو (وَأَتَقُوا فِتْنَةً)، ئەم مانایە مەبەستە لە (إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ).

﴿تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي مَن تَشَاءُ﴾ تۆ لە ڕینگە لائەدە ی بەهۆی ئەو سزادانەو و کەسێ ئارەزوۆت هەبێ بە بومەلەرزە لە سزای ئەدە ی و، تۆ راغویی ئەکە ی کەسێ

ئاره زۆت هه بێ و هێژ ئه دهی به دلی بۆ بهردهوامی له سههر باوهڕهتێان. هه موو که سی ئه توانی به بیر کردنه وهی خۆی رینگهی راست بدۆزیته وه. به لām شهیتان هه ندیکیان له ناو ئه با.

﴿ اَلَمْ وَلَّيْنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَاَرْحَمْنَا وَاَلَمْ خَيْرُ الْغَافِرِينَ ﴾ هه رتۆ کار به دهست و گه وهی ئیمه ی، دوا یی تۆ خۆش بیه له ئیمه و به زیت بی مانا بیته وه و میهره بانیمان له گه ل بکه و، تۆ چاکترینی که سانیکی خاوه نی لێی خوشبوون و لێی بردنی. هه موو که سی له خراپه ی که سی خۆش بێی له بهر ئه وه یه که با سی به چاکه بکری یا ئازاری له خۆی دور بخاته وه . به لām تۆی خاوه ن میهره بان له گونا ه ی به نده کانی خۆت ئه بور ی به بی مزه و پتو یست به ه یچ شتی نه . هه ر له بهر گه وه یی خۆته .

﴿ وَاَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ ﴾ وه تۆ بنۆسه بۆ ئیمه و بۆمانی دا بین بکه له م جیهانه دا ژیا نی خۆش و یاری داغان له سههر په رستی تۆ، بۆمانی بنۆسه له پاشه رۆژدا به هه شت و په زامه ندی خۆت .

﴿ اِنَّا هٰذَا اِلَيْكَ ﴾ به راستی ئیمه گه را ونیه ته وه بۆلای تۆ په شیمان بو یته ته وه له و کردارانه تۆ لات چاک نه و بێ فەرمانی تۆ نا که ی ن .

﴿ قَالَ عَذَابِيْ اَحْيَبُ مِنْ اَشْءٍ ﴾ خوا فەرمو ی: من هه ر که سی ئاره زۆم هه بێ توشی سزای خۆمی ئه که م که شایانی سزایی و ه یچ که سی مافی ئه وه ی نه رینگه له من بگری و هه موو کار یکی من دا په ره وه یه .

﴿ وَرَحْمَتِيْ وَسَعَتْ كُلُّ شَيْءٍ ﴾ وه به خشنده یی و میهره بانی و به زه یی من هه موو شتی ئه کریته وه له جیهاندا بۆ باوه رۆ داران و بێ باوه ران به رۆزی دان به وان و پاراستیان له کاره سات به جو ری که شه ی تانی ش ئه کریته وه به هۆی بهردهوامی ئه و له ژیا ندا هه تا رۆزی دوا یی و له دروست کردیدا نه گه رچا و له یه کدانی و که مزی ش وازی لی به یی که س ناوی نازانی. به لām به زه یی بۆ شهیتان به مانا پا داشتی چاکه نه له دوو ارۆژدا، بۆ ئه و که سانه یه باوه ریان هی نا وه له گونا ه خۆیا نیان پاراسته و، جا بۆیه خوا ئه فەرمو ی:

ته فسیری زمان کۆبی

﴿ فَسَاكُتُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ ﴾ دواپی من نه بنوسم نهو به زهی و به خشنده یی خوم بو نه که سانیکی نهوتو خویان نه پاریزن له بی فهرمانی خواو له بی باوه ری و نهو زه کاته ی پیویست کراوه له سهریان نه ی به خشن به هه ژاران و سامانی خویان سهریان لی تیک ناداو یاخی نابن هه تا واز له یاساکانی خوا بهین .

﴿ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴾ وه به زهی من بو که سانیکی نهوتو نه بنوسم نهوان باوه ری به ئایه ته کانی هه موو نامه کانی نیمه نه هین و باوه ری به خواو به پیغمه رو به رۆزی دواپی و به هه موو نهو شتانه ی قورنان باسی کردون خو پاریزن و زه کاته کانیان نه دهن به هه ژاران .
﴿ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ ﴾ نهوانه ی باسکران که سانیکی نهوتون به نیازی پاکه وه دوا ی فروستاده و پیغمه ریکی نه خوینه وار نازانی بنوسی نه کهون . خوا ی مه زن لهو ئایته دا باسی پیغمه ری ئیسلامی کردوه به پنج شتی زور گرنگ :

۱- ﴿ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ ﴾ فروستاده ی پیغمه ریکی نه خوینه واره . که سیکی نهوتو نه ی نه زانی بنوسی و بخوینته وه ، سروش ی بو هاتوه له لای خواوه به بی هه ولی خوی ، جیاوازی نیوان (الرَّسُولَ) وه (النَّبِيَّ) نه مه یه : (الرَّسُولَ) فروستاده یه که کرابی به پیغمه رو نامه ی بو نیرابی . (النَّبِيَّ) که سیکه خوا کردیه تی به پیغمه رو نامه ی بو نه ناردوه . که واته هه موو فروستاده ی پیغمه ره . به لام هه مو پیغمه ری فروستاده نه .

نه خوینه واری شیوه یه کی تاییه تی به تنها بو موحه مد ﴿ ﷺ ﴾ جگه ی پیغمه رانی تر ، بو نه وه ی بزانی بهو نه خوینه واریه ئاده میزاد له تاریکی بی باوه ری و نه زانیه وه ده ری هینان بولای روناکی باوه رو زانیاری و کاری کردوه ته سهر ژسانی ئاده میزادو هه موو نه وه کان له هه موو کات و جیگه یه کا ، بو نه ویش بزانی هه خوا ی مه زن ماموستایه تی کرده به تنها .

۲- ﴿ الَّذِي يَجِدُّهُ مَكْتُوبًا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ ﴾ که سیکی نهوتو یه خواوه ن نامه کان نهو فروستاده یانه ده ست کهوتوه له ته ورات و له ئیجیلدا ناویشان و شیوازی به نوسراوی و به ته واری ، نهو باسه له ئایه تی (۱۴۶) ی سوره تی نه لئه قهره و له ئایه تی (۱۶۳) ی سوره تی نیساو دا به رونی باسی کراوه .

۳- ﴿ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرِفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ ﴾ نهو پیغمه مده فرمان نه دا به خاوه ن
نامه کان به چاکه و به فرمان بهرداری خواو قه دهغه نه کا له وان هه موو کاریکی خراب به
تایبه تی هاویه شدانان بوخوا.

۴- ﴿ وَيُحِلُّ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِنَّ الْحَبَائِثَ ﴾ وه فروستاده به که پروای کردوه بویان
هه موو خواورده مئی پاک و ره واو قه دهغه کردوه له وان هه موو خواورده مئی پیس و
ناره وا به تایبه تی گوشتی به راز.

۵- ﴿ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ﴾ وه لانه با له سهریان باری
گران و نهو کۆت و زنجیره ی نهو تو له سهریان دانراوه له لایه ن خزیانه وه به پیچه وانیه ی
فرمانه کانی تهورات. وه ک کوشتی یه کتری له بریتی په شیمان بونه وه به دل و به نیازی
پاک، برینی نه ندائی گوناھی بین کرابی، برینی بهرگی پیسی پیوه درایی، کوشتی پیاو کوژ
به دهستیان قه سی یا به هله. بهرستیان هه ره له که نیسه و کلّیسادایی و له روژی شه مه و
یه ک شه مه دا.

﴿ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ ﴾ دواپی که سانی باوهریان بهو پیغمه مده هیتابی و
ریزیان گرتی بو بلا و کردنه وه ی داواکه ی و یارمه تیان دابی بو سهرکه وتی به سهر
دوژمنیا.

﴿ وَاتَّبِعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ وه دواپی رو ناکیه کی نهو تو
بکه ون هاتوته له گه لیتا که قورئانه و کاریان بین کردین نهو که سانه رزگاریان نه بین له
هه ردوو جیهاندا.

له پاشا خوی مه زن فرمان نه دا به پیغمه مده (د.خ) که روبکاته هه موو ناده مزاد له
عه رب و جگه ی عه رب و نه فدرموی:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي
لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ

فَعَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
 وَكَلِمَاتِهِ ۖ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾
 وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴾ تۆ بلی ئه ی ناده میزاد من به راستی
 نیردراوی خوام بۆلای همه وتان به بی جیاوازی و بۆلای همه وو نه ته وهیه له همه وو جیگه یه
 هتا رۆزی دووایی. نه كه ته نها بۆلای عه رب. به گویره ی گومانی هندی له جوه كان و
 هندی له گاوه كان نه و ئایه ته له مه كه ی پیرۆز هاتوته خواره وه، نه و كه سانه ی نه و تو
 به درۆ نه خاته وه ئه یان ووت: كاتی موحه مه مد یی هیز بوو نه یووت: من نیردراوم بۆ
 دانیشه توانی مه كه و گونده كانی ده روبه ری، له پاش نه وه ی هیزی پهیدا كرد ووتی: من
 نیراوم بۆلای همه وو ناده میزاد.

﴿ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ ﴾ خواجه کی نه و تو یه
 هه ربۆ نه وه خاوه ن یه تی و پاشایه تی ئاسمانه كان و زه وی و هه لسه و پنه ری کاروباریانه،
 هیچ په رسته راوی نه شایه نی په رسته نی جگه ی خوا. زیندونه کاته وه همه وو مرده كان
 له سه ر پاش ماوه ی له شی رزیوان هه روه كه یه كه م جار زیندویه تی یی به خشیون و نه مرینی
 همه و گیانداران له جیهاندا. نه و ئایه ته و چه ندین ئایه تی تر بۆمان رۆن نه كه نه وه نوینه رو
 میانجی گه ری له نیوان خوی مه زن و بهنده کانیدا نه، خاوه نیه تی و هه لسه و پنه ر بۆیان
 هه ر خواجه به ته نها. كه واته موحه مه د ﴿ ۞ ﴾ هه رچهنده ره وانه كراوه بۆلای همه و
 ناده میزادو جنۆكه له همه وو كات و له همه وو جیگه یه كاو به ریزترینی همه وو بونه وه رانه و
 دواهاوه ری همه وو پیغه مه رانه. به لام نه بوخۆی و نه بو هیچ كه سی خاوه نی سودو زیان
 به خشین نه.

مه به ست له و نایه ته نه وه به: شیوه و پېشه ی پټه مەر به هه موو که س رابگه ی نه ی و پسان ی بناسین ی که موحه مەد ﴿ ١٠٠ ﴾ ناده میزادیکه و یتدی نیوه، هه تا نیوه له سنوری ناده میزاد ده ری نه کەن، و یتدی گاوه کان و جوهر کان عیساو عوزه ی به کورانی خوا دانه نین. به سه بو ریژی موسلمانان له شه و رۆژا نه لین: هیچ په سترای نیه جگه ی خواو موحه مەد فروستاده ی خوا به .

﴿ فَاٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ الْنَّبِيِّ الَّذِيْ يٰؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ ﴾ دوا یی نیوه ی ناده میزاد باوه به خوا به پټه مەر نه خو یته واره که ی به یتن، نه و پټه مەر ی نه وتو باوه به خوا به به فرموده کانی خوا نه هیت ی له قورئان و تهورات و ئینجیل .

﴿ وَاتَّبِعُوْهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴾ و نیوه دوا ی نه و پټه مەر به که ون و فرمان به رداری نهوین، نه و رسته یه و امان فی رده کات به لگه یه له سه ر نه وه باوه ر هیتان ته نها به خوا خوا هنی هیچ سو دی نه بو رزگار بوون له سزای پاشه رۆژ نه گەر له گەل باوه به خوا دا به په یه روی نیراوی خوا نه کړی و باوه به به فرموده کانی پټه مەر نه هیت ی، بو نه وه ی نیوه راغوی وه رگرن و پاداشت و به هشت وه رگرن و به رده و امین له سه ر به په یه روی پټه مەر و له ده ستور لانه دهن .

﴿ وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰى اَمَةٌ يَّهْتَدُوْنَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْدِلُوْنَ ﴾ وه هندی تاقمی موسا کز مه ل و تاقمی راغوی ناده میزاد نه کەن به راستی و به گفتو گو ی راست و، به راستی فرمان نه دهن له نیو ناده میزادا به داد په روه رانه .

زانایان بیر یان جیاوازه له دیازی کردنی نه و تاقمه ی خزمی موسا: چ کاتی نه وانه په یدابوون و له چ کاتی کا بوون؟ نه وه ی راستی ی نه و تاقمه له کاتی مانی موسادا بوون، له دوا یدا زۆر به یان نه ماون و هه ندیکیان به رده و امبوون له سه ر راستی و له سه ر داد په روه ری هه تا کاتی هاتی عیساو موحه مەد، به لام نه ی نه و که سانه عه به دولای کوری سه لام و چەند که سیک ی تری که م نه بوین که باوه ر یان به پټه مەر هیتا، چونکه نه وانه له بهر که می پیان ناوتر ی (امه) هه ر چو نی ی قورئانی پیرو ز باسی جوهر کانی کردوه به هه موو شیوه یه کی ناشیرین و داویه تیه پالیان شوره یی و کاری ناشایسته له چه ندین

ژمارە ی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز، ئەبێ بیشزانین لە دواى موساو کاتی پێغەمەرەکانی تردا
لەنیۆ جۆلە کەکاندا چەندین مەزۆفی باش و خاوەن باوەریان تێدا پەیدا بوو.
لە روناکی فەرمودەى قورئانەووە بۆمان زۆن ئەبێتەو خراپە کردن و لە رێگەى راست
لادان لە سروشتی جۆه کان و میژویانا زۆر زۆرن، ئایا جۆه کان لە خراپە کردن پاکن
بێگومان پاک نین؟ بەلکو میژویان چاکەى لى ئەووەشاوەتەووە. بۆ ئۆنە لەم سەرەدەمەى
ئێمەداو لە کێشەى نێوان کوردی چەوساوەو رژی می ئەتا تورک تەنھا رژی می زاوێتە کان
بوو بە یارمەتیی ئەندێ رژی می تر شۆرش گیرەکانی کوردیان گرت و دایانەووە دەست
رژی می تورک بگرە هەندیکیان لى گوشت لەو بارەووە. لەنیۆ هەندێ رژی می بەناو موسلمان
بەکرێ گیراوی ئەوان بۆ کپ کردنەووە یانین پەرورەران و نیشتمان پەرورەران دەستیان
هەبە.

پرسیار/ لەوانەبە بێژرێ جیاوازی لەنیۆا زاویتی و لەنیۆان جۆه کاندا هەبێ، بەو جۆرە
زاویتی جۆلەنەووە کى رەگەز پەرستییەو ئاوات و پامیاریان خزمەتیی داگیرکەرەران و خوێن
مژانەو بلاو بونەووە یی رەوشتی بەلام جۆه کان خاوەن یانین و وەك ئایەتەکانی تر.
وەلام/ یە کەم: ئەو سەرچاوەیە ئەو جیاوازییە لى قولاووە هەر جۆه کانى خوێنان لەبەر
ئەو خراپانە سەبەبێ تراون بە سەریان لە کۆن و لە تازەدا بێسرنەووە بە شیوەیە کى
گشتی، ئەگینا جگە لە رژی مە داگیرکەرە کان و خوێن مژو بە کرێ گیراوە کان ئەو
جیاوازیە ناسەلێتن.

دووەم: ئایا جۆه کان بە زاویتی خۆش حال نین و رقیان لێیانە؟ ئەبیشزانن تاقمیکى
چە کدارو جەردەن و نێونراون ئیسرائیل، هیچ ئاواتیان نیە جگەى پاراستنی سودی
داگیرکەرەران و لێدانى موسلمانان و نیشتمان پەرورەران، ئەگەر وانیه بۆچی جۆه کان
یاریدەى ئەو جەردانە ئەدەن بە دارایی و بە گیان خوێان؟ بەهەزاران ژن و پیاویان
بەخۆراى و بێ مۆچە ئەچنە نێریان بۆ جەنگ کردن لە گەل موسلمانان. ئایا خوێان لەنیۆ
خوێان نالین: ئێمە گەلێ هەلێژاردەى خواین؟ خوا لایە ئمان ئەگرێ بۆ دژی هەموو
بونەووەران، خوێن و کێشتی ئادەمیزاد بۆ ئێمە قەدەغە نە کردووە بۆ ئێمەو رەوايه، یاسا و

په پړوى نه وان له سهر نهو بنچينه په دامه زراوه، پړوتو كولاى زانايانى زاوښى نهو
باسانه مان بوړون نه كاته وه، زاوښى ناقمه جدره په كن دروست كراون بو سبه پاندنى
ناوه پړوكى نهو پړوتو كولا ته.

بو زانين: جوله كاتى وهك نايښى خوا كه هاتښته خواره وه بوسهر موسا كولاى پى
هاتو وه لايه ن گيرى نه ماوه ته وه، به وښى نايښه كانى تر، كه واته جوه كانى نښتا
همه مويان زاوښن مه گدر كه ميكيان و همه مويان بى باوه پڼ بهو نايښى هاتو بولاى موسا .

وَقَطَّعْنَهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ
إِذِ اسْتَسْقَنَهُ قَوْمُهُ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ
مَّشْرِبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَمَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّاءَ
وَالسَّلْوَىٰ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا
ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِذِ
قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَّغْفِرْ
لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦٧﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ

فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ يَمَاسُكُونُ

يَظْلِمُونَ ﴿ ١٦٢ ﴾

﴿ وَقَطَعْنَاهُمْ أَنتَنَى عَشْرَةِ أَسْبَاطٍ أَمَّا ﴾ وه نیمه بدنو ئیسرائیلیه کاغان کرد به دوازه
تاقم ههه تاقمیکیان سهر به هوزیک بوون له دوواز هوزه کانی کورانی یه عقوبی کوری
ئیسحاق کوری ئیراهیم که یه عقوب دووازه کوری هه بووه ههه کوریک کی چهنه
نه ته وه یه که و چهنه تاقمیک کی زور بوون .

﴿ وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى إِذَا اسْتَسْتَأْذَنُكَ قَوْمُهُ أَنْ اصْطِرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ﴾ وه نیمه نیگامان
نارد بولای وموسا کاتی خزمه کانی داوای ئاوی خورنده وه یان کرد که تو
به داردهسته که ی خوت بده لهو بهرده ی لای خوت، موسایش داردهسته که ی دا لهو
بهرده دوا ی دوا که یان .

﴿ فَأَلْبَسْنَاهُ مِنهٗ ثِيَابًا عَسَىٰ أَنْ يَمْلِكَ ﴾ دوا یی هه لقولاو
هاته ده ره وه لهو بهرده دووازه کانی به گویره ی ژماره ی تاقمه کان به راستی ئایانزانی هه مو
تایفیه جینگه ئاو خوارنده وه یان، هه تا ده ست دریزی نه که نه سهر یه کتری و زورداریان
سته م له بی ده سته لاتیان نه که نه، هه مو یان بتوانن ئاوی خویان به بی ئاژاوه به کاره یین له
نایه تی (٦٠) ی سوره تی نه لئه قهرده دا وینه ی نهو نایه ته تیپه ربوه .

﴿ وَظَلَمْنَا عَلَيْهِمُ الْقَتْلَ ﴾ وه نیمه هه ورممان کردبو به سیبه به سه ریانه وه هه تا گه رما
ئازاریان توش نه کا له ده شتی ته یهدا و به خوشی بژین و،

﴿ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى ﴾ نارد بو مانه خواره وه به سه ریانا له ئاسمانه وه گه زو
که شیله یه کی شیرین و سپیه و نه که ویتسه سهر دره خت و به ردو ئه وانیش کویان
نه کرده وه ئه یان خواردو، بو مان نارد سهر یان بالنده یه پی ئه وتری شیلقه و
گوشته که یان نه خوارد.

﴿ كَلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ﴾ و نه ټيمه پټمان فهرمون: له چه ندين خوارده مڼي پاك و به تام شتي ټيمه كردومانه به رږزي بو ټيوه بخون، بي نوميد مڼي له مېهره باني ټيمه و مڼيان شانوه له خانه کانتان و هه لي مه گرن .

﴿ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ و نه ټيوه سته م له ټيمه ناکه ن به شتي ټيمه که مي بکه بنده و زايانمان لي ناده ن به شتي ټيمه ليتان و هر گرينه وه، به لام ټيوه سته م له خوتان که سوپاسي ټيمه ناکه ن و نازارو سزا توشي خوتان نه که ن و خوارده مڼيتان لي نه گرينه وه، نه و نايه ته و ټي نه و نايه ته باسي مانا کانيان کراوه له نايه تي (٥٧) ي سوره تي نه ليه قهره دا .

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ ﴾ و نه بيري نه و کاته بکه نه وه بيژرا به روان فهرمانيان پندرا دوو اي کوتايي جنگيان له گهل زورداران و سه ر که و تنيان به سه ريانا له فله ستين ټيوه دانيشتن له و گونده دا که به به يتو لمو قه ده سه و، ټيوه بخون له ميوه و دانه و ټله و خوارده مڼي له و گونده دا له هر جگه يه ناره زوتان لي هه يه و هر کاتي نه تانه وي بيخون .

﴿ وَقُولُوا حِطَّةً وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا ﴾ و نه ټيوه بلټن: کارو فرماني ټيمه نه وه به داوا له خوا به دين لبا له سه رمان گونا هو ناته و اويمان به هو ي سوپاس نه کردنمان له سه ر چاکه ي خوا، ټيوه بچه نيو شاري نه ريحا له ده رگاي خويه وه به کورنوش بردن و سوژده بردن بو خوا .

﴿ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ سَتَرِدُ الْمُحْسِنِينَ ﴾ ټيمه له گونا هه کاني ټيوه خوش نه بين و سزاتان ناده بين به هو ي گونا هه کانتانه وه زور بين يا که م کاتي خوتان بپاريزن و بپاريزه وه له خوا. ټيمه پا داشتي چاکه که ران زور نه که بين و پله و پايديان زور تر نه که بين.

﴿ قَبَلِ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا لَا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ ﴾ دو ايي که سانيکي نه و تو سته ميان له خويان کرد له وان گوريان فهرموده ي خوا به جگه ي شتيکي نه و تو بيژا بو به وان بي که ن، بويه پتويست کرا گيروه بکرين و سزايان بدري، دريژه دان و نه رمي

له گه لیان سودی نیه، ناموز گلری و رانوی کاریان تی ناکاو هدره شه و ترساندن نایان ترستی.

﴿فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلُمُونَ﴾ دوی نیمه سزامان له ناسمانه وه ناردده سهریان، چونکه شایانی نه وه بوهن له ناو بیرین، نیت نهو سزایه بههر شتی بی توشی نه بن. بههوی شتی سته میان له خویران کردو بهرده وامبون له سهر بی فه رمانی خوا.

له دووایدا خوی مه زن هه والی ترمان نه داتی که ره وای کردبو بۆ کورانی ئیسرائیل له ههفته یه کدا شهش رۆژ کار بکه ن و بۆ ژیانی خویران و پهیدا کردنی خوارده مه نی و شتی تر.

رۆژی هه وه تم پشوو بدهن له کار کردن خویران، ته رخان بکه ن بۆ په رستی خراو تازه کردنه وهی دروشمه کانی ناین. به لام نه وان لهو سنوره ده رچون، وهك خوا نه فهرموی:

وَسَّأَلَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ
حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ
حِثَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ
لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٢﴾
وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَنْقُوتُونَ ﴿١٦٤﴾
فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ

وَآخِذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ
﴿ ١٦٥ ﴾ فَلَمَّا عَتَا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

﴿ ١٦٦ ﴾

﴿ وَأَسْأَلُهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ ﴾ موحه مد تو پرسيا بکه له جوه کان له دانیشترانی گوندیکی نه و تو له سهر که ناری دهریای سوربون. خوای مه زن ناوی نه و گونده و نه و دهریایه ی رون نه کرد و ته وه زانایان نه فهرمون: نه و گونده نه یله یا مه دیدن بسوه دهریا که یش دهریای سوربوه. به ههر جوړی بی نه و گونده و نه و دهریایه جوه کان خوړیان نه یانزان، بویه پیغمه مر به فهرمانی خوا پرسپاری لی کردن، هو ی پرسپاره که یش نه مانه ی خواره وه یه:

۱- پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ روه پروی جوه کان نه وه ستنی که باوهر به پیغمه مر ایه تی نه و ناکه ن و به باشی نه زانن پیغمه مر ی خوا به، چونکه پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ هه والی زوری دابونی له باره ی میژوی پیشوه کانیا نه وه که یه کی له و هه والانه روداوی دانیشترای نه و گونده به له سهر که ناری نه و دهریایه که چی هیچ نامه یه کی نه خوړندوبوه وه له که سیشی نه بیستبو. به لکو به هو ی په یامه وه خوای مه زن بوی باسکردبو.

۲- له بهر نه وه به پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ جوه کان ناگادار بکاته وه له خوړیان بایی نه بن و برپاری راستی فهرموده ی خوا بدهن. نه و خوړه وشته بیگانه نیه له جوه کانه وه له میژوی نه وانه وه. به لکو نه و شتانه و بوختان و درو و رهوشتی نه وانه ههر له کزنه وه به سهرهاتی نه و گونده یه.

﴿ إِذْ يَغْدُونَ فِي السَّبْتِ ﴾ کاتی له سنورو فهرمانی خوا دهرچون و ریزی شه مه ی پیروزیان شکاندو دژی فهرموده ی خوا وهستان که له جگه ی په رستن هیچ شتی له و روزه دا نه که ن که چی نه وان ده ستیان کرد به راوه ماسی کردن له شه مه دا.

ته فیسری زمانه کی

﴿إِذْ تَأْتِيهِمْ صِيَّتُهُمْ يَوْمَ مَسْنَاهُمْ شَرَعًا﴾ لەو کاتەدا ماسیەکانیان ئەهاتن بۆلایان لە

پۆژی شەمە کە ئهوانا بەدەرکەوتوی و بە ناشکرای ئهیان بین.

﴿يَوْمَ لَا يَسْقُونَ لَأَتَاتِيهِمْ﴾ وه ماسیەکان ئەهاتن بۆلایان و دەرئەگەئەوتن پۆژی

ئەوان لە شەمەدا نەبۆنایەو خەریکی کارکردن بۆنایە .

﴿كَذَلِكَ نُبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بە وێنە ئه و تاقی کردنەو سەختە ئیمە

تاقیمان کردنەو ئیمە زانائەربوین بە کردەوێ ئهوان بەهۆی ئەووە لە سنور لایاندان و بێ
فەرمانی خوایان کرد.

بە کورتی خوای مەزن قەدەغەیی کرد لەسەر جوەکان کارکردنی جیهانی لە پۆژی

شەمەدا. بە تەبەتی راوهماسی کردن، بەو بۆنەووە وەك کەسێ تاقی بکریئەووە خوا ئەوانی

تاقی کردەووەتەو، بۆ ئەووی لە هەموو کەسێ بگەیهنێ کە کەماسی زۆریان بۆ دەرئەخا

بەسەر ئاوی دەرپاکەووە لە پۆژی شەمەدا، لە پۆژەکانی تردا وونی ئەکردن لەژێر ئاودا.

لە پاشا کۆمەڵێک لە جوەکان فێلیکیان ساختە هێنا بۆ ئەو شتەیی خوا قەدەغەیی

کردووە ئەوان بیکەن و بەرەوایان دانهنا بە دژی فەرمودەیی خوای مەزن. ئەووەبو هاتن

چالێکیان دروست کردو ئاویان بۆ ئەو چالە راکیشا بە جوړی ماسیەکان لەشەمەدا کە

ئەهاتنە دەرەووە بچن بۆ ناو ئەو چالە، ئەیان ئەتوانی لێی دەرچن و بیگەرێنەووە لە دوایدا

لە پۆژی یەك شەمەدا ماسیەکانیان راوئەکردن و ئەیان گرتن، ئەیان ووت: ئیمە

راوهماسی لە پۆژی یەك شەمەدا ناکهین ئەك لە پۆژی شەمەدا. بەلام تاقمێ تریان دزیان

وەستان و لۆمەیان کردن و ووتیان: ئەو کارە گالئەکردنە بە ئایین و بە فەرمودەیی خوا،

لە سزای خوا بترسن، ئەوان ئامۆژگاریان وەرئەگرت.

زانایان ئەلێن: جوەکان لە بارەیی روداوی راوهماسیەو، بوون بەسێ بەش: بەشیکیان

بێ فەرمانی خوایان کردووە ستیان کرد بە راوهماسی کردن. بەشی تریان بێ دەنگ بوون.

بەشی تریان ئامۆژگاری کەری چاکەبوون بۆ ئەگرتنی ماسی. خوا ئەو باسەمان بۆ ئەکاو

ئەفەرموی:

﴿وَإِذْ قَالَتْ أُمَةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعْظِمُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُكُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا﴾ وه کاتی
کۆمه لئی له جوهر کان له پیاو چاکانی دانیشتری نهو گوندهو بئ دهنگبوون به نامۆزگاری
که ره کانیاں ووت: ئیوه له بهر چ شتی نامۆزگاری تاقمیی نه کهن خوا له ناویان نه با یا
سزایان نه دا به سزایه کی زۆر سهخت.

نهوهی شیان ووت نه که له بهر نهوهی نامۆزگاری کردنیان پئی ناخویشی. به لام بئی
نومیدبوون لهوهی نامۆزگاری وهر گرن، فه رمان به چاکه کاتی پیویسته به بئی نومیدی
رونهوا.

﴿قَالُوا مَعْذِرَةٌ إِلَى رَبِّكُمْ وَأَعْلَمُكُمْ يَقْتُونَ﴾ تاقمه نامۆزگاری که ره کان ووتیان: له بهر
نهوه ئیمه بیانو بهیینهوه لای پهروه ده کهری ئیوه که ئیمه بئی دهنگ نه بووین له سهه
نهوکاره خراپه ی نهو تاقمه نهیکه له گرتنی ماسیه کان و، له بهر نهوهی نهوان له خوا
بترسن و خوین بیاریزن له راوه ماسی و نومیدمان وابوو نامۆزگاری وهر نه گرن.

﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ﴾ دوا ی کاتی له بیر ی
خوینیاں بردهوه شتی نامۆزگاری نهوانی پئی کرابوو له لایه ن پیاو چاکه کانیا نهوه ئیمه
رژگارمان کرد که سانیکی نهوتۆ قه دهغه یان کردبوو له کاری خراپ و له راوه ماسی
کردن.

﴿وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ سزای که سانیکی نهوتۆمان
داو گرتمان به سزایه کی زۆر سهخت بههوی نهو شته ی نهوان له سنور ده رچوو بوون له
راوه ماسی کردن که قه دهغه کرابو له سهریان له رۆژی شه مه دا.

﴿فَلَمَّا عَتَا عَنْ مَائِهِمْ غَتَّ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا فِرْدَةً خَاسِئِينَ﴾ دوا بی کاتی نهو راوه ماسی
که رانه بئی فه رمانی خویان کرد وازیان هیتابو له شتی قه دهغه یان لی کرابوو له کردنی نهو
شته ی و نامۆزگاریان وهر نه گرت و بئی فه رمانی خویان کرد ئیمه ووتمان بهوان ئیوه بئ به
چه ندلین مه یمونی بئی نرخ و خاوه ن زیان و به د په وشت به له شه وه، گه وج و تور وه
لاسابی که ره وه یه، به جوړی چاکه و خراپه جو ی نه که نه وه. نه گپړ نه وه نهو تاقمه دوا ی

ته فسیری زمانا کۆبی

بونیان بە مەیعون سی رۆژمانەوه، دواوی لەناوچون، چونکە ئەو شتە شێوەکەی بگۆڕی
لە سی رۆژ زیاتر ناژی و منالی لە ڕەگەزی خۆی نای.

پرسیار/ بەراستی دەستوری خوا واپەیدا بوو سزای گوناھبار بەهۆی گوناھە کەبەوه
نادا لە جیهاندا بە ئاگاداری بوون و بە بینینی چاوو بە گوێرە فەرمودەی خوا
(وَلَوْ يُؤْخَذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ) وەئەگەر خوا سزای
ئادەمیزاد بدا بەهۆی شتی ئەیکەن نای هێتی بەسەر زەویدا هیچ شتی بپروا بەسەریا. دوا
چون خوا سزای کەسانێکی ئەوتۆ ئەدا لە فەرمانی خوا دەرچن بەهۆی گرتنی ماسییەوهو
واز لەو کەسانە ئەهێتی ڕوباری خوێن دروست ئەکەن لە فیتام و لە فەلەستین و کۆنگۆ
و یابان بە تایبەتی لەهەر چوار پارچەی کوردستان و جگەیی ئەوانیش؟.

وەلام/ بەلێ زۆر راستە خوای مەزن گوناھباران توشی سزا ناکا لە جیهاندا بەهۆی
گوناھەوه هەرچەندە زۆریشیی و گەورەیی، ئەگەر توشیان بکا پاك و پيس وەك يەك لەناو
ئەبا بەلێ بەبێ جیاوازی، ئەبێ بزاین ئەو کەسە واز لە خراپە بهێتی بەهۆی ترسی
کارەساتەوه ڕیزی بۆ دانانری. بەلام ئەبێ هەر لەبەر ترسی خواو خۆشەویستی چاکەوهبێ
نای لەبیرمان بچێتەوه کەکاری لە جینگەیی شیواوی خوا دانراوی خوا، دامەزراوه بە
پارێنەوهی پیغممەران بۆ لەناوبردنی تاوانباران وەری ئەگری و ئەیکا بە کاری پەك خەر
بۆیان هەتا دانیشتانوی داھاتوو تەمێ خواربن، ڕیزی پیغممەران لایان ڕون بیتەوه بۆ
چەسپاندنی پیغممەرەیتە کەیان. ئەبێ ئاگادار بین لەم سەردەمەیی ئیمەدا پیغممەران نین
هەتا داوا بکەن لە خوابۆ توش کردن و بنێرکردنی خوێن ڕێژان و تالان کەرانی گیانی
گەلانی بێ تاوان.

ئادەمیزاد بە کردەوهی خۆیان پاداشتیان ئەدریتەوه با کاتە کەیشی درێژە بکیشی،
کەسی پەلە ئەکا بۆ تۆلە سەندن کە لە نەمانی خۆی بترسی، خوایش لەکەس ناترسی.
قورئانی پیرۆز بە درێژی باسی کورانی ئیسرائیلی فەرمووە لەگەڵ بێ باوەڕی و خراپە
بلاوکردنەوهیان لە زەویدا، وێنەی زۆرمان لە ڕەوشی پیسیان باس کردووە کە ئەوان
شایستەیی هەموو سزایەکن خوا لەگەڵیان بکاو ئابرویان ببوێ نرخیان بکا لە جیهاندا.

تەفسیری زمانکۆیی

به لام هندی کس له وانه به بکویته نئو سر گهردانیه وه گومانی ناشایان بیا دهر باره ی
 نهم نایه ته پیروزی دوا یی که نه فهر موی:

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ
 يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

﴿ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ وه تو بیری نه و کاته بکهر وه
 پهروه ده کهری تو پای گه یاند وه پیوستی کرا وه که به راستی ره وانه بکا بو
 سه رچه کان و زال بکا به سه ریان هه تا رژی دووایی هه لسانه وه ی مردووان له
 گوره کانیا ن:

﴿ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ﴾ که سی بچه ژنی به جوه کان سزای سهخت و گران له
 کوشتن و له دهر به دهری کردن و په رته وازه کردنیا ن به جیهاندا، دیل کردنی ژن و
 مناله کانیا ن و سه رانه لی سه ندنیا ن و نازاردانیا ن .

﴿ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ﴾ به راستی پهروه کهری تو سزای زور سهخته بو که سی
 باوه نه هیئی و سزای دووانا خا، به تایه تی بو که سی به رده و امیی له سه ر بی باوه ری. له و
 نایه ته به لگه هیه له سه ر نه وه ی خوا کز نه کاته وه بویان له گه ل نازاری جیهاندا سزای
 پاشه رژژ. که واته نه و سزایه به رده و امه له سه ریان له هه ردوو جیهاندا.

﴿ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ وه به راستی پهروه کهری تو لی خوشبوونی زوره بو نه و
 که سانه ی په شیما ن نه بنه وه دوا ی لی خوشبون نه کهن، میهره بانه بو باوه رداران.

نیستا به کورتی وولامی سه ر گهردانی و گومانی ژهراوی نه و که سانه نه ده ینه وه بهر
 له مانا کردنی نایه ته که باسما ن کردو نه لئین: ناوه رۆکی نه و نایه ته زوره راست و بیگومانه،
 نه وه بو له نایه تی (۵۳) ی نهم سوره ته دا خوا گه وره زالی کردبو به سه ر جوه کاندایه فیر عه ون

ته فیری زما کویی

و بابولیه کان و فارسه کان و جیگه نشین و باش ماوهی ئهسکهندهرو له دوايشدا گاوره کان.

له تهفسیری به حرو لموصیتا فهرمودهیه کی زۆر جوان و به نرخ له میژوی ئهواندا ههیه (بهراستی کۆمهلی له گاوره کان توشی ههزاری و بی دارایی بوون و ههچ شتیکیان بۆ نمایه وه بۆیان نهلوا، بهو بۆنه وه جوه کانی نیشتمانی خۆیانیان کرد به کۆیله و فروشتیان به دراوسی کانیان، له نهجمی ئهو کاره دا جوه کان ههلهاتن له بهر ئازارو کرۆلی و ئهشکهنجه دانیان، په نایان برده لای جیگه کانی تر. به تاییه تی نیو دورگه ی عهره ب له ویدا زۆر به ئاسایش ژیان و رایان بووارد به خوشی ههتا کاتی هاتنی پیغمهر ﴿ﷺ﴾، ئهو په یمانه ی له نیوان ئهوان و پیغمهر دا به سترابو و شکانیان، بۆیه ههندیکیان کوژران، جیگه نشینی دووه می پیغمهر ﴿ﷺ﴾ عومهری کورپی خهتاب ئهو کهسانه یان مابونه وه ده ری کردن، له پاشا به رۆژئاواو به رۆژه لاتا بلا بونه وه به کهمی و به بی سه ره خوی و به دوواکه وتووی، فرمانهرداری جگه ی خویان بوون به بی نرخ).

دوایی جوه کان که بۆیان ده رکهوت بی نرخن و ناویان نابری و باسیان ناکری مه گهر بین به خزمهت کاوو دهست که لای پوخته ی رژیمه داگیر که ره کان و خوین مژان، چۆن و خۆیانیان فروشت به هه موو داگیر که ریکی زۆردار، هه موو ناموس و پاره ی خۆیانیان بۆ ته رخان کردن، ئهوانیش باوهشیان پێداکردن و فرمانیان دا به جوه کان هه موو نه خشه و خوین رژیان بۆ جی به جی بکهن، ئهوانیش به فراوانی دله وه وهریان گرت، زۆر رووداوی خرایان بۆ جی به جی کردن. دوایی له هاوینی سالی (۱۹۶۸) پروون بویه وه بۆ دانیشتوانی سه رزه وی که هه نه دی له رژیمه داگیر که ره کان فرمانیان داوه به جوه کان له رۆژه لاتی ئه وروپا دا هه لسن به هه ولدانیکی بی نه ندازه که رژیمه کانی رۆژه لاتی ئه وروپا بجنه نیو بازنه ی داگیر که رانی رۆژئاوای ئه وروپا به بی بیرورای دانیشتوانی ئه و نیشتمانه، ئهوانیش زۆر به بی شه رمانانه ده ستیان پێ کرد. به لام بیرورایان ده رکهوت نابرویان چوو بهر له وه ی نه خشه که یان سه ربگری، بهو بۆنه وه نزیک بوو جهنگی سیهههه

تهفسیری زمانکۆبی

پیدا بښي، بویه له دووایدا و لهووه بهریش بښ خزمهت کردنی رژیمه داگیر کهره کان
تاقمی چه کدارو جهردهیان دروست کردبوو له جوه کان له زهوی موسلمانان ناویان برد
به رژیمی ئیسرائیل بښ کپ کردنهووی موسلمانانی نیشتمان پهروه.

پرسپاری نه کری له ههمو مرقیکی ژيرو بهوژدان: ثایا دروسته ئیسرائیل ناوبری به
دهولت به راستی کهچی نه گهر داگیر کهرانی خوین مژان یهک رږژ وازیان لی بهین له ناو
نه چن ناویان نامینی؟ نهوا نه له لایه کهوه، له لایه تروه نه گهر رژیمه دراوسی کانیان،
وینهی میسرو نوردن به ناشکرای و رژیمه کانی تری به ناو موسلمان به نهی بریان نه دایه
به خاوه رژیمیتی بویان له بهرمانه ووی کورسیه کانی خویان و دلخوش کردنی رژیمه
داگیر کهره کان نهو رژیمه نه نه مایه وه.

به راستی نهو رژیمه ی جوله که دروست بووه به ناره وایی و به چه کداری و جهردهی،
ههمو رژیمیکی راست و پهوا نهی له سهر بنچینه ی راستی و ناشتی دروست بی و
دوربی له په گه زهرستی، دروستبوونی ئیسرائیل رژیمیکی سهر بازیهو بښ چهک دروست
کراوه، رژیمیکه له دهست دریژی و په گه زهرستی ناوهستی، ههمو نرخیکی زاوینیه تی
و په گه زهرستی و دل پیسی و فیل و دهست دریژی و تاوانه. نوسهری ئینگلیزی
(کریستوفر مارلو) له شانوگهری جوه کانی مالتیدا نه لی: (پیدا بوونی ژیان له گه ل جودا
له ههر که سیکه وه بی جوړیکه له شیتی. دهرمان بښ دهرونیان نیه جگه ی چهک و دهست
دریژی) ثایا پاش نه وانه ههمو موسلمانان چو ن نه ژین له گه ل جودا به ناشتی؟ ثایا شتی
وائه بی و راسته بیژری: جوله که پیاوی به ریژن له کاتیکا جهردهو پیاو کوژن که چی
ناویان بری به دهولت. به سهدان موسلمانان کوشتروهو ناواریان کردوون به
یارمه تی داگیر کهرانی خوین مژ. به داخه وه دؤستی زووریان هدی له نیو رژیمه به ناو
موسلمانان کاند و نه خشه یان بښ نه کیشن نه بن به ستونی پیجهم بویان له دژی خزم و هاو
ثایان و هاو نیشتمان خویان. به لی: نه گهر جهردهو ریگه گرو پیاو کوژو ناواره کهری
دانیشتون چاکبی و به ریژ بژمیرن جوله که و هاو سوینده کایان و به کری گیراوه کانیان و
نه وپهری گه وروه به هیژن نه ویش لای چ که سی؟.

وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا مِّنْهُمْ
الصَّالِحِينَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَلِكَ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ
وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ
وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا
وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُ الَّذِي أَخَذُوهُ الْعَمَلُ يَأْخُذْ عَلَيْهِمْ مِمَّا شِئُوا الْكِتَابِ
أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالِدَارُ الْأُخْرَىٰ
خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾
وَإِذْ نُنَقِّنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظِلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ
خُذُوا مَاءً آتَيْنَكُم بِقُوَّةٍ وَّاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

﴿ وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ ﴾ وه نیمه جوه کاغمان پارچه پارچه کردو په اړه کده مان کردن
له زه ویدا به چه ندین کومه ل هه ر به که یان له جیگه یه، نه نیشتمانیکیان ما کزیان بکاته وه
نه ده وله تی هه بوو بیان ریژی.

زاویتییه کان هه ولیاندا رژییمان بو دروست بکه نه له روبری نیله وه هه تا روبری
فورات به هو ی جهرده ی و کوشتی دانیشترانده به نهی و به ناشکرا به یارمه تی رژییمه
خوین مژه داگیر که ره کان ویتیه نه مه ریکا به تازه یی. زاویتییه کان وایان داوه له میشکی

ته فسیری زمانا کوی

خویان نهو دهست دریژی و کوشن و برینه نهو هی نهوان نهیانه وی دپته جی ، ناگیان لهوه نیه که جوه کان له سهر بونا دانیشتون لهوانه به به قپته وه له ژیریا، زور کاره سات و رودای وا پهیدا نه بی کهس نایزانی جگهی خوی مه زن، هله سورانی بونه وهران و بورانه وه له ناوبردنیان به دهستی خوی به تنها نهک به دهستی زاوینه کان و داگیر کهران .
﴿ مِنْهُمْ الصَّالِحُونَ ﴾ هندی لهو بهنی ئیسرایلیانه خوا باسی کردون پیو چاکن و نایینی موسایان و هرگرتو نهیان گوری، باوهریان به عیسا و به موحه مه د هینا، نهو باس و شیوازه له تهوراتا خویندوبویه نهیان گورین، به پاکی نایینی دهست لی نه درای موسا بویه که پیغمه مری ئیسلام هات باوهریان بی هینا.

﴿ وَمِنْهُمْ دُونِ ذَلِكَ ﴾ وه جوه کان هدیان بوو جگهی پیو چاکان بوون و باوهریان نه هینا له سنور دهرچوون، پیغمه مری کانی خویانیان کوشت و بوختان هله به ستن بویان و سودیان نه خوارد .

﴿ وَبَلَّوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ وه نیمه هه موویانمان له پیو چاکان و جگهی نهوان گیروده مان کردن و تا قیمان کردنه وه به چه ندین چاکه له هه رزانی لهش ساغی و گوزهرانی خوشی و به چه ندین خراپه له گرانی و هه ژاری و ناته وای و نازارو نه خوشی دل و لهشیان بو نهوی نهوان بگه رپته وه بولای په رستی خوداو واز له بی فرمانی خوا بهین سوپاسی چاکه کانی نیمه بکن که چی هه تا نه هات خراپه نه بوون و نهیان ووت: خوا هه ژاره وه دهست قوچراوه، نیمه ساماندارو دهست کراوه یین .

﴿ فَخَلَفَ مِنْ بَعدِهِمْ خَلْفٌ وَرَثُوا الْكِتَابَ ﴾ دواپی پی شوه کانیان رویشتن تا قمی تریان له جیگهی نهوان دانیشتن نهوه له دواپی نهوه، وهران گرت نهو نامیه که تهوراته له رابورده کانیانه وه خویندوبویه زانیان چ شتیکی تپدایه هه تا کاتی پیغمه مری ﴿ ﷺ ﴾ .

بوزانین: جیاوازی نیوان (خَلَفَ) بهلامی زه نه دارو نیوان (خَلَفَ) بهلامی سهردار به که میان تا قمه پیو یکی خراپن و دین به دواپی تا قمی تردا . دوه میان بریتین له پیو چاکان .

﴿ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَى ﴾ نهو تاقمه هاتوانه وهرئه گرن شتيكي نه ماوهو بي بدردهوام لهم جيهانه دا ، به دهست كاري كردني تهورات و گوريني شيويه پيغه مهر بهرتيل و سودو دارايي خراب تير ناخون و چاو چنوك و بوختان چين .
﴿ وَيَقُولُونَ سَيُغْفِرُ لَنَا ﴾ وهئلين نهو تاقمه : لهمهو دوا لي بوردن بو ئيمه ههيه لهلايهن خواوه ئيمه لهسهر هيچ شتي سزامان نادري ، چونكه ئيمه كوري خوا خو شه ويستي خواو گهلي خوايين .

﴿ وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ ﴾ وهه گهر بيت بولاي نهوان نه مپوو دواي نه مپوو شتي نه ماوهو بي دهوام له كالاي جيهان وينه نهوهي لهمه وهريان گرتوهه نه مانه ي دوايش وهرئه گرن ، له هيچ شتيك ناگهريتهوه قه دهغه بي يان نا ، كهه بي يان زور . به مرجي پارهو پولي تيدابي به داخهوه ئيمه ي دانيشتواني نهه سهردهمه ي ئيمه هه مانه خوي نهوانيان گرتوهه .

پرسيار / نهو رسته يه و رسته ي پيشوو به روالهت مانا كانيا يه كن بو چي دوو بات كراوه تهوه ؟

وه لام : مه بهست نه مه يه : خواي مه زن به درويان نه خاته وه كه نهوان هه موو كاتي بدردهوامن لهسهر كردني گوناوهو خرايه به تايبه تي بهرتيل وهر گرتن و هو ناكه نهوه بولاي چاكه جار له دواي جار نرخ به چاكه و به فه رمان ي خوا نادهن ، بدردهوامن لهسهر پهيدا كردني سامان و مه بهستي تريان نيه كه چي ته لين : لي خوش بوون بو ئيمه يه .

﴿ أَلَمْ يَأْخُذْ عَلَيْهِمْ مَثاقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ ﴾ ئايا وهر نه گيراوه لهسهر نهو بهرتيل خورانه په عاني نامه ي تهورات كه نه يلين و نه يدهن بهسهر خوا دا مه گهر راستي ، زور رونه كه نهوان درويان نه دا به پال خوا ، وهك نهوه ي نه يان ووت : خوا خوش نه بي له ههر گوناوه ي ئيمه بيكه ين ، خو يشيان نه يان زاني درو نه كه ن و تهوراتيان لا بوو ، وهك خوا نه فه رموي :

﴿وَدَرَسُوا مَا فِيهِ﴾ وه خوێندبووانه وه شتی له ئیو ئەو نامەیدا بوو، کاره قەدەغە کراوه کان و ڕهواکانیان زانیوو، هه موو شتی که له تهوراتا نو سرا بوو ئەیانزانی که خوا له وه که سانه خوش ئەبی په شیمان بینه وه واز له گونا بهیئن. به لام ئەو که سانه بهردهوام بوون له سەر گونا کردن و له وانه ئەزمیرین له ناو بچن، هروه ها ئەزانن که تهورات پهیمانی لی وەرگرتوون له سەر هه موو که سی به خواو به ناوهرۆکی تهورات باوهره یئن و پیوسته بوختان و درۆنه نه پال خوا، گونا هباران خویان بهو پهیمانه ئەزانن که چی بهردهوامن له سەر گونا هه گوره کان و ئەلین: خوا لیمان خوش ئەبی، ئەو شتانه ئەوان کردیان له شکاندنی پهیمان به درۆدان و بوختان به سەر خوادا هوی سزادانیانه ئەک لی خوشبوون، بی به شن له لی بوردن ئەو بوختان که رانه.

﴿وَالْدَارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ وه شتی له خانوی دوا ییدایه له وهی خوی مهزن نامادهی کردوه بو دۆستانی خوی و خواو په رسته کان و کار که ران به فەرموده ی خواو نامه ی خویان نه گۆرابی و به رتیلیان وهر نه گرتی چاکتره بو که سانیکی ئەوتۆ خویان ئەپارتزن له خراپه وه له سزای خوا ئەترسن. ئایا ئیوه بو نافامن و ئەقل وهر ناگرن و ئەو شتانه بزائن و بیر بکه نه وه؟ پاداشتی له ناو نه چونی پاشه رۆژ نه گۆر نه وه به کالای بی نرخ و پراوه ی جیهان. ئەو که سانه هه واو هه وه سیان ئەقلیانی دا پۆشیه و دهرونی توشی نه خوشی کردوه، ئیتر چۆن ئەی خه نه کاره وه بو خوا ناسین و چاکه کردن.

﴿وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ وه که سانیکی ئەوتۆ دهستیان گرتوه به نامه ی خوا که تهوراته به توندی کار به ناوهرۆکی ئەکه ن و دهست کاری ناکه ن و سنوره کانی ئەپارتزن و نوێزه کانیان ئەکه ن و پیاده ی ئەکه ن و ئەیکه ن له کاتی خویا و ئەزانن کۆله که ی نایینه. به راستی ئیمه به زایه نادهین پاداشت و مزه ی چاکه که ران، به پاکی دهرونیانه وه شایسته ی وهر گرتی پاداشتی کرده وه ی خویانن. ئەو ئایه ته تانه ته شه ره یه له جو ه کان که به زمان باوهریان به تهوراته و کاری پی ناکه ن دوباره تانه و ته شه رو تا وانجه بو هه موو که سی خوی بدا به لای نایینه وه سستی بکا له

فهرمانه كانيدا. به تاييه تي كردني نويز كه كوله كهي نايينه. به لام دانيشتواني نه سهردهمه و لاوان و خويته واران نويزيان له كه ناروهه داناه به شتيكي سهركي نازان. نايين به گويزه هه وه سي خويان ته ماشاي نه كهن، خو نازان نويز نه كردن گوناهاي زور گه وريه، بگره له داوين پسي و كوشتن گه وريه، خواي مه زن بو جاري تر روي فهرموده ي خزي نه گيريتيه وه بولاي جوه كان و گه لي موساو نه فهرموي:

﴿وَإِذْ نَفَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ﴾ وه تر بيري نه و كاته بكه ره وه به بيري نه و جووانه ي بكه ره وه ئيمه نه و كيوه مان هه لكه ندو به رزمان كرده وه له زور سهر يانه وه به ونيه ي چه تري سيه ري كرديو به سهر يانه وه. زانايان نه لين: نه و كيوه كيوي توريه.

﴿وَضَنُّوا أَنَّهُ وَقَعَ بَيْنَهُمْ﴾ وه وايان نه زاني كه به راستي نه كه وي به سهر يانا، ترسيان لي پيدا بوبو ترسيكي زور گه وريه، نه و كاره پهك خه ره بو نه وه بوه بترسن و فهرمانه كاني تهورات وهر بگرن، هه رشتي خوا له ته واراتا هه والي پيداوه بلاوي بكه نه وه به باوه ري بي گومانه وه.

﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ﴾ وه ئيمه به وانمان ووت: ئيوه وهر بگرن شتي ئيمه به خشيومانه به ئيوه له ياسا كاني تهورات به هه موو هيزي خوتانه وه، نارام بگرن له سهر وهر گرتيان.

﴿وَأَذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ وه ئيوه بير بكه نه وه و خوتان به ستن به و شته له تهوراتايه و كاري بي بكه و وازي لي مه هين و له بيري خوتاني مده نه وه، نه و په يمانه ي نامه ي تهورات بيري خوتاني بكه نه وه، بو نه وه ي ئيوه له خوا بترسن و خوتان بپاريزن له گونا ه كردن و بي فهرماني خوا و كاري ناشرين و ره وشتي بيژ لي كراوه نه كهن.

له دوايدا خواي مه زن باسي نه كا وهر ي گرتوه له كوراني نادهم له په يمان به هزي نه قل و بير كرده وويان له دروست كردني بونه وهران، وهك چو ن په يمان وهر گرت له كوراني ئيسرائيل له نيو نامه كانيانا. هه تا گويچكه و عه قلbian له وهر گرتني په يمانه كه دا كزيبته وه و بيانويان نه مينئ. دواي نه وه ي باسي جوه كان و په يمان وهر گرتن له وان له نامه كه يان كرد و كرتابي بي هات، باسي هه موو ناده ميزادو په يمان وهر گرتن له وان نه كا

به هوى به لگه و نيشانهى روى بينراو نه وهى كه به هوى نه قل و گياني پاكيا نه نهى
دوژنه وه نه فهرموى:

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ
عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ
الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ
آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

﴿ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ ﴾ وه تو بیری نه و کاته بکهره وه
بیری همه وه ناده میزادی بخهره وه: پهروه دگاری تو له ناده میزاد له پشتی نه وان ده ری
هینا وه مناله کانیا نه ژن و له پیاو زاوژی بکه نه خوله ک له دواى خوله ک و نه وه له
دوواى نه وه که بدوژنه وه به هوى نه و شته به نرخه وه نیمه بومان دروست کردوون و
پیمان به خشیون له نه قلی ساغ و له توانا، هه تا بتوانن بیر بکه نه وه له همه وه نه و شتانه ی
خوا دروستی کردوون له م گهر دونه دا هه تا خواى پی بدوژنه وه ناده میزاد پشت له
دوواى پشت و نه وه له دوواى نه وه، دانیش توان کات له دواى کات به و سروشت و
دروست کردنه پا که دروست کراون له یه که م جاری بونیانه وه که توشی گونا نه بوون
له و نایینه پا که لانه دهن و وه ری بگرن و وه رنه گهرین به هوى بیر کردنه وه یان، هه تا توشی
لا سایی کردنه وه ی پیشوه کانیا نه بن و ریگه ی راستیا ن لی وون بیی.

ته فسیری ز مناکوی

﴿ وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ ﴾ وه پدرو و ده کهری تو نه وه کانی ئاده می کرده به شایهت له سهر کرده وهی خوین، همه وو که سی له وانی کردوو به شایهت له سهر خوین که خوا تهنه یه و پدرو و ده کهری نه وانه، جگهی نه و شایانی نه و شتانه نه. به جوړه شایهت دان و ئاگاداری کردنن بجته نه قله وه له پاش بیر کرده وه، نه و ئاگاداری دانه یش، به هو ی سروشتی پاکینه وه بوو، بریاری راستی له سهر تهنه یی پدرو و ده کهری خوین نه دن که له م جیهانه دا شتی سهر سور هینه ری زوری دروست کرده. نه گهر ئاده می زاد نه قلین بخه نه کار وه چاریان نامینی بریاری خویه تی خوین نه دن بو خوین، پدرو و ده کهری تو به هو ی نه و نیشانه رونه وه بو دان و نه له ه ل سور اندنی کار و باری بونه و نه ران رونه کاته ئاده می زاد و پرسیمار مان لی نه کا به هو ی خسته گهری نه قلینه وه نه فهر مو ی: ﴿ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ ﴾ نایا من پدرو و ده کهری ئیوه ی ئاده می زانیم؟ ئاده می زاد و وتیان: به لئ: تو پدرو و ده کهری ئیمه ی. نه و و و لاه نه و شته ی بو دهر خسته ی به لگه و نیشانه ی ئاشکرایه پالین پیوه نه ی و چاره یان نامینی که بلین: تو پدرو و ده کهری ئیمه ی، له و کاته دا خوا نه فهر مو ی به فریشته کان: ئیوه به شایهت بن له سهر نه و بریاری نه دمه می زاد .

خواه نی ته فسیری توری ته نه فهر مو ی: نه م نایه ته مانا که ی نادیار و گرانه. زانایان له مانا کردنی و له فهر ماندان له و فهر موده یان کرده، ئیمه نه وه ی نه وانه و وتویانه له و باره وه باسی نه که ی، به جوړی خو یار مه داوم هه ندیکیان نه لئ: خوا له پشته ی هه ندی ئاده می زاد هه ندیکیان دهر هینا، فهر مویانه مانای (أشهدتم علی أنفسهم الست برکم) شاره زایی ئاده می زاد نه کا له سهر یه کیتی خوی به هو ی دروست کرا وانی خوینه وه.

﴿ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴾ فریشته کان نه لئ ئاده می زاد ئیمه شایه تی نه دهن له سهر نه و بریاری ئیوه له بهر نه وه ی که ئیوه له روژی دو وایدا نه لئ کاتی ئیوه به رو سزا نه رو ن: ئیمه ئاگامان له خو مان نه بو وه له و شایه تی دانه مانا چونکه نه قلمان ته و او نه بو وه هه تا بیر که نه وه له و شایه تی دانه دا.

﴿ اَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ ﴾ یا ئسوه نه لئن به راستی باو که کانی ئیمه له مه بهر هاو به شیان داناوه بۆ خواو ئیمهش لاسایی نه وانمان کردوه ته وه، ئیمه هیچ گونا هیکمان نه کردوه ئیمه نه و کاته منال بروین له دوا ی نه وان لاسایی نه وانمان کردوه ته وه له بت په رستیدا .

﴿ أَفْتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ ﴾ ئایا دوا یی بۆ تۆ ئیمه له ناو ئه به ی سزaman نه ده ی به هو ی شتی باو که پوچ خوازه کانی ئیمه کردویانه و بنچینه یان داناوه، ئیمه ده سه لآتمان نه بو ه ته فسیری به یزاویدا ها توه له عومهری کوری خهتابه وه که کاتی خوا ئاده می دروست کرد له پشی ئاده م هموو مناله کانی وه ک میرو له ی وورد هیتایه ده ره وه و زیندوی کردنه وه و نه قل و گفتو گۆو نه قل ی یی به خشین. که واته له و ئایه ته وه بۆ مان رو ن نه بیته وه هیچ که سی ناتوانی خو ی رزگار بکا به بیانوی لاسایی کردنه وه ی باوو با پیرانی له خراپه کردندا پاش نه وه خوا نه قل ی داونه تی و نه توانی بیر بکاته وه و چاک و خراپ له یه ک جو ی بکاته وه. به تاییه تی پیغه مه ران ریگه ی راست و به لگه ی رو نیانی فی ر کردو ن، ههروه ها هموو تاقمی بیانوی لی وه ر ناگی ری پاش نه قل و نامۆز گاری زانایان بۆ یان .

مه به ست له هیتانی نه و گفتو گۆ یانه سه رشۆر کردنی جو ه کانه به گو یه ی په یمانی گشتی بۆ هه موو ئاده می زادو داوی بۆ ردانیان به په یمانی تاییه تی بۆ خو یان و به لگه ی نه قل ی و نه نه قل ی و قه ده غه کردنی لاسایی له وان و فه رمان پیدانیان به بیر کردنه وه .

بۆ زانین: مروف ماوه یه کی زۆری نه وی و مامۆستای کارامه ی پیویسته هه تا فی ری نه ندازیاری یا پزیشکی و شتی تر بیی. به لام پاکی ده رون و سرو شتی ئاده می زاد که خوا ی مه زن پی ی به خشیوه ماندوبونی زۆری ناوی بۆ دۆزینه وه ی په ره ر دگار جگه له ووریایی و بیر کردنه وه یه کی که م زۆر به زوی تاک و ته نهایی خوا ی بۆ ده ر نه که وی، خوا ژیری و جهر به زه یی و ناماده یی داونه تی بۆ نه وه شتی یی بز ان به ئاسانی، بیانوو له هیچ که سی وه ر ناگی ری که بل ی من دوا ی پیاو خراپه یان که وتوم و نه وان میان فی ری هاو به شدانان و

ته فسیری زمنا کۆبی

شكاندن پهمان كرده وه، نيت جياوازي نيه له نيتوان نهو كه سه خوى سهر به خوو ده ستيان
قهس خراپه بكن و له نيتوان نهو كه سهى دوواى پياو خراپان بكهوئ به نه زانين و به بئ
مه به ست، بهو مهرجهى ژيرئى و تواناى هه بئ بئرى خوى بخاته كار بو دوزينه وهى چاك و
خراب و كرده وهى راست و كرده وهى خراب.

﴿ كَلِمَٰتٍ نَّفْصَلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ وهه در پوتمان كرده و در پوتمان
بئ دا به وه گرئى پهمان، هه روايش زونى نه كه ينه وه بو ناده ميزادو به لگه يان بو دائه نيتين
بوئه وهى بئرى خويان بخنه كار بو دوزينه وهى پهروه ده كه رى خويان و، بوئه وهى
بكه رينه وه له لاساى كرده وه و نه زانين و بكه رينه وه بو لاي نه قلئى خويان كه بئرى بكه نه وه
به جوئى رايان بكيشئ بو لاي خوا په رستى به هوئ به لگه و نيشانهى ناشكراوه.

بو زانين: تا قمئ له زانايان نه لئين له مانا كرده نى نهو سئ نايه تانه دا وه كه له مهو بهر باسى
كرا: خواى مه زن له پشتى نادهم هه موو نئروميه كى له نه وه كانى نهو كه له مهو پاش
نه بن هه تا كوئايى و برانه وهى جيهان، هه موويانى كو كرده وه له شيوهى ميرو لهى ووردا،
له دوايدا بئى ووتن: نايان من پهروه ده كه رى نيترو نيم؟ نه وانيش ووتيان: به لئى تو
پهروه ده كه رى نيمه له پاش نهو پرسيار و وه لام و برياره خوا گه راندويه تيه وه بو لاي
پشتى نادهم، نيمه بر و امان هه به خواى مه زن تواناى به سهر هه موو شتيكا هه به. به لام نيمه
نهم پرسياران نه كه ين لهو زانايانه:

له چ جئگه به خواى مه زن نهو خيترانانهى نادهمى كو كرده وه؟ نايان له سهر نهم زه وهى به
كوئى كرده وه يا له جئگه به تر؟ نايان نهو زهويه نه وانه هه موئ نه گرئ و جئگه به نه واني
هه مو تيدا نه بئته وه؟ نه گه ر دابئين جئگه به هه موويانى تيدا نه بئته وه، چونكه له سهر شيوهى
ميرو لهى ووردا، نايان نه گوئجئ نادهم نه وه نده گه و ره بئ جئگه به نه وانهى هه مو تيدا بئته وه
باله شيوهى ميرو له دا بن له به كه م كاتى بوونى نادهم هه تا روژى دوايى؟ نايان به كئ
لهو كوئمه له زوره به نه وهى نادهم بئرى نهو روداو وهى كرده وه وه؟ به كئكيان بئرى
بكه وئته وه خوا پرسيارى ليكردون و نه وانيش وه لاميان دا بئته وه و به لئيشئى لي وه رگرتون؟
نه گه ر نهو روداو هان بئر چه وه وه چون خواى مه زن سزايان نه دا له سهر شتى بئريان

نه كه ویتوه؟ نه وانه هه مو له لایه كهوه، له لایه كی تروه نه وناپه تانه نابن به به لگه له سه ر
نه وشتانه ی نه وزانایانه نه یلین، چوونكه خوی گه وره ناهه رموی: په ورو ده كه ری ئیوه
له پشی ئاده م ده ری هیتاون هه تا فه رموده ی نه وان بهیته سه ره وه بۆیان. به لكو فه رموی:
ده ری هیتان له پشی كورانی ئاده م، زۆر راسته نه گوئجی به كورانی ئاده م بیژی ئاده م
له هه ندی چیگه دا، به لآم نایی و ناگوئجی به ئاده م بیژی كورانی ئاده م، نایه تی دووه میش
وامان پیشان نه دا خوی مه زن نه و په یمانه ی وه رگرتوه له یه كه یه كه ی ئاده م یزاد له پاش
بوریان و دوی ته و او بونی نه قلیانه وه له دوی نه وه به هۆی نه و سه ر و شته وه بۆیان
ناماده كراوه. كه واته وه رگرتی نه و په یمانه له ئاده م یزاده وه بووه به هۆی پاکی ده ر و نیانه وه
له یه كه م جاری په یدابوریان، به هۆی پاکی نه و ده ر و نه وه نه گه ر به ر بكه نه وه راغویی و
گو مپایی جوئ نه كه نه وه. راست و پوچیان لا روون نه یته وه. كه واته مانای راستی
نه مه ده: پیوسته له سه ر هه ر ئاده م یزادی كه به ر بكاته وه له سه ر نیشانه و به لگه ی روون
له سه ر یه كیتی خوا و لاسایی كرده وه ژیر یی بكا بۆ كرده ی كاری خراپ. بۆ سه پاندنی
نه و باسانه ی پیشو نه م فه رمودانه ی پیغه مه ر باس نه كه ین و نه یان نو سین:

۱- هه مو منالی له سه ر پاکی له دایك نه یی، له دوواییدا دایك و باوك نه یان كه ن به جو
یا گا ور یا به ناگر په رست .

۲- پیغه مه ر ﴿﴾ نه فه رموی: خوا نه فه رموی: ئیمه دروستان كرده به نده كانی
خۆم به پاکی و به خاوتی، دوی شه یتان نه چی بۆ لایان و له ناویان نه با و له با وه ریان
وه نه گیرئ له نایین دوور یان نه خاته وه.

له پاشا خوی مه زن فه رمان نه دا به پیغه مه ر ﴿﴾ بخوئیته وه به سه ر جو ه كاندا روداوو
به سه رهاتی ئیسرائیل و نه فه رموی:

وَأْتَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ ءَايَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا
فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوْنَهُ فَكُفِّرْ

كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثَ أَوْ تَرَكَهٗ
يَلْهَثَ ذَٰلِكَ مِثْلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ
الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنفُسُهُمْ كَانُوا بِظُلْمٍ ﴿١٧٧﴾

﴿ وَاٰتِلْ عَلَيْهِمُ نَبَا الَّذِي اٰتَيْنَاهُ اٰيٰتِنَا فَاٰتٰلَخَ مِنْهَا ﴾ وهتو بخوتنه به سهر جوه كاندا
هه والی که سیکی نه وتو به خشیومانه به وکسه جه نلین به لگه و نیشانه ی پروون له سهر
به کیتی و خواجه تی نیمه و نامه ی پیغمهره پیشوره کانی نه زانی، دواپی بی باوه ربو،
له و به لگانه هاته دهر وه به وینه ی ماری له پیستی خوی بیته دهری و کارژ فری بدا، ته می
خوار نه بو .

﴿ فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْفٰدِیْنَ ﴾ دواپی شهیتان دوا ی نه وکسه کهوت کردی
به په پره وی خوی له گونا نه کردندا و به هلی زانی کردی به هاورپی خوی، دواپی چووه
ریزی له ناو چووان و له ریگه ی خوا لاده روان، که سانی تری له ریگه لادا و بی باوه ربی
کردن .

نه وکسه ی خوا نه و نیشانه ی پی به خشی و له و نیشانه چووه دهری نیمه نازانین چ
که سیکه و ناوی چی بوه، ههرشتی قورنان و فهرموده ی راست و بیگومان باسی نه کردپی
له توانای نیمه دا نیه دهست نیشانی بکهین، زورتر له چیرۆک و یژان و زور که سی تریش
ووتویانه ناوی (به لعمی کوری باعوره) له سهر ئایینی موسا بوه و زاناو شاره زایی ئایینی
نه و بوه، له پاشا له ئایین و هر گه را، نیمه به تر سه وه ته ماشای نه و بیرو بوچونه ی نه وان
نه یکهین و به جگه ی قورنان و فهرموده ی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ دلمان ناو ناخوا و نارام ناگری،
به لام دهقی نه و نایه ته پیمان نیشان نه دا که خوا فهرمانی دا به پیغمهر هه و البدا به جوه کان

ته فسیری زمانکزی

به و روداوهی نهو که سهی نهو تو زاناو به ناین و نیشانه کانی ناین. نهوهی شایانی باسی
جوه کان نه یانزانی نهو کیته؟ له پاشا شهیتان وهی گیرا له ناین وازی پی هیتا له زانیاری
خوی و ناینی راست.

﴿ وَلَوْ كُنَّا لِرَفْعِنَاهُ بِهَا ﴾ وه نه گهر نیمه ناره زومان ببوايه به راستی نیمه نهو که سه مان
به رزنه کرده وه به پله و پایه و شایسته ی پناو چاکانی به هو ی نهو نیشانه رونانه وهو
به هو ی نهو زانیاریه وه نیمه پیمان به خشپوو لای نه نه دا له خوا په رستی. به لام خوی
مذن نایه وی به زور و به تو یزی که سی والی بکا کار به فهرموده ی خوا بکا و ناین
په رستی، خوی مدذن نه قلی به خشپوه به ناده میزاد و ناموژگاری و شاره زاییان به ناین و
به فهرموده کانی خوی به هو ی نه قله وه، هه له بهر نه وه شیه خوا وازی لهو که سه هیتا وه،
چونکه نهو وازی لهو نیشانه رونانه ی خوا هیتا و پی به خشپوو به سه ر بهستی و ویستی
خوی، نهو که سه یش جیهانی بو خوی هه لیزارد به سه ر پاشه روژدا، وه که خوا نه فهرموی:

﴿ وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ ﴾ وه به لام نهو که سه روی کرد بولای جیهان
و بولای شتی له زه ویدایه و، ژبانی نه مروی براوه و رابواردنی کاتی و خوی خدریک کرد
به کاری پوچه وهو، دوی ناره زو هوهه سی خوی کهوت به وه رگرتی به رتیل که شهیتان
بو ی رازاندبوه وه. نهو نایه ته گه وره ترین هه ره شهیه بو زانیانی ناینی هه تاهه تابه.
پیغمه ریش ﴿ ﷺ ﴾ نه فهرموی: ((نهو که سه زانیای و راغویی زورتر نه یی، دوربونی
له خواوه زورتره)).

﴿ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثْ ﴾ دوی وینه ی نهو که سه ی دوی زانستی
خوی نه که وی به وینه ی سه گیکه به وینه ی سروشت و پیسی نه گهر تو چفه ی لی بکه یی و
دهری که ی و راوی بیتی زمانی ده رنه هیتی له تیتیتی و ماندبونو هه ناسه یه کی دریز نه دا.
﴿ وَإِنْ تَرَكْهُ يَلْهَثْ ﴾ وه نه گهر واز لهو سه گه بهیتی و ده ریشی نه که ی و ماندوی
نه که ی نهو هه ر زمان ده رنه هیتی و هه ناسه ی دریز هه لته کیشی. سه گ له و شپوه دا جگه ی
گیاندارانی جگه ی خویه تی، هه روه ها نهو که سه یش دوی ناره زو هوهه سی خوی کهوت

به وینهی نهو سه گه به له کاتی خوښی و ناخوښی و سامانداري و هه ژاریدا بدرده وامه له سهر گومرایی و ناره زوی کاری جیهان، ئیز تو ناموژگاری بکه ی یا وازی لی بهینی نهو هه ر گومرایه و به هه موجوری. له ونايه ته پیروزه و بزمان روون نه بیته وه نهو که سه زانینی پی به خشراوه به لام بی باوه ربوو زانینی خوی به کارهینا بو کوکر دنده ی له وهری جیهان و وهرگر تنی دارایی بدریگه ی ناره وا. به راستی نهو که سه توشی نه زانین و پله ی په ست بوه ، نهو شیوه په ستیه ی لی جوئی نایته وه .

له م سدرده مه ی ئیمه دا زور زانایان نه بیرن خوا سامانی زوری پی داون و ناوه ست له زور کردنی سامان نهك بو دوستایه تی خواو پاداشتی خوا. به لکو له بهر زور کردنی سامان که نه وه نده زوره پیوستی پی ی نیه. نهو که سه به ناو زانا به زمانی لوسی خوی زانیاری به کار نه هینی بو په یدا کردنی دارایی، پروپاگهنده ی زور نه کهن بو پارت و کومه لی بو هندی که س به ناوی ئاین په روه ری و نیشتمان په روه ریه وه. نهو زانایه وینه ی سه گه .

﴿ ذَلِكْ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا ﴾ نهو کارو شیوه به به شیوه و وینه ی تاقیمکی نهو توون باوه رپان به نیشانه رونه کانی ئیمه نه هیتاوه و جوری که سن به رده وامن له سهر بی فهرمانی خواو سوود له نیشانه ی رون وهر ناگرن و گوئی له ناموژگاری ناگرن به تابه تی له باوه رپیتان به موحه مه د و قورنانی پیروز، چونکه نهو که له یش وینه ی سه گن .

﴿ فَأَقْصُصِ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ دواپی تو موحه مه د هه وال بده به جوه کان کاروباری بی باوه ری پیشوه کانیا و به دروخته وه ی نیشانه رونه کانی ئیمه له ته وراتا، هه والیان بده ری بهو کاره ساتانه ی بوون، وینه ی کاره ساتی نهو گونده ی له سهر که ناری روباره که بوو کاره ساتی نهو که سه ی باوه ری له خوی دارنی کاری نه کرد به نیشانه کانی ئیمه، بو نه وه ی ته می خوار بین و په ند وهر بگرن به گه رانه وه ی به سهرهاتی پیشوه کان و بیر بکه نه وه و ووردینه وه و واز له به دروخته وه ی پیغه مه ران بهین، هه تا بویان دهر بکه وی زانینی نهو هه والانه به سروس بوته اته و باوه رت پی بهین

ته فسیری زمانکزی

﴿ سَاءَ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ﴾ خراب وټهه كله باره وټهه، وټهه
تاقمكى نهوټو به وسروشته وهه يانه، نيشانه رونه كانى ټيمه به دروځه وهه، به تايه تى
باوه ريان به موحده مد و به قورنان نه هيتاوه، چونكه وټهه نهوگله وټهه سه گن .
﴿ وَأَنفُسُهُمْ كَانُوا يَظْلُمُونَ ﴾ وهه و تاقمه سته ميان له خريان كروه به به دروځسته وهه
نيشانه رونه كانى ټيمه. جياوازي له نيوان دروځ كرون و به دروځسته وهه نيه: دروځ كرون پيدا
كردنى شتيكه په يوه ندى به تايينه وهه نه بى. به دروځسته وهه لابردي شتيكه به شى بى له تايين.
پرسيار/ تاي نه گهر كه سى راستى بگورى له ترسى گيانى خوى له سته مكارى نهو كه سه
به لادهر له تايين نه ژميرى و شتيكى پيدا كروه دژى ياساى تايينه يانه؟

وه لآم / به لى نهو كه سه به لادهر دائه نرى و شايسته ي خراپه و سزادانه به بى گومان،
چونكه پيوسته له سهرى له خوا بترسى به گوراني نهو راستيه و له وسته مكاره نه ترسى.
به لآم مروځ بوى هديه وازله كارى راست به پيى بو لادانى نازار له خوى. نهك گورينى
ياساى تايينى خوا به دروځدان به سهر خوادا نه مديان هر گيز دروست نيهو بى به لگهيه .
خوای مه زن ناوه روځكى چير و كه كه ي پيشو و پتهوتر نه كا بهم تايه ته ي دوايى، فهرمان
نه دا به پيغه مهر ﴿﴾ بيخو ټيټه وهه به سهر نهو كه ساندى له ريگهه ي راست لايانداوه
له هه والى برا پيشو هه كانيان، بونه وهه بير بكه نه وهه واز له وشته خراپانه به پيى له سهرينى
و نه فهرموى :

مَنْ يَهْدِ اللَّهُ

فَهُوَ الْمُهْتَدَىٰ وَمَنْ يُضِلِّ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

بِهَآ أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعٰمِ بَلَّ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغٰفِلُونَ ﴿١٧٩﴾

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَا وَذُرُوا الَّذِينَ يَلْحَدُونَ فِي

اَسْمٰیهِۦ سَیَجْزَوْنَ مَا كَانُوْا یَعْمَلُوْنَ ﴿۱۸۰﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا اُمَّةً
یَهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهِۦ یَعْدِلُوْنَ ﴿۱۸۱﴾

﴿مَنْ یَهْدِیَ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِیْ﴾ هەر کەسی خوا بە ھۆی گەورەیی خۆیەو ھاوێی بکا
بۆلای ئایینی خۆی، دوا یی ئەو کەسە ھاوێی وەرگرتوو. یانی ئەو کەسە ھاوێی رانومایی بۆ
خۆی ھەڵبژێری، لە خزمەت خوادا بە رانومایی وەرگر ئەژمێری، ئیتر بالای ئادەمیزاد
بە گومرا دابنری، بێگومان هەر کەسی رانومایی بۆ خۆی ھەڵبژێری لای خوا خاوەن باوەرە
کاری چاکی کردووە.

﴿وَمَنْ یُضِلِلْ فَالْیَکْ هُمُ الْخَاسِرُوْنَ﴾ وە هەر کەسی خوا لای بدا لە ڕیگە ی راست،
دوا یی ئەو کەسانە زیانۆمەندن لە ڕۆژی دوایدا. یانی ئەو کەسانە بەویست و بەئارەزو ی
خۆیان گومرایان وەرگرتووە. کەواتە ئەو کەسانە بە ڕیگە لادەر لە خزمەت خوادا سەیر
دەکرین. ئیتر با ئادەمیزاد و ابزانن پیاوی چاکن.

مەبەست لە ناوەرۆکی ئەو ئایەتە ئەو ھەنێە هەر کەسی خوا رانمویی تیدا دروست بکا ئەو
کەسە رانومایی وەر ئەگری، هەر کەسی خوا گومرایی تیدا دروست کرد ئەبی ھەر
گومرایی. ئادەمیزاد ھیچ دەستەلاتیکی نیە. بە لکو خۆی مەزن سەم لە کەس ناکا، خۆی
مەزن ئەقلی بی بە خشیون بەو بۆنەو چاک و خرابی جو ی ئە کەنەو، هەر کامیان بۆ خۆیان
ھەڵبژارد خوا بەو جو رە ھا داشت و تۆلەیان ئە داتی.

﴿وَلَقَدْ دَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ کَثِیْرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ﴾ وە بە راستی ئیمە دروستمان کردووە بۆ
دۆزەخ زۆر کەس لە جنۆکەو لە ئادەمیزاد.

بۆ زانین: خۆی مەزن دروستی نە کردووە و دروستیشی ناکا ھیچ کەسی بۆ مەبەستی
ئەو ی سزای بدا چۆن ئە چیتە ئە قەلەو خۆ لای خۆشی بەو ھەمو بەزەیی و میھرە بانێەو

تەفسیری زمانکۆیی

ههیه تی سزای کهسانی بذا توانای هیچ شتیکیان نهیی؟ بهلکو خوای مهزن ئادهمیزادی دروست کردوه بو زاین و زانیاری و پهرستن و کردنی کاری چاک، هه مو پیوستی پی بهخشیون بو ئه و مه بهستانه، ئه قلی وای پیداون رانومایی و گومرایی لهیه ک جوی بکه نه وه، چاک و خراپ بدۆزنه وه، پیغه مه رانیشی بو ناردوون هه تا ئاگاداریان بکا، هه لێژاردنی چاکه یا خراپه ی داوه ته دهست خوین و سه ره بهستی پیداون له هه مو شتیکا، ئه گهر ئه و شتانه لێی بسینیته وه ئادهمیزاد و بی گیان وینه ی یه ک ئه بن، دوا ی ئه قل خستنه کار و ریگه ی رانومیان هه لێژارد و خۆیانیان دایه پال میهره بانی خوا پاداشت وه ته گرن، ئه گهر رانومیان هه لێنه ژارد ئه نجامه کهیان چونی نیو دۆزه خه .

پرسیار/ خواتنه میزادی دروست کړده بو پهرستنې خوږې، نهك بو زانین و كړده وهی
چاك و سودبه خش؟

وه لَام / بهراستی زانینی سودبه‌خس و کرده‌وی چاک گه‌وره‌ترین په‌رسته بو خوا، بویه
بیغه‌مهر نه‌فه‌رموی: یه‌ک زانا گه‌وره‌تره له‌هه‌زار په‌رستکه‌ر .

﴿لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْتَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ بۆ ئەو
 زۆر كەسانە ھەيە دلانی ھیچ شتی بەودلە نازانی و بیری پی تاكاته وه و نایان خاتە كار بۆ
 زانینی شتی چاك و، بۆ ئەوان ھەيە چاوانی روی راستی بەوان نابین، بە و چاوه تەماشای
 دروست كراوانی خوا ناكەن ھەتا بیان كەن بە بەلگە لەسەر توانای خوا و، بۆیان ھەيە
 گوێچكە كان و گفتوگۆی راستی پی تاییسن، لەناستی نامۆزگاری و نیشانە كانا كەرن. یانی
 ھەموشتی بۆ ھەرشتی دروست كرابن و بە ھەمو پێوستیە كە ی پی وەر نە گیرێ بون و
 نە بونیان ھەك یەك وان لەو رۆھە. كەواتە ئەو كەسانە ھەك ئەو ھەوان دل و چاوو
 گوێچكە بیان نەبی، گرن گترین شت لە دروست كردنی دلدا ئەمە یە بیری پی یكری تە ھە
 لە بەلگە رۆنە كان، چاویش بۆ ئەو ھەيە بەلگە كانی پی بیتری، گوێچكە یش بۆ ئەو ھەيە
 بەلگە كان بیستی، ھەركاتی وازیان لەو سی شتە ھینا و سودیان لەو بەلگانە وەر نە گرت
 بون و نە بونیان یە كسانن و بەو شتێ نە بوون و بۆی دروست كراون .

تہ فسیری زمنا کوئی

﴿أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾ ئەو كەسانە كە دڵ و چاوو گۆیچكەو هەست و ویستی خۆیان لەراواردنو خۆشی جیهاندا بەكارنەهێتن وەك چوارپیی وان كە ناواتیان هەر خواردن و خواردنەو و خەوتنە، نافامن ئاورپی بدەنەو و بۆلای خۆشی و ژیاانی پاشەرۆژی بەردەوام. بەلكو ئەو كەسانە گومراترن لەچوارپیی كە داوای هیچیان لی ناكړی لەلایەن خواوە بەگۆڕە یاسا، بەپێچەوانەو و ئەو كەسانە داوای پەرستیان لی نەكړی و هەمو سروشتیکی چاكەیان لی نەو و شیتەو، وەك چوارپیی دڵ و چاوو گۆیچكەیان هەیه، بەلام بەراستی نازانن و بەلگەنایین و نای بیستن، پتویستی دروست كراوی خۆیان جی یەجی ئەكەن بەبی سەرپێچی، وەك باربردن و جوت پێ كردن و سواربون، ناتوانری پلە ی پەرستن پەیدا بكەن و پرسیاریان لی ناكړی و سزایان نادری، خوایش نەناسن بەگۆڕە ی ئەو سروشته ی بهوان بەخشاوه لەلایەن خوا ی مەزنەو. بەلام ئادەمیزاد و جنۆكە بی باوەرەكان ئەگەر كاری خۆیان بەسەر نەگرتەو و توانایان هەبی و ئەقلیان هەبی و باوەر بەراستی ئەكەن پرسیاریان لی نەكړی و سزایشیان نەدري. كەواتە لەچوارپیی خراپترن و گومراترن .

﴿أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ ئەو كەسانە بی ئاگان لەو بەلگانە ی لەخۆیان و لەبۆنەو و راندا دانراون، بی ئاگان لە پاشەرۆژی خۆیان و لە شتی توشی ئەوان ئەبی لە پاشەرۆژدا لەبی ئابروی و لە سزا .

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا﴾ وەبۆ خوا هەیه چەند ناویکی شیرین و چاكتر، دوا یی ئیو بانگی خوا بكەن و لەخوا پیاڕتەو بەهۆی ئەو ناوانەو. هەمو ناوەكانی خوا چاك، چونكە ماناكانیان لە شیرینترین مانا پێك هاتوون و كەمو كورپیان تێدانیە، لەچاكی و لە شیرینیدا هەمو وەك یەك وان، چونكە بۆ خوا نابێ ویتە ی چەند شتی شیوایان جیاواز بی و مانایان دزی یەكترن. دروست كردنی بالە میشلە یەك و دروست كردنی هەمو بۆنەو و ران لای خوا وەك یەك وان ئاسانن لای خوا، كەواتە ئیو ناوی خوا بێن و بانگی بكەن بەهەر ناوی خۆتان بێتانهوی لەوناوانە، هەمو ناوەكانی خوا لەپاکی و لەخاوتنیدا ویتە یەك، بۆ خوا نیە ناوی گەورەتر بی و ناوی تر نزمی هەمویان

گەورەن. لەبەرئەووە ئێمە لە گەڵ ئەو کەسەدانین ئەلی: خوا ناویکی تایبەتی هەیه پێی ئەوتری ناوی گەورەیی خوا، کەبیزانی هەمو چاکەیی بەسەردا ئەرژێ و کاری پەکخەر لەسەردەستی ئاشکرا ئەبی، بێژراوە خوا (٩٩) ناوی هەیه هەرکەسی بیانژمێری ئەچیتە بەهەشت، بەلای ئەو کەسەووە وایە بەهەشتی بۆ ئەو کەسانە دروست کردووە فەرھەنگی زمان دابین، ئەک بۆ ئەو کەسانە خۆیان بپارێژن لەبی فەرمانی خوا !

﴿وَذَرُوا الَّذِينَ يُلِحُّونَ فِي أَسْمَائِهِ﴾ وەتێوە واز بهێتن لەکەسانی ئەوتۆ ناوەکانی خوالا ئەدەن لەپراستی دوايي ناوی بته کانیانی خۆیان ئەبەن بەوناو، ئەلین: (اللات) لە (الله - العری) لە (العزیز) و (منات) لە (المنان) دروست کراون، یاناوی بیری بە هاورێ، بەسەخی، هەر وەها قەدەغەیه بەناوی جگەیی خوا بیری بەشتی بۆنی خواپەتی لی پێی، ئێر ئەوناووە بۆ پێغەمەر بی یاجگەیی پێغەمەری لەبت و لەئەستێرە. وەک ئەوێ ناوی کەسی بیری بە (بەندەیی موحەمەد، یا بەندەیی عوزا، یا بەندەیی زوهره) هەر وەها دروست نیە ناوی خوا بیری بە (باوک یاناوی کەسی بیری بە کوری خوا هەرچەندە بۆنی خواپەتیان لی نایە). وێنە ئەوناووانە زۆرن و چاک نین وەک عەبدول موحەمەد. عەبدول حوسەین، عەبدول مەناف و شتی تریش.

بۆ زانین: ئایا ناوەکانی خوا (توفیقیه) یانی لەقورئان و فەرمودەیی پێغەمەرا باسیان کرابی و بەرەوايان دانابی. بەجۆری دروست ئەبی ناوی خوا بیری بەبی فەرمانی قورئان و پێغەمەر؟ یاناووەکانی خوا (قیاسیە) یانی هەرناوی ناکومی و ناتەواوی تێدا ئەبی دروستە ناوی خوا بیری. ئێر لەنامەیی خوادا و لەفەرمودەیی پێغەمەرا هاتن یانە؟ زۆرترین زانایان لایان وایە ناوەکانی (توقیفیه) بەلام هەندێ لەزانایان رونیان کردووە تەووە پارێنەو لەخوا بەهەرناوی بی و بەهەر شتی بی کەپاک و خاوی و بی گەرد بی و نزمی تێدانەبی و بالایی و بەرزی خوا بگەیهنی دروستەو رەواپە، ئێر لەنامەیی خوا و فەرمودەیی پێغەمەردا باسی لی کرابی یانە، هەرشتی خوا قەدەغەیی ئەکردی بەگۆرەیی یاسا و بنجینەیی ئایین رەواپە و قەدەغە نیە.

زانان له کۆن و تازه دا بریانداوه بهه مویانه وه لهه مویانه کات و لهه مویانه کدا به جگه ی ناوی عهره بی دروسته ناوی بری له گه ل شیوه کانیدا، دروسته هه مویانه ته وه یه به زمانی خویان ناوی خوابه دن و بهاریته وه مانی قورنای پی بده نه وه .

﴿ سَجَزُنْ ماکائوا یَعْمَلُونْ ﴾ لهه مودوا نه وه کسه نه پاداشیان نه دریته به شتی نه وان بیکه نه که بو دۆزه خ دروست کراون، ناوی جگه ی خوا نه به دن به ناوی شایسته ی نه وان نه وه شایسته ی خوایه، ناوی خوا نه به دن به ناوی شایانی گه وه یه خوانیه، سزا کهیشیان له پاشه پۆژدا نه بی.

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا اُمَّةً یَهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهِ یَعْدِلُوْنَ ﴾ وه تاقمی هه دن له وه کسه نه ی دروستمان کردون ریگه نیشان نه ده دن به نه ده میزاد و فه رمان نه ده دن به چاکه به ویتیه ی زانایان وه وه کسه نه ی دانیشتون بانگ نه که ن بۆلای ئاین، وه به راستی فه رمان نه ده دن و کار نه که ن به دایه پره وه ی له نیو خویان و له نیو جگه ی خویان له باوه پداران و بی باوه ران به گۆره ی یاسای قورنان .

نه وه ئایه ته به لگه یه له سه ر نه وه ی کۆپه نه وه زانایان له سه ر فه رمانی شتی نه بی به لگه یی بو کاری له کاران به ویتیه ی قورنان و فه رموده ی پیغه مه ر ﴿ ۱۱۰ ﴾ .

پرسیار/ هه مویانه میزادی نه زان له خویانا هیه باوه پدارو بی باوه ر، هیه نه پاکن و هیه نه پیسن و که سی نه نه وه راستیه نه زانی، ئیتر نه بی مه به ست له باس کردنی نه وانه چ شتی بی ؟

وه لām/ خوی مه زن له ئایه تی پیشودا فه رموی: زۆر که سم له جنۆکه وه له نه ده میزاد دروست کردوه که پاشه پۆژیان بۆلای دۆزه خه، شیاوو ریکه له م ئایه ته یشدا به فه رموی تاقمی ترم دروست کردوه پاشه پۆژیان و جیگه یان بۆلای به هه شته، هوی چونیان بو به هه شت وه رگرتنی راغویه و دایه پره وه یه .

کاتی خوی مه زن باسی باوه پدارانی کرد به موحه مه د ﴿ ۱۱۱ ﴾ که رانومایان وه رگرتوه بۆلای راستی، لهه مودوا یش باسی نه وه کسه نه نه کا نیشانه رونه کان به درۆ نه خه نه وه:

ته فسیری زمانا کۆبی

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
 سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ آيَاتٌ
 كِيدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِّنْ جِنَّةٍ إِنْ
 هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾ أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ
 أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا
 لَهُ هَادٍ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾

﴿ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ﴾ وه كه سانكى نه وتو باوه ريان به نيشان رونه كانى ئيمه نه هيناه و به درويان خستوه ته وه له بى باوه ره كانى مه كه كه گالته يان به موحده مه د هاته خواره وهى سزا نه كرد .

﴿ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ ئيمه نه وه كه سانه نزيك نه كه ينه وه و پالان پتوه نه نين بولاي له ناو چون وورده وورده وه كه سانى سه كه ون پله به پله به پيه يزه دا و به رزيان نه كه ينه وه دووايى دا يان نه نه و نين له جيگه يه كه وه خو يان بى نه زانن . به راستى خوش گوزهرانى و رابواردن نه رزئى به سه ر ئاده ميزدا، دووايى دريژه نه دهن به ياخى بوون و له خو بايى بوون به هوى زورى سامان و پله و پا يه ي به رزيانه وه بى ناگان له و شتانه په نه اندراون له لاي خوا وه كه كو تو پر تووشيان نه بى، هه ركاتى بيژرا به وان نوشى گيانتان بى سامانى زور و پله و پا يه ي به رز و رابواردنى زورتان هه يه كو تو پر دووايى نه وانه خراپه و نه گبه تى يه خه چه سپيان نه بى و به خو يان نازانن .

ته فسيري زمنا كويى

﴿وَأَمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَبِينٌ﴾ و من مؤلفی له و گه ساله لدهم و و بؤ ماویه
سزادانیان دور لدهم و تهمدیان لهختی در بؤله گم . بدرستی گرتن و سزادانی من بؤ
له و گه ساله سخت و گرانه . یالی من و ازبان لی دهم هدا به سامانی خویان بایی له بن و
به سامانه خورش حال له بن دواپی خوی مدون به جزری له بیان گری و سزایان لدها خویان
به خویان نه زانن چه لده گرانه .

﴿أَرْأَيْتُمْ كَيْدُكُمْ مِمَّا تَصَاحَبُ مِنْ جَنَّةٍ﴾ لایا بت به رستان بؤ وورد ناهده له راپورودی
موجهده هدا بزیان ده ریگدی به هاورنگدی له وانه ده که موجهده هیچ جزوه شتیه نه ،
له و پیری ژیره و داوی پیغمدهری نه گا ، لیوه ناوتان ناوه بدرستی گزو ده ست پاك و ناشی
خواز و داوین پاك .

بؤ زانین : چه ده و خویین ریژانی لیستاو له مدویدر پروپاگنده و درؤو بوختان
بلاونه کنده له ده زی همه گه سیکی پاك و چاك له همدو گاتنگا که موجهده درؤون و
جادوگر و هدهس باز بوه ، هدر له بدرنده و درؤو گردن ورنگدی خرابی ته ده غه کرده ،
به تاییه تی له و گه سانه له ترسان پله و پایه و سامانیان گم بیته و گله گدلیان به بدرده و امی
ته چه نگا له ناویردن و به بر گردنی خویین مزی ، و تدهی له وانه بن که بوختانیان لدها
به بدر پیغمدهرها ﴿﴾ که چی له یانزانی و نایانناسی که موجهده ﴿﴾ له گاتی پیدا
بوینده و هدا تده منی گه شسته چل سالانه بدرستی و بؤ و ده ست پاك و ژیریان دانه ، به لام
له دوا پیدا که پیغمدهر ﴿﴾ داوی پیغمدهرایه تی کرد ده ستیان دایه ده ایته تی گردن
له گه لیدا ، چونکه له یانزانی له و داویه مدترسی زور گه وریه له بدر پله و پایه و سامانیان ،
هدر له بدر له ویش بو لهیان ووت : موجهده شتیه . به لگو بدو بؤنده و دانیشخوان لی
دور ریگه ونده ، دواپی پیغمدهر ﴿﴾ داوی لی گردن به هزی قورانی پیرونده ، بیرو
راویزی خویان بجه نه کاره و بؤ فرمانی خوا ، به زهی به خرم و هاورنگانی هاده ، هدا بت
به رستان به هزی له ویر گردنه و یانده و رنگدی راست بدؤونده ، یالاشی پیدا بگدن
له له قلی خویانا و سوده لی و هریگرن ، بویه خوا له فرمانی بندان و له رموی : موجهده
شیت نه .

﴿ إِنَّ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴾ موحدهد هيج شتى نيه مه گهر ترستنه رىكى ناشكرايه، راگه نه نهرى په يامى خوايه، نه وه يش به لای بى باوه رانه وه خرايه نه و مروقه به ريره داواى نه كا. كاتى بى باوه ران داiane پال موحدهد ﴿ ۞ ﴾ شتيه تى خواى مه زن نه م نايه ته ي ناره خواره وه فهرموى:

﴿ أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ ﴾ نايابو بى باوه ران ته ماشا ناكهن له خاونه تى و پاشايه تى و خاوه دارى ناسمانه كان و زهوى و نه وهى له ناوياندايه له خوړو مانگ و نه ستيره و درهخت و كيوو باو كانزاگانى نه وت و زيرو زيرو نه لئماس و شتى خوا دروستى كرده له هه مو شتى له بونه وهرانى تر به چاوتكى راست و بى لايان و دادپهروهرى و فراوانه وه يانى ناسمانه كان و زهوى نه و شتانه ي له نيرو نه و ناندان هه مويان فهرمانبه رداری توانای خوان و به لگه ي په كيتى خوان. به راستى هه رزيرى بنواړي بولای هه رشتى له و بونه وهرانه كه هه ريه كه يان نه و كارهى پييان سپيردراوه به بى كه م و گوران به جتي نه هيتى.

نه و روانينهش دوربى له مه به ستى تاييه تى، چارى ناميتى باوه ربه خواو نامه كانى پيغه مه ره كانى نه هيتى. به لام كه سبي ته ماشاى سودى خوى بكا راغوبى وهرناگرى بولای خواو بولای هيج شتى له چاكه و هه ربولای سودى خوى نه پروانى، بولای دهسته لاتی خوا له ناسمانه كان وزهوى و بونه وهرانى نانواړي.

﴿ وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدْ اقْتَرَبَتْ أَجَلُهُمْ ﴾ وه بو نانواړن بولای نه وهى كه به راستى نزيكه ماوهى نه مانپان و بمون، بو چاوه پروانى مردن ناكهن هه تا په له بكه بولای راستى كه نزيكه مردنيان و روبكه بولای شتى رزگارپان بكا له سزا، به له مردنيان و هاتنه خواره وهى سزای گه وره يو سهريان، دوايى په شيمان بونه وهرانى لي وهرناگيرى. يانى خوا داواى بير كرده وهى له بونه وهران لي كردن ناگادارپيشيان نه كاته وه به وهى مردنه وه كه له ناوبه رى خزشيه كانه وپه رت وبللو كه ره وهى كومه لانه و له وانه يه كوتوپر توشپانيبى و نه وان له گومر اييدا بن هه تا په شيمان بينه وه بولای خوا.

ته فسيري زمناكوپى

﴿ فَبَايَ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴾ دواپی نهوان به چ گفتو گزیده و به چ نامهیه باوه رنه هین دوا ی قورنان، له قورنان به ولاره هیچ به لگه و نهشانه ی رونیان دهست ناکه وی، هدر که سی به لگه ی قورنان کاری تی ته کا به لگه ی تر کاری تی ناکا.

﴿ مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ فَذَرَهُمْ فِي طُفَيَاتِهِمْ يَعْمَلُونَ ﴾ هدر که سی خوا له ریگه ی لابدا به هو ی باوه رنه بونی به قورنان، دواپی راغوبی که ری تر بو نه و که سانه نابی، له باسی مانای نایه تی (۱۷۸) ی نهم سوره ته به رونتز مانای نه و رسته یه کراوه، دواپی تر واز له و بی باوه رانه بهینه له سه رکیشی و له نیو در یژدانی خو یان له بی باوه ریدا سه رگه ردانن. بین و برؤن و ریگه دهر نه که ن. واته خوا وازی لی هیناون سه رگه ردان بن و مؤله تیشی داون هتا کاتی مردنیان له پاشا پاداشتیان نه داته وه به و شتانه ی کردویانه و پیشی خو یانیان خستوه، نه بی بزانی نه و مؤله ته و واز لی هینانه سته می نیه خوا لیی کردن، چونکه نه و مؤله ته دوا ی رون کردنه وه ی به لگه و ترساندنیان هاتوه و دوا ی نه وهیش ئومیدی که رانه وه یان بولای خوانه ما .

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ

أَيَّانَ مَرُّ سَنَاقُلٍ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجِيبُهَا لَوْفُهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ

فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْنَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ

عَنِهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿ ١٧٧ ﴾

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ

أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْرَتْ مِنْ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ

أَنَا الْإِنذِيرُ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾ موحەمەد پرسیار لەتۆ ئەكەن لەو كاتەى ئەوتۆ بونەوهرانى تیدا لەناوئەچى و زیندەوهران ھەمويانى تیدا ئەمرى، ئەو پرسیار كەرانە دانىشتوانى مەكە بن یا جوہەكان گرنىگ نىہ. ووشەى (السَّاعَةِ) بەسى مانا ھاتوہ: (١) بەشىكى كەمى لەناديار لەئەندازەى كات. (٢) بەبەشىك لە ٢٤ بەش لەشەوورژىكا. (٣) بەو كاتە ئەلین ھەمو بونەوهران لەناوئەچن و ھەمو گيانداران ئەمرن، لىرەدا مەبەست مانای سىيەمە چ كاتى پەيدا ئەبى لەلايدەن خواى مەزنەوہ.

﴿قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجْلِيهَا لَوْحٌ مِّمَّا يُلَاحِظُونَ﴾ تۆ بلى زانين و راستى ئەو كاتە لەخەمەت پەرورەدەكەرى مندایە، ئەوزانىنە تايبەتەيە خوا بۆخۆى داناوہ. فريشتەكان و فروستادەو نىراوہەكانى خوا نايانن، پەرورەدگار ئەو كاتە ئاشكرا ناكە مەگەر ھەرخۆى ئاشكراى بكا. ھەر ئەو زانايە بەھەمو نەينى و شاراوہيە، ناسينى و دەرخستنى لەتواناى كەسى تردا نىہ.

﴿ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَاتَأْتِيكُمْ إِلَّا بَفَقَّةٍ﴾ گران و گەورەيە پەيدا بونى لەسەردانىشتوانى ئاسمانەكان و زەوى لەفريشتەكان و ئادەمیزاد و جنۆكە، لەبەرئەو گرانىيە خوا پەنھانى كردوہ زانىنى لەلای ئەوان، ئەو كاتەى نەمانى بونەوہرانە نايە بۆلای ئىوہ مەگەر بىت بۆلاتان بەبى ئاگادارى ئىوہ.

﴿يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ خَفِيٌّ عَنْهَا﴾ پرسیار لەتۆ ئەكەن لەكاتى پەيدا بونى كاتى دوايى، وائەزانن تۆ گرنىگى بەزانينى كاتى ھاتنى رۆژى دوايى ئەدەى، ئەتەوى بزانى بۆ پرسیار ئەكەن، وەك ئەوان گرنىگى پى ئەدەن، پىغەمەر ﴿ﷺ﴾ گرنىگى بەزانينى ئەو كاتەو پەيدا بونى نادا. بەلكو گرنىگى بەكار كردن ئەدا بۆى و بەترسان لەو كاتەدا. ئەوكەسەى ژىر بى كەتوشى نەخۆشى بونابى پرسیار بكا چ كاتى ئەمرى، بەلكو ئەبى پرسیار لەشتى بكا رزگارى بكا لەونەخۆشيە.

تەفسىرى زمانكۆيى

﴿ قُلْ إِنَّمَا عَلَّمْتُهَا عِنْدَ اللَّهِ ﴾ توبلی به راستی زانینی کاتی روژی دواپی لای کس نیه مه گهر له لای خواجه به تنهها. خوی مه زن دووچار نه ورسته یی دوو پات کردوه ته وه له بهر نه وهی زانینی هاتنی نه و کاته هدر له خواوه نه زانری هه تا بیی به پیشه کی بو نه م رسته یی دواپی که خوا نه فهر موی:

﴿ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ وه به لام زورتری ناده میزاد نازانن که به راستی زانینی نه و کاته لای هیچ که سی نیه له بهر نه وهران بزانی، هدر دروست که ری بهر نه وهران نه یزانی و که سی تر ناگاداری هاتنی نه و کاته نیه .

﴿ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا خَيْرًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ ﴾ موحه مه د توبلی: من خاوه نی هیچ سودو زیانی نیم بوخوم مه گهر شتی خوا ناره زووی کردیی نه وشته بو منبکا، ناوه روکی نه و نایه ته پوخته یی بیرو باوه ری موسلمانانه ده رباره یی پیغمه ری خویان که موحه مه ده، زور رو نیشه بهر پترترین و پیروزترین دروستکراوانی خواجه، به گشتی بیرو باوه رمان وایه پیغمه م ﴿ ﷺ ﴾ دهسته لاتی هیچ شتیکی نیه نه بو خوی وه نه بو جگه ی خوی به چاکتر، نه و جوړه باوه ریان به موحه مه د ﴿ ﷺ ﴾ نامانج و بهر هه میکی پیوسته بو یه کیتی خوا.

﴿ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبُ لَاسْتَكُنْتُ مِنَ الْخَيْرِ ﴾ وه نه گهر من کاره نه پتیه کام بزانیایه به راستی من زورم نه کرد له چاکه بو خوم له کاتی هه رزانیدا و سامانی زورم پیدائه کرد. زانینی هه مو نه پتیه کان هه ربو خواجه .

بو زانین: بریاردان و سه پاندنی ناوه روکی نه و نایه ته به سر خویا له لایه ن پیغمه ره وه که نزدیکترین هه مو ناده میزاده له خواوه که پر به ده می خوی هاوار نه کاو رای نه گه یه نی به هه موود انیشتوانی روی زهوی که له بهر ده م نه پتیه کانی لای ناده میزاد و جیاوازی له نیوان من و نه واندایه، به ویش واز نا پتیی . به لکو به لگه ش نه پتیه وه، به شیکی دیاری و هه ست پی کراو ویزدانی که نه فهر موی: نه گهر من پاشه روژی فهرانه کام بزانیایه په لاماری نه و شتانه م نه دا بوخوم چاکو نایه، وخوم نه گیرایه وه له پاشه روژی شتی بوخوم خراب بوايه له ژبانی نه م جیهانه دا توشی هیچ شتی نه نه بوم زیانی به من بدایه و پیم ناخو شباویه، وه که نه فهر موی:

﴿وَمَاسَنِيَ السُّوْءُ﴾ وەنەئەگەیشت بەمن هیچ خراپەیه لەهەژاری و برسیتی و هەمو شتی نازاری بێگەیاغایە ، لەبەرئەوێ کەس نەلی: پێغەمەر چۆن ئەبێ نەیتیه کان نەزانی بەو نزکیە لە خواوە هەیتەتی، خوا ئەفەرموێ تۆ رای بگەیهنەو بلی:

﴿إِن أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ﴾ من نیم مەگەر من فروستادەیه کم خوا پەوانە ی کردوم بۆلای ئێو بۆ ترساندنن لەسزای خوا ئەگەر ئێو باوەرپەنەین و بەموژدەدان پێتان ئەگەر باوەرپەین بەخواو پاداشتی پاشەرۆژ و پێغەمەرایەتی من .

ئەبێ ئیمە لیمان تێک نەچی کارو پیشە ی فروستادەیی پێغەمەرانی خوا کورت هەلپێتروە لەسەر گەیانندی پەيامی پەرورەدە کەرە ئادەمیزاد و ترساندنیانو موژدەدان بە ئادەمیزاد بەسزادانی خراپە کەران و پاداشتی پیاو چاکان . بەلام زانین و ناگاداری لە نەیتیه کان و سود گەیانندن و لادانی نازار و زیانبەدەستی خواپە بەتەنها . لەوانیەتەدا روی پێغەمەر کراوە بۆلای باوەرپەندان بەموژدەدان و ترساندن ، وەك ئەفەرموێ:

﴿لَقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ تاقمی باوەرپەین بەبەهەشت و هەمو نەیتیه کان، بۆئەوێ هەمو ئادەمیزادی بزانی ئەو کەسانە سود وەرئەگرن بەترساندنو بەموژدەدان کەخواوەنی باوەری راستی و بیگومانین . بەلام ئەو کەسانە بێ باوەر و لەخوباین هیچ شتی سودیان پێ نابەخشی .

پرسیار/ لەمیژووی پێغەمەرداو لەنامەکانی دا هاتوون پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ هەوالی داوە بەزۆرتر لەنەیتیه کان ، لەو هەوالانەیه پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرموێ: پاش من پۆمە کان سەرئەکەون بەسەر فارسی کاند، فەرموێ: سەلمانی فارسی تاجی کیسرا لەسەر خۆی دانهنی، فەرموێ: نەجاشی کۆچی دوایی کردو، هەوالی دا بەکوشتنی زەیدی کوری حاریسەو جەعفەری کوری ئەبوتالب و عەبدولای کوری پەواحە و حوسەینی کوری عەلی و چەندین هەوالی تری نەیتی، ئەوانە چۆن بەرانبەر ئەکرین لەگەڵ رسته ی ﴿وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ﴾ هەتا کۆتایی پێهاتی نایەتە کە ؟

وەلام / نەیتیه کان کۆتایی یان نایەو نایەنە ژمارە . بەلام ئەبێ بزاین نەیتیه کان سی

بەشن:

۱- نهییه کان هه یانه خوا خوی په نهانی داوه له بهنده کانی خوی و هیچ کس ی له سهریان ناگادار ناکا له هدر پله کېدا یی، نه یی خوا هدر خوی بیزانی، وهك په یدابونی رژی داوی، نه و به شیان پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نایزانی.

۲- نهیی واهن خوی مه زن هندی کس له بهنده کانی خوی که خوشی ئه و یچن و به ریزن لای ناگاداریان ته کا له سهریان، وهك نه ووی خوی مه زن باسی فهرموه له نایه تی (۲۶) له سوره تی (جیندا) که نه فهرموی: (فَلَا يُظْهَرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ إِلَّا مَن ارْضَىٰ مِنْ رَّسُولٍ) یانی (دوا یی خوا ناشکرا ناکا له نهیی خوی هیچ کس ی مه گهر کس ی په سندی لای له فروستاده کان. له نایه تی (۱۷۹) له سوره تی نالی عمراندا نه فهرموی: (بهم مانایه خوا کس ناگادار ناکا له سهر نهی، به لام هه لئه بزیی له فروستاده کانی خوی بو نه و ناگاداری کردنه)، به وینه نه و هه ولانه ی پیشوی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ له بر گهی یه که مدا.

۳- نهیی واهن هه مو کس ی له ناده میزاد و له جنو که خوا ناگاداری کردوون له سهریان وهك بونی به هشت و دوزه و فرشته و جنو که و چه ندین شتی تر که واته مه به ست له و نهییه هدر بو خوابی و لای خوابی و ریگه نه یی بولای ناسینیان نه به تاقی کردنه وه نه به نه قل و نه به شتی تر مه گهر به سروش له لایه ن خواوه، خوابش سروش نه نیری بولای کس ی خوشی نه و ی به زانیی. نهییه کانی خوی به جوړی زانیی خوی داوای بکاو ناده میزاد پیوستیمان یی ه یی، دوا یی نه و فروستاوه یه له لایه ن خو یه وه هه وال نه دا به ناده میزاد به و نهییه به و جوړه ی له خواوه و هر گرتوه. که واته هه وال دانی پیغمهر به وشته زانیی نهی نی به لکو گه رانه ویه له که سیکه وه نهی نی نه زانی. جیاوازی نیوان سهر چاوه ی زاین و نیوان گه رانه و ی زاین زور دورن له یه کزی.

نه و نایه تانه ی به لگهی ییگومانن له سهر پوچایه تی شتی هندی له خواهن ریکه کان نه لین: که دلی ناده میزاد به جوړه ریا زه یه وهك ناوینه نهییه کانی تیدا نه ییری، نه و جوړه و هر گرتنه یان ناوانه به زانیی (له دونی) و نه توانی هه وال بدن به نهییه کان له جیهاندا. زور جیگهی سهر سور هیته ره نیولعه ره یی له جزمی سیه می فتوحاتی مه کیداو له بابی (۳۱۱) نه لی: هدر که س ی به پاک ی و بوخته یی خوی خوشبوی نه و که سه نه توانی خوی

تهفسیری زمانا کوی

بگۆرێ بەهەمو شتی ئارەزووی هەبی لە گیانداران و لە درەخت و ئاوو بەرد. ئەلئ شتی وایش روی داوه. چونکە هەندێ لەخۆشەویستان و خاوەن رینگەکان چووە لای پیریکی خۆی، لەبەردەم ئەودا خۆی گێرا بە ئاو، کاتی بەپیرە کە بیژرا: فلان کەس هات بۆلای تۆو نەچووتە دەرەوه ووتی: بەلئ ئەوکەسە ئەم ئاوهیە.

خوای مەزن لەم ئایەتەدا دواییدا فەرمودە ی خۆی ئەگێڕێتەوه بۆ داوین کردنی یەکیتی خۆی و پوچ کردنەوهی هاوبەشدانان بۆخۆی بەهۆی شتیکەوه کاربکاتە سەر ئااده میزاد کە بریتیه لە نیشانە ی دروست کردنی ئەم بونە وەرانه هەر لە لایەن خۆیەوه کە کاریکی زۆریە کخەره بۆ بی ئاوه ران و ئەفەرموی :

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ
مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا
تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا
اللَّهُ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنِي صَاحِبًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٨٩﴾
فَلَمَّا آتَاهُمَا صَاحِبًا جَعَلَ لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى
اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ خوا کە سیکی ئەوتۆیە ئیوهی دروست کردوه لە کەسیکی تەنها کە ئاوه، لەتۆویکی تاکە کەسی و لەپەرگەز و سروشتیکی تەنها، بەبی حیوازی لەنیوان رۆژئاوایی و رۆژھەلاتی و لەعەرەب و کورد و جگە ی ئەوانیش و لەپەش و لەسپی و جگە ی ئەوانیش و لەنیرو لەمی .

تەفسیری زمانکۆیی

﴿وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِسْكَنَ إِلَيْهَا﴾ وەخوا دروستی کردووە لەوتەنها کەسە یە ژن و ھاوسەرە کە ی خۆی کە ھاوایە، بۆ مەبەستی فراوانی و پەرەپێدان و مانەوی ئێو، بۆ ئەوێ ئەو کەسە دابنیشی و ئارام بگرتی و بچەستەووە لەلای ئەوژنەو ھاوسەری خۆی، خوا پەیدا کردووە لەنیوانیاندا دۆستی و خوشەویستی و بەزەیی و پێژ بۆ یە کەری، ھەریەو جۆرەیش دروستی کردووە بۆ ھەموزیندەوێتی نێرو مێینەیک بۆ یە کەری .

﴿فَلَمَّا نَفَسَاها حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ﴾ دوایی کاتی ئەو کەسە نزیکی ژنە کە ی بویەووە چووەلای، ژنە کە ھەلئەگری لەمنالەدانی خۆیا باریکی سوک کەبرتیە لە تووی پیاووە کە یە کەم جار سوکە دوایی بەوێ لەمنالەدانییە ئەرواو دائەنیشی ھەتاکاتی منالەبونی و سوکە لەلای .

﴿فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبِّهَا﴾ دوایی کاتی ژنە کە بارە کە ی قورسی لێی کرد لەمنالەدانییدا و کاتی ئەو ھەت منالە کە ی بێ ژنو پیاووە کە ھەردوکیان زۆر بەپەرۆشەووە لەخوا ئەپارێتەووە و داوالەپەرۆرە کەری خۆیان ئەکەن، لەوکاتەدا ئەو باوک و دایکە روئە کەن بۆلای خوا .

﴿لَئِنْ آتَيْنَا صَالِحًا لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ بەراستی ئەگە تۆ پەرۆرە کە بە ئیمەت بەخشی منالەیکێ چاک و پاک و لەش و رەوشتی تەواو بو بەراستی ئیمە سوپاسی تۆ ئەکەین، خۆی مەزن پارانەووە کە یان ئی وەرئەگری دوایی ئادەمیزاد ئەبن بەدووبەش ھەندیکیان سوپاسی خوا ئەکەن وەك پیاوچاکان، ھەندێ تریان سوپاسی خواناکەن، وەك ئەفەرموی:

﴿فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلْنَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا﴾ دوایی کاتی خوا بەخشی بەھەندێ لەنەوێ ئادەم منالەیکێ چاک و پاک و بێ شۆرەیی و شیرین ئەو پیاو و ژنە دائەنێن بۆ خوا چەندین ھاوبەش لەوشتە ی خوا دای بەوان یانی کاتی خوا بە گۆرە ی پارانەووە ی خۆیان منالە پێدان ئەلێن: ئەو کارە چاکە بەھۆی بتە کانەووە و پیرۆزی ئەوانەووە، خواو پەیمانە کە ی خۆیان لەبیر ئەچیتەووە، چونکە سروشتی ئادەمیزاد بەجۆرە یە لەکاتی تەنگانەدا خوا ئەناسن لەدواییدا پەشیمان ئەبنەووە و گەورە ی خۆیان لەبیر ئەچیتەووە .

تەفسیری زمانکۆیی

بۆ زانين: نهو ئايه ته هه رچه نده ده رياره ي ئاده م و هه وا ها ته وه خواره وه . به لام
 بېگومان ئاده م و هه وا ها وه شيان بۆ خوا دان ه ناوه . كه وا ته مه به ست له ناوه رۆكى نهو
 ئايه ته هه ندى له نه وه كانى ئاده مه ، نه وه ته خا وه نى ته فسېرى به يزوى ماناى رسته ي (جَعَلَا
 لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا) به م جوړه نه كاو و نه فهرموى: موزاف مه حزوفه ، وا ته (جَعَلَ
 أَوْلَادَهُمَا) . يانى داوى كاتى خوا منالى چاكيانى دا به مناله كانيان له ناواندا نه كهن
 به هاوبه ش بۆ خوا له جياتى نه وه ي مناله كانيان ناوبنن عه بدولا يا عه بدوره حيم ناويان
 نه نين عه بدولعوزاو عوبدول مه ناف .

﴿ فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ داوى خوا به رزتره هاكزه له شتى بى باوه ران نه يكه ن
 به هاوبه ش بۆ خوا . يانى زۆربه ي ئاده ميزادى بى باوه رهاوبه ش بۆ خوا دان ه نين . ناوه رۆكى
 نهو دوو ئايه ته ي پشوو بۆ روداوىكى تايه ته ي نه له نيوان ژن و ميژديكا . به لكو هه ولدانه
 به كردارى ئاده ميزاد كاتى كه توشى گيروگرتى ناله باربون يا داوى چاكيه كيان كرد
 په لامارى نه دهن بۆلاى خوا به كزيه وه و پيويستى نه كهن له سه ر خويان و په بمان نه دهن
 نه گهر ناوات و داواكانان ها ته دى سوياسى خوا نه كهن كه چى كه خوا ناواته كانى نه وانى
 هيتايه دى پشت نه كهنه خواو به ئينه كانيان وازى نه هين . وهك خواى مه زن له وباره وه
 نه فهرموى:

أَيْشُرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلِقُونَ

﴿ ١٩١ ﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿ ١٩٢ ﴾

وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يُتَّبِعُوكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ

أَمْ أَنْتُمْ صَالِحُونَ ﴿ ١٩٣ ﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ

عِبَادٌ أَمْثَالَكُمْ فَأَدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ

كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿ ١٩٤ ﴾ أَلَمْ أَرْجُلُ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ

يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يَبْصُرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَذَانٌ
يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ أَدْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظَرُونَ ﴿١٩٥﴾
إِنَّ وَلِيََّ اللَّهُ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿١٩٦﴾
وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصَرَكُمْ وَلَا
أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا
وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾

﴿ ایشر کون مالا یخلق سینا و هم یخلتون ﴾ نایا بو بی باوه ران شتی نه که نه ها و به ش
بو خوا دروست ناکه نه هیچ شتی که بریتیه له به ته کان و، نه وان دروست کراون، یانی
دروست کردن هدر بو خوا به ته نه ها و نه فهر موی به هه رشتی بیهوی دروستی بکا: بیه
نه وشته کوتوپره نه بی، هه موشتی به ته کانی نیوه یشه هه زاری ده رگای خوان له بون
وله نه مانیان و به رده و امیانا وله به خیر کردن و پاراستیان. به تاییه تی نه و بتانه بی گیانن و
دروستکراوی دهستی خوتانن .

﴿ لَا یَسْتَجِیبُونَ لَهُمْ نَصراً وَلَا أَنْفُسَهُمْ یَنْصُرُونَ ﴾ نه و بتانه توانای یاریدانیان بو بت
پدرستان نه توانایان نه یاریدهی خویان بدهن. ناتوانن سوود به خویانو به بت پدرستان
بگه یه نن. زیان و نازار له خویشان و له بت پدرستان دوور ناخنده وه، نیتر نه و بتانه
ناده میزادین یادارو به ردو گورستان، یاریدان و زالبون و گه ورهیی و به خشین و
سه رشوری هه مو که سی له بونه و هه ران به دهستی خوان، نه و بتانه دارو به ردن و ینهی
دره خت و به رده کانی تر چون نیوه نه یانیه رستی و که چی به چاوی خوتان نه بینن سه گ و
پشیله میزیان پیدا ته که ن.

﴿وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ﴾. وەئە گەر ئێوەی بێ باوەردارو هەمو نادەمیزاد بانگی ئەو بت پەرستانەو ناوبانگی ئەو بتانە بکەن بۆلای راغویی و ئایین دواى ئێوەناکەون، بێ باوەردى ئەوان لەبەرئەوێهە دلیان ووشک و ڕەقە و دواى شەیتان کەوتون، بەتایبەتى بتەکان لەبەرئەوێهە کەپرو کوێرو بێ توانان و توانای وەلامدانەوێهە کەسیان نیە کەچی بت پەرستان لەگەڵ ئەو هەمو عەیبەدا هەیانە ئەیانپەرستن و بەپێرۆزیان دانەنن .

﴿سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُكُمْ أَمْ أَتْتُكُمْ صَامِتُونَ﴾. یەكسانە لەسەر ئێوەى بت پەرست بانگی ئەو بتانە بکەن بۆ لا بردنى نازارو راغویی وشارەزایی، یابۆلای ئەوێهە سودێکیان بێ تگەیه نرێ یازیانێکیان لێى لادری، یا ئێوە بێ دەنگ بن و بانگیان نەکەن لەهەردوو کاتە کەدا ئەوان ولامتان نادەنەوێهە چونکە نازانن هیچ شتی نابینن .

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ﴾. بەراستی کەسانێکی ئەوتۆ ئێوە ئەیانپەرستن و بانگیان ئەکەن و ناوتان ناون خوا بەندەو دروست کراوی خوان وێنەى ئێوە، ئێر ئێوە چۆنیان ئەپەرستن و ئەیان کەن بەخوای خۆتان؟ کەوێنەى ئێوە بن دروست نیە داواى کۆمەکیان لى بکری لەکارو فرمانی هەردوو جیهانتان، ئەو کەسەى داواى کۆمەکی لى بکری هەرخوایە . ئەگەر ئێوە راست ئەکەن لەو شتانە ئێوە ئەیان دەنەپال ئەوان .

﴿فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ﴾. دواى ئێوە بانگی ئەو بتانە بکەن ئێوە ئەیانپەرستن لەجگەى خوا دواى با ئەوان وەلامى ئێوە بدەنەوێهە؟ بۆئەوێهە ئێوە بزائن ئەوانە وێنەى ئێوەن و زۆرتەر لەپەلەى ئێوە نزمترن و شایانی پەرستن نین .

﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾. ئەگەر ئێوە راست ئەکەن ئەو بتانە خوانو بەگومانی خۆتان هەموو شتیکیان بەدەستە. خوای راستی ئەوێهە کە داواى پارانەوێهە داخوازی ئەو کەسانە بداتەوێهە ئەپەرستن و وەلامیان بداتەوێهە، خوای مەزن بۆئەوێهە باشتر سەرزۆریان بکا هەمو کەسێ لەخۆیان وجگەى خۆیان بۆیان دەرکەوێ گێل و ئەزان و بێ ئەقلن لەپەرستنى ئەو بتانەدا و روئە کاتە بت پەرستەکانو ئەفەرموی:

﴿ اَلْهَمْ اَرْجُلُ يَمْشُوْنَ بِهَا اَمْ لَھُمْ اَیْدِیْطَشُوْنَ بِهَا ﴾ ئایا بۆ ئه و بتانه ههیه دووپی که بهو پیانه برۆن بهر پگه دا بۆ پهیدا کردنی چاکه دان به ئیوه و به خویان، ئایا بۆ ئه وان ههیه چه ند دهستی به و ده ستانه شتی بی به خشن به ئیوه و به خویان و شتی بی بگرن و بگه نه فریاتان له جیهاندا؟

﴿ اَمْ لَھُمْ اَعِیْنٌ یُّبْصِرُوْنَ بِهَا اَمْ لَھُمْ اَذَانٌ یَسْمَعُوْنَ بِهَا ﴾ ئایا ئه و بتانه چاویان ههیه به و چاوانه ببینن که ئیوه ئه یان په رستن هه تا بگه ن به هاوار تانه وه له سزا بتان پارێرن، ئایا ئه و بتانه گوێچکه کانیا ن ههیه به و گوێچکه نه شتی بیستن و له پارانه وه تان بگه نو وه لامتان بده نه وه، زۆر رو ن و ئاشکرایه ئه و بتانه بی و ده ست و چاو و گوێچکه یان نه، ئیتر مرۆف نه ختی ئه قلّی تیدا بی چون ئه وه بتانه به و جو رانه بن ئه یکه ن به په رستراوی خویان، خوا ی مه زن به نا وه پرۆکی ئه و ئایه ته هاو به ش دانه ران و وریا نه کاته وه که ئیوه خو تان له و بتانه چاکترن و بهر پترن، چونکه ئیوه خاوه نی ئه قلّن و شتی بی ئه زانن و پی و ده ست و چاو و گوێچکه تانه ههیه و زمانتان ههیه . به لام بته کانتان ئه وانه یان نه ، چون ئه بی خوابن و ئیوه ئه وان په رستن ؟

پرسیار / راناوه کانی وینه ی ووشه ی (یَخْلُقُوْنَ وَیَبْصِرُوْنَ وَ لَھُمْ) بۆ خاوه ن ئه قلّ به کار دین، ئه بی قورئانی پیرو ز بۆ بی ته قلّه کان چۆنی به کار ئه هیئیی ؟
وه لام / ئه و راناوانه بۆ جگه ی خاوه ن ئه قلّیش به کار دین ، وهك خوا ئه فهرموی: (کُلُّ فِی فَلَکٍ یَسْبَحُھَنَ یَا اَیُّهَا التَّمَلُّ اَدْخُلُوْا فِیْ مَسَکِنُکُمْ) به لام زۆر تر بۆ خاوه ن ئه قلّ به کار دیت .

﴿ قُلْ اَدْعُوا شُرَکَآئِکُمْ ثُمَّ کِیْدُوْنِیْ فَلَا تُنْظَرُوْنَ ﴾ تۆ بلی: ئیوه بانگی ئه و بتانه بکه ن هاو به شی خو تانن و کردونتان به هاو به ش بۆ خوا و ئه لّین: ئه وانه خوا ی ئیمه ن که دوژمنی هه ره گه و ره ی من و دۆستی ئیوه و گومان وایه ئه بن به یاریده ری ئیوه، له پاشا ئیوه و بته کانتان به ئه و په ری توانا وه تیکۆشن و کار بکه ن بۆ له ناو بردنی من و بۆ ئازادام، دوا یی داوایان لی بکه ن مۆلّه تی من نه ده ن و چ شتیکیان نه وی بیکه ن به من به گورجی دلّتان

خوشبى. خواى مەزن بە ورستانه فرمان نه دا به پيغمهه ﴿ ﷺ ﴾ بلى به وبى باوه رانه نه گهر به کانتان شتيان به دهسته به گویرهى گوماني خوتان من بهى هيز نه زانن به رانه به وبستانه. نادهى په نايان بۆ بهن باتۆله له من بسين و وازم لى نه بهرن، لايشان رونه من زۆردوژمنى نهو بتانه، نهه کاته کاتى ههق سهندنه، من بروام به خواى خۆم ههيه که دوستى منه و نهه پاريزى، من له هه ره شهو گوره شهى ئيوه ناترسم و لاتان روني.

﴿ إِنَّ وَلِيََّ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴾ به راستى که سى سه ره رشتى پاراستنى من بکا و ياريدهرى من بى خوايکى نهوتۆيه ناردويه نامهى خوى که قورئانهو پاريزهرى بهنده کاني خويتهى، هه رخوا سهردارو دوست و هه لسورپنهري پياو چاکانهو نهيانپاريزى و داواکانيان جى بهجى نهکا که بهندهى بىرو باوه رپاکن، بىگومان پيغمهه ﴿ ﷺ ﴾ به کيکه لهو پياو چاکانه. دوايى نايان ئيوهى بت په رست نامه تان ههيه و به کانتان نه توانن بتانپاريزن؟ له نه نجامدا بۆ هه مو کهس ده رکهوت په ستى و سه رشور بونى بت په رستان ده ريش کهوت به رزکردنه وهى ئاييى ئيسلام و موسلمانان .

﴿ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصَرُونَ ﴾ و که سانيکى نهوتۆ ئيوه نهيان په رستن و هاوريان لى نه کهن له جگهى خواو له به کانتان تواناي ياريدهى ئيوهيان نهو تواناي ياريدهى خويانيان نه. له نايه تى (١٩٣) ي نهه سوره ته باسى نهه مه بهسته کراوه و خوا دوپاتى کردوه ته وه، چونکه پيغمهه ﴿ ﷺ ﴾ روه روى بت په رستان نه وه ستى که به کانيان هيج نازارى توشى نهو ناکه ن. که واته شايس ته به ئاماژه بکا بۆلاى نه وه که به کانيان بى هيز تر يشن له وهى يارمه تى ده ربن خوشيان سه ربکه ون .

﴿ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا ﴾ وه نه گهر ئيوهى موسلمان داوا بکه ن له بى باوه ران بۆلاى راستى و راغوبى کردنى پيغمهه و دوستانى خوا نه وان نهو داوايه ناييسن به جوړى شايس تهى وه لامدانه وهى ئيوه بى، چونکه زيندوى دل مردوون، نه ورسته به جارى تر ماناکه ي باسکراوه، ليره دا دوپات کراوه ته وه له به ره به ستى رسته ي پيشوو .

﴿ وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُنْصِرُونَ ﴾ وه تۆ بی باوه ران نه بینی ته ماشای تۆ نه کنه و بۆلای تۆ نه روانن به پروالته و، نهوان به چاوی دل و راستی تۆ نایین ههتا سود له تۆ وه رگرن و باوه رت پی به پین به هۆی به لگهی پروونه وه له سه ر پیغه مه رایه تی تۆ، له به ر نه وه ی چونه ته خواره وه له دزی تۆ گه ران به کویر له ناستی به لگه پرونه کانی پیغه مه ر ﴿ ۱۱ 》. نه ورسته یه به دهقه که ی خۆی پیمان نه سه لیتی که به کانیان وینه ی شیوه و په یکه رن له کلێ ساکان هه لواسراون و بی گیان و بی هۆشن و بی هه ستن. عه ره به کان ده ستیکی بالایان هه بوه له تاشین و نه خشه کیشانی به کان به جوړی یه که به جار وانه که و تنه گومانی بینه ران که خاوه نی هۆش و بیستن و بینین و هه ستین .

پرسیار/ بۆچی خۆای مه زن دوو پاتی کرده وه که به کان ناتوانن یاری ده ی خۆیان و یاری ده ی که سی تر بده نو خاوه نی سود و زیان گه یاندن نین، نهش فه رمۆی قاچ و ده ست و چاوو گوێچکه یان نه به جوړی له (۹) نایه ته باسی فه رموه که چی نه گه ر بیفه رمو یایه: نه و بتانه به ردن به س نه بو بۆ سه پاندنی نه و مه به سه ؟

وه لام/ به راستی بت په رستی زۆری سه ند بو به سه ر بیرو باوه ری عه ره به کانو به سه ر نه قلیاندا و خۆشه وستی به کان تیکه لاوی خۆین و گوشت و گیانیان بو بو لاسایی که له پوری باوو بایری خۆیانیان نه کرده وه، باوه ریان به و بتانه به هیز تر بوو له باوه ریان به خوا گۆرانی نه و شتانه و ده ر کردیان له بیرو باوه رو ده رونیانا ئاسان نه بو، خۆیانیان نه کرد به فیداکاری بۆ به کانیانو دارایی خۆیانیان بۆ دانه نان، هه رکاتی باسیان بکرایه به خراپه هه لته چون و توره نه بون، جابۆیه پیوسته له به ر نه و شتانه نه و رسته یه چه ند جارێ دوو پات بکریته وه بۆ به زاندنیان به ته واوی .

لییه دا چه ند نمونه یه باس نه که یین: نه گه ر یه کی له که شیشه کان هه ولیدا که نه و په یکه ره بی گیان و بی هۆشانه لایا له کلێ سادا، بۆ نه وه بلێ: نه و هه لواسراوانه کاغه زو به ردن و خاوه نی پت و پیروزی نین ، نامه ی زۆریان بۆ بخویننه وه، یابه یه کی له په یه روانی پیرانی ته ریه قه ت بیژری: وینه ی کاکه ی پیرتان و دره خت و به ردی سه ر گۆری پیره کنتان سود و زیانیان نه، نایا هه لوێستی په یه روانی نه و وینه و دره خت و به ردانه چۆن نه بی،

ته فسیری زمانکۆیی

به هه موو نه فامیه که وه توانای خویمان نه خه نه کاره وه له دژی ره خه گره کانیه وه، بگره گیانی نه و ناموزگاری که رانه نه که وینه مه ترسیه وه، یا هیچ نه بی دانیش توانیان لی نه هه روژین هه تا بیریان لی بکه نه وه، به هه زاران بوختان و درویمان بو دروست نه کهن . کاتی خوی مه زن فره منی دا به پیغه مهر ﴿﴾ بانگی دانیش توان بکا بولای نایینی خوا، به ناده میزاد رابگه یه نی فره موده کانی خوا، فیژی کرده وهی شیرین و کرداری ره وشتی به رزبان بکا نه فره موی :

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ

بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ

الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ إِنَّ

الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا

فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ

لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بَأْيَةٌ قَالُوا الْوَلَا أَجْتَبَيْتَهَا

قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ

وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْنَا بِالْعُرْفِ﴾ موحه مه د تو ناسانی و بی نازاری وه ر بگره بو ناده میزاد

و توندو تیژی مه که له گه لیان و خراپه یان له گه ل کردی له وان بیوره ، فره مان بده

به چاکه و به ره وشتی پاک، نه وشتانه ی یاسا و ده ستور بریاری پیداون له مامه له و شتی تردا

فیریان بکه به گویره ی یاسا و هه مو شتیکیان بی بناسینه .

ته فسیری زمان کوی

﴿ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴾ وهتۆ روی خۆت وهر گیره له نهزان و گیل و نه فامه کان و توندو تیژی مه نوینه له گهلێان، به راستی نهو ئایه ته هه مو رهوشتی بهرزی له نیودایه و باسی کردون. له یاساو دهستوری نیسلامدا سی شتی سه ره کی هه ن له کۆمه لایه تیداو زۆر گرنگن له و ئایه ته دا باسکراون:

۱- (الْعَفْوُ) یانی ئاسانی و سوکی و بی تازاری و بی توره یی له هه موو کرده وهو رهوشته کاناو له به خشی نی داراییدا به شتی زۆر تر بی بو پیوستی ژیا نی مرۆف، تۆ له کردنه وه له ئاده میزاد بو خۆی .

۲- (الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ) یانی فرماندان به چاکه و ناسراو بی له لای ئادمیزاد و رونی به بی ماندوبون. ئاده میزاد بزانی که چاکه له رهوشته له مامه له داو هه مو دهستوری خوا بریاری له سه ره داوه

۳- (وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) پرووهر چه ره خان له و که سانه به لگهی رۆن کاریان تی ته کا بۆ لای راغوبی وهر گرتن و سود له نامۆزگاری کردن و شاره زایی کردن وهر نه گرن، زۆر کهس هه ن گیل و که وج و نازاری نهو که سانه نه ده ن فرمانیا ن بی نه ده ن به چاکه کردن و قه دهغه نه که ن له وان کردنی خراپه، وینه ی نهو پیاو خراپانه پیوسته نیمه ده مه ده مه یان له گه لدا نه که ی و به حه وه سه له بین له گه لیا نا، رۆیا ن لی وهر گیرین ئارام گر بین له سه ره رهوشتی خراپا ن له بهر پاراستن و پێژی خۆمان. به لکو بیر بکه نه وه و واز له رهوشتی خراپی خۆیا ن بهین .

﴿ وَإِنَّا يَنْزِعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نُزْعًا ﴾ وه نه گه ره شه یان هانی تۆی داو توشی تۆی کرد گومان و خراپه کردن و دوودلی، وای له تۆ کرد پیچه وانه ی نهوشتانه فرمانت پێدراوه بیان که ی له تۆ ره بون و فرمان به چاکه نه دان و رۆ وهر نه گه ران له نهزان و نه فامه کان. له و کاته دا :

﴿ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ دوا یی تۆ په نا بگه ره به یاری ده ی خوا و روی خۆت وهر گیره بۆ لای خوا، بۆ نه وه ی خوا په نات بدا و به تپاریژی له گومان و دوودلی. به راستی

تهفسیری زمانکۆبی

خوا شارهوی توو گومانی شهیتان نه بینی، نهو شتهی له دلی تو دایه و هاتوچو نه کا له گومان و دلی تو نه یزانی .

نهو سی یرو باوه ره له و نایه تانهی پیشو باسیان کرا، نه گهر ناده مزاد ده ستیان بی بگرن، له نیوانیاندا دلپسی رق و بیژاری نابی و پهیدانابن و یه کزیان خوش نهوی، ناشتی بالئه کیشی به سهریانا، هاورپیه تی و دوستانه تی فراوان نه بی، پیغمه می ﴿ ۱ ﴾ ناموزگاری هاواله کانی بهو بیرو باوه ره وه نه کرد .

پیغمه مر ﴿ ۲ ﴾ توره نه بی هه ره له بهر خوا، توره بونیشی له بهر خوی هه ره له بهر خوا به، زور جاری وانه بی پیغمه مر توره به له سهر نه زانیی که سانیکی نهو تو خوا فره مانى داوه رویان لی وه رگپری، نهو کاره خراپه ی نهوان دلی پیغمه مری ﴿ ۳ ﴾ نه جولینی گفتوگویه به شایسته پله ی نهو نه بی بهو بی باوه رانه ی بهر موی. بویه خوی ناموزگاری که ری پیغمه مر ﴿ ۴ ﴾ بهو نه فهر موی: نه گهر بهر پکهوت نهو شیوانت توش بوو توره مه به و نارام بگره و په نابیه بولای خوا، خوا نه و شتانه ی توشی تو نه بی نه یان بیسی و نه یان زانی و پاداشت نه داته وه ئیر خه فته ت چیه ؟ له پاشا خرای مه زن ریگه نشان نه دا بهو که سانه خویان نه پاریزن له خراپه له کاتی توشیان نه بی دوودلی و گومان له شه ی تانه وه و نه فهر موی:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا ﴾ به راستی که سانیکی نهو تو خویان پاراستوه له خراپه کانی توشیان بهو دوودلی و گومان له شه ی تانه وه، نهو کاته که یشتی بهوان دوودلی و خراپه نه سورایه وه به ده و نیا نا و نه هات بو لایان له لایه که وه بیرى نهو شته نه که نه وه خوا فره مانى پیداون و قه ده غه ی کرده لهوان و خویان دور نه خه نه وه له وانه و نه گهر پته وه بولای راستی و شاره زایی و خویان دوور نه خه نه وه له کرده وه ی پیسی شهیتان .

﴿ فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴾ دوا یی نهو که سانه خوپاریزن له بی فره مانى خوا نه بین ریگه ی راست و خراپ، له گومانی شهیتان خویان نه پاریزن به هو ی ریگه ی راسته وه، خیلی شهیتان دوودلی پهیدا کردن کاریان لی نا کا، نایین زال نه بی به سهر هه واو هه وه سی خراپدا .

بۆ زانين: ئەوھى ئيمە تاقيمان کردیئەوھ لەزۆربەى ئادەمیزادەوھ سى شت پاليان پيـوھ ئەنى بۆ تورەبون و رق ھەلسان:

۱- پال پيـوھەنانى خوـشەويستى و خواستى خزمایەتى و نیشتمان پەرورەى بۆ رق ھەلسانيان .

۲- پال پيـوھەنانى ئەقل بۆ رق ھەلسان و ئەقلیش زۆرجاران شوپى لاسايى ئەکەوى ، ھەر شتى ئەبىنى يانەبىسى يا بۆنى نکا ياتامى ئەکا يا ئەندامى لىي ئەکەوى ئەقل بەشيـوھەكى راست نازانى. کەواتە زۆرجار توشى ھەلە ئەبى و ناوھپۆكى ھەموشتى نازانى، ئونە ھەندى کەس خواھەنى ئەقلن، کەچى گاو شتى تر بەخوا دائەنن، ھەندى ديش عيسا بەکورى ئەزانن ھەتادى .

۳- پال پيـوھەنانى ئاين بۆ رقەلسان، ئاين پەرورەران زۆرجاران رقيان ھەلەسى لەکاتى گالەکردن بەئاين. لەبەرئەوھى زۆربەى ئادەمیزاد ئاينيان لاوازە و ئەقلیشيان ناتەواو واز لەئاين ئەھيتن و ئاين ئەروخيتن لەبۆ پاراستى خزمایەتى و پاراستى نیشتمان بگرە ئەقلیش ئەروخيتن، چونکە ئادەمیزاد خوـشەويستى و خواستى خزمایەتەکەى پيش ئاين کەوتوون و بوون بەبەشى لەلەشى لەکاتى لەدايک بونەوھ و ماوھەكى زۆریش خواھەنى ئەقل نەبوە بەھۆى منالەوھ. لەپاشا خواى مەزن ئاينى ناردوھتەخواروھ بۆ گرەتەوھى ئادەمیزاد لەسەرکيشى و خواستى خراپى خوڤان و خزمایەتى و گەرانهوھيان بۆلای ئەقلى تەواو بىرەکەنەوھ لەبونەوھەران بۆ چەسپاندنى ئاين و باوھپەخوای بىـوینە، ھەتا ئادەمیزاد وای لى بىـ پروا پەيدا بکا. ھەر ئاينە ھۆى ئاسايش و خوـشەويستى لەنيوان ئادەمیزاداو بەختيارى خوڤان لەئايندا بزائن و ئاين زالبکەن بەسەر خواستى خزمایەتى و رەگەز پەرستى و ئەقلى لاوازدا، بۆيە خواى مەزن ئەفەرەموى :

﴿وَإِخْوَانُهُمْ عَدُوٌّ لَهُمْ فِي الْغَيِّ﴾ وەبراھەيتانەکانى بت پەرستان کۆمەكى و يارىدەى ئەوبرايانەيان ئەدەن بۆ بىـباوھەرى و نەترسان بەھيڤيان ئەکەن و رايان ئەکيشن بۆلای بىـباوھەرى و گروناھ کردن، خراپەيان فير ئەکەن، بت پەرستانيش لەبەر لاوازى ئەقليان

تەفسىرى زمناکۆبى

وخواستی خزمایه تی وره گه زیهرستی دووایان نه که ون و لاساییان نه که نه وه له و کاره خراپانه دا .

﴿ ثُمَّ لَا يَقْصِرُونَ ﴾ له پاشا شهیتانه کان کۆتایی ناکه له لادانیان له ناین و راستی ههتا نه گه پێنه وه له گومرایی بۆلای باوه پهینان و خۆیان نه به ستنه وه به گونا هه وه نه و انیش نه بن به دۆستی شهیتانه کان و لاساییان نه که نه وه له بهر خواستی خزمایه تی و مانه وه ی پله و پایه و سامانیان، هۆشی به خۆیان به رنه وه ههتا بگه پێنه وه بۆلای پێگه ی راست و شاره زایی و دوور بکه ونه وه له برا شهیتانه کانیان .

﴿ إِذَا لَمْ يَأْتِيَهُمْ بَأْيَةٌ قَالُوا لَوْلَا جِئْتِهَا ﴾ وه ههتا کاتی تو نه تهیتابایه بۆنه و بی باوه پانه نایه تی له قورنان و له وه ی نه وان پێش نیاویان نه کرد، بی باوه پان نه یانوت به ته شه ره وه به پێغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ نه وه بۆ نایه تی هه لئا بۆ پێی له خۆته وه دروستی ناکه ی نایا تو پێغه مه ر نیت، نه و بی باوه پانه گومانیان و ابو که پێغه مه ر خۆی نایه ته کان ساخته نه هیتی. بت په رستان هه ر کاتی دا وایان نه کرد له پێغه مه ر: چه ند نایه تی له کاره په کخه ره کان به یتي بۆنه وه بو گالته ی بی بکه ن، نه گه ر نه ختی دوا بکه و تابه هاته خواره وه ی نه و نایه ته نه یانوت: بۆله خۆته وه دروستی ناکه ی، نایا تو پێغه مه ر نیت؟ بۆیه خوا فه رمانی پێدا و فه رموی به پێغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾:

﴿ قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي ﴾ تو بلی به و بی باوه پانه: به راستی من دوا ی هیچ شتی ناکه وم له خۆمه وه دروستی ناکه م مه گه ر من دوا ی شتی نه که وم به سروس نه هیتی بۆلای من له لایه ن په روه ردگاری خۆمه وه، زۆر به چاکی بزانی من فروستاده م. به لām فروستاه کاری په کخه ر له خۆیه وه دروست ناکا و ناتوانی هه لبسی به هیچ شتی له نایه ته کانی قورنان، داوا له خوا یش ناکا بۆی بنی، چونکه خوا هه موو شتی نه زانی. پێغه مه ر چاره وانی خوا به په یامی بۆ بنی به گویره ی ویستی خۆی، نه ویش بیگه یه نی به بهنده کانی خوا له بهر فه رماندانی خوا.

﴿ هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهَذِي وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ ئەم قورئانه چه نندین به لگه یه کن
 رپوون ئە که نه وه بۆ ئیوه و رینگه ی راستان نیشان ئە ده ن له کار و باری هه ردوو جیهان،
 رانوما یستان ئە کاو شاره زای راستیان ئە کا، میهره بانی و خوشیه بۆ تاقمی باوه رئه هیتن هه ر
 له بهر ئه وه ی راسته وبی گریه، ئە گه ر ئیوه داوای راستی ئە که ن به گویره ی گومان ی
 خۆتان پیو یسته له سه رتان واز له هاو به شدانان بهیتن و موسلمان بن، ئە گه ر وانه که ن
 ده رئه که و ی ئیوه هه ر سو دی تایه تی خۆ تانتان ئه و ی، ئه وه ی راستی بی هه ر باوه ر داران
 سوو دی لی وه رئه گرن به و ی ئه و به لگانه ی پیشه وه .

له پاشا خوای مه زن فه رمان ئە دا به پیغه مه ر و هه مو ئاده مه زاد به گو ی گرتن له قورئان
 له کاتی خویندنه وه یدا و بیر بکه نه وه له رانوما یی کردنی قورئان و به لگه رونه کان،
 به یی گومان هه ر که سی ووردیته وه له قورئان و له نامۆز گاری کردنی قورئان و به لگه
 رونه کانی شایسته ی میهره بانی و په سه ندی و به ختیا ری لای خوا به و ئه فه رموی :

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ

فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٤﴾ وَأَذْكُرَّ بِكَ

فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ

وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٢٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ

لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٢٦﴾

﴿ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ وه هه ر کاتی قورئان
 خویندنه وه به سه ر ئیوه ی باوه ر داران دا، دوای ئیوه به مه به سه وه گو ی بگرن له خویندنه وه ی
 ئە و قورئانه هه تا له مانا که ی تیگه ن و بیر له نامۆز گاریه کانی بکه نه وه و، ئیوه بی ده نگیش

ته فسیری زمان کۆبی

بن بو بیستی نهو قورئانه، بو نهو هی ئیوه میهره بانیتان له گه ل بکری و شایشته ی بهزه یی خوابن و سزاتان نه دری .

هوی هاتنه خواره وهی نهو ئایه ته بهتایه تی بو نوێژ که ران نه له کاتی نوێژ کردندا گفتو گویان نه کرد، به لکو بو هه مو که سانیکه قورئان به سه ریاندا بخوێرتیه وه، هه ندی له نوێژ که ران گفتو گویان نه کرد له کاتی نوێژ کردنیان به هاتنه خواره وهی نهو ئایه ته قه ده غه کرا گفتو گو کردن له نوێژدا هه تا هه تایه، که واته گوی گرتن و بی ده نگبون له کاتی خوێدنی قورئاندا پیوستن له نوێژدا و له جگه ی نوێژدا، به لام هه ندی له هاوڕیکانی پیغه مەر ﴿ ﷺ ﴾ وینه ی نه بو هورهیره . عه بدولای کوری مه سعود، پیوسته بی ده نگبون له هه مو کاتیکه . به لای پشه واکوله ییه وه پیوسته بی ده نگ بون له و کاته دا پشه وای نوێژ به ده نگه بهرز قورئان بخویتی، نوێژ که رانی پشی نهو پیوسته له سهریان بی ده نگن . به لای پشه وایان سه عید کوری جوبه یرو موجهید و عه تا پیوسته بی ده نگبون له کاتی خوتبه ی هه ییندا و نوێژدا .

تیبینی: ئایا پیوسته بو نوێژ که ران له کاتی نوێژی کۆمه لدا دووای پشه وای نوێژه وه قورئان خوێندن، زانیان له و باره وه ئه م فەرمودانه ی خواره وایان هه یه :

۱- به لای پشه وایان: عومه ر، عوسمان، عه لی، ئینو مه سعود، مه عازو، نه وراعی، شافعی، پیوسته له سه ر نوێژ که ران خوێدنی قورئان له نوێژ کردندا به کۆمه لێ ی به ته نها، ئیتر پشه وای نوێژ به ده نگه بهرز وه قورئان بخویتی یابه نزمی، نه بی قورئانه که یش سورته ی فاتحای .

۲- لای پشه وایان جابرو زاهیره کان پیوسته قورئان نه خوێتری له کاتی نوێژی کۆمه لدا و له دوای پشه وای نوێژه وه، ئیتر پشه واکوله ی به ده نگه بهرز بیخویتی یابه نزمی نهو بیرو بوجه ی نهو ان هه لئێژارد ه ی پشه واکه نه فیه .

۳- لای پشه وایان: ئینو عومه ر، قاسم، زهری، مالیک، ئینو موباره ک، نه حه د، ئیسه قاق . نوێژ که ران پیوسته له سهریان خوێدنی قورئان له نوێژی کۆمه لدا و نزمی ده نگه

ته فسیری زما کۆیی

پیشهوا بۆ خویندنی قورئان. پیوسته نه خویندنی قورئان له کاتی دهنگ بهرز کردنهوهی
پیشهوای نوێژ بۆ خویندنی قورئان .

بۆ زاین: ئەو بی‌دهنگیه بۆ خویندنی قورئانی پیرۆز زۆر گرانه له گه‌ل گوی گرتن بۆ
خویندنی به‌تایبه‌تی لهم سه‌رده‌مه‌ی ئیمه‌دا که قورئان به‌زۆری بۆلند وێژو رادیۆ
ته‌له‌فزیۆندا به‌شیوه‌ی گۆرانی ویاری کردن به‌ دهنگی بهرز نه‌خویندنی به‌بی ئه‌وه‌ی هۆیه
بی بۆ خویندنی قورئان .

ئەو ئایه‌تانه به‌و هه‌مووه مانا زۆرانه‌وه پیشه‌کین بۆ ئەو شتانه دڵ وله‌ش و زمان و روی
ئاده‌میزاد پاك بکه‌نه‌وه، رێزیان به‌رز بکه‌نه‌وه و ته‌ماشای بونه‌وه‌رانی بالا و نزم بکه‌ن، بۆ
ئەوه‌ی باوه‌ریه خوا بکه‌ن و رزگاریان بی له‌پیس و پۆخلی و چلک له‌هه‌مو رۆیکه‌وه
به‌هۆی بیر کردنه‌وانه‌وه، بۆیه خوای مه‌زن پیمان نه‌فه‌رموی :

﴿ وَأَذْكُرْ رَبَّكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ ﴾ و‌ه‌تۆ بیری په‌روه‌ردگاری
خۆت بکه‌ره‌وه و ناوی بیه له‌دڵ و ده‌روونی خۆتا به‌کرو‌لی و به‌ترسه‌وه، یاسی بکه‌له‌کاتی
خویندنی قورئان و پارانه‌وه‌داو له‌هه‌مو کاتانی تریشداو تۆ گفته‌گۆ بکه به‌گفتوگۆیه مام
ناوه‌ندی بی له‌زۆری نه‌یتی و جگه‌ی ده‌نگی به‌رزبی، چونکه باشتر ترس و نیاز ی پاك په‌یدا
نه‌بی. به‌نزمی بیاریه‌وه، له‌نزمیدا بچوکی بۆ خوای زۆرتر تێدايه، نزیکتره له‌شیری‌نی
گفتوگۆه، له‌به‌رچاوی دانیش‌تواندا هه‌رخوا‌بیزانی بۆتۆ چاکتره .

﴿ بِالْعَدْلِ وَالْأَصَالِ وَلَا تُكِنِّ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴾ له‌کاتی به‌یانی و ئیواره‌دا. یانی له
هه‌مووکاتی‌کا بچوکی خۆت ده‌ربخه بۆ خواو بی ئاگا و بی هۆش مه‌به له‌شه‌وو له‌پوژدا و،
تۆ بی ئاگا مه‌به له‌یادو له‌ناو‌بردن و پارانه‌وه له‌خواو خه‌ریکی جیهان و گالته‌و‌گه‌پ و
راباردن مه‌به، له‌وه‌که‌سانه مه‌به یادی خوا به‌زمان و دلیانانایه، به‌ گفتوگۆی پوچه‌وه‌و
بی‌ماناوه دلیان به‌سه‌راوه، له‌پیوستی دانیش‌توان ناکۆله‌وه .

بۆ زاین: ئەو ئایه‌ته به‌لگه‌ی ئاشکرایه له‌سه‌ره‌نه‌وه‌ی خۆتدن به‌ده‌نگی به‌رز وازه‌ینانه
له‌ کاری چاک به‌تایبه‌تی ئه‌گه‌ر به‌بۆلند گۆی، به‌تایبه‌تی ئه‌گه‌ر ئازاری دانیش‌توان بده‌ن

ته‌فسیری زمانکۆیی

وله خه ودا رایان پهرین، ناو بردن ویر له خوا پټوښته بهم جوړه بڼه، نه بڼه وایزانی که خوا دروستی کردووهو به ته نهها نهودروست که ری بونه وهرانه و به خپو که ریانه، به ته نهها خوا بونه وهران نه مریڼی و زیندویان نه کاته ووهو هرخوایه که مجار نه وانی هاوردو ته به نه ووه، هه نه ویشه نه یان گیرپته ووه بولای خوی . که وهره ترین بارو ناو بردنی خوا پارانه ووهیه بهم جوړه ناده میزاد خراپه له گهل براکانی خویانا نه کهن له بهر ترسی خوا، که وهره تریش له ووه نه مهیه خراپه یان له گهل نه کا به نومیدی پاداشتی خویا پهره ردگاری تو، ئیر نه وکه سان هفرشته کانن یاهه موو که سیکی تری خاوه ن ریزو پله ی بهرز لای خوا له ناده میزاد و جنوکه . هندی له زانایان لایان وایه مه به ست له و که سان فرشته کانن .

﴿ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ ﴾ نه وکه سانه له ناستی په رستی په وهره ردگارا خویان به گه وره نارگرن و سهر که شی ناکهن و هه او بهش بو خوادانانین و، په وهره ردگار له هه موو کاریکی ناسایشته دوورنه خه نه ووه کړوکچ و هاوسهر و هاو بهش یو نه و دانانین، به ته نهها و بی وینه ی دانه نین .

﴿ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴾ و هه هر بو په وهره ردگاری تو سهر شوړنه کهن و سوژده ی بو نه بهن له نوړژد او له جگه ی نوړژد او په رستن بو جگه ی خوانا کهن .

زانان بیرى جیاوازیان هیه دهر باره ی سوژده بردن بو خوا له کاتی نایه ته کانی سوژده دا نایا پټوښته یان نا ؟ لای پشه واه نه فی پټوښته سوژده بردن له وجیگانه دا . لای پشه واه شافیمی و پشه واکانی تر پټوښت نیه، به لکو سوژده بردن چاکه ی زوری تیدایه .

﴿سوره تی ئەلئەنفال﴾

ژمارە ی ئایەتە کانی (٧٥) ئایەتەن. ھەموو ئایەتە کانی لە مەدینە ھاتونەتە خوارەو، جگە لە ئایەتی (٣٠) ھەتا کۆتایی ئایەتی (٣٦) لەمە کە ھاتونەتە خوارەو.

پێشەکی: موسلمانان بوبە ئازاوەیان لەنیو خۆیان لەبارە ی دەست کەوت و تالانی رۆژی (بەردەو) چون بەش بکری؟ چ کەسی ئەو دەست کەوتە ی بدیستی؟ بە کۆچ کەرانی مەککە بدری یا بە یاریدەرانی مەدینە، بە لاوانی جەنگ بدری یا بە پیرو پاسەوانەکان. ئەگێر ئەو لایە کانیان بە پەلە و بە جالاکی چو نە نیو جەنگەو (٧٠) کەسیان لەبی باوەرانی قورەیش کوش و (٧٠) کەسیان لی بە دیل کردن؟ لە پاشا داوای تالانە کەیان کرد ئەو تالانەیش زۆر کەم بو، پیرەکان و پیاو بە ریزەکان ئەوانە ی کە لە لای پەیداخە کە بون و وتیان: ئیمە پشتیوان و پارێزەری ئیو بووین. کۆمەلی تریش لە پیاو ماقولان لایەنی پیرەکانیان گرت. بۆ ئەو مەبەستە ئەم ئایەتەنە ی داوی ھاتە خوارەو. پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بە یە کسان تالانە کە ی بەش کرد بە سەریان. بەبی جیاوازی نیوان پیرو لاو و جەنگ کەر، بەبی جیاوازی نیوان کۆچ کەر و یاریدوران، ھەربە و شیو یە پێغمەر ﴿ﷺ﴾ دەست کەوتی بەش ئە کرد بە سەریان ھەتا ئایەتی (٤١) ی ئەم سورەتە ھاتە خوارەو، داوی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بە گۆرە ی فەرمانی ئەو ئایەتە تالانی بەش کرد، رۆن کردنەو ی مانای ئەو ئایەتە و چۆنەتی بەش کردن ی دەست کەوت بەروونی و بەشی کراو یی لەو کاتە دا باس ئە کری.

لەبەر ئەو ی بەش کردن تالان و دەست کەوت پە یو نەدی بە جیھانەو ھە یە، دارایی جیھانی ش ئادە میزاد رائە کیشی بۆ لای کردەو ی نالە بار و رەوشتی پەست و رەوشتی بەرزیان کەم ئە کاتەو، ھەر دارایی و لەو ەری جیھانە خزمانی نزیک لە یە ک ئە کەن و کۆمەلانی دوستی یە کتری پەرتەوازە ئە کەن و رق و کینە لە دەرونیان ئە رویتی و پەیدای ئە کا، بۆ یە خوا فەر موی:

تەفسیری زمانکۆبی

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

به ناوی خوای که وره و میهره بان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَأَتَقُوا اللَّهَ
وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ ﴾ هاوړيكانت له باره ی بهش کردنی نه و تالان و دهست

که وتانده ی له بی باوه رانی نه گرن پرسیار له تر نه کهن به چ که سی نه دری ؟

ووشه ی (التَّلُّ) به لای شافیعه کانه وه به و دارایه نه وتری جگه ی دهست که وت و
تالانی پشه وای جهنگ بریاری نه دا بو که سی به گویره ی بیرو بو چونی خو ی له جهنگدا
نازاو کارامه بی و خو ی بنویتی، یابریاری نه دا بو که سی هیژی دوزمن لاوازیکا له گهرمه ی
جهنگدا نه لی، نه م نه ندازه دارایه تان نه ده می نه گهر نه و کارانه تان کرد، نیز نه و نه ندازه یه
له تالانی له وه و به ربی یا له مه و پاش بگیری. لای مالیکیه کان نه نفال بریتیه له شتی به بی

نه فسیری زماناوی

جەنگ بگیری. لای حەنەفیه کان بریتیه له وهی هەر که سی بی باوه ری بکوژی کەل و پەله که ی بو خۆیه تی یاشتی بە دەست بهیئە هی خۆیه تی .

﴿ قُلْ الْإِنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ ﴾ تۆ له وه لامیاندا بلی: کاروباری به شکردنی تالان و دەست که و ته کان ئە گەر پته وه بو خوا و بۆ فروستاده ی خوا له جوړی به شکردنیانا و به هەر که سی بدهن .

﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ ﴾ دوایی ئیوه له خوابترسن و خۆتان بهاریزن له نازاوه و دووبه ره کی و، ئیوه چاکه بسازین له نیوان خۆتان به دادپهروه ری و یارمه تی دانی یه کتری و سه رشوړی فه رمانی خوا و پیغه مه رین و بۆ تالانی نازاوه مه ره خستین .

﴿ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ ئە گەر ئیوه باوه رداری ته واون و له هه ره شه ی خوا بترسن و به ته مای پاداشتی خوا بن و دۆستی یه کتری بن و نازاوه مه سازین بۆ به ش کردنی دهست که وت، له پاشا خوای مه زن رونی ئە کاته وه که موسلمان ی راست ئە و که سانه ن که خۆیان به رازینه وه به م شیوانه ی خواره وه:

۱- ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ ﴾ به راستی باوه رداری ته وا و که سانیکی نه وتۆن کاتی ناوی خوا برایی لاینا دلیان خورپه ی پی که وتوه و ترساون له به رپژ و گه وره یی خوا دهسته لاتی بی پایانی. که واته ترساندن له خوا هه رگیز جو ی نابینه وه له باوه رداران له کاتی ناوبردنی خوا دا و له ترسی گه یشتن به خوا و به پرسیار و سزای خوا ، به ناواتی به زه یی و میهره بانی خوا دلیان په یوه سه ته .

۲- ﴿ وَإِذَا تَلَمَّحَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا ﴾ وه هه ر کاتی خویترایینه وه به سه ربانا نایه ته کانی قورئان ، ئە و نایه تانه باوه ره ی تانه کانیانی زۆر تر و پته و تر نه کردو ئارام گرتن نه بون، گومان و دووبه ره کی روویانی تی نه نه کردن .

۳- ﴿ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴾ وه له سه ره و ره ردگاری خۆیان پشت به ستن و به یاخ هه ر به خوا نه ده ن، هه مو کاری خۆیان هه واله ی لای په و ره ردگاری خۆیانی ئە که ن و هه ر له خوا نه ترسن و پشت به دهست که وت و تالان نابه ستن .

ته فسیری زمانکۆبی

بۆ زانين: پشت بەستىن بەخوئا تەنھا ھەر بەزمان نىيە كەئادەمىزاد بلىين: ئىمە پروامان بەپەرورەدگارى رۆزى دەرى خۆمان ھەيە بەتوندى. بەلكو پىۋىستە لەسەريان كۆش بەكەن و خۆيان ماند وىكەن بەگۆيرەي فەرمودەي خوئا لەسنور دەرنەچن كۆششيان بۆ پاداشتى پاشەرۆژ زۆرتىبى و بۆپەيدا كەردنى دارايى و سامانى جىھان بەگۆيرەي پىۋىستى، ئەو كەردەوانە بەوجۆرەيى ئەو پەرى پەرسىنى خوايە. ئەيى بزانين باوەرپون بەخوئا تەنھا بۆ ئەو نىيە كەگەنم و برنج و شى تىرمان بۆ بىيارىنى و رىزگار شىمان بىكە لەنەخوشى، ئەو باوەرپە بەوجۆرەيى راست نىيە، خوئا ناييارىنى، خوئا مەزن بۆيە دەست و قاچ وئەقلى پىداوين كارىكەين و گەنم و جۆو برنج و دەرمان پەيدا بىكەين. بەلام ئەوئەندە ھەيە ئايىنى توند و راست خۆشەويستى رىك و پىك ئەرويتى لەدلى ئادەمىزادا بۆ يەكترى، نەك گەنم و برنج و دەرمان كەبەزۆرى ئازاويان بۆ ئەسازىنى، ھەرورەھا زانين و زانىارى رۆزى و دەرمانغان بۆ سەوزناكا. بەلام ئەوئەمان بۆ ئەكەن چۆن دانەوئەلە بچىين و دەرمان دروست بىكەين، ئايىنى راستەقىتەنەو راست ھاغان ئەدا بۆ زانين و زانىارى وفىرەبونيان تاوانى گەورەيە. خوئا مەزن سزاي ئەو كەسانە ئەدا زانين بەكاربەيتن بۆ تالان و دوژمنايەتى بۆ دانىشتوان، پوختە ئايىن فىرمان ئەكا ھەرورەك ئادەمىزاد بەيى توئىز و رۆژ و ئازين بەيى پەيدا كەردنى گەنم و جۆو دەرمانىش ئازين، نايى بەتەمەللى دابىشىن و پىۋىستە ھەوللى پەيدا كەردن و بەجى ھىنانى ھەمويان بەدەين .

۴- ﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ باوەرپەدارى تەواو كەسانىكى ئەوتۆن نوئىزەكانيان رائەوئەستىن بەوجۆرەي فەرمانى پىدراو بەستورىكى دىارى كراو لەمەرج و پاىەكانى بىكەم و كورى .

۵- ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ وەبەھەندى لەوشتەي ئىمە پىمان بەخشىيون كەردومانە بەرۆزى بۆيان ئەيدەن بەھەزاران بەزەكات كەپىۋىستمان كەردووە لەسەريانلەپەرسىنى خوئا، دلىان بەدەست كەوت و تالان و سامانەو بەنەسراو .

بۆ زانين: پشت بەستىن بەخوئا باوەرپەيتان و ترسانى دل شىوازي دلىن، نوئىزو زەكاتىش كەردەوئەي لەشن، نوئىزو زەكات بەرھەمى باوەرپەيتان بەخوئا ترساندن لەخوئا پشت

تەفسىرى زمانكۆيى

به ستن بهو. که واته نوئژ و رۆژ و له باوه رهوه په دانه بن. به ته نهها ئاده میزاد ناگیر
به باوهرداری راسته قینه.

﴿إِنَّكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ نهو که سانهی نهو تو نهو پینچ شتانهی تیدابن هر نهوانه
باوهریان هیناوه به باوه پهیانی راست و بیگومان، باوه پهیان به کارو به کردهوه
دهر نه که وی نه که به گفتوگرو زمان و وێژه.

﴿لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ بو نهو باوهرداری ههیه له لای
پهروهرداری خویان چه ندین پله و پایه و لای خۆشبون له خراپه کانیان و رۆزی و سامانی
پاک و بی گهر دو رهوا به بی ترس و بیم. پله و پایه دانی خوا به باوهرداریان زۆربن یا کهم
به هۆی خۆ بهخت کردن و به کوشش دانی خویانه له ریگهیی خوادا، له و پله یه به رزتر
دادپهروه ری ساز کردنی هه رزانی و سود گه یاند نه به ئاده میزاد و خۆماندو کردنه هه تا
ئاده میزاد به خۆشی کامه رانی و بهختیاری و سه ره به سستی بژین له ژێر سییه ری ئاسایش و
دادپهروه ری دا و ره خساندنی هه رزانی بۆیان، به وانه هه مو رۆزی پاکتریان ده ست نه که وی
که بریتیه له به هه شت. کاروانیکی قوره یش له شامه وه گه رایه وه بو مه که باروبارخانه ی
زۆری شارو به ره یان پی بویه سه ره و کایه تی نه بو سو فیان به ها ورپی چل سواری تر،
له و کاته دا جبره ئیل پیغه مه ری ئا گادار کرد به و رواده وه، پیغه مه ریش ﴿تَوَهُم﴾ هه وائی دا
به موسلمانان و فه رمانی پیدان ده رچن و ریگه یان لی بگرن، فه رموی: هیوام وایه خوای
مه زن دارایی و سامانی نه و کاروانه تان پی بیه خشی، هه ندی له موسلمانان زۆریان
پی خۆشبو و ده رچون و ریگه یان پی بگرن. هه ندی تریان لایان گرانبو و سستیان نه کرد بو
ده رچون، پیغه مه ر ﴿تَوَهُم﴾ چوه ده ره وه گری نه دایه بیانو هینانه وه یان، له گه ل (۳۱۳)
کهس له ها وه له کانی، بو روون کردنه وه ی نه و مه به سته خوا فه رموی:

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ

مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَاذِبُونَ

يَجِدُ لَوْنَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا بَيَّنَّ كَانَمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ
وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٦﴾ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا
لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ
وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحَقِّقَ الْحَقَّ بِكَلِمَتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ
﴿٧﴾ لِيُحَقِّقَ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾

﴿ كما أخرجك ربك من بيتك بالحق ﴾ مژده دانی خوا به باوه پرداران که چندی پله و پایه یان نه داتی راست و بیگومانه، به وینه ی نه وه ی پهروه ردگاری تو توی له خانه ی خو ت که مه دینه به ده ری کردی بو جهنگ کردن و ریگه گرتن له کاروانی قوره یش هه رچه نده هه ندی له باوه پرداران لایان ناخوش بو، هه ندی له زانایان بهم جو ره مانای نه ورستانه یان کردوه :

جهنگ کردن راسته ، به وینه ی ده رکردنی پهروه ردگاری تو له مه دینه به راستی هه رچه نده تاقمی لایان ناخوشه چونه ده وه ی تو بو ریگه گرتن له کاروانی قوره یشه کان. زانایان له مانا کردنی نه ورستانه دا سه رگه ردانن، به جو ری خوا وه ی ته فسیری (البحر الخیط) پا زده مانای بو کردوه، نه وه ی راستی بی مانای زوری بو کراوه، به لام نه و دوو مانایه زورچاکن .

﴿ وَإِنْ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهِينَ ﴾ وه به راستی کومه لی له باوه پرداران ده رچو نی تو یان بی ناخوش بو، هه ر جهنگ کردنیان بی ناخوش بو، بویه شاره وه ی دهرونی خو یان ده رب ری. به لام چونه ده وه یش بو نه وان سوودی زور تر بوو .

ته فسیری زمانا کو بی

یانی کاتی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ ویستی له مه دینه دهر بجی بۆ گرتنی کاروانی قوره ش تا قمی له باوه داران لایان قورس و گران بو، ووتیان: ئیمه توانای جهنگی قوره شمان نیه، دواى چونه دهر وه له گهل پی ناخوشو نیشیان چونه دهر وه له گهل تا قمه کهى تردا که پیان ناخوش نه بو چونه دهر وه، له ناوه راستی ریگه دا پیغمهر ﴿ﷺ﴾ هه والی زانی که قوره شیه کان هاتو نه ته دهر وه بۆ کۆمه کی کردن بهو کاروانه، پرسى به هاوړیکانی کرد بچین به سهر کاتی جهنگ وه یابچینه وه بۆ مه دینه هه ندیکیان جهنگ کردیان لاناخوش بو، ووتیان دهر چونی ئیمه بۆ ریگه گرتن بوو بهو کاروانه، زۆر به یان ووتیان ئیمه نه چین به سهر کاتی جهنگ وه به په نای پرۆز کردنی خواى مه زنین . له پاشا هه مویان چوون به لای جهنگ وه. نهو ئایه ته دهری خست که هاوړیکانی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ له و باوه ره وه بوون به دوو به شه وه، هه ریه که یان به هه لویستیکه وه .

﴿يُجَادِلُكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ﴾ نهو تا قمه گفتو گوی به رزوو کیشه یان له گهل تۆ نه کرد له راستی هه لێژاردنی جهنگ له لایه ن تۆوه که سودی زۆری تیدا بوو، نهوان کاروانه که یان هه لێژارد له بهر دارایی زۆروو که می پیاوان له گهل نهو کاروانه له پاش نه وهی روون بو به وه راستی و هه رشتی تۆ فه رمانی پی بدهی راسته و خوا له مه و پاش باوه داران سه ر نه خا .

﴿كَأَنَّمَا يَسْقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾ جهنگیان نه وه نه ده لا گران بوو وه که نه وهی بینین بۆ لای مردن و راپیچ بکړین بۆ لای مردن و، نهو تا قمه ته ماشای مردن و هوی هاتنی مردیان نه کرد له بهر که می خویان و زۆری ژماره ی پی باوه ران .

پرسیار/ موسلمانان به گشتی پیاوانی جهنگاوه ری به دریان نه خاندوه و پێزی زۆریان بۆ داناو و پله ی به رزیان داو نه تی که چی نه بینری قورنان به نا شکرایی سه ر زه نشتیان نه کاو باسی نا ئازایان نه کا به بو بۆ نه وه گفتو گزی به رزیان له گهل پیغمهر نه کرد وه که با سمان کرد، له گهل نه وه یشدا راستیان بۆ روون بو به وه به هاتنی سه روش و هه والدانى پیغمهر بهو راستیه ؟

وه لآم/ نهو روداوه به و جوړه له پله ی نه وان کهم ناکاته وه، خراپه یه به باوه ریان ناگه یه نی، چونکه نه وان ناده میزادن و دهر و نیان نه که و یت له رزه وه که. نیشانه و هو ی مردن بینن بانه و په ری باوه ریان ه بی، نه و بهر تهم و دوو که ل له دلیانا نه ماو نازایی روی تی کردن، زوړ به خو شیه وه بهر و مردن چون و جه نگیان کرد.

﴿ وَاذْ يَعُذُّكُمْ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ الْهَالِكُكُمْ ﴾ وه ټپوه ی باوه ردار بیر ی نه و کاته بکه نه وه که خوا به لئین و موژده ی دابه ټپوه یه کی له و دوو تاقمه به راستی بو ټپوه نه بی یاسه ر که وتن به سهر قوره شیه کاند ا به بی کار وانه که یا کار وانه که به بی سهر که وتن به سهر یانا .

﴿ وَتَوَدُّونَ أَنْ غَيْرَ ذَاتِ الشُّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ ﴾ وه ټپوه پټان خو شه که جگه ی هیرو شکو بو ټپوه بی که بری ته له کار وانه که، چونکه چل سوار یان له گهل بو، کهل و بهل بازار گانی نه بو به ده سکه وت بو یان. به لآم تاقمی نه بو جه هل له مه که وه هاتون به هیروون، هه زار سوار یون به سهر و کایه تی نه بو جه هل، بو یه پټان ناخو شبوو رو به ر و یان پرو ن .

﴿ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يَحِقَّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ ﴾ وه خوا نه یه وی دهر ی بخاو پایه داری بکا راستی به هو ی فهر موده کانی خو یه وه که فهر موی: به راستی یه کی له و دوو تاقمه بو ټپوه نه بی و نایینی پیرو ز نیسلام سهر بکه وی و، خوا بنه بر ی بکا دوا هه مین که سی بی باوه ران. یانی نه ی موسلمانان: ټپوه نه تانویست کالو له وهر ی جیهان، خواته یه وی ټپوه سهر بخا به سهر سهر و کایه تی قوره شدا که دوز منی خواو ټپوه، ټپوه نه وان له ناو بهن و که سیان نه مینی به هو ی هیرو بازوی خو تانه وه، به و موژده یه سهر که وتنی ټپوه بی شه دی، دوا یی کامیان چا کیو؟ سهر که وتن یا ژیر که وتن؟

﴿ لِيَحِقَّ الْحَقُّ وَيَنْتَظِلَ الْبَاطِلُ وَلَوْ كَرِهَ الْمُحْرِمُونَ ﴾ خوا بنه پر نه کا بی باوه ران له بهر نه وه ی خوا پایه دار بکا راستی و نا شکر ای بکا نه و راستیه که نایینی نیسلام به کوشتنی بی باوه ران و، خوا پو چی بکا ته وه بی باوه ر ی و نه ی هیل ی و، بالایان ناخو شی سهر که وتنی راستی و نایینی نیسلام تاوانبارانی قوره ش و لایان خو ش نه بی نه مانی بی باوه ر ی. کورته ژبانی پیغمه ر و روداوی جه نگی (به در): پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ کرا به پیغمه ر له ته مه نی چل

ته فسر ی زما کو بی

سالیدا. له مه که مایه وه دواى بونی پیغمهر (۱۳) سال، له پاشا کۆچی کرد بۆ مه دینه روژی دوو شه مه (۱۲) په یعی یه کهم چوه نیومه دینه وه، (۱۰) سال مایه وه و کۆچی دوایی کرد له ته مهنی (۶۳) سالیدا روژی دوو شه مه (۱۲) ی مانگی په یعی یه کهم، کاتی له مه دینه جیگیر بو تا قم تا قم هاوړیکانی نه نارد ړنگه بگرن له کاروانی بت په رستان، بۆ ناگادار بوون له هه والیان و تیک دانی ناسوده یی نه وان، پیغمهر ﴿ﷺ﴾ سهر و کایه تی (۲۶) جهنگی کرده و له (۹) جهنگدا خوی جهنگی کرده. لیږدها نیمه نامازه ده که ین بۆ ده رچوونی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ بۆ جهنگی به در، له وجه نگه دا بۆ یه که مین جار هیزی موسلمانان ده رکهوت، به ریچی هیزی بت په رستانی دایه وه که له ماوه ی (۱۳) سالدا نازاری زوری مه سلیمانان نه دا، وهك باسما ن کرد نه بو سوفیان له شامه وه گه راپه وه به کاروانیکی گه وره وه داراییه کی زوری قوره یشیه کانی پی بوو، هه ندی له وسامانه ی موسلمانان کانی تیدا بوو قوره یشیه کان ده ستیان به سهر دا گرتبو، دوا یی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ هاوړیکانی خوی کۆ کرده وه و هانی دان ړنگه بگرن له و کاروانه، له (۱۷) ی مانگی په مه زانداو سالی دوو هه می کۆچی چونه ده ره وه، به دلی موسلماناندا نه هه هات توشی جهنگیکی گه وره ی واین کاریگه ربی له ژبانی نیسلام و موسلماناندا، جوه کانی مه دینه که سیکیان نارد ناگاداری نه بو سوفیان بکا، دوا یی نه بو سوفیان داوای کۆمه کی کرد له قوره یشیه کان، نه وه ی توانای چهك هه لگرتنی بو له مه که هاته ده ره وه، موسلمانان به ره و به در نه رۆین، به لام نه بو سوفیان ړنگه ی گۆری بۆلای که ناری ده ربای سور، موسلمانان به (۳۱۳) که سه وه به رانه ر زورتر له (۱۰۰۰) کهس له بت په رستان ده ستیان دایه جهنگ (۷۰) کهسیان له بت په رستان کوشت و (۷۰) کهسیان لی به دیل گرتن و نه وانی تریان هه له اتن، (۱۴) کهس له موسلمانان کوژران و کهسیان به دیل نه گیرا، دوا ی نه وجهنگه کاری موسلمانان گۆرا له بی هیږه وه بۆلای هیږو شکوی به رزو بالا تر بو.

اِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَبَ لَكُمْ اَنِي مُبِدِّكُمْ يٰ اَلْفِ

مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿١﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ
 وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ
 عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢﴾ إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ
 عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ
 الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ ﴿٣﴾
 إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا
 سَأَلِقَىٰ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَأَصْرَبُوا فَوْقَ
 الْأَعْنَاقِ وَأَصْرَبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿٤﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
 شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ
 شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥﴾ ذَلِكَ كُمْ فَذُوقُوا وَآتِ الْكَافِرِينَ
 عَذَابَ النَّارِ ﴿٦﴾

﴿ إِذْ تَسْتَفِيقُونَ رَبَّكُمْ ﴾ تیره ی باوہ ردار بیری نه و کاته بکنه وه ئیوه داوای
 فریا که وتن و سر که وتن نه کهن له پهره رد گاری خوتان، له و کاته دا که چاره تان نه ماو
 زانیتان نه بی هه رچن بو جهنگ کردن له گهل قوره یشیه کاندا. کاتی خوای گه وره زانیوی
 که باوہ رداران راست نه کهن و نیازیان پا که هه والی پیدان له سه رزمانی پیغه مه ر ﴿ ﷻ ﴾
 که پارانه وه که م لی وه رگرتن، نه وه ته نه فهرموی:

﴿فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدَفِينَ﴾ دوايى خوا وه لامي ئيوه دايه وه و پاران وه كه ي لى وه رگرتن كه به راستى من ياريدى ئيوه نهدهم به هزار كهس له فرشته كان دين هه نديكيان له دواي هه ندى تر يانه وه، نه وه ستن له بهرده متانه وه وه له پشته وه جهنگ نه كه له گه لتان و تواناتان به هير ده كه و هانتان نهدهن بو جهنگ كردن، خواي مه زن لهم نايه ته دا نه فهرموى: من ياريدى ئيوه نهدهم به هزار كهس له فرشته كان له نايه تي (١٣٤) ي ئالى عيمر اندا نه فهرموى: به سى هزار كهس. له نايه تي (١٣٥) سوره تي ئالى عيمر اندا نه فهرموى: به پينچ هزار كهس. به چ جوړى نه و سى نايه ته ناوه روكيان يه كه نه گرن و مانا كانيان درى يه كترى نابن ؟

له وه لامي نه بيژرى: له باسى مانا كړنى نه و دوو نايه ته ي ئالى عيمر اندا وه لامي نه و پرسياره دراوه ته وه، برؤن و سهير بكه و تيبگه ن .

﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ﴾ وه خوا نه و ياريدان و هاتنى فرشته كان نه گير اوه مه گهر مه زده دانه به سهركه وتن ئيوه، بوئه وه يش ئيوه دلتان نارام بگرى و ناسوده بى به هوى كومه كييه وه و خوتان رابگرن له جهنگدا، پيوسته ئيوه پشت بيه ستن به خوتانه وه نه كه ته نها به و فرشته، هه مو كوشى خوتان بخه نه گهر بو سهركه وتن خوتان به هوى باوه رى به هير و بازوى خوتانه وه .

﴿وَمَا التَّصْرُ إِلَّا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وه سهركه وتن نابى به هوى فرشته كان بوئيوه مه گهر له لايه ن خوا وه، نه كه به هوى ماندوى خوتان و به ياريدانى فرشته كان. به راستى خوا زور به ده سته لاته و دوستى خوى سه رنه خا، هه مو شتى له جيگه ي شياوى خوى دانه نى، ژير كه وتن نه سازينى بو له ناو بردنى دوژمنانى خوى و موسلمانان و بو سهركه وتن موسلمانان و دوژمنانى خوى .

له پاشا خواي مه زن باسى شمش جوړه چا كه ي خوى نه كا به سهر موسلمانانه وه بهم شيوانه ي خوا وه وه:

۱- ﴿إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسُ أَمِنَةً مِنْهُ﴾ تیره‌ی هاورپیکانی پیغمهر بیرى ئەو کاته بکه‌نه‌وه خوا رژاندى به‌سه‌رئیره‌دا و وه‌ه‌وزو خه‌ویکی سوک له‌به‌رئاسایش نه‌مانی ترسی ئیره له‌لایه‌ن خۆیه‌وه، موسلمانان ترسان له‌زۆری نه‌فه‌ره‌کانی بی‌باوه‌ران، خوائه‌وترسه‌ی لا‌برد له‌سه‌ریان به‌هۆی ئەو وه‌ه‌وزه‌وه، کاتی بیدار‌بو‌نه‌وه ئارامی دای پۆشین و خوشیان بو‌ په‌یدا‌بو، به‌راستی خه‌و نازارو ترس نایه‌لی.

۲- ﴿وَيَنْزِلَ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءٌ لِيُطَهِّرَ بِهٖ﴾ وه خوا رڙاندى به سه رڙوه دا ناوى
له تاسمانه وه له بهر نه وهى خوا ښه پاك بگاڼه وه به ځوى نه و ناوه وه له بى ده ست نوږى و
له له ش پيسى و له چلکى له شتان. يانې پاش نه وهى به شى له تاسايشيان و هر گرت به ځوى
نه و ه نه وزه وه د هرونيان ثاره زوى ناويان کرد، چونکه باوه داران له بیره کاني به دره وه
دووربون، ځواى مه زن نه و بارانهى بڼاردن بڼ خواردنه ويان و بڼ پاك کردنه وهى
له شيان .

۳- ﴿وَيَذْهَبْ عَنْكُمُ الرِّجْزُ الشَّيْطَانُ﴾ وەخوا لای برد لە ئێوە بێژێ کراوەی لەش و دەرونتان لەبێ دەست نۆیژی و لەش پیسی و دوودلی و گومان و ترسی لە شەیتان پەیدایان نەکا، خوا بەهۆی ئەو وەنەوزو یاریدانەی خۆی گومانی شەیتانی لا برد .

۴- ﴿وَلَيَرْبِطَنَّ عَلَى قُلُوبِكُمْ﴾ و به بؤ نه وه خوابه سستی به سهر دلی ئیوه وه نومیده واری و سهر که وتن و بر وای بیگومان به نه هیشتنی ترس و دلّه خوریتان به هوئی میهره بانی و گهره بی خواوه .

۵- ﴿وَيُثَبِّتُ بِهِ الْأَقْدَامَ﴾ وههتا خوا رای بووهستینی بههوی نهو بارانهوه پیی و قاجی ئیوهو رونهچی لهنیو لهمدا نهو رستهیه لهوهوه هاتوه نهو جیگهیه موسلمانانی تیدا بوو لم و خۆلی وردبو، قاجیان نهچوه خوارهوه کاتی نهو بارانه باری نهو لمهی پیکهوه نوساندو قاجیان دا نههچوو .

٦- ﴿ اِذْ يُوصِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ اِنِّي مَعَكُمْ ﴾ موحهمد تو بیری نه وکاته بکهره وه پهروره گاری تو سروشی نارد بولای فرشته کان که به راستی من له گهل ئیوهی فرشته م بو کومه کی یاریدانتان بو چه سپاندنی هیز له دهرونی موسلمان و هاندانیان .

﴿ فَتَبَتُوا الَّذِينَ آمَنُوا ﴾ دوایی ئیوهی فرشته به هیز بکهن که سانیکی و نه تو باوهریان هیناوه، دلیان بده نه وه به موژده دان به وان به وهی سهرئه که ون به سهر بت په رستاندا و فرشته کان له پیشه وهی باوهر دارانه وه له وینهی ئاده میزادا نه رویشتن و نه یان ووت: موژده بی ئیوه سهرئه که ون، به بوژنه وه باوهر داران هوریه یان به رزبویه وه، دوژمنانیان ترسیان لی په یدابوو له بهر چاویاندا ژماره ی باوهر داران زوربسون، هندی له زانایان نه لئین: فرشته کانیش جهنگیان له گهل موسلماناندا کردوه .

﴿ سَأَلْنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّغْبَ ﴾ من نه خه مه دلی که سانیکی نه و تو باوهریان نه هیناوه ترس و بیم له موحهمد و موسلمانان و هوریه یان نه به م.

﴿ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ ﴾ دوایی ئیوهی باوهر دار به شمشیر بدن له سهره وهی ملیان و له جیگه ی کوشنده یان. هندی له زانایان نه لئین: نه ورسته یه روی پی ته کری بولای فرشته کان .

پرسیار/ به چ جوړی فرشته کان هاو به شی موسلمانانیان کرد له جهنگدا و یارمه تی نه وانیاندا له جهنگی به دردا به کوشتی بی باوهریان بو یابه لیدان یا موسلمانانیان هان نه دا و هوریه یان به رز نه کردنه وه به بی کوشتن و به بی لیدان و نه یان ووت: موسلمانان نازابن بیگومان سهرئه که ون .

وه لآم/ له ونا یه ته دا خوی مه زن هوائی داوه که فهرمانی داوه به فرشته کان باوهر داران به هیز بکهن و هوریه یان به رز بکه نه وه. به بی گومان نه وانیش فهرمانه که ی خویان به جی هینا، موسلمانانیش هیز یان په یدا نه کرد و هوریه یان به رزبویه وه، فرشته کان له شیوه ی ئاده میزاد نه هاتن و نه رویشتن به به رده می جهنگاوه رانی باوهر داران و هانیان نه دان بو جهنگ. دوژمنانیان ترسی زور که و ته دلیان، چونکه خوا موژده ی دا به سهر که و تیان و به لئینی

ته فسیری زمانا کوی

خوایش هاته دی و موسلمانان سهر که و تن، پرواله تی دهر که و توی دهقی مانای نایه ته کان بهوشیویه نیشانی نیمه ی داوه . به لام دریزه و شی کردنه و هی چۆنیه تی نه و پرواوه له کاره نهینه کانی خوایه، سروش به جگه ی باسکردنی به و جوړه ی پیشو هیج شتی تری رون نه کردو ته وه . که واته چاک وایه نیمه ییش باوه رمان به و پرواوه هه بی و بی دهنگین له دریزه پیدانی . بی دهنگونی سروش به لگه ی توندو تیزه له سهر نه و هی پرواوبون به دریزه دانه په یوه ندی به باوه ره وه نیه، نه گینا پیوستبو خوی مه زن بۆمانی رون بکردایه وه .
﴿ وَأَضْرِبُوا كُلَّ بَنَانٍ ﴾ وه ئیوه ی باوه رداران، یائیوه ی فریشته بدهن له هه مو جومگه کانی دهست و قاچی بی باوه ران و لهیه کیان بترازین . یانی هیج هه لی له کیسی خو تان مدهن و چونتان بوجوتبو لیان بدهن و پرش و بلاویان بکه ن .

رسته ی (فاضلوا) له هه ردوو جیگه که دا فرمان دانه به موسلمانان نه که به فریشته کان چونکه موسلمانان مه به ستن له جهنگدا، هه رچهنده هه ندی له زانایان لایان وایه فرماندانه به فریشته کان . به لام پیوستی سهرشانی نیمه نه ویه پروامان به و فرماندانه هه بی، ئیتر بۆ ناده میزاد بی یا بۆ فریشته گرنگ نیه .

﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾ نه ولیدان و ترساندن و سزادانه گرانه ی بی باوه ران به و سهختیه به هوی نه ووه بو بی فرمانی و دژایه تی خواو پیغمه ریان کرد .

﴿ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ وه هه رکه سی بی فرمانی و دژایه تی و خواو پیغمه ری خوا بکا له نایندا به هه ر شیویه بی، دواپی به راستی زۆر سهخت و گرانه سزای خوا له جیهاندا به گرفتار کردن و به لیدان و کوشتن و دیل کردن، له پاشه رۆزیشدا زۆر گرانه نه گه ر په شیمان نه بنه وه و باوه رنه هین .

﴿ ذَلِكَمُ فَدْقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ ﴾ نه و سزا گرانه ناماده کراوه بۆتان، دواپی ئیوه به چیتن به گورجی له جیهاندا له گه ل نه ویشدا به راستی بۆ بی باوه ران هیه سزای ناگری دۆزه خ له پاشه رۆژدا سهرباری نه و سزای جیهانه نه گه ر باوه رنه هین .

کاتی خوی مہزن یاریدہی موسلمانانی دا بہ فریشتہ، موژدہی دانئی بہ سہر کہوتن و زالبونیان بہ سہر بت پەرستانا، لہمہ ودوایش قہدہ غہنہ کا لیان ہلہاتن و را کردن لہ جہنگی بی باوہر انداو تہ فہرموی :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ
كَفَرُوا زَحَفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَنْ يُولِهِمْ
يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقُنَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ
بِعَظِيمٍ مِنَ اللَّهِ وَمَا وَدَّ جَهَنَّمُ وَيَبْسُ الْمَصِيرُ ﴿١٦﴾
فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ
وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنٌ كِيدَ
الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾ إِنْ تَسْتَفِئِحُوا فَقَدْ جَاءَ كُفْرُ الْفِتْحِ
وَإِنْ تَنْهَوْا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ
فِتْنَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

﴿یا ایہا الذین آمنوا اذا لقیتم الذین کفروا زحفا﴾ نہی کہ سانیکی نہوتو باوہرتان ہیناوہ ہر کاتی تیوہ توشان بو بہتوشی کہ سانیکی نہوتو باوہریان نہ ہیناوہ روبہروی نہوان بونہوہ لہ تیوہی باوہردار نریک بونہوہ لیان و پہلاماری تیوہیاندا نیتر زوربن یا کہم۔

﴿ فَلَا تُولَهُمُ الْآوَابَ ﴾ دواپی نهوه روو وهرمه گیرن لهوان و پشتیان تی مه کهن به شکاوی و روخاوی هه لئه مه یه، هه لئه اتن هو ی کزبوونی نایینی خوایه و خواری موسلمانان .

﴿ وَمَنْ يُولَهُمْ يَوْمَئِذٍ دَرُءٌ ﴾ وههر که سی رووله بی باوه ران وهر گیر ی و هه لئی به شکاوی و پشتیان تی بکاو لهو روژه دا که جهنگی به دره .

﴿ إِلَّا مَتَّحِرٍ فَالْقِتَالِ ﴾ مه گهر نهو وهر گهرانه بو نهوه بی بگهر پته وه بو جهنگ کردن دوا ی هه لئه اتن و مه بهستی سه رلیش یوانی دوژمن بی و وابزانن موسلمانان شکاون، بهو بو نهوه بی باوه ران له خو یان بایی بن و که مته ر خه می روویان تی بکا .

﴿ أَوْ مُتَحِيزًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ ﴾ یامه گهر نهو هه لئه اتن بو نهوه بی خو ی بداته لای کومه لئی له موسلمانان بو یار مه تی دانیان له کاتیکا نه بی نی دوژمنان هه لئه اتیان بو دینن و له وانه یه نهو تا قمه بشکینن . بو نهو دومه بهسته نه بی هه لئه اتن قه ده غه یه .

﴿ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ ﴾ دواپی به راستی نهو که سه ی که هه لئه اتوو نه گهر پته وه به خه شیمکی زور گه وره له لایه ن خواوه و شایسته ی خه شمی خوایه .

﴿ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبَنَسَ الْمَصِيرُ ﴾ وه جیگه ی نهو که سه دوژه خه و، خراب گهرانه وه یه که دوژه خ بو جیگه ی نهو که سه .

به کورتی پیو یسته خو را گرتن به رام بهر به دوژمنانی نایین له جهنگداو هه لئه یه ن، مه گهر بو نهوه خو یان بگه یه نن به جیگه یه کی تری چاک بو زالبوون به سه ر دوژمنندا، یانه خه شه یه کی باشتر دابری بو نهوه ی بچی بو لای تا قمی تر له خو یان که له وانه بن دوژمن گه مارویان بدن نه گهر نهو که سه نه چی به ده میانه وه، ههر که سی هه لئی به بی یه کی لهو دوو هو یانه شایسته ی خه شمی خوایه .

به راستی زانایان بریارانداوه به گویره ی نهو فه رمووده ی خوایه به قه ده غه کردنی هه لئه اتن له نیو سه ر بازه کاندا مه گهر ژماره ی له شکری دوژمن زور تر بی لهو دوو چه نانه ی له شکری موسلمانان . به لآم له گه ل فه رمووده ی نهو زانایانه یش پیو یسته هه موو کاریکی

جەنگ لەراکردن لە گەرمە ی جەنگداو پالەدان بە کۆمەڵی ترەوێ نابی سەر بە خۆ
سەربازەکان بەو کارانە هەلسن. ئەوانە هەوڵە ی نەخشە ی پێشەواو لی پرسیراوی جەنگە،
نەوێ بێتە هۆی بەرەڵایی، ئەو لی پرسیراویش ئەبی نەترس و ئازاو ئاین پەرور و داد
پەرور بی و خاوێن تەجرووبە و تاقی کردنەوێ بی لە جەنگدا، پێویستە موسلمانان با
ژمارەیشیان کەمی یازۆر هەلەبەن ئەگەر لی پرسیراوی جەنگ ئەیزانی جیگە گۆرکی
نەکەن و هەلەبەن بۆ جیگە یەتر بنبەر ئەبن و تاقیان نامینی لەو کاتەدا چونکە راکردن و
هەلەهاتن سوودی هەیە بۆ موسلمانان هەلەهاتن دروستە و بگرە پێویستە، بەتایبەتی لەم
سەردەمە ی ئێمە کە دوژمن چەکی نامادە کراوی زۆر نالە باروور و خێنەر و کۆمەڵ کۆژی
ناھەمواریان هەیە بۆ لەناو بردن و بنبەر کردنی زینەوێران. بەتایبەتی ترلای هەندی
لەزانیان ناوەرۆکی یاسای ئەو ئایەتە دەر بارە ی جەنگی بەدر یو بەتەنها.

﴿فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ﴾ دوا یی ئێوێ موسلمان ئەو بی باوێرانیان
نەکوشتوێ بەلام خوا ئەوانی کوشتوێ. هۆی هاتنە خوارەوێ ئەو ئایەتە ئەمە یە:
موسلمانان لە جەنگی بەدر دا ئەوێو سەرگەوتن بەسەر بی باوێراند، هەندی لەبی
باوێرانیان کوشت و هەندیکیان لی بەدیل کردن، دوا یی موسلمانان نزیکبون لەخۆیان بای
بین، کەوتنە ئەوێ باسی خۆیان بکەن، هەندیکیان ئەیان ووت من فلام کوشت، یەکی
تریان ئەیوت منیش فلام کوشت، بۆیە خوای مەزن ئەو ئایەتە ی ناردە خوارەوێ هەتا بۆیان
دەربکەوێ ئەو سەرکەوتنە ئەوان هەرخوا کردویدی و دلی ئەوانی بەهێز کرد، هەرخوا
وای لی کردن قاجیان زەوی بگری بەهۆی ئەو باوێرانیو، هەرخوا بو یاریدە ی ئەوانی دا
بەناردنی فریشتە، هەرخوا بو ترس و بیمی خستە دلی بی باوێران، ئەگەر خوای مەزن
ئەو کارانە ی نەکردایە بی باوێران زāl ئەبوون بەسەریانان. کەواتە هەرخوا یە ئەوان بکوژی
هەتا موسلمانان سەربکەون.

خوای مەزن بۆ موسلمانانی پونکردوێ: پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ لەرۆژی بەدر دا مشتی
خۆلی هەلگرت و فرییدا بۆلای بی باوێران هیچ کەسی لەوان نەمایەوێ ئەو خۆل و
زێخە ی بەرنەکەوێ و نەچیتە ناو دەم و چاوولوتیانەو، بەو بۆنەوێ بی باوێران سەریان لی

شيو او موسلمانان په لاماريانندان، خوا بو همموو كه سى دهرته خا نه و كاروى پتغمه ريش
هه رخوا كړدويه تى و ته فهرموى:

﴿ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى ﴾ و هتو فریت نه دا نهو مشته زيخ و خولوى
به روى بى باوه راندا فریتدا كاتى فریت داوه، به لام خوا فهریدا. بویه چارو دهمو لووتى
بى باوه رانى گرتوه، به توانای خوت نهو، كارى په ك خه ربو خوا به توى به خشى به لى:
زور راسته خوا فريدا، به لام خوا پتغمه مېرى هه لېژارد بو نهو فریتدانه، هه تا بو ئاده ميزاد
دهربكه وى مو حه مد زور گه ورهيه و رېزى داوه به سهر هممو بونه وهراندا، يه تايه تى
په وانى كړدوه بو سهر هممو بونه وهران.

﴿ وَلِيْلَى الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءٌ حَسَنًا ﴾ و به لام خوا چاكى زور گه وره و شيرينى خوى
به خشى به باوه رداران و تاقيان بكاته وه له لايه ن خويه وه، وهك سهر كه وتن و ده ست
كه وت و كوشتن و ديل كردن و شكاندنى بى باوه ران، بو نه وهى سوياسى خوا بكه ن و
جارى تر سهر به خو كار نه كهن و نه تر سن له جگه ي خوا، له همموو كاتيك و ايزانن هممو
شتى خوا نه يكا.

﴿ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ به راستى خوا هممو شتى نه ييسى له سوياس كردن و پارانه وهى
باوه رداران، نه زانى به مېه به ست و نيازى نه وان بېگومان له وانى وهر گرت و وه لامى دانه وه
و نيازى خويانى بى به خشين.

﴿ ذَلِكَمُ وَأَنَّ اللَّهَ مُهِينٌ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ﴾ نه و كارانه ي تيوه چاوتان پى كه وت له و
به خششه گه وره و شيرينه دى به تيوه له كوشتى بى باوه ران و فریتداني نهو مشته خول و
زيخه و، به راستى مېه به ست له و چاكه گه وره نه وه بو خوا لاوازيكا فيلى بى باوه ران و بى
هيزيان بكاو بوچ بكاته وه فيله كانيان به خستى ترس له دلپانا و پهرت و بلاو كردنى بيو
رايان به وى ناكوكى نيوان خويانه وه.

نه گيرنه وه بى باوه ران كاتى دهر چون له مېه كه بو لای جهنگى به در چون بولای خانه ي
خوا و داواى يارمه تيان كړد و ووتيان: نهى خوايه: تو سهر بخه و زال بكه نهو تاقمه ي
به رزو به رېزن لای خوت. خواى مه زن پارانه وه كه ي لى وهر گرتن و فهرموى:

ته فسېرى زما كوى

﴿ إِن تَسْتَفِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ ﴾ نه گهر ئیوهی بی باوهړ داوای سهر که و تن بکه ن بؤ که سانی بالا ترو رانموی ترو بهر تر ترن لای خوا، دواپی بهر پاستی خوا سهری خسته و که سانی بالا ترو راغوی ترن و سهر که و تنیان بؤ لای ئیوه هاتوه که نایی پیروزی ئیسلامه و سهر که و تنی تیدایه بؤ نه و که سانه نه و ناییه یان و هر گرت، نه و تاقمه بهر پیر و بالا تر موحه مه د و موسلمانان و سهر که و تن و پارانده که ی له ئیوهی بی باوهړان و هر گرت .

﴿ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ و نه گهر ئیوهی بی باوهړ کوتابی بهین له بی باوهړی و جهنگ کردن و دژایه تی فروستاده ی خوا و باوهړ داران، دواپی چاکره بؤ ئیوه دوا ی نه و هی چیشیان کوشتن و دیل کردن و شکانندیان .

﴿ وَإِنْ تَعُودُوا ﴾ و نه گهر ئیوهی بی باوهړ بگه رپنه وه بؤ لای جهنگ و دوژمنایه تی موسلمانان و فروستاده ی خوا ئیمه نه گه رپنه بؤ لای یارمه تیدانی نه و که سانه ی سهر که و تن و زالبون به سهر ئیوهی بت په رستانا .

﴿ وَلَنْ تُغْنِي عَنْكُمْ فَتْحُكُمْ شَيْئاً وَلَوْ كَثُرَتْ ﴾ و هه یچ سودی به ئیوهی بی باوهړ ناگه یه نی تاقمه که ی خوتان و، باوهړ کو نه و تاقمه زوړیشن و کو بونه وه کانیان به رده و امیتی و ژماره و چه کتان زوړبن. به چاوی خوتان بینتان نه و کو مه له زوړه تان که خوتانسان پیوه هه لئه کیشا چون کوژران و دیل کران و نه گه یشته فریاتان .

﴿ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ بهر پاستی خوا له گهل نه و که سانه یه باوهړ داران به سهر خستن و په ر پیدانیان، نه گهر ئیوهی بی باوهړ پش بتانه وی سهر بکه ون باوهړ بهین به خوا و به پیغه مه ر و بچه نیو ریزی باوهړ دارانه وه .

له پاشا خوی مه زن فرمان نه دا به په رستی خوی که نه بیته هوی سهر که و تن و

نه په رموی :

يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنهُ وَاسْمَ تَسْمَعُونَ ﴿٦٠﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ

لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ
الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ
وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾ نهی که سانیکي نهوتو باوهردان هیتاوه : ئیوه
فرمانبهرداری خواو فروستاوهی خواين، مهبهستی خوا بو باوهرداران نهمدیه: کهخوای
مهزن رونی کردوهتهوه باوهرداران نهو کهسانه که یاریدهی پیغمهر بدهن،
فرمانبهرداری خواو پیغمهر بن لههمو کاتیکا، هدر فرمانیکیان پیدرا بهجیگهی خوی
بگهیهنن، فرمان بهچاکه بدهن و قهدهغهی خراپه بکهن، هدر کهسی نهوانهی تیدابو
باوهرداری راستهقینهیه .

﴿ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ﴾ وهئیوه روو وهرمهگیرن له پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾. دژی
مهوستن و، له کاتیکا ئیوه نه بیسن فرموده کانی خواو نایهته کانی قورئان، بیسن و
داواو کردنی پیغمهر له ئیوه نهمدیه فرمانبهردارین، ئیوه موسلمانن، پیوسته بیسن و
به دل و به زمان باوهر بهیتن .

﴿ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴾ وهئیوه وینهی که سانیکي نهوتو
مهبن نهیان ووت: ئیمه بیستومانه نهو قورئانهو، نهوان بهجوری سودی لی وهر بگرن نای
بیسن، یانی ئیوه بهوشیویه مهی بیسن وهك نهو کهسانه نهی بیسن. یانی خوا قهدهغه
نه کا لهوباوهرداران وینهی دوو روه کان نهبن دهر نه برن وهر گرتنی فرمانی خواو پیغمهر،
له دلینا په نهانیانداوه دژایه تی و گوناوه کردن .

﴿ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴾ بهراستی خراپترینی نهو شتانه
نهرۆن و نه جولین لهزه ویدا لای خوا کهرو لاتیکی نهوتون راستی نایسن و نایلین و
نایزانن بهجوری سوودی لی وهر بگرن: نهو کهرو لالا نه که سانیکي نهوتون بیر له هیچ شتی

تهفسیری زماناکویی

ناکه نه وه هه تا له راستی بگن، یانی باوه داران سوود له راستی وهرته گرن و بی باوه ران سوود له راستی وهرنا گرن، وه كه كه پرو لال وان له سوود وهرنه گرتن و پروا بی نه کردن و بریار پیدان، خراپرتیشن له هه موو زینه وهران، چونکه نهو زینه وهرانه هدرچه نده گوچکه و زمانیان هدیة ناتوان مانای هیچ شتی بزائن و نابیسن و ناتوان گفتوگو بکهن. به لام بی باوه ران نه بیسن و زمانیان هدیة و نه توان له مانای شت تی بگن و گفتوگو بکهن که چی خویان له راستی که رته کهن و راستی به زمانیان نایه. که واته خراپرتن له نازل. نهو که پرو لالانه که سانیکی نهو تون فرمانی خوا نازائن وهری ناگرن.

﴿ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ ﴾ و نه گهر خوا بیزانیایه نهو که پرو لالانه راستیان تیدایه و نه یانه وی باوه ربهیتن، به راستی خوا راستی به وان نه بیسان و باوه ریان نه هیتا. بیگومان خودای مه زن هه مو شتی نه زانی و ناگاداره نه وان باوه رنایه رن

﴿ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا ﴾ و نه گهر خوا نه رمی له گهل بگردنایه و به وانی بیسانیه نهو قورئان و راستیانه به راستی نهو بی باوه رانه پشتیان نه کرده باوه رهیئان و رویان وهرته چهرخان له فرمانیه رداری. به لام خوا چاکه لهو که سانه دا نابینی، چونکه دهرونیکی پیسیان هه بوه، دهرویان ناماده نه بوه بو وهر گرتنی باوه ر. که واته بویه چاکه ی به وان نه بیسان له به رته وه به جوړی وهری ناگرن سوودیان بی بیه خشی.

﴿ وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴾ و نهو که سانه روی خویان وهرته گپن له وهر گرتنی راستی و به دل باوه ری بی ناکهن. بی تراوه: ووتیان به پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾: تو قوسه ی بو نیمه زیندوو بکه ره وه چونکه نهو پیاویکی به فیره و شایه تی بدا پیغمه ری هه تا نیمه پروات پی بکهین، خوا نهو تایه ته ی ناردده خواره وه، فهرمووی: نه گهر زیندووی بکهینه وهو گفتوگوی نهویش بیسن پشت نه کهنه نهو گفتوگریه ی نهو، نه وان روی لی وهرته گپن.

بو زاین: ناده میزاد نه کرین به دووبه شه وه:

۱- هه بانه داوای راستی نه کهن و نه یانه وی راستی وهر بگرن، روتیشن له مه به سستی تاییه تی خویان. به لام باوه ربه هیچ شتی نایه رن و هیچ شتی بو خویان هه لنابزین به بی

ته فسیری زمناکوی

به لگه و نیشانه، دواى ووردبوونهوه له و به لگانه و دوزینه وهى راستى بیرى خویان له سه ر
نه و راستیه دانه نین و باوه رى بى نه هین .

۲- به شى تریان به شوین به لگه دا ناگه رین، چاویان هدر له نیجیری خویانه . باوه ریش
به هیچ به لگه یه ناکه ن، جگه ی سوودی خویان باوه ریان به هیچ شتى نی یه، هدر شتى سوودی
تایینه تی خویانی تیدانه بى به ده میه وه ناچن و باوه ش نه که ن به سوودی خویانا باوچ و
خراپیش بى به گویره ی تاین، هدر شتى سوودی تاییه تی خویانی تیدانه بى نایانه وه ی باراست
و پاکیش بى .

خوای مه زن به بى جیاوازی بانگی هدر دوو به شه کان نه کا بۆلای راستى . به لگه یشیان
پى نه به خشى به یه کسانى له دواى پون کردنه وه ی به لگه کانیش بۆیان، له دوایدا
نه و که سانه یان وه لآمى خویان دایه وه سوودیان له فهرموذه کانی خوا

و هر گرت، خوای مه زینش نامۆزکاریان بۆ پتر نه کا . چونکه خوا زانیویه تی راستیان
وهر گرتوه . به لآم نه و که سانه یان جگه له سوودی تاییه تی خویان هیچ شتى تریان ناوى،
وولآمى خواناده نه وه چونکه سوودی تاییه تی خویان به دى ناکه ن، خوا وازیان لی دینى و
نه زانی نامۆزگارى هیچ سودى به وان ناگه یه نی، بۆیه نه فهرموى نه گهر خوا بیزانیبایه
له وانا چاکه هیه به وانی نه بیسان نه و چاکه یه و نامۆزگارى نه کردن، نه گهر بیشیان
بیستایه رویان له و چاکه و راستیه وهر نه گهران . چونکه به گویره ی هده وه سی نه وان نه بو .

له پاشا خوای مه زن فهران نه دا به باوه رداران که وه لآمى پیغمه ر به ده نه وه و فهران
به رداری نه وین و نه فهرموى :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَٰهٌ

مُحْشَرُونَ ﴿٤٤﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ ئەى كەسانىكى ئەوتۆ باوەرتان هێناوێ: ئێوە وەلامى خوا و فرستادەى خوا بدەنەوێ بە فەرماندارى ئەوان و سەرشۆر كردن بۆ فەرمانەكانيان. بە وەلامدانەوێهێ هێچ جوړە كەم و كورپى تێدا نەبێ. وەلامدانەوێ بۆ زۆر شتە: جەنگ كردنە بۆ خوا و شتى تریش.

﴿إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُخِيكُم﴾ هەركاتى فرستادەى خوا بانگى ئێوەى كرد بۆ لاى شتى ئێوە زیندو ئەكاتەوێ لەزانباریه ئایینه كان و دەستورى ژيان لەجیهاندا، ئەو شتەى ئەبێتە هۆى رێزى ئێوە لە جیهانداو بەختیارى ئێوە لەپاشەڕۆژدا. بێگومان هەمو زانباریه پزیشكى یا ئەندازبار بێ و جگەى ئەوانیش هۆى زیندوو كردنەوێ ئێوە.

بۆ زانین: هەركەسى بەراستى وردبێتەوێ لەزانستیه ئایینه كان ئیسلام دەستى ئەكەوێ كەهەموو بنچینهى بیروباوەر و هەمو لقەكانى دەستورو یاسای ئیسلام چەقیون و ڕاوەستان لەسەر ئەوێ بانگى هەمو ئادەمیزاد بكا بەئاشكرایى بۆ لاى كار كردن لەبەر ژيانى جیهان و بۆ مانەوێیان، بەتەمەلى و تەوێزلى دانەنیشن بۆ كار كردن بۆ بەختیارى هەردوو جیهان، كەواتە باوەر هێنان بەخوا پال ئەنى بە ئادەمیزادەوێ و پێوستى ئەكا لەسەریان كە خوێان ماندوو بكەن و هەول بدەن بۆ چەسپاندنى سەربەستى و رزگاربون لە كۆتى بەندایەتى و بنەپر كردنى كۆیلەبێ، بۆ جگەى خوا سەر دانەنوێن و نەبەلن بێ باوەرپى و سەتم و داگیر كردن بۆلابێتەوێ بەگوێرەى توانای خوێان، راستەوخۆ كاربەدەستان لێ پرساون لەلاى خواو هاوئێشتمان، مێژوو و پونیشى ئەكاتەوێ سامان و دارایی و پلە و پایە و رەگەز هێچ نرخىكى بۆ دانەنراوێ لاى ئایینى خوا، جگەى راستى و دادپەرەوى نرخى نیه، ناگونجى ژيان و بوژانەوێ چاك و بەتێن بەجگەى سەپاندن و پایەدارى یاساو دەستورى قورئانى پێرۆز، ئەمەیشمان لەبەر نەچى باوەر هێنان بەپەيام و فرستاوێ موحەمەد ﴿ﷺ﴾ بڕوا هێنانە بە دەستورى براپەتی و یەكسانی و سەربەستى و پاراستنى رەوشت و مەرفاىەتى و دادپەرەوى لەنێو ئادەمیزادا، باوەر هێنانیشە بەوێ پێوستە هەمو شتى بگەرێتەوێ بۆ لاى ئەوانەو ئاستى دۆستایەتى لەنێو ئادەمیزادا بەگوێرەى یاسای دیارى كراو بۆیان، چونكە رەوانە كردنى پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بۆلاى هەمو

بونه وهران ئاوات و مه بهسته که ی راغوی بی و به اختیار کردنی نه وانه، باوه رهیتانیشه به رۆزی دووایی، ئاده میزاد نایی دهستی لئی بهردا چونکه بهی سوود دروست نه کراون لئی پرسراون له هه موو کرده و هیانا گه وره بن یا بچوک، پاداشتی چاکه و خراپه ی خویمان وهرئه گرن، نه وانه هه تا ئیستا باسکران بیرو باوه ری بنچینه یی ئایینی ئیسلامن و بهی نه وانه مروّف به ئیسلام دانانری .

لقه کانی ئیسلامیش دوا ی نه وانه ی پیشو له پله ی دوو هه مدان و بریتیت له هه رشتی سوودی تایه تی یا سوودی گشتی تیدابی بو ئاده میزاد له هه موو رۆیکه وه ره وای دروسته و پیوسته جی به جی بکرتن، هه رشتی نازاری تایه تی گشتی تیدابی دروست و ره وانین و قه ده غهن .

به کورتی بانگ کردنی خوا و پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ بریتیه له وه ی نه و ئایه ته ی پیشو فهرمانی پیداه بهی په رده که نه وشته زیندو که ره وه ی ئاده میزاده بهی جیاوازی، که واته بو مان ده رکه وت ئیسلام له گه ل ئاده میزادایه ده رباره ی ژیان و بوژانه وه یان و دوور خسته وه یان له نازار، هه رکه سی بانگی ئاده میزاد بکا بو لای شتی بیته هو ی مردنیان و نازاردانیان و روتانه وه یان و سته م کردن له وان و گیرو گرفت پهیدا کردن له ناویانا و نه یه لن به ره وه پیش برۆن دوژمنی خوا و پیغمه ر و مروّفایه تین . هه مو که سیکیش به گویره ی نیازی دهرونی خۆی پاداشت وهرئه گری .

﴿ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ﴾ وه ئیوه ی باوه ردار بزنان به راستی خوا نه که وینه نیو مروّف و دلی مروّفه وه، یانی خوا نه خاته دلی مروّفه وه شتی دلی مروّف لابدا له مه به ست و نیازی خۆی له بهر شتی خوا نه وشته ی نه وی، نه و رسته یه وینه هینانه وه بو نزیک ی خوا له بهنده ی خۆی، ناگادار کردنه وه یه له سه ر نه وه ی خوا ناگاداره له سه ر شاراهه کانی دل که خاوه ن دل بی ناگیه له وشاراوانه، ههروه ها هاندانه له سه ر په له کردن بو پاک کردنه وه ی نیازی دله کانیان، زور راسته خوا له هه موو شتی نزیکتره له مروّفه وه بهی جیگه ی دیاری کراو بو خوا له دلی مروّف و جگه ی دلی مروّف، خوا

ئەزانى چ شتى مروف كوتير ئەكا لەبىنىنى راغوبى بون و گومرايى و ئەزانى مروف كاميان
 ھەلئەبژيرى، دلى باوەرداران ئەپاريزى بەبەردەوامبونى لەسەر باوەر، بى باوەرپانیش
 ئەپاريزى بەبەردەوامبونى لەسەر بى باوەرى ھەريەكەيان بەگوێرەى نيازى خويان و
 ھەلبژاردەى خويان .

بۆ زانين: دلى مروف جيگەى باوەر و جيگەى بى باوەرىيە، شوئى نيازى پاك
 دوورويىيە، جيگەى خوشەويستى و كينەيە، ھەرلەدلەو ھەموو كەردەويەكى چاك .
 خراپ دەرئەجى، ئەگەر دل نەبوايە مروف نەئەبو بەمروف و خاوەن ئەقل نەئەبو، لەدلى
 ئادەمیزادەو ھەردەست و نافەرمانى دانراو ھەو دانانە ھەليان لەكيس چو، خوايش ناگادارە
 چ شتى كيان لەدلى خويانا داناو لەچاكەو خراپە .

﴿ وَاللّٰهُ يُخْشِرُونَ ﴾ ھەتھەيشتران بەراستى ئيۆ ھەو لاى خوا كۆ ئەكرتەو ھەپاش
 مردەتان و زىندوبنەو ھەتان ، ھەتا ھەموو ئادەمیزادى پاداشتى بەدريئەو ھەوشتەى كەردويانە
 ولەدليانا پەنھانداو .

مەبەست لەناردنە خواری ھەو ئەو ئايەتە ئەمەيە: خواى مەزن ھانى ئادەمیزاد ئەدا بۆ
 ھەردەست و فەرمانبەردارى بەر لەو ھەو نیشانەى مردن بێتە خواری ھەو بۆليان كەلەو كاتەدا
 ھەليان لەدەست دەرئەجى، خوا لەدليانا بۆ ئاوات و نيازبان چى بۆ، بەمردنيان ھەمو
 ئاواتيان لە كيس چو، جارى تر نايەنەو بۆ جيھان . ھەندى لەزانيايان ماناي (يَحُولُ بَيْنَ
 الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ) بەم جۆرە كەردو: يانئى بەراستى دلى مروف لەژێردەستەلاتى خوادايە ئەم ديو
 وديوى بى ئەكا بەھەر جۆرى ئارەزووى ھەبى .

وَأَتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا

مِنْكُمْ خَاصَّةً وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ

أَنْ يَخْطَفَكُمْ النَّاسُ فَتَأْوِيلَكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ
 مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْنَكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ
 ﴿٤٧﴾ وَأَعْلَمُوا أَنَّ أَمْوَالَكُمْ وَأَوْلَادَكُمْ فَتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ
 عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٤٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا
 اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ
 اللَّهُ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ
 لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤٩﴾

﴿ وَ اتَّقُوا فِتْنَةً ﴾ وهئوه خوتان پاریزن له سزای گوناھی زیانه که ی بؤ گشت که سی،
 وهك بریاردان بؤ کاری خراب له که سانیکه وه له نیو ئیوهه دان. نیکدانی کومه لی دؤستی
 یدک بن. بلاو کردنه وهی شتی به درو نه بوی، بؤ نه وهی دانیشتوانی بی تاوان توشی
 نازار بن .

﴿ لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ ﴾ نهو سزایه توشی که سانیکی نهو تو نابی سته مه که یان
 کردوه به تاییه تی، به لکو نهو سزایه هه موو دانیشتوانی نهو جیگه یه نه گرته وه تاوانبارن یا بی
 تاوان، چاک و خرایان وهك یدک نه گرته وه .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ وهئوه بزائن که به راستی خوا سزاکه ی زور
 سهخت و گرانه بؤ که سانی سته مه که یان سه ربکیشی بؤ لای دانیشتوانی بی تاوان .

تهفسیری زمانا کوی

﴿ وَ اذْكُرُوا اِذْ اَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْاَرْضِ ﴾ وه ئیوهی هاوه لانی پیغه مه ر
﴿ ﴾ بیری نه و کاته بکهنه وه ئیوه ژماره تان که موبو بیچاره و چه وسپتراره بون له زه ویدا
به رله وهی ئیوه کوچ بکهن .

﴿ تَخَافُونَ اَنْ يَّخْطَفَكُمْ النَّاسُ ﴾ ئیوه نه ترسان له بهر لاوازیان که ئاده میزادی
دانیشتوانی مه که ئیوه بدزن و له مه کهیش دهرتان بکهن و نه و په پری سزاتان بدهن، چونکه
نه وان خاوه نی هیزبون و ئیوه بی ده ست لآت .

﴿ فَاَوَاكُم وَاَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ ﴾ دووایی خوا جینگه یه کی خاوه ن ئاسایشی دا به ئیوه و
مه دینه ی کرد به نیشتمان بو تان و خوا ئیوه ی به هیز کرد به هوی یارمه تیدانی خوی و
به دانیشتوانی مه دینه .

﴿ وَ زَرَقْنَا مِنَ الطَّيِّبَاتِ ﴾ وه خوا به خشی به ئیوه روزه پاکه کان له ده ست که وتوو
دارایی بی باوه ران که له بهر ئیوه بو هیچ که سی له باوه دارانی پیشوو ره وانه کرابو بو یان
نه و ده ست که وتوه بخون .

﴿ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ بو نه وهی ئیوه سوپاسی خوا بکهن له سه ر نه و هه مو چا کانه خوا
به خشی به ئیوه و ئیوه ی حه سانه وه له مه دینه به بی ترس

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ﴾ نه ی که سانیکی باوه رتان هیناوه :
ئیوه ناپاکی مه که ن له گه ل خوا و فرو ستاده ی خوا له هه مو رو یکه وه، نه بی بزائن ناپاکی
ته نها به وه نابی ئیوه واز له نو یژ و رۆژو به یتن . به لکو ناپاکی زۆر گه وره نه وه یه کاری
ناشایسته بکری له گه ل موسلمانان و له گه ل نیشتمانا . سیخوری مه که ن، بو نه وهی
تاوانباران و خوا نه ناسان و سیخوره کان بینه کار به ده ست و پیشه وایی بگر نه ده ست و
فه رمان ره او بی به ده ستیانی، دانیشتوان بی ده نگ دانیشتن و یارمه تیان بدهن و جه نگیان
له گه ل نه که ن به گو یه ی توانای خویان، سه رباری نه وه ییش واز له نو یژ و رۆژو و پیویست
کراوه کانی تر به یتن و دلشیان پیسی .

﴿ وَ تَخُونُوا اٰمَانَاتَكُمْ ﴾ وه ناپاکیش مه که ن له گه ل نه و شتانه ی لای ئیوه دانراون و
به ئیوه سپیراوان . وه ک دارایی و نو یژو ناموس و په یمان و به لئین، ئیویسته نه و شتانه لاتان

دانراون بیده نه وه به خاوه نه کانیاں به بی ده ستکاری کردنیاں، به لآم له وانه شیش گه وره تر ناپاکی کردنه له گه ل هه ژاران و یارمه تیاں نه دری بو وهر گرتی مافه کانیاں به گویره ی تواناو ریگه به دسته مکاران نه گیری .

﴿ وَأَلْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ وه ئیوه بزائن به وشتانه ناپاکن و به نیاز و مه بهسته وه بیان کهن، چ که سی بی ناپاک تر له وه په لاماری گوناوه و سته مکردن بدا به ده ستیاں قهس .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ فِتْنَةٌ ﴾ وه ئیوه بزائن که به راستی دارایی و مناله کانتان ناشوب و ده ردو ناخوشین، خوشه ویست و دل پیوه به سزاوی ئیوه و هوی تاقی کردنه وه ی ئیوه .

که واته پیوسته له سهرتان دارایی و منالی خوتان قه ده غه نه کهن له هه لسان به پیوستی ناین و نیشتمان، به شپویه نه وانتان خوش نه وی که ریگه بگرن له راستی و له چاکه، دارایی به رهمی دهسته و مناله کانتان به سزاو نه دل تانه وه، بهر چاوته نگ و ترس نوکتان نه کهن به رانه ر راستی ناین .

﴿ وَإِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾ وه ئیوه بزائن به راستی له خزمهت خوادا هه به پاداشت و مزه ی زور و گه وره، مرؤفی ژیر نه و که سه به هه موو ناواتی نه وه بی نه و پاداشته گه وره به له کیس خوی نه دا، ریژی مناله کانی و دارایی خوی نه دا به سهر نه و پاداشته گه وره به دا .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ تَقْوَا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا ﴾ نه ی که سانیکی نه و تو باوه رتان هیتاوه : نه گهر ئیوه له خوا بترسن، ههرشتی خوا فره مانی پیداوه بیکهن و ههرچی قه ده غه کرده نه بیکهن، ناگاداریان بکهن به نه پیتی و به ناشکرا خوا پیدا نه کا و نه سازینی بو ئیوه راغویایی و پوناکیه، راست و بوچ و چاک و خراب جوی نه که نه وه بو ئیوه .

﴿ وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ﴾ وه خوا دا نه پوشتی خرابه کانی ئیوه که له وه و بهر کردوتانه له جگه ی گوناوه گه وره کان و، خوا خوش نه بی له گوناوه گه وره کانتان له روژی دوواییدا، نابروتان نابا به ده رخستنی گوناوه کانتان .

﴿ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴾ وه خوا خاوه نی گه وره یی و به خششی گه وره یه به سر
هموو بونه وهرانه وه، به تایه تی بو ئه وکه سانه به ته مای خوشه ویستی خواو لی بوردن،
خوا به خششی خوی قه ده غه ناکا له تاوانباران، چاکتر له باوه رداران قه ده غه ی ناکا
له هردوو جهاندا .

له نایه تی (۲۶) ی ئه م سوره ته دا خوا ی مدزن باسی چاکه ی خوی کرد
به سر موسلمانانه وه به گشتی، له م نایه ته ی دوا ییدا خوا باسی چاکه ی خوی ئه کا به سر
پتغه مهره وه ئه وه له لایه که وه، له لای تره وه زانایانی میژوو ناس ئه فهرموون: بی باوه رانی
قوره یش له (دارو نه وه) کۆبونه وه له باره ی پتغه مهره وه ﴿ ۱ ﴾ پتک هاتن و بریاندا
به ههر جوړی بی خو یان رزگار بکه ن له موحه مه د ﴿ ۲ ﴾ ههر که سی له و دانیشه توانه
به جوړه رهنگی بیرو باوه ری خوی دهر پری، هه ندیکیان ووتیان: به ندی ئه که یی و پی ونی
ئه که یی، هه ندی تریان ووتیان له مه که ده ری ئه که یی، هه تا دئی، ئه بوجه هل ووتی: له هه مو
بنه ماله یه کی قوره یش لاویکی ئازا و نه ترس هه لئیرن و خو یان بکه ن به خانوی موحه مه دا
له ناکاو وله کاتی خه وتندا هه موویان به یه کجار شمیره که ی خو یان بکیشن به موحه مه دا
بیکوژن، به وشو وه ی خو ینه که ی بلاو ئه بیته وه به سر هه مو بنه ماله کانی قوره یشدا،
ئه و کاته بنه ماله ی هاشم توانای جهنگی هه مو هۆزه کانیا ن نایی له دوا ییدا رازی نه بن
به وه رگرتنی خو ین، دانیشه توانی ئه و کۆره به و بیرو بۆچونه رازی بوون به گشتی، دوا یی
خوا ی مدزن ئه و هه واله ی دا به پتغه مهر و فهرمانیشی پیدا له مه که به چته دهره وه، پتغه مهر
﴿ ۳ ﴾ فهرمانی دا به عه لی کوری ئه بو تالیب له جیگه که یا بخه وی، عه لی بهرگی پتغه مه ری
کرده به ری خوی وله وی راکشا، پتغه مهر فهرمانی دا به عه لی ئه و شتانه ی دانیشه توانی
مه که لایاندا بوو بیداته وه به خاوه نه کانیا ن، له پاشا پتغه مهر ئه بو به کری له گه ل خوی برد و

چونه دهره وه، سې شهو له نه شكه وتی سه وردا خوږيان په نهاندا كهړوژ بويه وه بې باوه ران
پيغمه ريان له جيگه ی خوږيا نه يني، له عه لپان پرسي هاوړي كه ت له كويته، ووتی: نازا نم،
نه وان چون به دواي پيغمه مردا ﴿ ٣٠ ﴾ به ووی هيلانه ی كوترو چينراوه ی جولايی كهره
به دهر گای نه شكه وته كه وه سه ريان لي تيكچو، به نانو ميدي و شهرمه زاری گه رانه وه،
دهرباره ی نه وچا كيه به سهر پيغمه مرده وه خوا نه فهرموي:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ
اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ ﴿٣٠﴾ وَإِذْ أَنْتَ عَلَىٰ عَلَيْهِمْ أَيْتُنَا
قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَا إِنَّا هَذَا إِلَّا
أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنَّا كَافِرُونَ هَٰذَا
هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِنَ السَّمَاءِ
أَوْ أُنْزِلْ عَلَيْنَا آيَاتٍ ۖ وَمَا كَانُوا يَنْصَرِفُونَ ﴿٣٢﴾ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانُوا يَنْصَرِفُونَ
وَمَا لَهُمْ إِلَّا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَ ۚ إِنَّ أَوْلِيَاءَهُ إِلَّا الْمُنْقُوتُونَ

وَمَا لَهُمْ آلَا يَعَذِّبُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أَوْلِيَائِهِ إِلَّا الْمُنَافِقُونَ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيهً فَذُوقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

﴿ واذ يكر بك الذين كفروا ليثبتوك أو يقتلوك أو يخرجوك ﴾ تو بیری نه وکاته
بکده وه داویان دانا بو تو و بو نه هیشتی تو که سانیکی نه و تو باوه ریان نه هی نابو بو نه وه
تو به ندبکه ن و پیوت بکه ن یا بت کوژن یاد هرت بکه ن له مه که .
﴿ وَیَمْکُرُونَ وَیَمْکُرُ اللَّهُ خَیْرُ الْمَاکِرِیْنَ ﴾ وه بی باوه ران فیلو داویان په نه اندا بو
توو، خوا فیلی نه وان پوچ نه کاته وه که فه رمانی دا به تو له مه که بجته دهر وه له ژیر
چاودیری خو یا وه چاکترین که سانیکه و به هیترین که سه فیلی بی باوه ران پوچ بکاته وه،
نه وه بو خوا توی رزگار کرد له فیلی بی باوه ران به بی نه وه ی بتوانن نازار به تو بگه یه نن .
کاتی قوره بشیه کان بویان نه لوا به چه ک و به جهنگ و فیل سازاند پیغه مهر له نابویه ن و
نابرویان نه ما په نایان برد بو لای بوختان و درودان به سر پیغه مهر و قورنانی خواو، له بدر
نه و نابرو چون و بی ده سه لاتیبه ی خویان بشارنه وه، ووتیان: نه و قورنانه تو هی تاوته
چیرۆکی پیشینه، نیمه ش نه توانین وینه ی نه و دابین، زور رون و ناشکرایه هر که سی
نه ی توانی به چه ک و فیل زال بی به سر بی تاوانا ده ست نه با بو بوختان هه لبه ست و وینه ی بی
نابروانی نه م سه رده مه ی نیمه ش : بویه خوی مه زن هه وال ته دا به و کرده وه پیسه ی بی
باوه رانا نه فه رموی :

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا﴾ وەهەر کاتی بخوێرتێتەو بەسەر بێ باوەرێندا و بت پەرستاندا ئایەتەکانی قورئانی ئێمە فەرمان بدا بە باوەرپێتان بەقورئان و هەوالبدا بەسەر هاتی گەلانی رابوردودا بێ باوەرێان ئەلێن: بەراستی ئێمە بەگوێچکەیی خۆمان ئەو شتەیی موحەمەد هیناوتی بیستومانە لەجگەیی ئەویشەو .

﴿لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەگەر ئێمە ئارەزوومان هەبێ ئەمان ووت: وێنە ئەو نامەییە ئەو ئەخوێتێتەو بەسەر ئێمەدا نیە ئەو نامەییە و ئەو باسانە ئەو ئەخوێتێتەو بەسەر ئێمەدا مەگەر چیرۆک و نوسراوی پێشینەکانن .

هۆی هاتنە خوارەووی ئەو ئایەتە ئەمەییە: نەزری کورپی حاریسەیی کورپی کەلدە کە لە هەرە دوژمنە گەرەکانی پێغەمەر بوو لەجەنگی بەدردا بەدیل گیراچوو بۆ کاروان لەوولاتی فارس و حیرە بۆ بازرگانی کەهاتەو هەندێ چیرۆکی لەقەشەو زاناکانی فارسەو بیستبو .

نوسراویکی لەهەوایی رۆستەم و زال و ئەسفەندیارەو هینابوو، قورەیشیەکانی کۆکردەو بۆ لای خۆی و بۆی ئەخوێندنەو، کاتی کەنەزر ئەووی ئەخوێندەو پێغەمەر فەرمووی: شین و هاور بۆ تۆ ئەمەیی من هیناومە نامەیی خواپە، قورەیشەشکان بەگشتی ئەیانزانی کەئەوقورئانە لەتوانای ئادەمیزادا نیە و لەلایەن خواوە هاتو، ئەو قورئانە بە ئاشکرا ئەیفەرموو: هەموو ئادەمیزاد کۆبێنەو ناتوانن سورەتێکی وێنەیی ئەو نامەییە دابنێن یاسورەتێکی بچووک .

﴿وَإِذَا قَالُوا لِلَّهِمَّ إِنَّ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ أَلْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ وەتۆبیری ئەوکاتە بکەرەو بێ باوەرێان ووتیان بەگالتەو بەتایەتی نەزر و هاورپێکانی: ئەی خواپە ئەگەر ئەو نامەیی موحەمەد هیناوتی ئەگەر راست و دروستە لەلای تۆ بۆی هاتو، دواپی تۆ بیاریتە بەرسەر ئێمەدا بەرد بەوێنەیی باران لەناسمانەو وەک گەلی لوت یا بەوێنەیی لەشکرە کەیی ئەبەرەمان لێی بکە، یاتۆ بیهێنە بۆ ئێمە سزاییکی ئازار دەرو سەخت لەجگەیی بەرد و لەبەرد خراپتر .

هه ندى له بى باوه ران خوځان به رېژ و گه وړه دانه نا، په گز په رستى له خوځايان بایى نه کا، وټه یی نه و که سانه خواوه نیی راسن، بگره بى باوه ران زوړ تر له ناین په رستان لایه نیی نیی پوچى خوځان نه گرن به شیوه یه کوشن و نه مانى خوځان هه لئه بژړن به سهر نه وده دا سهر شوړ بکه ن بۆ دوژمنى خوځان، نه و بى باوه رانه یی قوره شیش مردن و له ناوچون و کوشتنى خوځايان به به ردو سزای گه وړه به لاوه چاک ژبوو له وې دووای موحه مه د بکه ون که پیغه مه ره نه شیانزانى که پیغه مه ره له لایه ن خواوه نی راوه. به لآم جیهان په رستان پله و پایه گر تبوونى و به په گز په رستى له خوځان بایى بون و نه شیانزانى دوژمنه که یان له سهر راستى تبه، به و بونه و خوځان نه دهن به دهم نه مان و سزادانه ووه دانا به زن له وانه و له لاسایى کردنه وې پیښه کانی خوځان، میژوو زوړ که سى له و که سانه باس کرده و هک فیر عه ون و گه لى نوح و جگه ی نه وان، قوره شیشه کان کاتى پیغه مه ر ﴿﴾ بانگى کردن بۆ لای نیی نیی نیسلام پارانه ووه له خوا نه گهر موحه مه د راسته نه و سزایانه ی سهره ویهان بۆ بنیړى، خواى مه زن ووه لآمى دانه ووه به و سزایه له پیښیانه ووه یه، دهر گای په شیمان بونه ووه هیشتا دانه خراوه، خوا سزای نیوې دوو واخسته له بهر نه مانه ی خواره ووه:

۱. ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ بِعَذَابِهِمْ وَأَلَتْ مِنْهُمْ ﴾ و ه خوا به راستى سزای بت په رستان ناداو، تو له ناوئه واندایى، چونکه تو میهره بانی و دیاربت له لایه ن خواوه بۆ هه مو ئاده میزاد که له ناوې نه واندایى سزایان نادا، به لآم کاتى تو له ناویانا نه مای هه و آلې وېستى خوایه هه ر شتیکیان لى بکا، یانى خوا سزای دانیشتوانى مه که نادا هه تا توله مه که دایى له بهر رېژى تو.

۲. ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ بِعَذَابِهِمْ وَهُمْ يَسْتَفِرُّونَ ﴾ و ه خوا سزای نه وان ناداو له کاتى کا نه وان داوای لى بوردن له خوا بکه ن له بى باوه رې و گونا هه کانایان و وازیان لى به یتن، نیتر باتویش له ناویانا نه بى.

﴿ وَمَا لَهُمْ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ﴾ و ه چ شتى هدی به بۆ بت په رستانى قوره شیش که خوا سزای نه وان نه دا، بیته هوى نه وې سزانه درین، یانى نه وان

ره وشتی پاکی وایان نه بی قه ده غه ی سزایان لی بکا و له کاتیکا نه وان ریگه نه گرن له و مزگه و ته ریژداره و نایه لن موسلمانان په رستی خوی تیدا بکن بسورپنه وه بهم لا ولایدا. یانی بت په رستان سه رباری بت په رستیه که یان نه یان هیشت موسلمانان نویژ و خوا په رستی تیدا بکن. نه موسلمانان و نه پیغه مهر هه تا له مه که دا بوون نه یان نه توانی بچن بو نویژ به بی نازارو بگروه به رده. به راستی پک هاتبوون له سه ر ریگه گرتن به پیغه مهر و موسلمانان له سالی حوده بیبه دا بو عه مره کردن هه موو توانایانه وه.

﴿ و ما کائوا اولیاءه ﴾ وه نه و بت په رستانه دوستی خواو هه لسورپنه ری کاروباری نه و مزگه و ته ریژدارو پیروژه نین و شایسته ی نه و کاره پیروژه نین. به لکو نه وان دوژمنی نه و مزگه و ته ریژدارو پیروژه ن و شایسته ی نه و کاره پیروژه نین. به لکو نه وان دوژمنی نه و مزگه و تن که واته پیوسته ده ربکرین له ویدا و نه هیلرین بچنه نیوی نه و مزگه و ته، چونکه نه وان پیسن .

﴿ اِنْ اَوْلِیَاءُ هٗ اِلَّا الْمُتَّقُوْنَ ﴾ خاوه ن هه لسورپنه ری نه و مزگه و ته هیچ که سی نیه مه گه ر نه و که سانه خو یایان پاک کرده ته وه له چلک و چه په لی بت په رستی .

نه و نایه ته هه رچهند له باره ی نه و مزگه و ته به ریژه وه هاتوه ته خواره وه. به لام هه مو مزگه و تی نه گریته وه پیوسته که سی سه ر په رشتیان بکا خاوه نی خو پاراستنن له گونه ا کردن. به لام به داخه وه له م سه رده مه ی نیمه دا زوره ی نه و که سانه ی کاروباری مزگه و تیان دراوه ته ده ست نویژ نه که ر و مه ی خورن به هه مو جوړی خه ریکن ریژ بو مزگه و ت نه یه لن. به لکو زوریان پروایان به نایینی پیروز و به پیوسته کانی مزگه و تیان نیه، بویه خوی مه زن نه فهرموی :

﴿ وَلٰكِنْ اَکْثَرُهُمْ لَا یَعْلَمُوْنَ ﴾ وه به لام زورتر که س له و بی باوه رانه نازانن که سه ر په رشتی کردن و هه لسورپنه ری کاری نه و مزگه و ته ریژداره شایانی نه وان نیه، چونکه نه وان بی باوه رن، پیوسته خاوه ن و سه ر په رشتی که ری هه مو مزگه و تی پاک و خاوین و بی گه رد بن، نه که نه و که سانه له ستوری خوا ده رچون .

پرسیار/ مانای نهو نایه ته وامن پیشان نه دا که خورای مه زن سزای قوره شیه کانی داوه که چی ئیمه نه زانین نه وشتانه ی خوا سزای گهلانی پیشوی پیداون، وهك عاد و سه مود و گولی نوح و لوت و جگهی نهوانیش سزای قوره شیه بت په رسته کانی بی نه دراوه .

وهلام/ به راستی نهو بت په رسته تانه که سزای پیغمهر و موسلمانانیا نه دا هه موویان له جهنگی به دردا کوژران هه ربه دهستی موسلمانان، لهو کوژراوانه دا بون: نه بو جهل، نه زی کوری حاریس، نومه یی کوری خهلف. جگهی نهوانیش له گه وره کانی قوره شیه، نهو بوو بیلالی حه به شی که نومه یی بینی به شمشیر دای پاچی و کوشتی وسه ری پری .

﴿ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْلِيَةً ﴾ وه نوژ کردنی بی باوه ران وبت په رستان که ریگه یان له په رستی موسلمانان نه گرت لای نهو خانه ی خوادا هیج شتیکی شایسته نه بوو مه گهر فیکه یه وینه ی زیکه و چه پله لیدان .

پرسیار/ قوره شیه کان و هاو به شدانه ران نوژیان نه کرد لای نهو مزگه و ته ی خانه ی خوادا ئیر بو نه بی شایانی نهو سزایه بن؟

وهلام/ خوا وهلامی داوه ته وهو فهرمووی ، نوژی نهوان هه لقونکی و قیره و فیکه بو نهك کزولتی و ترسان و بی دهنگی.

﴿ فَذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴾ دواپی بجیز نهو سزایه که بریتیه له کوشتن و دیل کردنیان و جگهی نهوانیش، له پاشه ر ژدا سزای گرانتی ئاگری دوزه خ، به هزی باوه رنه هینا تانه وه و بت په رستیتانه وه، نه بی بزانی نه گهر ئیوه ی موسلمانان وینه ی نهوان بونایه توشی سزا نه بون له هه ردوو جیهاندا له دوا پیدا خورای مه زن باسی نهو همان بو نه کا بی باوه ران دارایی خوین دا نه نین له کارو کرده وه ی گونا و له دژی باوه رداران و نه فهرموئ :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ
أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ

ته فسیری زمانا کزی

عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ ثُمَّ يَغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ
يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ
الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ
فِي جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُلْ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا إِن يَنْتَهُوْا يُغْفَرْ لَهُمْ مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا
فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَالُوا هُمْ حَتَّىٰ
لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنِ
انْتَهُوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا
فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعَمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعَمَ النَّصِيرِ ﴿٤٠﴾

﴿ إِن الَّذِينَ كَفَرُوا يَتَفَقَّهُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيُصْعِدُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ به راستی که سانیکی نه و تو
باوهریان نه هیناوه له ناو نه بن دارایی خوین له جهنگی پیغمهر و موسلماندا و له شتی
خراب و ناله باردا بونه وهی ریگه بگرن له ناده میراد و لایان بدهن له نایینی خواو
له و که سانهی نه یانه وی بجن بۆ لای باوهره نیان به نایینی خواو ریگهی راستی خوا ههر
له بهر دوژمنایه تی کردن له گهل موحه مه د .

﴿ فَسَيَتَفَقَّهُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ ثُمَّ يَغْلَبُونَ ﴾ دوایی دانه نین و نه به خشن
نه و داراییه ی خوین که کویان کردوه ته وه و کوتایی پی نه هین، له پاش کوتایی پی هاتی
نه و داراییه نه پی به خفه ت و په شیمانی به سه ریانه وه . چونکه سودی لی وهرناگرن

ته فسیری زمانکزی

نه له به دردا و نه له جیهان و نه له پاشه روژدا له پاش تریش ژیر نه که ون و نه شکین له جهنگی به درداو مه سلیمانان زال نه بن به سهریانادا، رون و ناشکرایه سهر که وتن ههر بو ئایینی نیسلامه به سهر بت په رستاندا .

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُخْشَرُونَ ﴾ وه که سانیکی ئه وتو باوه ریان نه هیئاوه کو کرینه وه بو لای دوزه خ دواى نهو خه فته دی توشیان بووه له جیهاندا، زور ناشکرایه هندی لهو بت په رستانه باوه ریان هیئا به ئایینی پاکی خوا، بویه خوا نه فهرموی :

﴿ لِيُمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ ﴾ بونه وهی خوا جوئی بکاته وه تا قمی پیسی بی باوه ران له تا قمی پاکی باوه رداران، رون و ناشکرایه له دادپهروهری خواى مه زنه پاک و پیس وهك يهك و باوه ردارو بی باوه وه كيهك ته ماشانه کرین، هه مو که سى به گریه ی کرده وهی خویان مامه لیهان له گهل بکری ههر له بهر نه وانه يشه پا که کان پاداشتیان نه دریشه وه له ههردوو جیهاندا، تاوانبارانیش سزایان نه درى له ههردوو جیهاندا .

﴿ وَيَجْعَلُ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا ﴾ وه له بهر نه ویش خوا دائه نی تا قمی پیسی بی باوه ران هه نديکیان له سهر هندی تریان و سواری یه کیان نه کا له بهر زوری ژماره یان له دوايیدا خوا کو یان نه کاته وه هه موویان له روژی دوايیدا .

﴿ فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أَوْلٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴾ دواى نهو تا قمه بی باوه رانه خوا فره یان نه داته نیو دوزه خ . وینه یان وهك شتی وان به گوریس شه تهك بدرین بهیه که وه، دواى بن به سوتهمه نی بو ناگر، نهو بی یاوه رانه ههر نه وانن خاوهن زیانی ته واو، چونکه خوین و له شیان نه کرین به سوتهمه نی ناگری دوزه خ، چ شتی له وسزایه گوره تر .

له پاشا خواى مه زن داوا نه کا لهو که سانه ی پیشور واز له بت په رستی بهین و نه فهرموی :

﴿ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنْتَبِهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَّا قَدْ سَلَفَ ﴾ تو بلای بهو که سانه باوه ریان نه هیئاوه بت په رستن به وینه ی نهو سوفیان و هاوړیکانی: نه گهر نه وان کوتایى بهین له بت په رستی و بی باوه رى و په شیمان بینه وه له دوژمنایه تی پیغمهر و موسلمانان لیى

خوښبون بۆ نهو كه سانه نه بى له گوناھى به راستى رږيشتوه له مه و بهر كړدويانه ، ئيتر هدر گوناھى بى ، بنگرمان خوا لهو گوناھانه نه بوړى ، دهر گاي په شيمان بونه وه كراوه ته وه هم مو كاتى و بۆ هه مو كه سى ، هه ليان له كيس نه چوه بهو مدرجه دى واز له بى ياوه پرى و دوژمانيه تى خواو پيغه مهر بهيښ .

﴿ وَاِنْ يَّعُوْدَا ﴾ وه نه گهر نهو بى باوه رانه بگه رپنه وهو هوبكه نه وه بۆ لاي بى باوه پرى و جهنگ كړدن و دوژمانيه تى پيغه مهر و كۆبونه وه بكن له دژى پيغه مهر به پنه نه انى و بۆ ساز كړدنې هوى جهنگ له گهل موسلمانان ، دارايه كانيان به كار بهيښ بۆ رپكه گرتن له نايښى خواو پيغه مهر ﴿ ۞ ﴾ .

﴿ فَقَدْ مَضَتْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ ﴾ دوايى به راستى رابووردوه ميژووى گهلانى پيشو به له ناو بردنى دوژماني پيغه مهران و زالېونى دوستانى خوا به سر دوژماني نايښداو له ناو بردنى نهو بى باوه رانه په لامارى موسلمانان ياندا له جهنگى به دردا ، نه گهر نهو كه سانه ش هوبكه نه وه بۆ لاي دژايه تى پيغه مهر وپته دى پيشوه كاني خوږيان له ناو نه چن . به گوږه رى ماناى نهو نايه ته نه گهر كه سى موسلمان بى پيوست نيه له سهرى گه رانه وه دى په رسته له شيه كان و په رسته دارايه كان . به لام نه گهر له نايښ وهر گه را و موسلمان بيه ته وه پيوسته له سهرى نوږو رږوړوى كاتى بى باوه رپه كه بى و زه كاتى دارايه كان به سر بگرپته وهو جگه دى نه وانيش . به لاي پيشه وا نه بو حه نيفه وه وهر گه راوېش له نايښ پيوست نيه له سهرى به سهريان بگرپته وه .

﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ ﴾ وه نيوه دى باوه ردار جهنگ بكن له گهل بى باوه ران هه تا نه ميښى بى باوه پرى و هاو به شدانان و جهنگ كړدن له گهل پيغه مهر ﴿ ۞ ﴾ هه تا هه تا به له زه ويدا ، په رستن ته نها بۆ خوا بكرى به گوږه رى توانا . نه ك بۆ بت و كار به ده ستانى سته مكار .

﴿ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ﴾ وه هه تا نايښى پاك و بى هاو به شى هه موى بۆ خوا بى و نه ميښى هه م نايښكى پوچ و نايښى ئيسلام له نيو يانا پا به دار بى و په رستن له مزگه وتى رپژدار بكرى .

﴿ فَإِنْ اتَّبَعْتُمْ اللَّهَ بِمَا يَعْملُونَ بِصِرِّ ﴾ دواي ته گهر نهوان کۆتای بکه نه هاوبهش دانان و ناشوب سازان و نازاردانی موسلمانان و کۆتای بکه نه لهریگه گرتن له په رستی خواو بتیش نه په رستن، دواي به رستی خوا نه وشته نه یینی نهوان نه یکه نه نهیینی نهوان نه زانی، پاداستی هه مو شتی نه داته وه .

﴿ وَأَنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴾ وه نه گهر نه وبت په رستانه وه ره چهر خین و پشت بکه نه نایینی خوا، په رستن و راستی وه رنه گرن، بگه رپته وه بو لای جهنگ کردن له گهل موسلماناندا، دواي ئیوهی موسلمانان بزائن به راستی خوا پاریده دهر و گه وره ی ئیوهیه. خۆتان بگرن و مه ترسن له کاتی جهنگدا، خوا چاک گه ورهیه که، واز له دۆستانی خۆی نایه ری، وه چاک یاریده ریکه و باوه رداران زال نه کا به سه ر بی یاوه راندا.

کۆتای بهم نوسراوه هات رۆژی یهك شه‌مه ۱۹/۸/۱۹۹۹ - زاینی

به ناوى خواى به خشندهى ميه ره بان، سوپاس بۆ خواى هم موو بونه وهران، درودى بى
پايان له سهر گييانى پيغمه مري نازدار وهاورى ويارو ياوانى بى هه تا كۆتايى جيهان .
له دواى ماناى نايه ته پيشوه كانى خواى مه زن بۆمانى پروون نه كاته وه ده ستورى ديارى
كراو بۆ ده ست كه وتى دارايى له بى باوه ران، رونه كاته موسلمانان و نه فهرموى :

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن
كُنْتُمْ عَامِنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ
يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ وه ئيوه باوه ردار بزنان به راستى شتى ئيوه نهى گرن
و دهستان نه كهوى له دارايى بى باوه ران به زۆر له ههر شتى كه ميبى يازۆر يا نهو شته دهرزى
و ده زوش بى :

﴿ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ لِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ﴾ دوايى
به راستى پينج يه كى نهو ده ست كه وته بۆ خوايه و بۆ نيراوى خوايه بۆ خزمه نزيكه كانى
پيغمه ره كه برى تيق له به رهى هاشم و عه بدولموته لىب به گشتى نه وانه يان موسلمانان
بۆه تيوانى بى باوك دايك و بى دهرامه تن و بۆ هه ژارانى موسلمانانه بۆ كه سانيكن
له كارواندان و دوورن له نيشتمانى خويان .

پوخته و دريژهى ماناى نهو رستانهى پيشوو به گويرهى ياساى ئىسلام بهم جوژهى

خواره وهيه :

ته فسىرى زمانكۆبى

۱- نه و ده ست که و ته ی موسلمانان نه یگرن له بی باوه ران به زوړو بازووی خوږیان له جه نګدا ، له پیش هم موو شتیکا نه و موسلمانان ی بی باوه ری بکوژی یا وای لی بکا به جوړی دواپی به کاری جه نګ کردن نه یه ، وهك کویری بکا یا هه ردو وده سستی یا هه ردو و قاچی بری له و کاته دا هه رشتی له گه ل نه و پیواوه بی باوه ره بی نه دری به و موسلمانان که نه و کاره ی کردووه .

۲- له پاشا نه ووی مایه ووه له و ده ست که و ته نه کری به پیچ به شه ووه به م جزره ی

خواره ووه :

ا- پیچ په کینکی بو خوا به و بو پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ رونه به شی خویش هه ربو پیغمه ره ﴿ ﷺ ﴾ نه و به شی پیغمه ر دانه نری بو پیوسته گرنگیه کانی موسلمانان به گشتی ، وهك دروست کردن ریڼه و یان و کرینی چهك و تفاق بو جه نګ و بو موچه ی قازیه کان جگه ی سه ربازه کان ، بو موچه ی زانا ناینیه کان با سامانداریش بن . بو دروست کردن ی مزگه وت و خه سته خانه هه تادی .

ب- پیچ په کی تری نه دری به بڼه مالیه ی هاشم و بڼه مالیه ی موله لب با سامانداریش بن له ژن وله پیاو ، به لام پیاو و دوو نه و ونده ی ژنانیان نه دریتی هه و وهك میرات به و مهرجه ی موسلمان بن .

ج- پیچ په کی تری نه دری به هه تیوانی بی باوک و موسلمان و بی ده رامت ، تیر بازول و دوژراوه بن .

د- پیچ په کی تری نه دری به هه ژاران به و مهرجه ی موسلمان بن ، تیر با هه ردارایان نه بی یا بیانی و به شیان نه کا .

ه- پیچ په کی تری نه دری به و که سانه کاروانی بن و هه ژار بن و ده ستیان نه گاته نیشتمانی خوږیان ، تیر ژبن یا پیاو .

۳- نه و چوار پیچ په که ی تری ده ست که وت و تالانی بی باوه ران نه دری به سه ربازه کان که دانراون بو جه نګ کردن له گه ل بی باوه راندا به گویره ی پیوستی ژبانی خوږیان و خیرانیان له گه ل برآورد کردن ی کاتی هه رزانی و گرانی و شوین و کاتیان ،

ته فسیری زما کوپی

له دواى مردنى نهو سهربازانه موچه كهى نه درى به باوك و باپرو نهكى باوكى و به كور
و كچه كانيان ههتا و ايان لى دى خويان بژئن بهو مهرجهى موسلمانين .

﴿ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ الْجَمْعَانِ ﴾ نه گهر
نيوه باوه رتان هيتاوه به خوا . ياني پيويسته نهو پيچ يه كه بدرى بهو كه سانهى پيشرو
نه گهر باوه ريان به خوا ههيه ، به ته ماي نهو به شه بن فنيات بكهن به ته ماي نهو چوار پيچ
يه كهى ترى تالانى بى باوه ران مهين و ، نه گهر پرواتان هيه به شتى ئيمه ناردومانه ته
خواره وه به سهر بهندهى ئيمه دا كه موچه مهده له رۆژى كه راست و پوچى جوى كرده وه
كه رۆژى به دره رۆژى به يه كه گهيشتى نهو دوو كۆمه له له باوه رداران و بى باوه ران
هه لئه قان به يه كا لهو رۆژه دا .

﴿ وَاللّٰهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ وه خوا دهسته لاتی به سهر ههمو شتيكا ههيه ، خاوهنى
توانايه نه وه بو موسلمانانى زالکرد به سهر بى باوه راندا .

له پاشا خواى مهزن روى نه كاته وه بو موسلمانان چۆنيه تى ياريدانى خوى بو
موسلمانان له رۆژى به دردا و نه فهرموى :

إِذْ
أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَىٰ وَالرَّكْبُ
أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَا خْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ
وَلَكِنْ لَيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ
هَلَكَ عَنْ بَيْنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَنْ بَيْنَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ
لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَايِكَ قَلِيلًا

تهفسیری زمانکوی

وَلَوْ أَرَادَكُمْ كَثِيرًا لَفَاشَلْتُمْ وَلَتَنْزَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ
وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ وَإِذْ
يُرِيكُمْهُمْ إِذْ التَّقَيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ
فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ
تَرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤٤﴾

﴿إِذْ أَنتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى﴾ بیری نه و کاته بکنه وه
ئیوهی موسلمانان له کهناری نهو شیوه بون نریکو له مه دینه وه، قاجتان دانه چوو به نیو لمدا و
ناویشان دهست نه نه کهوت و، بی باوه ران له کهناری نهو شیوه بون دوربون له مه دینه وه،
جیگه یان خوش و ناودار بوو .

﴿وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ﴾ وه سوارانی کاروانه که به سه رو کایه تی نهو بوسوفیان
له جیگه یه کی دورتر و خوارتر له ئیوه به نریکه ی سی کات ژمیر، ریگه ی خویانیان گوری
بۆلای کهناری ده ریای سوور. مه بهست له بیر خسته وه ی نهو شتانه نهو به بو که نهو شتانه
له سودی موسلماناندا تهواو بوون، وه که له مه وپاش بزمان رون نه بیته وه .

﴿وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاخْتِلَافْتُمْ فِي الْمِيعَادِ﴾ وه نه گهر ئیوه ی موسلمان و نهوانه ی بت په رست
به لئینان بدایه به یه کتری یه کهم کات بۆ جهنگ کردن نه که ریگه گرتن له کاروانه که،
له دوا پیدا بۆ ئیوه ی موسلمان دهر کهوتایوه بت په رستان ژماره یان زورترن له ئیوه و چهک و
تفاقیشیان زورتره، ئیوه یش ژماره تان کهمه و چهک و تفاقیشیان که مژه، به راستی نهو کاته
ئیوه نهو به ناژاوه تان لهو جیگه یه به لئینان پیدرا بۆ ریگه گرتن لهو کاروانه له مه دینه دا،
له ترسانا دووا نه کهوتن له جهنگ یانی کاتی موسلمانان چونه دهر وه له گهل پیغمهر

تهفسیری زمانکوی

لهمه دینه بۆ گرتنی کاروانه که بو، به نیازی جهنگ کردن نه چونه دهره وه، به لام خوای مدزن رویشته که ی گۆری له بۆ به دهست هینانی دارایی کاروانه که بۆ لای جهنگ کردن له ریگه ی خوادا، گۆرینه که ییش چاکه ی زۆری تیدا بوو بۆ موسلمانان، نه گهر یه کهم جار بۆ جهنگ کردن به چونه ته دهره وه، نه گهر به لێن بدرایه بۆ جهنگ له گهل بت په رستانه چنه دهره وه بۆ یان دهر که وتایه نه وان زۆرن و نه مان که من هه ندی موسلمانان نه ترسان و وازیان نه هیناله جهنگ، نه بو به نازاوه یان له گهل نه و که سانه دا نه یان و یست جهنگ بکه ن له و کاته دا دۆستانی خوا زال نه نه یون به سهر دوزمنانی خوادا.

﴿ وَلَٰكِنْ لِّيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ﴾ وه به لام خوا ئه وه ی کۆ کرده وه له گهل بت په رستانه بی واده و به لێن له نیوان ئه وه نه واندا هه تا خوا به سازینی کاری نه بوایه بکرایه به گۆریه ی زانیاری خۆی که سهر که وتنی دۆستانی خوا و به ژیر که وتنی دوزمنانی خۆی.

﴿ لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَتَّىٰ عَنْ بَيِّنَةٍ ﴾ له به رنه وه ی له ناو به چی و به ری که سی نه مرئ، بی به په ند به روونی و به ناشکرای. یانی خوا یاریده ی دۆستانی خۆی دا به سهر که وتن، دوزمنانی خۆی له ناو برد له رۆژی به دردا، بۆ نه وه ی نه و کارانه بینه به لگه ی ناشکرا و بیگومان و ته می کردن له سهر بی باوه ران، هه روایش بی به به لگه ی ناشکرا بۆ قازانجی نه و که سانه باوه ریان هه تاوه.

﴿ وَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ وه به راستی خوا نه بیسی گفتوگۆی موسلمانان و بت په رستان، نه زانی کار و کرده وه ی هه مویان، هه چ شتی له خوا په نهان نه له گفتوگۆو کردار و لیدانی دل.

پرسیار/ پرواله تی مانای دهر که وتی نه ونایه ته واده رنه خا هه ر که سی زۆران به گری له گهل راستیدا نه بی به ری به زه ویدا که چی به چاوی خۆمان نه بین زۆر خراپه که سهر که وتوه به سهر نه و که سانه دا چاکه خواز و چاکه که رن ؟

وه لام/ خوای مدزن باوه رداران ناگادار نه کا له سهر زمانی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ ییش جهنگی به در که موسلمانان سهر نه که ون له گهل نه وه یشدا ژماره یان که من و لاوازن و

ته فسیری زمانکۆبی

چه کیان که مېوو، ئه وه بو له نایه تی (٧٥) ی ئه م سوره ته دا فه رموی: خوا به لاین نه دا به ئیوه به یه کی له و دوو تا قمانه ی بی باوه ران، له نایه تی (٩) ی ئه م سوره ته دا نه فه رموی: من یاریده ی ئیوه نه ده م به هه زار که س له فریشته، له نایه تی (١٩) ی ئه م سوره ته دا نه فه رموی: پیغه مه ر مشتی خو ل و وزیخی هه لگرت فرییدا بو بت په رستان، ئه و فه رمودانه هه مویان کاری په ک خه رن وده ر که وتن له سه رده ستی پیغه مه ر ﴿ ٢٢ ﴾، مه به ست له ده ر که وتی به لگه یش له و نایه ته دا سه ر که وتی موسلمانانه به ته نها له جه نگی به دردا، هه و الدانی پیغه مه ره به سه ر که وتنه به ر له په یدا بوونی، مه به ست سه ر که وتی موسلمانان نیه به ته نها له هه موو کاتیکا .

﴿ اذْ یَرْکُمُ اللّٰهُ فِی مَنَامِکَ قَلِیْلًا ﴾ تو بیرى نه و کاته بکه ره وه خوا بی باوه رانی نیشاندا به تو له خه وى تو دا به ژماره یه کی که م، خه وینینی تۆیش سه وشه له لایه ن خوای مه زنه وه هه تا ئیوه نه تر سن و ئازاو دلیرین، به و به لاین دانه ی خوا سه ر که وتی خو تانتان بو ده ر که وت .

﴿ وَلَوْ اَرَاکُمْ کَثِیْرًا لَّفَشَلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِی الْاَمْرِ ﴾ وه نه گه ر خوا بی باوه رانی نیشان بدایه به تو به ژماره ی زۆر به راستی ئازاوه تان نه کرد له فه رمانی جه نگدا خو تانتان نه نه گرت وه هه له اتن و دوو به ره کیتان لی په یدا ئه بوو، ئه و خه وینینه ی پیغه مه ر ﴿ ٢٢ ﴾ کار یکی په ک خه ره که ژماره ی بی باوه رانی به که م نیشاندا به ها ور پیکانی به هوی ئه و خه وه وه، ئه وانیش موژده یان دا به یه کترى، دلیری و ئازیایان بو گه رایه وه، نه گه ر به ژماره ی زۆر بی باوه رانی نیشان بدایه هوره یان نه چوو سستی روی تی ته کردن له جه نگدا و دووایی نه ترسان و هیزیان نه نه ما .

﴿ وَلَکِنَّ اللّٰهَ سَلَّمَ اِنَّهٗ عَلِیْمٌ بِذَاتِ الصُّدُوْر ﴾ وه به لام خوا موسلمانانی پاراست له دوو به ره کی و ئازاوه ی نیوان خو یان و له گیر و گرفت رزگاری کردن، خوا بی وه یی و ته ندروستی بی به خشین، به راستی خوا نه زانی به شتی له دلی موسلماناندا هه ستی نه که ن

به ترس که لایان رونی بت پەرستان ژماره وچه کیان زوره، بویه خوا نه وه سته ی لی
دوور خسته وه بهو شته پیغمه ری گوره مان پیشانی درا له خدو یا به که می ژماره ی دوژمنان
و لاوازیان .

﴿ وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذَا لَفَّيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلاً ﴾ وه ئیوه ی هاوړیکانی موحه مه د
﴿ ﴾ بیری نه وکه تاه بکه نه وه خوا پیشانی دا به ئیوه بی باوه ران به ژماره ی که م
له بهر چاوی ئیوه دا کاتی ئیوه گه یشتن به به ک و به یسه کا هه لته فان له پرژی به دردا هه تا
هوره تان بهرز بیته وه و جهنگ بکه ن له گه ل دوژمنانی خوتانا به دلیری و نازابه تی و
خوړاگرتن .

﴿ وَيَقْلِلْكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ ﴾ وه خوا ئیوه ی به ژماره ی که مدانا له بهر چاوی بت پەرستاندا،
هه تا نه وان که مته رخم بن له خو ناماده کردنیا نا بۆ جهنگ، هه روایش بوو به جزری نه بو
جهل ووتی: به راستی هاوړیکانی موحه مه د ﴿ ﴾ به شی تاکه خوار دنیکی هوشر ټکن،
باشه پرژ نه وگالته وله خوړایی بوونه بویه هو ی نه گبه تی و له ناوچونیان .

روداوی کارو کرده وه ی جیهان ده ری خسته و ده رکه و توه که به راستی به هیترین
چه کی به ده ست دوژمنه وه نه وه یه نه و دوژمنه به بی نرخ دانریس و خوړانیان بۆ
خوړماده نه کری .

﴿ لِيَفْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ﴾ هه تا خوا فەرمان بدا به کاری نه بویه بکرایه،
له سه رکه ووتی موحه مه د و گرتی نه و ده ست که ووت و تالان و کوشتن و دیل کردن و
تیشکانی بی باوه ران. زانایان فەرمو یانه: هو ی دوو پات کردنه وه ی نه مه یه: له نایه تی
یه که مدا بۆ کوژبونه وه ی موسلمانان و بت پەرستانه له جهنگدا به جگه ی واده و به لئین
دانان بۆ جهنگ، له نایه تی دوو همددا بۆ نه وه یه هه ریبه کی له و دوو تاقمه تاقمه که ی تر
به که م بزانی له باره ی ژماره یانه وه .

﴿ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورَ ﴾ وه بۆ لای خوا نه گه ریته وه هه مو کاره کان، به راستی
له خدمت خوا وه ده رنه چی و بۆ لای نه گه ریته وه هه مو کاری، هه رخوایش هه لیان

نه سورپتی به دادپه روه ری و دانانی هه موو شتی له جیگه ی شیای خویا له پاداشتی چاکه و
توله ی خرابه .

له دوایدا خوی مه زن فه رمان نه دا به جهنگ و خوراگرتن و نه جولان له جیگه ی
دیاری کراوی خویاناو نه فه رموی :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً

فَاتَّبِعُوا وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَنفَشِلُوا وَتَذْهَبَ رِجَالُكُمْ

وَأَصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ

خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ

عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ يَمَّا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾ وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ

الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ

النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌّ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ

الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ

النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌّ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ

عَلَى عَقْبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ

إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ

الْمُنْفِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّهُوا دِينَهُمْ
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاَتَّبِعُوا ﴾ نعلی كه سانئکی باوه رتان هئناوه هدر کاتی
ئبوه گه یشتن به کز مه لئ بی باوه ران که نیازیان جهنگ کردن بوو له گهل ئبوه، دوا بی ئبوه
خوتان راگرن و ههل مهیدن و پشتیان تی مه کن، نعلی ئه و تاقمه خراپه بلا و بینهوه
به زه ویدا بنه برین .

﴿ وَادْكُرْ اللَّهُ لَكُمْ نُفْلِحُونَ ﴾ وه ئبوه بیرى خوا بکه نهوه به زوری و به زمان و به دل
داوا بکه نه خوا زالتان بکا به سهر دوژمانانانا و دلستان به هئربکات له کاتی ناخوشی و
جهنگدا نه ترسن، هه موو کاتی گوی رایه لئ پیشه وای خوتان بن، بو ئه وهی ئبوه
سهر بکه ون به سهر ئه و تاقمه دا و به ناواتی خوتان بگهن به بی ناکوکی و به بی نازا وهی
نیوانتان .

خوای مه زن باسی دووشتی کرد له و نایه ته دا که زور گرنگن که هوئی سهر که و تنن
به سهر ئه و سهر کیش و یاخیانه :

۱- خور اگرتن و نه بزوان له جیگهی دیاری کراوی جهنگدا له گهل پیغه مه ری خویانا
و ههل نه هاتن له به ردهم دوژمانندا .

۲- بیر کردنه وه له خوا زوری له شوئنه کانی جهنگدا ، پارینه وه که زالیان بکا به سهر
دوژمانی خویاندا به زور پارانه وه ، نعلی بزاین بیر کردنه وه تنها به وه نایی بیژوی (الله اکبر
لا اله الا الله) به دهم . به لکو مه به ست له جهنگ و خور اگرتن ئه وه به به پاکی هدر له به ر
خوابی نه که بو ئه وهی ناویان به نازا بیرى ، جهنگ خواز و جهنگ هه لگیر سین نه بن له هیچ
کاتیکا مه گهر بو به رگری له خویان و راوه ستانی چاکه و بوچ کردن و نه هئشتی خراپه ،
بو ئه وه یشی خوشی و کامه رانی به نده کانی خوا و ناسایش ده ستی خراپه که ران له زه ویدا

تهفسیری زمناکویی

بېړی و نه هیلری تالان و پوتانه وهی هه ژارانی بی بکری. ناشوب و جهنگ بهرپا نه کهن
بو نه وه دانیشتون بکهن به ژیر ده سته ی خوین و پیت و فهری نیشتمانه کهیان بخون
ویدزن .

﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرُسُلَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَنَاشُلُوا وَتَذَهَبَ رِجْكُمْ ﴾ وه ئیوه فرمانبهرداری
خواو فروستاده ی خوابن له هه موو کاریکاو نازاوه و دوو بهر که می کهن له نیوان خو تانا،
دوایی ئیوه برسن و لاواز بین بهرانبهر به دوژمن، هیژ و سامتان نه مینی و بای سهر که وتن
وزال بوون نه دا به سهرتانا و کاروبارتان نه رواو نه لوی بو تان .

﴿ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾ وه ئیوه نارام بگرن و خو تان راگرن له جهنگداو
هه لمه یه ن، له پرووی دوژمنانی خو تانا، به راستی خوا له گه ل نه و که سانه یه خو راگرن
و نارام گرن و سهر که وتن و زال بوونی خوین نه پارێژن .

بو زانین: نه وشته ی بو مانده رده کویت له و دوو نایه ته ی پیشودا نه مه یه که به هوی
سهر که وتنی راستی سی شته :

۱- نارام گرتن له هه موو کاریکدا به تایبه تی له جهنگدا ، نه وه یش به وه په یدا نه بی
که مرو ف خوی راهیتی له سه ر فیدا کاری به هه مو شتیکی به نرخه وه و به دارایی و به گیان
بو زال بوونی راستی و دادپهروهری به سه ر کاری پوچ و سته مدا ، نارامگرتن زور پیوسته
بو هه مو مه به ستی له مه به سته کان . که واته خوا په رستی یا قوتایی یاماموستا یا دروست
که رو هیانه دی شتیکی نوی یا هونه رمنده یابازرگان یا هه مو کاری تر بی ناواتی خوین
نایه ته دی به بی نه وه ی نارام گرتن و خو راگرتن له سه ر ماندو بوون به رده اوم نه بی .

۲- نیازی پاک له هه مو کاریکا، واته مه به ست له و کاره هه ر له بهر خوابی و پشت
به خوا بیه ستی نه که به جگه ی خوا، بر وای وایی به بی گومان هه رشتی لای خواوه بیست
نه وه چاکه ، ئیز پله و پایه و سامان و کوړو شتی تر بی، هیچ شتی له و شتانه هه لئه بژیږی
به سه په رستندا . هه رده ست که وتی به فیلو ناوړه وای بی بی ناوتری سهر که وتن، به لکو
شه یتان په رستی و جهرده یی و خراپه به هیژ کردنه .

ته فسیری زمانا کو بی

۳- خۆدورخستەووە لەنازاووە ناکۆکی، ئەو ناکۆکیە خوا قەدەغەیی کردووە ئەو یە بۆ بەدەست ھێنای ھەووس و رابواردن بۆ و بۆ پەلاماردانی جیھان و لەو ھەری جیھان بێت و بۆ روتانەووی دانیشتوان بۆ، بێتە ھۆی دژایەتی لەنیو موسلماناندا، بگرە ھۆی جەنگ کردیانە لە گەڵ یە کەری، ئەو یە بە چاوی خۆمان ئەیبین ھەریمەکانی بەناو موسلمان پەلاماری یە کەری ئەدەن بە زمان و بە چەك، ژمارە یەکی زۆر لە یەك ئە کوژن، بە ھەزاران شارو گوند و بەرھەم و ئابوری بنەبرئە کەن، بە ئامۆژگاری پیسی ھەریمەکانی پۆژئاواو پۆژھەلات بە چەك و تفاقێ ئەوان. ئەك بە خۆراپی بە لکو بە قەرز و سود، ئەنجامە کەیی لاوازی و گرانی پەیدا کردنە بۆ ھەریمە موسلمانەکان و برسیتی و روتانەووی دانیشتوانە، قەرزیکی زۆر ئەخەنە ئەستۆی گەلە کەیان، بە قازانج و سوودی دوژمنانیان تەواوئە بۆ، بە تاییبەتی بۆ قازانجی زاوینیەکان، ئەوانە ئومەیان زۆرەو ناژمیرین. بە لām ھەندیکیان ئەنووسین بۆ تەمیی کردن بیر کردنەووە لە خۆیان، وێنە جەنگی نیوان ئییران و عێراق، لیبیاو میسر، جەزائیر و مەراکش، جەنگی یە مەنی باشوری لە نیۆ یە کدا، جەنگی میسو یە مەنی باکوری، جەنگی نیوان پاکستان و بەنگلادیش، جەنگی ئەفغان لە نیۆ یە کتیدا، کیمیا بارانی کوردەکانو روخاندنی پێنج سەد گوندی کوردان و ئەنفال کردنی (۱۸۰) کەس لە کوردانی بۆ تاوان و کوشتنی نیوملیۆن لەوان و دەر کردیان لە نیشتمانی خۆیان. بە لām وائەبی نازاوە پەیدا ئەبێ لە نیوان دانیشتوان و برايانا بۆ کردنی کاریکی سوود بەخش بە گوێرەیی بیرو باوهری خۆیان و دیاری کردنی رینگە یە بۆ سەرکەوتنی ئایینی ئیسلام، ھەریە کەیان بە جوړە کاری ئەیانەووی ئیسلام سەرخەن بە گوێرەیی بیری خۆیان، لە گەڵ ئەو یەشدا ھەموویان نیازیان پاکەو راستی پەرسن ئەو جوړە کارو ناکۆکیە دژی فەرمانبەداری خواو پیغەمەری خوانین، نابنە ھۆی قەدەغە کردیان و پێك نەھاتنیان لە سەر جەنگی بۆ باوهران، بگرە زۆر جار ئەبێتە ھۆی دەرکەوتنی راستی کە بەرزیتەووە ئالای ئایینی ئیسلام، ئەو جوړە یشیان زۆرەو نایەنە ژمارە.

دوایی فەرمان ئەدا بە خۆراگرتن و وەستان لە جەنگدا، فەرمان ئەدا بە نیازێ پاک و پێك ھاتن لە گەڵ یە کەری، قەدەغەیش ئەکا لیمان ئەم سی شتەیی خوارەووە: سەرکیشی و یاخی بون، خۆنیشانندان و نومایش بە دانیشتوان. رینگە گرتن لە ئایینی خواو ئەفەر موی:

تەفسیری زمانکۆیی

﴿ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِثَاءَ النَّاسِ ﴾ وه ئیوهی باوه ردار له گوناوه کردندا مهن وهك نه و كه سانهی نه وتو دهر چوون له جیگه ی خویان كه مه كه یه بو پاراستنی کاروانه که یان به فیزه وه به یاخی بوون له چاکه ی خواو، به خویشاندان و نمایشه وه بو ناده میزاد، زانیشیان کاروانه که رزگاری بووه که چی نه گه رانه وه بو مه که ووتیان: ناگه رپینه وه هتا نه چینه به درو له وی مه ی نه خوینه وه. نه وه بو چون و توشی کوشتن و دیل کردن بوون له نیو عه ره به کاناد نابرویان چو.

﴿ وَيَصْدُونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴾ وه نه و بی باوه رانه ریگه یان له ناده میزاد نه گرت بو په رستنی خواو ریگه ی نایینی خوا و چون بو لای خانه ی خوا، خوا نه زانی به شتی نه وان نه یکه ن و سزایان نه دا له سهر نه وشته ی نه یکه ن، هیچ شتی له خوا په نهان نی یه .

﴿ وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لِأَغَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ ﴾ وه تو بیری نه و کاته بکه ره وه که شه یان کاره کانی بی باوه رانی بو رازاند بونه وه بو نه وه ی جهنگ بکه ن و دوژمنایه تی تو بکه ن، وه شه یان خسته دلیان ووتی: هیچ که سی نه زالبی به سهر نیوه دا نه مرو له ناده میزاد، چونکه نیوه ژماره تان زوره و چه کی زورتان هیده .

﴿ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ ﴾ وه به راستی من یاریده ی نیوه و فریارستم، خراپه و نازارتان لی لانه دهم .

﴿ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِتْنَانَ نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ ﴾ دواپی کاتی هه ردوو تاقمه که گه یشتن به یهك و چاویان به یهك كهوت شه یان گه راپه وه به توندی وپاشه و پاش چوبه دواوه، چونکه له شکری خوا ی بینی له فریشته کان که جهنگ نه که ن له گه ل موسلماناندا، ته له که و فیله که ی پوچ بو یه وه، کاتی بی باوه ران شه یان یان بینی هه لهات و تیان: بو رانه که ی خو تو یاریده ری ئیمه بوویت؟.

﴿ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ ﴾ وه شه یان ووتی له وه لامیان: به راستی من بیزارم له نیوه له جهنگی نیوه و په شیمانم له ووتاری خوژم و توانای یاریده ی نیوه نه یه . به راستی من شتی نه ییم نیوه نه و شته نابین، نه وشته بریتیون له فریشته کان .

﴿ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ به راستی من له خوا نه ترسم لهم کاته دا توشی خراپه کم بکا به دهستی فریشته کان، یاله ناوم بیا، یافه رمان بدا به جبره نیل بم گریو به نیوهم بناسیتی و، خوا سزای زور سه خته بو نه و که سانه له خوا ناترسن و یاخی نه بن له خوا .

زانایان فهرموویانه: هوی هاتنه خواره وهی نه وه نایه تهی سه ره وه بهم جوړه ی خواره وه یه:

کاتی قوره یشیه کان پیک هاتن له سهر رویشتن بو یاریده ی نه و کاروانه رزگاری بکه ن، له و کاته دا له نیو نه وندا و له نیو هوژی که نانه دا دوستایه تی توندیان هه بوو، شهیتان به هه لی زانی خو ی برده وینه ی سوراقه ی کوری مالیکی که نانه ییه وه، شهیتان گفتو گو وړا بواردنی له گه ل بت په رستان کرد، کاتی فریشته کانی بینی هه ل هات و رای کرد له کاتیکا دهستی له نیو دهستی حاریسی کوری هیشامدا بو، حاریس ووتی: بوچ به جیمان نه هیللی لهم کاته دا، شهیتان ووتی: نه وشته ی من نه ییینم نیو نایینن، کاتی به شکاوی گه رانه وه بو مه که ووتیان: سوراقه بو به هوی شکاندانی ناقمی نیتمه و هوروت بردین، نه و روداوه که گه یشته به سوراقه ووتی سویندم به خوا: هه ستم نه کرده به چونی قوره یشیه کان هه تا هه والی شکاوی و لاوازی نه و اوم پی گه یشته، کاتی که موسلمان بوون زانیان شهیتان بوه خو ی برده ته وینه ی سوراقه وه.

نه و نایه ته به زه قی نه فهرموی: له و کاته دا شتی هه بوه که قوره یشیه کانی هان نه دا بو جهنگ کردن له گه ل پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ له به دردا که گرتبویه نه ستوی خو ی سه رکه وونی نه و ان، شهیتان کاتی بو ی دهر که ووت پاشه روژیان خراپه و به ره و نه مانه خو ی لی بیزار کردن، پیوسته نیتمه پرو امان به هه مو شتی بیی خوا به سروش بییری، نه قلش پالی پیوه نانی و به لایه وه قه ده غه نیه شتی هه بی و زور به ی کس نه ی بینی و دوو دلی و گومان و پوچی بخاته دله وه، سه رله ناده میزاد بشیویتی. خوا ی مه زن فهرمانی داوه به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ په نابگری له خراپه و دودلی خستی شهیتان بو نیو دلی ناده میزاد و له خراپه و دوو دلی خستی ناده میزادیش بو نیو دلیان .

تفسیری زمانکوی

له و کاته دا شهیتان رازاند بویه وه بۆ بی باوه ران کرده وه کتانیان له دوژمنایه تی
فروستاده ی خوا و بهرده وامی له سهر جهنگ کردنی موسلمانان، تا قمی تره به بون
دوور بون و دل نه خوش که تانه و نوانجیان نه گرتنه موسلمانان، وهك خوا نه فدرموی:
﴿ إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ ﴾ تۆ بیری نه و کاته بکه ره وه
دوور وه کانی دانیشتری مه دینه و که سانیکی نه وتۆ نه خوشی و بی باوه ری له دلیانیاه وه
نه لین:

﴿ غَرَّ هَؤُلَاءِ دِينُهُمْ ﴾ نه وانه ی تا قمی مه حمه د نایه که یان فریوی دا و و خه له تا و
به جو ری که نه چنه دهر وه به ژماره ی (۳۱۳) کهس به و که میه نه یانه وی زال ببن به سهر
هزار کهسی ناماده کرا و بۆ جهنگ به نیازی نه وه ن خویان بده ن به کوشت بۆ پاداشتی
پاشه پوژ یان نه و که سانه زۆر سهر گهر دان بون کاتی چاویان که وت به موسلمانان به و
ژماره که مه وه نه چن بۆ جهنگی ژماره یه کی زۆر له بت په رستان .

﴿ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ وه هدر کهسی بروای ته وای له سهر خوا
بی و پشت بیهستی بۆ کار ی له سهر خوا، دوا یی خوا به راستی زۆر گه و ره یه و به ده سه لاته،
نه و که سه ی پشت به خوا بیهستی سهر ی نه خا، هه مو شتی له جیگه ی شیاوی خویا دانه نی
ویاریده ی نه و که سه نه دا. به لام به لای بی باوه رانه وه و به لای دوور وه دل نه خوشه کان،
بروا به خوا و پشت به ستن به خوا و پاداشت و به هه شت به لایانه وه گفتوگۆ بی مانا و بی
سوودن، چونکه به گویره ی بیری نه وان هه مو و شتی له نایین و له جهنگ و شتی تر هه ر بۆ
بازرگانی و پول پهیدا کردنه.

له ژیر رووناکی مانای نه و نایه ته پیروژه دا نه م راستیانه ی خواره وه باس نه کهین له ژیر
دروشمی نایا کورد و پیشمه رگه خرا به کار و کاول که رن ؟

نالهم روژه دا که هیزی تا و نیار و دوژمنانی کورد و پیشمه رگه پیلان نه گیرن بۆ نه مانی
ناوی کورد، نه یانه وی دانیشتوانی کورد له نیشتمانی خویان و خانه ی خویان دهر بکه ن به
منال و پیرو ژنه وه به روتی فره یان نه دهنه ده شتی چۆل .

ته فسیری زمانا کۆبی

نالهم کاته دا که پیشمه رگه کانی کورد جیگه ی دوزمن له ق و لۆق نه کهن و خوشی و خهویان لی تیک نه دهن، روی ناواتی سه ربهستی هه مو کورد دهر نه خهن، نه پانه وی هه مو و کوردیکی دلسۆز له خاکی داگیر کراوی خویانا نازادبن، به داخه وه پیاوانی به ناو ئایینی ناوخرۆی و دهره کی فرمیسک بۆ تاوانباران نه پێژن .

نالهم کاته دا که شاری هه له بجه ی شه هید کیمیا باران نه کری له لایهن دوزمنانی ئایینی پیروزی ئیسلام و مرو فایه تی، پیاوانی به ناو ئاین په رست له بولندو گودا هاوار نه کهن و نه لێن: پیش مه رگه هۆی نه و کیمیا بارانه ن، چونکه داوای مافی کورد نه کهن پیش نه و پیاوه ئایینی فرۆکه به سه ر شاری هه له بجه ی شه هید دا نه سوپا ده وه نه یووت کار به ده ستانی عیراق مافی خویانه هه مو و خراپه یه بکه ن له گه ل کورداندا و پیشمه رگه خراپه کارن .

ئیمه پرسبیار نه که یه ن له و که سانه پیش مه رگه به کاو ل کار دائه نین بۆ بیر له کۆبو نه وه ی سه ردانی سی وولات ناکه نه وه له جه زائر بریاری نه مانی کوردیان دهر کرد و شۆرو شه ر وا که کپ کرایه وه؟ بۆ بیر له رو خانی پێنج هه زار گوند و زینه به چال کردنی (١٨٠) هه زار که سی کوردان به ناوی نه نفتا له وه ناکه نه وه، بۆ بیر له وه ناکه نه وه کار به ده ستانی دراوسی نه لێن کورد به ر نه و نیشتمانی نه و نابێ به زمانی خویان بدوین، نه ی بۆ بیر له فه رموده ی پێغه مه ر ناکه نه وه (مَنْ مَاتَ دُونَ عِقَالٍ مِنْ مَالِهِ مَاتَ شَهِيداً) . بۆ نه بی به رگری له ناموس و دارایی و نیشتمان خراپ بی و فتوای کوشتمان بدری ؟

به یاری ده ی خوا و هیزی پیشمه رگه و گه لی دلسۆز له راپه رینی سالی (١٩٩١) که می هه ناسه ی خوشیماندا . به لām به داخه وه پیشمه رگه و شه هیدانمان بی خوا وه نن، دوزمن کراون به کار به ده ست بۆیان . به لām په نا به خوا پاشه پۆژمان به ره و ئازادی و سه ربه ستی نه روا، پشت به خوا نه به ستین، خوا نه فه رموی: ﴿ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴾ وه که له مه وه به ر باسما ن کرد .

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ اتَوَفَى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ

وَجُوهَهُمْ وَأَذْبَرَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَلِكَ
بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَمٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾
كَذَّابِءِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ
فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ يَذْنُوبُهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥٢﴾
ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا
مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَذَّابِءِ آلِ
فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ
يَذْنُوبُهُمْ وَأَغْرَقْنَاهُ آلَ فِرْعَوْنَ وَكُلُّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٥٤﴾

﴿ وَلَوْ تَرَى إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ ﴾ و نه گهر تۆ نه بینی کاتی فرشته کان
گیانی که سانیکی نه و تۆ و نه گرن له کاتی مردنیانا به راستی تۆ فه رمانیکی گران و
گه و ره سزایکی گه و ره و ناهه موار نه بینی توشیان نه بی له و کاته دا .

﴿ يَضْرِبُونَ وَجُوهَهُمْ وَأَذْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴾ فرشته کان نه دهن له و مه تیان
و ته نیشتیان و پشتیان به شیشی ناسنی ناگرین ، نه و لی دانه هیمایه له و سزایه توشی بی
باوه ران نه بی له کاتی مردنیانا ، دروستیشه نه و لی دانه هه ربه و جو ره بی له و مه ت و
پشتیان بدری ، ئیر بانه یش بینری به هه ر جو ری بی بی باوه ران له کاتی مردنو پیش مردن
سزایان نه دری به هه ر سشیوه که بی و ، نه بی ژری به و بی باوه رانه : ئیوه بجیژن سزای زور
سو پنه ره و نازار دهر که پیشه که به چونی ئیو دوزه خ و سزای گران تر . نه و نایه ته هه چه نده

ته فسیری زمانکویی

به پروا لهت پرووی بی کراوه بولای پیغه مهر ﴿ ۱ ﴾ به لآم مه به سته که بو ههمو و که سیکه نهو شته ببینی، چونکه نهو باسه بو ناموزگاری کردن و تهمی و هر گرتنه، مه به ستیش له بی باوه ران له و نایه ته دا ههمو بی باوه رانه له سهر زه ویدا، هندی زانایان نه لئن: مه به ست بت په رستانی بی باوه رانی قوره شیه کانه. به تاییه تی نه وانه یان جه نگیان کرد له گهل پیغه مهر ﴿ ۲ ﴾ له به دردا، چونکه باسه که هیشتا باسی روداوی به دره .

﴿ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ اَيْدِيَكُمْ وَاَنْ اَللهُ لَيْسَ بِظَلّٰمٍ لِّلْعٰبِدِ ﴾ نه ولیدان و سزایه به هوی شیکه کردوتانه له بی باوه ری و پیشی خوتانتان خستوه، ووشه ی ده ست هیمايه له تواناو، به راستی خوا سته م ناکا له به نده ی خوی له سزادانیانو بی تاوان سزا نادری، زور رونه پرسیار له خوا ناکری و ههمو و شتیکی دادپه روه ریه. له پاشا خوی مه زن پرونی نه کاته وه که به سهر هاتی نهو بی باوه رانه وینه ی به سهر هاتی که سانیکی نهو تون پیش نهوان که ووتو نو نه فهر موی:

﴿ کَذٰبٍ اَلِ فِرْعَوْنَ ﴾ نهو خو و رهوشته ی بی باوه رانی قوره ش له بی باوه ری و دوزمنایه تی پیغه مهر وینه ی خو رهوشتی تاقم و پیاوه ماقوله کانی فیرعه ونه له بی باوه ری و دوزمنایه تی موسا .

﴿ وَاَلَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ کَفَرُوْا بِآیٰتِ اللّٰهِ ﴾ وه به وینه ی خو رهوشتی که سانیکی نهو تون پیش بی باوه رانی قوره شیه ی بی باوه ریان به نایه ته رونه کانی خوا نه هیئا که به لگه بوون له سهر یه کیتی خوا و له سهر پیغه مهرایه تی و کاره پدک خهره کانیان، وینه ی گهل نوح و لوت و عاد و سه مود .

﴿ فَاَخَذَ اللّٰهُ بِذُنُوْبِهِمْ اِنَّ اللّٰهَ قَوِیُّ شَدِیْدُ الْعِقَابِ ﴾ دواپی خوا نهو که سانه ی گرت و سزای دان به هوی گرونا هه کانیانه وه که بی باوه ری و به درو خستنه وه ی پیغه مهره کانیان، قوره شیه کانش سزایان درا به کوشتن و دیل کردن. سزای گهلانی تریش سزایان باسی نه کری له جیگه ی خویانا . به راستی خوا زور به ههمو سزای زور سهخته بو بی باوه ران ، هیچ شتی ریگه له تواناو سزای خوا ناکری .

﴿ ذلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُفِرًّا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ ﴾ ئەو گرتن و سزادان و تۆلە لى سەندنەو لەو گەلانى راپورد بەهۆى ئەو وەهە خوا چاکەى بەخشىبى و رزاندبىتى بەسەر تاقمىکا نای گۆرپى و لەوانى ناسىتەو، ئەو چاکەش برىتى بوو لەناردنى پىغەمەر بۆ لایان و بلاو کردنەو و ناسايش و هەرزانى لەنویانا .

﴿ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِالْأَنْفُسِهِمْ ﴾ هەتا ئەو گەلەنە گۆرپ شتى بەخۆیانەو وەهە لەچاکەو نەرۆن بۆ خراپە و لەخراپەهە کى خراپ نەرۆن بۆ لای خراپتر و بى سوپاسى خوا بکەن، وێنەى قورەيشەکان باوەرپان نەهێناو گۆرپیان بەبى باوەرپى، خزمایەتپان گۆرپى بەدوژمنایەتى پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بەخوین رشتن و گالته پى کردن بەنایەتەکانى خوا، هەرزانى و رۆزى فروانپان گۆرپى بەگرانى و لا بردنى دارابى .

پرسیار / بەوجۆرەى دەرکەوت لەو نایەتەو : هەر گەلى بەردەوامى لەسەر فەرمانبەردارى خوا، ئەو رۆزى و چاکەو بەخششە پى داون نای گۆرپى و لەوانى ناسىتەو . بەلام هەرکاتى بى فەرمانى خوا بکەن خوا لەوانى وەردەگرێتەو، لەگەل ئەویشدا ئەبىرى گوناھاران هەتا بى فەرمانى زۆربکەن سامانیان زۆرتەر ئەبى یالەسەریان هەلناگیرى و لەوانى تىک نادا ؟ .

وەلام / بەراستى ئەو نایەتە باسى گوناھ کردن و بى باوەرپى نەکردو، هەر ئەو نەو نەو فەرمو : خوا ئەو چاکەیه ناگۆرپى لەسەر هیچ کەسى هەتا خۆى نەى گۆرپى ئەو شتەى بەخۆیانەو وەهە، خوا رۆنى نەکردو ئەو چۆنیهتى ئەو گۆرانە، بەگۆرپەى ئەو کە گەلانى پىغەمەرانى پىشو سزایان دراو ئەگەر بەووردى بۆ داچین بۆمان دەر ئەکەوئ مەبەست لەناوەرۆکى ئەو نایەتە ئەمەیه : خۆى مەزن هیچ گەلى لەناو نابا لەجیهاندا هەتا پىغەمەریان بۆ نەبىرى و داوايان لى بکا بۆ لای ئایىنى خوا دەم بە دەم و رۆبەر و بۆ باوەرپەتەن، دواى ئەو گەلە رو لەو پىغەمەرە وەرگیرن لەداواى ئەو، وێنەى بانگ کردنى گەلى قورەيش و گەلى فیرعەون و گەلانى پىش ئەوان، ئەگەر خوا پىغەمەرى بۆ نەناردنايه سزاکەيانى دوور ئەخست هەتا رۆزى پرسىار و پاداشت، خوا لەهەموو کەس زاناترە .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ وهئو سزا و گرتن و تۆله سه ندنه يش بههوی
ئه وه وه بو که به راستی خوا نه بیسی گفتوگۆی ناپیکی ئه و بی باوه رانه که پیغمهر به درۆ
ئه خه نه وه، نه زانی بیرو باوه ریان چۆنه، سزای پاداشتی هه مو کهس نه داته وه به گویره ی
کرده وه ی خو یان و نیازی خو یان .

﴿ كَذَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ ﴾ ئه و بی باوه رانه ی ئه وتۆ
کوژراون له رۆژی به دردا چاکه ی خو یان گۆری به وینه ی ره وشت و کرده وه ی تاقمی
فیرعه ون و کهسانیکی ئه وتۆی پیش نه وان باوه ریان به نایه ته کانی په ره وردگاری خو یان
نه هیناو به درۆیان خسته وه .

دوو پات کردنه وه ی ئه و رسته یه ئه مه یه: ناوه رۆکی نایه تی یه کهم به نایه تی دووه هم
به هیزتر بکاو مه به ستیش ئه وه یه نایه تی یه کهم پروونی بکاته وه ئه و بی باوه رانه شایسته ی
سزای پاشه رۆژن. مه به ستیش له نایه تی دووه هم ئه مه یه شایسته ی سزای جیهانن، ئه وه یه خوا
ئه فهرموی:

﴿ فَأَمَّا لَكُنْهَمْ بِذُنُوبِهِمْ ﴾ دووایی ئیمه له ناومان بردن بههوی گونا هه کانیانه وه.
به تابه تی بههوی به درۆ خسته وه ی پیغمهره کانیانه وه. هه ندیکیان بههوی بومه له رزه وه،
هه ندیکیان بههوی رۆچونی زه وی له ژیریانه وه، هه ندی تریان بههوی رژاندنی به رد
به سه ریا نا له ئاسمانه وه، هه ندیکیان به بای نا هه موار، هه ندی تریان کردنیان به مه یون،
قوره یشیه کان به شمشیر و به تیرو که وان .

﴿ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ ﴾ وه ئیمه خنکاندمان گه لی فیرعه ون به ناوی ده ریای سوور،
وینه ی ئه و رستانه ی له نایه تی (۱۱) ی سوره تی ئالی عیمراندا جاری تر رۆشته وه .

﴿ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴾ هه مو تاقمی له و گه لانه سته مکاربون. یانی هه مو یه کێ
له گه لی فیرعه ون که خنکان و تاقمه کانی قوره یش که کوژران سته میان له خو یان و
له دانیش توان کرد که باوه ریان نه هینا به پیغمهره کانیان و رێگه یان له دانیش توان ئه گرت
له خوا په رستن و له خانه ی خوا .

له پاشا خواى مه زن باسى بى باوه ران به خراپه نه کاو نه کاو نه فخرموى :

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾
 الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ
 وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَمَا تَتَّقِفْنَهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِدَ بِهِمْ
 مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَدْكُرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا تَخَافَتْ مِنْ
 قَوْمٍ خِيَانَةً فَأَنْذِرِ الْيَهْمَ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ
 ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبْقُوا إِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾
 ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبْقُوا إِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾
 وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ
 تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ
 لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِنْ جَنَحُوا
 لِلسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦١﴾
 وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آيَدَكَ

بَنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ وَالْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنفَقْتَ
مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ
اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾

نهو نایه تی سهر وه باسی چند ده سترو هه رمانی نه کاله باره ی رون کردنه وه ی
ناشتی و جهنگ که نه مانه ن :

۱- ﴿ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ به راستی خراپترین بونه وه ری بپروا
خوی بکیشی به زه ویدا له لای خوا که سانیکی نه وتون باوه رپان نه هیتاوه ، بی باوه ری
جیگه ی خوی گرتوه له دلیانا ، وینه ی نه بو جه هل و نه زو وعه ته به و هاوړیکانیان
له قوره شیه کان ، که عی کوری نه شرف و حوبه یی و هاوړیکانیان له جوله که کان .
﴿ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ دوا یی نهو که سانه باوه رپانه یین به موحه مه د و چاوه پروان نا کری
باوه رپه یین .

﴿ الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ﴾ که سانیکی نه وتون تو په یمانی ناشته وایت له گه له هندیکیانان
به ستهو ، وینه ی سه رو که کانی قوره ییش و سه رو که کانی جوله که کانی به نو قوره یزه
که پیغه مه ر ﴿ ۶۳ ﴾ په یمانی لی وه رگرتن ناپاکی نه که ن و به بی ناشوب له شو یی خویانا
دانیشن و هه وال ده رنه بن بولای په کری .

﴿ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴾ له پاشا نهو که سانه په یمانه که ی
خویان له هه مو جاریکا نه شکین . به گوړه ی ناوه روک وېرگی په یمانه که هه لئه سان ،
نه وان خویان نا پاریزن له خواو له شکانادنی په یمان .

۲- ﴿ فَأَمَّا تَتَّقْنَهُمْ فِي الْحَرْبِ ﴾ دوا یی نه گدر تو زالبوی به سهریانان له کاتی جهنگ
کردنداو نه وانت گرت به دیلی و سه رکه وتی به سهریانا .

ته فسیری زمنا کوی

﴿ فَشَرَّ رِبِّهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴾ دواپی تو ئه و بی باوه پانهت گرت به جوړی نازاریان بده و پهرت و بلاویان بکه به کوشن و سزادانیان به هوئی نه وانه وه پرزو بلاو بن که سانی له دواپی نه وانه وه دین نه توانن په یمان بشکینن و دوزمنایه تی ت بکه ن و خراپه بکه ن ، بو ئه وه ی نه و که سانه ی پاش نه وان ته می خوارین .

۳- ﴿وَأَمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَأَنْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ﴾ وه نه گدر تو ترسایت له تا قمی په یمانت لی وهر گرتوون ناپاکی و په یمانه که یان شکاند، دواپی توش فری بده بولای نه وان په یمانه که یان له سهر دادپه روه ری و یه کسان ی له ههر دولا تانه وه و بهر له جهنگ کردن ناگاداریان بکه ن به شکاندنی په یمانه که یان . تو پیش دهستی مه که له جهنگ کردندا، بویه پیوسته ناگاداریان بکه ی چونکه :

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ﴾ به راستی خوا ناپاکی خوش ناوی و له ههر لایه که وه بی به بی ناگاداری دوزمنه کانیان په یمانیان یه کسهر په لاماریان بدری، ونه ی به نو قوره یزه و جگه ی نه وانه یش .

به مانای ووشه ی ئیسلام پیوستی کردوه په یمان جی به جی بکری له گهل نه و که سانه ی په یمانیان له گهل به ستراره . به لام نه و که سانه په یمان نه که ن به دهست که لا بو نه وه ی ناپاکی و ژیر به ژیری پیوه بکه ن و به پنهانی دانیشتون نازار بده ن و بیان کوژن و تالانیان بکه ن، له و کاته دا فهراندر اوه به شکاندنی نه و په یمانه ، له م سهر دهمه ی نیمه دا کوردان زورشتی وایان له گهل دا کراوه .

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا أَنَّهُمْ لَا يَعْزُبُونَ﴾ وه گومان نه بدن به که سانیکی نه و تو باوه پریان نه هیناوه رزگاریان بووه له کوشن و به دلیل گرتن له روژی به دردا به راستی نه وان به و رزگار بونه یان په کی خوا ناخن تلایان لی نه کاته وه، که س له دهستی من رزگاری نابی، ئیر یاله جیهاندا سزایان نه دهم به کوشن یاله پاشه روژدا سزایان نه دهم به سزای گه وره تر، خوا به و رسته یه دلخوژی پیغمهر نه داته وه .

له پاش نه وه ی نایه ته کانی پیشو و باسی جی به جی کردنی په یمانی له گهل یه کتری کرد، فهرانیشی دا بو دیاری کردنی هه لو یست له گهل یه کتری له کاتی شکاندنی په یماندا، فهرانه ده دا به موسلمانان و نه فهرموی :

۴- ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَبْلِ﴾ وهئيوهى موسلمان ناماده بكنه بۆ جهنگى بى باوه ران شتى تواناي نهو شته تان هدى له هيز به چك و به تفاق و كه ره سهى چك له پرم و شمشيرو له چاره وى كه به سترانه ته وه بۆ جهنگ، خواى مه زن نهو كاته باسى چاره وى كرده، چونكه گه وره ترين هيز بووه بۆ جهنگ كردن له وسه رده مه دا، پيغه مهر ﴿﴾ له كاتى خويندنه وهى نهو نايه ته سى جار نه يفه رمو ئاگادار بن: هيز برتبه له فرى داني تير. نهو ووشه يهى دووپات نه كرده وه سى جار.

بۆ زانين: خواى مه زن لهو نايه ته دا فهرموى: ئيوه ناماده بكنه شتى خوتانى بى به هيز بكنه له جهنگدا، نهو شتهى ديارى نه كرده وه، ميژوو دهري خستوه راستى نهو فهرموده يه بهرله (۱۴۲۱) سال له كاتىكا نه فروكه نه بونباى زه ره و ساروخ نه بوه، زانايانى بليمه ت له هه موو سه رده ميكا زانستى خويانيان به كار هينا وه بۆ به هيز كردن و گه شه پيدانى كه ره سهى هيز له تيره وه بۆ فيشهك و تفهنگ، له وانه وه بۆلاى ساروخ و بۆنباى بچوك، بۆلاى بۆنباى زه ره و هيدر و جينى و چه كى كيمياوى، هه تادى. نهو بو موسلمانان له جهنگى خه يبه ردا مه نجه نيقيان به كار هينا بۆ فرپيدان، ناماده بكنه شتى خوتانى بى به هيز بكنه بۆ نه وه:

﴿تَرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ﴾ ئيوه بترستين به وشته له تواناتان هه يه و نامادهى نه كهن دوژمنى خوا و دوژمنى خوتان له بى باوه رانى مه كه و نه وانه يش موسلمانان به دوژمنى خويانيان نه زانن و، به وهى نامادهى نه كهن دوژمنانى خوتانى بى بترستين له جگهى نه وان له دوو پروه كان و له جوله كه و گاور و فارسه كان و رۆمه كان و جگهى نه وانيش كه ئيوه نايان زانن و خوا نه يانزانى و نه يان ناسى، كه سانى تريشيان بى بترستين له پشتى په رده وه بوون به ستونى پيجه م و به پرواله ت له گه ل ئيوه ن.

بۆ ئاگادارى: نه بى بزائرى (ئيره اب) واته ترستاندن توقانندن دوو جو ره: يه كه ميان توقاندى بى باوه ران كه به ئاشكراى دوژمنى مسلمان و فيل و پيرن نه گيرن به

ته فسرى زمانا كۆيى

موسڵمانان ئەم جوړه یان شتیکی ره وایه و پیوسته له بهرگری کردن له ئاین و له نیشتمان، بهو مهرجهی سهر نه کیچی بۆلای کزبوونی هیزی ئیسلام و نه توانری بهرگری له خویان بکه، موسڵمانان خاوهنی چاکه نه بن هاوتای چه کی بی باوه ران بی. دووهەم ئەگه ربی باوه ران جهنگیان به رپا نه کردو دوژمنایه تی ناشکریان نه نه کرد. لهو کاته تو قانندیان قه دهغه نای پهلما ری خویان و دارایی و کۆشکیان بدری ئەم جوړه کاره ئیسا بیی ئەوترتیلو.

بو زانین: ئەو دوژمنانه ی خوی مه زن ئەیانزانی، هه مو ئەو که سانه ن ئاواته خوازن موسڵمانان توشی ترس و لاوازی بن، خویانیان له موسڵمانان په نهان داوه هه تا دهسته لاتیان په ره نه سیی بۆ داگیر کردنی هه ژاران ئەو جوړه که سانه له سه رده می پیغه مه ره وه هه تا ئەم سه رده می ئیمه کۆتاییان بی نه ها تووه، کۆتایشیان بی نایه هه تا رۆزی دوا یی، بۆیه ئیوسته له سه ر موسڵمانان و که لانی هه ژار ئەو فه رموده ی خوایه بگر نه دل و کاری بی بکه ن و خویان پر چه کبن.

دووباره ئیمه ی موسڵمان به تایه تی، که لانی تری ناشتیخواز پیوسته له سه ر یان دوژمنانی خویان بناسن خویانیان بۆ ئاماده بکه ن به هه مو چه ک و تفاقی هه تا کۆمه لی ئاده میزاد بپاریزن له گیج داوی ژیان، سته مکارانی چاو چنوک بترسین هه تا نه توانن گالته و پاری به ژیا نی ئاده میزاد بکه ن، ئەو بیرو باوه رو هیزه سوود به خشن، به لām پیوستیان به مرو فیککی خاوه ن داد په ره ره هه یه، که سه ر شو رپکا بۆ فه رمان و یاسای خوا و بانگی هه مو ئاده میزاد بکا بۆ لای یاسای خوا، بۆ ئەوه ی هه موویان وه ک یه ک بژین به گو یه ی یاساو ده ستوری خوا و هیچ که سیان له و ده ستوره لانه دن، ئەگه ر که سی لا بدا به هیزو توانا بیگی رنه وه بۆ لای خوا په رستی، رۆژ ناواو رۆژه لات. به تایه تی ئەمه ری کاو به ریتانیا و ئیتالیا و فه ره نسا و روسیا، هه رئه وانه بوون دوژمنی کوردان ئیمه بیانناسین له م سه و رده می ئیمه و بریتین له رژی مه بی باوه ره که هوره کان که عیراقیان چه کدار کردو و کورده کانیا ن کیمیا باران کرد و خویانیان لی بی ده نگ کرد. به لām ئەو کاره خراپانه کار به ده سه ته کانیا ن ئەیکه ن، ئەگه نا ژیره سه ته کانیا ن زۆر به یان چه و ساوه ن بۆ

سه پاندنی نه وانه ی پیشو به لگه مان زوره. به لام نه مانه ی خواره وه تان بو نه نوسین کورد
نه لی مشتی خه رواریکه :

۱- (نیکولاس سیکمان) له نامه ی خویا (الاستراتيجية الامريكية في السياسة العالمية)
نه لی: چاو پو شی کراوه بو نیمه ی نه مریکا زورو سه رکوت کردن به ههمو جو ره کانیه وه
له وانه جهنگی کاولکهر هه تا ویستی خو مان به زور سه پیتین به سه رکه سانیکی نه وتوی بی
هیرن و داگیران بکهین .

۲- (لیود بلتش) ی نه مریکی نه لی: پیویستی نه وه به که گه وره یی بونی خو مان
پهیدا بکهین به هیرن توانا به سه رکه بونه وهران به رامیاری و نابوری و کومه لایه تیه وه
وه پیویسته نه وه شیش بو کاتی نه بی و دیاری بکری، نه وانه به راستی پیویستیکی به رده وامه
نابی که مته رخه می تیدا بکری .

نه ی موسلمانان، نه ی گهلانی ناشتی خواز. نه ی ههمو دانیشتوانی روی زهوی نه ی
کوردی چه وساووه؟ نه و خو به گه وهر زانین و له خزیایی بوونی دوژمنان و ده برینی
دهست دریزی و سته مکاریه بو سه رکه بنده کانی خوا به تاییه تی هه و لدان دانی دوژمنانی کورد
بو بنه بر کردنیان، بو نه بی بیران لی نه که نه وه نه بی بزاسن هیچ شتی نیه ناوایان لی بکا
جگه ی نه وه ی ترسیان له هیری نیه دهستیان بشکیتی. نه وه هیره نه وان بترسیتی
جگه له یاسای قورئان دهست ناکه وی، هه تا ووشه ی خوا به رزو بلند نه بی ووشه ی پوچ
وسته م به ره و خوار و نزم نابی.

۵- ﴿ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴾ وه ههر شتی
نیوه ی موسلمان بیبه خشن دای بنین له ههر شتی بو ناماده کردنی هیرو چه ک و تفیق
له ریگه ی نایینی خوادا بو په رستن و پیویستی جهنگ پاداشته که ی نه دریته وه به نیوه
به بی که م و کوری و، نیوه سته متان لی ناکری به که میونه وه ی پاداشت و نه بیبه خشن
له ریگه ی خوادا، نه م مده به سته له نایه تی (۱۹۶) ی سوره تی نه لبه قه رده دا و له نایه تی
(۹۲) ی سوره تی نالی عیمراندا تییه ریوه .

دواى ئه‌وه‌ی خوا فه‌رمانی دا به‌باوه‌رداران به‌ئاماده‌کردنی هیزو نه‌وشتانه‌ی دوزمنیان بی‌بتز سینه‌ی فه‌رمانیشمان پی‌ته‌دا نه‌گه‌ر له‌دوایدا دوزمن داواى ناشته‌وا بیان کرد و وه‌لامیان بده‌نه‌وه‌و نه‌فه‌رموی :

٦- ﴿ وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْتَحِ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ﴾ وه‌ته‌گه‌ر بی‌باوه‌ران ئاره‌زو ومه‌یلیان کرد بو‌ لای ناشتی و دوستایه‌تی، دوا‌یی تۆیش مه‌یلت هه‌بی بو‌ لای ناشتی و دوستایه‌تی و، تۆ پشت ببه‌سته‌ به‌خواو کاری خو‌ت بسپی‌ره به‌خوا ده‌رباره‌ی ئه‌و په‌یمانه‌ی ئه‌ی به‌ستی له‌گه‌ل بی‌باوه‌ران، بو‌ ئه‌وه‌ی خوا یاریده‌ی تۆ بدا له‌هه‌مو کات و له‌هه‌مو شو‌تی‌کا .

﴿ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ به‌راستی خوا هه‌ر ئه‌وه‌ ئه‌بیس‌ی گفتو گۆی ئه‌وان، ئه‌زانی به‌کردار و شاراه‌وی دل‌یان که‌درۆو ته‌له‌که‌ بازی له‌گه‌ل تۆ بکه‌ن، خوا ئاگاداری تۆ ته‌که‌ له‌فیلی ئه‌وان .

بۆزانی: ئه‌وئایه‌تانه‌ ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌مان فیر ته‌که‌، پیوسته‌ له‌سه‌رمان فه‌رمانبه‌رداریان بن :

١- ناشتی و وازه‌یتان له‌جه‌نگ ئه‌مانه‌ نه‌گرته‌وه‌ه : وه‌ستانی جه‌نگ له‌نیواندا . وه‌رگرته‌ی سه‌رانه‌ له‌ بی‌باوه‌ران . چونه‌ نیو ئایینی ئیسلام .

٢- پیوسته‌ له‌سه‌ر موس‌لمانان ناشتی خواز بن له‌گه‌ل هه‌مو که‌سی‌کا و هه‌مو هه‌رمی‌کا ، ناشتی خواز و بی‌تازار بن له‌گه‌ل موس‌لماناندا و پیلانی ژیر به‌ژیر وازلی به‌یتن .

٣- پیوسته‌ ئی‌مه‌ بزانی که‌مه‌به‌ست له‌ ناشتی له‌وئایه‌دا ناشتی له‌گه‌ل دانیش‌توانی روی زه‌وی ئیر جه‌نگیان کردب‌ی له‌گه‌ل موس‌لمانان یا بی‌ لایه‌ن بن نه‌که‌ له‌نیوان دوولایه‌نی جه‌نگ که‌ر له‌گه‌ل یه‌کتری به‌ته‌نها . واته‌ نه‌گه‌ر یه‌کی‌کیان په‌لاماری شو‌تی تری دا ئه‌وی تریان بی‌لایه‌نی ، به‌و مه‌رجه‌ی په‌یمان له‌گه‌ل ئه‌وشو‌یتنه‌دا نه‌به‌سترا‌یی بو‌ دوستایه‌تی ، یاموس‌لمان نه‌بن ، بو‌ ئه‌وه‌نه‌بی ئه‌وناشته‌وا یه‌ هه‌ریه‌که‌یان به‌ ناره‌وا په‌لاماری کیشه‌ره‌یکی هه‌زار و بی‌ ده‌سته‌لات بده‌ن و داگیر ی بکه‌ن و خو‌تیان بمژن ، وینه‌ی

ته‌فسیری زمان‌کۆبی

ئهو په یمان و ژبانه ناشییه ی نیوان ئه مهریکا و روسیا که مه بهستیان له و ناشتیه ئه وه یه ئه وان له نیو په کزیدا ناشتبن. دواپی ئه بیړی ته له کهو فیل ئه سازینن بو کیشوره بی لایه نه کان، به لیدانی سهر بهستی و پروتانه وهی دانیشتون له ناسیاو ئه فهریقا و ئه مهریکای لاتینی، له بهر په ره پیدانی قازانجی هه ردوولایان .

۴- ئه و ئایه ته فهران دانه به ناشتی نه گهر داوای ناشتی کرا، ئایه تی (۳۵) ی سوره تی موحه مه د له مانا کهیدا ئه فهرموی: ئه ی باوه رداران: ئیوه سستی مه کهن و داوای ناشتی مه کهن له بی باوه ران. له کاتیکا ئیوه بالاده ستبن و، خوا له گهل ئیوه دایه، ریگه ی یه کگرتنی مانای ئه و دوو ئایه ته چییه؟ دژایه تی له نیوان فهران دانی ئه و دوو ئایه ته دا نیه، ئایه تی سوره تی موحه مه د بو ئه وه یه مه بهستی موسلمانان به رزبکاته وه و گیانیان به هیزبکا، قه دهغه بکا لییان روخانندن و هه له اتن له بهر دوژمن، ئایه تی ئیره ئه فهرموی نه گهر ئه وان داوای ناشتیان کرد وه لامیان بده نه وه .

۵- ﴿ وَ اِنْ يُرِیدُوا اَنْ یَخْذَعُوْنَ فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ ﴾ وه نه گهر ئه و که سانه داوای ناشتی نه کهن ئه بیان ویست که فیل له تو بکهن و فریوت بدهن به هو ی ناشتیه وه خو یان دهر باز بکهن، له په نهانیدا ناپاکی له دهر و نیاندا بیت تو له وان مه ترسه، دواپی به سه بو تو خوا له خراپه ی ئه وان نه تانپار تری، به راستی له وه وه به ریش خوا یاریده ی تو ی داوه و سهری خستن .

﴿ هُوَ الَّذِیْ اٰیْدٌ تُبْصِرُهُ وَ بِالْمُؤْمِنِیْنَ ﴾ خوا که سیکی ئه و تو یه یاریده ی تو ی داوه به هو ی یارمه تی دانی خو ی و به هو ی باوه ردارانی خو یه وه به نهینی به نار دنی فریشته، به هو ی باوه ردارانه وه به ناشکرا به یاریده ران و کوچ که رانه وه .

پرسیار / له ئایه تی (۵۸) ئه م سوره ته دا خوا فهرمانی دا به پیغه مهر ﴿ ۵۸ ﴾ که په یماننه کانیان بشکیتی و فری بداته وه بو لایان نه گهر ترسی ناپاکی وفیلی بو له وانه وه، له م ئایه ته دا ئه فهرموی به پیغه مهر وه لامیان بداته وه نه گهر داوای ناشته و اییان کرد بابیشپانه وی ناپاکی بکهن مانای ئه و دوو ئایه ته چۆن جووت ئه بن ؟

ته فسیری زما کو بی

وه لآم / دژایدتی له نیو مانای نهو دوو نایه ته دا نیه، چونکه خوا له نایه تی (۵۸) دا
 فهرمانی داوه به شکاندنی پیمان له گهل ناگادار کردیان به شکاندنی نهو په پمانه له کاتیکا
 به راستی بزانی به ناپاکی و فیلیان به پرونی به هوئی نیشانه ییگومانه وه، له م نایه ته دا
 فهرمانی داوه به پیغمه مهر ﴿﴾ به ناشته وایی له گهل ناله کاتیکا بزوی رپون نه بیته وه ناپاکی
 نهو که سانه، ئیتر له ژیره وه نهوان بیان هوئی ناپاکی بکن. که واته پیغمه مهر ﴿﴾ پیوسته
 تهماشای پروالته بکا له همدو کاریکا، به وگویره له گهلان بجولته وه، شاراوو نهیته
 دهرویان دهرویان هواله ی خوایه، پروالته په یوه ندی به ناده میزاده وه هیه له همدو
 شتیکا .

له پاشا خوای مهزن رونی نه کاته وه به چ شیویه خوا یاریده ی باوه دارانی داوه و
 نه فهرموی:

﴿وَأَلَفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾ وه خوا خوشه ویستی و دوستایه تی کز کرده وه له دلایان به هوئی
 ووشه ی ئیسلامه وه. به تاییه تی له نیوان دلی هوژی نهوس و خه زره ج که دوژمنایه تی
 له نیویانا بو ماوه و ۱۲۰ بهرده وامبو به هوئی باوه پهنایان به ئیسلام وازیان لی هیتا، بون
 به دوستی گیانی به گیانی، له گهل نهو همدو ره گه زپه رستی و لوت به رزی و دل ره قیه وه
 عه ره به کان هه یانبو.

نهو نایه ته بزمان ده رته خا که عه ره به کان به گشتی تورپی و خه شم و لوت به رزی و
 ره گه زپه رستی و رق و دوژمنایه تیان بو جی مابو له بابیره کانیا نه وه، نهو شته تیکه لاوی دلایان
 بوبو. جیگه ی خویانیان گرتبو له دهرونیانا، نهو کرده وه خراپانه هیتا بهرده وامه له نیویانا
 له م سه رده مه ی ئیمه دا، چونکه لایانداوه له ده ستوری قورئان: بو نمونه سوریا و عیراق و
 جگه ی نهوانیش. به تاییه تی تورکیاو ئیران نهو شیوازه خراپه و ره گه زپه رستی بهرله ئیسلام
 بهرده وامه له نیویانا به جوړی نه یانه وئی ره گه زانی تر بنه بر بکن به تاییه تی ره گه زی کوردان.
 به لآم له گهل نهو همدو ره ووشته نا په سه ندانه تهماشا بکن چون کاتیک پیغمه مهر ﴿﴾
 هات عه ره به کانی گه راند به برای یه کتری، نهو کاره کاری په کنخه ره بو پیغمه مهر ﴿﴾

ته فسیری زمنا کوئی

چونکه به کگرتن بو دلیان کاریکی و ابو هر گیز بیری لی نه نه کرایه وه له گهل نه و ره و شته ناله بارانه دا بویه خوا فهرموی:

﴿ لَوْ اَلْفَقْتُ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا مَا اَلَفْتُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ﴾ نه گهر تو خه رجت بکردایه بو چاک کردن و نه رمی دلیان نه و شته ی له زه ویدایه هموی به دارایی و به ره همو پسته و نه توانات نه بوو به کیتی و دوستایه تی و نه رمی بخه یته دلیانه وه .

﴿ وَلَكِنَّ اللَّهَ اَلَفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ﴾ وه به لام خوا نه رمی و دوستایه تی خسته نیو دلیان و دوستی و به کیتی نیوانیان گه شه ی سهند به جور ی بون به برای به کتری، بگره زورتر له خو یان یار مه تی برای نایینیان نه دا .

﴿ اِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ به راستی خوا زور گه و ره و به ده سه لاته بو نه و که سانه فیل نه که نه له تو، هم موشی له جیگه ی شیای خو یا دانه نی، یاریده ی تو و باوه رداران نه دا . له دوایدا خوای مه زن فهرمان نه دا به باوه رداران به جهنگ کردن له گهل بی باوه ران و

هانیان نه دا و نه فهرموی :

يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ

اَللّٰهُ وَمَنْ اَتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٦٤﴾ يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ

اَلْمُؤْمِنِيْنَ عَلَى الْقِتَالِ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُوْنَ صَابِرُوْنَ

يَغْلِبُوْا مِائَتِيْنَ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّائَةٌ يَغْلِبُوْا اَلْفًا مِّنَ

اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿٦٥﴾ اَلَّذِيْنَ خَفَفَ

اَللّٰهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنَّ فِيْكُمْ ضَعْفًا اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّائَةٌ

صَابِرَةٌ يَغْلِبُوْا مِائَتِيْنَ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُوْا اَلْفِيْنَ

بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٦٦﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ زانایان به دوو جوړ مانای نهو
 نایه تیان کردوه :

۱- نهی پیغمهر: بهسه بو تو خواو کسې پیره وی توی کردوه له باوه پدران بو
 هه موکارو کرده ویه بو توو بو نهوان، جگه له خوا توو پیره وانت کسې تر تان ناوی .

۲- نهی پیغمهر بهسه بو تو خواو باوه پدران به وی پدیامی تووه، نایه تی (۱۶۲) ی
 نه سورته به لگې ناشکرایه له سر مانای دوو هه، به هر جوړی بی مه به ست له ناردنه
 خواره وی نهو نایه ته نه مه یه: که پیغمهر ﴿﴾ نارام بگری و بزانی که جهنگ کردنی
 نهو له گهل بی باوه پان نهو بی باوه پیه خوا به وانی داوه .

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ﴾ نهی پیغمهر: تو هانی باوه پدران به
 له سر جهنگ کردن له گهل بی باوه پان، باوه پدران بخه جو له و گهر میان بکه بو نهو
 جهنگه له بو به رزبونه وی تاین .

﴿إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ﴾ نه گهر هبی له یوه بیست کسې
 نارام گرو خوراگر نهوان زال نه بن له باوه پدران . به ختیار به جهنگ ده ست نه کوی و
 به خوراگرتن و خو به کوشت دان .

﴿وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ يَغْلِبُوا مِائَةً أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾ وه نه گهر
 بی له نیو سه د کس زال نه بن به سر هه زار کسې له کسانیکې نهو تر باوه پریان
 نه هیناوه، نه و زال بونه ی یوه به وی نه و هیه نه وانه تا قمیکن هیچ شتی نازان و سوود
 له هیچ شتی وهر ناگرن .

خوا به کهم جاری هاتی نیسلام پیوستی کردبوو له سر موسلمانان هه ریه که یان
 جهنگ بکه نه گهل (۱۰) کس له بی باوه پان به و بونه وه موسلمانان ژماره یان که مبو،
 بویه پیوستبو خویان راگرن له به ردهم هیزی بی باوه پاندا، نه وانش هیزیان نه دا به خویان
 بو نه و مه به سته، کاتی ژماره ی موسلمانان زوربوو، خوی مه زن نه یزانی هه ندی
 له موسلمانان لاوازو هه ندیکیان پیرن ، بویه خوا سوکی رزاند به سر یانا به میهره بانی خوی
 وفه رموی:

﴿ اَلَاۤنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمۡ وَاَعْلَمَ اَنْ فِیْكُمْ ضَعْفًا ﴾ ئیستا ئه و فەرمانه گرانه له سهرتانه خوا سوکی کرد له سهر ئیوه که بی، یسته یه کیکتان جهنگ بکه له گهل دوو کس له بی باوه ران و خوراکر و هه لئه یه له بهرده میانا، خوا ئه زانی که به راستی له ئیوه دا هه یه لاوازی له شتان و گرانه له سهرتان جهنگ کردنی یه که کهستان له گهل (۱۰) که سدا، خوا ئه زانی به لاوازی موسلمانان له دواى نه وانه وه دین. که واته خوا ئه و فەرمانه ی سوك کرد له سهر هه مو موسلمانان فهرموی:

﴿ فَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّمَّةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِثَّتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُوا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴾ دواى نه گهر هه بی له ئیوه سه د که سی خوراکر زال ئه بن به سهر دوو سه د که س له بی باوه ران. نه گهر بی له ئیوه هه زار که س زال ئه بن به سهر دوو هه زار که س له بی باوه ران به ده ستوری خوا و فهرمانی خوا و، خوا له گهل ئه و که سانه یه ئارام گرن و خوراکر و یارمه تیان ئه دا، ئیتر چۆن سهرناکه ون ؟

له رۆژی به دردا موسلمانان (۷۰) که سیان له بی باوه ران به دیلگرتن و هینان، پیغمهر پرس و راویژی کرد له گهل هاوړیکانی له باره ی ئه و دیلانه وه، ئه بوبه کر ووتی: خزم و خیزانی خۆتن بیانیه له وه لئه وانه یه په شیمان بینه وه، باخویان بکړنه وه و پاره یان ل وه بگره و موسلمانان بی به هیز بکه، عومهر وتی: بده له گهر دنیان ئه وانه پیشه وای بی باوه ران خوا تو ساماندارمان نه کاو پیوست به کړینه وه ی ئه وانه نیه، هاوړیکانی تری پیغمهر ووتیان ئیمه خو کړینه وه ی ئه وغان ئه و، دواى دیله کان خویانان کړیوه. خواى مه زن به ربه خنه وه که خو کړینه و یان هه لئارد روی کرده موسلمانان و فهرموی:

مَا كَانَتْ لِنَبِيِّ اَنْ يَكُوْنَ
لَهُ اَسْرٰى حَتّٰى يَشْخِصَ فِى الْاَرْضِ تَرِيْدُوتَ عَرْضَ الدُّنْيَا
وَاللّٰهُ يُرِيْدُ الْاٰخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيْمٌ ﴿ ١٧ ﴾ لَوْلَا كِتَابٌ مِّنْ

اللَّهُ سَبَقَ لَمَسِّكُمْ فِي مَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا مِنَّمَا
 غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٩﴾
 يَأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَن فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرِ إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ
 فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ
 وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٠﴾ وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا
 اللَّهَ مِن قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

﴿ ما كانض لني ان يكون له اسرى حتى يشخن الارض ﴾ سزاوارو شايسته نيه بو
 هيچ پيغمه مري كه بوي هبي چهندين ديل خوكرينه وهيان ههركاتي نهو پيغمه ميره بهزوري
 زال نهبي بهسهر بي باوه راناو زوريان لي نه كوژي لهزهويدا، بي باوه ري لاوازي بي بههوي
 نهو كوشتنه لهنيو بي باوه راندا، شكوي نيسلام بهره بستي. كهواته نهبي بكوژين ههمو
 موسلمانان هير پيدا نهكهن ديل نهكرين .

﴿ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ نيوه كالا و خواردهمهي
 جيهانتان نهوي بهوه رگرتي پاره لهديله كان و خواپاداشتي پاشهروژي نهوي كه بههشته و
 برانهوي بو نيه، خوا تواناي زوره، دوستانى خوي زال نهكا بهسهر دوژمنانيدا، ههمو شتي
 له جيگهي شيواي خويا دانهني، بويه فرمان نهدا بهكوشتني بي باوه ران و قه دهغه نهكا
 وه رگرتي خوكرينه وهيان ههتا موسلمانان شكو پيدا نهكهن و هيريان پتهو نهبي .

بوژانين: ههركاتي موسلمانان له جهنگي بي باوه راندا ديليان گرت بهفهرمانداني نهو
 نايته بو موسلمانان ههيه دووشت:

١- نه گهر جهنگ پيدا بوو لهنيو موسلمانان و بي باوه راندا له بهر نهوهي نايين
 جيگهي خوي بگري له زهويداو بهرله وهيش تهواو بي بو نايين هيرو زالبون بهسهر بي

تهفسيري زمانكوي

باوه راندا ، له و کاته دا نه گهر موسلمانان زالبون به سهر بى باوه راندا پيوسته له سهر موسلمانان بيان کوژن و ديليان نه کهن، بو نه وهى ترس بکه وېته دليان و جارى تر نه توانن جهنگ بهرپا بکهن له گهل موسلمانان، وهک نايه ته که فه رمانى داوه .

۲- له کاتيکا جهنگ ده ستى پى کرد له نيوان موسلمانان و بى باوه راندا پاش نه وهى ثاين هيز شکوى پدهى سهندبو، دواى ته و او بونى تواناى ثاين و موسلمانان ، به جوړى ته له کهى بى باوه ران کارى نه نه کرده سهر موسلمانان، له و کاته دا موسلمانان بويان هديه بى باوه ران بکوژن، بزيشيان هديه ديليان بکهن، که ديليان کردن بويان هديه به پاره بهر لايان بکهن، بزيشيان هديه به خوړاى بهريان بدهن، وهک خوا فه رمانى پيداوه له نايه تى (۴) ى سوره تى موحه مدها .

﴿لَوْ لَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ﴾ وه نه گهر فه رمانى له لايهن خواوه دهر نه چو بايه له ممو وپيش که خوا ياريدى ثاين و پيغمه مدهى خوى نه ده دا به تا قميکى که مى نه و تو جهنگيان کرد له گهل پيغمه مدهر و فه رمانى نه دا به سزاي بى باوه ران به و ژماره زوره و به کوشتن و به ديل کردن به ده ستى باوه رداران ، نه گهر خوا به و جوړه فه رمانى نه دايه .

﴿لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ به راستى توشى نيوه نه بوو سزايکى زور گه و ره له سهر نه و شتهى نيوه و هرتان گرت که بى باوه رانى دوژمنانى خواتان به ديل گرتو به پاره بهر تانندان، چونکه خوا نه يو بست که نه و کوشتن و خو مانده و کردانه تان و کاره کانتان بو نيازى خوا بى نهک بو خواردنى جيهان ، جوړى نه و سزايه خوا نه يزانى چيه وباسى نه کردووه .

پرسيار / کاتى که ديل کردن قه ده غه بوو، بهر له وهى خوا ثاينى خوى سهر بخا به سهر هم موو ثاينه کانا، پيغمه مدهر چو ن فه رمانى دا به هاوړيکاني له روژى به دردا بى باوه ران ديل بکهن و خو يان بکړ نه وه بهر له ته و او بون و چه سپاندنى ثاين ؟

وه لآم / به راستى پيغمه مدهر ﴿ﷺ﴾ نه و قه ده غه گرتانهى گرتنه وه به تايه تى و بوى هديه نه و ديلانه بهر له بکاو پاره يشيان لى وهر بگرى، بو جگهى پيغمه مدهر قه ده غه يه، کارى پيغمه مدهر بى سودنيه، نه وه بوو زور له و ديلانه موسلمان بوون، نه وه له لايه که وه و له لايه تره وه

ته تفسيرى زمنا کړي

زۆربەى ئەو دیلانی بەزۆرو بەتۆزى هیتراون بۆ جەنگ . کەواتە ئەکۆشتى ئەو دیلانی
وبەرەلا کردنى هەندیکیان سودى ئایینی تێدابو .

ئینىنول ئەسیر لەبەرگى دووى مێژووەکەى خویا ئەلئى: پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ لەروژى
بەدر داو فەرموى: من ئەزانم پیاوانى بەنوهاشم و جگەى ئەوانیش بەزۆر دەرکراون و
هیتراون بۆ جەنگ کردن ئیو ئیو توشى یەکی لەوان بوون مەیان کوژن . لەناو ئەو گێراوانەدا
سۆهیللى کورى عەمر بە دىلى گێرا ، عومەرى کورى خەتاب ووتى: ئەى نیراوى خودا
لیم گەرێ بايکۆزم جارى تر لەدژى تۆ خۆى نەنوێت ، پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرموى:
لەمەودوا پلە یە وەرئەگرێ تۆ سوپاسى ئەکەى لەسەر ئە و پلە یە ، هەروەها لەبەدر دا
ئەبول عاسى کورى رەبیع مێردى زەینەبى کچى پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ دیل کرابو زەینەب
ملوانکەى خۆى کە لەلای خەدیجەى دایکیەو پێى درابوو ناردى بۆ ئەوێ ئەو مێردەى
خۆى بکڕیتەو . پێغەمەر فەرموى: ئەگەر ئیوێ باوەردار ئارەزوو ئەکەن بەرەلای بکەن ،
ئەوانیش مێردەکیان بەرەلا کرد و ملوانکە کەیشیان دایەو بەزەینەب ، دووایی
مێردەکەى موسلمان بوو .

﴿فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ دواى ئیو بخۆن
هەندى لەوشتەى ئیو بەتالان گرتوتانە و دەهستان کەوتوو لەپارەى خۆکڕینەو یان
بەخوار دینى رەواو پاک بەبێ ترس و ، ئیو لەخوا بترسن و خویان پیاوێرن لەبى فەرمانى
خوا ، بەراستى خوا لى خوشبونی زۆرە بۆ گوناھى ئیو ، مێهرەبان و خواھەن بەزەییە بۆ
رەواکردنى دەست کەوتى ئیو لەبى باوەردان ، بۆ جگەى ئۆمەتى پێغەمەر ﴿ﷺ﴾
قەدەغەبو .

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرِ﴾ ئەى پێغەمەر: تۆ بلى بەو کەسانە
لەژێر دەستى ئێردان لەدیلهکان ، ئەوانەیان موسلمانەتى خۆیانیان دەرپى ، خوا فەرمانى
دا بەپێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بەوان بلى .

﴿إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ﴾ ئەگەر خوا بزانی لەدلى
ئێو دا چاکەى هەیه لەباوەرھێنان و نیازى پاک بەپوختەى ، زۆر پونە خوا هەمووشتى

نه زانی بهر له په دابونی نهو شته خوا نه به خشی به نیوه چاکتر لهو شته وهر گیراوه له نیوه
بو نه وهی خو تان بکړ نه وه له دلیلی .

﴿ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ وخوا خوش نه بی له نیوه وخوا لی خوشبوونی
زوره بو گونا هباران لهو که سانه تان نیاز تان پاکه و لهو که سانه تان باوه رتانه هیناوه ،
میهره بانه که یاریده ی نیوه بدا بو نیسلام بون تان و نیازی پاک تان .

﴿ وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ ﴾ وه نه گهر نهو دیلانه موسلمان نه بن
بهروالت وویستیان ناپاکی له گهل تر بکهن وله دلاینا به په نهانی، دواپی نه وانه ناپاکیان
کردوو له گهل خوا له مه ویش به شکاندنی په یمان و باوه رنه هی تان و جهنگ کردنیان .

﴿ فَأَمُكِّنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ دواپی خوا تو و موسلمانان سهر نه خا به سهر
نه واندان و توانا به نیوه نه دا، نه گهر جاری تر بگه رنه وه بو لای ناپاکی له گهل خوا و
له گهل تر، جاری تر خوا توانا نه داته وه به نیوه و سهر شورپان نه کهن، به وینه ی جهنگی
به در و، خوا نه زانی به کارو کرده وهی پاشه روژی بهنده کانی خو ی و چ شتی له دلاینا به
له بی باوه ری و ناپاکی ، هموشتی له جیگه ی شیوی خو یا دانه نی، پاداشتی هه مو که س
نه داته وه به گویره ی کرداری خو یان له پاداشت و توله، نیر نه ی موحه مه د: تو نابی بترسی
له ناپاکی نهو که سانه بهر لالت کردون، نه وهی تو کردو ته بو سوودی ناین کردو ته .
دوواپی خوی مهن له کوتایی سوره ته که دا فرمان نه دا که پیوسته موسلمانان و

باوه رداران واز له دوستایه تی بی بوهران بهین و، نه فهرموی :

إِنَّ الَّذِينَ
آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَّهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَاوُوا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ

ءَامَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُم مِّن وَلِيَّتِهِم مِّن شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا
وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُن فِتْنَةً فِي
الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٣﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَهَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَاوُوا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٤﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِن
بَعْدِ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَٰئِكَ مِنكُمْ وَأُولَٰئِكَ الْأَرْحَامُ
بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٥﴾

﴿ إِنِ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا ﴾ به راستی که سائیکی نهو تو باوهریان هیناوهو کوچیان
کردوه له نیشتمانی خوین له بهردوستانیه تی و خوشه ویستی خواو پیغمه در ﴿ ۷۲ ﴾ .
﴿ وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ وه کووششیان کردوهو خوینیان
ماندوو کردوه له جهنگدا به دارایی خوین و به گیانی خوین، به دارایی خوین بو
ناماده کردنی چهك و تفاق بو جهنگ، به گیان و لهشی خوین چونته ته نیو گهرمدی جهنگ
له ریگهی بهرزی نایینی خواداو له بهر ره زامه ندی خوا .
پرسیار م وازانراوه کوچ کهران که چونه مه دینه جیگه یان کردنهوه ریژیان گرتن وهك
خوین به بهرگ و خوارده مهنی، که واته نه بی کوچ کهران داراییان له کوپوه هیناوه دای
بنین له ریگهی خوادا ؟

تهفسیری زمانا کوپی

وه لآم/ به كه عجار سامانداره كانى كوچ كه رانه مه كه دارايى خويانيان به هه ژاراني
موسلمانان نه دا بهر له كوچ كردنيان، دووهم جاريش نيشتمان وجيگه و زهوى و زارو
دارايى خويانيان به جى هيشته له بهر خوا، بت په رستان سامانه كانيان تالآن كردن، چ شتى
به نرخه و گوره تره له وه مرؤف جيگه و زهوى و دارايى خوى دهست لى هه لېگري،
هه رشتى له ته مه نى خويانا كويان كړدبوه وه بؤ خويسان و خيژانيان به جى بهيلن له بهر
به رزى نايينى خوا .

﴿وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا﴾ وه كه سانكي نه وتو پيغمه رو هاوپيكاني پيغمه ريان له
كوچ كه ران له خانوو له جيگه خويانا و ياريدهيان دان و رږيان دان به سهر خوياناو
مناليانا، دوستى نه و كه سانه بوون دوستيان بن و دوژمنى نه و كه سانه بوون دوژمنى نه و
كوچ كه رانه بوون، بويه خواى مه زن ناوى نان يارى ده ران .

﴿أُولَٰئِكَ بَغَضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَغَضَ﴾ نه و دوو واقعه له كوچ كه ران و ياريدهيان
هه نديكيان دوست و خوشه ويستی هه نديكيان له ياريداني يه كڅرى و ميراث له يه كه گرتن،
به جوړى كوچ كه ران و ياريدهيان له پاش مردن ميراثيان له يه كه نه گرت و خزمه كانيان
ميراثيان لى وه رنه نه گرتن باوه كو باوه رداريشبونايه به مهر جى كوچيان نه كړدايه .

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَالَكُمْ مِنْ وَلَا يَتَّبِعُهُمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا﴾
وه كه سانكي نه وتو باوه ريان هيناوه كوچيان نه كړدوه بؤ نيونه سهردارى كردن و ميراث
گرتنيان هيچ شتى هه تا كوچ نه كه ن له مه كه و نه يدن بؤ مه دينه و ميراثى نيوه يش به وان
نادرى .

﴿وَإِنْ اسْتَنْصَرُواكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرَ﴾ وه نه گهر نه و كه سانه موسلمان
بوون و كوچيان نه كړدوه داواى يارمه تيان له نيوه كړد له سهر دوژمنانيان له كاروبارى
نابنداو بؤ پاراستنى خويان و نايينيان له جهنگى بت په رستاندا و داواى كومه كيان
له نيوه كړد، دوايى نيويسته له سهر نيوه يارمه تى نه وان بدهن و كومه كيان پى بكه ن .
به راستى نه و كه سانه باوه ريان هيناوه كوچيان نه كړدوه به نه ندامى له كومه لگاي
نيسلام نازميرين، هيچ مافيكيان نيه له موسلمانانى وه رگرن له ميراث و دهست كه وت،

ته فسيري زما كويى

چونکه نهوان هاوریه تی بت په رستانیان هه لبراردوو به سهر موسلماناندا . به لام نه گهر دهست دریژی کرایه سهریان له بهر تاین و پروایان، بت په رستان هه ولیان نه دا له ئیسلامه تی وه ریانگپن و بیانکه نه وه به بت په رست، پیوسته له سهر کزچکهران و یاریده ران یارمه تی نهوان بدن هه رله بهر نه وه به ته نها، چونکه پیوسته له سهر هه مو که سی پشی برای تاینی خوی بگری با گونا هباریش بی به گویره تی توانا .

﴿إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ مه گهر نهو یاریدانه تی ئیوه بو نهوان له سهر دژی تاقمی بی له نیوان ئیوه و نهواندا په یمانی ناشته وایی هه بی، نهو کاته دروست نیه بو ئیوه یارمه تی نهوان بدن له دژی نهو تاقمه، له بهر نه وه تی ده ستیان نه دا وه ته جهنگ و، خوا به وشته ئیوه بیکه نه ناشتی وله جهنگ نه تی بینی .

له پاشا خوی مه زن باسی چونه تی بی باوه رانمان بو نه کا له نیوان خویاناو نه فهرموی :
﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِغُضُّهُمْ أَوْلِيَاءَ بَعْضٌ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾
وه که سانیکی نهو تو باوه ریان نه هیئاوه هه ندیکیان دوست و سه ره رشتی که ری هه ندی ترینان له میرات و یارمه تی دانی یه کتری، نه گهر ئیوه نه وشته تی من فهرمانم پیداو نیوه نه یکه نه دوستایه تی و په یوه ست و یارمه تی دان له گهل یه کتری بی باوه ری و ناشوب پیدا نه بی له نیو زه ویدا و بی باوه ری و سته به هیژ نه بی و په ره نه سین و باوه ره تاین کز نه بی و خراپه ی گه وره سهر هه لته دا له کوشتن و تالان و چه و سانه وه و بلاو بونه وه ی گونا هو خوا نه په رستن .

خوی مه زن هو نه کاته وه بولای باسی کوچ که ران و ئاریده ران و باسکردن و ناو بردن باه چاکه و نه فهرموی:

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وه که سانیکی نهو تو باوه ریان هیئاوه و کوچیان کردوو له مه که وه بو مدینه و جیگه ی خویانان به جی هیشتوه خویانان ماندو کرده بو جهنگ و کوششیان کرده به دارایی و به له شی خویان له ریگه ی به رزی تاینی خوا دا .

﴿وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾
وه که سانیکی نهو تو باوه ریان هیئاوه و جیگه ی پیغه مهر و هاوریکانی پیغه مهریان

کردووەتەو لەمەدینەو یارمەتیان داو لەچنگی بت پەرستان و شتی تردا، ئەوانە
ئەو کەسانەن باوەریان هێناوە بەباوەری راستی و بیگومان، باوەریان پەرەپێدا بەبەخشینی
سامان و گیانی خوێران لەرێگەی خوادا، بۆیان هەبە لی خوشبون لەگرناهەکانیان و
بۆشیان هەبە رۆزی و خوار دەمەنی پاک و بی رەنج و بی نازار لەبەهەشت و لەجیهاندا .
خوای مەزن لەئایەتی (٧٢) ی ئەم سورەتە داوە و رێستە لەسەر هەموو موسڵمانی بەرانبەر
بەبە کۆری پستی یە کۆری بگرن، لەم ئایەتە ی دووایدا بەسە کەیان دوویات ئەکاتەو بۆ
ئەو ی چاکەیان باس بکا و رونی بکا ئەو ئەو ی بۆی ئامادە کردون لەلای خوێ لەلی
خوشبون لەخراپەیان و لەپاداشتی گەورە لەپاشەرۆژدا .

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ﴾ وە کەسانیکێ ئەوتۆ باوەریان هێناوە لەدوای کۆچ کەران
و یاریدەوانی پێشوو، لەدوای ناستەوایی حودەیبیە .

﴿وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَٰئِكَ مِنْكُمْ﴾ وە کۆچیان کردووە خوێان ماندوو کردووە
و کۆششیان کردووە لەگەڵ ئیوە بەدارایی و بە گیانی خوێان، دوایی ئەوتاقمە لەئێوە
و باوەرداران و ئەو ی ئیوەن . ئەو کۆچ کەران و یاریدەوان پێوستە ئیوە ی یارمەتیان بدە
بەبی کەنم و کۆری، ئێر بەلەدوای ئیوە باوەریان هێنایی .

﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾
وە کەسانیکێ ئەوتۆ خواوەنی خزمایەتی یە کۆرین لەپشتا هەندیکیان شایستە و چاکترین بۆ
هەندیکیان لەمیرات گرتندا کە رۆنکراوەتەو لەفەرماندان لەنامە ی خوادا بۆبەشکردنی
میرات، بەو رێستە یە ناوەرۆکی ئایەتی (٧٢) ی ئەم سورەتە کە کۆچ کردن ئەبێتەهۆی
میرات گرتن گۆررا بەو ی کە خزمایەتی هۆی میرات گرتنە بەتەنها، بەجۆری رۆن
کراوەتەو لەنامە و دەستور بەکاندا و لەسورەتی نێساندا بەراستی خوا بەهەموو شتی ئەزانئ
هەموو شتی لەجێگە ی شیاوی خوێا دانەنی کە لەمەوبەر بەهۆی میرات گرتن لەئێسلامدا
کۆچ کردن بو یە کەم جار ، لەدوایدا هۆی میرات گرت نگۆررا بەخزمایەتی .

کۆتایی بەتەواوبونی ئەم سورەتە هات بەیارمەتی خوا لە ٢٩ / ٩ / ١٩٩٩

بەرامبەر بە ١٩ / جمادی دووهم سالی (١٤٢٠) ی کۆچی

﴿سوره تی توبه﴾

له مه دینه هاتوته خواره وه، هندی له زانایان ئەلین: جگهی نایه تی (۱۲۸) و نایه تی (۱۲۹) له کۆتایی ئەو سوره ته دا له مه که هاتونه ته خواره وه. ژماره ی نایه ته کانی (۱۲۹) نایه تن.

ئەو سوره ته (۱۳) ناوی هیه: ۱- (التوبه) له بهر ئەوه ی له م سوره ته دا هیه باسی وه گرتنی په شیمان بونه وه ی باوه داران له لایه ن خوا وه ۲- (براءة) به مانا بیزاری خوا و پیغمهر له بت په رستان. ۳- (المستغشیه). به مانا بیزاری دووری له دوو پروان. ۴- (اليخوٰث) باسی هه وائی دوو پروان ئەکا. ۵- (المبغثرة) بلا و ئەکاته هه وائ و به سه رهاتی دوو پروان. ۶- (المنقرة) قه دهغه ئەکا شتی له دلی بت په رستانایه. ۷- (المثيرة) به رپا ئەکا بێ ئابرو ی و خراپه ی دوو پروان. ۸- (الحافرة) کون ئەکا دلی بێ باوه ران. ۹- (المخزية) ئابرو به ری بێ باوه رانه. ۱۰- (الناضحة) ده رخه ری خراپه ی دلی دوو پروانه. ۱۱- (المنكلة) ته می که ری دوو پروانه. ۱۲- (الدّممة) له م سوره ته دا هیه له ناوچونی دوو پروان. ۱۳- (سورة العذاب) باسی سزای بێ باوه ران ئەکا.

هاوړیکانی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ به تاییه تی و خوینه واران قورئان به گشتی یتک هاتوون له سه ر فریدانی رسته ی (بسم الله الرحمن الرحيم) له سه رهتای ئەم سوره ته دا له یه که م کاتی هاتنی خواره وه یدا، له بهر ئەوه ی ئەم سوره ته هاتوته خواره وه بۆ لابر دنی ناسایش و لابر دنی پاراستنی بت په رستان و به رپا کردنی جهنگ، ئەو رسته یه ش شایسته ی دۆستایه تی و ناشتیه که دوو جار به زه یی و میهره بانی خوی تیدا بیژراوه له و کاته ی جهنگدا ئەو رسته یه نه بیژراوه، هندی له زانایان ئەلین: ئەو سوره ته و سوره تی ئەلله نفال یه ک سوره تن، چونکه ناوه رۆکی هه ردوکیان په یوه ندی ته وایان به یه که وه هیه، له بهر ئەوه ی ئەلله نفال باسی به ستنی په یمان ئەکا، ئەم سوره ته باسی تیکدانی په یمان ئەکا، بۆیه لکاوه به سوره تی ئەلله نفال وه.

پیغمه‌به ﴿﴾ له شه‌شم سالی کۆچیدا په‌یمانی ناشتی به‌ست له‌گه‌ل قوره‌یشیه‌کان
له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی بۆ ماوه‌ی (۱۰) سال جه‌نگ له‌گه‌ل یه‌کتری نه‌که‌ن، هه‌ر هه‌رزو که‌سی
ئاره‌زوی هاو‌په‌یمانی له‌گه‌ل پیغمه‌مه‌ر به‌ستی رینگه‌ی یی نه‌گیرئ، هه‌ر که‌سی که‌ش یی
خۆشبو به‌جینه‌ نێو په‌یمانی قوره‌یشه‌وه‌ قه‌ده‌غه‌ی نه‌کری، به‌و بۆنه‌وه‌ هه‌زی خوزاعه‌ بونه
هاو‌په‌یمانی پیغمه‌مه‌ر ﴿﴾ هه‌زی به‌نو به‌کر چونه‌ نیو په‌یمانی قوره‌یشیه‌کان. له‌ سالی
هه‌شته‌می کۆچیدا قوره‌یشیه‌کان په‌یمانه‌که‌یان شکاندو کۆمه‌کی هه‌زی به‌نو به‌کریان به
پیاو به‌ جه‌ک له‌ کاتی‌که‌دا جه‌نگیان کرد له‌گه‌ل هه‌زی خوزاعه‌، زۆر که‌سیان له‌ هه‌زی
خوزاعه‌ی هاو‌په‌یمانی پیغمه‌مه‌ریان کوشت، هاواریان بۆ پیغمه‌مه‌ر هه‌تاو چونه‌ خزمه‌تی
پیغمه‌مه‌ر له‌ سالی هه‌شته‌می کۆچیداو (۱۰) هه‌می مانگی ره‌مه‌زان چوه‌ ده‌ره‌وه‌و
مه‌که‌ی داگیرگرت عه‌ره‌به‌کان هه‌ندیکیان موسلمان بوون، هه‌ندیکیان مانه‌وه‌ له‌سه‌ر
پت په‌رستی و شکاندنی په‌یمان نه‌وانه‌ له‌ لایه‌که‌وه‌، له‌ لایه‌تره‌وه‌ بت په‌رستانی عه‌ره‌ب
له‌سه‌ر خوو ره‌وشتی خۆیان به‌رده‌وامبوون، به‌ روتی نه‌سورانه‌وه‌ به‌م لاو به‌ولای خانه‌ی
خوادا و فیکه‌یان نه‌کیشاو چه‌پله‌یان لی نه‌دا، نه‌و کرده‌وه‌ پيسانه‌ نازاری زۆری دلی
پیغمه‌مه‌ریان نه‌داو‌شایانی رێژی خانه‌ خوانه‌ بو، بۆیه‌ نه‌بو به‌کری کرد به‌ پێشه‌وای جه‌ج
که‌ران، له‌ سالی نۆه‌می کۆچیدا له‌ کاتی چوونی نه‌بو به‌کر نه‌و سوره‌ته‌ ها‌ته‌ خواره‌وه‌،
ئامۆزاکه‌ی خۆی عه‌لی کوری نه‌بو تالیبیشی ناردو فه‌رمانی پێدا نه‌و سوره‌ته‌ بخوینێته‌وه‌
به‌سه‌ر ئاده‌میزادا له‌ رۆژی جه‌جی گه‌وره‌داو به‌وان رابگه‌یه‌نی له‌مه‌و پاش قه‌ده‌غه‌یه‌ به
روتی جه‌ج کردن، بت په‌رستان نابێ جه‌ج بکه‌ن. بۆیه‌ خوای مه‌زن فه‌رموی:

بَرَاءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ۖ
فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي
اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ ۚ وَأَذِّنْ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ

إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا
أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ
﴿٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ
شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى
مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾

﴿براعۃ من اللہ ورسولہ إلى الذین عاہدتم من المشرکین﴾ بیزاری و بچراندنی بہیمان
و نہ ماندانی پاراستن لہ خواوہو لہ فروستادہی خواوہ بولای کہ سانیکی نہوتو بہیمان
بہستوہ لہ گہلیان لہ بت پەرستان.

یانی خوی مہزن بلاوی کردوۃوہ کہ خواو پیغمہر بیزارن لہ بت پەرستان، دوستی
بت پەرستان لہ نیو دورگہی عہدہا برستی بہ جہنگ کردن لہ گہلیان ہستا ہموویان
موسلمان نہبن.

﴿فَسِحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ دواپی نیوہی موسلمان بلین بہ بت پەرستان پروں
بہ نیو زہویدا بہی و ہی و ہتی ترس و ہاتوچو بکہن بو ماوہی چوار مانگ، لہ پاش نہو
ماوہیہ نہ گہر موسلمان بوون رزگاریان بووہ لہ ہردوو جیہاندا بہختیاری بو نہوانہ،
نہ گہر ہدر ہدر دواہمن لہ سہر بین باوہری پاداشتہ کہیان کوشتہ لہ جیہانداو سزای زور
سہختہ لہ پاشہ روژداو کاتی راکردنیان لہ کیس نہچی.

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ﴾ وہ نیوہ بزائن بہراستی
نیوہ پکی خوا ناخدن لہ سزای خوا دہرچونتان نیہ ہرچہندہ ماوہیہ مؤلہتتان بدری وہ

تہفسیری زماناکری

بە راستی خوارسوا ئەکا بێ باوەران لە جیهاندا بە کوشتن و لە پاشە پۆژدا بە سووتانی ناگری دۆزەخ.

زانایان لە بۆ دیاری کردنی ئەو چوار مانگە بیران جیاوازه. هەندیکتان ئەلین: بریتین لە مانگی شەوال. زیل پەغیدە. زیل حەجە. موحەرەم، چونکە ئەم سورەتە لە مانگی شەوالدا ھاوتە خوارەو، هەندێ تریان ئەلین: ئەو چوار مانگە دەست پێ ئەکا لە دەھەمی مانگی زیل حەجەو کۆتایی پێ دێ لە کۆتایی دەھەمی مانگی رەبیعی یەكەمدا، چونکە گەیانندی ئەو نایەتە بە ئادەمیزاد لە پۆزی دەھەمی مانگی زیل حەجەدا بوو، لەبەر ئەوەیش کاتێ ئەو سورەتە ھاو خوارەو پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ عەلی ئاموزای خۆی نارد بە سواری ھوشرە کە ی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ کە ناوی (البعضاء) بوو ھەتا ئەو سورەتە لە کاتی حەجدا بخوێنیتەو بەسەر کەج کەراندا، لەوێ بەر پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەبو بەکری نارد ھەتا بێ بە کار بە دەستی حەج کەران، کاتێ عەلی بینی ووتی کراوی بە کار بە دەستی حەج کەران یا کارێ تەرت پێ سپێ دراو؟ عەلی ووتی: کاری تەرم پێ سپێ دراو، لەوێ پاش ئەبو بەکر لە پۆزی ھەشتەمی زیلحەجەدا ووتاریکی خوێندەو بەسی چۆنیتە حەج کردنی کرد، لە پۆزی دەھەمی مانگی زیل حەجەدا لەلای جومرە توالعەقەبەدا عەلی ھەلسایە پێ ووتی: ئەو ئادەمیزاد: من پەوانە کراوی پێغەمەر بۆلای ئێو، ووتیان، بە چ شتیکەو؟ (٢٠) نایەت یا (٤٠) نایەتی بەسەردا خوێندەو، لە دوایدا ووتی: فەرمانم پێدراو بە چوارشت: دوای ئەم سائە پێویستە هیچ بێت پەرستی نزیکی خانەی خوا نەکەوێ، بە رۆتی حەج نەکری. ناچیتە ئێو بەھەشت جگە ی موسلمانان.

ئەو کەسانە ی پەیمانان لە گەڵ پێغەمەر بەستو ماوە کە ی خویان بەسەر بێ بە بێ ترس و بە بێ ھەیی.

پرسیار/ فەرماندان بە جەنگ لەو نایەتەدا لە گەڵ بێ پەرستان ھەتا باوەر نەھێن چۆن دژایەتی نە لە گەڵ نایەتی (٢٥٦) ی سورەتی ئەلبەقەرە کە ئەفەرموی: (زۆر لە ئاینیدا نیە) یا لە گەڵ نایەتی (٩٩) ی سورەتی یونس ئەفەرموی: (نایا تۆ زۆر زەنگ ئەکە ی لە ئادەمیزاد ھەتا باوەر بھێن). بە راستی ئایینی ئیسلام ئایینی ناشتێ نەك ئایینی جەنگ؟

تەفسیری زمانکۆبی

ولهلام/ بهلئ: ئاينى ئىسلام زور له كس ناك باوه پ بهتئ. بهلام بانگ نه كا بولاي
 ئاين به ندرمى و به دانانى بهلگه. نهونده هديه كاتئ بهئ سوود گهشت ئىسلام له
 هندی كاتئ تايه تدا داوا نه كا له بئ باوه ران باوه پ بهتئ، نهئى بزائرى كه بت په رستان
 له نيو دورگه ي عهده بدا لهو كاته دا بووبون به ستونى پنجه م و خوړه بو دانىشتوان و
 كومه لگاي ئىسلامى تازه بئ گهشتوو، هدر له بهر نه وانه فدرمانى خوا له واند كوشته يا
 باوه پ هيتانه، نهو فدرماندانه يش به تايه تى هدر بو بت په رستانى نيو دورگه ي عهده به، له
 تايه تى (۲۵۶) ي نه له به قه رده دا نهو باسه تپه ربوه.

﴿وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ﴾ وه راگه ياندنه له خوا و له
 پيغه مبرى خواوه بولاي تاده ميزاد له رږږى حه جى گه وړه دا كه رږږى چه ژنى قوربان به،
 بويه ش گه وړه به چونكه لهو رږږه دا حه ج و زور به ي كاره كاني كو تايى پئ هاتووه، وهك
 وه ستانى عهده فو ته و اف و سدر تاشين و فريدانى به رد بو جومره تولعه قه به. با نه وه شى
 بزائرى عهده كردن پئ نه و ترئ: حه جى بچوك .

زانايان بيريان جياوازه له بو ديارى كردنى نهو رږږه: هه نديكيان نه لئ: رږږى
 عهده فو نږه مى مانگى زيل حيجه به، هه ندى تريان نه لئ: رږږى چه ژنى قوربان به كه
 دههمى مانگه.

﴿أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ رايان گه ياند به راستى
 خوا بيزاره له بت په رستان و په يمانى نهوان، وه تير راوى خوايش لهوان بيزاره، پتويسته
 بزائن جارى تر په يمانيان بو ناگه پته وهو رږږيان لئ ناگيرئ، دوايى نه گهر په شيمان بڼه وه
 له بت په و ستى و له ناپاكي و به راستى مو سلمان بين، دوايى نهو گه رانه وه بانه له بت
 په رستى چا كتره بو ئيوه له بهردوام بونتان له سهر بئ باوه رى، دوايى هه موو مافيكي
 مو سلماتان نه دريتئ و گيان و داراييتان پاريزاو نه بئ و نه چنه به هه شته وهو له سزاي
 ناگرى دوزه خ رږگارتان نه بئ.

﴿وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ﴾ وئہ گہر ئیوہ پشت بکہنہ پەشیمان بوونہوہ واز لہ بی باوہری نہہین، دواپی ئیوہ بہراستی پەکی خوا ناخەن و رینگە لہ خوا ناگرن و ناتوان لہ دەست خوا راگەن.

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ وەتۆ موزدە بدە بە کەسانیکی ئەوتۆ باوہریان نہہیانوہ وەخەفەتیاں بدەری بە سزایەکی نازاردەر لہ پاشە روژدا .

پاش ئەوہی خواپی مەزن مۆلەتی بت پەرستالیدا ھەتا کۆتایی چوار مانگ لہ گەل ئەو کەسانە پەیمانی موسلمانانیاں شکاندوہ و ناپاکیان کردوہ لہ گەل موسلمانانا، لہ ناوہروکی ئەو فەرماندانە دەرئەکا لہ نێو بت پەرستانا کۆمەلای پەیمانیاں ھەبە لہ گەل موسلمانانداو تێکیان نہداوہ، ئەوانە مۆلەتیاں ئەدری بە کۆتایی ماوہیہ بۆیان دیاری کراوہ وینە ی ھۆزی کەنانە کە ماوہی پەیمانەکیان نۆ مانگی مابوو، بۆ پیغمەھر ھەبە مۆلەتیاں بدا ھەتا کۆتایی ئەو مانگە، وەک خوا ئەفەرموی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا﴾ مەگەر بہراستی کەسانیکی ئەوتۆ ئیوہ پەیمانتان بەستیی لہ گەلیان لہ بت پەرستان، لہ پاشا ھیچ شتی لہ مەرجەکانی ئەو پەیمانەیان کەم نہ کریتەوہ، پەیمانەکیان بردیتە سەر و تێکیان نہدای و کەسیان لہ ئیوہ نہکوشتیی و نازاری ئیوہیان نہدای .

﴿وَلَمْ يَظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا﴾ وەباریدە ی ھیچ کەسیکیان نہدای لہ دوژمنانی ئیوہ و لہ دژی ئیوہ بە چەک و تەفاق و سەربازو ھەوآل بردن، وینە ی ئەوانە یاریدە ی ھۆزی بہنو بەکریاندا لہ دژی ھۆزی خوزاعە ی ھاوپەیمانی ئیوہ.

﴿فَاتِمُوا عَلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ﴾ دواپی ئیوہ تەواو بکہن بۆلای ئەو کەسانە پەیمانەکیان ھەتا کۆتایی ماوہی دیاری کراوی ئەو پەیمانە، وینە ی ھۆزی کەنانە، لہ ماوہی پەیمانەکیان نۆ مانگی مابو، دواپی پیغمەھر ﴿ﷺ﴾ ئەو پەیمانە ی بۆ تەواو کردن.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ بہراستی خوا خوشی ئەوی ئەو کەسانە خویان ئەپاریژن لہ گوناھو لہ شکاندنی پەیمان و خراپەکانی تر.

لہ پاشا خوی مہزن فہرمانی خوی رون نہ کاتہوہ بڑ بت پەرستان دواى کوتایى
 پەیمانہ کہیان، خواى مہزن لہ نایہ تی پیشودا مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دا کہ
 پەیمانہ کہیان پاراستبوو ہتا کوتایى پەیمانہ کہیان. مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دابوو
 پەیمانان بہستبو لہ گہل موسلمانان. لہ پاشانا پاکیان کرد لہ گہلیان ہتا کوتایى نہو
 ماوہیہ لہ مانگہ ریزدارہ کاندہ کہ بریتہ لہ (۵۰) رۆژ. مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دا بہ
 پەیمانیکہوہ نہ بہ سزابوون ہتا کوتایى جوار مانگ بڑ رون کردنہوہ ی نہو شتانہ خوا
 نہ فہرموی:

فَإِذَا أُنْسِلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ
 فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ
 وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ إِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
 وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾
 وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ
 كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ ابْلِغْهُ مَا مَنَعَكَ ذَلِكَ بَأْنَهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾
 كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ
 رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا
 اسْتَقَمُّوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ
 ﴿٧﴾ كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا

وَلَا ذِمَّةَ يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَهِهِمْ وَتَابَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ

فَنَسِيتُوا ﴿٨﴾

﴿فَإِذَا أَلْسَنَهُ الْأَشْهُرُ الْحَرَمُ﴾ دواى کاتى مانگە رێژدارەکان کۆتایى پى هات کە رەوا کرابوو لەو مانگانەدا بەسەر بەستى هاتوچۆ بکەن کە لە (١٠) دەى مانگى زىل حىجە دەست پى ئەکا هەتا دەهەمى رەبىعى مانگى يەكەم، هەندى لە زانیان ئەلین: ئەو مانگانە بریتىن لە مانگى رەجەب. زىل قەغیدە. زىل حىجە. موحەرەم.

﴿فَأَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾ دواى ئیوە ئەو بت پەرستانە پەیمانیان داووە بە ئیوە شکاندووانە بیان کۆژنلە هەر جێگەى ئیوە ئەوانتان دەست کەوت لە مەکە دابن یا لە دەرەوێ مەکە بن؟

﴿وَاخْذُهُمْ وَأَخْصِرْهُمْ وَأَقْعُدْ وَاللَّهُمَّ كُلَّ مَرَصِدٍ﴾ وە ئیوە ئەو بت پەرستانە بگرن بە دیلى و بەندیان بکەن و مەیه لێن بسورێنەووە بە مەلاولای خانەى خورادا، مەیه لێن بچنە دەرەووە ئیوە دانیشن بۆیان لە هەموو جێگەى کەووە دێن و ئەروژنە دەرەووە ئەگەر مۆسڵمان نەبوون یا کۆچیان نەکردبێ لە ئیو دورگەى عەرەب بەر لە کۆتایى هاتنى ئەو ماوێه بۆیان دیارى کراوە.

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾ دواى ئەگەر ئەوان پەشیمان بوونەووە بە دەرپرینی پەشیمانەتى خۆیان، بەر لە کۆتایى ئەو ماوێه بۆیان دانراوە، درۆشمى ئیسلامیان بەرز کردەووە نوێژەکانیان بەرپا کردو زەکاتەکانیان دا بە هەزاران، دواى ئەگەر ئەوانەیان کرد بەرەلایان بکەن و ئیوە رێگایان بۆچۆل بکەن و دەستیان بۆ درێژ مەکەن و باوەردارن وەك ئیوە.

﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ بەراستى خوا لى خوشبوونى زۆرۆه بو ئەو کەسانە وازیان لەبى باوەرى هێناووە مۆسڵمان بوون و ئەبورى لە گوناھەکانیان، بەزەبى زۆرو میهرەبانە بۆ دۆستانی خۆى و بۆ ئەوانە پەرستى بۆ ئەکەن.

تەفسیری زمانکۆبى

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ﴾ وەئەگەر یەکنی لە
بت پەرستان پەنای بۆ تۆ هێناو داوای بێ نازاردانی کرد، داوای پیویستە تۆ پەنای بدە
هەتا ئەو کەسە فەرمودەى خوا کە قورئانە ئەى بیسى. یانی ئەگەر یەکنی لەو بت
پەرستانە کەمن فەرمانم داوە بە تۆ بیکوژى پەنای هێنا بۆلای یەکنی لە موسلمانان پیویستە
لەسەریان پەنای بدەن و خۆى و دارایی ئەو بیاریزن هەتا فەرمودەى خوا ئەبیسى و بۆى
دەرئەکەوێ پاداشتی باوەر هێنان و سزای بێ باوەرێ چۆنە، داوای داوای باوەر هێنانى لى
بکەن بە ئامۆزگارى شیرین و ووتەى نەرم، ئەگەر وەری گەرت وەك موسلمان تەماشای
ئەکری، ئەگەر وەری نەگرت نابێ ئیوە بیکوژن.

﴿ثُمَّ أَوَّلَعْنَا مَآئِنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ﴾ لە باشا کە باوەرێ نەهێنا تۆ ئەو کەسە
بگەیهنە بە جینگەیه کە لەو جینگەیه دا ترسی کوشتنی نەبێ و بچەسپێتەو، لەپاشا ئەگەر
ویستت جەنگی لە گەڵ بکە، ئەو پانادانە بەهۆى ئەووەیه بە راستی ئەو کەسانە تاقمیکن
نازانن ئیسلام چۆنەو یاسای ئیسلام لەو بارەو چۆنە؟ فەرمودەى خویان نەبیستەو پەنایان
بدەن هەتا ئەیزانن و ئەى بیسن.

هەندى لە زانایان ئەلین: دروستە بۆ مسلمانێ پەنای بێ باوەرێکی جەنگ کەریدا،
بەو مەرجە خراپەیه لە پانادانە کەیا پەیدا نەبێ، و ئەى هەوال بردن بۆ بێ باوەران، بەو
هەوال بردنە جەنگ لە گەڵیان رانەووستێری.

کاتی خۆى مەزن فەرمانى دا بە فریدانی پەیمان بۆلای بت پەرستان، رونی ئەکاتەو بە
ئەو کەسانە دەرکەوتوو لەوانەو ناپاکى، فەرمانیشى دا بە کۆتایی پەیمانی ئەوانە
پەیمانە کەیان شکاندووە ئەفەرموێ:

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ چۆن ئەبێ و چۆن ئەتوانرێ بۆ بت
پەرستان لای خواو لای نێردراوى خوا. یانی پەیمانی خواو پیغمەر بۆ ئەو کەسانە نابێ لە
کاتیکا ئەوان ناپاکى بکەن و پەیمان بشکێنن، ئەو رێستەیه تەواو کەرى ناوەرێکی مانای
(۱) ی ئەم سورەتەیه، هەموو کاتی پەیمانی خواو پیغمەر بۆ بێ باوەران نیه.

﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ مه گهر بۆ که سانیکی ئه و تو ئیوه په یمانتان له گه ل به ستیون له لای ئه و مزگه و ته ریزداره، وینه ی هۆزی به نو نه زرو به نو که نانه له رۆزی حوده ی بیه دا، ئه و رسته یه ته و او که ری مانای ئایه تی (۴) ی ئه م سوره ته یه.

﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِمُوا إِنَّا اللَّهُ يَحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ دوایی هه تا ئه و که سانه راوه ستان بۆ سودی ئیوه له سه ر په یمانه که یان ئیوه چاودیریان بکه ن نه گهر ناپاکیان نه کرد، دوایی ئیوه یش له سه ر په یمانی خوتان به رده وامن. به راستی خوا خوشی ئه وئ که سانی خۆپاریزن له بی فهرمانی خواو په یمان ته پارێزن و ناپاکانی خوش ناوی.

﴿كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُونْ فِيكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةٍ﴾ چۆ ئه بی په یمان له گه ل ئیوه و ئه واندا بمی، ئه گهر ئه و بی باوه رانه ده ستلآت پهیدا بکه ن به سه ر ئیوه د ئه وان چاوه رانی ئه وه ناکه ن له ئیوه دا هه بی هاو سویندی و خزمایه تی، چاوه رانی ئه وه یش ناکه بۆ دوزمنیه تی کردن له گه ل ئیوه په یمان و مافی بۆ ئیوه دابین.

﴿يَرْضَوْنَكُمْ بِأَفْوَهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ﴾ ئه و بی باوه رانه ئیوه دلخوش نه که ن و رازیان نه که ن به ده میان و به رواله ت باوه ر نه هین و په یمان ئه ده ن به ئیوه، به دلیان باوه ر ناهین و قه دهغه نه که ن ئه وه ی به ده م ووتویه.

﴿وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وه زۆرتر له و که سانه له سنوری خوا لایانداوه و به رده وامن له سه ر بی باروه ری خۆیان، که میکیان له بهر به دناوی و بی ئابروی خۆیان ته پارێزن له شکاندن په یمان.

خوا ی مه زن له و ئایه ته دا باسی خراپه ی بی باوه رانی کردوه به سی شت.

۱- دل پیسی و بی باوه ری و بی پیاوه تی و درنده یی، چونکه نه گهر ده ستلآت پهیدا بکه ن به سه ر موسلماندا هه مو شتیکی خراپ له گه لیان نه که ن و بیر له مرو فایه تی و په یمان و خزمایه تی ناکه نه وه.

۲- به دوو رووی، ئه و که سانه به زمان شتی ده رنه برن و له دلیانا شتی تر هه یه، چ شتی بی و له و کاره و له و ره وشته خراپه ی بی؟

ته فسیری زمانکۆبی

۳- ناویان نه بری به وی له سنور ده چوون .. هه ره کسی نهو شتانه ی تیدا بی و فرمان نه دری به سه ریا به گرانرو سه خترین سزاو هیچ مافیکیان نادریتی.

پ- بی باوه ران هه مه مویان له سنور ده چوون، چونکه بی باوه ری له سنور ده رونه و زور تریش.

نیژ چوون خوا نه فهرموی: نه وانه له سنور ده چوون؟

و- مانای رسته ی ﴿وَأَكْثَرَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ بهم جو ره یه: زورتر له بی باوه ران به رده وامن له سه ر بی باوه ری و له سنور ده چوون و چاوه پروانی راغوبی وهر گرتیان لی ناگری، که میکیان نه گه پته وه له بی باوه ری خویان. که واته مه به ست له سنور لادان به رده وامیه له سه ر بی باوه ری و وز نه هیتان له بی باوه ری، نهو جو ره ووشانه له قورئاندا زورن.

له یاشا خوی مه زن رونی نه کاته وه نهو کر دارانه بی باوه ران نه بکه ن و نه فهرموی:

أَشْتَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَسَدُوا
عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١﴾ لَا يَرْقُبُونَ
فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وِلَادَتَهُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿٢﴾
فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ وَإِنْ نَكَثُوا
أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا
أَيُّمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ
﴿٤﴾ أَلَا تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا

أَيْمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ
 ﴿١٢﴾ أَلَا تَنْقَلِبُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا
 بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ
 أَتَخْشَوْنَهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ أَهَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾
 قَتَلُوهُمْ يَعِدُ بِهِمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْرِجُهُمْ وَيَنْصُرْكُمْ
 عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبِ
 غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

﴿١٥﴾

﴿أَشْتَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بت په رستان نه گورنه وه نايه ته کانی قورئان به نرخیکی

که کم که برتیه له دوا که وتی ناره زوی خرابی خوین، نه وه بوو نه و په یمانه ی به ستبویان
له گهل پیغمهر شکاندیان به خواردنی که نه بسوفیان دهر خواردی دان .

﴿فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ دواپی نه و بپه رستانه ریگه نه گرن
له ناده میزاد له ریگه ی نایینی خوا و نایه لن بچن بو لای خانه ی خوا په رستن له و خانه یه دا
یاریده ی یه کتریان نه دا به دارایی بو جهنگ کردن له گهل پیغمهر ﴿﴾ به راستی نه و بی
باوه رانه خراب کاریکه نه یکه ن له بی باوه ری و تیكدانی په یمان و قه ده غه کردنی ناده میزاد
بو چونی نیو نایینی خوا .

نه و نایه ته به ناییه تی دهر باره ی بپه رستان و خاوه ن نامه کان نه هاتوه ته خواره وه . به لکو
همو نه و که سانه نه گرتیه وه ناین نه گورن به گویره ی سودو ناره زوی داگیر که رانی

ته فسیری زما کوپی

نیشتمان و ئەو کەسانە ھەژاران و ئاین پەرورەران ئەچەوستێوە، تەلاق بەفیل و بەپارە چاک ئەکەنەوہ .

﴿ لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُمْتَدُونَ ﴾ ئەو بێ باوەرانی چاودێری خزمایەتی و ھاو سوێندی و پەیمان بۆ نێو باوەرداران و چۆنیان بۆ بلوی ئازاری باوەرداران ئەدەن . وە ئەو کەسانە ئەوانەن لە ستوری ئاینی خوا لائەدەن یاخی و بوون بەشکاندنی پەیمان .

پرسیار: ئەو ئایەتە وێنە ئایەتی (۸) ی ئەم سورەتە یە بۆچی دوویات کراوەتەو؟
وہلام: ئایەتی پیشوو خوا روی بێ ئەکا بۆلای ھاوڕێکانی پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ ئەم ئایەتە ی ئێرە روی بێ ئەکا بۆلای ھەموو باوەرداران . یانی دوزمنایەتی بێ باوەرانی تائەت مەند نە بۆ پێغەمەر و ھاوڕێکانی . بەلکو ھەموو باوەرداران ئەگرێتەوہ .

﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَأَخْوَانَكُمْ فِي الدِّينِ ﴾ دوا بێ ئەگەر بێ باوەرانی بەشیمان بونەوہ و نوێژەکانیان راوەستان و زەکاتەکانیاندا بە ھەژارانی دیاری کراو لەلایەن قورئانەوہ دوا بێ ئەو کەسانە برای ئێوەن لە ئاینی ئیسلامداو ئێوە ئەوان یە کسانن لە مافدا، گەورەو بچوکیان وێنە یەکن بەبێ جیاوازی، زۆردارو بێ ھێزانی لای ئاینی ئیسلام یە کسانن .

پرسیار: ئەم ئایەتە و ئایەتی (۵) ی ئەم سورەتە بەم رێستانە لەیەک جیاوازی: یە کەمیان بە رێستە ی (فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ) دوو ھەمیان بە (فَأَخْوَانَكُمْ فِي الدِّينِ) چۆن لەیەک جوئ ئەبنەوہ .

وہلام: رێستە یە کەم لە ئایەتی پێنجەمدا یانی ئێوە وازیان لی بەیتن و ئازاریان مەدەن و خراپەیان لە گەل مەکەن باوەرداران وێنە ئێوە، رێستە ی دوو ھەم لەم ئایەتەدا یانی ئەوان و وێنە ی ئێوەن و گەورەو بچوک نەماوہ نابی یە کئی ھەر بخۆری و یە کئی تر خوراوی .
﴿ وَتُفْضِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴾ وە ئێمە روون ئەکەینەوہ و شێ ئەکەینەوہ ئایەتەکانی قورئان بۆ تاقمی بزانی و لەمانای ئایەتەکان ووردبیینەوہ . ئەک ئەزانی و لێیان وردنەبنەوہ .

تەفسیری زمناکۆبی

﴿ وَإِنْ نَكُثُوا إِيمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ ﴾ و نه گهر بت په رستان سوینده کانی خوږیان شکاند له دووای نهووی په ایمانیان دابوو به ئیوهو، تا نهو تاوانجیان گرتبوه نایینی ئیوهو نه بیان ویست له که داری بکه ن فرمانه کانی ئیسلام.

﴿ فَقَاتِلُوا أَیْمَةَ الْکُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أِیْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ﴾ دواپی ئیوه جهنگ بکه ن له گهل پشه واکانی بی باوهری و سهر و که بت په رسته کانیان. به راستی نهو که سانه هیچ په ایمان و سویندی بو نه وان نیه، نه گهر باوهر هیتانیان راست بوايه به ریگهی چه و تا نه نه چون، بو ئیوه نه بی وازیان لی بهین؟ بو نهووی نه که سانه کوتایی بهین به تاوانج له نایینی ئیوهو واز له ئیوه بهین و دهسته لاتیان نه مینی.

﴿ أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا إِیْمَانَهُمْ وَهُمْ يُآخِرُ الرُّسُولَ ﴾ نایا ئیوه چون جهنگ ناکه ن له گهل تا قمی له بت په رستانی قوره یش سویند و په ایمانی خوږیانان شکاندوه که له حوده ییبه به سبویان و ، نهو بت په رستانه نیازیان کردو و یستیان پیغه مهر دهر بکه ن ، دواپی راوئیزیان له (دارو نه دوه) به جوړی پیغه مهریان والی کرد بچیته دهره وه له مه که .
﴿ وَهُمْ بِذَآکُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ﴾ و نه و بت په رستانه یه که م جار دهستیان کرد به په ایمان شکاندن، دهستیان کرد به جهنگ کردن له ریزی به دردا .

له پاش نهووی خواپی مه زن باسی نه وشته ی کرد که بی باوهران پیی هه لسان له تیکدانی په ایمان و هه و ل دانیان بو دهر کردنی پیغه مهر و یه که م جار له وانه وه جهنگ هه لگیر سا، خوا موسلمانان هان نه دا بو کوشش بو به رزی نالای ناین و جهنگ کردن، چونکه به جگهی جهنگ کردن نه وان ته می دارنابن، له دوا پیدا ترس له دلی موسلمانان دهر نه کا و نه فهر موی :

﴿ أَنْخَشَوْهُمْ فَلَا أَمْنًا لَهُمْ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ نایا ئیوه ی موسلمانان چون نه ترس لهو بی باوهرانه و جهنگ کردن له گهل یان که چی نازارتان نه دهن ، دواپی هدر خوا شایسته و راستره که ئیوه له و برسن و سزاتان بدا بهووی و از هیتانتان له جهنگ کردن له گهل یان که واته پیو یسته له وان نه ترس و هدر له خواب ترسن و جهنگیان له گهل بکه ن.

ئه گهر ئیوه باوهرداران هیناوه به سزادانی خوا. یانی به پراستی ترس له خوا له جگه ی باوهردارانوه نه بووه ناشی، ههر باوهرداران له خوا ئه ترسن و بی باوهردان ناترسن، ئه گهر بیشتر سن جیگه ی سود ناگری بۆ ئه وان و دیت و ئه پروا و نامیتی ئه و ترسه .

له پاشا خوای مهزن باوهرداران و وریانه کاته وه له سه ر ریژ و گه و ره بی جهنگ کردن بۆ بهرزی ئالای ئیسلام و ئه فهرموی:

﴿ قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ ﴾ ئیوه جهنگ بکه ن له گه ل بت په رستان خوا سزای ئه وان ئه دا به هیژو توانای دهستی ئیوه و به چه کی ئیوه ئه کوژرین و، خوا ئه ویت په رستانه رسوا ئه کا و نابرویان ئه با.

﴿ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴾ وه خوا ئیوه سه ر ئه خا به سه ر ئه واندا و خوا رزگار ئه کا ده ردی دلی باوهرداران و نه خوشی تاقمی باوهرداران نایه لی و ئه و رق و کینه ده هیدان بوو به هوی ئه و ئازاره وه له ویت په رستانه وه چه شتبیوان ته فروتونا ئه بی، ههر کاری له ویت په رستانه له مه و دوا رپویدا بۆیان ناچیته سه ر. ئه و هه ولدانه یش به و کارانه ی باسکران له و نایه ته دا کاریکی په کخه ره بۆ پیغه مه ر ﴿﴾ که به ر له په یدا بوونیان هه والی پیداون، ئیتر ئه و تاقمه باوهرداران هه ر که سی بن گرنه یه، چونکه موسلمانان ئه و شتانه یان هه موو پی به خشراره له لایه ن خوای مه ز نه وه .

﴿ وَيَذْهَبْ غِيْظُ قُلُوبِهِمْ ﴾ وه خوا لانه با به هوی یاریدانی خویه وه خه فه ت و ناخوشی دلی ئه و تاقمه باوهرداران هه به هوی ئازاد رانی بی باوهردانه وه چوبوه دلیان، زۆر رونه خوای مهزن یاریده ی باوهرداران داو برینی دلیانی ساریژ کرد به لاوازی سته مکاران .

﴿ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ وه خوا په شیمان بونه وه وه ر ئه گری و ئه ی ریژی به سه ر هه ر که سی کا ئاره زووی هه بی باوه ر ئه هین به دلی پاکه وه با خراپه ی زۆریشیان کردی وه خوا ئه زانی به په شیمان بونه وه ی ئه وان، هه موو شتی له جیگه ی شیاوی خویا دانه نی له هه مو کارو کرده وه ی خویا.

له پاشا خوای مهزن رونی ئه اکاته وه ئه و که سانه ی گرانه لایان جهنگ کردن له ریگه ی خوا دا، ئیتر باوهردار بن یا له دوو روه کان بن:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا
 مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ
 وَلِجَهٍّ وَاللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ
 أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ
 أُولَئِكَ حِطَّتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾
 إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى
 أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾

﴿ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ الَّذِيْنَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ ﴾ نایا نیوه گومانان بردوه
 که نیوه وازتان لی بهتری و فرمانتان بی نه دری به جنگ کردن و نیوه تاقی نه کریهوه
 که نیوه راست نه کن یا درو نه کن و، له کاتیکا خوا نه زانی و نه بینی که سانیکی نه و تو
 کوششیان کردووه و جهنگیان کردوه له نیوه و ده ری نه خا بو دانیشوان نه و شته ی خوا
 زانیو به تی له نیوه و. مه به ست نه و به پیو یسته نیوه جهنگ بکن. نه گینا خوی مه زن
 هه موشتی نه زانی بدر له به یدابوونی، مانای نه ورستانه له باسی مانای نایه تی (۴۲)، نایه تی
 (۱۶۵) ی سوره تی نالی عیمراندا تیبه یون .

﴿ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِجَهٍّ وَاللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾
 وه له کاتیکیشا خوا نه زانی به و که سانه وه نه گرن له جگهی خوا وه له جگهی فرو ستاده ی و
 له جگهی باوه رداران دوستی پهنهانی و ژیر به ژیری له بی باوه ران که دژی خوا و پیته مهر و

ته فسیری زمانا کزی

باوہ داران و، خوا ناگادارہ بہشتی ئیوہ نہیکہن لہ کاری چاک ولہ کاری خراب و لہ دؤستایہ تی بی باوہ ران و لہ نیازی پاکتان بؤ خوا بہتہنہا .

گہورترین پەرستی خوا جہنگ کردنہ لہ گہل دوزمنانی خوا بہتہنہا . گہورترین گوناہ مہیل کردنہ بؤ لای دوزمنانیان ، ہرکہسی پنا بیا بؤلای دوزمنانی خوا سودی خوئی بہستی بہ دوزمنانی خواو پیغمہری خواو بی باوہ رانہوہ ، پیوستہ ہمو باوہ پاکئی نہوکہسہ دہست نشان بکا و خراپہی دہرخنہن ، ہتا چاک و خراب لہیکہ جوی بکریئہوہ .

کؤمہلی لہ سہرؤکہ کانی قورہیش بہدیل گیران لہ رؤزی بہدردا لہ نیوئو دیلانہ دابو عہباسی کوری عہدول مہتلیب و مامی پیغمہر ﴿ﷺ﴾ تاقمی لہ موسلمانان سہرزنشتی عہباسیان نہ کردبہ بت پەرست ، علی کوری نہ بوتالیب تانہی ئەدا لہ عہباس بہیونہی جہنگ کردنی لہ گہل پیغمہردا و پچران ووازیانی لہ خزمایہ تی . عہباس وتی : بزچی خراپہ کاٹمان یاس نہ کەن وچاکہ کاٹمان پەنہان نہ دہن ؟ ئیمہ گہورترین لہ نیوہ ، ئیمہ مزگہوتی ریزداری خوا ناوہ دان نہ کەینہوہو ناوئەدہین بہ حاجیہ کان ، دیلہ کان بہرہ لا نہ کەین بہرگ بؤ کەعبہ نہ کەین ، خوای مہزن بؤ ئەو مہبہستہ ئەم ئایہتہی ناردہ خواوہوہ و فہرموی :

﴿ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَغْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ ﴾ سزاوارو سایشٹہ نیہ بؤ بت پەرستان کە ناوہ دان بکەنہوہ مزگہوتہ کانی خوا . یانی بچنہ نیو مزگہوتہوہو بت پەرستی تیدابکەن ، بہ چاکریش نابی سہرپەرشتی نہو مزگہوتانہ بکەن .

﴿ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ ﴾ لہ کاتیکا خویان شایہ تی بدن لہ سہر خویان بی باوہری خویان چونکہ پەرستی بتہ کان و پارانہوہو ہاوارکردن لہ وبتانہ شایہ تی دانہ لہ خویان بہوہی کە بی باوہرن ، ہرکہسی بی باوہری نابی بچیٹہ نیو مزگہوتہ کانہوہ .

﴿ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ الْخَالِدُونَ ﴾ ئەو تاقمہ بت پەرستانہ پوچ بوہتہوہ پاداشتی کردہوہ کانیان ، چونکہ خوا وەرناگری لہ گہل پەرستیدا ہیچ کاریکی

تہفسیری زمانکوی

چاك وهئه وكه سانه له نیو ناگری دۆزه خدان هه تا هه تابه و بهرده وامن له نیو یاندا و نایه نه ده ره وه .

﴿ إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ به راستی که سی ئاودان نه کاته وه مزگه وته کانی خوا باوه ری هینایی بهیه کیتی خوا ، باوه به خواته واو نایی بهیی باوه ره هینان به پیغه مهر و باوه ری هینان به پرۆزی دوا یی .

﴿ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ ﴾ وه نو یژی کرد بی به هه مو مهرجه کانیه وه وه ،زه کاتی به خشیی به هه ژاران به گو یزی دیاری کردنی سنور نه گهر پیوستی له سه ری زه کات ، وه كه له نایه تی (٦٠) ی ئه م سوره ته باسی کرا وه له کهس نه ترسی مه گهر له خوا به ته نها . یانی که سی بۆی هه یه مزگه وته کان ئاوه دان بکاته وه که خاوه نی نه و چوار شتانه بی باسیان کرا وه له و نایه ته دا .

﴿ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴾ دوا یی بۆ نه وه ی له وانه یه نه و که سانه له وانه بن راغویی وه رگرن بۆلای راستی و کار کردن به راستی .

عه باسی مامی پیغه مهر و ته له ی کوری شه یه وه عه لی کوری نه بو تالیب خۆ یانیانه لئه کیشا . عه باس ووتی: من خاوه نی ئاودان و خزمه تکردنی حاجیه کام . ته له ووتی من خاوه نی که عه م و کلیلی خانه ی خوا لای منه . عه لی کوری نه بو تالیب ووتی: من به رله هه مو کهس به شه ش مانگ نو یژم کرد وه بۆلای نه و مزگه وته وه جه نگم کرد وه له بهر خوا ، خوا ی مه زن لایه نی عه لی گرت و فهرموی:

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ
الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجْهَهُدُ وَأَفِي سَبِيلِ اللَّهِ
بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾
يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّتِ لَهُمْ فِيهَا
نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ نایا یتوہ خواہونی ناودان بہ حاجیہ کان
و ناوہ دان کردنہ وہی نہو مزگہوتہ بہریزہی خانہی خوداو پاک کردنہ وہی لہ بی باوہری
﴿كَمْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وہك کہسیکی دائہ نین باوہری
بہ خواو باوہری بہرؤزی دووا ہینابی و کوشش و جہنگی کردبی لہریگی خوادا،
نہوشتانہ ترازوی گہورہ نین لای خوا وپلہو پایدہ کن زور جاران خواہ کانیان رائہ کیشن
بؤلای چاکہ۔ بہ پیچہ وانہیشہ وہ پلہو پایہی جیہان خواہ نہ کانیان پال پیوہ نہ نین بؤ لای
خرابہ۔

﴿لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ﴾ ویتہی یدک نین نہو دووواقمہ لہ باوہرداران و بی باوہران لہ
خزمت خوادا لہریزو پاداشیان، باوہرداران لہ کوئی و بی باوہران لہ کوئی؟
﴿وَاللَّهُ لِيَهْدِيَ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ وہ خوا ریگی راست نشان نادا بہو تاقمہ
ستہ مکارن بہ ہوی بت پہرستی بتہ کان، دواۓ نہوہی ریگی راستیان بی تیشاندراوہ و
پشتیان تی کردوہو ریگی خرایبان ہلبراردوہ۔

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ﴾
کہ سانیکی نہو تو باوہریان ہیاوہو کزچیان کردوہ بؤ مہ دینہ و کوشش وجہنگیان

تہفسیری زمانا کوئی

کردوہ لہ ریگہی نایینی خوادا بہ دارایی و بہ گیان و لہشی خوین تہو کہسانہ گہورہ ترن
لہ لایہن پلہوہ، ناوہ دان کردنہوہو ناودان بہ دانیشتران لہ کوی و باوہرہیتان و کوج
کردن و جہنگ کردن لہ کوی؟

لہ خرمہت خوادا لہو باوہرہ داراندیش تہوشتانہ یان نہ کردوہ، ووشہی گہورہ تر بہومانایہ
نیہ تہو بی باوہرہ اندیش پلہی گہورہ یان ہدی بہ لکو مہبہست تہوہ پیز ہر ہر
باوہرہ دارانہ، چونکہ بی باوہرہ ان لای خوا پلہو پایہ یان ہر نیہ و نرخیان بر دانانری .

﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَٰئِزُونَ﴾ و تہو تاقمہ خواوہنی تہوشتہ بہر پیزانہ ہر تہو ان خواوہنی
سہرکہوتن و سہرہرزن لہ ہر دوو جیہاندا و بہ ناواتی خوین تہ گہن .

﴿يَسِيرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَاتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ﴾ موزدہ تہدا بہو
باوہرہ دارانہ خواوہنی تہوشتہ بہ نرخانہن پہرورہ دگاری خوین بہ بہزہی و میہرہ بانی لہ لایہن
خویہوہ و بہ پزہامہندی و خوشہویستی و بہ چہ ندین بہ ہشت بر تہو ان ہدیہ
لہو بہ ہشتانہ دایہ رابواردن و خواردہ مہنی چاک و بہردہوام .

﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ تہو تاقمہ بہردہوام تہن لہو بہ ہشتانہدا
ہتا ہتایہ و جیگہی خویانہ و دہر چونیان نابی . بہ راستی خوا لای ہدیہ مزہو پاداشتی
زور گہورہ بہرانبہر ناکری بہ ہیچ پاداشتی لہ جیہاندا، تہو باوہرہ دارانہ خواوہنی باوہری
بہتین و کوج و جہنگیان کردوہ پاداشتیان میہرہ بانی و خوشہویستی یہو بہ ہشتانہ کانہ
وہک باسکران .

لہ پاشا خوی مدزن قہدہغہ تہکا لہ موسلمانان دژستایہ تی بی باوہرہ ان با، لہ ہشتا خرمہ
نزیکہ کانین . تہفہرموی لہو بارہوہ:

يٰۤأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا ءَابَاءَكُمْ
وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِن

كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ
وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسْكَنٌ
تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ
فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ لَا تَذْكُرُوا آبَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ أُولَئِكَ﴾ نهى كه سانيكى نهوتز باوه رتان
هيناوه : نپوه وهرمه گرن باوكه كانتان و براكانتان به دؤست وياريدرو هاوسويند و
به رپوه بهرى كاره كانتان .

﴿إِنْ اسْتَحْبُوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ﴾ نه گهر نهوان خو شه ويستى بى باوه رى بدهن به سهر
باوه رهياندا و بهرده و امين له سهرى و هانى ناده ميزاد بدهن يو لاي بى باوه رى .
﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ وههر كه سى بى باوه ران بكا به دؤست و
سهر پهرشتى كه رى خو رى دوايى نهو كه سانه هدر نه وانه سته ميان له خو ريان كرده
كه دؤستايه تيان له جگهى جيگهى خو ربا به كار نه هيناوه : ناوه روكى نه ونايه ته هه مو گونا هى
نه گريته وه . كه واته نه گهر باوك و براى مو سلمانيش سته ميان كرد له جگهى خو ريان
پيوسته له سهرتان پشتى ستهم لى كراو بگرن .

﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ﴾ تو بلى
بهو كه سانه باوه ردارن نه گهر نپوه باوكه كانتان و كوره كانتان و براكانتان و ژنه كانتان و
خزم و هؤزه كانى خو رتان .

﴿وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا﴾ وهنهو داراييه پديداتان كردوون و
نهو بازار گانيه نپوه ترستان هديه به روى نه مپى و له ناوبچى كه هه تانه له مه دينه داو كاتى
به سهر بچى به هوى جهنگ كردنيانه وه له ريگهى خوا دا .

ته فسرى زمناكوبى

﴿وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ﴾ وہ خانوو جیگہی دانیشنتان کہ نیوہ لاتان خورشہ ویستہو بی ی رازین، نہ گہر نہو (۸) شتانہ خورشہ ویستہ بن لہ لای نیوہ لہ خواو لہ نیراوی خواو لہ خومانڈو کردن و جہنگ کردن لہ ریگہی خوادا۔
﴿فَيَرَبُّوْا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾ دواپی نیوہ چاوہ پروان بکہن ہتا خواا نہ ہیئی
فہرماندانی خوی بہ ہیئانی سزادنی نیوہ زوی یا درہنگ و مہ کہ نہ گیری لہ لایہن
باوہر دارانہوہ، نہو کاتہ ریڑی کۆچ کردنتان نامینی لہو کاتہ دا نیوہ دہر چوون لہ پەرستی
خوا بہ ہوی دۆستایہ تی بی باوہر ان۔

﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وہ خوا ریگہی راست نشان نادا بہ تاقمی لہ سنوری
خوا دہر چوون لہو کہ سانہ دۆستایہ تی بی باوہر انیان کردوہ۔

ہوی ہاتہ خوارہوہی نہو نایہ تہ نہمہیہ: کاتی موسلمانان فہرمانیان بی درا کۆچ بکہن
لہمہ کہ ووتیان: نہ گہر نیمہ کۆچ بکہین دہستمان نہ بری لہ باوک و کورہ کاٹمان و
لہ خزمہ کاٹمان و لہ زن و لہ ہوزہ کاٹمان و لہ بازارگانی و جیگہی دانیشنتان و
لہ دارایمان ہمویاٹمان نامینی، نہو نایہ تہ ہەر چہ ندہ لہ بارہی نہو روداوہوہ بہ تاییہ تی
ہاتوہ تہ خوارہوہ۔ بہ لآم بہر وائلت ہموشتی نہ گریتہوہ۔ کہ واتہ ہەر کہ سی سودی تاییہ تی
خوی ریڑ بدا بہ سہر راستیدا و بی باوہری بو خوی ہہ لبریری نہو کہ سہ بہ دوو پروو
دائہ نری۔

لہ کاتیکا لہمہ وہر باسکرا فہرماندانی خوا بہ باوہر داران بیران نہ خاتہوہ نہوشتی
بہوانی بہ خشیوہ لہ سہر کہ وتن کات لہ دووای کات و نہ فہروی:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ
كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ
تَغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ

بِمَارَحُبَّتٍ ثُمَّ وَلَيْتُمْ مُدَبِّرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ
عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا
وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾
ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٢٧﴾

﴿ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَظِنَ كَثِيرَةٍ ﴾ بهراستی خوا یاریدهی ئیوهی موسلمانانی داوه
لهچه نندین جیگهی زوردا له کاتی وهستانتانا بۆ جهنگ کردن لهو جیگانه دا، وینهی رۆژی
به در، جهنگی خه بیهر، جهنگی بهنوقوره یزه، ناشته وایی حوده بییه. جهنگی بهنو نه فزیر.
گرتنی مه که، جگهی نهوانیش ژماره یان گه یشتو ته هه شتا جیگه، کاتی هه وائی گرتنی
مه که گه یشت به هۆزی هه وازین و سه قیف هه ردو و لایان پێک هاتن که په لاماری موسلمانان
بدن، نه وه وئه گه یشت به پیغه مهر ﴿ ۲۵ ﴾ به دوازه هه زار که سه وه روی کرد بۆ لای
ئهو دوو هۆزه، نهوان چوار هه زار کهس بون. یه کئی له هاور پیکانی پیغه مهر ﴿ ۲۶ ﴾ ووتی:
ئیمه ژیر ناکه وین ئه مرۆ له بهر که می بی باوه ران و زۆری ئیمه ی باوه رداره وه و له خو یان
بایی بویون، پیغه مهر ئه و ووتیه ی به لاوه په سهند نه بوو به و بونه وه که موسلمانان کان
شکان، خوا ی مه زن ئه و روداوه یان بیر نه خاته وه و نه فهرموی:

﴿ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبْتَكُمْ كَثْرَتُكُمْ ﴾ وه بیری رۆژی (حونهین) بکه نه وه که شو پیکه
له مه که و تایفدا کاتی ئیوه ژماره ی زۆری ئیوه خو تانی بایی کردبو، سه رتانی لی تیکدا بو،
ئهتان وت: ئیمه ئه مرۆ ژیر ناکه وین له بهر ئه وه ی ژماره مان زۆره، واتان ئه زانی ناشکین.
به لام یه که بچار ئیوه ی موسلمان شکان و په رته وازه و بلاو بونه وه به دۆل و شیودا.

تهفسیری زمانکۆبی

﴿ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئاً ﴾ دواي ژماره تان هيچ سوديكي به نيوه نه به خشي و نه گه يشته
فرياتان هيچ شتي و بۆتان دهر كهوت ياريدان و هلهاتنان هه له لايه ن خواوه ديت .
﴿ وَصَافَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ﴾ وه تهنگبو له سه ر نيوه روي زهوي له بهر
له ترساناو له بهر سه ختي نهو رۆژه بهو پاني و فراوانيوه زهوي هه يو .

﴿ ثُمَّ وَلَيْتُمْ مُدَبِّرِينَ ﴾ له پاشا نيوه پشتان كرده دوزمني خۆتان و شكان و به رهو دووا
هلهاتنان له كاتي جهنگدا ، پيشه وه تان بهرا كروي گه يشته وه مه كه ، كهستان لاي پيغمه مر
نه مايه وه جگهي كه مي له خزم و له هاوړيگاني كه برتي بون له عه لي و عه باس و نه بو
سوفياني كوري حه رسي ناموزاي پيغمه مر و نوسامه ي كوري زهيدو فه زلي كوري عه باس و
عه بدو لاي كوري مه سعود و ره يعه ي كوري مه رس و نه بو به كر و عومه ر و نه يعه ني
كوري عوبه يد كه له بهر دهم پيغمه مر دا كوژرا ، عه باسي مامي دهستي گرتبو به له غاوي
هيسره كه ي پيغمه مر وه ﴿ ﷺ ﴾ نه بو سوفياني ناموزاي پيغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ هيسره كه ي
رائه كيشا ، ژماره ي نهو كه سانه مابونه وه لاي پيغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ دووا زده كه سبون . پيغمه مر
فه رموي به عه باس : هاوړ بكه و بلي بگه رپنه وه ، نه و يش بانگي كردن و وورده وورده
گه رانه وه و هله ته تيان برد بو بي باوه ران ، بي باوه رانيان شكاند و دريژهي نهو روداوه
له نامه ميژويه كاندا توژمار كراوه .

﴿ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَةً عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُثُوداً لَمْ تَرْوْهَا ﴾ له پاش
را كړدني باوه رداران خوا به ميهره باني خوي نارامگرتني خوي رژاند به سه ر نيروي خويا و
به سه ر باوه رداراندا و ترس له دليانا نه ماو گه رانه وه بو لاي پيغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ و ، خوا
نارد بويه خواره وه بو ياريده ي باوه رداران چه ندين سه ر بازي له فريشته كان نيوه نه تان
نه بينين به چاو ، به لام نيشانه ي هاته خواره وه يان رون بويه وه به سه ر كهوتني باوه رداران .
بۆزانين : هه رچه نده پيشه و را زي فه رمويه تي : نهو سه ر بازانه فريشته بون . به لام نيمه
بروامان وايه خوا له شكري بي ژماره ي هه يه له فريشته كان و جگهي فريشته كان و ، لهو
له شكرانه يه نازاي و هيري دهره وي تريش . نايه ته كه جوړي نهو سه ر بازانه ي رون
نه كرده ته وه ، بويه واشايسته يه نيمه يش وازي لي به ينين ، خوا نه فه رموي :

ته فسيري زمنا كوي

﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾ نازانی بہلہ شکرہ کانی پەرہر دگاری تۆ مہ گہر ہەر خۆی بیزانی .

﴿وَعَذَابَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ وہ خوا سزای کہ سانیکی نہوتوی دا باوہریان نہہینابوو بہ کوشتن و دیل کردنی خویانو خیزانہ کانیان و ئەوسزایہی خوا کردی لہ گہل بی باوہران تۆلہی بی باوہرانہ لہ جیہاندا، لہ پاشہ رۆژ دا بہ تۆلہی گرانتر .

﴿ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ لہ پاشا خوا وەرئہ گری پەشیمانبونہوو و ئەپرێژی بەسەر کہ سیکنا ئارہزووی ہہبی بہ گہورہیی خۆی، دوا ی کۆتایی جہنگ و شکانی بی باوہران و خوا خوش ئەبی لہوگوناهہی کردویانہ و دوا ی پەشیمان بونہوہیان، میہرہیان وخواوہنی بہزہییہ بۆ بہندہ کانی خۆی .

بہراستی خوا ی مہزن زۆر بہخشندهیہو گران نیہ لای لی بوردنی گوناه ی گہورہو دەرگای لی خوشبونی کراوہتہوو بۆ ہہموکہسی . کہواتہ ئەو کہسہی لہ موسلمانان رایان کردوو پەشیمان بونہتہوو و ئەوی باوہرانہیش جہنگیان لہ گہل پیغمہر کردوو لہدوایدا باوہریان ہیناو کردوہی چاکیان کرد، ئەوانہ خوا خوشی ئەوین و رزگاریان ئەکا لہ ناگر .

نۆنہ لہ لی بوردن و بہزہیی پیغمہر ﴿ﷺ﴾ کاتی جہنگ کۆتایی بی ہات و دەست کرا بہ بہشکردنی دەست کہوت و تالانی بی باوہران، نوینہری لہ لایەن ہۆزی ہہوازیہوو ہاتنہ خزمەت پیغمہر ﴿ﷺ﴾ ووتیان: ئیمہ موسلمان بووین ئە ی فروستادہی خوا و تۆ چاکترین کہسی و چاکہ کەری ئادہ میزادی، خیزانہ کاغان گیراون و دیل کراون و داراییمان زہوت کراوہ . پیغمہر ﴿ﷺ﴾ نیسلامہ تیہ کەیان ی وەرگرت و فەرمانی دا ژن و خیزان و داراییان بدہنہوو . کاتی خوا ی مہزن قہدہغہی کرد دۆستایہتی بی باوہران، ہەلی گرت سہرپەرشتی کردیان بۆ مزگوتہ کانی خوا، قہدہغہیشی کرد بچنہ نیو مزگوتہ کانہوو و فەرمو ی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ
بَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا
وَأِنْ خِفْتُمْ عِيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ
شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ ﴾ نهی که سائیکی نهوتو باوهرتان بهراستی
بت پهريستان و نهوکهسانه‌ی هاوبهش بو خوا دانه‌نین پیس و دهروون پیسین، نه‌بی
خوتانیان لی پاریژن به‌جوری خوتان له‌پسی تر نه‌پاریژن، قیزه‌ون و بی‌پروا له‌شیان
پسه و له‌ش پیس و بی‌دهست نوژن و بهرگیان پسه.

﴿ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا ﴾ دواپی نایی نزیکي نهو مزگه‌وته
ریژداره بکه‌ون و قه‌ده‌غیه بچه نیوی له‌پاش نهم ساله سوهرتی (به‌رانه‌تی) تیداها‌توه‌ته
خوارو سالی نوه‌می کزچیه .

زانایان له‌باره‌ی نهونزیکونه‌ویه بیریان جیاوازه: لای پیشه‌وا شافیعی نزیکي نهو
مزگه‌وته ریژداره نه‌که‌ونه‌وه به‌تایه‌تی، نه‌ک مزگه‌وته‌کانی تر، لای پیشه‌وا مالیک پیوسته
قه‌ده‌غیه‌بکرتن له‌همو مزگه‌وتی. پیشه‌وا حنه‌فی نه‌فه‌رموی: قه‌ده‌غه ناکرتن له‌هیچ
مزگه‌وتی. نه‌مزگه‌وتی حرام و نه‌مزگه‌وته‌کانی تر و بو بی‌ساوه‌رانی هاوپه‌یمان دروسته
بت پهريستان له‌همو لایه‌که‌وه له‌نیو دورگه‌ی عه‌رب نه‌هاتن بو مه‌که بو حه‌ج کردن و
بازرگانی، دانیش‌توان سودیان لی وه‌رئه‌گرتن به‌هوی کربن و فروشتن و به‌کری دانی
خانه‌کانیان، کاتی خوا قه‌ده‌غیه کرد بی‌ساوه‌ران نه‌چن بو مه‌که ترسیان په‌یدا‌کرد
له‌هه‌زاری، خوی مه‌زن فه‌رموی:

ته‌فسیری زمانکوی

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ عِيلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيَكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ﴾ وہنہ گہر تیوہ ترساون
لہہزاری و کہم دہرامہتی بہہوی قہدہغہ کردنی بی باوہران بولا ی مزگہوتی حہرام،
دوایی خوا بہم نزیکہ تیوہ ساماندار نہ کا بہگہورہیی خوی و دہست کہوت و
لہ لایہ ترہوہ روزیتان بو نہ نیری نہ گہر ثارہزو بفہرموی، فہرمانیشتان بی تہدا بہ تہمہلی
دانہ نیشن و کوشش بکہن بو پیداکردنی دارایی وسامان و ہوی ژیاننان .

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ بہراستی خوائہ زانی بہسودی بہندہ کانی خوی لہہمو
رویگہوہ، ہہموشتی لہجنگہی شیاوی خویا دائہنی لہ قہدہغہ کردن ورہواکردنی کارو
فہرمانی خویا .

لہ پاشا خویا مہزن رونی نہ کاتہوہ کہہندی لہ بی باوہران دروستہ دانیشن لہ نیو
دورگہی عہرہدا بہوہرگرتی سہرانہ لہوان و نہ فہرموی :

قَاتِلُوا الَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ
اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٦٩﴾
وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى
الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ
الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ
يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قُلْ لَهُمْ

اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ
 وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ
 مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا
 لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَنَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾
 يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ
 أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ الَّذِي
 أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ
 كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ تیوی باوہرداران جہنگ بکہن لہ گہل
 کہ سانیکی نہوتو باوہرناہتین بہ خواو بہرؤزی دواہی و زیندوبونہوہو پرسیار بہ شیوہیہ
 پیوست بی۔ وہك جولہ کہ کان نہلین : لہ بہہشتا خواردن و خواردنہوہ نین، گاورہ کان
 نہلین: کلیسا چہ کی لی خوشبون نہ فروشی و خوابوہ بہ عیسا۔
 ﴿وَلَا يَحْرِمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ﴾ وہ قہدہغہ ناکن شتی خواو
 نیراوی خوا قہدہغہیان کردوہ، وہك مہی خواردنہوہو خواردنی گوشتی بہرازوہروا
 نایہرن بہ نایینی راست کہ نایینی ئیسلامہو باوہریان بہوہنیہ کہ ہمو نایینہ کانی گزراوہو
 کار بہوشتانہ ناکن لہ تہوراتاہ کہ دوواہی پیغہمہر بکہون۔
 ﴿مِنَ الَّذِينَ آثَرُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ نہوبی باوہرانہ
 کہ سانیکی نہوتون بہ خشراوہ ہدوان نامہ کان کہ تہورات و ئینجیلہ بو موساو عیسا،

تہفسیری زمانکوی

جهنگيان له گډل بكن هه تا خاوه نامة كان ئه يدهن به موسلمانان ته وشته ي له سهریان پيوست كراوه له سهرانه به دهستی خويان و نابی سهر پيچی بكن له دانيا به گوريه ي ديار يكراو له لايه ن ياساوه، به جوړی ته ي يدهن سهر شوړ و مل كه چن و ئيوه دانیشن و نهوان به پيوه بن .

زانايان له باره ي سهرانه وه كه وهر ته گيری له بي باوه ران بريان جياوازه: لای پيشه وا شافيعی له جوو گاورو ناگر پهرست سهرانه وهر ته گيری، نه ندازه ي سهرانه كه يان پيوسته له يه ك دينار كه متر نه ب. لای پيشه وا حنه في و نه حمد له جگه ي بت په رستانی عه رب پيوسته سهرانه وهر بگيری. نه ندازه ي سهرانه كه يان بريته له دووا زده دره هم بۆ هه ژاران، بيست دره هم بۆ مام ناوه ندي به كان چل و هه شت دره هم بۆ سامانداران، هه هه ژاری دره امه تی نه ب سهرانه ي لی وهر ناگيری، تور كه كان و هندي به كان وهك خاوه نامة كان ته ماشا نه كړن، هه موو كه س جگه له بت په رستانی عه رب سهرانه ته ب بده ن، لای پيشه وا ماليك سهرانه له هه موو ب باوه ران وهر ناگيری له جگه ي ئه و كه سانه له تايي ئيسلام وهر گه راون، نه ندازه ي بۆ هه موو سالی له يه ك دينار كه متر نابی ئير هه ژار بن يا نا .

پرسيار / ئه و ئايه ته ته فهرموی: خاوه نامة كان بروا به خواو به روژی دواي ناكه ن، زانراوه له وانه وه باوه ريان به خوا هيناوه و به روژی دوايش؟
وه لام/ به لی . باوه ريان به تايي راست نی به به و شيوه يه شايسته بی و ولا می ئه و پرسياره به م ئايه ته رو نكراوه ته وه كه خوا ته فهرموی:

﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ عَزِيزُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ﴾ وه جوه كان ووتويانه: عوزه ير كوری خوايه، گاواره كان ووتويانه مه سيح كوری خوايه. پوخته ي پرسيارو وه لامی پيشو به م جوړه يه: به راستی جوه كان و گاواره كان دايان ناوه بۆ خوا هاوبه ش. كه واته نهوان بروايان به خوايه هه بووه هه نه بووه مه گه ر لای نهوان و باوه ری پوچيان؟ چونكه نهوان لايان وايه خوا خاوه نی كوره، بروايان به خواي راستی هه بی كوری بۆ دانائين كه واته باوه ره كانيان وهك ب باوه ری وايه.

پرسیار/ به راستی ئیسلام زور له کس ناکا بۆ باوه پهیښان که چی خوای مهزن له و
نایه ته دا فرمانی داوه به جهنگ کردن له گه‌ل نه و که سانه دا باوه پ ناهین به خواو به
رؤزی دوا یی هه تا سه رانه نه ده ن؟

وه لام/ فرمان دان به جهنگ له گه‌ل نه و خاوه ن نامانه بۆ نه وانه یانه به تاییه تی که
له نیو دور گه ی عه ره بدان و نه وانه ی یان هاو سویندی بت په رسته کان بوون بۆ جهنگ کردن
له گه‌ل پیغه مهر ﴿ ﴾ وهك جوه کانی مه دینه، نه وه له لایه که وه له لایه تره وه هه و آل
گه یشته به پیغه مهر ﴿ ﴾ که رۆمه کان له شامدا له شکریان کۆ کرده وه بۆ نه وه ی
په لاماری موسلمانان بده ن و په رته وازه یان بکه ن. به لگه و نیشانه ی رۆن ده رکه وتبوو که
خاوه ن نامه کان هه و آل به رو یاریده ری رۆمه کانن له بهر نه و شتانه خوا فرمانی دا به
جهنگ کردن و چهك کردیان و سه رشوړ کردیان بۆ موسلمانان له گه‌ل به خشین
سه رانه هه تا بیته به لگه له سه ر نه وه ی که خاوه ن نامه کان ناشتی خوا زبن و په یمانه کان یان
ناشکینن، کاتی سه رانه یان به خشین پیوسته ده ست در یژی نه کر یتنه سه ر یان و یاریده یان
بدر ی و سه ر به ست بن له به ره ی ناین و مامه له ی خو یانه وه، نه بی بزانی کاتی موسلمان
بوون سه رانه یان له سه ر هه لته گیر ی.

﴿ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاحِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلَ ﴾ نه وانه ی رابوردن
گفتو گوی خاوه ن نامه کانه ده ر نه چی له زمان و ده میانه وه به بی نه وه ی به لگه و
نیشانه یه کیان هه بی بجیته نه قلله وه، گفتو گو کان وهك گفتو گوی که سانیکی نه وتویه
باوه ر یان نه هینا وه له پیش نه وه که نه یان ووت: فریشته کان کچی خوان، هه ر وهك بت
په رسته کانی رۆمان ویۆنان و بوزیو کان و جگه ی نه وانیش .

﴿ قَاتِلْهُمْ اِنَّهُ يُوَفُّكَوْنَ ﴾ خوا له ناویان بباو دور یان بخاته وه له به زه یی و میه ره بانی
خوی چۆن لایاندا وه له ریگه ی راست له گه‌ل ده ر که وتنی به لگه ی دروست به ره و ریگه ی
خراب رویان کرده .

﴿ اتَّخَذُوا أَصْبَارَهُمْ وَرُءُوبَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ وهریان گرتوه و دایان ناوه جوه کان و زاناکان و نهو که سانه و وازیان له جیهان هیناوه و خوا په رستی نه کهن به چهن دین خوا بو خویان له جگه ی خوی تانک و تنها و نه یان په رستن، هدر به وینه ی جوه کان گاواره کانیش نهو که سانه ی خویانیان تهرخان کردوه بو خوا په رستی کردنیان به چهن دین خوا بو خویان، نهو شتانه ی خوا قه ده غه ی کردون ره وایان نه کهن بو په پره وانی خویان له جوه کانو گاواره کان، نه وانه ی خوا ره وان قه ده غه ی نه کهن بو یان به بی به لگه به لای خوا و هاتی بو یان .

﴿ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ ﴾ وه گاواره کانیش مه سیحی کوری مریه میان وهر گرتوه به خوا بو خویان نه ی په رستن، نه یان ووت: مه سیح کوری خویا، نهو گفتو گو خراپانه به لگه یه ترن له سر نه ووی نهو خاوه ن نامانه باوه ریان به خوا نیه. به لکو هدر باوه ریان بهو شتانه هیه زاناکانیان نه یلین .

﴿ وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ وه فرمان نه دراوه بهو بی باوه رانه مه گهر له بو نه ووی نه وان خویا به کی تنها په رستن و له نامه پیښوه کاند ا به وه فرمان دراوه که خوا وهر گرن به په رستراو نه ک زانو تهرخان کراوه کان وهر گرن، هیچ په رستراوی نیه مه گهر نهو خوا تنهایه پاک و دوره خوا له شتی نه وان نه یکه نه بها و بهش بو ی .

﴿ يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴾ سه رو که کانی جو و گاور نه یانه ووی که بکوژینه نایینی پاک ی ئیسلامه به فوی ده می خویان و به دروو بوختان هه لبه ستن و، خوا رازی نابی مه گهر که خوا ته و او بکا روناکی نایینی خوی و نالای ئیسلام به رزیته وه و باوه کوی بی باوه ران بیان ناخوش بی و لایان گرانی نهو روناکی نایینه ی باوه رداران .

﴿ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴾ خوا که سیکی نهو تریه ره وانه ی کردوه نیراوی خوی به گه ووهی خوی به ریگه نیشاندهریک که قورنانه و به نایینیکی راسته وه، بو نه ووی نه و نایینه به رزبکاته وه به سر

همو نایینه‌کانی تردا و موسلمانان گه‌وره‌یی به‌ده‌ست به‌تین و، نه‌گه‌رچی بیسان ناخوش
بی ولایان گرانبی بت په‌رستان نه‌و سهرکه‌وتنه‌ی نایینی خوا به‌سهر همو نایینه‌کانی تردا.
بیگومان خوا نایینی نیسلامی سهرخست له‌شاره‌کانی عه‌ره‌بدا و به‌سهر جوه‌کان
ورژه‌کانی شام و به‌سهر ناگرپه‌رسته‌کانی فارسدا .

کورته‌باسیک له‌باره‌ی میژووی رابوردوی گاواره‌کانه‌وه که‌چون پارچه‌پارچه بوون
به‌وجوړه‌ی خواره‌وه :

گاواره‌کان دواى عیسا هه‌تا هه‌شتا سال له‌سهر نایینی راست بون و نوټرو رږزوویان
نه‌کرد هه‌تا جه‌نگی په‌یداوو له‌نیوان نه‌وان و جوه‌کاندا، جوه‌کان مروټیکى زور نازاو
دلیریان هه‌بو ناوی (پولس) بو، له‌وجه‌نگه‌دا ژماره‌یه‌کی زوری له‌گاواره‌کان کړشت،
له‌پاشا ووتی: نه‌گه‌ر عیسا له‌سهر راستی بیت نیمه‌بی‌باوه‌رین و نه‌چینه‌دوزه‌خ و نه‌وان
نه‌چنه‌به‌ه‌شت. که‌واته من فیلی نه‌سازینم هه‌تا نه‌وانیش وینه‌ی نیمه‌بچه‌دوزه‌خ، له‌پاشا
سواری نه‌و نه‌سپه‌بوو جه‌نگی پی‌کړدوو، هوزه‌نگی لیداو به‌ره‌و گاواره‌کان که‌وته‌رپه‌گو
په‌شیمان بونه‌وه‌ی ده‌رپری و خوټی کرد به‌سهر خویدا .

گاواره‌کان ووتیان تو چ که‌سیکی، پولس ووتی: من پولسی دوژمنی نیوم له‌ناسمانه‌وه
بانگم لی‌کړاو په‌شیمان بونه‌وهم لی وهرناگری هه‌تا نه‌یم به‌گاور، نه‌وانیش بردیان بو
کلیساو یاریده‌ی زوریان داو هژده‌یه‌کیان بو ترخان کرد و له‌وه‌ژده‌یه‌نایه‌ته‌ده‌ری بو
ماوه‌ی یه‌کسال، له‌وماوه‌یه‌دا فی‌ری نینجیل بوو، دواى هاته‌ده‌ری‌ووتی: له‌ناسمانه‌وه بانگم
لی‌کړاو خوا په‌شیمان بونه‌وه‌ی لی وهرگرتوم و منی خوش نه‌وی، گاواره‌کان پروایان
پی‌کرد، له‌پاشا سی‌که‌سی له‌گاواره‌کان هه‌لټارد: یه‌که‌میان ناوی (نسطور) بو فی‌ری
کرد که‌عیساو مریم و خوا هدر سیان خوان، دووه‌میان ناوی (یه‌عقوب) بوو فی‌ری
کرد که‌عیسا ناده‌میزاده‌و کوری خوايه، سیه‌میان ناوی (ملک‌ان) بو فی‌ری کرد که
هه‌رعیسا خوايه و هه‌ربووه‌و هه‌رنه‌یشی. کاتی زانی فی‌رکردنه‌که‌ی کاری تی‌کردون
له‌په‌نه‌انیدا له‌گه‌لیان کږبووه‌و و، پی‌وتن: یه‌که‌به‌یه‌که‌هه‌ر تو په‌خته‌ی وشاگردی

راستی منی، بەهەریەکیانی ووت: من خۆم سەرئەبڕم و خۆم ئەکەم بەقوربانی، لەدوایدا
خۆی سەرپرێ، هەریەکیان لەوسی کەسانە رویانکردبو شوی ئێ یەکیان بۆ رۆم،
دوو هەمیان بۆ بەیتولموقەدەس، سێ هەمیان بۆ لایە تر، لەوکاتەدا گاوریەکان بون بەسی تاقم
دژی یەکتی، هەرچەندە بەلگە یە نیه بۆ راستی ئەو روداو. بەلام لەم سەر دەمە ی ئێمە دا
ئەبیرێ گاوریەکان بە جوورەن، لەفیلزانی جولە کە کانه دوور نیە، لەپاشا خوای مەزن
رونی ئەکاتەو کە زانا کانی جوهرەکان و گاوریەکان لەهەولێ ئێوە دان دارایی و پارە ی
نارەوا و پوچ بخۆن، ئەو تە خوا ئەفەرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا إِن كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ

أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ

وَالَّذِينَ يَكْتَنُّونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا ينفِقُونَهَا

فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ يَوْمَ يُحْمَى

عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ

وَضُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ

تَكْنُزُونَ ﴿٢٥﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ﴾

ئە ی کەسانێکی ئەوتۆ باوەرتان هێناو بە راستی زۆر کەس لە زانا یان و ئەو کەسانە ی

تەفسیری زمانکۆیی

﴿ وَتَعْلَمُ الْكَاذِبِينَ ﴾ وههتا تو نهترانى بهو كهسانه درويان له گهل تو كروه، نه گهر نارامت بگرتايه راست گوو دروزنت بؤ رون نهويهوه، لهخوتهوه دهستورت دهرنهئه كرد بويان نهچنه دهرهوه. نهويي باوه رانه نهيان ووت: موحه مه دمان خه له تان به درؤ كردن. بهلام نابرويان چو لهنيو دانيشوانداو رون بويهوه درؤ كانيان.

پرسيار/ پيغمههري خوا له دوو جيگه دا سهرزه نشتي كراوه: يه كهميان: له كاتي وهر گرتني خو كرپنه وهي ديله كان له به دردا. دووههميان: دهستورداني به نه چونه دهره وهي دوور ووان له ونايه تها، سهرزه نشت نه وه نه گيه ني پيغمهه مر گونا هي كردي؟

وهلام/ لي بوردن نه وه ناگيه ني پيغمهه مر ﴿﴾ گونا هي كردي، چونكه زور جاران نه و جوړه ووشه يه بؤ زوري پاداشو ميهره بانيه، هدمو پيغمهه مران داواي ليودردنيان كروه له خواو ماناي وانيه كه نه وان گونا هبارن، پيغمهه مر ﴿﴾ به گويره ي بيري خوي نه و دوو كاراندي كروه و به چاكي زانيوه بؤ نايين، بويه فهرمانى پيداون.

له دوايدا خواي مه زن شيوهي كاري باوه رداران و بت په رستان رون نه كاته وه ههر يه كهيان به گويره ي شايسته ي خويان و نه فهرموي:

لَا يَسْتَعِذُّكَ الَّذِينَ

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَعِذُّكَ الَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَآرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ

لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾ لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ

مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا تُضْعَفُونَ لَكُم مِّنْ دُونِكُمْ

الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمْعُونَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾
 لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّى
 جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَرِهُونَ ﴿٤٨﴾

﴿ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ داوای دهستور ناکه ن له تو کهنه چن
 بۆ جهنگ کردن به بیانو هیتانه وه که سانیکی نهوتو باوه رته هینن به خواو به رۆزی دواپی .
 ﴿ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ﴾ که نهوان جهنگ بکه ن له بهر به رۆزی ناین
 به دارایی و به گیان و به له شی خو یانه وه، ناشکرایه هیچ هویی نیه بۆ نه و داوا کرده
 له کاتیکا جهنگ پیویست کرابی له سهریان. ئایا باوهرداری راستی داوانه کا نویتو و رۆژ و
 بگری و بیکاو شایه تیمان بهیتی؟ چونکه که بزانی پیویسته چۆنی داوانه کا، جهنگ
 پیویسته نابی داوای بکا ئایا جهنگ بکه م. زانایان بۆ رۆن کردنه وهی فهرمانی نه و نایه ته
 نه لئین: جهنگ کاتی پیویسته له سهر که سی دارایی هه بی خۆی پی به هیز بکا بۆ کرینی
 چهک و خۆشی ساغبی و شایسته ی جهنگبی، نه گهر نه خوشبو یابهک که و ته و که م نه ندام
 بو یا لاواز و بی هیز بو پیویسته له سهری به دارایی خۆی پیای بگری بۆ جهنگ کردن .
 ﴿ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴾ وه خوا نه زانی به و که سانه خو یان نه پارێژن له دانیشن و
 له نه چون بۆ جهنگ، به و که سانه نه زانی به له نه که ن بۆ لای فهرمانی خواو بۆ په رستی خوا
 له جهنگ و جگهی جهنگ و به نیازی دلی ناده میزاد .
 ﴿ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ به راستی که سانیکی نهوتو داوای
 دهستوری چون بۆ جهنگ نه که ن باوه به خوا و به رۆزی دووایی نایه رن، نه و که سانه
 دوورون .

﴿ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴾ وه دلیان گومانی هه به له باوه رهیتانیاندا،
 دواپی نهوان له نیو گومانی خو یاناسه رگهردان، به موسلمانته تی خو یان نه نوینن و له راستیدا
 دوو دلی له بهر یاردانی باوه رۆبی باوه ری و نازانن راسته یادرۆیه باوه رهیتانیان .

خوئیانیان تہرخان کردوہ لہخاوہن نامہکان بو پەرستن ئەخۆن دارایی ئادەمیزاد بەبەرئیل وەرگرتن لہفەرمانہکانی خوادا و ئەیان گۆرن بەگۆڕەیی سودی تاییہ تی خوئیان .

﴿وَيَصْبُدُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وەئادەمیزاد قەدەغە ئەکەن لەرپڭەیی ئایینی خوا و نایەلن موسلمان بن و کارئەکەنە سەر ئەقلی موزفە ساویلکەکان، کاتی وایش ئەبێ تاوانج ئەگرنە ئایینی خوا و پیغمەر ﴿ﷺ﴾ بو ئمرنە: زانای فەرہنسی (فولز) ناوہاتە خرۆش لہدزی کلیساو پەلاماری قەشەکانی داو ووتی: ھەموو کاتی وەک سەگ ئەوہرن بو کۆکردنەوہی دارایی وتانەیشی گرئە تەورات و ووتی: شتی خراب و قیژەونی دزی یە کۆری تێدایە، بەو بۆنەوہ پیاوانی کلیسا دہزیان کرد لہئایینی خوئیان، ھەندیکیان داویان کرد ماوہی ژبانی بەند بکری لہگرتوخانەدا، ئەو زانا فەرہنسیہ لہترسا ئەقلی تیک چوو، ھیچ چارەبەکی بو رزگارکردنی خوئی نەدۆزیوہ لہلای (پاپا بنوا) ی چواردەھەم جگہ لہوہی نامەبە دابی لہدزی پیغمەری ئیسلامدا، نامەکەیی دانا و جیوی دا بەپیغمەر ﴿ﷺ﴾ کلیسا لہو خرۆش بوو پیرۆزباییان لہخوئی و نامەکەیی کرد .

﴿وَالَّذِينَ يَكْتِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُوهَا فِي سَبِيلِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ وەکەسانیککی ئەوتۆ کۆئەکەنەوہ زیو و زیو دایان ئەنن لہسەر یەک، ھەریەکە لہوانە دانانن لەرپڭەیی ئایینی خوادا و ئەو ئەندازەبە پیویست کراوہ بدری لہزەکاتا نایدەن بەھەزاران دواپی تو موزدە بدە بەو کەسانە زەکاتەکانیان نابەخشن بەو کەسە دیاری کراوانە بەسزایەکی خاوہن نازار، مەبەست لہوکەسانە ھەرەشەیان لی ئەکری لہوئایەتەدا ھەمو کەسی ئەگریتەوہ، ئیتر خاوہن نامەکان بن یا موسلمانان بەبی جیاوازی. مەبەست لہو داراییە دانراوانەیش تەنھا زیو و زیو نیہ. بەلکو ھەموو داراییە ئەگریتەوہ زەگاتی تیدا پیویست کرابی، ئیتر با دانراویش نہبی یا زیو و زیو نہبی. مەبەست لەرپڭەیی ئایینی خوا جەنگ کردنە بو بەرزی یاسای ئایینی ئیسلام و بەرگری لہنیشتمان و دروست کردنی مزگەوت و خەستەخانە و قوتابخانە و چاک کردنی رڭگە و بان و دروست کردنی پرد و راکیشانی ئاو ئەوانە ھەمو ئەگریتەوہ بەبی جیاوازی بەوتیەیی ھەزاران و شتی تریش .

تەفسیری زمانکۆیی

بُو زانین: پیوسته له سهر موسلمانانی خاوهن سامان و دارایی خویان له جگه ی زه کاتیش بیهخشن بُو بهرگری له دوزمنی ناین و نهشتان. کاربه دهستان بویان ههیه زور بکهن له دانیشنوان بُو نهو مهبهسته سوودی تایه تی خویان نهیی، بگره پیوسته مروف له شی خوی ماندو بکا بُو نهو مهبهستانه به گویره ی توانای خویان .

﴿يَوْمَ يُخْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فُتْكُوىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ﴾ نهو سزا نازاردهره توشیان نهیی له رۆژیکا گهرم نه کرى له سهر نهو داراییه دانراوانه ئاگری دۆزه خ ههتا زور گهرم نهبن و سورنه نهوه، دواى داخ نه کرى بهو داراییانه ووتو نه درى یهوان تهوئل و لاتنه نهشت و پشتی نهوان. نه بیژرى بهوان.

﴿هٰذَا مَا كُنْتُمْ لَآنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ﴾ نه مهیه شتی ئیوه داتان نه نان له سهر یهك و كۆتان نه کرده وه بُو خۆتان و نه تان نه بهخشین له ریگه ی خوادا، ئیستا بُو به سزادانتان دواى ئیوه بهچیزن شتی ئیوه كۆتان نه کرده وه داتان نه نان له سهر یهك .

کاتی خوای مهزن باسی جهنگی باوه دارانی کرد له گهل نهو شته ی بوبو بههوی بى باوه ری خاوهن نامه کان له خواردنی بهرتیل و باسی چاوچنۆکی نهوانی کرد، دواى نهوانه باسی چهند شتی نهفه رموی که په یوه ندیان به جهنگه وه ههیه، نهفه رموی :

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ
شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ
أَنفُسَكُمْ وَقَتْلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا
يُقَتِّلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا
 يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُوَاطِعُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ
 فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنٌ لَهُمْ سَوْءٌ أَعْمَلِهِمْ وَاللَّهُ
 لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٧﴾

﴿إِنْ عِدَّةُ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾
 بەراستی ژمارەى مانگە كان لەخزمەت خوادا دوازدە مانگن لەنیو نامەى خواداو
 لەفەرمانى ئەودا لەڕۆژیکەو هخوا ئاسمانە كان وزەوى دروست کردووە و لەبەكەم کاتى
 بونیانەووە. ژمارەى ئەو مانگانە دەست کردو دانروای ئادەمیزاد نین، بەرھەمیکی پیوستین
 بۆ بۆنەوهران و بۆ دەستور و ژبانیان.

بۆ زانین: ئەگەر ئێمە تەماشای چۆنیەتى سروشتى ئەم گەردونە بکەین بەهۆى خۆرو
 مانگەووە هەمو کاتە كان ئەناسین کەخۆر دیت و ئەروا هەلدیت و ئاوانەبى ڕۆژ بەڕۆژ.
 بەو بۆنەووە بەیانى و نیوەڕۆو عەسرو ئیوارە وشەویان بى ئەناسین و ئەوانە پەییوەندیان
 بەمانگەووە نیە. بەلام مانگ دیت و ئەروا بەشیوەیەکی تایبەتى لەبەكەم ڕۆژى هەمو
 مانگیكەووە هەتا كۆتایى ئە ومانگە، بەو بۆنەووە دواى تێپەربوونى دوازدە مانگ سالى
 بى ئەناسین. کەواتە ئەو مانگانەى مانگ پەیدایان ئە کا هەر ئەوانە مانگی سروشتین بۆ
 گەردون ئەك جگەى ئەوان، هەرلەبەر ئەوەشە خواى مەزن کاتى دیارى کردووە بەهۆى
 مانگەووە بۆ حەج کردن و ڕۆژو گرتن، بۆ ژمارە دیارى کراو بۆ شیردان بەمنال. وەستانی
 ژنان بۆ ماوەى دیارى کراوى دواى تەلاقدانى ژنان (عدە) بەلام نوێژ کردن کاتە كانیان
 بەهۆى خۆرەووە ئەناسرین، خۆر بۆ ناسینی کات کە بیست و چوار کاتژمێرە بۆ شەو
 و ڕۆژ، ناسینی دووازدە مانگەى سال بەهۆى مانگەووەیە. مەبەست لەدیارى کردنى مانگ

تەفسیری زمانکۆبى

بۆ حج کردن و رۆژو گرتن ئەوێه ئەوپەرستانە بۆ خوا بسورپێنە و لەهەمو وەرزه کاندای
و لەهەمو بەشە کانیای و هەتا ناسانی و گرانای توشی ئادەمیزاد بێن لە گەرماو لەسەرما دا و
رۆژی کورت و درێژ .

﴿ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حَرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ﴾ هەندێ لە دووازدە مانگانە رێزدارن و نابی
جەنگیان تێدا بکری، ئەو چوار مانگە بریتین لە زیل عەقیدە و زیل حیجە و موحرەم و
ڕەجەب. ئەو باسکردنی مانگانە بە دووازدە مانگ بە گۆڕەوی هاتوچۆو سورپانەوێ مانگ
و ئەو قەدەغە کردنە جەنگ لەواندا و رێزدارن ئایینی راستی ئیبراهیم و ئیسماعیلە و بۆ
ئیسلام ماونەتەو. قەدەغەبە دەست کاری کردنیان و گۆرانیان لەژمارەیاندا بە گۆڕەوی
ئارەزووی ئادەمیزاد .

﴿ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ ﴾ دواوی ئێو ستم مە کەن لەخوتان بە لە کەدار کردنی
ئەو مانگە رێزدارانە و کاری قەدەغە کراویان تێدا مە کەن و جەنگ و تالانی کردن لە ئێو
ئەو چوار مانگەدا مە کەن .

بۆ زانی: زۆریە زانیان لەسەر ئەوێ قەدەغە کردنی جەنگ لەو چوار مانگەدا
گۆراوە و دروستە جەنگیان تێدا بکری لەبەر سودی نایین، هەرچەندە گوناھ کردن و
وازیان لە فەرمانی خوا لەو چوار مانگەدا خراپترە .

﴿ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً ﴾ وەئێو جەنگ بکەن لە گەڵ بت
پەرستان لەسەر بەرزی ئایینی خوا بە هەمو تانەو بە بێ جیاواز لەو چوار مانگەدا و جگە
ئەو چوار مانگەیش، هەر وەک ئەوێ بت پەرستان جەنگ ئە کەن لە گەڵ ئێو هەمویان
بە بێ گۆیدان بەرێز گرتن لەو مانگانەدا بۆرێزی هیچ مانگی .

﴿ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴾ وەئێو بزانی بە راستی خوا لە گەڵ ئەو کەسانە خۆیان
ئە پارێژن لە بت پەرستی و بێ باوەری و تیکدانی پەیمان و جەنگ کردن لەو چوار مانگانەدا
و جەنگ ئە کردنیان لەو مانگانەدا دووانەخست بۆ مانگی تر. بۆ ئونە لەمانگی
موحرەمدا دەستیان ئە کرد بە جەنگ کردن و ئاوریان ئە داوەو بۆ رێز گرتن لەو مانگە .

ئەیان ووت: ئەوپرێزە ئەدەین بەمانگی سەفەر و لەومانگەدا جەنگ ناکەین لەبریتی موحدەرەم. خوای مەزن بۆ قەدەغە کردنی ئەو کارە خراپە فەرموی:

﴿ إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضِلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ بەراستی دوواخستنی مانگی لەو چوار مانگە لەبارەی پێژدارییە وە بۆ مانگی تر زۆربونە لەبێ یاوەریدا، چونکە ئەوێ خوا قەدەغەئە کردووە ئەو گێڕن بەرەوا بۆ خوێان و ئەوێ پەواپە لای خوا قەدەغەئە ئەکەن، بت پەرستان بەو کارە خراپە کەسانیکێ ئەوتۆن باوەریان نەهێتاوە لەپێگەئە راست لایان ئەدەن .

﴿ يُخْلِقُوهُ عَامًا وَيَحْرِمُوهُ عَامًا لِّيُوَاطِعُوا عِذَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ ﴾ بت پەرستان ئەو دوواخستنی مانگە پێژدارە بە پەوا دائەنێن جەنگ کردن لەودا، لەجێگەئە ئەودا مانگی تر دائەنێن بۆ قەدەغە کردنی دوواخستن و، دوواخستن قەدەغە ئەکەن لە سەلێ تردا. یانی لەسەلێکا مانگی لەومانگە پێژدارانە پەوا ئەکەن جەنگ لەودا کەچی لەسەلێ تردا بەقەدەغەئە دائەنێن لەومانگەدا جەنگ کردن لەبەر ئەوێ پێکی بخەن ژمارەئە شتی خوا قەدەغەئە کردووەو ژمارە کەیان بێی بە چوار مانگ .

﴿ فَيُخْلِقُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوْءُ أَعْمَالِهِمْ ﴾ دوایی ئەو بت پەرستانە پەوا ئەکە نەهۆئە ئەو پێکخستەو پەوا بکەن شتی خوا قەدەغەئە کردووە بەبێ چاودێری مانگەکان، رازبەر و تەو پەوا بۆیان لەلایەن خواو خراپەئە کردارەکانیان و لەپێگەئە لادان بەجۆرێ گومان ئەبەن ئەو کارەیان چاکە. ئێنوو عەباس ئەقەر موئ: بت پەرستان پەواپە نەئە کرد مانگی لەمانگە پێژدارەکان مەگەر قەدەغەیان ئەکرد لەجێگەئە ئەودا مانگی تر کەرەواپو جەنگی تێدا بکری، قەدەغەیان ئەئە کرد مانگی پەواپو جەنگ لەودا مەگەر دایان ئەنا لەجێگەئە ئەودا مانگی لەمانگە پێژدارەکان .

﴿ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴾ وەخوا راغومایی تاقمێ بێ یاوەرەکان ناکا بۆ لای کاری چاک هەتا ئەوان بەردەوام بن لەسەر بێ فەرمانی خوا .

کاتی خوای مەزن پونی کردووە کاتە کاتی قەدەغەئە جەنگ کردن لەو چوار مانگانەو جگەئە ئەوانیش دەست پێ ئەکا و هانی موسلمانان ئەدا لەسەر جەنگ کردن، ئەویش

تەفسیری زمانکۆیی

له کاتیکا برو هېغه مهر ﴿﴾ له تائف گه راپه وه و فدرمانیدا به جهنگ کردن له گهل
رومه کان، له کاتیکا بو دانیشتون له تنگیدا بوون گهرمایش پهری سهندبو، دانیشن و
پشودان له سیبه ردا زور خوشبو لایان، پتغه مهر ﴿﴾ کاتی بیوستانه جهنگی بکا
نه یشارده وه نه ی نه فدرموو: هتا نه و کاته نه یو یست بجی بو جهنگی ته بوک له پتشه وه
دهری بری و به هاوریکانی خوی راگه یاند، فدرمانی دا به جهنگ له و کاته گهرمه دا، روی
کرد بو لای کارو رویشتی زورو به کجار دورودریژ و برینی چهند بیابانی، بولای جهنگی
ژماره یه کی زور له رومه کان له مانگی ره جه بی سالی دههمی کزچی، موسلمانان که
نه و فدرمانه ی پتغه مهریان بو دهر که وت که خو یان ناماده بکه ن زوریان لاگران و سخت
بوو چونیان بو نه و جهنگه. دواپی خوی مهزن فدرموو:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ

ءَامَنُوْا مَا لَكُمْ اِذَا قِيْلَ لَكُمْ اَنْفِرُوْا فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ اَنْتُمْ قُلْتُمْ

اِلَى الْاَرْضِ اَرْضَيْتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِ

فَمَا مَتَعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِى الْاٰخِرَةِ اِلَّا قَلِيْلٌ ﴿٣٨﴾

اِلَّا تَنْفِرُوْا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا

غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوْهُ شَيْئًا وَاللّٰهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيْرٌ ﴿٣٩﴾ اِلَّا تَنْصُرُوْهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذَا اَخْرَجَهُ

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اِنِّىْ اَشْنٰى اِذْ هُمْ فِى الْغَارِ اِذْ

يَقُوْلُ لِمَصْحٰبِهٖ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا فَاَنْزَلَ

اللَّهُ سَكِينَتُهُ عَلَيْهِ وَأَيْدِيهِ يُجْنُودُ لَمْ تَرَوْهَا
وَجَعَلَ كُلَّ كَلِمَةٍ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى
وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ الْفَرُّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنْقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ﴾ ندى
كهسانيكى نهوتو باوهرتان هيتاوه: چ شتيكه ريگه بگري له نيوه كاتي بيژراوه به نيوه نيوه
بچنه دهرهوه بو جهنگ له گهل پيغمه مري خوتانا له ريگه ي بهرزي ناييني خوادا نيوه سستي
نه كهن و خوتان دوا نه خهن و ناوړ بو لاي جيهان نه دهنه وهو چونه دهرهوه تان لاگرانه و
نه تانه وي لاي زهوي نيشتماني خوتانا بميتته وه. له و كاته دا پيغمه مري ﴿ ﷺ ﴾ فدرماني دا
به چونه دهرهوه بو ته بوك هندی له باوهرداران نه وانه يان سستيان نه كرد بو چونه دهرهوه
چون بو خزمهت پيغمه مري ﴿ ﷺ ﴾ بيانويان بو نه هيتايه وهو ووتيان: كاته كه مان زور گهرمه،
دانيشنوان له تهنگانه دان له بهر كه مي خوارده ميني، ميوه ي مهدينه بي گه يشته وه كاتي
كو كردنه وه يتي وبو نه ومه به سه ته خوا سه رزه نشتي كردن و فدرموي به و كه سانه
نه وېر و بيانويهان نه هيتاوه .

﴿ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ ﴾ نايان رازين و پيتان خوشه له جياتي پاداشتي روژي
دوايي نيوه ژيان و رابواردني جيهان هه لېږتون، بويه كارو كرده وي به وجوره دهرنه برن؟
﴿ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴾ رابواردن و خوشي ژياني جيهان نرخی
بو دانانري بهرانبه ر به دواړوژ مه گهر كه ميكي بي نرخی و بپاوه. كاري به وجوره بي
سايشته ي باوهري نيوه نيه .

﴿ إِلَّا تَنْفَرُوا يُعَذِّبُكُمُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ نه گهر نيوه نه چنه دهرهوه وه لامی پيغمه مري نه دهنه وه
بو جهنگي روژم خوا سزاي نيوه نه دا به سزايه كي خاوهن نازار و دهر دناك له تزلهي
ته مه ليتانا .

﴿وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ وەخوا بنه برنه کا و ئەتان گۆری بەتاقمی جگەى ئیوه و
 فەرمانبەردارى خواو پیغمەهر ئەبن، ئەوتاقمە روژی دووایی هەلەبژێرن و جیهانیان ناوی،
 خوا یاریدهیان ئەدوا یاریدهی پیغمەهر و ئەوتاقمە ئەدا.

﴿وَلَا تُصِرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەئیه ناتوان هیچ زیانی بەخوا بگەیهنن
 بەهوی دانیشنتانەوه، خوا پیغمەهری خۆی سەرئەخوا، خوا دەسەلاتی بەسەر هەمو شتیكا
 هەیه، بەبی گومان توانای یاریدانی پیغمەهری خۆی هەیه بەوتاقمەوه، کورتەیه لەمیزووی
 چونی پیغمەهر ﴿ﷺ﴾ بۆ تەبوك: لەشكری ئیسلام بەسەرۆكایەتی پیغمەهر روشتن لەو کاتە
 گەرمای زۆره دا و چەندین دەشت و چۆلایان بری، لەپاش حدوت روژ گەیشتنە سنوری
 نیشتمانی رۆمه کان، لەوسنوره دا سەرۆك و گەوره کانی ئەو شوێنانە هاتنە خزمەت پیغمەهر
 ﴿ﷺ﴾ داواى ناشتەوایان کرد لەپیغمەهر ﴿ﷺ﴾ لەسەر ئەوهی سەرانه بدهن بەپیغمەهر
 ﴿ﷺ﴾، پیغمەهر ﴿ﷺ﴾ وەلامی دانەوه. لەشكری ئیسلام بەره و دوا گەرانەوه هەتا
 گەیشتنە شاری تەبوك کەنیوهی رینگیه لەمەدینه وه هەتا دیمەشق، ئەو روداو هەسالی
 نۆه می کوچیدا بو لەمانگی رەجەبدا بو. لەو گەشتە دا توشی فەرمانبەری تەبوك بون کە
 هاتبو بۆ راوکردن بەدیلى گرتیان و شاری تەبوك خۆی دا بەدەسته وه، پیغمەهر ﴿ﷺ﴾
 لەجینگەیه کەوه بۆ جینگە تر ئەى گوازتە وه، چەند بنکەیه کی سەربازی رۆمه کانیان گرت،
 تایفە کانی عەرەبی ئەو جینگایانە رزگاریان بو لەدەستی رۆمه کان، موسلمانان بەبەختیاری
 گەرانەوه بۆ مەدینه بەدەست کەوتیکی زۆره وه. پیغمەهر ﴿ﷺ﴾ بریاری دا ئەو کەسانە
 نەهاتوون بۆ جەنگی تەبوك وازیان لی بهینی و قەدەغەى کرد هیچ کەسى گەفتوگۆ و
 مامەلەیان لەگەڵ نەکەن.

دوایی خواى مەزن بەپیغمەهری راگەیان ئەگەر ئیوه واز لەپیغمەهر ﴿ﷺ﴾ بهین هیچ
 زیانی بەپیغمەهر ناگاو خوا یارمەتی ئەدا وێنەى ئەو کاتەى لەمە کە بو کە بت پەرستان
 وێستان یکوژن، خوا سەرپەرشتی کردو فەرموی:

﴿ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ نه گهر ئېوه يارمه تې پيغمه مه
 نه ده ن، دوايې به پراستی خوا يارمه تې پيغمه مه ري داوه له مه وپيش و بهم نزيكه يش له مه وپاش
 يارمه تې نه داو يارمه تې داوه له مه و بهر كاتې كه سانكي نه و تو باوه ريان نه هي تا بو
 پيغمه مه ريان ده ر كړد له مه كه، نه و بهر خوا له و كاته دا فەرمانې دا به پيغمه مه ر به ده ر چون كاتې
 نه يو بست بخه وې، نه و بهر پيغمه ر كوچې كړد يو مه د به .

﴿ ثَانِيَ الْتَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ ﴾ پيغمه مه ر يه كي بو له و دوو كه سه ي كاتې
 له نه شكه و ته دا بو ن، نه و دوو كه سه بري تې بوون له پيغمه مه ر و نه بو به كر له و نه شكه و ته دا
 خو يانيان په نهان دا بو. نه و نه شكه و ته له سه ره وه ي كي وي سه ره وه ي نزيكي مه كه به دورې
 يدك سه عات سي روژ له وي مانه وه .

﴿ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ﴾ له و كاته دا پيغمه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ فهرموي
 به هاوړي كه ي خو ي نه بو به كر: تو خه فته مه خو به پراستی خوا له گهل ني مه يه و ويا ري ده مان
 نه داو له نا زاري دوژمن نه مانپا ريژي و ني مه زال له كا به سه ريانا .

نه گير نه وه كاتې بت په رستان چونه سه ر نه شكه و ته كه وه نه بو به كر تر سا كه پيغمه مه ر
 بگيرې. پيغمه مه ر فهرموي: به نه بو به كر گوماني تو چونه به دوو كه س خوا سي هه ميان بي،
 دوايې خوا چاوي بت په رستاني له ناستي نه وان كوي ر كړدو نه گه ران بهم لا ولاي
 نه شكه و ته كه داو نه وانپان نه نه يني، پيژ راوه خوا دوو كو تري نارد له خواره وه ي
 نه شكه و ته كه و هيلكه يان كړد و جولا يي كه ره يش ده ر گاري نه شكه و ته كه يان ته ني به بو نه وه
 خوا پاراستي .

بو زانين: زانايان نه لئين: هه ر كه سي بلې: نه بو به كر هاوړني پيغمه مه ر نه بي باوه ره .
 به لام بو جگه ي نه و گونا هار نه بن، چونكه پيغمه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ نه فهرموي به نه بو به كر: تو
 هاوړي مني له لاي حه وزي كه وسه ر و هاوړني مني له م نه شكه و ته دا. تورموزي
 فهرمويه تې. كاتې گه پشته نه شكه و ته كه و نه بو به كر و وتي به پيغمه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ وه لهي ناي
 بهر له من بچي ته ناوي، نه و بهر چونه زوره وه و گسكي داو كراسه كه ي خو ي درې و

ته فسري زمانكوي

کونه کانی پی گرتن، وه کونیکیان مایه وه پاژنه ی پی خوی پندا کرد، دواپی چونه ژوره وه پیغمه سهری نایه سهر کوشی توبه کر و خهوت، دواپی توبه به کر ماری پیوه ی دا و نه جولایه وه نه وهك پیغمه سهر خه بهری پیته وه و له تاو نازاری خوی فرمیسکی رژا به سهر رومه تی پیغمه سهر ﴿ﷻ﴾ فهرموی: نه وه چیه ؟ ووتی باوك و دایکم به فیدات پی مار پیته ی دام. پیغمه سهر تفی خوی لیداو نازاری شكا، دواپی هه لی دایه وه و نه لین: بو به هوی مردنی توبه به کر .

﴿فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا﴾ دواپی خوا نارامی و میهره بانی خوی نارد ه خواره وه بوسه ر پیغمه سهر دلی به هیز کرد، وه خوا یارمه تی پیغمه سهری دا به چنده لین سهر بازی تیوره نه تان نه بینن، روی بت په رستانی وهرچه رخان هه تا نه دین بینن وینه ی یارمه تی دانی به فریشته له جهنگی به درو نه خزاب و حونه بین.

﴿وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى﴾ وه خوا ووشه ی که سانیکی ته و تو باوه ریان نه هینابوو که بریتی بو له بت په رستی و پی باوه ری گیرای به نرم و سهر شورپی کردن له هه مو کاتیکا به تاییه تی له زوداوی ته شکه و تی سه وردا.

﴿وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وه ووشه ی خوا که بریتیه له یه کیتی خودای مه زن هدر بالاو به رزه له هه مو کاتیکاو، خوا زور گه وره و به ده سه لاته، هه موشتی له جیگه ی شیای خویا دانه نی .

دواپی خوی مه زن فهرمان نه دا به جهنگ کردن له ریگه ی خوا دا، رونیشی ته کاته وه که پیوستی کرد وه به بنده کانی خوی ته فهرموی:

أَنفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾
لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَا تَبَعُوكَ وَلَكِن بَعُدَتْ

عَلَيْهِمُ الشَّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا خُرْجَنَا
 مَعَكُمْ يَهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾
 عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكِ الْزَيْفُ
 صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَذِبُ ﴿٤٣﴾

﴿الْفُرَا خِفَا وَثَقَا﴾ ئیوه بچه دهر وه له گهل پیغمه ری خوتانا بۆ جهنگی تهبوک
 بهسوک و قورستانه وه، بهلاوو به پیرتانه وه. بهسوارو به پیداته وه. بهلاوازو قهله وتانه وه.
 به منالدارو بی منالته وه. بههزارو ساماندارتانه وه. بهخاوهن هیژو لاوازتانه وه، بهچه کدارو
 بی چه کتانه وه.

﴿وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾
 وه تییکۆشن و جهنگ بکهن به داراییه کانتانه وهو بهلهشی خوتانه وه له پنگه ی ئایینی خوادا
 نهو دهرچونه ی ئیوه بۆ جهنگ کردن چاکتره بۆ ئیوه ی موسلمان له دانیشن و کهنار
 گرتتان بۆ بهرزی ئیسلام نه گهر ئیوه بزانه به پاداشتی زۆری نهو دهرچونه تان و بهسزای
 زۆری دانیشتیان.

بۆ زانین: ههر کاتی دوژمن ههولی داو ویستیان دهست درپژی بکه نه سهرتان و
 سه ر ئایینی ئیسلام، یا بیانه وی نامه ی خواو فرموده ی پیغمه ر بگۆرن، یا قه ده غه ی په رستو
 به جی هینانی درۆشی ئاین بکهن. یا ویستیان یه کی له شاره کانی موسلمانان داگیر بکهن،
 له و کاتانه دا پیویسته له سه ر هه موو موسلمانان بهرگری له وشتانه بکهن و
 له و داگیر که رانه، به خویان و به دارایی و به ژن و پیاویانه وه، نه گهر به هه ندیکیان نه و کارانه
 بهرگری نه نه کران موسلمانان گونا هبار نه بن به گشتی، نه گهر به هه موو موسلمانان نه بوایه
 نه و مه به سه نه نه چه سه ر پیویسته هه مویان به و کاره هه لسن. نه گینا هه مویان

تهفسیری زمانکۆبی

گونہبارنہ بن، ہرلہ بدر نہومہ بہستہ شہ خوا روئہ کاتہ موسلمانانی مہدینہ نہوان سستی نہ کدن لہ دہر چون بۆ جہنگ و نہ فہرموی:

﴿لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيْبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ﴾ نہ گہر تۆ داوا بکہی لہوان دہست کہوتیکی نزیک وئاسان لہسودی جیہان و، داوای کاروانیکی مام ناوہندی نہ دورو نہنزیک بکہی نہوان دووای تۆ نہ کہوتن.

﴿وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ الشَّقَّةُ﴾ وہہ لآم ریگہیہ ناخوشی چون بہناویاگرانہ لہسہریان بچنہ دہرہوہ، گہردہلول وبای لماوی و زۆری دوژمن نہی ترساندن دوا تۆ بکہون. ﴿وَسَيَجْلِفُونُ بِاللّٰهِ لَوْ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يَهْلِكُونَ اَنْفُسُهُمْ﴾ وہئہو دورپوانہ نہ چونہ دہرہوہو دووا کہوتون سویند نہ خون بہخوا نہ گہر توانامان ببویاہ بہراستی ئیمہ دہرئہ چون لہ گہل ئیوہ، نہو کہسانہ خوئیانیان کہئارداو سویندیان خوارد خوئیان لہناوئہ بہن، سایشتهی سزای گران و تۆلہی سہختن لہہردوو جیہاندا.

﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّهُمْ لَكَادِبُونَ﴾ وہخوا نہزانی بہراستی نہو کہسانہ کہناریان گرتوہ درۆ نہ کدن لہسویند خواردن و بیانوہیتانہوہیاندا. ناوہرۆکی نہو ئاہتہ بہلگہیہ لہسہر پیغمہراییہ تی موحمہد ﴿ﷺ﴾ کہخوا ہہوالی داوہ بہپیغمہر ﴿ﷺ﴾ بہشارہوای دلی نہو کہسانہ بہرلہوہی بچنہ دہرہوہ بۆ جہنگی تہبوك لہ کاتی گہرانہوہیان بۆ مہدینہ. نہوہو چونہ خزمت پیغمہر و دہستیان کرد بہبیانوہیتانہوہو سویند خواردن.

پیغمہر ﴿ﷺ﴾ فہرمانی دا بہہندی لہدانیشٹوانی مہدینہ نہ چنہ دہرہوہ بۆ جہنگی تہبوك بہبی نہوہی خوا فہرمان بدا بہوشته، دوا بی خوای مہزن روئہ کاتہ پیغمہر بہجۆرہ سہرزہنشتی بہہوی نہو فہرمانہوہ داہوی بہو دوا کہوتنہ و فہرموی:

﴿عَفَا اللّٰهُ عَنْكَ لِمَ اَذْنْتَ لَهُمْ حَتّٰی يَتَّبِعَنَّ لَكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوا﴾ خوا لہتۆ ببوری لہسہر چ شتی تۆ دہستورت دا بہو دوو رووانہ نہ چنہ دہرہوہ بۆ جہنگی تہبوك لہوکاتہدا بیانویان ہیئاوہ بۆ تۆ، نہبویاہ دہستورت پی نہدانایہ ہہتا کاتی بۆ تۆ دہر کہوتایہ کہسانیکی نہوتۆ راستیان کردوہ لہ گہل تۆ لہبیانوہیتانہوہیاندا.

﴿ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُوا لَهُ غَدَةً ﴾ و نه گه نهو دورپوانه بیان و یستایه بچنه دهرهوه له گهل پیغه مهر بۆ جهنگی ته بۆك به راستی ناماده نه بون بۆ نهو چونه دهرهوهیه به چهك و به تفاق و وولاخی سواری و توانای نهوانیشان هدی به زۆر تریشه وه .
 ﴿ وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ الْبَعَائِمَ فَبَطَّيْهُمْ ﴾ وه خوا پیی ناخۆشه چونه دهرهوهی نهوان بۆ جهنگ له گهل ئیوه، دواپی خوا قه دهغه ی کرد چونه دهرهوهیان و سست و ته مهلی کردن و وئاره زوویان له چونه دهرهوه نهما، نه گهر بچونایه ته دهرهوه گیره شیونی و دوودلی بلاو نه کهنه وه .

﴿ وَقِيلَ أَقْعَدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴾ وه بیژراو هبو دورپوانه له لایهن هندی له خویانه وه : ئیوه له گهل دانیشتوان و پهك كهوته كان له ژنان و له مندالان و بیماره كانبن، خوی مهزن رونی نه کرده ته وه چ كه سی بهوانی ووت : مه چنه دهرهوه پیغه مهر بوبی یا هندی له خویان یازمانی خویانی گرنه نه، ئیمه بروای پاکمان به فهرموده ی خوا هدی .

پر سيار/ خوی مهزن له نایه تی (٤٣) ی نههم سوره ته دا فهرموی به پیغه مهر ﴿ ﷻ ﴾ بۆچی ده ستورت به واندای بۆ چونه دهرهوه، لهم نایه ته دا فهرموی : په سهند نیه لای خوا بچنه دهرهوه دواپی سست و ته مهلی کردن، نهو دوونایه ته به چ جوړی دزی په کتر نین ؟ وه لام/ له باسی مانای نایه تی پیشودا و وتمان : نه ورسته یه بۆ خراپه گرتن له پیغه مهر ﴿ ﷻ ﴾ نیه . به لکو بۆ نهویه درۆ بیانوی دورپوان پون بیته وه .

﴿ لَوْ خَرَجُوا فِیْكُمْ مَازَادُكُمْ إِلَّا خِیَالًا ﴾ نه گهر نهو دورپوانه بچونایه ته دهرهوه له نیو ئیوه داو تیكه لاوی ئیوه بیونایه په یدایان نه نه کرد بهو چونه دهرهوهیه و بۆ ئیوه یان زۆر نه نه کرد مه گهر خراپه و گیره شیونی و ئازاوه و لاوازی بۆ ئیوه و بلاو کردنه وه ی دووبه ره کی . وینه ی نهو رووداوانه له هه موو کات و جیگه یه کدا زۆرن، لهم سه رده مه دا ناویان نه بری به ستونی پیته جهم (الطابور الخامس) .

﴿ وَلَا تَضَعُوا خِلَالَكُمْ یَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ ﴾ وه به راستی دایان نه نا له نیو ئیوه دا دووبه ره کی و هاوردن و بردنی گفتوگزی ناره واو لاوازی ئیوه، نه یانه وی و نیازی ئازارو دووبه ره کی و شتی خراپه سازین بۆ ئیوه .

﴿وَفِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ وهله نيو ئیودا ههیه بو سوودی ئهوه دوورپووانه ههوالبهرو گویگر له گفتوگوی ئیوه نهی بدن بو لای ئهوان و وایش ئهبی له ئیوهدا ههبی چهند کهسیکی ساده و نهزان ههموو درۆیه وهرگر و بههه مو دهنگی ههلهپهن و، خوا ئهزانی بهسته مکاران له دوورپووانه و ستهم له خویانه کن له ههر دوو جیهاندا .

﴿لَقَدْ ابْتِغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ﴾ بہرآستی تہودوورپروانہ پیدایان کردہ بۆ ئیوہو داوای تہوہیان کردہ بۆ ئیوہو ہمو خراپیہ لہمہویش لہجہنگی ئوحدداو لہ گہرانہوہی عہدولای کوری ئوبہی لہجہنگی خہندہقدا و، تہو دوورپروانہ سازاندویانہ بۆ تۆ چہندین فیّل و تہلّہ کہ بازی و بہیچہوانہی کاری تۆوہ ہلّساون، راویژیان کردہ لہنیو خویانا بۆ تہوہی تۆ لہناوبیہن و چورمت پیبدہن .

﴿ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ ﴾ ههتا کاتی هات یاریدانی کۆمه کی خوایی
 دهر کهوت فهرمانی خوا به سهر کاری دوور وواندا، ههرشتی خوا بیهوی راست و
 دروسته و جگهی نهو پوچه، خوا ویستی پیغمههری خوی سهر بخاو سهریشی خست و
 ههمو هویه کی بۆ ئاماده کردن بۆ گرتنی مه کهو بۆ سهر کهوتن له حونهین و ته بوک و پاک
 کردنهوی نیوه دورگهی عهرهب له بت پهستان وه جوه خوین خۆره کان، له وسهر درده مهوه
 ههتا ئیستا و ههتا ههتایه و پاشه رۆژیش ناوی موحه مه دی کوری عه بدولا دهنگ نه داته وه
 له خۆره لات و خۆر ئاوا، رۆژ به رۆژ ئایینی ئیسلام خوی نه نویتی به هوی لاوانی
 ئیسلامه وه.

﴿وَهُمْ كَارْهُونَ﴾ وهنهو دوورپوو و بی باوه رانه، نهو یاریدانهی خواو دهر که وتنی
 ناین و سهر که وتنی ناین و بیرو باوه ری نیوه یان زور لاقورس و گرانه و پینان ناخو شه.
 زانایان زور به یان نه لین: کاتی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ فهرمانی دا به دهر چوونی گشتی بو
 جهنگی ته بوک (جهدی) کوری قهیس کیه کی بو له پیشه واکانی دوورپوو ان ووتی
 به پیغمهر ﴿ﷺ﴾: نهی فروستادهی خوا: تو ده ستور بده به من دانیشم و نه یه مه دهر وه بو

جەنگى تەبوك، چونكە من مەرفىكم ژانام زۆر خوش ئەوى، ئەترسم چاوم بكهوى بەژنانى
رۆم و گىرۆدەيان بىم و خۆم پى نه گىرى و توشى گوناھىم، بەلام من يارىدەى تۆ ئەدەم
بەداراىى، ئەو دوور و وە بەگومانى خۆى لە گوناھ ئەترسى بەھوى ژانەو. بەلام لەخەشم و
سزای خوا ناترسى كەدرۆ لە گەل پىغەمەر ئەكا، بۆ ئەو مەبەستە خواى مەزن ئەم نايەتەى
نارە خوارەو: فەرموى:

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ أَتَذُنْ لِّي وَلَا تَفْتِنِي ۖ أَلَا فِي الْفِتْنَةِ
سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ
﴿٤٩﴾ إِنْ تُصِيبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبْكَ
مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا
وَهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ
اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ
﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسْنَيْنِ وَنَحْنُ
نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ
أَوْ يَأْتِيَنَا فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَتَذُنْ لِي وَلَا تَفْتِنِي﴾ وەھەندىكە لەو دوور و وانە كەسى ئەلى: تۆ
دەستور بدەبەمن نەچمە دەرەو بە جەنگى تەبوك و، تۆ من توشى خراپە و گوناھ مەكە
بەبۆنەى چو نە دەرەو.

﴿ أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا ﴾ ناگادار بهو بزانه نهوان کهوتونهته نیوخرابهوه بههوی
دهرنهچونیهوهوه دهرکهوتنی دووروی خوینانهوه. بهگومانی خوین لهدهستی گرنه
ههلدین. بهلام کهوتونهته نیو گوناھی خراپتهوه.

﴿ وَإِنْ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴾ وهبهراستی چونکه دوورویون دوزهخ دهوهری داوه
بهملایو لای بی باوهپاندا دهرچونین نه و لهدوزهخ رزگاریان نابی. بهراستی پیغمهر
﴿ ﷺ ﴾ بانگی نهوانی کرد بو لای بههشت و رزگاری نهگهر پهشیمان بونایهتهوه. بهلام
پهپرهوی پیغمریان نهکردو سزای خوا دهووری دان.

﴿ إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسْتَوِهمْ ﴾ نهگهر توشی تو بیی چاکهیه لهسهرکهوتن و دهست
کهوت نهوچاکهیه خهفهتباریان نهکا، چونکه دلین پیسه بهرانهر بهتو، زور راسته ههمو
مروثیکی نامهر دو پهست ههرکاتی پیاوچاکان توشی چاکه بین لهوانیه لهداخا زیرهکهن.
﴿ وَإِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ ﴾ وهنهگهر سهختی و شکان
وینهی جهنگی ثوحود و برینداری و نازار یا لاواری توشی تو بیی، بهیهکتر نهلین:
بهراستی نیمه کاری خوماغان وهرگرت لهمهوپیش، خوماغان رزگار کرد لهوناخوشیانه
توشی موسلمانان بو، باسی رزگار بوونی خوینانان نهکرد بههوی دهرنهچونیهوهوه بو
جهنگ.

﴿ وَيَتَوَلَّوْا وَهمْ فَرِحُونَ ﴾ وهنهو دوورویوانه پشت نهکهنه تو و کومه کی موسلمانان
بهشادمانی و خوشی یهوه لهبهر نهو نازاری توشی تو بو و نهوان رزگاریان بو.
﴿ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا ﴾ تو بلی: توشی نیمه نابی هیچ شتی لهچاکهوه
لهخرابه مهگهر شتی خوا بو نیمه نوی بی، نیمه ناگاداری خویمان بوین، بهلام بی ناگاو
نهزانان خهریکی چ شتیکن بهبونهی دانیشتیان لهگهل پهك کهوتهکاندا، نیمه جهنگمان
کردوه لهپریگی ئایینی خوادا، ههمو کهرهسهی جهنگمان ناماده کردبو. بهراستی
موسلمانان کهوتبونه زورانبازی لهگهل بی باوهپاندا. بهگویره دهستوری خوا جاری
باوهپاران سهرکهوتن، جاری تر بی باوهپان سهرتهکهون. جهنگ بهردهوامه لهنیوانیان.

به لآم همو کاری ته ماشای ته نجام و پاشه پروژی نه کری، به بی گومان سهر که وتن بو مسلمانان بو، یاریده ی خوا همو کاتی هه روا ته بی پاشه پروژی سهر که وتن بو موسلمانان و باوه دارانی نیاز پاکان ته بی.

﴿ هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴾ خوا گه وره و کار هه سورینه ری ئیمه یه، هه ر خوا خاوه نی ئیمه یه و ئیمه یه بندیه ی نهوین، هه ر له سهر یاریده ی خوا پشت ته به ست باوه داران، په نا هه ربو لای خوا ته به دن، باوه داران که ره سه ی جهنگ ناماده ته که دن و به ته نها پشتی بی تابه ست و خویان له بیر ناچی و به ته مای یاریده ی خوان، هه رشتی بی له سهر که وتن و له ژیر که وتن به میهره بانی خوا دادپه روه ری خوی ته زانن، تاکه ئومیدیان سهر که وتن خویان و ئایینی ئیسلامه .

﴿ قُلْ هَلْ تَرْضَوْنَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنِ ﴾ تو بلی به و دوو پروانه چاوه پروانی هیچ شتی مه که دن بو ئیمه مه گه ر به کی له دوو شته ی ته و تو ته نجامه کانیا شیرین و چاکه: یاسهر که وتن بو ئیمه له جیهاندا یامردنه له ریگه ی ئایینی خواداو به هه شتی به ریندا، ته گه ر ئیمه سهر که وتن ئیوه یه توشی کزوئی و بی ئابرویی نه بن، ته گه ر کوژراین به ختیار ی پاشه پروژ و به هه شت و په لی گه وره بو ئیمه یه، که واته هه ردوولایان گه وره یی و ریژن بو ئیمه .

﴿ وَلَعَنُ تَرْبِصُ بَكُمْ أَنْ يَصِيْبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ يَأْتِيْنَا ﴾ وه ئیمه چاوه پروانی ته وه ته که ین بو ئیوه که خوا سزا توشی ئیوه بکا له لایه ن خزیه وه و به برتان بکا وینه ی گهلانی رابوردو یاسزاتان توش بکا به هوی هیزو دهستی ئیمه وه به کوششتان به هوی بی باوه ریتانه وه.

﴿ فَتَرْبِصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مَرَبِصُونَ ﴾ دوا یی ئیوه چاوه پروانی ته و شتانه بکه ن ته تانه وی توشی ئیمه بین به راستی ئیمه یه له گه ل ئیوه چاوه پروانی ته و شتانه ته که ین ته مانه وی پیمان بگا.

له پاشا خوی مه زن رونی ته کاته وه ته و دوو پروانه سودی وه رناگرن به هوی ته و شتانه وه ته ی به خشن له کاتیکا ته وان به رده و امین له سهر بی باوه ری و ته فهرموی :

ته فسیری زمانکزی

قُلْ

أَنفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّنْ يَتَقَبَّلَ مِنكُمُ إِنَّكُم كُنْتُمْ

قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تَقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَتُهُمْ

إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ

إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٥٤﴾

فَلَا تَعْجَبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ

بِهَافِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾

وَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُمْ بِمَنَّكُم وَلَكِنَّهُمْ

قَوْمٌ يَفْرُقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلَجًا أَوْ مَغْرَبًا

أَوْ مَدَّخَلًا لَّوَلَوْ أَلَيْتَهُ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾

﴿ قُلْ أَنفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّنْ يَتَقَبَّلَ مِنْكُم ﴾ تو بلى بهو دو وروان: نيو به خوشن

داراي خزان له ريگه چا که کاند به خوايشتي خزانى يالاتان گرانى له نيو وه زنا گيرى و سودى بزان نابى، چونکه بؤ جگهى خوا کردوتانه.

هوى هاتنه خاوره وى نهو نايده ته نه مديه: هندی له دو وروان داوايان کرد له پيغمهر

﴿﴾ نه يان بدن بؤ جهنگى تبوك، ووتيان به داراي ياریده تان نه دهن، بويه خوى مهن

فرمانى دا به پيغمهرى خوى ﴿﴾ به وکه سانه بلى: نيمه پيوستمان به داراي نيو نيه

به ههر شيويه بى.

پرسیار/ زۆر راستە هەرستی بەناخۆشەویستی بدری وەرناگیری لای خوا ، بۆچی بەخواشت و بێ خۆشبونی وەرناگیری ؟.

وہلام/ ئە وکەسانە ئەو بەخشینەیان لەبەرخوا نیە . بەلکو بۆ شۆرەت و ناوبردنەو بۆ بەدەست هێنانی پلەو پایە، وەك خوای مەزن رونی ئەکاتەووە ئەفەرموێ :

﴿إِنكُم كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ بەراستی ئێوە تاقمێكن لەرەفتار تانا لەسنورلاتان داوہ لەبازنەى موسلماناندا . كەواتە ئەوبەخششەتان ئی وەرناگیری لای خوا .

﴿وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ تَقَاتِلَهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ وەقەدەغەى نەکردوہ کە وەرگیری لەو کەسانە بەخشینەکانی ئەوان مەگەر بەراستی ئەو کەسانە باوەریان نەهێناوہ بەخوا و بەنیراوی خوا، هەر لەبەرئەو بێباوەرییە لەوان وەرناگیری لەلایەن خوداوو .

﴿وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارْهُونَ﴾ وەئەو کەسانە ناچن بۆ نوێژی بەکۆمەڵ لەگەڵ پیغمەر مەگەر ئەو کەسانە بە تەمەلێ و بەلەشی قورسەوہو لەبەر چاوی دانیشتان ئەچن بەلای نوێژوہ وەدارایی خۆیان نابەخشن مەگەر ئەوان لایان ناخۆش و گرانی ئەوبەخشینەو بەتەمای پاداشت نین و لەسزای پاشەرۆژ ناترسن .

﴿فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ دوایی سەرنجی تۆ رانەکیشتی ولای تۆ چاک نەبی دارایی و منالەکانیان و سەرت لەوانە سورنەمیێ . بەراستی خوا ئەیهوێ کەبەهۆی ئەوانەوہ سزایان بدا لەژیان و زیندەگانی جیھاندا و خۆیانیان ئی بگۆڕی و لەناکاودا ئەیاندا بەزەویدا، ئەوسزادانەى خوای مەزن بەم دووجۆرەیه :

۱- ئەوبی باوەرانە بەهۆی دارایی و منالیانەوہ سەریان ئی تێك چوہو گیرۆدەى کردوون خۆشەویستیان و لەخۆیان بای بوون بەهۆی ئەوشانەوہ . لەکاتیکا یەهەر جۆری بێ کەدارایی خۆیان ببەخشن بەزۆری یابەخواشتی خۆیانێ ، یامنالەکانیان نیێران بۆ جەنگ و کۆژران و دیل کران ، بەویژنەوہ توشی خەفەتى زۆر ئەبن لەجیھاندا ، چونکە لەبەر خوا ئەوشانەیان نەکردوہ وەلەپاشەرۆژیشدا سودیان ئی وەرناگرن . کەواتە خوا سزای داوون بەتایبەتى لەجیھاندا .

۲- خوی مہزن سزای بی باوہر انیش ئہدا ہر لہ جیہاندا بہ ہوی ئوہوہ کہ منالہ کانیاں موسلمانئہ بن بہ دلی پاک و بی گہردہ وہ بہ پیچہ وانہی باو کہ کانیاہوہ چ شتی بی لہو سزایہ گہورہ تر بی کورلہ نایینی باو کی خوی لابدا .

﴿وَنَزَهَقَ اَنْفُسَهُمْ وَهُمْ كَاْفِرِيْنَ﴾ وہلہ بہرئہوہی گیانیان دہرئہ چی وئہ مرن و ئہوان بی باوہرن . کہواتہ لہ پاشہر وژدا خوا سزایان ئہدا بہ ہوی بی باوہریانہوہ، ہر وہک سزایان ئہدا لہ جیہاندا بہ ہوی دارایی و منالہ کانیاہوہ سوودیان بویان نیہ .

﴿وَيَجْلُفُوْنَ بِاللّٰهِ اِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَّفْرُقُوْنَ﴾ وئہوہ دوور وروانہ سویند ئہ خون بہ خوا بہ راستی کہ ئہوان لہ ئیوہ و موسلمان بون و، ئہوان لہ ئیوہ نین و باوہریان بہ خوا نہ ہیناوہ لہ دلی خویانا، بہ درو باوہریان ہیناوہو، بہ لام ئہوی باوہر و دوور ووانہ تاقمیکن ئہ ترسن لہ ئیوہ کہ بیان کوژن کہ لہ سہر دوور ووی بمینئہوہو لہ ترسی کوشن و دیل کردن و تالان کردنیان بہ سہرزارہ کی موسلمان بوون .

﴿لَوْ يَجِدُوْنَ مَلْجَاً اَوْ مَغَارَاتٍ اَوْ مَدْخَلًا وَّكَلُوا اِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَعُوْنَ﴾ ئہ گہر ئہوہ دوور ووانہ دہستیان بکہوئی پہ ناگیہ پہنای بی بن، وئہی قہلایہ یاسہری کیوی یادور گہیہ لہ ناوہ راستی دہریاہ کا، یانہ شکہوتہ کان یا کونی بچنہ نیویانہوہو خویان بشارنہوہ لہ واندانہ راستی ئہو کہ سانہ رائہ کھن و روو وہرئہ گین بولای ئہو شتانہ لہ ترسی ئیوہ بہرا کردن بہ گورچی بولای ئہوانہ بہ وئہی ئہسبی سہر کیش و ہیچ شتی نایان گیرئہوہ .

لہ کاتیکا پیغمہر ﴿ﷺ﴾ دارایی بہش ئہ کرد بہ سہر ہاوریکانیدا بہ گویرہی پیویستی و سوودی ناین، لہ وکاتہدا (زبل خویہ سہر) کہ پیایوی بو لہ ہوزی تہمیم ہات ووتی: ئہی فروستادہی خوا لہوہ شکر دہدا دادپہر وہربہ . پیغمہر فہرموی: ہاوار بو تو چ کہسی بی دادپہر وہربی ئہ گہر من دادپہر وہرنہم، عومہری کوری خہتاب ووتی: وازم لی بہئہ بابیکوژم، ئہو روداوہ گہیشٹہ پیغمہر ﴿ﷺ﴾ فہرموی: من پہنائہ گرم لہ خوا کہ نادہمیزاد بلین: من ہاوریکانی خوّم ئہ کوژم . بہ راستی ئہو کہ سانہو ہاوریکانی قورئان ئہ خوئین . بہ لام لہ قورگیان ناچئہ خواروہ و دہرئہ چن لہ دہستوری قورئان بہ وئہی تیوی لہ کہوان دہرچی، بو ئہو مہ بہستہ خوا ئہ فہرموی:

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَلْمِزُكَ
فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا
هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٩﴾

﴿ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴾
وهه نديك لهو دور وروانه كه سی تاوانج و ره خنه نه گرنه تو له باره ی به شکر دنی زه کاتو
دهست که و ته کان، گومانی وایه به بی داد گهری و به لایه ن گری به شی نه که ی، دوا بی
نه گهر به خشری به وان لهو زه کات و دهستکه و تانه شادمان نه بن ولایان په سنده، نه گهر
نه به خشری به وان لهو زه کات و دهست که و تانه کوتوپر خرابه له تو نه گرن و زویر نه بن
له تو .

﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ﴾ و نه گهر به راستی نه و تاقمه په سنده نديان
بکر دایه نه و شته ی خوا و نیرای خوا به خشیوینی به وان و به لایانه وه چاکبوا یه .
﴿ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ ﴾ و نه وان بیان ووتایه: به سه بو نیمه
له و شته ی خوا بمانداتی له مه و داو خواته به خشی به نیمه له گه و ره بی خوی زه کات یا
دهستکه و تی ترو نیرای خوایش نه یه خشی به نیمه زو تر له شتی نه یه خشی پیمان، نه گهر
نه وانه بلین چاکره بو یان .

﴿ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ﴾ به راستی نیمه ناره زوو مه نو نومیده و ارین بولای خوا میهره بانی
خوی بریژی به سه رمانا و پیوستیمان جی به جی بکا. یانی نه گهر به و جوړه یان بووتایه
چاکر بو نه وان له وه ی داوای زه کاتو دهستکه و تیان بکر دایه له پیغمه ر به ره خنه گرته وه .

ته فسیری ز مناکو بی

ئەو ئايەتە ھانى ئادەمىزاد ئەدا بۆ ئەوھى خۆيان پىارىژن بەۋىشتەى بەدەستى
خۆيانەۋەىدە، داۋاى ھىچ شتى ئەكەن لەئادەمىزاد و پىشت بەستەن بەخواۋ رازى بن
بەۋىشتانە بەئارەقى ناۋچاۋانى خۆيان پەيدەى ئەكەن .

پاش ئەوھى خۋاى مەزن باسى ئەو دوۋروۋانەى كرد كەتاۋانچيان ئەگرتە پىغەمەر
﴿ﷺ﴾ لەبەشكردنى زەكاتا بەۋىشتەى ئارەزۋى ھەبى پىدا بەھەر كەسى و بەو كەسانەى
نادا خۆشى نەۋىن، بەخزمەكانى خۆى ئەبەخشى و زۆرىش بۆ خۆى ھەلئەگرى،
ئەو كەسانەش داۋايان ئەكرد لەبەشى خۆيان زۆرتريان بدرىتى، لەداۋى ئەوانە خوا رۋنى
ئەكاتەۋە ئەۋتاقمەى زەكاتيان ئەدرىتى ھەتا ئەو دوۋروۋان تىگەن كەبەشكردنى زەكات
بە گۆرەى فەرمودەى خوايە. ئەك بەگۆرەى وىستى پىغەمەر ﴿ﷺ﴾، باسىشى ئەفەرمۋى
ئەۋ تاقمانەى زەكاتيان ئەدرىتى ھەشت تاقمن، ۋەك ئەفەرمۋى :

إِنَّمَا الصَّدَقَتُ
لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ
وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ
فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾

لەم ئايەتەى سەرەۋەدا خۋاى مەزن باسى بەشەكانى خۋاى كەردۈە كەبى ئەۋترىت:
زەكات يا سەدەقە. پىشەكى ئەبى بزائىن سەدەقە برىتى بە لەۋىشتانە ئادەمىزاد لەدارابى
خۆيان دەرى ئەكەن و لەبەر فەرمودەى خوا ئەبەخشى بۆ ئەوھى نرىك بىنەۋە لەبەزەبى
خوا، سەدەقە دوۋجۆرە: (۱) پىتى ئەۋترىت سەدەقەى سۈنەت، واتە بەخشىنى
چاكەبەپىۋىست نەكراۋە لەسەر ئادەمىزاد. (۲) پىتى ئەۋترىت زەكات، خۋاى مەزن
پىۋىستى كەردۈە لەسەر ئادەمىزاد بەگۆرەى ئەندازەبەكى دىارى كراۋلەلەيەن ياساى

تەفسىرى زمانكۆبى

تايينه وه كه موسلمانان له دارايى خويان دهري بكن و بپهه به و تاقمانه ي خوا له و تايه ته دا باسى كردون كه نه فهرموى :

۱- ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ﴾ به راستى و به يى گومان زه كاته كان بو نه و كه سانه يه هه ژارن نه دارايى و نه كارى كى و ايان نه يى پى بژين خويان و نه و كه سانه ي پيوسته به خويان بكاو پى بژين. يانئ نه و كه سانه ي پيوستيان به (۱۰) دينار هه يه رۆژانه پى بژين، به لام نه وان هيجيان نه يى يا كه مژ له پينچ دينار يان بى، ئىتر داواى زه كات بكن يانه يكه ن ياشله به تەيش نه بن .

۲- ﴿وَالْمَسَاكِينَ﴾ وه بو بيماره كانه: نه و كه سانه ي دارايى و كارى شايان يان هه يه . به لام به شيان ناكا، يانئ، پيوستيان به (۱۰) دينار هه يه بو ژيانى رۆژانه ي خويان و خيژانه كانيان. به لام ناگاته نه ندازه يه به شيان بكا .

بو زانين: نه و كه سانه ي خزمى ياميرد پيوسته به خويان بكن و به خويوشيان نه كن، يا بو يه بيمار و هه ژاران خهريكى په رستى سونه تن، نه و كه سانه زه كاتيان نادرى. به لام قوتابى ئايينى له به ره وه ي خهريكى كارى كن كه سودى موسلمانانى تيدا يه به گشتى زه كاتيان نه درى. خزمه تكار و خان و به رگ و نامه ي پيوستى نابنه هوى زه كات پى نه دانيان. دارايه دورتر بى له دوو قوناخ و قهرزى واده ي دانه وه ي نه هاتى يا هه به ته مای دانه وه ي نه يى نه وانەيش نابنه هوى زه كات پى نه دان و زه كاتى پى نه درى نه و كه سه .

۳- ﴿وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا﴾ وه بو نه و كه سانه يه كار كەرن له سه ر سه ده قه كان، دانراون له لايه ن كار به ده ستانى موسلمانان وه بو نه وه ي بگه رپن به سه ر دانىشتواندا بو كو كر دنه وه ي زه كاته كانيان، نه و كه سانه يش زه كات نه دهن و ناوى نه و كه سانه نه نوسن زه كات نه دهن و زه كات و ره نه گرن .

۴- ﴿وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبِهِمْ﴾ وه بو نه و كه سانه يه دليان كو بگريته وه و دليان خوش بگرى له سه ر ئىسلامه تى. يانئ موسلمان بوون و هيشتا نياز پاك نين و لاوازه باوه ريان و نه چه سپاوه له دليانا، ياسه رو كى هوزى كن نه و كه سانه زه كاتيان نه درى هه تا جگه ي

ته فسیرى زمانكۆبى

ئهوانیش چاویان لی بکهن بۆ موسلمان بون، بۆ ئهوهیش ئهوکهسانه ی زهکات نادهن به ئیسلام رامیان بکهن بۆ دانی زهکات به ئیسلام .

۵- ﴿ وَفِي الرِّقَابِ ﴾ وهسه دهقه ئهدری له ئازاد کردن و سه ره بهستی ئهوکهسانه کۆیلهن و بهندهن و ئه یانهوی خۆیان بکړنه وه له گهوره کانی خۆیان، ئهوبه شه یان سوپاس بۆ خوا لهم سه رده مه ی ئیمه دا نه ماون و نه گهر ماییشن زۆر که من و له کوردستاندا نین .

۶- ﴿ وَالْغَارِمِينَ ﴾ وه بۆ ئهوکهسانه یه قهرزارن و ناتوانن قهرزه کانیان بده نه وه، هوی قهرزاریان شتیکی رهوا بویی یانارهوا بویی و به راستی په شیمان بونه ته وه، یا قهرزار بویون به هوی ناشت کردنه وه ی دوو تاقمی دوژمنی په کتری، یا بویی به ته خوای که سی (کفیل) ، ئهوبه شانه زه کاتیان پی ته دری به گۆیره ی پیوستی خۆیان .

۷- ﴿ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ وهسه دهقه ئه به خشری له ریگه ی ئایینی خوادا بۆ کهسانی جهنگ بکهن به خۆپایی له بهر بهرزی ئاین، با سامانداریشن. هه ندی له زانیان ئه لێن: ئه دری به هه مو شتی خوای مه زن لای په سه ند بی: وهک دروست کردنی مزگهوت و قوتابخانه ی ئایینی و جگه ی ئایینی که سودی موسلمانانی تێدابی و بۆ دروست کردنی پر دو خهسته خانه و کپینی چهک و چاک کردنی ریگهوبان و جگه ی ئهوانیش .

۸- ﴿ وَأَبْنِ السَّبِيلِ ﴾ وه بۆ ئهوکهسانه یه جی ماون له کاروان و دهستیان ناگاته نیشتمانی خۆیان، ئهوکهسانه زه کاتیان ئه دریتی به نه ندازه یه بیان گه یه نی به نیشتمانی خۆیان، کاروانه کهیش بۆ گونا نه بویی، ئیتر بۆ هه رشتی بویی .

﴿ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ وه نه وه سه ده قانه خوا پیوستی کردون و دیاری کراون له لایه ن خوا وه، بۆ ئه وه ی بدری به وه هه شت تاقمانه و، خوا نه زانی به پیوستی بونه وه ران، هه مو شتی له جیگه ی شیای خۆیا دائه نی له وه رگرتنی زهکات و به خشیانی زهکات به و تاقمانه .

له باسی مانای ئایه تی (۱۱۰) ی سوره تی ئه لیه قهره دا باسی سودی زهکات و ئه و شتانه ی زه کاتیان تێدا پیوست کرا وه ئهوکهسانه ی زه کاتیان پی ئه دری و

ئهوکه سانه ی قه ده غه یه زه کاتیان بدریتی، بهه موو مهرجه کانیانه وه به درێزو شی کراوه یی رون کراوه ته وه .

کۆمه لێ له دووروه کان گفتوگۆی ناشایسته یان ده رباره ی پیغمه ر کردو ئه یان ووت: موحه مه د گوێچکه ی هه یه هه موو شتی ئه بیستی راستی یادرۆ، هه ندیکیان ئه یان ووت: گفتوگۆی وامه که ن ئه ترسین بگه نه موحه مه دو توشی نازارمانبکات. جه لاسی کوری سوهد ووتی: هه ر شتی ئاره زومان هه یی ئه یلێن و دوا یی ئه چین بۆلای موحه مه د و سۆیندی بۆ ئه خوین که گفتوگۆی خراپمان نه ووتوه، بۆ پروون کردنه وه ی ئه وکاره خوای مه زن ئه فهرموی:

پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ کرده وه ی له گه ل ئاده میزادا به گوێره ی پرواله ت بووه، له نه هتی و په نهانی ئه وان نه کۆلاوه ته وه، نه هتی ئه وانی هه اوله ی خوا کرده، ئه وکاره شیرینه ی پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ بوه به ده ستوری موسلمانان، ئه و کرده وه چاکه ی پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ دوورپروان کردیان به هه ل بۆ خۆیان بۆیه تاوانجی زۆریان ئه گرته پیغمه رو ﴿ﷺ﴾، له دوا ییدا بیانویان بۆ ئه هینایه وه، پیغمه ر له وانی وه ئه گرت، بۆ ده ر خستی ئه و کرده وانه خوا ئه فهرموی:

وَمِنْهُمْ

الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَذْنٌ قُلْ أَذْنٌ خَيْرٌ

لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ

آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ

أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿١٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ
مَنْ يُكَادِرُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَاَتْ لَمْ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا
ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾

﴿وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَذْنٌ﴾ وهه ندى لهو دووروانهى نهوتو
نازاري پيغمهر نهدهن و نهلین: پيغمهر مروفيكه گفتوگو نهیسی و هرچی بیژری
بروای بی ته کا، بهی نهوی ووردیتهوه لهیچ شتی هه تا چاك و خراب جوی بکاتهوه بو
وهرگر تنی باوهر و بی باوهری .

﴿قُلْ هُوَ أَذْنٌ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ تو بلی: موحه مد پیاویكه چاكه نهیسی، خراپه نایسی،
وهر نه گری له نیوه شتی زیانی ناده میزادی تیدا نهی، نهوی زیانی نهوانی تیدابی وهری
ناگری موحه مد.

﴿يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ بروای به خوا هیه هدرشتی بفهرموی و و بروای
به چاكه هیه بو سودی باوهر دارانو گفتوگوی نهوان وهر نه گری بهوی نیازی پاکی
خویانوه، به لام له دوو رووان نهوشتهی سودی نهی وهری ناگری، دوایی پيغمهر شتی
نهیسی زیانی كه سی تیدانهی .

﴿وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ﴾ وه پيغمهر بهختیاری و دیاری به بو كه سانی یكى نهوتو
باوهریان هتاوه له نیوه، چونكه ههر نهوان ریگهی راستیان وهر گرتوه بهوی پيغمهر و
پارانهوی پيغمهر بوه .

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وه كه سانیكى نهوتو نازاری فروستادهی
خوانه دهن بو نهوان هیه سزایه کی خاوهن نازار له روژی دوایدا وله جیهاندا .
﴿يَجْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ﴾
وه نهو كه سانه سویند نهخون به خواو بو نیوهی موسلمان نهوشتهی گه یشته به نیوه پوچه
له بهر نهوی نیوه رازی بكه و دلتان بده نهوه هه تا نیوه نازاریان نهدهن، و خوا و نیروای

خوا شایسته و چاکترن که یه که بیه که ی نهوان پرازی بکه ن به پهرستی خوا و په شیمان
 بونه و یان به نیازی پاک و گوی رایله ی پیغمه مدرین، نه گهر نهوان باوه پیه تین به پراستی .
 ﴿ اَلَمْ یَعْلَمُوا اَنَّهُ مَنْ یَحَادِدِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ فَاَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِیْهَا ذٰلِكَ الْحَزِی الْعَظِیْمُ ﴾ نایا
 بی باوه ران و دو وروان نه یان زانیوه که به پراستی هه که سی دزایه تی و بی فدرمانی خوا و
 نیروی خوا بکات به پراستی دوا بی بو نهو که سه هدی نهگری دوزه خ به رده و امه له ناو
 دوزه خدا، نهو به رده و امیه ی له ناگردا رسوا بی و بی نابروی گه وره یه .
 کاتی پیغمه مدر نه چو بو جهنگی ته بوک، تاقمی له بی باوه ران له خزمه تیا بو و ن له نیو
 خویانا به گالتوه نه یان ووت: سهیری نهو پیاوه بکه ن نه یه وی کوشک و قه لاکانی شام
 بگری. دوا بی پیغمه مدر فدرموی: نهو تاقمه م بو راوه ستین، هاتنه خزمه ت پیغمه مدر ﴿ ۱۵ ﴾
 فدرموی: نایا نیوه نهو شانه تان ووتوه؟ و تیان نه ی فروستاده ی خوا: سویند به خوا
 له باره ی توو هاو رپیکانته وه هیچ شتیکی خراپان نه ووتوه، له نیوان خو ماندا باسی نه م
 له شکره مان کردوه هه تا رپگه مان کورت بکه یه وه به گفتو گو کردنه وه. بو
 روونکردنه وه ی نه و مه به سه خوا فدرموی :

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ
 اَنْ تُنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِئُوا
 اِنَّ اللّٰهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ ﴿ ۱۵ ﴾ وَلَیْن سَأَلْتَهُمْ
 لَيَقُولُنَّ اِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ اَبَا اللّٰهِ وَاٰیٰتِهٖ
 وَرَسُوْلِهٖ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿ ۱۶ ﴾ لَا تَعْذِرُوْا قَدْ كَفَرْتُمْ
 بَعْدَ اٰیْمٰنِكُمْ اِنْ نَعَفُ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ نَعَذِّبْ طَآئِفَةً
 بِاَنَّهُمْ كَانُوْا مُجْرِمِیْنَ ﴿ ۱۷ ﴾

﴿يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ دوورووہ کان ئەترسن کەبھیتریتە خوارەوہ لەلایەن بێ باوەریانەوہ سورەتی لەقورئان ئەوسورەتە ھەوآل بەدا بەو دوورووانەو دەرڤخا شتی لەدلیانایە لەکینەو دوزمنایەتی بۆ موسلمانان. ھەندی لەزانایان ئەلین: راناوہ کانی (عَلَيْهِمْ، تُنَبِّئُهُمْ، قُلُوبِهِمْ) ھەمویان ئەگەریتەوہ بۆلای باوەرداران ھەندی تریان لایان وایە راناوی (عَلَيْهِمْ، تُنَبِّئُهُمْ) ئەگەریتەوہ بۆلای باوەرداران. راناوی (فِي قُلُوبِهِمْ) ئەگەریتەوہ بۆلای دوورووان. لەبەرئەوہی باسی باوەرداران لەوئایەتەدا نەکراوہ و اشایستەبە راناوہ کانەھەمویان بگەریتەوہ بۆلای دوورووان، خوایش لەھەموکەسی زانائەرہ.

﴿قُلْ اسْتَهِزُّوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ﴾ تۆ بلی: ئیوہی دووروو گالتە بکەن بەباوەرداران بەراستی خوا دەرئەخا شتی ئیوہ ئەترسن ئاشکرا بێ لەدەرەونتانا. بەجۆری ئەترسان یەکی لەوان ووتبوی: من خۆم پیشکەش ئەکەم سەدئا زیانەم لی بدەن. بەلام شتی نەبەتە خوارەوہ ئابرومان بیا.

ھەندی لەبێ باوەران گفتوگۆی ناشایستەیان ئەووت لەبارە ی پیغەمەرەوہ ﴿ﷺ﴾، تاوانجیان ئەگر تە قورئانو باوەرداران. خوا فەرموی:

﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ﴾ وەنە گەر تۆ پرسیارت بکردایە لەو دوورووانە چ شتیکیان ت ووتوہ لەبارە ی ئیمەوہ؟ سویند ئەخۆن و ئەلین: بەراستی ئیمە لەبارە ی لەشکرو سوارەکانەو ه گفتوگۆمان کردووہو چوینەتە ناوباسیکەوہ بۆئەوہ ی ئیمە رابویرین و ماوہ کەمان کورت بکەینەوہو جگە لەوہ ھیچ شتی ترمان نەوتوہ.

﴿قُلْ أُولَئِكَ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كَذَّبْتُمْ ثُمَّ تَسْتَهْزِئُونَ﴾ تۆ بلی: ئایا ئیوہ گالتە ئەکەن بەفەرمانەکانی و بەئایەتەکانی نامە ی خواو بەنیراوی خوا، بەراستی بیانو ھێنانەوہ کانتان خراپەرە لەوگوناھانە ی کردوتانەو بیانوی بۆ ئەھیننەوہ. ئایا خواو ئایەتەکانی نامە ی خوا و نیراوی دەستکەلای ئیوہن ھەتا بەوانرا بویرن؟ موحمەد تۆ گرنگی بەخراپە گرتنی بێ باوەران مەدە. ئەوئایەتە بەلگە ی رۆنە لەسەر ئەوہ ی ھەرکەسی گالتە بەئایین و فەرمودە ی خواو پیغەمەرکا لەپیزی بێ باوەراندە ئەژمیری. ئەوہتە خوا ئەفەرموی:

تەفسیری زمانکۆبی

اِنَّ الْمُنْفِقِيْنَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللّٰهُ
 الْمُنْفِقِيْنَ وَالْمُنْفِقٰتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ
 فِيْهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَهُمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيْمٌ ﴿٦٨﴾
 كَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوْا اَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَّاَكْثَرَ
 اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوْا بِخَلْقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلْقِكُمْ
 كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلْقِهِمْ وَخُضْتُمْ
 كَالَّذِيْ خَاصُّوْا اَوْلِيَّكَ حِطَّتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
 وَاْلآخِرَةِ وَاَوْلٰىكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٦٩﴾ اَلَمْ يَأْتِهِمْ
 نَبَاُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوْحٍ وَعَادٍ وَثَمُوْدَ وَقَوْمِ
 اِبْرٰهِيْمَ وَاَصْحٰبِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَةَ اَنْتُمْ
 رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيْظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ
 كَانُوْا اَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٧٠﴾

﴿الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ﴾ پیاوانی دووړو وژنانی دووړو
 هه نديکيان له هه ندي تريان له دووړو و له دووړيان له باوه په ناند به ويته
 تا که که سينک ، شيوه کرده ويان به کسان له دوايدا خوي مه زن پوني نه کاته وه جوړي
 به کسانيان و کاره خراپه کانيان و نه فرموي:

ته فسيري زما کوي

﴿بَأْمُرُونَ بِالْمَنكِرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ﴾ نهو دوورووانه به پیاو و به ژنیانه وه فرمان نه دهن به کاری خراب و زورشت و بی باوه ری و به دروخته وهی پیغمه ر و ﴿﴾ قه ده غه نه کن له کاری چاکه و له خوا به رستی و فرمان بهرداری پیغمه ر ﴿﴾ و دهستی خو یان نه قوچین و نه یان گرن و رژدن و نایکه نه وه بو به خشینی دارایی خو یان له ریگه ی تایی خوادا و له ده ست گیر زده یی هه ژاران ده ستیان به رزناکه نه وه بو پارانه وه له خوا .

﴿سُوا اللّٰهَ فَتَسِيَهُمْ﴾ نهو دوورووانه خویان له بیر خو یان بر دوه ته وه و نایه رستن، دوایی خوا واز له وان نه هیتی و به چاوی به زه یی و میهره بانیه وه ته ماشایان ناکا و نه فهرموی:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ به راستی دوورووه کان هه رنه وانن ده رچوون له سنور و باز نه ی باوه ره یان ورپیگه ی شه یان و بی باوه ریان گرتوه .

﴿وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتُ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ﴾ خوا به لیتی داوه به پساوانی دووروو و ژنانی دووروو به بی باوه ریان به ناگری دۆزه خ نه گهر به رده وامین له سه ر کاری خرابی خو یان و به رده وام نه بن له نیو ناگری دۆزه خدا ، نهو ناگره ی دۆزه خ به سه بو سزادانی نه وان .

﴿وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ وه خوا نهو دوورووانه ی دورخته ته وه له به زه یی و میهره بانی خو ی و له خو شی به هشت و ، بو دوورووان هه یه سزای بی پایان و به رده وام و گران .

له پاشا خوی مه زن روته کاته بی باوه ریان به گشتی و نه فهرموی : ئیوه وینه ی نه م بی باوه ریانه خوار وهن .

﴿كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَآكْثَرَ أَمْوَالاً وَأَوْلَاداً﴾ خوا به لیتی داوه بهو دوورووانه به وینه ی به لیتی دابوی به که سانیکی نه و تو له پیش ئیوه وه بون له گه لانی رابوردوادا نه وان توندترو سه ختر بوون له ئیوه له به ره ی هیرو له شیانه وه ، داراییان زورتربوه له ئیوه و متالییشان زورتربوه .

﴿ فَاسْتَمْتِعُوا بِخَلْقِهِمْ ﴾ دواى تهو كه سانهى پيشو رايان تهو بوار دو بههره مهند بوون به بهشى خويان له جيهاندا بههوى هتزو دارايى خويانهوه وازيان له پاشهروژ هيتابوو .
﴿ فَاسْتَمْتِعُوا بِخَلْقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ ﴾ دوايى تيوهش رابوتيرن وبههره مندبين بهبهشى خوتان لهم جيهاندا بهخوشى و بهوتنهى كه سانيكى تهوتو رايان تهوبارد بهخوشى له پيش تيوهه بون .

﴿ وَخَضْتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا أَوَّلِكَ حَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ ﴾ وهتيوه خوتانتان فره داوه ته نيو كارى پوچهوه بهوتنهى كه سانيكى تهوتو چوبونه نيوكارى پوچهوه له پيش تيوهوه ، تهوتاقمانه پاداشتى كاره كانيان پوچ بوتهوه له هدر دوو جيهاندا ، له جيهاندا نر خيان بو دانانرى لاي مروفي خاوهن بيرو هوش ، له پاشهروژدا له كيسيان چوه پاداشتى نارقى ماندوبوونيان كه تهو هموه سامانهيان يكهوه نابو .

﴿ وَأَوَّلِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ وهتهوتاقمانه هدر تهو كه سانهن زيانومهندن له هدر دوو جيهاندا ، چونكه خويانيان ماندو كردهو به نازاردانى باوهردارانهوه له جيهانداو به پيدا كردهنى سامانهوه ، له پاشهروژدا تهو نازاردانه و تهوداراييه نازاره كهى گهرايهوه بو سهرخويان هدر وهك له جيهاندا توشى نازار بو بون .

مه بهست له وئايله تانهى پيشوو بو تهويه كه دوو پرووه كاني سهردهمى پيغمهر و تهو بى باوه رنهيش له مه وپاش دين واز له بى باوه رى و دوو پرويى نايهرن ، به گهلانى پيشه وهى خويان تهمى خوار نابن ، خواى مهزن وه بيريان ته خاته وهو ته فهرموى :

﴿ أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ﴾ نايان نه هاتوه بو لاي تهو دوو پرووانه هه والى به سه رهاتى كه سانيكى تهوتو له پيش تهوانه وه بوون كه به خوشى سامانى جيهان له خويان بايى بو بون ته نجامه كانيان نه مان و له ناو چونبون .

﴿ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَانِ ﴾ كه برىتى بون له گهلى نوح به لافاو خنكان و گهلى عاد به باي سهختى ناهه موار له ناو چون و گهلى سهمود به بومه له رزه و دهنگى گهور و تيز له ناو چون و گهلى ئيبراهيم به سزاي زور گيروده بوونو

ته فسيري زمنا كوينى

نه مرودی به میثوله له ناو برد و دانیش توانی مه دیه نی گه لی شو عه یی بنه بر کرد به ناگری
بومه له رزه و دانیش توانی گونده کان و شاره کانی لوتی بنه بر کرد به بارینی به رد به سه ریانا و
شوینه کانیان ژیرا و ژووریون (والمؤتکات) به مانا ژیرا و ژوربوونه ، نه و گه له ژیرا و ژور
بوو شوینه کانیان .

﴿ اَتْتَهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ﴾ چو بوون بۆلای نه و گه لانه پیغه مه رو کانی خو یانیان
به چه ندین به لگه و نی شان هی رون و نا شکرا و به کاری په ک خه ره وه که چی باوه ریان پی
نه هیتان و له نه نجامدا خوا بنه بری کردن .

﴿ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ دواپی خودا له وان سته م
ناکا به بی تاوان سزای ته وان بدا ، به لأم خو یان سته میان له خو یان کرد به هوی بی باوه ری و
به درؤ خسته وه ی پیغه مه ره کانیان کرداری پیسی خو یانه وه سزایان درا .

کاتی خوی مه زن باسی دو ور وه کانی کرد به و هه مه کرداره خراپانه وه باسی
باوردارانش نه کا به دژی کرداری ته وان وه به هه مر کرده وه چاکه کانیانه وه نه فدر موی :

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ

أَوْلِيَاءُ بَعْضُهُمْ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ

وَرَسُولَهُ أَؤَلَّيْكَ سَيَرَحُهُمْ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَزِيْرٌ حَكِيْمٌ ﴿٧١﴾

وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا

أَنْهَارٌ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكَنٌ طَيِّبَةٌ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ

وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿٧٢﴾

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ وەپیاوانی باوەردارو ژنانی باوەردار هەندیکیان دۆست و بەرپۆه‌به‌ری کاری یە‌ک‌ترین، ئە‌ور‌سته‌یه‌ فی‌رمان دە‌کات هە‌ر‌کە‌سی‌خۆی بە‌باوە‌ردار بزانی و یاری‌ده‌ی برای خۆی نه‌دا بە‌دو‌وروو ئە‌ژمێ‌ری .
﴿يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ وەئە‌و باوە‌ردارانە‌ فەرمان ئە‌ده‌ن بە‌چاک‌ه‌و بە‌باوە‌رو بە‌فەرمان‌به‌رداری خواو بە‌قه‌ده‌غه‌ کردنی خراپه‌ و بی‌باوە‌ری و دژایه‌تی باوە‌رداران .

﴿وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وە‌نوێ‌زه‌کانیان ئە‌کە‌ن و بە‌رپایان ئە‌کە‌ن و زە‌کاته‌کانیان ئە‌به‌خشن بە‌و‌تاقمانه‌ی خوا دیاری کردوون، وە‌فەرمان‌به‌رداری خواو نێ‌راوی خواته‌کە‌ن لە‌هه‌موو فەرمانه‌کانیان.

﴿أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ ئە‌و باوە‌ردارانە‌ به‌هۆی کردنی ئە‌و‌شتانه‌وه‌ خوا می‌هه‌ربانیان لە‌گە‌ڵ ئە‌کا به‌بی‌گومان. بە‌دژی بی‌باوە‌رانو دو‌رووه‌کانه‌وه‌ خوا می‌هه‌ربانیان لە‌گە‌ڵ ناکا. بە‌راستی خوا خاوه‌نی توانای زۆره‌، هه‌موشتی لە‌جی‌گه‌ی شیایوی خۆیا دانه‌نی .

﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا﴾ خوا به‌لێ‌تی داوه‌ به‌پیاوانی باوە‌ردارو ژنانی باوە‌ردار بە‌چه‌ندین به‌هه‌شت و بیستان ئە‌چی به‌ژێ‌ر دره‌خته‌کانیان و به‌ملاو لای کۆشکه‌کانیان چه‌ندین روبرای ئای شیرین و پوخته‌، به‌رده‌وامن له‌وبه‌هه‌شتانه‌داو کاتیکی ده‌زچونیان بۆ نه‌ .

﴿وَمَسَاكِينٌ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ﴾ وە‌به‌لێ‌تی پێ‌داون بە‌چه‌ندین جی‌گه‌ی دانیشتنی خۆش و پاک له‌وبه‌هه‌شته‌ به‌رین و به‌رده‌وامانه‌دا له‌پاشه‌پو‌ژدا بۆ حه‌سانه‌وه‌یان .
﴿وَرَضَوْنَ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ وە‌خۆشه‌ویستی و ره‌زانه‌ندی له‌لایه‌ن خواوه‌ بۆ باوە‌رداران گه‌وره‌تره‌ له‌به‌هه‌شت و له‌خۆشی به‌هه‌شت و له‌هه‌موشتی تر، خۆشه‌ویسته‌یه‌که‌ باسی ناکرێ‌ له‌گه‌وره‌ییدا، ئە‌وبه‌هه‌شت و جی‌گه‌پاکانه‌و خۆشه‌ویستی خوایه‌ بۆ ئە‌وان سه‌رکه‌وتن‌پو‌ر‌زیه‌کی گه‌وره‌یه‌، به‌تایه‌تی ره‌زانه‌ندی خوا به‌رانبه‌ر به‌هیچ شتی‌تیه‌ .

لہ پاشا خوی مہزن فرمان نہدا بہ کوشش و جنگ کردن لہ گہل بی باوہران
ودوہروانداو نہ فرموی:

يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَيْسَ الْمَصِيرِ ﴿٧٢﴾ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ
مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ
وَهُمْ أَيْمَانُ يَسْوَءُونَ وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ
مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمْ
اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾

﴿یایہا النبی جاہد الکفار و المنافقین و اغلظ علیہم﴾ نہی
پیغمبر: تو جنگ بکہ لہ گہل بی باوہران و دوہروان و خوت ماندو بکہ لہ گہلیان
بہہموجہ کیکہوہ بو پاراستی سنور ویاسای خواو، تو لہ گہلیان زبروتیز بہ، تو
لہمہوپاش نہرمی بہ کارمہہینہ لہ گہلیاندا کاتی تاوانج نہ گرنہ توو قورن و، جینگہی
نہوان دوزہخہو خراب جینگہیہ کہ بو گہرانہوہیان .

زوریہی زانایان نہلین: پیغمبر خوا لہ تہبک گہرایہوہ بو ماوہی دوومانگ نایہتی
قورن لہ دزی نہو دوہرووانہ نہہاتہ خواوہوہ نہچویون بو جہنگی تہبک، یہ کی لہو
دوہرووانہ کہناوی جہلاسی کوری سوہید بو ووتی: نہ گہر نہوشتہی موحمہد نہیلیت
راستی گوی دریزی کہنیمہ سواری نہین چاکترہ لہنیمہ، دوابی عامیری کوری قہیس

تہفسیری ز مناکوی

ووتی به جہ لاس: موحمہد راست نہ کاو تو خرابتری لہ گوی دریزی. نہو روداوه گہشت
 بہ پیغمہر ﴿ﷺ﴾. پیغمہر بانگی جہ لاسی کردو سویندی خوارد بہ خوا من نہم ووتوہ،
 عامر دہستی بہرز کردوہو ووتی: نہی خواہ: بنیرہ خوار بو سہر پیغمہری خوت شتی
 راست ویز و دروزن جوی بکاتوہ، خوی مہزن فہرموی:

﴿يَخْلُقُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ﴾ نہو دوورووانہ
 سویند نہ خون بہ خوا بہ درو نہوشتہیان نہووتوہ، لہ پاشا خوایش سویند نہ خوا
 کہ نہوشتہیان ووتوہ: نہ فہرموی: بہ راستی نہو دوورووانہ ووشہی بی باوہریان ووتوہ
 لہ تاوانج و دوودلی پیغمہرو، بی باوہربون دوی دہربری نیسلامہتی خویان،
 بی باوہریان لہ دلیانہنہان دابو نیستا ناشکریان کرد، بو نہوہی چاکر مانای نہورستہیہ
 بزانی تہماشای مانای نایہتی (۶۶) ی نہم سورہتہ بکری کہہر سیارو وہ لامی لہوی
 رونکراوہتوہ.

﴿وَهُمُوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا﴾ نہو دوورووانہ نیازی شتیکیان کردو بہوشتہ و بہمہبستی
 خویان نہ گہشتن. وہ نہوہی وستیان پیغمہر بکوژن یالہمدینہ دہری بکہن و
 دووبدہ کی بلاوبکہ نہوہلہ نیو ہاورپکانی پیغمہردا ﴿ﷺ﴾ خوی مہزن نہوہوالہی دا
 بہ پیغمہر ﴿ﷺ﴾.

﴿وَمَا تَقْمُوا إِلَّا أَنْ أَعْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ وہ نہو دوورووانہ ہیج رقر
 کینہیہ کیان نہبو لہ پیغمہر و موسلمانانو تاوانج و تانہیان تی نہ نہ گرتن مہ گہر نہوہنہی
 خواو نیروای خوا سامانداریان کردن لہ روزی خوا بہ بہخشینی دہستکھوت و تالانی
 بی باوہریان. زورہی زوری نہو دوورووانہ لہ تنگی گوزہراندابون و ہزاربون بہرلہوہی
 موسلمانہتی دہربن، کاتی بہدہم موسلمانبون نہوقہرزانہی لایانو دایانہوہو پیغمہر بزی
 بژاردن. لہ پاداشتی نہوچاکہیہ نہبویہ سویاسی خویان بکردایہ کہچی نہوہو نیازی
 کوشتنی پیغمہریان کرد.

﴿فَإِنْ يَتُوبَايْكَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ ههواپی نه گهر نهوان په شیمان بینهوه له بی باوه ری و دوو روی نهو په شیمان بونه وهیه چاکتره بو نهوانو هه مو که سی بجیته نیوئایینی ئیسلام، رینگه ی چونی زور ئاسانه. بی باوه ران و دوو رووان داوای هیچ شتیکیان لی ناکری له په شیمان بونه وهیاندایند.

﴿وَإِنْ يَتُوبَا يَعْذِبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ وه نه گهر پشت بکه نه په شیمان بونه وهو بهرده و امیش بن له سهر دوو رووی، خوا سزای نهوان نه دا به سزایه کی خاوه ن تازار له جیهاندا به کوشتن و دیل کردن و ترس و ئا بر و چون و له پاشه رپوژدا به سوتانی ناگری دۆزه خ.

﴿وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ وه نابی له نیو زه ویدا بو نهوان هیچ دۆستی دهستیان بگری و و نابی بو نهوان هیچ یاریده ده ری بیانپاریزی له سزای جیهان و پاشه رپوژ. چ که سی نه توانی بی به دۆست و یا ویده ده ری کهسانی ئا بر و یان چوبی لای هه مو دانیشتوان.

زۆربه ی زانایان نه گپ نه وه سه عله به ی کوری حاتیب ووتی به پیغه مهر ﴿﴾ نه ی فروستاده ی خوا: تو داوا بکه له خوا دارایم بی به خشی، پیغه مهر ﴿﴾ فه رموی: نه ی سه عله به: دارایی کهم سوپاسی خوی له سهر بگری چاکتره بو تو له زوری سامانی تو بهر گه ی نه گری، وازی له پیغه مهر نه هیناو وتی: بهو که سه ی تو ی به راستی ناردوه نه گهر خوا دارایم بداتی نه یه خشم به هه مو که سی مافی خوی. له پاشا پیغه مهر ﴿﴾ پارایه وه له خوا دارایی بی به خشی، هه ندی مه ری را گرت، به ویستی خوا زۆربون و په رهیان سه ند به وینه ی گه شه کرم، هه تا وای لی هات له مه دینه جیگه ی نه بو یه وه له مه دینه ده رچو بو شیوکی مه دینه، وازی له نو یژ هیناو نو یژی به کۆمه ل نه نه کرد. پیغه مهر پر سیاری له چۆنیه تی سه عله به کرد، بیژرا که دارایی نهو زۆربه وه له مه دینه دا جیگه ی نایته وه. پیغه مهر ﴿﴾ فه رموی: هاوار بو سه عله به. له پاشا پیغه مهر ﴿﴾ دوو که سی نارد بو وه رگرتنی زه کات، چو نو داوای زه کاتیان لی کرد، نهویش ووتی: نه وه وینه ی سه رانه یه،

تهفسیری زمناکۆبی

بگه پنهوه ههتا بیری لی نه که مهوه، دووباره که چونه وه بولای پیغمهر ﴿ ٧٥ ﴾ دووجار
 فهرموی: هاوار بو سهعله به. له پاشا خوای مهزن نهم نایه تهی ناردده خواره وه، سهعله به
 هاته خزمهت پیغمهر ﴿ ٧٦ ﴾ زه کاته کهی لی وه ربگری. پیغمهر ﴿ ٧٧ ﴾ فهرموی: خوا
 فهده غهی له من کردوه که زه کات له تو وه ربگرم، سهعله به دهستی کرد به خوّل کردن
 به سه رخویا، پاش کۆچی دووایی پیغمهر ﴿ ٧٨ ﴾ چروه لای نه بویه کر و عومهر و عوسمان
 یه که له دوای یه که هيجان لی وه نه گرت، بو رون کردنه وهی نه و روداوه خوا فهرموی:

وَمِنْهُمْ مَّنْ عٰهَدَ اللّٰهَ لَیْنِ

ءَاَتٰنَا مِنْ فَضْلِهٖ ۚ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُوْنَنَّ مِنَ الصّٰلِحِیْنَ ﴿ ٧٥ ﴾

فَلَمَّآ اٰتٰهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ ۚ بَخِلُوْا بِهٖ ۚ وَتَوَلَّوْا وَّهُمْ مُّعْرِضُوْنَ

﴿ ٧٦ ﴾ فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِیْ قُلُوْبِهِمْ اِلٰی یَوْمٍ یَّلْقَوْنَهٗ ۚ بِمَا اَخْلَفُوْا

اللّٰهَ مَا وَعَدُوْهُ وَبِمَا كَانُوْا یَكْذِبُوْنَ ﴿ ٧٧ ﴾ اَلَمْ یَعْلَمُوْا

اَنَّ اللّٰهَ یَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ عَلٰمُ

الْغُیُوْبِ ﴿ ٧٨ ﴾

﴿ وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللّٰهَ لَیْنِ اٰتٰنَا مِنْ فَضْلِهٖ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُوْنَنَّ مِنَ الصّٰلِحِیْنَ ﴾

وهه نندیک له و دور و روانه که سی پیمانی دابرو به خوا نه گهر خوا دارایی بهه خشی به ئیمه
 له گهره بی خوئی و سامانی خوئی به راستی ئیمه زه کات نه بهه خشین بهه ژاران و ئیمه نه بین
 بهیه کی له پیاو چاکان و بهه فرماندارانی خوا .

﴿ فَلَمَّا آتَاهُم مِّن فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ ﴾ دواپی کاتیک خوا دای بهوان دارایی و سامان بهزوری له گه ورهیی خویه وه، نهو دوورووانه پرږدیان کرد لهوداراییه خوا به گه ورهیی خوی بهوانی دابو، بی فرمانی خویان کرد له باره ی زه کاتدانه وهو په یمانی خویان شکاند. ﴿ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مَغْرَضُونَ ﴾ وه پشیمان کرده په رستی خواو به هه موودلیانه وه وازیان له په رستی خوا هینابو ورویان له وپه یمانه و فرمانی خوا وه رگیرا.

﴿ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ ﴾ دواپی چروکی پرږدی و دووروی چه سپاند له دلیانا، خوا په شیمان بونه ووهیان لی وه رناگری هه تا له پرږزی دووایدا به خزمهت خودا نه گن توله یان لی نه کرپته وه، به هوی دووشته وه :

۱- ﴿ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ ﴾ به هوی شتیکه وه دزایه تی فرمانی خویان کرد به شتی نهوان به لیتیان دابو بیکه و نه یان کرد له ده رچوونی زه کاتی دارایی خویان و کردنی بی فرمانی خوا .

۲- ﴿ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴾ وه به هوی شتیکه وه نهوان درو نه کهن له به لیت دانیان به خوا، نهو دووشتانه ده رکه و توترین کرده وهی نهو دوورووانه بوو خراپترین کرده وهن . ﴿ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ ﴾ نایا نهو دوو رووانه نه یان زانیوو خوا به نهیتی نهوان و به ناشکرا کردنی نهو کاره و نه زانی به چفه ی نهوان که نه یان ویست پیغمه ر بکوژن و نایانه وی زه کات بدن و به سه رانه ی دانه نین .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴾ وه نه یان زانیو خوا به راستی نه زانی بهو شتانه ی په نهان و نادیارن و ناده میزاد نایان زانی. زور جیگه ی سه رسورمانه چون نه توان بی باوه ری و چفه ی ناروا به کار به یتن، هه رشتی بیت و پروا به دلیاناو له آسمان و زه ویدان خوا نه یزانی .

زانایان نه لیت: پیغمه ری خوا هانی موسلمانانی دا بو به خشین دارایی خویان له ریگه ی خوا دا. عه بدولر ههانی کوری عه وف چواره زاردره می هینا بو خزمهت پیغمه ر و ووتی: نهو نه ندازه یه نیوه ی سامانی خومه، پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ فرمانی: خوا بیت وفه ر بخاته نیو نه وهی هینا و ته و نیو نه وهی دات ناوه بو خیزانه کانت ، نه وه بو خوا پیتی خسته نیو دارایی عه بدوره هان به جوړی که کوچی دواپی کرد (ته مازوری) نه که ی ری ک کهوت

لہ گہل خیزانہ کانی تریا بہ ہشت ہزار درہم کہ ہشت یہ کی سامانی عہد پورہ جانی
کوری عہوف بو (عاسمی کوری عہدی) سہ دو بست خورمای ہینا. ہاور پیکانی تری
پتھمہر ﴿﴾ ہیریہ کہیان بہ گویہی توانای خویان داراییان ہینا لہ دووای ہمویان نہ بو
عوقہ یلی نہ نساری یہ ک مہن خورمای ہینا، پتھمہر فہرموی: بیرژن بہ ناو ہموی
ز کاتہ کاندہ. لہ پاشا ہندی لہ دوو وروان تاوانجیانگرتہ ہاور پیکانی پتھمہر ﴿﴾ ووتیان:
عہد پورہ جانی و عاسم بو بہر چاوی و خوہہ لکیشان نہو نہندازہ یان ہینا، نہ بو عوقہ یل
بویہ نہو مہنہ خورمایہ یان ہینا، ہتا بہ زہ یان پینا بیتہوہ لہ کاتی بہ شکردنی زہ کاتا بیریان
بکہ ویتہوہ. خوی مہزن نہو روداوہی رون کردہوہو فہرموی:

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جَهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾
أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
 فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾

﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ کہ سانیکی نہوتو رہخنہو
خرابہ نہ گرنہ نہو کہ سانہ دارایی خویانیان نہ بہ خشی لہ باوہر داران لہ دہر کردنی
زہ کاتہ کانا، وک عہد پورہ جانی کورشی عہوف و ہاور پیکانی.

﴿وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جَهْدَهُمْ﴾ وہ خرابہو رہخنہ نہ گرنہ کہ سانیکی نہوتو لہ
باوہر داران دہستیان ناکہوی لہ دارایی بیہ خشن لہریگی خودا مہ گہر شتی لہ توانایان

تہفسیری زمانا کزی

هه بی، وهك عوقیل كه شهو ههتا بهیانی ناوی له بیر دهر نه هیتا به دوو مهن خورما مه نیکی هیتا بو خزمهت پیغمه مر ﴿ﷺ﴾ نهو دوور ووانه نه یان ووت : خواو پیغمه مر پیوستان بهو دوومه نه خورمایه نیه .

﴿فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ دوا بی نهو دوور ووانه گالته نه كه نه به هه ندی له باوه رداران له وشته ی نه یان به خشی خوا پاداشتی نهو گالته كردنه نه سینی لهو دوور ووانه تو له یان لی نه سینی و، بو نهو دوور ووانه ههیه سزایه کی زور نازار دهر له پاشه رپوژدا .

كاتی خوا ی مه زن نهو نایه تانه ی پیشوی نارد ه خواره وه له باره ی نهو دوور ووانه وه داوایان له پیغمه مر ﴿ﷺ﴾ كه داوا له خوا ی مه زن بكا له وان خوشی بی، خوا ی مه زن وه لامی دانه وه فره می :

﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ تو داوای لی بوردن و لی خوشبون بكه بو نهو دوور ووانه یاداوای لی خوشبون نه كه ی بزیان، یانی داوای لی خوشبون یان بو بكه ی یانه ی كه ی خوا له وان خوش نابی .

﴿إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ نه گهر تو داوای لی خوشبون بكه ی بو نهو دوور ووانه هه فتاجار، دوا بی خوا خوش نابی له وان و له كونا هیان، ئاپرویان نه با له رپوژی دوا ییدا له بهر چاوی بونه وه راندا، ژماره ی هه فتا هیمایه به له زور كردنی پارانه وه، مه به ست نهو ژماره یه نیه به تاییه تی .

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ نهو وه رنه گرته ی لی خوشبونه ی تو بو نه و بی باوه رانه به هوی نهو وه یه كه به راستی نهو كه سانه باوه ریان به خواو به ئیروای خوا نه هیتاوه، نه وان دووروو بهر چاوبازبون .

﴿وَاللَّهُ لَإِيْهِدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وه خوا رینگه ی راستی نیشان نادا به تاقمی له سنور و فره مان ی خوا دهر چوبن و له نایین وه رگه رابن و بهر دهوام بن له سه ر بی باوه ری، زور پونه باوه رنایه رن، بویه خوا ی مه زن رینگه یان لی وون نه كا .

پیغمه مر ﴿ﷺ﴾ فره مان ی داوه به و تاقمه داوایان له پیغمه مر كردبو نه چنه دهر وه بو جهنگی ته بوك و ده سوری دان ی نه چنه دهر وه له بهر نه وه ی نه یزانی سودی

لہ چونہ دہرہ وہی اندا نیہ، تہو تاقمہ زوریان بی خوشبو نہ چونہ دہرہ وہ، دزی پیغمہ ریش
وہستان لہ کاتی فرماندانی بو چونہ دہرہ وہی موسلمانان. لہ برہ وہوہو باوہر لہ دلیانا
جیگہی خوی نہ گرتبو، یاریدہی پیغمہ ریان نہدا نہ بہ چونہ دہرہ وہی خویان و نہ بہ
دارایی، بویہ خوی مہزن فہرموی:

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ

بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ

وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ

أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا

جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ

مِنْهُمْ فَاسْتَعِذْ نَوَكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ

تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا

مَعَ الْخَالِفِينَ ﴿٨٣﴾

﴿فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ﴾ شادمان و خوشحالبون تہو کہ سانہی
دووا کہوتبون بو چونہ دہرہ وہ لہ جہنگی تہو کہدا و وازیان لی ہینرابو لہ لایہن
پیغمہ رہوہ بہدانیشتنی خویان بہدزایہ تی کردنی نیراوی خوا لہ دہرہ نہ چونیا نا.

﴿وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ولایان ناخوشبو کہ جہنگ
و کوشش بکہن بہ دارایی وبہ لہ شی خویان و گیانی خویان لہ رپگہی نایینی خوادا،
حہ سانہ وہو ناسایشیان تہو یست و بہرستی خویان واز لی ہینابو.

تہفسیری زمانا کوئی

﴿وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ﴾ وەئەو دوورپوانە ئەیان ووت بەیە کتری و بەموسلمانان
ئێوە مەچنە دەرەووە بەگشتی بۆ جەنگی تەبوك لەمکاتە گەرمەدا، خوای مەزن وەلامی
دانهووە:

﴿قُلْ نَارَ جَهَنَّمَ أَشَدَّ حَرًّا﴾ تۆ بلی بهوان ناگری دۆزەخ سەختتر و زۆرترە لەلایەن
گەرمیەووە لە گەرمای ئەم پرۆزە .

﴿لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ﴾ ئەگەر ئەو دوورپوانە بزانی پاشەپۆزیان لەپاشەپۆژدا ناگری زۆر
گەرمیەووە دۆزەخە، ئیتر بۆ ئەبی ناسایش و پشوی ئە مپروژۆ بەچاکتر بزانی لەپەرستی
خوا، ئەوان هەرچەندە خوشحالن بەو دانیشتنە . بەلام لەپاشەپۆژدا توشی کزۆلی
بی تابروی دەبن .

﴿فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا﴾ کەواتە ئەو دوورپوانە بایی بکەن بەکەمی
لەجیهانداو بگرین بەزۆری لەپاشەپۆژدا . بانی خوشی جیهان کەمە بەرانبەر بەناخۆشی
پۆژی دووایی کەهەرگیز برانەووی بۆ نیە .

﴿حِزَاءَ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ لەبەر پاداشت دانهووە تۆلە کردنەووە لەئەوان بەهۆی
شتیکەووە ئەیکەن لە دوورپوی و پەوشتی خراپ و قێزەون . یانی ئەو گریانە زۆرە ی پاش
پۆژ پاداشتی ئەو بی کەنینه کەمەو کردەووە خراپەکانیانە .

﴿فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ﴾ دوایی ئەگەر خوا تۆی
گەرانەووە بۆ مەدینه لەجەنگی تەبوك بۆ لای تاقمی لەو دوورپوانە کەبەردوامن لەسەر
دوورپوی و ئەهاتون بۆ جەنگی تەبوك، دوایی ئەوان داواکە نەتۆ بۆ دەرچونیان بۆ
جەنگ و جگە ی جەنگ، لەمەوپاش تۆ ریزو گەورەیی جەنگیان بی مەبەخشە .

﴿فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا﴾ دوایی تۆ بلی بهوان : ئێوە مەینە دەرەووە لەگەڵ من
هەر گیز بۆ مەبەستی و ئەو کارە پیرۆزە بەبەشتان نایی .

﴿وَلَنْ تَقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوَّ إِنكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ﴾ وەئێوە
لەمەودوا جەنگ لەگەڵ من مەکەن بەرانبەر بەهیچ دوزمنی چونکە بەراستی ئێوە رازی

بون و خوشحالبون به دانیشان یه کهم جار بۆ چونی جهنگی تهبوک. که واته دانیشان له گهل نه هاتوان بۆ جهنگ به وینهی منال و ژن و پیر و پەك که وته، له بهرئه وهی ئیوه شایانی نه و کاره پیرۆزه نین.

پیغمهر ﴿ﷺ﴾ هه رکاتی یه کێ له هاوڕیکانی بمردنایه نوێژی له سه ره کرد و له گهل ته رمه که ی نه چو بۆ سه رگۆرستان، نه وه ستا له سه رگۆره که ی و داوای لی بوردنی بۆ نه کرد له خواو نه یشی فه رمووی به و که سانه له وێ بون ئیوه یش بۆی بپارێته وه که خوا پای وه ستینی له سه ر باوهر، له بهرئه وهی ئیستا پر سیاری لی نه که ن له نیو گۆره که یدا.

کاتی عه بدولای کۆری توبه ی سه رۆکی دوور و وان که و ته گیانه لاو عه بدولای کۆری که هاو ناوی باوکی بو داوای له پیغمهر کرد که کراسی خۆی بداتی هه تا بیکه به کفنی باوکی و داوایشی لی کرد نوێژی له سه ربکا، پیغمهر ﴿ﷺ﴾ کراسه که ی خۆی دایه له بهر دلخۆش کردنی، چونکه نه و کۆره زۆر پیاوی خوا بو، پیغمهر فه رموی: کراسی من ناگاته فریای عه بدولای باوکت. به لام هیوادارم به هۆی نه م کاره وه هه زار که س له خزمه کانی باوکت باوهر به یتن، خوای گه و ره هیوا که ی هتایه دی له هۆزی خه زره ج هه زار که س موسلمان بون، هه ر له بهرئه وهی عه بدولای کۆری عه بدولای کۆری توبه ی له کاتی نزیکبونه وهی مردنی باوکی له بهر پیرۆزی داوای کراسی پیغمه ری کرد، کاتی که مرد پیغمهر نوێژی له سه ر کرد، زۆر بی ته چو نه م تابه تانه هاته خواره وه:

وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّتَّ أَبَدًا وَلَا تُقِمَّ
عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَسِقُونَ
﴿٨٤﴾ وَلَا تَعْجَبْ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُمْ
بِمَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا

ته فسیری زمانکۆبی

أَنْزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَعِذْكَ
أُولَؤَالِ الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾
رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿٨٧﴾ لَكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

﴿ وَلَا تَصِلْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا ﴾ وهتو نويژمه كه له سهر هيچ كه سى له وودوو
رووانه كه مردن هدرگيز، پيغمهري كاتى مروفى بخرايسته گزروه بهوى نه پارايه وه
له خزمدت خوادا .

﴿ وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ ﴾ وهتو رامه وهسته له سهر گزرى نه كه سهو سه بهرشتى دانانى له
گور دامه كهو زياره تيشى مه كه .

﴿ إِنْهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَا تَوْا هُمْ فَاسِقُونَ ﴾ بهراستى نهو دووروانه باوه ريان
به خواو به تيراوى خوا نه هيتاوهو بهرده وامبون له سهر بى باوه رى، كه واته نويژ له سهر
كردنيان و ناشتنى نهوان شايانى تو نيهو شايانى سه رليداني تو يش نيه له گزروه كانيانا،
نه وودووروانه مردوون نهوان له سنورى تايين ده رچون و له تايين وه رگه راون .

نه وئايه ته پيمان فير نه كا وهستان له سهر گزرى مردووان دروسته و چا كه به مه رجى
باوه ردارين، چونيى سه رليداني گزروه كان بهم جزويه: سه رليداني گورستانى موسلمانان

ته فسيري زمنا كويى

چاكه بۆ پياوان و پيويست نيه، بۆ ژنان چاك نيه بهو مهرجه نهو سهرليدانه سهر نه كيشتي
بۆلاى بى سنورى. هه ندى له زانايان لايان وايه بۆ ژنان قه ده غه يه. نهو كه سانه نه چنه
سهردانى گۆرستان سلاو بكهن له مردووه كان، به گۆتره ي خواست و تواناي خويان
قورئان بخوين له سهر يان و داواى لى بوردنيان بۆ بكهن له خوا.

بۆ زانين: لاي پيشهوا شافيعى و زۆرترين له زانايانى سهر به شافيعى خويندنى قورئان
سود به مردو ناگه يه نى. به لام لاي پيشهوايان هه نه فى و ماليك و نه هه دو كۆمه لى له
شافيعيه كان خويندنى قورئان سوود نه گه يه نى به مردووان و سوودى لى وه ئه رگر. بۆ
رون برونه وه ي نهو مه به سته ته ماشاي نامه ي (مغنى المحتاج) بكه به رگى سته هم و لاپه رى
(٧٠-٦٩) پاداشتى دارايى به خشين و پارانه وه بۆ مردوان خاوه نى سوودن لاي مو سلمانان
له خزم و له يى گانه. نهو ئايه ته به لگه يه له سهر پيويستى تويز كردن له سهر مردووان،
نه بى بيشزانين نهو كه سه ي مرد پيويسته له سهر خزمان و باوه رداران ته مانه ي خواره وه:

١- شو ردى مردو به ئاو يكي پاك، كه مزين شو ردى مردو لابردي نهو پيسسيانه يه به
له شى مردوه كه وهن، له دواييدا يه كجار له شى مردوه كه بشو رى به ئاوى روت و پاك،
درى ژه ي نهو باسه له نامه ده ستورىه كاندا رون كراوه ته وه.

٢- به رگ كردنه به رى مردوو (كفن) به قوما شى شياوى پوشينيى بۆ مردوه كه به
زيندوى به لاي كه مه وه هه موو له شى مردوو كه دا پوشى، نهو به رگه و اچا كه سى بالا
پوش و كراسي ك و ميژه رى بۆ پياوان، ژنان يه ك بالا پوش و چارشيوه يه و كراس و
ده ريته، وايش چا كه نهو به رگه سه ي بى بۆ پياوان و بۆ ژنان، درى ژه ي باسه كه له نامه كانا
باسكراوه.

٣- نويز كردن له سهر مردو پيويسته له سهر باوه ردارانى نهو جيگه يه مردوه كه ي تيدا
مردوو، نه گه ر يه ك كهس نويزى له سهر بكا له سهر هه موويان لانه برى. پايه و
پيويستيه كانى نويز مردو ته مانه ي خواره وهن:

أ- (النيه) يانئ نيازى نويز كردن له سهر مردوو كه له سهره تاي نويزه كه وه بهم جزه:
نيازم هه يه نويزى نهو مردوو نه كه م و پيويسته له سهر م و بۆ خواى نه كه م.

ب۔ لہ دواۓ نیاز چوار جار بلی: (اللہ اکبر) دواۓ یہ کہ میان سورہ تی فاتحہ بخوئی،
لہ دواۓ دووہ میان کہ مترین سہلہ وانی پدا لہ سہر پیغمہر ﴿﴾ بلی: (اللہم صل علی
محمد) لہ دواۓ سیہ میان بیارتہوہ لہ خوا بۆ مردوہ کہو بلی: (اللہم اغفر لہذا المیت
وآرحمہ) لہ دواۓ چوارہ میان بلی: (اللہم لا تخرمنا أجرہ ولا تفتننا بَعْدَہ).

ج۔ سلاودانہوہو یہك جار بلی: (السَّلامُ عَلَیْکُمْ)، واکا کہ رووہر گپری بۆلای
راست.

د۔ پیوستہ وستان بہ پیوہ لہ یہ کہم جاری نیازوہو ہہ تا کاتی سلاودانہوہو بہ پی رکوع
و بہ پی سوژدہ بردن .

۴۔ دانانی مردوہ لہ گوردا، کہ مترین گور بریتہ لہوہ قہدہغہی بۆن بۆنی مردوہ کہ
بکاو قہدہغہی دہرہیتیانی لہ شی مردوہ کہ بکا لہ دہرہاوردنی دروندہ کان. دریزی باسی
تہوانہی پیشو لہ نامہ کاندای پروون کراونہ تہوہ.

دووروی سہرؤکی دوورپروان عہدولای کوری توبہی، خو ہلکیشانی دوورپروان
بہ دارای و منال و ہوزہ کہیانہوہ، دانیشن و دوواکہوتیان لہ یاریدانی پیغمہر ﴿﴾
بہردہوامیان لہ سہر خراپہو رخنہ گرتن لہ نیسلام و پیغمہر ﴿﴾ گہبشتی دوورپروان
بہ گومرای و بی باوہری، داواکردنی عہدولای کوری عہدولای کوری توبہی بۆ
کراسی پیغمہر ﴿﴾، تہوانہ ہدموویان شایستہی تہوہن خوی مہزن فہرمودہی خوی
بہم رستہی خواروہ دوویات بکاتہوہو بفہرموی:

﴿وَلَا تَعْجَبْکَ اَمْوَالُہُمْ وَاَوْلَادُہُمْ﴾ و ہتو سہرگردان نہ کا دارایی و منالی دوورپروان
بازویشن بہ ہیزو توانایشانہوہ، نوژیان لہ سہمہ کہو لہ سہر گوریان رامہوہستہ .

﴿اِنَّمَا یُرِیدُ اللہُ اَنْ یُعَذِّبَہُمْ بِہَا فِی الدُّنْیَا﴾ بہ راستی خوانہیہوئی کہ سزای تہو
دووروانہ پدا بہ ہوی دارایی و منالہ کانیانہوہو خو خہریک کردن بہوانہوہو خہفت
بخون لہ پاراستیاناو توشی رنج بہن لہ پیدای کردنی گوزہران و دارایانا لہ جہاندا.

﴿وَتَرْهَقْ اَنْفُسُہُمْ وَہُمْ کَافِرُونَ﴾ وہ گیانیان دہربچی و بمرن وہ تہوان بی باوہرن،
خوی مہزن لہ نایہ تی (۵۵) ی تہم سورہ تہدا ویتہی تہو نایہ تی فہرموہ، لیژہدا دوویاتی

کردو تہوہ لہ بدر تہوہ تیژ ترو توندتر بیان ترستی لہ سہر گہر دانیانا بہ ہوی پہیدا کردنی دارایی و لہ خویان بایی بن بہ ہوی منالہوہو خو ماندو کردن بہوانہوہ، ہہتا بیری نادمیزادی بخاتہوہ تہو شتاندی لہ سہر زہوین بی دہوامن و تہبنہ ہوی سزادانی خواہنہ کانیان لہ جیہاندا .

لہ پاشا خوی مہزن رونی تہ کاتہوہ ہہوالی کردہوہی تہو دووروانہ بہ تیرو تہسلی و تہفہرموی:

﴿وَإِذْ أُنزِلَت سُورَةُ أَنْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ﴾ وہہر کاتی بنیرایہ تہ خوارہوہ سورہ تی لہ قورٹان بہ تہواوی یابہشی لہ سورہ تی، فہرمانی بدایہ کہ تیوہ باوہر بہخوا بہین و، تیوہ جہنگ بکہن لہ گہل نیردراوی خوادا لہ دژی بی باوہران .

﴿أَسْتَذِنُكَ أَوَّلُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ﴾ داوی دہستور تہ کەن لہ تو بو دانیشن لہ جہنگ نہ کردن خواہ داراییہ کان و بہ تواناکان لہو دووروانہ، سودی تایہ تی خویانیان تہوی.

﴿وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ﴾ وہنہیان ووت بہ بی شہرمانہ: تو واز لہ تیمہ بہینہ لہ گہل دانیشخوانابن لہ ژن و منال و پەك کەوتہ کان، تہوان مہبہستیان لہو دانیشتنہ تہوہبوو خراپہ بلاوبکہنہوہو خویان بہ گہورہ دابین و نہیان تہزانی ئایینی نیسلام و باوہر بہخوا ہیتان و داوی یہ کسانی تہکا لہ تیو نادمیزادا، جہنگ کردن لہ گہل پیغمہر بکری لہ گہل بی باوہران بو دژی ستم و خراپہیہ، بدر لہوہی تہو دووروانہ بہ رووالہت موسلمانن ہیچیان بو نہماوتہوہ جگہ لہوہی داوی دانیشن بکہن لہ پیغمہرو نہچنہ دہرہوہ بو جہنگ .

﴿رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفَ وَطَبَعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ خوشحالن بہوہی کەلہ گہل ژنہ کاندان بن و، مؤردراوہ بہسہر دلایانا، ہہواو ہہوہسی خویان کوپرو کەری کردوون لہ ناستی راستی، تہو مؤر کردنہوای لی کردوون لہ گہل پیغمہر ﴿﴾ نہبن، دواپی تہو رووداوانہ نازانن و تی تاگہن بو جہنگ کردن لہ گہل پیغمہر بن تہبیتہ ہوی بہختیاریان .

﴿ لَكِنَّ الرُّسُولَ وَلِذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ﴾ به لآم فروستاده ی خواو
که سانیکی نه وتو باوهریان هیناوه له گدل تو جهنگ نه کښ به دارایی و به لاش و گیانی
خویان له ریگه ی نایینی خوادا، نیر دوورووان نرخیان بو دانانری .

﴿ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ وه نه و باوهر دارانه بو نه و ان هه یه
چه ندین چاکه له جیهاندا به وهر گرتنی ده سکه وت و به سهر که وتنی خویان و، نه و
باوهر دارانه هدر نه و ان به خیار و به هم مو ناواتی خویان نه گڼ و پرز گاریان نه یی
له پاشه پروژدا .

﴿ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ خوا
ناماده ی کردوه بو نه و باوهر دارانه چه ندین باخ و بولاخ و چیمښ له پاشه پروژدا نه چی
به ژیر دارو دره خته کانیاو نه م لاوای کوشه که کانیاو چه ندین روبری ناوی شیرین و
خوش و بی خه وش به رده و امن له نیو نه و به هه شتانه دا هه تاهه تابه نه وانه ی باس کران بو
باوهر داران پرز گاربون و سهر که وتنیکی زور گه وره یه .

پاش نه و ه ی خوی مهن باسی دووروه کانی کرد له باره ی دانیشتیان له مه دینه و
نه چونیان بو جهنگ کردن له نایه ته کانی پیشودا باسی نه و که سانه یش نه کا که له جهنگ
دوا که وتون له عه ره به ده شته که کان نه یان کا به دوو به شه وه له م نایه ته ی دوا ییدا
که نه فهر موی :

وَجَاءَ
الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذِنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ
لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ

مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩١﴾
وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ
مَأْجِلَكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَاعْيَنُّهُمْ تَفِيزُ مِنَ الدَّمَعِ
حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى
الَّذِينَ يَسْتَعِذُّونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ رِضْوَانٍ يَكُونُوا
مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

به شی یه که میان دینه خزمهت پیغمهر ﴿﴾ داوای دهستوری لی نه کهن بۆ دانیشتن و بیانوی راستی بۆ پیغمهر نه هیئنه وه، وهك خوا نه فهرموی :

﴿وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ﴾ وه چون بۆ لای پیغمهر لهو کاته دا فهرمانی دا به ده رجوونی گشتی بۆ جهنگی تهبوک نهو که سانهی بیانویان نه هیئایه وه له عه ره به ده شته کیه کان وهك هۆزی نه سه دو هۆزی غه تفان یا هۆزی تر هه تا ده ستور بدری به وان نه چنه دهر وه بۆ جهنگ له بهر نه وهی هه ژارن و توانای چهك و تفایان نه و خیرانیان زۆره، دواپی پیغمهر ﴿﴾ بیانوه کانی لی وه رگرتن و فهرموی: دانیشتن .

به شی دو وه میان چونه خزمهت پیغمهر ﴿﴾، بیانویان بۆ هیئایه وه بۆ پیغمهر ﴿﴾ وهك خوا نه فهرموی :

﴿وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وه دانیشتن که سانیکی نهو تو با وه ریان نه هیئایه وه خواو به نیراوی خوا به بی نه وهی بیانویه بهیئنه وه بۆ چونه دهر وه، خویانیان وادهر نه خست خاوه نی باوه رن . به لām له ژیره وه بی باوه ربون ، نرخیان بۆ بیانوه هیئانه وه دانه نه ناو خوا هه ره شهی لی کردن و فهرموی :

تهفسیری زمانا کۆبی

﴿ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ که سانیکی نهوتو باوهریان نههیتاوه لهعدهربه دهشتهیه کان توشی نهوان نهبی سزایه کی خاوهن نازار به کوشتن لهجیهانداو بهسوتاندیان بهناگری دۆزهخ لهپاشهروژدا .

ههندی لهزانیان لهمانای نهو نایهتهدا لهدیاری کردنی نهو دووبهشانه نهلین: ههردوو بهشهکان درویان نهکرد لهگهڵ خوا و پیغهمهردا بهم جورهی خوارهوه:

یه کهمیان بهدرۆ بیانویان نههیتایهوه، مه بهستیان پشودان وراکردن بوو له گرانی جهنگ بهلام بهناشکراو بهنهیتی بروایان بهخواو بهپیغهمهردا ههبو. بهلکو سست وتهمهلبوون . بهشی دووههمیان بیانویان نههیتایهوه بو پیغهمهردا و بهناشکراموسلمانبون له نهیتیدا باوهریان بهخواو پیغهمهردایهتی موحهمده نهبو، نهوتاقمه بی باوهرانه شایانی سزای خاوهن نازارن .

لهپاشا خوای گهوره باسی نهو کهسانه نهکا لاوازن و توانای جهنگ کردنیان نیه نهو کهسانه بیانویان لی وهرنهگیری بۆ نهچونه دهروهه، وهك خوا نهفهرموی :

﴿ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ نِيَه لَه سهر نهو کهسانه لاواز و توانای جهنگیان نیه له بهر پیری و ناتهواوی لهشیان له بنچینهی بونیانهوه کههاتونهته جیهانهوه .

﴿ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى ﴾ وهنیه لهسهر نهخۆشهکان و بیمارهکان. جیاوازی نیوان لاوازو نهخۆشهکان بهوهیه: نهخۆشی یه کهم جار له گهڵ نادهمیزاد نهبووه بهپهچچهوانه ی لاوازی ناتهواوی لهشیان کهیه کهم جاری بونیان کهم نهندام و لاوازیبون .

﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ ﴾ وهنیه لهسهر کهسانیکی نهوتو دهستیان ناکهوی شتی خهرجی بکهن بۆ خویان و بۆ تفاق و کهرهسه ی جهنگ و کهشیش نایانداتی.

﴿ حَرَجَ إِذَا نَصَحُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾ هیچ گوناھی لهسهر نهوسی تاقمه نیه ههرکاتی نیازیان پاک و خاوینبی دهرباره ی باوهر هیتانیان بهخواو به نیراوی خواو په رستی خواو شتی تر. وهك پاسهوانی نیو شار ناگاداری و چاودیری خیزان و دارایی جهنگ کهرانی

تهفسیری زمانکۆبی

موسلمان بکهن ، نهو سی تاقمه بهومدزجانهوه گونا هیان ناگا نه چنه دهره وه بو جهنگ کردن .

﴿ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ نیه له سهر چاکه که رانی نیاز پاک ریگه یه له سهر زه نشت و گونا ، نه بی له بیرمان نه چی ههر که سی به پیوستی سهر شانی خوی به پاکی هه لسا نهو که سه چاکه که ره ، ههر که سی ناپاکی له ههر کاریکا بی خراپه کهر و ، خوا لی بوردنی زوره بو که سی دووا که وتبی له جهنگ به هوی بیانوی راسته وه بی ، خاوهن به زهی و میهره بانی به هومو به نده کانی خوی که په شیمان بیندوه .

﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا اتَّوَكَّلْتَ لْتَخْلِفْهُمْ قُلْتَ لَا أُجِدُّ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ ﴾ وه هیچ گونا هی نیه له سهر که سانیکی نهو تو دووا بکهون له جهنگ ههر کاتی هاتن بولای تو بو نه وه ی تو به خشی به وان شتی هه لیان بگری خوی و تفاقه که ی وهك هوشتری یاشتی تر ، تونه لئی : من هیچ شتی کم دهست ناکه وی بیبه خشم به نیوه و هه لتان بگری و بچن بو جهنگ کردن ، نیوه سواری نهو شته بکه م .

﴿ تَوَلَّوْا وَاعْتَنُهُمْ تَقِيصٌ مِنَ الذَّمِّ حَزَنًا أَنْ لَا يَجِدُوا مَا يَنْفِقُونَ ﴾ نهو که سانه دهر نه چن لای توو چاوه کانیا ندر ژنی فرمی سک و خور خور دیته خواره وه له بهر نه وه ی خهفت نه خون که ده ستیا ناکه وی شتی خهرجی بکهن بو تفاقه جهنگ و له گه ل تو بچنه دهره وه .

زانایان نه لئین : هاتنه خواره وه ی نهو نایه ته له بهر نه وه بوو تاقمی له موسلمانان چونه خزمهت پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ ووتیا ن : نه ی فروستاده ی خوا : نیمه وولاختان نیه خومان و تفاقمان هه لگری و له خزمهت تودا بین بو جهنگی ته بوک ، داوات لی نه که ی وولاخی سواریمان بده ری ، پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ فه رموی : نیمانه وولاختان بده ی نی ، نیتر ژماره ی نهو که سانه چه نده بی و ناویان چی بوه گرنگ نیه .

پرسیار / نهو تاقمه رسته ی ﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ ﴾ نه یان گریته وه ، نه بی سوودی دوویات کردنه وه ی چ شتی بی بو جاری تر ؟

تهفسیری زمانا کوی

زانایان نه لاین: نهوانی رابور دوون له وړسته یه دا نه وکه سانه ن خوار ده مهنی وولاخیان نه بوه. به لآم نه وکه سانه ی له خه هتا نه گریان جگه له وولاخ نهوانی تریان هه بوه.

به کورتی هه رکه سی چ له جهنگ دوا بکه وی به وی بیانوی راسته وه ده ستوری پی نه دری نه چینه دهر وه، ئیر هه رکه سی بی گونا هی له سهر نیه.

﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُوكَ وَهُمْ غُيْبَاءٌ وَرَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ﴾ به راستی رپگه ی سهر زه نشت و گونا هه لسه ر که سانیکی نه وتویه داوی ده ستوری نه چونه دهر وه له تزنه که ن بۆ جهنگ و، نهوان ساماندارن وخواه وولاخ و که ره سه ی جهنگ و هه ژار و نه خوش نین، خوشحال و رازین به وه ی که نهوان له گه ل ژنه کان بن، نه چنه دهر وه بۆ جهنگ خاوه نی هچ بیانوی نین له وانه ی باسکران.

﴿وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وه خوا موری داوه به سهر دلایان و راستی وه رناگرن، به خوا یسی خو یان خراپه یان هه لېژاردوه، دوا یی نه وکه سانه نازان به وچا کانه له جیهان و له پاشه پروژدا هیه چه نده زۆرن، له جیهاندا به وه رگرتی ده ست که وت، له پاشه پروژدا به هه شت وچاکه ی زۆریان نه دری تی.

نه بی بزین: نه وکه سانه و شاگرده کانیان له م سهر ده مه ی ئیمه دا و له هه مو کاتیکا هه رگیز سوودی گشتی و چاکه ی جگه ی خزیانیا ن ناوی، یارمه تی نیاز پاکانو خوا په رستان ناده ن له به ر نه وه ی سودی تایه تی خو یان که م نه بیته وه. بگره زۆر جار ان بی نه وایان و بی تاوانان چه رمه سه ری نه دهنو نه دیان کوزن بۆ نه ن دازه یه کی که م له پول و پاره ی کار به ده ستان. ناماده ن ئاین و نیشتمانو ناموسی خو یان بفروشن بۆ شه یان و خوین مژان به رامبه ر به پاره یه کی که م و خراپ. به یاریده ی خوا هه ژاران و چه وساو ه کان و ئاین په رستان له خه بات کردندا ناوه ستن هه تا سته مکاران نابرویان نه چی و له ناو نه برین، نالای به رزی یاساو ده ستوری قورئان نه خرپته کار.

به یاریده ی خوا ی مه زن کوتای به نویسی جزمی (۸-۹-۱۰) هات پروژی هه نی

(۱۳) ی مانگی په جه ب (۱۴۲۰) کۆچی به رانه ر به (۲۲/۱۰/۱۹۹۹) زایینی

﴿ پیرست ﴾

لاږږه	باسه‌کان و بابه‌ته‌کان
٦٨	ناردنی پاداشتی قورئان بۆ مردوان و شتی تر بۆیان سودی ئی وهرته‌گرن
٧١	سوره‌تی نعلته‌عراف
٧٤	رون کردنه‌وی مانای (الوزن)
٧٩	چاکی ناگر زۆرتر له خاك بوچ و بێ مانایه به چه‌په‌لگه‌یه
٨١	بونه‌ره‌ی وا هه‌یه له ناو ناگردا نه‌یی ناژین
٩٠	کورتی به‌سه‌ره‌اتی ئاده‌م له دواى دروست کردنی
٩٢	کۆمه‌لی له ئاده‌میزاد له باره‌ی ئاده‌مه‌وه باوه‌ریان به ئه‌فسانه‌ی جوه‌کان هه‌یه
٩٢	بیروبۆچونی سو‌فیه‌کان له باره‌ی به‌سه‌ره‌اتی ئاده‌م
٩٥	ئایا ئاده‌میزاد فریشته‌و جنۆکه نه‌بینن؟
٩٨	باسی هه‌ندئێ ره‌وشتی خراپ
١٠١	ئارایش کردن و خۆجوان کردن له‌لان ئیسلامه‌وه
١٢١	مه‌به‌ست له (فی سته‌ آیام) چ شتی‌که؟
١٢٣	مانای (علی‌العرش) چ شتی‌که؟
١٢٦	باسی ناو له‌پ خۆینه‌نه‌وه شتی تری ناره‌وا
١٣٧	گۆزی هود له به‌مه‌نه، نه‌ک له کوفه
١٤٨	تۆله‌ی نیربازی چ شتی‌که؟
١٤٩	نیربازی له به‌ری‌تایادا شتی‌کی ره‌وايه لایان
١٦٥	مانای نازناوی پاشاکانی پێشوو وه‌ک کيسراو نه‌وانی تر و مانای موسا
١٦٦	ئایا راسته هه‌ر که‌سێ ناوی دایکی موسا بزانی قوفلی بۆ نه‌کرینه‌وه به‌ینی کلیل
١٧٥	ئایا جادو ناوه‌ڕۆکی هه‌یه‌و چۆن په‌یدا نه‌یین؟
٢٣٠	باسی وه‌رگه‌ڕانی به‌لعم له تاین
٢٢٧	پێغه‌مه‌ر سه‌رۆکا‌یه‌تی (٢٦) جه‌نگی کرده، له‌نو جه‌نگدا خۆی جه‌نگی کرده
٣٠١	ئایا له تاین وه‌رگه‌ڕاوان پێسته په‌رسته‌کان به‌سه‌ر بکه‌نه‌وه؟
٣١٦	ئایا کوردو پێشه‌مه‌رگه خراپه‌کارو کاول که‌رن
٣٢٦	جۆره‌کانی ئی‌ره‌اب
٣٢٧	باسی هه‌ندئێ له کاری خرابی ئه‌مه‌ریکای سته‌مکار
٣٢٦	به‌رگی دووی می‌ژه‌ی به‌نوو له‌سه‌ر
٣٧٢	به‌سه‌ره‌اتی گاوه‌ره‌کان دواى عیسا
٣٨٢	کورتی می‌ژووی غه‌زای ته‌بوک
٤٢٢	سه‌ردان له گۆزی مردووان و قورئان بۆیان

خوبنهري هيترا لم جزمه دا نمرکي چاويياخشاني نهم هه لانه بگره نه ستوي خوت

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
ولو انزلنا	ولو انا نزلنا	۴	۱	فلنسا ان	فالنساكن	۷۴	۱
لئومنا	لئومنا	۴	۱۲	فروستاه كان	فروستاده كان	۷۴	۲
باوهر هيتان	باوهر هيتاني	۴	۱۳	ههنا	ههنا	۷۴	۱۱
قلعوه	قلعوه	۷	۶	شهي يتان	شهي تان	۸۴	۱۴
الحرمين	الممزين	۹	۷	عنهما	عنهما	۸۶	۱۳
شبيله	سبيله	۱۱	۶	كان بين	كان	۸۷	۱۷
براوي	سهر براوي	۱۲	۱۹	نامادهم	نادهم	۸۸	۱۵
ما اضطررم	ما اضطررم	۱۳	۵	رينگي	رينگه	۹۰	۱۰
كثيرين	كثيرا	۱۳	۱۱	عنهما	عنهما	۹۵	۱
به شتي سزايان	سزايان	۱۳	۱۸	خالصه	خالصة	۱۰۳	۳
نجارج	نجارج	۱۶	۱۰	يفلحون	يعلمون	۱۰۳	۷
نهو	لهو	۱۷	۴	صلوا	صلوا	۱۰۷	۴
پرسيار كه	پرسيار كه	۱۸	۴	اولادهم	او لاهم	۱۰۸	۱۷
كه ره	گه راندوه	۱۹	۱۳	بدائي چ	بدائي	۱۱۳	۳
پهديه	ان پهديه	۲۱	۱۲	نايستيان	ناستيان	۱۱۶	۲
جرجا	جرجا	۲۲	۱	بسيماتهم	بسيماهم	۱۱۶	۲۲
نه خريته	نه خاته	۲۲	۲۱	نادو	نادو	۱۱۶	۶
تهنگه	تهنگيه	۲۲	۲۳	نهو تو زيه	نهو تو زيه	۱۳۰	۷
شتي چ	شتي	۲۵	۵	نه كر	نه كر	۱۳۷	۲۱
هيچ تر	هيچ شتي تر	۲۶	۱۰	نناههه	سفاهه	۱۳۸	۳
با سبي بي	باسبي	۲۷	۱۴	ترسانداني	ترسانداني	۱۴۳	۱۲
تواوي	تهوايي	۲۸	۱۰	الحكم الله	يحكم الله	۱۵۳	۹
وجعلوا الله	وجعلوا الله	۳۱	۴	كه تنا	كه تان	۱۵۵	۵
درا	ذرا	۳۱	۴	بفتوا	يفتوا	۱۵۷	۳
ريژه كان	ريژه كان	۳۲	۱	والغراء	والضراء	۱۵۸	۱۱
له خويانه وه	له خويانه وهيه	۳۲	۸	اغفوا	اغفوا	۱۵۹	۱
دزياني	زواني	۳۲	۱۹	ساعى	ساعى و	۱۵۹	۱۳
بوختان	به بوختان	۳۴	۲	خهركاتي چ	ههركاتي	۱۵۹	۲۳
كيانتن	كيان	۳۵	۱۶	تاعون	تاثمون	۱۶۱	۱۱
كردوو	كردوه	۳۷	۱۶	اصنامهم	اصنامهم	۱۶۲	۸
فيها	في ما	۴۰	۱۱	بون	نه بون	۱۶۳	۱۶
اطفر	اضطر	۴۶	۴	راينه گه ياند	رائه گه ياند	۱۶۶	۱۶
لهو ناوه روكي	له ناوه روكي	۴۸	۱۳	بعبان	ثعبان	۱۶۷	۱۲
يه كسانيه	يه كسانيه وه	۵۷	۱۶	بغاء	بيضاء	۱۶۷	۱۷
تافين	طائفين	۶۲	۱	الساحر	لساحر	۱۶۸	۳
واتقوا	او تتولوا	۶۲	۱۰	الظالمين	الغالبين	۱۷۱	۱۰
القرابين	القرابين	۶۵	۳	سحر	بسحر	۱۷۳	۳
بوو	برون	۶۵	۵	فغلبوا	فغلبوا	۱۷۳	۲۱
اني صلاتي	ان صلاتي	۶۷	۱	چفه چفه	چف	۱۷۵	۹
نهوه	نهو	۷۰	۳	هينا	هينان	۱۷۵	۱۴

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
نهدی	نهدی	۱۷۵	۲۲	داوه	داناوه	۲۲۰	۱۶
تغنا	توغنا	۱۷۶	۱۸	لهمه	لهمهوبهر	۲۲۲	۸
لو	له	۱۷۷	۹	علی آله	علی الله	۲۲۲	۱۸
وه مافهد	لهو مافهدا	۱۷۷	۲۰	دهرونیان	دهرونیانی	۲۲۳	۱۶
دالکبونه	دایک بونی	۱۷۸	۳	توربتی	قوررتوبی	۲۲۶	۱۱
من بعدکا	من بعدما	۱۷۸	۱۹	خویار	خوا یارمهتی	۲۲۶	۱۳
زۆره	زۆره وه	۱۸۰	۱۷	داوی	دوای	۲۲۷	۱۶
گه نه پیش	گه نه پیش	۱۸۲	۱	کلک	کذک	۲۲۸	۵
بدایه	بدایه	۱۸۳	۱۶	لادهروان	لادهران	۲۳۰	۱۲
وآورقنا	وآورقنا	۱۸۴	۶	چغه	چغه	۲۳۱	۱۹
ومنا ربها	ومغاربها	۱۸۴	۶	ولا خیرا	ولا ضرا	۲۴۴	۸
به خنه نهمر	به خنه نهمر	۱۸۵	۱	نهوین	نهوین	۲۴۶	۴
نایه ته که یان	نایینه که یان	۱۸۶	۱۹	نفساها	تغشاها	۲۴۸	۶
اجیناکم	انجیناکم	۱۸۷	۷	نه گه	نه گه رتو	۲۴۸	۱۴
واغمناها	واغمناها	۱۸۸	۱۴	سینا	شینا	۲۵۰	۷
ضعیقا	ضعقا	۱۹۰	۱۴	خویشیان	خویشیان	۲۵۰	۱۵
لهو سانه	لهو که سانه	۱۹۱	۵	هاوریان	هاواریان	۲۵۳	۱۴
الفاسنین	الفاسقین	۱۹۱	۱۹	بالمعرف	بالمعرف	۲۵۵	۱۵
ههروایشن	ههروایشبو	۱۹۱	۲۱	بالمعرف	بالمعرف	۲۵۶	۸
چۆن په نی	چۆن په نی	۱۹۵	۳	خیتی	فیتی	۲۵۷	۲۳
ناوخوا	ناوی خوا	۱۹۶	۱۴	دیش	تریش	۲۵۸	۹
لفوز	لففور	۱۹۹	۷	نایاویان	نیازیان	۲۵۹	۹
پیشه کردنی	پیشه کردنی	۲۰۱	۶	بالند	بالغده	۲۶۲	۱۷
گوناهه	نهو گوناهه	۲۰۱	۶	بارو	یادو	۲۶۳	۴
ئابیا	ئابا	۲۰۱	۱۰	وجعضله	وما جعله	۲۷۴	۱۱
به مهله رزه	بومهله رزه	۲۰۲	۱۴	فتکم	فتکم	۲۸۲	۱۲
أحب	أصیب	۲۰۳	۱۵	ویمکرو الله	ویمکر الله	۲۹۴	۹
یجدنه	یجدونه	۲۰۴	۲۱	لیصعدوا	لیصعدوا	۲۹۹	۱۰
هاتره ته له گه لئا	هاتروه له گه لیا	۲۰۵	۱۷	مه سلمانان	موسلمانان	۳۰۰	۲
جوله کاتی	جوله کایه تی	۲۰۹	۴	لله رسول	ولله رسول	۳۰۳	۱۲
اذ استسناه	اذ استسناه	۲۱۰	۷	باوه ریان	باوه رتان	۳۰۵	۵
خۆتان	خۆتانه	۲۱۱	۶	دهر که وتایه	دهر که وتایه	۳۰۶	۱۶
بهروان	بهوان	۲۱۱	۱۰	لتناز ضم	لتناز عتم	۳۰۸	۱۳
بهین	بکهین	۲۱۱	۱۵	فاتبعوا	فاتبتوا	۳۱۱	۳
گیروه	گیروده	۲۱۱	۲۳	زۆری	به زۆری	۳۱۱	۱۶
دانیشتوای	دانیشتوانی	۲۱۳	۱۲	ولا تنازضعوا	ولا تنازعوا	۳۱۲	۴
مستهم	سبهم	۲۱۴	۱	کهس	ههزار کهس	۳۳۲	۱۶
لا یسقیون	لا یسقیون	۲۱۴	۳	فرۆکه	به فرۆکه	۳۱۷	۸
ناکهین	نه کهین	۲۱۴	۱۷	شۆرو	شورشه	۳۱۷	۱۲
رونهوا	رونهوا	۲۱۵	۷	هه چهنده	هه چهنده	۳۱۸	۱۷
کراوه	کردوه	۲۱۷	۷	شکانادنی	شکاتی	۳۲۳	۱۸

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
فشور	فشرد	۳۲۴	۱	باوهرداران	باوهرداران ناکه	۳۵۴	۴
پیرن نه گئیرن به	پیلان نه گئیرن بو	۳۲۵	۲۳	الله	والله	۳۵۷	۱۶
له بهر گری	بهر گری	۳۲۶	۱	پهرستیدا	بت پهرستیدا	۳۵۸	۲۳
نهوتر تیلو	نهوتری تیلور	۳۲۶	۶	له پاشا	له پیشا	۳۶۱	۱۸
نیمه و	نیمه دا	۳۲۶	۲۲	لا تتدخدوا	لا تتخدوا	۳۶۲	۶
خستن	خستی	۳۲۹	۱۶	نه قزبر	قوره یزه	۳۶۴	۸
له باوهرداران	به سهر بی باوهرانا	۳۳۲	۱۳	له مه که	له نیوان مه که	۳۶۴	۱۷
یغلبوا مئة	مئة یغلبوا	۳۳۲	۱۵	وهر ناگیرئ	وهر نه گیرئ	۳۷۰	۱۲
له نیو	له نیو نیوه دا	۳۳۲	۱۶	خوا	لای خوا	۳۷۲	۶
نهوتر	نهوتر	۳۳۲	۱۶	په خته ی	پوخته و	۳۷۳	۲۳
که بی یسته	که پیویسته	۳۳۳	۲	فی سبیل	فی سبیل الله	۳۷۵	۱۳
نه وئمان	نه وئمان	۳۳۳	۱۷	ساسیته ی	شایسته ی	۳۸۱	۱۸
هیز	هیزو	۳۳۵	۵	نه به ست	نه به سن	۳۹۳	۶
گرتانه ی	گرتانه نه ی	۳۳۵	۲۲	هه رشتی	هه رشتی	۳۹۵	۱
یوکتیم	بوتیکم	۳۳۶	۲۳	کفرثوا	کفروا	۳۹۵	۷
بوهران	باوهران	۳۳۷	۱۷	مئها	منها	۳۹۷	۶
پرسیارم	پرسیار	۳۳۸	۱۶	له دووریان	له درویان	۴۰۶	۱۴
فی الدین من	فی الدین	۳۳۹	۱۹	گه شه	گه شه ی	۴۱۳	۱۹
به بی که نم	بدن به بی که نم	۳۴۱	۱۵	فهرماندانی	فهرمان بهرداریانی	۴۱۴	۱۷
البحوث	البحوت	۳۴۲	۸	بست	وسق	۴۱۶	۲
کرد	نه کرد	۳۴۸	۴	پیغه مه ری	پیغه مدر	۴۲۱	۹
دهرونه	دهرچونه	۳۵۲	۳	سه پهرشتی	سه پهرشتی	۴۲۱	۱۱
وز	واز	۳۵۲	۹	بهختیارن	بهختیارانه	۴۲۴	۲۳
سبیله	سبیله	۳۵۳	۱۲	له گهل تو	له گهل نه و	۴۲۵	۱
الممتدون	المعتدون	۳۵۴	۳				

